

**T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ALAEDDİN ÖZDENÖREN
HAYATI-SANATI-ESERLERİ**

ŞERİFE ÖZDEMİR

120101039

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. M. FATİH ANDI**

İSTANBUL 2014

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Şerife Özdemir

30 Aralık 2014

ÖZ

Bu çalışma Alaeddin Özdenören'in hayatı, sanatı, eserleri ve yazılarının bibliyografyasını kapsayan monografik bir çalışmadır. Kendisi hakkında henüz akademik hiçbir çalışma yapılmamış olup, çalışmamız bu noktada bir ilki temsil etmektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Özdenören'in hayatı, ikinci bölümde eserlerinin tanıtımı yer alır. Üçüncü bölümün ilk kısmında şiirlerinin yapı ve tema yönünden incelenmesi, deneme kitaplarının, inceleme kitabı ve anı kitabının değerlendirilmesi vardır. Şiirlerini incelerken, Halk ve İkinci Yeni şiirinin özellikleri hareket noktası kabul edilmiştir. Şairin üzerinde etkisini yoğun hissettiren "folklor" bizler için yol gösterici bir unsur olur. Deneme kitaplarının incelenmesinde ise hareket noktası, derin bir ilgi ile bağlı olduğu "felsefe"dir. Üçüncü bölümün ikinci kısmı şairin, edebiyat, sanat, felsefe ve şiir telakkilerini kapsamaktadır. Bu bölümde ayrıca Alaeddin Özdenören'in sanatla geçen kırk beş yılı, dönemin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve edebi yapısı çerçevesinde işlenir. Çalışmanın dördüncü bölümünü tanıklıklar ve Özdenören'in arkadaşlarına dair yorumları oluşturur. Ekler kısmında daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olan, "*Bergson'da Özgürlük Problemi*" adlı Alaeddin Özdenören'in lisans bitirme tezi paylaşılmıştır. Rasim Özdenören ile Alaeddin Özdenören üzerine gerçekleştirdiğimiz söyleşi de ekler kısmında yer almaktadır. Ayrıca şairin şiir kitaplarında yer almayan, dergilerin sayfalarında kalmış, dört önemli şiirine de yer verilmektedir.

Yakın dönem kültür-sanat ve edebiyat hayatında şiir ve denemeleriyle önemli bir yeri olduğunu düşündüğümüz Alaeddin Özdenören üzerine hazırlanan bu çalışmanın, konu hakkında belli bir boşluğu dolduracağını umuyoruz.

Anahtar kelimeler: Alaeddin Özdenören, Şiir, Lirikizm, Folklor, Deneme, Felsefe

ABSTRACT

This is a monographic study which involves Alaeddin Özdenören's life, art, artifacts and his writings of the bibliography. Unfortunately, any academic studies have been carried yet about him.

The study consists of four chapters. The first part explains about Özdenören's life and the second part gives informations about Presentations of Mr.Özdenören's artifacts. Investigation of his poems in terms of structure and themes located In the first part of the third chapter. In addition the evaluation of his trial books, examination books, and memoir books is located. Folk and features of the Second New Poems have been accepted as starting point. "Folklore" is the guiding element for us which is also situated effects feel intense on the poet. The starting point for the investigation of trial books is, "philosophy" that is connected with a deep interest in. The second part of the third chapter involves literature, art, philosophy and poetry views of the poet. Moreover in this chapter it has has been described to Alaeddin Özdenören's forty-five years with art in the framework of political, social, economic, cultural and literary structure of that era. The fourth part of this study is created with interpretation of Özdenören's friends and testimonies. In the Attachments section Özdenören's undergraduate thesis shared named with "*Bergson'da Özgürlük Problemi*" (Freedom Problem in Bergson) which is previously unpublished in nowhere. Otherwise, Özdenören's four significant poetries are situated in this section which is not included in the poet's poetry book and which are discovered among the pages of the journals.

We hope to fill a certain gap on the subject with this study which is prepared on Alaeddin Özdenören who has an important place with his trials and poems in near-term culture /art and literature life.

Keywords: Alaeddin Özdenören, Poetry, Lyricism, Folklore, Essay, Philosophy

ÖNSÖZ

Alaeddin Özdenören'in hayatının, sanatının ve eserlerinin incelendiği bu çalışmada şair ve yazar olan Özdenören'in, hayatı ile birlikte Türk Edebiyatı'na yaptığı katkılar ele alınmıştır. Şairin sanat anlayışının bütün yönleriyle ortaya konması, kendi döneminin şiir ve sanat anlayışının ortaya konmasını da sağlayacaktır. Alaeddin Özdenören'in şairliği daha ön plandadır. Bununla birlikte çağdaş dünya, İslam, Türkiye, insan, devlet ve siyaset alanlarında kaleme aldığı deneme kitapları da döneminin önemli eserleri arasındadır.

Alaeddin Özdenören çok yönlü ve renkli bir kişiliğe sahiptir. Bu açıdan sanatçıyı tüm yönleriyle incelemek kolay bir iş değildir. Bu renkli kişiliği ve sanatla geçen kırk beş yılı aşkın bir süre, bizleri böyle bir çalışma yapmaya yöneltti. Kırk beş yılı aşan sanat anlayışını oldukça geniş araştırmayı ve incelemeyi hedef kılan çalışmamızda, bilimsellikten ayrılmamaya ve doğrulara itibar etmeye gayret ettik.

Alaeddin Özdenören'le ilgili çalışmamız, dört bölümden oluşan bir çalışmadır. İlk bölümde şairin hayatını ele aldık. Bu bölümü anlatırken Özdenören'in kendisiyle yapılan söyleşileri ve "*Unutulmuşluklar*" adlı anı kitabını rehber edindik. Anlatımda tekdüzeliği kırmak için Alaeddin Özdenören'in yakın arkadaşlarının anekdotlarına yer verdik. Şair, münzevi bir yaşam tarzını benimsemiştir. Bu durum çalışmamızı biraz da olsa güçleştirdi diyebiliriz. Özellikle hayatını anlatırken zorlandığımız konuları; Rasim Özdenören, Hakkı Özdenören, Alim Kahraman ve Ali Haydar Haksal'ın yardımlarıyla gidermeye çalıştık. Çalışmamızın ikinci bölümünde Özdenören'in eserlerini incelemeye çalıştık. Öncelikle şiirlerini yapı ve tema bakımından tahlil ettik. Bu çalışma tek tek şiirlerin ele alınmasıyla değil, daha genel çerçevede gerçekleşen bir çalışma oldu. Şairin İkinci Yeni Akımı, Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı etkilenmelerinden yola çıkarak şiirinin lirizmini çözmeye gayret ettik. Lirik bir şair olan Alaeddin Özdenören'i çözmeye Ernest Hemingway'in sanatı yol gösterici olmuştur. Şair üzerinde etkili olan bir diğer isim Sezai Karakoç'tur. Özdenören etkilendiği bu isimlerden en doğru şekilde beslenmiş ve kendi sanatının özünü oluşturmuştur. Şairin özünü bulmasında ona yardımcı olan narin duyarlılığıdır.

Bir de ninesinden küçük yaşta dinlediği Maraş türküleri ve masallar şiirinin ahengini oluşturmasında önemlidir.

Alaeddin Özdenören'in deneme kitapları, aldığı felsefe eğitiminin bir yansımasıdır. Felsefe alanında etkilendiği en önemli isim Bergson'dur. Lisans bitirme tezi "*Bergson'da Özgürlük Problemi*" üzerinedir. Deneme kitaplarını yaşadığı dönemin ihtiyaçları doğrultusunda kaleme almıştır. Tanzimat döneminden itibaren Türk toplumunun yaşadığı değişimi, sebep ve sonuçlarıyla inceler. Modernleşen dünyada insanın nasıl yorumlandığı, bireyin içinde bulunduğu sıkıntıları psikolojik yönleriyle ele alır. Batı dünyasında yaşanan gelişmelerin nedenlerini inceler. İslam coğrafyasının geçmişiyle bugününü filozofların düşüncelerine dayanarak ele alır. Şairin şiir, felsefe, edebiyat alanındaki düşünceleri bu bölümün diğer başlığını oluşturur.

Tezin dördüncü bölümünde, birçok sanatçı arkadaşının Özdenören için yaptığı değerlendirmelere yer verdik. Sadece şair için yazılanları değil, onun sanat dünyası için yazdığı yazıları da çalışmamıza ekledik.

"Sonuç" kısmında ise Alaeddin Özdenören'in sanat ve edebiyat dünyamızdaki yeri ortaya konulmaya çalışıldı.

Çalışmam süresince değerli yardımlarını gördüğüm, kıymetli vakitlerini ayıran, ikiz kardeşi Alaeddin Özdenören üzerine yaptığımız söyleşi ve diğer yardımları için Sayın Rasim Özdenören Bey'e; mesajlarıma cevap verip, tezi baştan sona gözden geçiren ve Alaeddin Bey'in kıymetli fotoğraflarını bizlerle paylaşan Alaeddin Özdenören'in oğlu Hakkı Özdenören'e; tüm çalışmam süresince, maddi-manevi desteklerini her zaman hissettiğim, Yard. Doç. Dr. Alim Kahraman ve Ali Haydar Haksal'a; çalışmamın başlangıcından bitişine kadar büyük bir özveri ve dikkatle takip eden ve rehberliğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. M. Fatih Andi'ya sonsuz şükranlarımı arz ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM:.....	7
HAYATI	7
I.1. ŞİİRLE, DÜŞÜNCEYLE VE DOSTLUKLA DOLU BİR HAYAT	8
I.1.1. ÇOCUKLUK VE MARAŞ YILLARI.....	8
I.1.2. İLK ŞİİR DENEMELERİ VE EDEBİYAT	21
I.1.3. ÜNİVERSİTE YILLARI VE FELSEFE	31
I.1.4. EDEBİYAT VE MAVERA YILLARI	40
I.1.4.1 EDEBİYAT DERGİSİ.....	40
I.1.4.2 MAVERA DERGİSİ	46
I.1.5. HAYAT KRONOLOJİSİ	58
II. BÖLÜM:	63
ESERLERİ	63
II.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ŞİİR KİTAPLARI.....	64
II.1.1. GÜNEŞ DONANMASI.....	64
II.1.2. YALNIZLIK GİDE GİDE.....	64
II.1.3. ŞİİRLER	65
II.1.4. BÜTÜN ŞİİRLER	65
II.2. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN DENEME KİTAPLARI.....	66
II.2.1. BATILILAŞMA ÜZERİNE	66
II.2.2. İNSAN VE İSLAM.....	67
II.2.3. DEVLET VE İNSAN.....	67
II.2.4. YAKINÇAĞ BATI DÜNYASI VE TÜRKİYEDEKİ YANSIMALARI	68
II.2.5. GELECEĞİN İNSANI.....	68
II.2.6. AÇILI/YORUM	69
II.3.ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN İNCELEME KİTABI.....	69
II.3.1. ŞİİRİN GEÇİTLERİ	69
II.4. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ANI KİTABI	70
II.4.1. UNUTULMUŞLUKLAR	70
II.5. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN LİSANS BİTİRME TEZİ	70
II.5.1. BERGSON'DA ÖZGÜRLÜK PROBLEMİ.....	70

II.5.1.1. SÜREÇ HALİNDE SEZİLEN BEN.....	71
II.5.1.2. ZAMAN ANLAYIŞI VE ÖZGÜRLÜK.....	73
II.5.1.3. RUH VE BEDEN İLİŞKİSİNİN ÖZGÜRLÜĞE YOL AÇIŞI.....	73
II.5.1.4. HAYAT ATILIMI, MEKANİST VE FİNALİST GÖRÜŞLERİN ÖZGÜRLÜĞÜ YADSIMALARININ NEDENİ.....	75
II.5.1.5. İÇ GÜDÜ, ZEKA VE SEZGİNİN ÖZGÜRLÜKLE İLİŞKİSİ.....	76
II.5.1.6. KAPALI TOPLUM AÇIK TOPLUM VE ÖZGÜRLÜK.....	77
II.5.1.7. TEZ'İN KAYNAKÇASI:.....	77
III. BÖLÜM:.....	79
SANATI VE EDEBİ GÖRÜŞLERİ.....	79
III.1. ŞAİR VE YAZARLIKTA 45 YIL.....	80
III. 1. 1. DARBE YILLARI VE YALNIZLIK OTAĞINDA BİR ŞAİR.....	80
III. 1. 2. KÜÇÜK YAŞTA BAŞLAYAN AŞKIN ADI: LİRİK ŞİİR.....	92
III.2. ŞİİRLERİ.....	130
III.2.1. ŞİİRLERİNİN YAPISI.....	130
III.2.1.1. ŞİİR VE FOLKLOR.....	131
III.2.1.2. İKİNCİ YENİ DÖNEMECİNDE BİÇKİN BİR ŞAİR.....	164
III.2.2. ŞİİRLERİNİN TEMASI.....	180
III.2.2.1. ÇOCUK TEMASI.....	183
III.2.2.2. DOĞA TEMASI.....	185
III.2.2.3. ÖLÜM TEMASI.....	190
III.2.2.4. YALNIZLIK TEMASI.....	195
III.2.2.5. AŞK TEMASI.....	198
III.2.2.6. TOPLUMSAL OLAYLAR.....	206
III.2.2.7. İSLAM COĞRAFYASI.....	208
III.2.2.8. HÜZÜN TEMASI.....	209
III.2.2.9. KENT TEMASI.....	213
III.3. DENEMELERİ.....	217
III. 3.1. ÇAĞDAŞ DÜNYA VE TÜRKİYE İLE İLGİLİ DENEME KİTAPLARI.....	217
III.3.1.1. YAKINÇAĞ BATI DÜNYASI VE TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARI.....	217
III.3.1.2. BATILILAŞMA ÜZERİNE.....	227
III.3.2. İSLAM VE İNSAN İLE İLGİLİ DENEME KİTABI.....	231
III.3.2.1. İNSAN VE İSLAM.....	231
III.3.3. DEVLET VE SİYASET İLE İLGİLİ DENEME KİTABI.....	241
III.3.3.1. DEVLET VE İNSAN.....	241
III.3.4. DİĞER DENEME KİTABI.....	247
III.3.4.1. AÇILI/YORUM.....	247
III.4.1. ŞİİRİN GEÇİTLERİ.....	257
III.5. ANI KİTABI.....	258
III.5.1. UNUTULMUŞLUKLAR.....	258
III. 6. EDEBİ GÖRÜŞLERİ.....	259

III. 6. 1. SANAT VE EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	260
III.6.1.1. SANAT ESERİNİN GAYESİ.....	260
III.6.1.2. EDEBİYATIN GEREĞİ.....	261
III.6.1.3. SANATÇININ YARATICILIĞI	262
III.6.1.4. KONU.....	263
III.6.1.5. KELİMELERİN ANLAM YÜKÜ	264
III.6.1.6. EDEBİYATIN FONKSİYONU.....	265
III.6.1.7. EDEBİYATIN İŞLEVİ.....	266
III.6.1.8. EDEBİYATTA DÜŞÜNCE.....	267
III.6.1.9. SANATIN GÜCÜ	269
III.6.1.10. ROMAN VE HAYAT.....	270
III.6.1.11. ANLAMAK.....	271
III.6.2. ŞİİRLE VE ŞAİRLİKLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	272
III.6.2.1. ŞİİR	275
III.6.2.2. ŞİİRİMİZ.....	276
III.6.2.3. ŞAİR VE YALNIZLIK	277
III.6.2.4. ŞAİR VE ŞİİR.....	279
III.6.2.5. ŞAİR VE İLHAM	280
III.6.2.6. ŞİİRİN HEDEFİ.....	281
III.6.3. DENEME VE ELEŞTİRİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	283
III.6.3.1. DENEME YAZARININ GÖREVLERİ.....	283
III.6.3.2. ELEŞTİRİ İÇİN.....	284
III.6.3.3. YENİ BİR TÜR.....	285
III.6.4. FELSEFE İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	286
IV. BÖLÜM:.....	289
TANIKLIKLAR VE YORUMLAR	289
IV.1. SANAT VE EDEBİYAT DÜNYASININ ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ÖLÜMÜ	
ÜZERİNE YAZDIĞI BAZI YAZILAR	290
IV.1.1. RASİM ÖZDENÖREN	290
IV.1.1.1. İKİZ KARDEŞİMDİ O.....	290
IV.1.1.2. ONSUZ 8. YIL: ALAEDDİN ÖZDENÖREN	292
IV.1.1.3. ALAEDDİN ÖZDENÖREN: 11. ÖLÜMSÜZLÜK YIL DÖNÜMÜ.....	293
IV.1.2. ERDEM BAYAZIT	295
IV.1.3. ALİ HAYDAR HAKSAL	296
IV.1.3.1. ALAEDDİN AĞABEY, "KADERİN'İN İNCE ÇİZGİSİ" KIRILDI.....	296
IV.1.4. MEHMET ATILLA MARAŞ.....	299
IV.1.5. RECEP GARİP	300
IV.1.6. ABDURRAHİM KARAKOÇ.....	300
IV.1.7. ŞEREF AKBABA	300
IV.1.8. NURETTİN DURMAN	301
IV.1.9. İHSAN DENİZ	301
IV.1.10. KAMİL EŞFAK BERKİ.....	302
IV.1.11. RAMAZAN SEYDAOĞLU	302
IV.1.12. NAZİF GÜRDOĞAN	303
IV.1.13. İSMAİL KILLIOĞLU	303

IV.1.14. MUSTAFA ÜNAL	304
IV.1.15.D.MEHMET DOĞAN	306
IV.1.16.İBRAHİM DEMİRCİ.....	308
IV.2. ÖLÜMÜNDEN ÖNCE YAZILAN BİRKAÇ YAZI.....	310
IV.2.1. AKİF İNAN	310
IV.2.1.1. BİR ŞAİR.....	310
IV.2.2. EDİP GÖNENÇ	312
IV.2.2.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN DÜŞÜNCE DÜNYASI.....	312
IV.3.ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN SANAT VE EDEBİYAT DÜNYASI İÇİN YAZDIĞI BAZI YAZILAR.....	313
IV.3.1. AKİF İNAN	313
IV.3.1.1. KAYAN YILDIZ;AKİF İNAN.....	313
IV.3.2. CAHİT ZARİFOĞLU	314
IV.3.2.1. ÖLÜMÜN GÜLÜMSEYEN YÜZÜ	314
IV.3.2.2. İŞARET ÇOCUKLARI.....	315
IV.3.2.3. BİR UYUŞMAZLIĞIN ŞİİRLERİ.....	316
IV.3.2.4. BAŞUCU KİTABIM.....	317
IV.3.3. NECİP FAZIL KISAKÜREK.....	318
IV.3.3.1. ÜSTAD	318
IV.3.3.2. ÜSTAD	320
IV.3.3.3. ZAMAN SENİ DAHA DA BÜYÜTECEK	321
IV.3.4. CEMAL SÜREYA	322
IV.3.4.1. CEMAL SÜREYA	322
IV.3.4.2. ÜVERCİNKİ VEYA DEĞİŞİK GÜZEL.....	324
IV.3.5. SAİT ZARİFOĞLU	326
IV.3.5.1. SAİT ZARİFOĞLU.....	326
IV.3.6. NECATİ POLAT	328
IV.3.6.1. NECATİ POLAT'IN ŞİİR KİTABI ÜZERİNE.....	328
IV.4. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN OĞLU KEREM'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAZDIĞI YAZI	329
IV.4.1. KEREM ÖZDENÖREN	329
IV.4.1.1. OĞULCUĞUM.....	329
SONUÇ	331
V.BÖLÜM.....	333
ALAEDDİN ÖZDENÖREN BİBLİYOGRAFYASI.....	333
V.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ŞİİRLERİNİN VE DENEME YAZILARININ KRONOLOJİSİ.....	334
V.1.1. ÖZDENÖREN'İN DERGİ VE GAZETELERDE YAYINLANAN ŞİİRLERİ.....	334
V.1.2. ÖZDENÖREN'İN DERGİLERDE YAYINLANAN DENEME YAZILARI	336
V.2. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN GAZETE YAZILARININ KRONOLOJİSİ.....	340
V.2.1.MARAŞ'IN MAHALLİ GAZETELERİNDE YAZDIĞI YAZILAR.....	340

V.2.2. YENİ DEVİR GAZETESİNDE YAZDIĞI YAZILAR	341
V.2.3. MİLLİ GAZETE'DE YAZDIĞI YAZILAR	428
V.2.4. ZAMAN GAZETESİ'NDE YAZDIĞI YAZILAR.....	452
V.2.5. DİĞER GAZETELERDE YAZDIĞI YAZILAR	463
V.3. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN RÖPORTAJLARININ KRONOLOJİSİ	463
KAYNAKÇA	465
I.KİTAPLAR.....	465
II. DERGİ VE GAZETE YAZILARI.....	467
III. RASİM ÖZDENÖREN'İN İKİZ KARDEŞİ İÇİN YAZDIĞI YAZILAR.....	469
IV. ALAEDDİN ÖZDENÖREN İÇİN YAZILAN YAZILAR.....	470
EKLER	475
I.ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN YAZDIĞI MEKTUPLAR	476
I.1.RASİM ÖZDENÖREN'E MEKTUP	476
I.2. OĞLU HAKKI'YA MEKTUP.....	478
I.3.HÜSEYİN SU'YA MEKTUP	479
I.4.REMZİ MATUR'A MEKTUP.....	480
I.5.İBRAHİM'E MEKTUP	481
I.6.OSMAN CAN'A MEKTUP.....	483
I.7.MERVE ÖZDENÖREN'E MEKTUP.....	485
II.RASİM ÖZDENÖREN İLE ALAEDDİN ÖZDENÖREN ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ.....	491
III. KİTAPLARINDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ	514
III.1.AKİF İNAN.....	514
III.2.YAZ BOZ TAHTASI ÜÇ.....	515
III.3.YAZ BOZ TAHTASI DÖRT.....	517
III.4.AFGANİSTAN SAVAŞIMIZ.....	519
IV. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN LİSANS BİTİRME TEZİ.....	521
V. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN GAZETE YAZILARINDAN BİRKAÇ ÖRNEK	522
VI.ALAEDDİN ÖZDENÖREN ALBÜMÜ	523

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
a.g.t	adı geçen tez
a.g.d	adı geçen dergi
R.Ö	Rasim Özdenören
C	cilt
Haz.	hazırlayan
S	sayı
s	sayfa
v.b	ve benzeri
y.a.y	yazar adı yok
RÖMY	“Rasim Özdenören’le Mavera Yolculuğu” programı
DP	Demokrat Parti
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi

GİRİŞ

Alaeddin Özdenören, sanat ve edebiyat hayatımızın önde gelen isimlerinden biridir. Daha çok şair yönüyle bilinmekle birlikte uzun yıllar deneme türünde eserler de kaleme almıştır. Özdenören'in hem şiir hem de deneme kitapları önde gelen yetkin eserler arasındadır. Kitapları ve köşe yazıları Özdenören'in uzun yıllar boyunca edindiği birikiminin bir göstergesidir. Alaeddin Özdenören'in denemeleri her ne kadar şiirleriyle at başı gidiyor olsa da o, evvela bir şairdir. Bizler monografik çalışmamızı Özdenören'in şairliğini ön planda tutarak oluşturmaya çalıştık. Özdenören, ortaokul ve lise yıllarından itibaren bilhassa edebiyat dergileri vasıtasıyla pek çok şairi yakından takip etmiş ve etkilenmiştir. Şairin monografisine geçmeden önce şiirin Türk edebiyatındaki serüveninden, şairin kendisinden önce yaşamış ve edebiyata emek vermiş sanatkârlardan söz etmek yerinde olacaktır.

Şiir; engin his, hayal ve ilham ürünü olup sanatkârane biçimde söylenmiş vezinli ve kafiyeli sözdür. Bütün uygarlıklarda şiir, en eski edebi ürün kabul edilir. Türklerin en eski edebi nazım parçaları destanlardır. Buna Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügati't Türk'te derlediği bazı manzum destan parçalarını örnek gösterebiliriz. Bu ilk manzum örnekler ve daha sonra oluşturulan edebi mahsuller dikkate alındığında Türkler'de nazımın, nesre kıyasla daha çok rağbet gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Şiirin gördüğü bu itibar batılılaşma (Tanzimat) dönemine kadar devam eder.¹ Klasik Türk şiirinin en uzun ve zengin çağı on dört ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında devam eden divan şiiri dönemidir. Ancak batıyı örnek alan siyasal ve sosyal reformlarla birlikte, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren şiirde de değişim başlar. Tanzimat'la gelen bu değişim edebiyatta dolayısıyla da şiirde farklı ekollerin doğmasına zemin hazırlar. Bu yüzyılın sonuna kadar divan geleneğiyle yenileşme çalışmaları paralel devam etse de gelen her yeni nesil klasik şiirden biraz daha uzaklaşır. Alaeddin Özdenören'in edebi kişiliğinin oluşmaya başladığı 1960'lı yıllar; temelinde halk, divan ve batılılaşma etkisiyle oluşan yeni Türk şiirini bünyesinde taşır. Bunlar arasında ağırlığını en fazla hissettiğimiz dönem

---

¹Alim Kahraman-Orhan Okay, "Şiir", **DİA.**, C.39, s.144-159.

ise Tanzimat'la gelen yeni Türk şiiirdir. Bu yeni şiiirin önde gelen isimleri arasında Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal'i gösterebiliriz. Bu isimlerin eserlerinde ortak olan nokta ise siyasal-sosyal bir yapıdır. Bu isimlerden sonra gelen Abdülhak Hamit Tarhan ve Recaizade Mahmut Ekrem nesli, öncekilerin aksine politikadan uzak kalarak, şahsi duygulanmaları şiiire yansıtırlar. Bunun sebebi dönemin siyasal ve sosyokültürel şartlarında aranmalıdır.

Türk şiiirinin batılılaşma sürecinde daha disiplinli bir sanat anlayışına ulaşması Edebiyat-ı Cedide şiiiriyle başlar. Edebiyat-ı Cedide şairleri duygusal, içine kapanık şiiirler yazar. İnsanın küçük dünyasını anlatırlar. Anjambman bu mektep şairlerinin uyguladığı şekil özelliğidir. Akımın en önemli temsilcisi Tefvik Fikret'tir.² Fikret, devrin önemli akımlarından "Batıcılık" tesiri altındadır. Tanzimat'tan beri ideolojide kendini göstermiş olan bu hareket, Meşrutiyetten sonra şiiirde iki aşırı taraftar bulur. Bunlardan ilki az önce söylediğimiz Tefvik Fikret, diğeri ise Abdullah Cevdet'tir.

Mehmet Akif Ersoy ise İslamî duyarlılığıyla ulusalcı kaygılarını birleştirir. İnsanoğlunun son yüzyılda içinde bulunduğu çıkmazı Mehmet Akif'in eserlerinde görürüz. Onda İslam'ın ferdi olarak yaşanmasından ziyade sosyal bir düzenin esas alındığını görürüz.³ Lirik, samimi ve sade bir dili vardır. Eserlerinde aruzdan vaz geçmeyen üç önemli şairimizden biri Mehmet Akif'tir.

Edebiyat-ı Cedide'nin ardından "sanat şahsi ve muhteremdir" anlayışına sadık kalan Fecr-i Ati topluluğu oluşur. Bu topluluk birçok bakımdan Edebiyat-ı Cedide'nin devamı niteliğindedir.⁴ Topluluk, saf sanat görüşünün önemli odaklarından biridir. Topluluğun en önemli ismi Ahmet Haşim'dir. Genellikle aşk ve tabiat temaları üzerinde durulur. Şiiirde genellikle aruz veznini kullanırlar. Ahmed Haşim'de olduğu gibi daha çok sembolist ve empresyonist akımlara dayanan şiiirler kaleme alınır.⁵

1910'lu yıllardan itibaren şairler, ülke problemleriyle dolu bir içeriğe yönelirler. Balkan ve Birinci Dünya Savaşları ve Mütareke döneminin ağır koşulları sanatçıları "milli" bir arayışa yöneltir. Bu anlayış Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla iyice pekişir. Coşkulu bir memleket edebiyatı oluşur. Bu edebiyat 1930'lu yılların sonlarına kadar da etkisini devam ettirir. Mehmet Emin Yurdakul ile 1911'de görülen Genç Kalemler (Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp)

²Kahraman, Okay, a.g.m., s.144-159.

³Okay, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., Ekim, 2005, s.187.

⁴Kahraman, Okay, a.g.m.,s.159-160.

⁵ Okay, a.g.e.s.151-153.

II. Meşrutiyet dönemi boyunca egemen olacak biçim ve içerik anlayışının temelleri atılır.⁶

Atılan bu temelin ardından mütareke yıllarında yukarıda saydığımız isimlerin açtığı yoldan giden “Hecenin Beş Şairi” olarak nitelenen bir grup oluşur. Grubun en önemli ismi Faruk Nafiz Çamlıbel’dir. Önceleri aruzla yazan şair, daha sonra heceyi kullanır. “*Han Duvarları*” şiirinde görüldüğü üzere şair konularını memleket coğrafyası ve bu coğrafyada yaşayan insanlardan alır. “*Sanat*” adlı şiirinde yerli kaynakları görmezden gelenlere karşı bir tepki vardır.⁷

Faruk Nafiz’le birlikte adları anılan diğer şairler; Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek’tir. Bu isimlerden özellikle Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç’ın şiirlerinde kullandığı temalar sevgi, aşk, deniz ve mehtaptır. Faruk Nafiz Çamlıbel’in kendinden sonra gelen iki tane takipçisi vardır. Bunlar Kemalettin Kamu ve Ömer Bedrettin Uşaklı’dır.

“Beylik Edebiyat” olarak nitelendirilen memleket edebiyatına ilk karşı çıkış Yedi Meşaleciler diye adlandırılan gruptur. Sanat için sanat anlayışını savunan bu grupta bulunan şairler: Muammer Lütfi, Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret Solok ve Ziya Osman Saba’dır. Bu grup artık Ayşe Fatma edebiyatından bıktıklarını ifade ediyor, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati anlayışının devamı olduklarını gösteren şiirler yazarlar.⁸

Materyalist düşüncenin şiirde yer etmeye başlamasıyla Türk şiirine farklı konular girer. Bu düşüncenin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisi Nazım Hikmet’tir. Ercüment Behzat Lav da Nazım Hikmet ile birlikte serbest müstezatı başlatan isimlerden biridir. Almanya’da eğitim gören Lav, Avrupa’da gelişen yeni edebiyat akımlarını tanımasına rağmen Nazım Hikmet’in seviyesine ulaşamaz.⁹ Nazım Hikmet ve arkadaşlarının ihmal ettiği en önemli şey, manevi olgudur. Şiirde manevi olguyu yakalamak isteyen şairlerin başında Necip Fazıl Kısakürek gelir. “Öz Şiir”in peşinden giden şair, mistik ve dini heyecanla şiirler yazar. Necip Fazıl için önemli olan görülenin ardındakidir. O, bu özelliğiyle 1930’lu yıllarda Nazım

⁶Hakan Sazyek, “1920-1950”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.4, Mas Matbaacılık, İstanbul 2007, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., s.22.

⁷İnci Enginün, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., İstanbul, 2001, s.35.

⁸Enginün, **a.g.e.**, s.34-65.

⁹Enginün, **a.g.e.**, s.27-56.

Hikmet'in tam karşısında görülür. Necip Fazıl, devamlı arayan ve hiç tatmin olmayan modern insanın iç problemlerini eserlerine taşır. Şair, pozitivist değildir. Estetik duygulara akılla beraber sezgiyle ve zevk hissiyle yaklaşmak gerektiğini belirtir. Şüpheli değildir. Çünkü kendinden önceki hiçbir estetik yargıyı reddetmez ve yeniliği bunlar üzerine kurar.¹⁰

1940'lı yılların başında şiirimizde "Garip Hareketi" denen bir akım oluşur. "1940 Kuşağı" diye adlandırılan şairler ve Garip Hareketinin mensupları toplumcu gerçekçi anlayışla eserler verir. Alaeddin Özdenören'in şiirle, edebiyatla tanıştığı yıllarda okuduğu isimler işte bu 1940 kuşağı olarak adlandırılan kuşaktır. Garip Hareketinin temsilcileri; Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat Horozcu'dur. "1940 Kuşağı"nın şiire bakışı ile Garip Hareketi, anlayış bakımından birbirlerinden farklıdır. İki görüşün ortak paydada bulunduğu tek nokta ise, "yenilikçi" olmalarıdır. 1940 kuşağının önde gelen diğer şairleri ise şunlardır: Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, Enver Gökçe, Ahmet Arif, Atilla İlhan.

Birinci Yeni şiirinin ardından edebiyatımızda İkinci Yeni şiiri etkisini gösterir. İkinci Yeni şiiri, belki de Türk şiir tarihinde en çok tartışılan ve yapılan tartışmaların günümüzde de tam olarak netliğe kavuşmadığı şiir akımlardan biridir. Türk şiiri 1960'lardan bugüne çeşitli gelişmeler gösterir. Fakat bu gelişmeler bir noktada, İkinci Yeni şiirinin etkisinde yaşanan gelişmelerdir. Şiir anlayışının öncüleri arasında İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar gösterilebilir. Garip hareketinde ihmal edilen semboller ön plana çıkarılır. Basitlik ve aleladeliliği şiirden dışlarlar. Bunun bir tezahürü olarak günlük konuşma dilinden uzaklaşırlar. Anlaşılması güç bir dil kullanırlar. Bu durum şiirin okunmasını da anlaşılmasını da zorlaştırır.¹¹

Alaeddin Özdenören'in şiir anlayışını anlamada bize yol gösterecek olan 1960'lı dönemdir. 1960'lı yıllar Türk şiirinin kendisine yeni bir mecra bulmaya başladığı bir dönemdir. 1950'lere kadar daha çok Necip Fazıl ekseninde hareket eden İslamcı şiir, İkinci Yeni şairlerinden Sezai Karakoç'un da etkisiyle daha farklı bir yatakta akmaya başlar. Alaeddin Özdenören de bu dönem şairleri arasında yer alır. Diğer önemli isimler arasında Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan, Ebubekir Eroğlu vardır. Saydığımız bu isimler ile İslami edebiyat çok daha farklı ve

¹⁰Okay, **Poetika Dersleri**, Dergah Yay., Ekim, 2011, s.161.

¹¹Enginün, **a.g.e.**,s.109.

geniş bir açılım sağlar. Bu şairler manevi içeriği batılı söyleyiş özellikleriyle birleştirirler. Böylece şiirde bir bütünlük oluşturmayı amaçlarlar.¹² İşte bu yıllarda şiirlerini kitaplaştırmaya başlayan Özdenören, Türk şiirine metafizik açılımlar kazandırarak yeni açılımlar getirir.

Bizler çalışmamızın bundan sonraki kısımlarında Alaeddin Özdenören'in Türk edebiyatına getirdiği özgün çağrışımları anlatmaya çalışacağız. Birinci bölümde şairin hayatını edebiyat zemininden kaymadan, şiire olan ilgisi çerçevesinde ele almaya çalışacağız. İlkokul ve lise yıllarından sonra Nuri Pakdil, Sezai Karakoç ve Necip Fazıl ile tanışmasından sonra şiir anlayışında ne gibi bir ivme yaşanmıştır, bunu anlatmaya çalışacağız. *Diriliş* ve *Edebiyat* dergileri Özdenören'in sanat dünyasında sesini duyurmaya başladığı dergilerdir. Bu dergilerin ardından Maraş'tan yola çıktıkları arkadaşları; Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Mehmet Akif İnan, Hasan Seyithanoğlu ve daha sonra tanıştıkları Nazif Gürdoğan ile *Mavera* dergisini çıkarırlar. Bu faaliyetlerin yanında çıkardığı şiir ve deneme kitapları, köşe yazılarıyla Alaeddin Özdenören devrinin önde gelen edebiyatçıları arasında yer almıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Özdenören'in eserlerinin tanıtımını yaptık. Bu tanıtım eserlerin içeriği ve basımlarıyla ilgili genel bir tanıtımdır. Çalışmamızın ana temelini oluşturan kısım ise üçüncü bölümdür. Özdenören'in şairliği ve eserleri üzerinde devrin sosyokültürel yapısını da ele alarak bir inceleme yaptık. Alaeddin Özdenören, daha çok şairliğiyle tanındığı için bu bölüme şiirlerinin yapısal ve tematik açıdan incelenmesiyle başladık. Şiirlerini tek tek değil de bir bütün olarak tahlil etmeye çalıştık. Şiirlerini yapısal ve tematik yönden inceledikten sonra Özdenören'in deneme kitaplarının bir tahlilini gerçekleştirdik. Bölümün devamında ise şairin sanat-edebiyat hakkındaki mülahazalarına yer verdik. Dördüncü bölümde şairin edebiyat dünyasında tanınan sanatçı dostlarının onun hakkındaki görüşlerine, ve Özdenören'in arkadaşlarıyla ilgili değerlendirmelerine yer verdik. Burada sadece sanatçı dostlarına dair yaptığı değerlendirmeyi değil, küçük yaşta vefat eden oğlu Kerem için yazdığı bir yazıyı da sizlerle paylaşmayı uygun gördük. Zira bu yazı

---

¹²Behçet Necatigil, "1960 Sonrası Türk Şiiri", *Dergah Dergisi*, İstanbul, 1991, S. 2-20, s.8-9.

şairin oğlu için kaleme aldığı tek deneme yazısıdır. Çalışmanın son bölümünü ise Alaeddin Özdenören bibliyografyasına ayırdık. Bibliyografyada Özdenören'in 1958 yılından, vefat ettiği 2003 yılına kadar yayınlanmış fikri ve edebi mahsüllerin künyesini vermeye çalıştık. Alaeddin Özdenören gibi çok ve çeşitli yerlerde yazan bir sanatçının bibliyografyasını oluşturmanın kolay olmadığını bilincindeyiz. Ancak yoğun bir emek sonunda ortaya çıkan bibliyografyada olabilecek eksikliklerin sizler tarafından anlayışla karşılanacağını umuyoruz.

I.BÖLÜM:

HAYATI

I.1. ŞİİRLE, DÜŞÜNCEYLE VE DOSTLUKLA DOLU BİR HAYAT

I.1.1. ÇOCUKLUK VE MARAŞ YILLARI

Alaeddin Özdenören, 3 Mayıs 1940 tarihinde Maraş'ta memur bir ailenin ikiz oğlu olarak dünyaya gelir. Babası Hakkı Bey, Bayındırlık memuru; annesi Nezahat Hanım ise ev hanımıdır.

Ailenin şeceresi kaybolmuştur. Şairin babasının anne tarafı Çankırı, babasının baba tarafı ise Gönenlidir. İkiz kardeşi Rasim Özdenören'in anlattığına göre dedeleri 350-400 yıl önce İstanbul'a, Eyüp'e göç etmiştir.¹³

Özdenören'in babasının sülalesi Eyüp'te Kahveciler veya Kahvecioğulları olarak bilinmektedir. Ancak 1934 yılında soyadı kanunu çıktığında nüfus memuru "oğulları" olmaz der. Bunun üzerine baba Hakkı Bey, Ören soyadını almak ister. Bu soyadı da daha önce alındığı için şairin dayısı bizimki de "Özdenören olsun." der. Dayısı kardeşlerine, ailesine bu soyadını almaları için telgraf çeker. Ancak telgraf oraya gittiğinde her nasıl olduysa Özdenören soyadı Özdengil'e dönüşür. Bu nedenle sülalenin bir kısmı Özdengil soyadını kullanmaktadır.¹⁴

Özdenören'in annesi ise Maraşlıdır. Annesinin sülalesi Dulkadiroğulları boyunun Kısakürek koluna mensuptur.¹⁵ Kısakürek koluna mensup bir başka şair Necip Fazıl şecereyi şöyle açıklar:

"Maraş ve Kısakürek oğulları... Alâka bunlara... Yavuz Sultan Selim devrinde Maraş'ta hükümet süren ve Osmanoğullarından daha eski bir familya olan Dulkadir(Zulkadir) oğullarına bağlı Kısakürek'ler kolu..."

¹³ Mehmet Nezir,Eryarsoy, **Rasim Özdenören, Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Yıldız Teknik Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., İstanbul, 2008, s.7.

¹⁴Eryarsoy, **a.g.t.**, s.7.

¹⁵**Hece**, Nisan, 2003, Yıl 7, S. 76, s.74.

Alaeddin Özdenören, anne tarafından Necip Fazıl ile akrabadır. İki şair de Maraşlıdır ve Kısaküreklerdendir. Necip Fazıl, bu kola neden “Kısakürek” dendiğini şöyle açıklar:

“İsmin nereden geldiği üzerinde de birçok rivayet:

Maraş'ta vaktiyle bir kıtlık olmuş ve o zamanki cedlerimiz, kimine kısa, kimine uzun kürekle erzak dağıtmışlar da ondanmış...

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferinde Maraş'ı zaptettikten sonra bir camiin açılış merasiminde bir kürek lazım olmuş da, cedlerimizden kısa boylu birini omuzlarından itip:

-Alın size bir kısa kürek!...

Demiş ve ondan sonra bu zatın kolu Kısakürek ismini almış...

Hangisiyse ve her neyse. Değer verilecek nokta, Kısakürek'lerin Yavuz Sultan Selim devrine kadar varan mazbut bir şecere içinde aralarından olgun din adamları yetişmiş, saf Anadolu bir sülaleden geldikleri.”¹⁶

Yıllar sonra Necip Fazıl Kısakürek ile yapılan ilk görüşmede Kısakürek, ikizlere şecereyi daha ayrıntılı gösterir. Ayrıca bu ilk görüşmede Necip Fazıl, Alaeddin Özdenören'i daha bir Maraşlıya benzetir.¹⁷

İkiz çocukları dünyaya gelmeden birkaç ay önce anne Nezahat Hanım, Dulkadir hükümdarı Alaüddevle'yi rüyasında görür. Alaüddevle, ikiz çocuk sahibi olacağını, önce doğana kendisinin adını vermeleri gerektiğini söyler. Anne Nezahat Hanım, öyle yapar ve önce doğan çocuğun adını Alaüddevle'ye istinaden Alaeddin koyar. Böylece şair Alaeddin Özdenören, ismini Dulkadir beyinden almış olur. Dulkadiroğlu Alaüddevle Bey, Süleyman Bey'in dördüncü oğlu ve Yavuz Sultan Selim'in de anne tarafından dedesidir.¹⁸ Alaüddevle Bey, Dulkadir beyliğinin

¹⁶Necip Fazıl Kısakürek, **O ve Ben**, Büyük Doğu Yay., 8.bsk., İstanbul, 1992, s.22.

¹⁷Eryarsoy, **a.g.t.**, s.45.

¹⁸**Maraş'ın Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I**, Editörler: Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar, Ukde Kitaplığı:40, Kahramanmaraş, 2008, s.94.

başındayken beyliği için önemli faaliyetlerde bulunur. Ancak, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı devleti için bir tehlike unsuru haline gelir.

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran'a giderken Alaüddevle Bey'i de sefere davet eder. Dulkadir Bey'i, "kendisi gibi doksanlık bir pîr-i fâniyi sefere sürüklemenin hiçbir fayda sağlamayacağını" bildirip yaşını bahane ederek sefere katılmaz.¹⁹ Çaldıran zaferi sonrası Yavuz Sultan Selim, Osmanlı ordusu için tehlike oluşturan Alaüddevle Bey'in hakkından gelmeye karar verir.²⁰ Osmanlı askerleri ile Dulkadiroğlu askerleri Ördekli mevkiinde karşı karşıya gelir.²¹ Osmanlı ordusundaki seyislerden biri, elbiselerinin güzelliği ile dikkati çeken Alaüddevle'nin üzerine atılarak onu yere serer. Biraz sonra öldürdüğü şahsın Dulkadir bey'i Alaüddevle olduğunu anlayınca maktülün başını keser.²² Ölümüne "merg-i hâin" deyimini tarih düşürülmüş olan Alaüddevle Bey'in başı Göksun'da Yavuz Sultan Selim'e sunulur.²³ Yavuz Sultan Selim, Alaüddevle ile vezirinin ve oğullarından birinin kesik başlarını Kahire'ye gönderir.²⁴ Böylece Dulkadir Beyliği üzerindeki Memluk nüfuzuna son verilerek, Yavuz Sultan Selim adına hutbe okutulur.²⁵ Memluk Sultan'ı Kansu Gavri'nin hiç olmazsa bazı yerlerin Alaüddevle Bey'in oğullarına bırakılması yolunda yaptığı teklife Yavuz Sultan Selim: "Kılıçla aldığım yerleri ancak kılıçla teslim ederim" karşılığını verir.²⁶ Şairin adının konmasına vesile olan Alaüddevle Bey'in hayatına kısaca değindikten sonra, bu adın Maraş yöresindeki kullanımına ve anlamına yer verelim.

Maraş'ta "Alaüddevle" adı daha çok "Alaeddin" olarak geçmektedir. İki adın söyleyişteki benzerlikleri bir kenara bırakılırsa anlamca birbirinden farklıdır.

¹⁹Şükrî, **Selimnâme**, Mükrimin Halil Küt. Nüshası, s.131-132.; Sadeddin, **Tacü't Tevârih**, C.II, s.287.; Solakzâde, **Mehmed Hemdemî**, Tarih, İstanbul, 1297/1879s.375.

²⁰Yavuz Sultan Selim, Alaüddevle Bey'e çok kızmış hatta onunla mektuplaşan Dukakinoğlu Ahmed Paşa'yı 4 Mart 1515'te bizzat kendisi hançerleyerek öldürmüştür. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.II, TTK Yay., Ankara, 1962, s.257.

²¹Yinanç, **a.g.e.**, s.98.

²²Cenabî, **Hafili'l- Vasıt ve'l-Eylemü'z-Zâhir**, Ragıp Paşa Küt. nr.983., s.633b.; Münecimbaşı, **Câmiü'd-Düvel**, Esad Efendi Küt. nr. 2103. s.640a.

²³Tansel, **a.g.e.**, s.106.

²⁴Memlük Sultanı Kansu Gavri kesik başları görünce "Bunlar kâfir başları mı ki Selim bana yolladı." der. Bkz. İbn İyâs, **Bedâi' ez-Zuhûr fi Vekâi' ed-Duhûr**, C. IV, Nşr. Muhammed Mustafa, Kahire, 1982-84, s.462.; Arifi, Paşa, **Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükûmeti**, TTEM, İstanbul, 1330, s.550.

²⁵Kemah ve Dulkadirli fetihnâmeleri için bkz. Feridun Bey, **Münşeâtü's Selâtin**, İstanbul, 1274/1857C.I, s.407-411.

²⁶Iyâs, **a.g.e.**, C.IV, s.482.

Alaüddeve, “devleti yücelten kişi” anlamına gelirken; Alaeddin, “dini yücelten kişi” anlamına gelir.²⁷

Şaire Alaeddin adı konulduktan sonra, ikizi Rasim Özdenören’e ise baba tarafından dedesinin adı olan “Rasim” adı uygun görülmüştür.²⁸ Özdenören kardeşlerin, bir de kendilerinden bir buçuk-iki yaş büyük ikiz ablaları vardır: Nedime ve Necibe. Ancak Necibe daha iki yaşındayken hayata veda eder.²⁹ Maraş’ın Şeyhâdil mezarlığına defnedilir. Bu ailenin çocuklarının hep ikiz olmasıyla ilgili ilginç bir olay vardır. Bir söyleşisinde şair, bu olayı şu şekilde anlatır:

“Babam Hakkı Bey, annemle nişanlıyken hastalanıyor ve İstanbul’da bir Fransız hastanesinde altı ay kadar yatıyordu. Babam iyileşip taburcu olacağı vakit, babamın küçük kardeşi Basri amcam ve hanımı, hastayı çıkarmak için hastaneye gidiyorlar. Babama bakan hemşire Basri amcamın hanımına babamın evli olup olmadığını soruyor, nişanlı olduğu cevabını alınca da ‘Bu adam evlenirse çocukları hep ikiz doğar.’ diyordu. Hemşirenin bu sözü neye dayanarak söylediği hiçbir zaman anlayamıyorum ancak, söz doğru çıkıyordu.”³⁰

İkizlerden ilk dünyaya gelen, Alaeddin Özdenören’dir. Bir saat sonra ise kardeşi Rasim Özdenören doğar.³¹ Rasim Özdenören’in ölü doğmuş olduğu zannedilir. Çünkü bebek ağlamıyor, nefes alıp vermiyordur. Doğum esnasında orada bulunan dayılarının hanımı Makbule Hanım, bebeğin ayak tabanını jiletle kesmeleri gerektiğini söyler. Zira Makbule Hanım bu olaydan on-on iki sene önce bir erkek çocuk dünyaya getirmiş; ancak bu çocuk ikizlerden Rasim Özdenören’de olduğu gibi ölü doğmuştur. Makbule Hanım, çocuğunun ölü doğduğunu haber alınca doğumla uğraşan doktorlara “Çocuğun ayağının altını temiz bir jiletle kesin, o canlanır” der. Fakat doktorlar Makbule Hanım’ın dediğini yerine getirmezler ve bebeği doğumda ölür. Aynı şey tekrar söz konusu olunca Makbule Hanım, Rasim Özdenören’in ayağının

---

²⁷Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Doğu Matbaası, Ankara, 1970, s.31. bkz. Alâ maddesi, “rütbece yükseklik büyüklük, şeref,şan”

²⁸Hece, Eylül, 2003, S 81, s.78.

²⁹Eryarsoy, a.g.t., s.10. Rasim Özdenören’e göre ablaları Necibe henüz dokuz aylıken ishalden ölmüştür.

³⁰Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 75.

³¹Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 74.

altına temiz bir jiletle bir çizik atmış, ayaktan çıkan siyah kan bebeği hayata döndürmüştür. Böylece Rasim Özdenören, hayata dair ilk çılgınlığını atmış olur.³²

Çocukların ikiz olarak dünyaya gelmesi, özellikle o dönem şartları düşünüldüğünde baba Hakkı Bey ve anne Nezahat Hanımı biraz zorlamıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarıdır ve Türkiye zor günler geçirmektedir. Ülkenin genelinde büyük bir kıtlık baş göstermiştir. Anne Nezahat Hanımın sütü, iki bebeğine de yetmez. Bu sebeple ikizlerden bir tanesine sütanne bulmak zorunda kalmışlardır. Özdenören'i o yıllarda Erzincan'dan gelen Döndü Hanım emzirmiştir. İkizi Rasim Özdenören'i ise anne Nezahat Hanım emzirir.³³

Şair, çocukken yaşadığı kıtlık dönemine dair bir hatırasını şu şekilde anlatır:

“Nasıl oldu bilinmez, kıtlık bütün şiddetiyle bastırdı. Ekmek yok, şeker yok, hiçbir şey yok. Yürük Selim mahallesindeki evimizdeyiz. Ev akraba ve yakınlarımızın uğrak yeri. Çünkü babam memur, devletse memurlara yardımcı oluyor, bu yüzden biz kıtlıktan fazla etkilenmiyoruz. Halkın ot yediği söyleniyor. Çocuklar boyunlarında tenekeler asılı, it boku topluyorlar. Buldukları it boklarını tenekelerinin içine atıp yalınayak başıkabak, nefes nefese tabakhaneye yetiştiriyorlar. Boku tabakhaneye sıcak olarak yetiştirmek gerekiyor. Yoksa bir işe yaramaz. Dericilikte kullanılıyor. ‘Tabakhaneye bok mu yetiştiriyorsun?’ deyimi varlığını buradan alıyor.”³⁴

Alaeddin Özdenören, yaşanan kıtlık sebebiyle bir süre dedesi Kısakürek Hacı Nuri Bey'in yanında kalır. Rasim Özdenören ikiz kardeşinden daha önce yürümeye başlamıştır. Bunun sebebi olarak doğum esnasında ebenin Alaeddin Özdenören'in ayağını kırması gösterilir. Şairin ailesi oğullarının yürüyemeyeceğini düşünmekte ve bu sebeple üzülmedirler. Ancak şair, dedesi ve ninesiyle kaldıkları

---

³²Eryarsoy, a.g.t., s.12.

³³Eryarsoy, a.g.t., s.12.

³⁴AlaeddinÖzdenören, **Unutulmuşluklar**, İz Yay., İstanbul, 1999, s.21.

bağ evinde yaklaşık iki yaşındayken yürümeye başlamış ve ailesini de büyük bir sevince boğmuştur.³⁵ Özdenören, yürüdüğü ilk günü şu cümlelerle anlatır:

“İki yaşımı doldurduğum gün yürümüşüm. Kerhan’da bağ evimizin karşısındaki ceviz ağacımızın altında ayağa kalkmışım. Yürümeyeceğimi sanarak korkuyorlarmış. Bu büyük olayı ilk kez ninem görüyor. Dedemi dürterek beni gösteriyor. Sevinçlerine payan yok. Kurban kesiliyor.”³⁶

Alaeddin Özdenören, hareketli bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Sarı saçlarıyla her zaman etrafındakilerin ilgisini çekmeyi başarmış. Rasim Özdenören ise kardeşine nazaran daha içine kapanık, kendi köşesinde sessiz yaşayan bir çocuktur. Rasim Özdenören’in üç yaşındayken hatırladığı bir olay, kardeşi ile arasındaki bazı farklılıkları daha iyi gösterir. Rasim Özdenören, o yaşlarda kardeşi ile çektiydikleri bir fotoğrafta kendisinin kaşları çatık ve asık bir yüzle çıktığını, kardeşinin ise sarı saçlarıyla daha sempatik olduğunu söyler. Kardeşinin bu sempatikliği sonucu ailede daha çok sevildiğini, elden ele, kucaktan kucağa dolaştırıldığını; kendisinin ise “Herkes Alaeddin’i seviyor bari bu da benim çocuğum olsun.” diyen annesi tarafından sevildiğini anlatır.³⁷

Özdenören kardeşler için nineleri Hatice Hanım’ın (annesinin annesi) kendilerinde çok ayrı bir yeri vardır. Rasim Özdenören, ninesinin onda olan yerini şu sözlerle açıklar: “Aklımız erene kadar onun yeri bambaşkaydı.” Rasim Özdenören, ninesinin devamlı namaz kılan çok dindar birisi olduğunu kendilerine oruç tuttuğunu, namaz ve orucu kendisine ninesinin sevdirdiğini söylemektedir. Ninesinin kendisi ve kardeşine anlattığı heyketlerin (masallar), söylediği ninnilerin çocukluk yıllarının en unutulmaz anılarını oluşturduğunu belirtir.³⁸

Alaeddin Özdenören, bebekliğinin bir bölümünü ninesinin yanında geçirdiğinden ninesi tarafından daha farklı sevilmektedir. Şair, o günlerini büyük bir

---

³⁵Eryarsoy, **a.g.t.**, s.13. Rasim Özdenören ikizinin bir buçuk yaşına geldiğinde yürümeye başladığını söyler.

³⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.19.

³⁷Eryarsoy, **a.g.t.**, s.14.

³⁸Eryarsoy, **a.g.t.**, s.14.

özlemlerle anlatmaktadır. Ninesinin kendileri için anlattığı masalların onlarda apayrı bir yeri olmuştur. Şair, o günleri şu sözlerle anlatmaktadır:

“Sonra ninemin bizi uyutmak için yatakta verdiği heyketler (masalın adı heyketti); altın renkli alevler içinde, siyah gür saçlı şahmeran, kan kalesi, pembe dişleri burunlarının ortasında çıkan cinler... Geceleri Rasim’le beni koynundan hiç eksik etmeyen ninemin irice burnunu ve sevimli yüzünü, ayın, kafesin arkasından vuran yeşilimsi ışığı aydınlatırdı. Tanrı, cennet ve melekler hakkındaki ilk bilgileri ninemden edindik. Ninem bunlardan söz ederken, yüzü tatlı bir ışıkla parlar, gökte pırıl pırıl ışık içinde yüzen melekler, bulutlarla örülmüş kanatlarını çırpıp yere kadar uzanırlardı. Bir de ‘goncoloz’ vardı. Ona doymayıp da, gece yataktan kalkıp sokağa çıkmasınlar diye biz çocukları ‘goncoloz’la korkuturlarmış meğer. ‘Sokağa çıkarsanız, goncoloz gelir, karışmam ha!’ derdi ninem. Goncolozun adı bile bana dehşet vermek için yetiyordu. Goncoloz mağara gözlü, boynuzlu bir canavar...”³⁹

Rasim Özdenören ise ninesinin masallardaki kahramanları konuştururken onların ağzıyla konuştuğunu, masalların dışında halk hikâyeleri de bildiğini söyler.⁴⁰

Özdenören kardeşler ilkokula başlamadan önce mahalle mektebine giderler. Henüz beş altı yaşlarındalardır. Şair’in anlattığına göre o yıllarda mahalle mektepleri ders vermenin dışında her türlü işe yarayan yerlerdir. Öğrencilerin ne öğrendiğiyle pek de ilgilenen yoktur. Mahalle mektebindeki yıllarını şu sözlerle aktarır:

“İlkokula başlamadan önce bizi mahalle mektebine gönderdiler. ‘Mektebe gönderelim’ demezler, ‘hocaya gönderelim’ derlerdi. Bizim hocamız yaşlıca bir kadıncağızdı. Bize bir şey öğrettiği yoktu. Sözüm ona bir kalfamız vardı ama o da bizim gibi çocuk. Mektebin gediklilerinden olsa gerek. Olsa olsa bizden bir iki yaş büyük. Hocamız bize boyuna pirinç ayıklattırdı. Cüzlerimiz boynumuzda gider gelirdik. Ne öğreniyorduk, ne öğrenmiyorduk, kimsenin sorduğu da yoktu. Bir cüzden öbür cüze geçen çocuğun (tabii bir şey öğrendiğinden değil de emekliliği yaklaşmış olmasından

³⁹Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 78.

⁴⁰Eryarsoy, a.g.t., s.14.

olsa gerek) kulaklarını çekerdik. Buna ‘aferine sıçramak’ denirdi. ‘elham’a geçmek önemliydi. Velhasıl biz ‘aferine sıçrayamadan’ mektepten ayrıldık. Yalnız benim şiirle tanışmama bu sessiz sedasız hocamız vesile olmuştur... Bize bir mani ezberletmişti. Makamla hep bir ağızdan okurduk:

Eyyam geldi kış geldi

Safa geldi hoş geldi

Sabahın seher vaktinde

Çıktı bir derviş geldi.”⁴¹

Şair, mahalle mektebini bitirdikten sonra ikiz kardeşiyle beraber, 1947-1948 öğretim yılında Maraş’ta Sakarya İlkokulu’na başlar. İkizler okula kısa sürede alışmış, hem arkadaş edinmiş hem de okumayı sökmüşlerdir. Birinci sınıfın sonuna doğru öğretmenleri Nurettin Bey, sınıfın en iyi ilk üç öğrencisini seçer. Alaeddin Özdenören bu olayı şu cümlelerle anlatır:

“Birinci sınıfın sonuna doğru, aynı zamanda okulun müdürlüğünü de yapan öğretmen Nurettin Bey, sınıfta birinci, ikinci, üçüncüyü seçti. Bu seçmede Vehbi Vakkasoğlu birinci olmuştu. Vehbi’nin birinci olmasına, kaydolduğunda pencereden etrafı meraklı bakışlarla gözlemesini, incelemesini gösterdi Nurettin Bey. İkizleri ise ayırmadı. ‘Sizin ikiniz de ikincisiniz.’ dedi. ‘Okumaya, yazmaya karşı ilginiz çok iyi.’”⁴²

Alaeddin Özdenören’in ezber kabiliyeti daha birinci sınıfta iken kendini göstermiştir.

*Ankara Ankara güzel Ankara
Senden yardım umar her düşen dara*

*Yetersin onlara güzel Ankara
Yoktan var edilmiş ilk şehir sensin*

⁴¹Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 76.

⁴²Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 76.

Ve bir de Şu dizeler Şairin aklında kalanlardandır:

Atatürk benim Başöğretmenim

Ne öğrendimse ondan öğrendim.

1950 yılında Şairin babası Hakkı Bey'in tayini Malatya'ya çıkar. İkiz kardeşler ikinci sınıfı bitirip, üçüncü sınıfa geçtikleri dönemde Malatya'ya taşınırlar. Malatya'da Sıtma Pınarı'na yakın bir yerde cadde üstünde bir ev kiralanır. İkizlerin kaydı da Cumhuriyet İlkokulu'na yaptırılır. Özdenören ailesi beş yıl boyunca bu şehirde kalacaktır.

Alaeddin Özdenören'i ikizi Rasim Özdenören'den ayıran önemli özelliklerinden biri de unutkanlığıdır. Şair, fevkalâde unutkan biridir. Hareketlilik ve unutkanlık temel tabiatıdır, demek yanlış olmaz. Özel eşyalarını hep bir yerlerde unutmakta ve bu durumdan da kardeşi Rasim Özdenören'i sorumlu tutmaktadır. Alaeddin Özdenören'in bu unutkanlığı onun zaman zaman komik olaylar yaşamasına da sebep olmuştur. Rasim Özdenören, ikizinin bir hatırasını Şu cümlelerle anlatır:

“Çocukluğumuz babamızın memuriyeti münasebetiyle Malatya'da geçti. Zannederim on bir on iki yaşında olduğumuz 1953-54 yıllarıydı. Beşinci sınıfta okuyorduk. Evimize hükümet binasıyla belediye binasının arasından geçen bir yoldan gidilirdi. Evimiz o yoldan birkaç yüz metre iç kısımdaydı. Alaeddin bir gün arkadaşıyla öğlen saat birde hükümet binasının arkasında buluşup gezelim diye sözleşmişler. O gün babam da her zamanki gibi öğle paydosunda saat bire doğru eve gelmiş. Alaeddin mutak özelliğini göstererek o saatte arkadaşıyla buluşacağını unutmuş. Arkadaşı yarım saat kadar buluşma yerinde beklemiş. ‘Acaba bir işi mi çıktı, çarşıya, pazara mı gönderdiler?’ diye merak edip bizim eve gelmiş. Kapıyı çalınca Alaeddin açmış. Buluşacaklarından habersizmiş gibi, ‘Siyami, sen miydin, hayırdır, niye geldin?’ diye sormaz mı? Siyami, ‘Yav, Alaeddin hani buluşacaktık ya?’ deyince bizimki de ‘Ya öyle mi? İyi bari hemen giyinip geleyim!’ demiş. Tam içeriye odasına doğru giderken bu sefer babam seslenmiş: ‘Alaeddin, oğlum bana bir bardak su getirir misin?’ mutfağın bir babamın oturduğu odaya açılan kapısı,

bir de sofaya açılan kapısı vardı. Alaeddin babama su getirmek üzere mutfığa giriyor. Ne var ki, yine ne yapacağını unutuyor. ‘Ben burada ne yapacaktım?’ diye düşünüyor ama hatırlayamadan mutfağın diğer kapısından sofaya çıkıyor. Sofada bir divan vardı. Ne yapacaktım diye düşünüp dururken uzandığı divanda uyuyup kalıyor. Arkadaşı Siyami o gelecek diye kapıda, babam da su getirecek diye odada bekliyor. İkisi de telaşlı bir vaziyette bekleye dursun, Alaeddin keyif içinde uyumaya devam ediyor. Çocuk yine çok sabırlıymış. Epey bir zaman sonra beklemekten vazgeçip tekrar kapıyı çalınca, suyu beklemekten bıkip vazgeçen babam kapıyı açıyor ve ‘Buyur evladım bir şey mi vardı?’ diyor. Siyami de merakla ‘Amca, Alaeddin evde mi beraber dışarıya çıkacaktık!’ diyor. Oğlunu iyi tanıyan babam, ‘Yavrum, Alaeddin uyuyor.’ diyor.”⁴³

Malatya’da ikizlerin en büyük zevki babalarının aldığı bisiklettir. İkiz kardeşler, sosyal aktivitelerin yanında okumayla olan bağlarını da iyice kuvvetlendirirler. Alaeddin Özdenören, bu yıllarda şiirle olan ilgisini kesmez. Mehmet Emin Yurdakul’un *Ben Bir Türküm*, Kemalettin Kamu’nun *Bir Çetin Bilmece Sorsam Paşadan*, Faruk Nafiz’in *Çoban Çeşmesi*, Ziya Gökalp’in *Çocuktum Ufacıktım*, Dağlarca’nın *Fevzi Çavuş Yaman Olur*, Cahit Sıtkı’nın *On Kasım*, Karacaoğlan’ın *Elif* adlı şiirleri Alaeddin Özdenören’in en çok sevdiği şiirler arasındadır. Şair, bu şiirlerden özellikle ikisinin kendisi için özel olduğunu şu cümlelerle belirtir:

“Bu şiirlerin içinde beni saran Dağlarca’nın Fevzi Çavuş’u ve Karacaoğlan’ın Elif’i olmuştur. Sevmemin nedeni de şiirlerdeki samimiyettir. Karacaoğlan’ı zaten Maraş’tan tanıyordum. Maraş Karacaoğlan türküleri ile çalkalanırdı.”⁴⁴

Malatya’da Gazi ilkokulunu bitirip ortaokula başlarlar. Şairin ortaokulda okuduğu kitaplar sayıca artmış ve iyice çeşitlenmiştir. Şair, ortaokul yıllarında okuduğu kitapları şu şekilde özetler:

“Hz. Ali cenklerinin hemen hepsi, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi. Atsız’ın *Bozkurtlar Geliyor*,

⁴³**Dil ve Edebiyat Dergisi**, Temmuz, 2012, S.43, s.10.

⁴⁴**Hece**, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 80.

Bozkurtların Ölümü. Atsız'ın romanlarını çok sevmiştim; içinde geçen olayları yaşanmış şeyler olarak düşünüyordum. Ötekileri de yani Kozanoğlu ve Tülbentçi'yi de sevmekle birlikte, bana inandırıcı gelmiyordu. Bak şimdi! Arif Nihat Asya'nın *Bayrak* şiirini nasıl unuturum. Bu şiiri sevmiştim ama şiir bana sanki zorlanmış gibi geliyordu.⁴⁵

Özdenören, ortaokul ikinci sınıfta ortamının da pek iyi olmamasının etkisiyle okuldan kaçmaya başlamıştır. Aynı yıl sigara içmeyi de öğrenir. Yine arkadaşlarıyla okula gitmediği bir gün Kernek deresinin kenarında top oynuyorlardır. Top dereye kaçar ve Alaeddin Özdenören gözünü daldan budaktan esirgemeyen tavrıyla hemen derenin demir korkuluklarından sarkar ve topu yakalamaya çalışır. Tam da bu sırada paslı bir demir sol omzuna girer. Devamını şair, şu ifadelerle aktarır:

“Demir sol omzumuza girdi. Paslıymış. Olayı evinin kapısından gören bir kadıncağız yaraya tentürdiyot sürmüşse de bunun bir faydası olmamış, o günün gecesi sol kolumun sancısından sabaha kadar uyuyamamışım. Sabahleyin kalktığımda kolumun parmaklarına varıncaya değin kütük gibi şişmiş ve morarmış olduğunu gördüm. Zehirlendiğimin farkında değildim. Daha doğrusu zehirlendiğimin bilincinde değildim. Kendiliğinden geçer sanıyordum. Kahvaltı için yer sofrasına oturuldu. Kolumdaki dayanılmaz sancıya rağmen bir şey söylememeye, direnmeye kararlı idim. Kahvaltıda tek elimi kullanmam ablamın dikkatini celp etmişti. ‘Senin koluna ne oldu?’ o anda ağlamaya başladım. Ablam sayesinde ölümün eşiğinden döndüğümü daha sonra anlayacaktım. Beni hemen hükümet tabibine götürdüler. Tabip karnımdan iğne yapıp hastaneye havale etti. Cerrah omzumdan iki çay bardağı irin çıkardı ve yatırdı. Gün aşırı omzuma fitil sokuluyordu. On beş veya yirmi gün süren tedaviden sonra taburcu oldum ve doğal olarak da sınıfta kaldım.”⁴⁶

Böylece ortaokul ikinci sınıfta ikiz kardeşlerin yolu ayrılmıştır. Çünkü Alaeddin Özdenören sınıfta kalmıştır. Aynı yılın yazında baba Hakkı Bey'in tayini Tunceli'ye çıkar. Bu beklenmedik tayin aileyi şaşırır. Bu tayinin sebebi ise şöyledir; şairin babası Hakkı Bey, Ulus Gazetesi okumaktadır. Bu gazeteyi okuduğu için

⁴⁵Hece, Nisan, 2003, Yıl 7, S 76, s. 82.

⁴⁶Alaeddin Özdenören, a.g.e., s.28.

dönemin valisi Ahmet Tekelioğlu'na şikayet edilir. Vali, Hakkı Bey'i hemen çağırarak "Sen Ulus Gazetesi okuyormuşsun" diye azarlar. Hakkı Bey, her ne kadar "Muhaliplerimiz bakalım bizim için neler söylüyor, onun için takip ediyorum" demişse de bu, vali Tekelioğlu'na inandırıcı gelmez.⁴⁷

Alaeddin Özdenören'in babası Tunceli'ye bayındırlık müdürü olarak atanır. Özdenören; yüzme, güreş gibi sporları oldukça sever. Tunceli'de bulunan munzur nehrine vakit buldukça yüzmeye gitmektedir. Yine arkadaşlarıyla yüzmeye gittiği bir gün başından küçük bir kaza geçer. Şair, arkadaşlarıyla beraber nehirde yuvarlanan bir kütüğe tutunmuş keyif içinde yüzmektedir. Kütük nasıl olduysa bir ara ellerinden kaymış, arkadaşlarının her biri bir tarafa dağılmıştır. Alaeddin Özdenören, yüzüp nehrin alt ucundaki bir kayaya çıkmak ister. Zor bela kayaya ulaşır fakat şair bitkin ve kendinden geçmiş bir haldedir. Özdenören kendine geldiğinde şu duygular içindedir:

"Sessiz ve hareketsiz bir durgunluk içinde, ölümle umutsuzca büyülenmiş olarak yattığımı anlıyordum. Orta kaya gözle görülür dünyadan kopmayı, bir anda içine çekilmeyi, dış dünya ile bağlarını ilişkilerini koparmayı mı anlatıyordu? Kara kayalardan, köpüklü yüksek suların akıntısından kendisini ayırmış, hiçbir cenkleşmeye aldırış etmeyen, sakin göl yuvarlağının ortasında. O sanki dünyanın önünde gibi. İyi ve kötü tüm rüzgârlara açık, tek başına Tanrı'nın birliğini sesleniyor. Azaplar içinde kıvranan yüreği kan ağlayan, bu nöbet geçinceye kadar kendini unutmak isteğiyle Tanrı'ya yalvaran insan gibi değil. O acıların girdabı içinde derin ve dalgın. Yatağında kıvrıla kıvrıla gelen ırmağın üstüne yüklediği acılardan kendisini sırtında taşıdığı çocuklar kurtarıyor. Geniş göğsü durgun suyu içine alıyor. Ve hep gözlerini kapayarak Tanrı'yla baş başaymış gibi, hiç kıpırdamadan. Hayatımı orta kayaya borçluyum. Bu nedenle Orta Kaya, kurtuluşun bir sembolü olarak yaşadığı zihnimde hep."⁴⁸

Tunceli'ye geldikleri yıl şair ortaokul ikinci sınıfı tekrar okuyacak, ikizi Rasim Özdenören ise ortaokul üçüncü sınıfa kaldığı yerden devam edecektir. Fakat

⁴⁷ Yıldız Abdullah, **Geçmişten Geleceğe Konuşanlar: davaya adanmış ömürler**, Araştırma ve Kültür Vakfı Yay., İstanbul, 2010, s. 399.

⁴⁸ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.8.

Alaeddin Özdenören, sınıfta kalmasına pek de aldırış etmeden Malatya'daki hareketli mizacını devam ettirmektedir. Aslında şair, hareketli bir yapıya sahip olmakla beraber onun asıl derdi adının tam bir "yaramaz"a çıkmasıdır. Kendisi yaramazlıkla nam saldıği için, her ne olursa herkes tek suçlu olarak Alaeddin Özdenören'i görür. Bu durum şairin birçok haksızlığa uğramasına da yol açmıştır. 1955 yılı Tunceli'de sert bir kış günü, Rasim Özdenören'i bir arkadaşı biraz geç bir vakitte dışarıya kartopu oynamaya çağırır. Arkadaşı, elinde tuttuğu kartoplarını iki hanım öğretmenin birlikte kaldıkları evin önünden geçerken, evin penceresine atar. Çocuk hemen kaçmaya başlar ve Rasim Özdenören de beni burada görürlerse olayı ben yaptım zannederler düşüncesiyle o da koşarak arkadaşının yanına kaçar. Olayın devamını Rasim Özdenören şu şekilde anlatır:

“Öğretmenler kapının önünde sağa sola baktılar ve tekrar içeriye girdiler. Korkmuşlardı işte tam o esnada, Alaeddin bir başka arkadaşıyla oradan geçmiş ve öğretmenler bu ikisini görmüş ve tanımışlar; pencerelerini taşıyanların da bu ikisi olduğuna hükmetmişler. Yanımdaki arkadaş Alaeddin'le arkadaşının nereden geldiğini tahmin etmişti, ama ben bilmiyordum. ... Ertesi gün ilk dersin ortalarında, hademe beni, müdürün odasına çağırıldığını söyledi. Meğer geceki olay öğretmenlerin arasında şayi olmuş. Ben, müdürün odasına girer girmez, daha ne olduğunu anlamadan, yüzümde bir tokat şakladı ve tokatla birlikte müdürü gördüm. Vuran oydu. Ve aynı anda, gece öğretmenlerin penceresini kimin taşıdığını sordu. Tereddüt etmeden: 'Ben taşıdım dedim'. Tereddüt etmedim, çünkü asıl taşıyan arkadaşın, gerçeği nasıl olsa itiraf edeceğini düşünmüştüm. Fakat müdür, bana: 'Yalan söylüyorsun, sen bunları gördün, onun için böyle söylüyorsun' dedi. Ve orada, bir perdenin arkasına sakladığı Alaeddin ile bir arkadaşını çıkarttı. Oysa ben onları görmemişim. Beni sınıfıma gönderdi. Benden sonra asıl faili çağıracağını bekledimse de, o çağırılmadı. Adı bile geçmedi. Biz de o saatten sonra onun adını vermedik. Fakat Alaeddin ile arkadaşı, bu olay yüzünden okuldan uzaklaştırma cezası aldılar.”⁴⁹

Şairin bir yıl kaldığı Tunceli'de de olaylar peşini bir türlü bırakmaz. Fakat bu olayların yanında Alaeddin Özdenören okumayla, kitaplarla arasını hiçbir zaman

⁴⁹Hece, Eylül, 2003, S. 81, s.85.

bozmaz; aksine daha da kuvvetlendirir. Rasim Özdenören'in İstanbullu olan bir arkadaşı ona Ömer Seyfettin eserlerini getirir, o da hepsini bir çırpıda okur. Alaeddin Özdenören'in Ömer Seyfettin'le tanışması da bu vesileyle olmuştur. Rasim Özdenören'le birlikte şair de Ömer Seyfettin eserlerini okumuş ve Namık Kemal'in şiirleriyle de tanışmıştır. Türkçe öğretmenleri Namık Kemal'le ilgili bir duvar gazetesi çıkarma görevini Alaeddin Özdenören'e verir. Yine Recaizâde Mahmut Ekrem ve diğer servet-i fûnun mensuplarını bu dönemde tanımaya başlar. Şair, ortaokul ikinci sınıfın sonlarına yaklaştığı sırada, baba Hakkı Beyin emekliliği gelir. Hakkı Bey emekli olunca aile hemen Maraş'a taşınır. Ailenin Maraş'a taşınacağı o günler, ortaokulu bitirme sınavıyla aynı günlere denk düşer. Aile Rasim Özdenören'i sınavlarını vermesi için bir süre daha orada bırakarak Maraş'a döner. O yaz Rasim Özdenören ortaokulu bitirmiş liseye başlamak için gün sayarken, Alaeddin Özdenören ise ortaokul üçüncü sınıfa geçmiştir. Tunceli günleri az olmasına karşın ikizlerin hayatında önemli bir yere sahiptir. Okuma alışkanlıklarını burada iyice geliştirmişler ve artık yaşlarının da büyümesiyle edebiyat dünyasına adım atmaya başlamışlardır. Destan, halk hikayeleri, masallar, öykü ve şiirle yoğrulan çocukluk dönemi artık geride kalmış, şair bir yıl geriden gelmesine rağmen onun için de lise yılları yavaş yavaş başlamıştır.

I.1.2. İLK ŞİİR DENEMELERİ VE EDEBİYAT

1955 yılının sonlarına yaklaşılmıştır. Eylül ayının ortalarına doğru ikizler gidecekleri okula kayıtlarını yaptırırlar. Alaeddin Özdenören ortaokul üç, Rasim Özdenören ise liseye başlayacaktır. İkizleri Maraş'ta çok farklı bir arkadaş ortamı beklemektedir. Onlarda bu arkadaş ortamına çok geçmeden adapte olmuşlardır. Edebiyatımızda ki bu güzel arkadaş grubu ilk tohumlarını burada atacaktır.

Rasim ve Alaeddin Özdenören kardeşler Maraş lisesine kayıtlarını yaptırdıkları gün okuldaki görevliler kendilerine bir de dergi satarlar. Bu dergiyi okula kayıt yaptıran herkese zorunlu olarak vermektedirler. Derginin adı *Hamle*'dir.

Liseyi o yıl bitiren Nuri Pakdil tarafından çıkarılmaktadır.⁵⁰ Bu dergi ikiz kardeşler için önemlidir. Çünkü ikisi de hayatlarında ilk defa bir sanat dergisi görmektir. Daha sonraki yıllarda derginin birkaç sayısını Rasim Özdenören çıkartacaktır.⁵¹

Maraş Lisesinde ilk ders zili çalmıştır. Alaeddin Özdenören, bir yıl geriden geldiği için ikiz kardeşiyle aynı sınıfta değildir. Rasim Özdenören'in eğitim gördüğü sınıf, deyim yerindeyse bir "Hababam sınıfı"dır. Tüm haylazlar, yaramazlar sanki bu sınıfta seçilip toplanmış gibidir. Bu sınıfın öğrencileri arasında Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu ve ağabeyi Sait Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Ali Kutlay, Hasan Seyithanoğlu gibi Türk edebiyatında çok önemli yere sahip şair ve yazarlar vardır. Alaeddin Özdenören, bu isimlerle aynı sınıfta olmamasına rağmen hepsiyle çok sıkı arkadaşlık ilişkisi kurar. Zaten çevresiyle kurduğu sıkı bağ şairin tabiatında olan bir şeydir. Şair, tanıştığı hemen herkesle arkadaş olabilmekte ve kendini de insanlara sevdirmesini bilmektedir. Bu durum doğduğu ilk andan, son nefesini verdiği ana kadar hiç değişmemiştir. Yıl, 1954. Tunceli'ye taşındıkları ilk gün yeni bir eve yerleşme telaşı vardır. Rasim Özdenören, yorgunluktan bir köşede uyuyakalır. Uyandığında Alaeddin Özdenören'in evde olmadığını ve nehir kenarına gittiğini öğrenir. Rasim Özdenören olayın devamını şu cümlelerle anlatır:

"Ben de gittim. Bir de ne göreyim. Tunceli'nin bütün çocukları Alaeddin'in etrafında. Tuncel'inin, o tarihte, 2000'lik nüfusu nerdeyse yalnızca memurlardan oluşuyordu. Yerli insan nüfusu 50 kişi, bilemedin 150 kişi olsun. Bunlar da birkaç esnaftan ibaretti. Bir de civar köylerden gelmiş, 20 civarında ortaokul öğrencisi. Öteki öğrenciler de hep memur çocuklarıydı. Alaeddin beni onlarla tanıştırdı."⁵²

Hakkı Bey'in emekliliğinden sonra Maraş'a taşındıkları ilkyaz Alaeddin Özdenören, Aytaç adında bir arkadaşıyla roman yazmaya başlar. Bu bir aşk romanıdır. Alaeddin Özdenören ve arkadaşı bu romanı bir an önce bitirmeyi hedefler. Çünkü en genç romancı rekorunu kırmak istemektedirler. Oğuz Özdeş *Aşk İstiraptır* adlı romanını on yedi yaşında yazmış, yaşının küçüklüğü itibariyle rekor ondaymış.

⁵⁰Hece, S. 76, s.84.

⁵¹Hece, S. 76, s.84.

⁵²Hece, S. 81, s.86.

Özdenören, “Şimdi biz bu romanı on beş, bilemedin on altı yaşında tamamlarsak rekor bize geçer.” der.⁵³ Sonradan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda roman, tamamlanamamıştır.

1955-56 yılları şair, Maraş'ta orta üçüncü sınıfa gitmektedir. Cahit Zarifoğlu'yla tanışması da yine aynı yıla rastlamaktadır. Şair, o yıllarda çok hareketli, atılgan, bir mizaca sahiptir. Cahit Zarifoğlu ise sessiz kavgayı sevmeyen bir yapıdadır. Kavgacı olmadığı için şair, Cahit Zarifoğlu'nu pek kaale almaz. Özdenören, o yıllarda güreş kulübüne devam etmektedir. Bir gün kulüpte Cahit Zarifoğlu'na rastlar. İçinden güreş etmek kim Cahit kim, diye düşünür. Emin adlı antrenörleri bir gün Cahit Zarifoğlu ve şairi karşı karşıya getirir. Alaeddin Özdenören, bir anda sırtını yerde bulmuştur. Şaşırılmış ve hırsını alamamıştır. Bir daha güreşmek için hocadan izin ister. Yenilen yine Alaeddin Özdenören olur. Çünkü Cahit Zarifoğlu güreş adına çok iyi teknikler bilmektedir. Kimsenin baş edemediği güçlü kuvvetli Halil adında bir arkadaşları vardır. Başka bir gün Cahit Zarifoğlu'nun müsabakadaki arkadaşı Halil'dir. Alaeddin Özdenören, içinden Cahit kesin ezilir, diye düşünmektedir. Birkaç dakika içinde Cahit Zarifoğlu, Halil adlı arkadaşlarını yener. Alaeddin Özdenören, Cahit Zarifoğlu için “Çok ince bir tekniği vardı, şair gibi güreş tutardı.” demektedir.⁵⁴

Alaeddin Özdenören'in edebiyatla ciddi anlamda ilk tanışması lise yıllarında gerçekleşir. *Hamle* dergisinden okuduğu yazılar onun edebiyata ve dergiye olan ilgisini daha da arttırmıştır. Bu dergide okuduğu *Kendi Diliyle Orhan Veli* adlı yazı şairi çok duygulandırmıştır.⁵⁵

Alaeddin Özdenören, okul kütüphanesine arada uğramaktadır. Kütüphane çok bakımsızdır. Bu bakımsız kütüphaneden Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Han Duvarları* adlı kitabını bulur ve okumaya başlar. Kitap, Alaeddin Özdenören'in şiir dünyasına bomba gibi düşer. Yine aynı dergide Sezai Karakoç'un “Bir ırmağın ortası yoksa seni mi hatırlayacağım.” dizesini okur.⁵⁶ Bu dizeler kendisine daha önce hiç hissetmediği bir şeyleri hissettirir. Daha önce okuduğu şiirlerden farklı, yeni bir sestir. 1956 yılında

---

⁵³Hece, S. 81, s.86.

⁵⁴Cahit Zarifoğlu, **Konuşmalar**, Beyan Yay., (t.y.), s.140.

⁵⁵Hece, S. 76, s. 84.

⁵⁶Hece, S. 76, s.85.

Alaeddin Özdenören'in etkilendiği bir diğer şair, Ahmet Haşim'dir. Haşim'in özellikle *O Belde* şiiri şairi çok etkiler. Bu şiirle tanıştıktan sonra daha lirik bir dünyaya kaydığını belirtir.⁵⁷ Arkadaş çevresinin de etkisiyle o yıl edebiyatla iç içe bir dönem geçirmiştir. Bu elbette sadece bir yıla sınırlı bir dönem değildir. 1957 yılıyla beraber şair kendi şiir dünyası için yepyeni bir başlangıç yapar. Bu başlangıcın diğer bir adı da İkinci Yeni'dir. Özdenören, şiire başlamasının miladı olarak yine 1957 yılını gösterir.⁵⁸ Birinci Yeni şiirini ve ardından da İkinci Yeni şiirini büyük bir beğeniyle okur. Şair, artık liseye başlamıştır. Sınıfında başarılı olan öğrencilerden biridir. Şiir ezberlerine devam etmektedir. Şair, yeni şiirler okur. Her okuduğu şiir, onda farklı dünyaların kapısını aralamaktadır. O her okuduğu eserden hayal dünyasında farklı birikimler edinmektedir. Necip Fazıl'ın *Geçen Dakikalarım* adlı şiiri Ahmet Haşim'in şiirinden çok farklı şeyler hissettirir:

“Bu şiirde Haşim'in şiirinde olmayan bir şey vardı: Öteler.
Öteleri olağanüstü bir kurcalayış; bir hayalet sessizliği ile yıldızların
doğduğu yere gidiyorum: Kim bilir neredesiniz,/ Geçen dakikalarım?/
Kim bilir neredesiniz?/ Belki de yıldızların,/Doğduğu yerdesiniz;/
Geçen dakikalarım.”⁵⁹

Şair, Maraş Lisesinde artık teneffüsleri ipe çekmektedir. Diğer arkadaşlarıyla bir araya gelip yazdıkları şiirleri veya öyküleri birbirlerine büyük bir heyecanla okumaktadırlar. Espri ve fıkranın her türü yine bu teneffüslerde dinlenir. Şair, diğer arkadaşlarından bir alt sınıfta olduğu için onun sınıfta en çok anlaştığı kişi Aytaç Ergönenç'tir.⁶⁰

Maraş Lisesinde yazı yazan ekip yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştır. Rasim Özdenören ve Ali Kutlay bir teneffüs iddiaya girer. Her ikisi de bir öykü yazıp, yazdıkları öyküleri birbirlerine okutacaklardır. O yıllarda Alaeddin Özdenören, daha çok Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt'la birlikte şiirler okuyup bu şiirleri ezberleme telaşındadır. Erdem Bayazıt, tok ve gümrah sesiyle şiirler okur,

---

⁵⁷Hece, S. 76, s.85.

⁵⁸Hece, S. 81, s.87.

⁵⁹Hece, S. 76, s.85.

⁶⁰Hece, S. 81, s.86.

diğerleri de okunan bu şiirlerden ilham almaktadır. Alaeddin Özdenören de yine güzel şiir okuyan isimler arasında yer alır.⁶¹

Alaeddin Özdenören sadece İkinci Yeni, Ahmet Haşim, Necip Fazıl şiirini okumaz, divan edebiyatından da birçok şairin şiirini okur. Şair, eski şiire olan ilgisini şu cümlelerle açıklar:

“Sonra Banarlı’nın kitabında okuduğum iki gazel. Fuzuli’nin içinde; ‘Ne yanar kimse bana ateş-i dilden özge/ ne açar kimse kapım bad-ı sabadan gayrı’ beyti geçen gazeli ile Şeyh Galip’in; ‘Yine zevrak-ı derunum kırılıp kenare düştü/ Dayanır mı şişedir bu reh-i sengsare düştü’ beyti geçen gazeli ve yine Fuzuli’nin *Su Kasidesi* lirizmin doruk noktasına ulaşan şiirler.”⁶²

Genç yazarların arasında, yazdıklarını ilk defa bir dergiye gönderme girişimi Rasim Özdenören ve Ali Kutlay’a aittir. Onlar öykülerini özellikle *Türk Sanatı* dergisine göndermeyi tercih ederler. Çünkü bu derginin arka sayfalarında ürünler hakkında görüşler belirtilmektedir. Dergiden teşvik edici görüşler alınca Rasim Özdenören gönderdiği öykülerin zarfına ev adresini de koyar. Böylece *Türk Sanatı* dergisini çıkartan Abidin Mümtaz Kısakürek’ten mektuplar almaya başlarlar. 1957 yılının yazında Abidin Mümtaz Kısakürek Maraş’a gelir. Rasim Özdenören ve Ali Kutlay ziyaretine gitmek ister, fakat bizi tanıyan eserlerimizle tanışın düşüncesiyle onunla tanışmaya gitmezler. Genç yazarlar, Abidin Mümtaz Kısakürek’le yıllar sonra İstanbul’da 1 Mayıs pikniğinde tanışacaklardır. Yine o yaz Maraş’a Doğan Keçecioğlu gelir. Doğan Keçecioğlu *Cumhuriyet* gazetesinde muhabirlik yapmış, o yıllarda da Maraş’ta gazete çıkarmaya hazırlanıyordu. Doğan Keçecioğlu’nu kendilerine Şeref Turhan tanıştırmıştır. Şeref Turhan da yine *Hamle* Dergisinde şiirler yazmaktadır. Ali Kutlay ve Rasim Özdenören Doğan Bey’e gazetesinde günlük yazı yazma, röportaj yapma, sanat edebiyat sayfası hazırlama önerisinde bulunurlar. Doğan Keçecioğlu, bu teklife sıcak bakar ve gazetenin hazırlık çalışmaları başlar. Doğan Keçecioğlu, gazetenin adını *Gençlik* koymak ister. “Çünkü başka hangi adı koyarsan koy, bir kulp takarlar, fakat gençliğe kimse kulp takamaz.” demektedir.

---

⁶¹Hece, S. 81, s.88.

⁶²Hece, S. 81, s.86.

Gazetenin edebiyat sayfasının hazırlanmasında Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Alaeddin Özdenören'in de yardımlarını isterler. Alaeddin Özdenören ve diğer arkadaşlarının yazı ve şiirlerine bu sayfada yer verilir. Böylece Alaeddin Özdenören'in de eserleri ilk defa bir gazete sayfasında yayımlanmış olur. Bu arada iki arkadaş (Cahit Zarifoğlu ve Alaeddin Özdenören) *Engizek* adlı bir başka gazetede sanat sayfası çıkartmaya başlarlar. Genç yazarlar bir yandan *Gençlik* gazetesindeki yazılarını devam ettirmekte bir yandan da *Hamle* dergisini tekrar çıkarmayı düşünmektedirler. 1957 yılında *Hamle* dergisini yeniden çıkarabilmek için okul idaresini ikna etmeye çalışmaktadırlar. Fakat bunda pek de başarılı olamazlar. Daha önce *Hamle* dergisinde yazılar yazan Nuri Pakdil, genç yazarlar için erişilemez bir noktada durur. Onlar için yazının da sanatın da önderi Nuri Pakdil'dir. 1957 yılının yazı Nuri Pakdil Maraş'a gelir. Nuri Pakdil'i içlerinde tanıyan sadece Erdem Bayazıt'tır. Alaeddin Özdenören ve beraberindeki arkadaşları onu ilk defa o yaz görürler. Genç yazarlar bir gün Yıldız sinemasının önünden geçerken, Erdem Bayazıt ansızın atılır: "Durun!" der. Çocuk bahçesinin önünden giden kafası usturayla kazıtılmış, bembeyaz parlayan ve tek başına yürüyen genç bir adamı gösterir. "İşte bu Nuri Pakdil!" der. Nuri Pakdil'i sadece uzaktan görmekle yetinen genç yazarların onunla ilk tanışması *Gençlik* gazetesinin yönetim yerinde olacaktır. Nuri Pakdil, Doğan Keçecioğlu'nu ziyarete gelmiştir. Gençler de bu sayede onunla ilk tanışmalarını gerçekleştirmiş olurlar.⁶³

1957-58 eğitim ve öğretim yılı başlayacaktır. Alaeddin Özdenören lise ikinci sınıfa, Rasim Özdenören ise lise üçüncü sınıfa geçmiştir. Genç yazarlar o yaz, Nuri Pakdil ile tanışmanın heyecanıyla *Hamle* dergisini çıkartmada kararlıdırlar. Derginin ilk sayısını 1958 yılının şubat ayında çıkartırlar. Mart ve nisan sayılarını da çıkarttıktan sonra derslerin yoğunlaşması sebebiyle mayıs sayısını ve bundan sonraki sayıları çıkartamazlar. Alaeddin Özdenören ve Cahit Zarifoğlu 1957 yılının kasım ayında *Engizek* gazetesinde fikir-sanat sayfası çıkarmaktadır.⁶⁴ Sayfanın yükü daha

⁶³ Rasim Özdenören, " Kuşbakışı", **Hece**, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2007, S. 126/127/128, s.20.

⁶⁴**Hece**, S.126/127/128, s.26.

çok Cahit Zarifoğlu'nun üzerindedir. Özdenören, kavgadan vakit bulamadığı için pek ilgilenememektedir.⁶⁵

Şair, o yıllarda önemli yazılar kaleme almıştır. *Hizmet* gazetesinde sanat sayfası çıkartırken bir yandan da şiirler yazmaktadır. Cahit Zarifoğlu o zamanlar Edip Cansever'i sevmektedir. Alaeddin Özdenören ise Edip Cansever'in bazı şiirlerini sevmekle beraber Cahit Zarifoğlu kadar meftunu değildir. Şairin, o yıllarda ve sonrasında kıskandığı tek şair Cahit Zarifoğlu olmuştur. Özdenören, Zarifoğlu gibi şiir yazmak için çaba gösterdiğini belirtir. Daha sonraları bu tutumundan vaz geçmiş ve kendi mizacına uygun şiirler aramaya koyulmuştur. Şair, *Adam Ölüm Kadın* diye bir şiir yazar. Cahit Zarifoğlu, bu şiirin adını *Ölüm ve Adam Kadın* şeklinde değiştirir. Bu şiiri o sırada Rasim Özdenören vasıtasıyla Sezai Karakoç'a yollarlar. Sezai Karakoç'tan gelen cevapta Alaeddin Özdenören'in kendine has bir şiir dili katma çabasında olduğu, yazmaktadır. Bu şiir, o çabanın işareti denmektedir.⁶⁶ Aynı yıl, Alaeddin Özdenören'in eline bir gün Cemal Süreya'nın *Üvercinka* adlı kitabı geçer. Cahit Zarifoğlu'yla beraber kitabı okur ve beğenirler. *Maraş'ın Sesi* adlı mahalli bir gazetede sanat sayfası düzenlemektedirler. *Değişik Güzel* başlığı altında Alaeddin Özdenören, Cemal Süreya'nın şiirlerini tahlil eden bir yazı kaleme alır. Bu yazının bir önemi vardır. Zira yazı Cemal Süreya'nın şiiri hakkında o güne kadar çıkan ilk değerlendirmedir. Cahit Zarifoğlu, yazıyı bir şekilde Cemal Süreya'ya göndermiştir. Çok daha sonraları bir gün İstanbul'da Rasim Özdenören, Sezai Karakoç ve Alaeddin Özdenören otururlarken Cemal Süreya gelir. Bu Cemal Süreya ile gerçekleşen ilk tanışmadır. Cemal Süreya, Özdenören'e şöyle der: "Sen benim ilk eleştirmenimsin.". O görüşmede Cemal Süreya, şairden tekrar şiir ister fakat Sezai Karakoç buna engel olur. Çünkü Karakoç, kendi şiirlerimizi kendi yayın organımızda yayımlamalıyız, diye düşünmektedir.

1958 yılında genç arkadaşların arasına Urfa Lisesinden Maraş Lisesine kaydını aktarmış olan Akif İnan katılır. Akif İnan, Urfa Lisesinde öğretmeniyle sorun yaşadığı için tasdikname ile okuldan uzaklaştırılmıştır. Akif İnan, Alaeddin

---

⁶⁵Zarifođlu, a.g.e., s. 141.

⁶⁶Zarifođlu, a.g.e., s.175.

Özdenören’le aynı sınıfta okuyacaktır. Şair, ikiz kardeşi Rasim Özdenören’e onu şu cümlelerle tanıtır:

“Urfâ’dan bir arkadaş geldi: Akif. Şiir yazıyor, müthiş şiirleri
var, hem de aruzla...”⁶⁷

Alaeddin Özdenören, o yıl ve daha sonraki yıllarda Mehmet Akif İnan’la sıkı bir dostluk ilişkisi kuracaktır. İkizi Rasim Özdenören ise liseyi bitirip üniversiteye başlayacağı için Akif İnan’la ilişkileri ikiz kardeşi kadar çok gelişmez. Onunla olan ilişkileri daha sonra, üniversite yıllarında daha bir gelişecektir. 1958 yılında genç yazarların arasına Akif İnan’ın da katılmasıyla kadro tamamlanır. Alaeddin Özdenören ve okul arkadaşları her buldukları fırsatı şiirle ve yazıyla değerlendirmektedir. Zamanla teneffüs araları genç yazarlara yetmemeye başlar. Gençler, Alaeddin ve Rasim Özdenören kardeşlerin evinde sık sık toplanırlar. Burada yazdıklarını birbirlerine okumakta, birbirlerini eleştirmektedirler.⁶⁸

1958 yılı Alaeddin Özdenören için önemli bir yıldır. Çünkü yazarın *Habersiz* adlı şiiri bir dergide yayınlanır. Rasim Özdenören’in hatırladığına göre şiir *Hamle* veya o zamanlar çıkan yöresel bir dergide yayınlanmıştır.⁶⁹ Şair, *Habersiz* adlı şiirini 1957 yılında kaleme alır. Yeni doğmuş yeğeninin uykusunda gülümsediğine tanıklık etmiş ve bu şiiri yazmıştır. Daha önce yazıları yayımlanan şairin, artık şiirleri de dergi sayfalarındaki yerini almaya başlamıştır. 1958 yılı Özdenören için sadece şiirinin yayınlandığı bir yıl olarak kalmaz. Kendisi İkinci Yeni şiiriyle bu yıllarda daha bir içli dışlı olur. O yıl, *Pazar Postası* dergisi sayesinde gençler İkinci Yeni akımını tanımış olurlar. Rasim Özdenören, Şeref Turhan matbaasında olduğu bir sıra gözüne *Pazar Postası* ilişir. Dergiyi hemen alır okula gider ve diğer arkadaşlarına da gösterir. Arkadaşlarının hepsi dergiyi çok beğenir. Şeref Bey vasıtasıyla dergiyi Maraş’a getirtmeye başlarlar. Böylece zaten iyi bir şekilde takip ettikleri Birinci Yeni şairlerinin yanına İkinci Yeni şairlerini de eklerler.

---

⁶⁷Hece, S. 126/127/128, s. 16.

⁶⁸Hece, S. 126/127/128, s. 28.

⁶⁹Hece, S. 76, s.89.

1958 yılı sonunda lise ikinci sınıf bitmiştir. İkizi Rasim Özdenören ise arkadaşları arasında bütünlemeye kalmadan okulu bitiren tek öğrenci olmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Böylece ikizler hayatlarında ilk defa bir ayrılıkla karşı karşıya kalmışlardır. Bu her ne kadar geçici bir ayrılık da olsa belki de hayatlarında ilk defa ayrı şehirlerde, ayrı odalarda kalacaklar; başlarını ayrı yastıklara koyacaklardır. Neyse ki bu ayrılık çok uzun soluklu olmayacak bir yıl sonra şair, ikizinin yanına gidecektir. Alaeddin Özdenören ikizinden ayrı kaldığı bu süre zarfında Cahit Zarifoğlu'yla beraber *Hizmet* gazetesinde edebiyat sayfası çıkarmaya devam etmiştir.⁷⁰ Yine o yıl *Gençlik Gazetesinin* edebiyat sayfasını da Erdem Bayazıt üstlenir. Alaeddin Özdenören, lise ikinci sınıfın sonunda Rasim Özdenören ve Erdem Bayazıt'ın da olduğu bir kamyon kazası geçirir. Bir seçim sandığını almaya giderken yolda kaza olur. İçinde buldukları kamyon dönemeci alamaz ve uçurumdan yuvarlanır. Bu kazada bir arkadaşlarını kaybederler. Kazadan kısa bir süre sonra Rasim Özdenören liseyi bitirdiği için İstanbul'a gitmiştir. Aynı yıl Ali Kutlay da Rasim Özdenören gibi İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırır.

Erdem Bayazıt, liseyi bir yıl sonra bitirecektir. Cahit Zarifoğlu ise Rasim Özdenören'den tam üç yıl sonra liseyi bitirebilmiştir. Cahit Zarifoğlu, 1961 yılında liseden mezun olur. 1960 yılında Erdem Bayazıt aynı hukuk fakültesine kaydını yaptırır. Akif İnan, o yılın güzünde İstanbul'a gelir fakat sonradan karar değiştirerek, üniversite hayatına Ankara'da devam eder.⁷¹ Alaeddin Özdenören'in lise öğrenimi uzar. Ailesi İstanbul Eyüp'teki baba ocağına dönmüştür. Özdenören İstanbul'a ailesinden bir yıl sonra 1959 yılının sonlarında gelir. Şair, 1960 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'dadır. Eyüp'te deden kalma evde ikiz kardeşler, anne ve babasıyla yeni bir hayata başlarlar. "Tahta Minare Mah./ Bayıldım Çıkmaz Sokak, no:3, Eyüp-İstanbul" adresinde oturmaktadırlar.⁷² Aynı yıl şair ailesine yük olmamak için vekil öğretmenliğe başlar.⁷³ Eyüp'te Milli Eğitim Memurluğuna başvurur. Milli Eğitim Memuru Hakkı Bey, şairi Terkos yolunda Boğazköy adlı bir köye atar. Köy eski bir

---

⁷⁰Hece, S. 81, s.89. Gazete ,Hizmet veya Engizek gazetelerinden biri olabilir.

⁷¹Hece, S. 126/127/128, s.27.

⁷²Hece, S. 81, s.90.

⁷³Rasim Özdenören, a.g.d.,s.29.

Rum köyüdür. Köylü oldukça fakirdir. Yedikleri tek yemek erişte denilen bir tür makarnadır. Okulun tek öğretmeni Alaeddin Özdenören'dir. Okulda paket paket süt tozu vardır. Her sabah okulun bakıcısı süt tozlarını büyük bir kazanda kaynatıp, çocukların kaplarına doldurur. Fakat çocuklar bu karışımı içmez. Yakın bir köyün öğretmeni, süt tozlarını kullanmıyor, köylüye dağıtıyor diye şairi şikayet eder. Müfettiş soruşturma açar ve süt tozları, şikayet eden öğretmenin köyüne gönderilir. Mevsim kıştır ve yerlerde kalın bir kar tabakası vardır. Şaire köyün kızlarından türlü mektuplar gelir. Fakat o, İstanbul'u düşünmektedir. Çocuklara okumayı öğretmek için çabalar. Fakat beşinci sınıf öğrencisi bile okumayı doğru dürüst sökmemiştir. Bir gün köye kaymakam gelir. Köylüyü başına toplamış konuşmaktadır: "Atalarınız cami yapacak yerde fabrika yapsalardı, biz çoktan muasır medeniyet seviyesine erişirdik." der. Şair, orada geçen bir anısını şöyle anlatır:

"Köyün kahvesi var. Tabii kahveye girince önce 'Selamünaleyküm'. Oturuyorsunuz, arkasından bir 'merhabayın' faslı başlıyor. Bizim oralarda bu 'merhaba' faslının bir an önce sona ermesi için 'cemaate rahmet' denir. Ama bu göçmen köyünde böyle bir adet yok. Herkese ayrı ayrı 'merhabayın' demek zorundasınız. Neyse, İstanbul'dan Fikret beni ziyarete gelmiş. Fikret sınıf arkadaşım doğma büyüme İstanbullu, belki ilk kez köy görüyor. Atılğan, afacan bir çocuk. Köyün kahvesine girdik, 'selamünaleyküm' deyip oturduk. Tabii hemen ardından 'merhabayın' faslı başladı. Biz tam bir çift laf edeceğiz, oradan biri sesleniyor: 'merhabayın'. Ben elimi kalbime götürerek cevap veriyorum ve bu böylece devam ediyor. Nihayet Fikret dayanamadı, ayağa kalktı 'merhaba da yavrum merhaba' diyerek göbek atmaya başladı. Ve sonra 'topunuza birden merhaba, bu ne yahu! Bırakın da bir çift laf edelim!' dedi. Beni bir gülmedir aldı. Köylüler şaşkın şaşkın bize bakıyor. Daha sonra ben Fikret'i yolcu edip kahveye döndüm. Köylüler çevremi aldılar. İçlerinden biri sordu: 'Muallim Bey, senin o arkadaşın deli miydi?'"⁷⁴

Aynı yılın yazında şair, bir sebep göstermeden İstanbul'a döner. Liseyi 1962 yılında Eyüp Lisesi'nde tamamlar. İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümüne de aynı yıl

---

⁷⁴Alaeddin Özdenören, a.g.e., s.33.

kaydını yaptırır.⁷⁵ Şairin felsefeye olan ilgisi ortaokul yıllarında başlar. Tunceli'den Maraş'a geldikleri ilk yıl Özdenören, orta ikinci sınıfa başlamıştır. Bir arkadaşı kendisini Maraş Lisesi'nin kütüphanesine götürür. Kütüphane ilgisizlikten darmadağındır. Kütüphanenin bir memuru olmadığı için de herkes istediği kitabı alıp evine götürebilmektedir. Şairin kitapsever olan arkadaşı da evine epey kitap götürür. Özdenören arkadaşına bu davranışından ötürü ona şiddetle karşı çıkar. Çünkü toplumun malını çalmaktadır. Şair, felsefeye olan ilgisinin işte bu kütüphane ile başladığını belirtir. Bir röportajında felsefeye olan ilgisinin nasıl başladığını ve üniversitede niçin bu bölümü seçtiğini şöyle anlatır:

“(...) İşte Descartes'in Metod Üzerine Konuşma adlı kitabına bu kütüphanede rastladım. Önerme bana çok çarpıcı gelmişti. Kitabın ilk beş on sayfasını okudum. Gizemi araştıran şairin önünde yeni bir ufuk. O gece hep bu önermeyi düşündüm; Düşündüğüm için vardım. Varolduğum için düşünmüyordum. Buradaki o halde bile gereksizdi. Meğer önermenin aslı da 'Düşünüyorum varım'mış. Demek gizemi salt şiirde değil, düşüncede de aramak gerekiyordu. Kitabı baştan sona, birkaç kez okudum. Matematikteki aksiyom gibi bir başlangıç önermesi. Descartes diğer bütün düşüncelerini 'tumdengelim' yöntemiyle bu ilk önermede çıkarıyor. Artık felsefe beni sarmaya başlamıştı.”⁷⁶

Şair, daha sonra Platon'un *Diyalogları*'nı okur. Lisede beklemeli öğrenciyken de Bergson'u okumuştur.

I.1.3. ÜNİVERSİTE YILLARI VE FELSEFE

Rasim Özdenören, üniversiteye daha önce başladığı için üst sınıftaki öğrencileri daha iyi tanımaktadır. Bu isimlerden biri de Nuri Pakdil'dir. Rasim Özdenören birinci sınıfta iken Nuri Pakdil de aynı fakültenin son sınıfında beklemeli

⁷⁵ Alim Kahraman, “Alaeddin Özdenören”, *DİA*, C. 34, s. 126.

⁷⁶ *Yedi İklim Dergisi*, “Alaeddin Özdenören Üzerine Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi”, C.16, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003, s.75.

öğrencidir. Nuri Pakdil'le yaptıkları sohbetler Rasim Özdenören'e yeni ufuklar açmıştır. Rasim Özdenören, okulda Nuri Pakdil ile birlikte *Büyük Doğu* dergisini dağıtmaktadır. Rasim Özdenören, okulun ilk yılında dergi işleri ve sinemayla daha çok vakit geçirmiştir. Böyle olunca da Rasim Özdenören birinci sınıfta beklemeli öğrenci konumuna düşer. Rasim Özdenören, birinci sınıfı tamamlayıp yaz tatili için Maraş'a gider. Yaz tatilini bitirip İstanbul'a döndüğünde yanında Alaeddin Özdenören de vardır. Akif İnan 1960 yılında İstanbul'a geldiğinde Rasim Özdenören ve Erdem Bayazıt'la buluşur. Üç arkadaş Cağaloğlu'ndan Yenikapı'ya kadar yürürler. Yenikapı'da bir kıyı kahvesinde oturup sohbet ederler. Konu edebiyattır. Ahmet Haşim'i seven Akif İnan, Ahmet Haşim'den şiirler okumaya başlar. O okudukça arkadaşları onu da oku, şunu da oku demekte o da yerine getirmektedir. Anlaşılır ki Akif İnan, Haşim'in bütün şiirlerini ve daha nice şiirleri ezbere bilmektedir. Rasim Özdenören, biraz hayret biraz da hayranlıkla İnan'a bu kadar şiiri nasıl ezberleyebildiğini sorar. İnan: "Aslında Haşim'in şiirleri sanıldığı kadar çok değil, bütün şiirleri 80 kadardır." der. Akif İnan aslında bu sayıyı Haşim'in şiirlerinin azlığından çok, kendi hıfzı hususundaki tevazu vurgulamak için söylemiştir. Gerçekte kendisinin Haşim'in şiirleri dışında ezbere bildiği şiir sayısı o rakamdan çok daha fazladır.⁷⁷

1960-61 ders yılında Alaeddin Özdenören üniversiteye başlar. O zamanlar her fakülte ayrı ayrı sınav yaparak öğrenci almaktadır. Fakülteye kaydını nasıl yaptırdığını şöyle anlatır:

"Ben yalnız Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne başvurdum. Yüz öğrenci alınacaktı. Gözcü hoca, 'İçinizde yalnız bu bölüme başvuran var mı?' diye sordu. Ben bir de sırtında eski bir kazak bulunan bir çocuk elimizi kaldırdık. Hoca, 'Aranızda ne yaptığımı bilen iki kişi var' dedi. Hocanın dergilerde yazılarını okuduğum Hüseyin Batuhan olduğunu, çocuğun da *Pazar Postası*'nda şiirlerini okuduğum Ege Ernas olduğunu sonradan öğrendim. Ege sınavı 20., ben 21. Olarak kazanmıştık."⁷⁸

⁷⁷Hece, S. 126/127/128, s.28.

⁷⁸Yasin Doğru, "Alaeddin Özdenören İle Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi", Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003, *Yedi İklim*, C.16, s.75.

Alaeddin Özdenören, İstanbul'da ikizinin yanında üniversite hayatına başlamıştır. Şair, üniversite yıllarında bir arayış içindedir. Aynı arayış ikizi Rasim Özdenören'de de vardır. Rasim Özdenören, ikizine “Sen Allah’a inanıyor musun?” diye sorar. Olayın devamını Rasim Özdenören şu cümlelerle anlatır:

“Alaeddin’e ‘Sen Allah’a inanıyor musun?’ diye sorduğumu hatırlıyorum. Onun da bir arayış içinde olduğunu sezinliyor olmalıydım ki, bu soruyu sorma lüzumunu hissetmiş olayım. Alaeddin adeta benim ondan beklediğim cevaba göre kendini hazırlamak ister gibi susup benim konuşmamı bekledi. Ben de konuştum. Mutabık kalmıştık. Ama bu bir ilk merhaleydi. Belki bir ilke üzerinde mutabıktık... Ama o ilkenin gerektirdiği sonuçlar vardı. Onlar neydi? Onların üzerinde de mutabık kalabilecek miydik? Bunlar soruya dökülmeli miydi? Biz ne olacaktık? Biz, yani bu ülkenin çocukları? Evet, elbette kendimizi ülkemize ait sayıyorduk. Hayır, hayır bu böbürlenmesi bir şey olarak dile getirilmiyor, bir aidiyet belirlemesi olarak sunuluyor. Bizim alacağımız tavır, yalnızca bizim için belirleyici olmayacaktı, başkalarını da etkileyecekti.”⁷⁹

1950-60’lı yılların Türkiye’inde belki de her gencin içine düştüğü bir arayış vardır. Çünkü o yıllar manevi değerler açısından bir çözülmenin yaşandığı yıllardır. İkiz kardeşlerin Eyüp’te dededen kalma evleri kısa zamanda Maraş’taki evleri gibi genç arkadaşlarının uğrak yeri olur. Rasim Özdenören, İstanbul’daki evi şu cümlelerle anlatır:

“Bize o tarihte cennet gibi görünen bir yer orası. Aşklarımızın filizlendiği, İstanbul’u İstanbul olarak yeniden tanıdığımız, baba tarafından akrabalarımız marifetiyle İstanbul insanıyla yüz yüze geldiğimiz, pergelin sabit ayağı olan yer: evimiz. Burs için müracaatımızda, burayı bizim de evimiz var diye işaretlediğimiz için bizi burs almaktan mahrum eden evimiz. İki ev yan yanaydı ve bu iki evde biz, kiracılarla birlikte, kimileri tek kişilik olmak üzere yedi aile iç içe yaşıyorduk. Alaeddinle o evin bir odasını

---

⁷⁹Hece, Eylül 2003, Yıl.7, S.81, s.89.

yıllarca paylaştık. Misafir arkadaşımız geldiğinde yer yatağı yapar ve birimiz yerde yatarız.⁸⁰

Nuri Pakdil, o tarihte (1961-62 kışı) fakülteyi bitirir. Maraş'ta bir yıl maliye memurluğu yaptıktan sonra Tuzla Piyade Okulu'nda askerlik hizmetine başlar. Okuldan sonra da yedek subay olarak Bitlis'e gider. Nuri Pakdil, Bitlis'e giderken genç yazarlara Sezai Karakoç'un İstanbul'da bulunduğunu haber vererek en kısa zamanda onu ziyaret etmelerini tembihler. Nuri Pakdil ve Rasim Özdenören devamlı mektuplaşmaktadır. Pakdil, her mektubunda ziyaret edip etmediklerini sorar. Rasim Özdenören ise henüz ziyaretin gerçekleşmediğini söyler. Bir cumartesi günü Cahit Zarifoğlu, Rasim ve Alaeddin Özdenören kardeşler Eyüp'teki evdelerdir. Rasim Özdenören, Nuri Pakdil'in ısrarla bahsettiği bu mevzuyu onlara açar : “Hadi bugün şu ziyareti yapalım da Nuri ağabeye hiç olmazsa ‘ziyaret ettik’ diyebilelim.” der. Pakdil, mektuplarında Sezai Karakoç'un Karaköy vergi dairesindeki adresini yazmıştır. Cumartesi günü saat on sularında Sezai Karakoç'un verilen adresine giderler. Sezai Karakoç “Buyurun” diye seslenmek yerine, kapıya gelir. Gençler, Nuri Pakdil'in selamını söyleyerek kendilerini tanıtır. Sezai Karakoç, gençlere adlarını sorar ve bu adların kendisine aşina geldiğini belirtir. Rasim Özdenören de kısaca çıkardıkları edebiyat sayfalarından, Nuri Pakdil aracılığıyla Maraş'a gönderdiği şiir kitabından bahseder. Sezai Karakoç, işte o zaman: “Tamam şimdi anlaşıldı, adlarınızı nereden bildiğimi şimdi çıkardım... Maraş'a *Körfez*'i göndermiştim.” der. Gençler, Nuri Pakdil'in selamını söyleyince Sezai Karakoç, masasının gözünden bir tomar *Son Posta* gazetesi çıkarır. O sıralarda Necip Fazıl, Yassıada mahkemelerinden beraat etmiş, o gazetede günlük yazılar yazmaya başlamıştır. Karakoç, Necip Fazıl'ın bu yazılarını her hafta biriktirip gazeteden keserek Nuri Pakdil'e göndermektedir. Sezai Karakoç, Necip Fazıl'ı şahsen tanıyıp tanımadıklarını sorar. Genç yazarlar da kendisini şahsen tanımadıklarını belirtirler. Karakoç, Necip Fazıl'dan laf açılınca onun neden mahkemede yargılandığını anlatır. Sonra 27 Mayıs ihtilalini değerlendirir. Gençlerin o ana kadar tam değerlendiremedikleri Karakoç, o andan sonra gözlerinde devleşir. Karakoç; İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye getirdiği sonuçları, İkinci Yeni akımını, bazı filozofların görüşlerini anlatır ve eleştiriler yapar. Sezai Karakoç, o günün

---

⁸⁰Hece, Eylül, 2003, Yıl.7, S.81 s.90.

edebiyatı hakkında çok ilginç gelen, özgün yorumlar dile getirir. Olayları tarihi-sosyolojik bir perspektiften inceler. Alaeddin ve Rasim Özdenören kardeşler Sezai Karakoç'u pür dikkat dinlerken Cahit Zarifoğlu, Karakoç'un anlattıklarıyla pek ilgili görünmez. Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu'nun tavrını şu cümlelerle aktarır:

“Cahit fosur fosur sigara içiyor. Ayağa kalkıyor, o Karaköy'deki, arka camdan bakıldığında Karaköy'ün trafiği işliyor orada. ‘Ya tüh, arabalar çapacak gibiydi.’ falan diyor. İçeriye naklen yayın yapıyor.”⁸¹

O tarihte resmi daireler cumartesi öğleden sonra tatildir. Genç yazarlar, Sezai Karakoç'la sohbet ederken vakit gelir, daireler tatil olur. Merdivenlerden hep beraber inerlerken Sezai Karakoç “Keşke bir dergimiz olsaydı da burada konuştuğlarımızı oraya yazsaydık” der. Bunu duyan Rasim Özdenören, bir yıl önce Abidin Mümtaz Kısakürek'in *Türk Sanatı* dergisini çıkarmaları için kendilerine yaptığı teklifi hatırlar. Rasim Özdenören, aklına gelen bu düşüncüyü Sezai Karakoç'la paylaşır. Karakoç bir an durarak, “Ama biz Müslümanız.” der. Bu söz Özdenören kardeşlerin hayatında bir dönüm noktası olacaktır. Sezai Karakoç'la tanışan genç yazarlar bundan sonraki hayatlarında hep onun önderliğinde adım atacaktırlar. Bu etkileniş öyle bir noktadadır ki, Rasim Özdenören bir süre öykü yazamaz hale gelir. Çünkü nasılsa Sezai Karakoç benden çok daha iyi yazıyor, diye düşünür. Karakoç'un yazdığı bir dönemde hikaye yazmak ona edebe aykırı gibi gelir. Rasim Özdenören 1965 yılına kadar bir daha yazı yazmaz.⁸²

Hep beraber daireden çıkarlar, haftaya cumartesi tekrar buluşmak için sözleşirler. Ayrılırken Sezai Karakoç, gençlere İmam-ı Rabbani'nin Mektubat'ını okumalarını söyler. Ertesi hafta cumartesi günü Cahit Zarifoğlu ve Rasim Özdenören sözleşilen yere gelirler. Saat üç sularında Sezai Karakoç ve Alaeddin Özdenören kapıda görünürler. Sezai Karakoç ve genç yazarlar arasında, bu ilk tanışmayla sıkı bir dostluk başlamıştır.

---

⁸¹Eryarsoy, a.g.t., s. 44

⁸²Eryarsoy, a.g.t., s. 44

Alaeddin Özdenören ve arkadaşları ilerleyen haftalarda Sezai Karakoç'la bir pikniğe gider. Cahit Zarifoğlu, Sarıyer'e o sıralar Orman Fakültesi'nde okuyan abisi Sait Zarifoğlu'nun yanına taşınır. Ertesi hafta da Sezai Karakoç, Rasim ve Alaeddin Özdenören kardeşler Sarıyer'e Cahit Zarifoğlu'nu ziyarete giderler. Orada hep beraber eğlenceli bir piknik yaparlar. Piknikte sohbetin bir yerinde yine Necip Fazıl'dan bahsedilir. Gençler başta bu tanışmanın olacağına pek de inanmazlar. 1960 darbesinden hemen sonra tevkif edilen Necip Fazıl, 18 Aralık 1961 tarihine kadar hapis yatar. Sezai Karakoç, hem Necip Fazıl'ı yalnız bırakmamak hem de gençleri üstatla tanıştırmak için 1962 yılında ikizleri alıp, Fazıl'ın evine götürür. Ancak tanışma hemen olmaz, Necip Fazıl'ın yanında Tekirdağ'dan gelen bir müftü ve bir imam vardır. İki hoca Necip Fazıl'a dış dolgusunun şeri hükmünü sorarlar. İki ikizlerin Necip Fazıl'la tanışması bir buçuk saatlik bir bekleyişten sonra gerçekleşir.⁸³ Necip Fazıl kısa bir tanışma faslından sonra ikizlere nereli olduklarını sorar. Gençler Maraşlı olduklarını, annelerinin “Kısakürekler” den, babalarının ise İstanbullu olduğunu söylerler. Necip Fazıl, bir Maraşlı'ya daha çok benzettiği Alaeddin Özdenören'e dönerek “Kısaküreklerin şeceresini çıkarttım, Yavuz Sultan Selim'e kadar gidiyor, ondan öncesinde de Dulkadiroğulları var. Şecerede kadınların ismi yazmaz. Dayılarınız var mı? Belki onlar vardır” der. Şair, dayılarının adını söyleyince gerçekten de dayılarının adlarının şecerede olduğunu görürler. Üstat, ikizlere “Bir gün gelin ve onu alın” der. Fakat bu şecereyi almaları hiçbir zaman nasip olmayacaktır.⁸⁴ Özdenören kardeşler ilk görüşmeden sonra üstadı sık sık ziyarete giderler. Necip Fazıl gençlere, “Gelmeden önce mutlaka telefonla arayıp gelin” der. Necip Fazıl, randevusuna son derece sadıktır. Gerek gençlerin gerekse başka ziyaretçilerinin randevuya erken veya geç gelmelerine asla müsamaha etmez. Necip Fazıl, randevuya erken gelenle randevu saatine kadar görüşmez, gelenleri o saate kadar bekletir. Üstad bu görüşmeden yaklaşık iki veya üç sene sonra Babıali'deki Büyük Doğu'nun yönetim yerinde Alaeddin Özdenören'i “Roma dondurması” almaya gönderir. Şair, yolda giderken “Maraş dondurması” levhasını görür, bu dondurma Roma dondurmasından güzeldir, der ve alır. Geri döndüğünde Necip Fazıl “Bu ne?” diye sorar. Özdenören, “Üstadım yolda giderken Maraş

---

⁸³RÖMY, 26 Mayıs 2010. (Çevrimiçi): <http://www.kure.tv/kultur-ve-sanat/rasim-ozdenoren-ile-mavera-yolculugu>. 28 Ekim 2014.

⁸⁴Eryarsoy, a.g.t., s.45.

dondurmacısı gördüm bu da güzeldir.” şeklinde cevap verir. Kısakürek, biraz sert bir tavırla “Ben senden Roma dondurması istedim. Sen kendi kafana göre hareket ettin” der. Necip Fazıl, şairin elinden dondurmayı alır ve tadına bakar. Bu da fena değilmiş, der. “Fakat ileride büyük kampana çaldığında ben size nasıl güvенеceğim.” ifadesini de sözüne ekler.⁸⁵

Büyük Doğu çıkmadan önce *Son Posta* gazetesinde yazmakta olan Necip Fazıl, bir gün yazısını gazeteye götürme görevini Alaeddin Özdenören’e verir. Alaeddin Özdenören’e vapurda yazıyı okuyabileceği söylenir. Yazıyı merak etmekte olan şair, heyecanla zarfı açar. Bir de ne görsün; Necip Fazıl, yazısında taşradan İstanbul’a gelmiş olan Anadolu gençlerini anlatmaktadır. Ve onlar hakkında şu ifadeyi kullanır: “Aradıkları güneş ceplerinin astarında ama farkında değiller.”⁸⁶

Çok daha sonraları yine Rasim ve Alaeddin Özdenören kardeşler üstatla ikinci defa görüşmeye giderler. Cahit Zarifoğlu’nu da üstatla tanıştırmak için yanlarında götürürler. Vakit akşamdan sonradır. Kapıyı Necip Fazıl’ın kendisi açar. Üstat Alaeddin ve Rasim Özdenören’i tanır: “Siz Maraşlı gençlerimiz, değil mi?” der. Alaeddin ve Rasim Özdenören kardeşler Necip Fazıl’ı doğrularlar ve Cahit Zarifoğlu’nu tanıtırlar. Kısakürek, gençleri içeriye buyur eder. Necip Fazıl daha üç, beş cümle konuşmamıştır ki Cahit Zarifoğlu onun sözünü keser: “Efendim kitaplarınıza bakabilir miyim?” der. Üstat da: “Bak ama fazla bir şey bulamazsın orada.” şeklinde cevap verir. Rasim Özdenören’in anlattığına göre gerçekten de salonun bir köşesinde çok az kitap vardır. Cahit Zarifoğlu, orada plakları da görmüştür. Bir süre sonra “Efendim, plaklarınıza da bakabilir miyim?” diye sorar. Necip Fazıl, oralı olmadan “Bak” cevabını verir. Cahit Zarifoğlu, bir süre sonra tekrar sözünü keserek: “Efendim, hangi müzisyenleri seviyorsunuz?” der. Kısakürek, konuşmasını keser ve Cahit Zarifoğlu’na dönerek “Beethoven” dedikten sonra, biraz şaşkın, biraz öfkeli, biraz hoşgörülü bir tonla: “Yahu burada muhteşem bir konser icra ediliyor, sen orada notalarla meşgulsün.” Ve Cahit Zarifoğlu’na hitaben “artist” sözünü de cümlesine ekler.

Alaeddin Özdenören, üstatla tanıştıktan sonra *Büyük Doğu*’nun çıkmaya başladığı zamanlar sık sık gazeteye gider. Özdenören, bir süre Necip Fazıl’la Büyük

---

⁸⁵ RÖMY, 11. Bölüm

⁸⁶ Yıldız, a.g.e., s.407.

Doğu'da çalışmaya başlar.⁸⁷ Kısakürek'le tanışmadan önce, Nuri Pakdil'in satın aldığı Büyük Doğu dergilerini Rasim Özdenören'le birlikte fakültenin okuma salonlarına dağıtırlar. Böylece diğer öğrencilerinde dergiyi okumalarını sağlarlar. Necip Fazıl'ın verdiği görevleri yerine getiren Alaeddin Özdenören, edebi açıdan daha da olgunlaşır. Şair ve kardeşi burada Necip Fazıl sayesinde dergicilik hayatını çok daha iyi öğrenirler. Özdenören, 1964 yılında fakülte'deki öğrenimi devam ederken bir yandan da Sağmalcılar Devrim İlkokul'unda öğretmenlik yapar.⁸⁸

1965 yılında *Soyut* dergisinde yazan ve kendileri daha önce dergi çıkarmış olan, Refik Durbaş, Eser Günson, Süreyya Kanıpak (Berfe), Egemen Berköz gibi bazı yazarlar, “Bizler aynı nesildeniz, kendi neslimize hitap eden bir dergi çıkaralım.” diyerek Özdenören kardeşler ve Cahit Zarifoğlu'na dergi çıkarmayı teklif ederler. Bu amaçla sohbet havasında geçen birkaç toplantı düzenlenir. Rasim Özdenören, sosyalist bir anlayışın temsilcisi olan bu yazarlarla birlikte dergi çıkarmayı uygun bulmaz. Rasim Özdenören kendilerine: “Biz gerçi aynı yılın nesliyiz; fakat sizin dünya görüşünüz bizimkine uymuyor; siz sosyalist tarzı benimsemişsiniz biz ise İslam'ı kendi hayat tarzımız olarak seçmişiz.” der.⁸⁹ Bu dergi projesi gerçekleşmez, ancak ikizler ve Cahit Zarifoğlu için bir ışık olmuştur. Genç yazarlar, siyasi ayrışmaların artmaya başladığı ve kendileri gibi düşünen insanlara “ötekiler” muamelesi yapılmaya başlandığı bir dönemde, bir dergi çıkarmaya karar verirler. Derginin adı bile bulunur: *Mağara*. Buldukları isimden Sezai Karakoç'a da bahsederler. İsmi beğenen Karakoç, bu ismin dergi için iyi olacağını söyler. *Mağara*'nın ana rahminden başlayarak çeşitli istiareleri hatırlattığını belirtir. Gençler dergi için hemen hazırlıklara başlarlar. Fakat çözülmesi gereken asıl mesele derginin finansman meselesidir. Zarifoğlu, derginin finansmanı için saat alım satımı yapan bir tanıdığından yeterli miktarda borç alır. El ilanları, broşürler dağıtılmaya başlanır. İki arkadaş tanıdıkları yazarlara mektup yazarak dergi için onlardan yazı isterler. Artık derginin baskı aşamasına gelinir. Sezai Karakoç, bir gün gençlere “Vazgeçin.” der. Sezai Karakoç'un dedikleri üzerine gençler “Neden?” diye

---

⁸⁷Yıldız, a.g.e., s.407.

⁸⁸Kahraman, a.g.m., s. 126.

⁸⁹Eryarsoy, a.g.t., s. 50.

sormadan “Baş üstüne.” derler ve dergiyi çıkarmaktan vaz geçerler. Böylece *Mağara* adlı dergi yayın hayatına başlamadan son bulur.⁹⁰

1966 yılının mart ayında *Diriliş* dergisi altı yıllık aranın ardından tekrar çıkmaya başlar. Dergi çıkmaya başlayınca Sezai Karakoç, gençlerin de yardımını ister. Böylece Sezai Karakoç’un *Mağara* dergisini çıkartmaym demesinin sebebi anlaşılır. Karakoç, Sultanahmet Camisi’nin müstemilatında yer alan bir büro kiralar. Genç yazarlar, *Diriliş* dergisinin her şeyiyle tek tek ilgilenirler. Alaeddin Özdenören, o yıl -yani 1966 yılı- Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nden mezun olur. O yıllarda herkes İstanbul’a tayin çıkartmaya uğraşırken şair, İstanbul’dan gitmek istemektedir. Bunun için Ankara’ya Milli Eğitim Bakanlık’ına gider. Aklında gençliğinin geçtiği Maraş vardır. Bakanlıktakilere Maraş Lisesi’ne tayinini çıkarmak istediğini söyler. Oradaki adamlar şaşkın şaşkın şairin yüzüne bakmaktadırlar. Çünkü o günlerde Maraş yani Anadolu sürgün yeri sayılmaktadır. Özdenören, tam altı yıldır Maraş’a adımını atmamıştır. İstanbul’u çok sevmekle beraber yaşam koşullarının daha iyi olduğu düşüncesiyle Maraş’a yerleşir. Doğup büyüdüğü Maraş’ı ve insanlarını çok özlemiştir. Şair, bu özlemini şu cümlelerle ifade eder:

“Bizim köylümüz! Herkesten ve her şeyden uzak yaşayan bu insanları kim savunacak? Ama onlar hiçbir zaman bozguna uğramazlar ki. Alışkanlığın verdiği bir güçle yürürler. Sabırlıdırlar. Dünyaya küskün değillerdir. Şehirden köye “ felekten bir gün çalmak için” gelen misafirlere meze sofrası hazırlarlar. Tavuk keserler. Gerekliyorsa kuzu doldururlar. Adamına göre. Sofradan biraz uzakta oturup konuşanları can kulağı ile dinlerler. Kendilerine içki ikram edildiğinde “Biz içeni severiz.” diyerek olgunluk, nezaket ve ruh temizliğiyle reddederler. Köyden şehre cuma günleri, birde mahkemeleri olduğu gün gelirler. Cuma namazından sonra genelde cinayet işlerler. Çünkü şehir hasımlarını pusuya düşürmek için daha uygun bir zemin oluşturur. Cuma günleri köylerden ve kasabalardan namaz ve alışveriş için akın akın kente gelen insan kalabalığı da

---

⁹⁰Eryarsoy, a.g.t., s.51.

cinayete elverişli bir ortam sağlar. Bir kurşun sesinin vınlaması kulağımıza çalındı mı bilin ki cinayet işlenmiştir.”⁹¹

Aynı yıl Maraş Lisesi’nde öğretmenliğe başlar. 1966-1969 yıllarında Maraş’tadır. Alaeddin Özdenören, öğretmenliğe başladığı Maraş Lisesinde tanıştığı İngilizce öğretmeni Aysel Oğuz ile 1967 yılında evlenir. Şair, evliliğini ailesinden habersiz gerçekleştirir. Bu evlilikten Emre ve Kerem isimlerinde iki oğlu olur. İlk oğlu Emre 1969 yılında, ikinci oğlu Kerem de 1975 yılında dünyaya gelir.⁹²

Rasim Özdenören, 1967 yılının ağustos ayında Turgut Özal’ın müsteşarlığını yaptığı Devlet Planlama Teşkilatı’nda uzman yardımcısı olarak göreve başlar.⁹³ Rasim Özdenören’in Ankara’ya yerleşmesiyle birlikte Akif İnan, Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt aynı şehirde yaşamaya başlarlar.

I.1.4. EDEBİYAT VE MAVERA YILLARI

I.1.4.1 EDEBİYAT DERGİSİ

Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Alaeddin ve Rasim Özdenören kardeşler, Cahit Zarifoğlu bir dergi çıkarma düşüncesindedir. Çünkü kendilerini ve fikirlerini ifade etmeleri için bir vasıta gerekmektedir. Bu arkadaş grubunun iki tanesi o zamanlarda Ankara’da değildir. Cahit Zarifoğlu İstanbul’dadır, Alaeddin Özdenören ise Maraş’ta öğretmenlik yapmaktadır. 1968 yılının sonuna doğru bir dergi çıkarma işi iyice kendini gösterir.⁹⁴ Bu arada Sezai Karakoç’a *Diriliş*’in akıbetini sormak üzere genç yazarlar iki defa İstanbul’a gider. Karakoç ikisinde de *Diriliş*’i çıkarmayacağını ifade eder.⁹⁵ Bu durum bir dergi çıkarılması fikrini iyice güçlendirir. Rasim Özdenören, *Mavera* adını önerir. Nuri Pakdil bu adın çok eski,

⁹¹Özdenören, Alaeddin, **a.g.e.**, s.40.

⁹² Buradaki bilgiler Rasim Özdenören ile yaptığımız söyleşiden alınmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için lütfen tezin sonundaki söyleşiye bakınız.

⁹³Eryarsoy, **a.g.t.**, s. 53.

⁹⁴Özdenören, Rasim, “ Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü”, **Hece**, Ocak 2004, s.85.

⁹⁵Eryarsoy, **a.g.t.**, a.55.

arkaik olduğunu söyler.⁹⁶ Nuri Pakdil, *Gökçeyazın* adını önerir. Bu ismi de Rasim Özdenören beğenmez. Bu adın alışılmadık olduğunu bir cins adın dergi için daha iyi olabileceğini söyler. Rasim Özdenören, *Gökçeyazın*'ın da anlamını karşılayan *Edebiyat* adını önerir. Bu adı Akif İnan da beğenir ve destek olur.⁹⁷ Böylece derginin adı belirlenmiş olur. İlk sayının aralık ayında çıkarılması hâkim bir görüştür. Ancak dergi aralık ayına yetişmez, ocak ayına yetişir. Bu seferde Hz. Muhammed'in gayri müslimlere benzememe hususundaki hassasiyetinden dolayı, Hristiyanların yılbaşına denk düşen bir zamanda dergiyi çıkartmak istemezler. Böylece derginin şubat 1969'da çıkması kararlaştırılır.⁹⁸ İlk sayısının şubat 1969'da çıkması kararlaştırılan derginin çıkış amacını Nuri Pakdil şu sözlerle anlatır:

“1969'da M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt 'la birlikte *Edebiyat dergisini* çıkarmaya karar verdiğimizde, bizi bu girişime zorlayan etken aslında tekti: Ülkü olarak batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli düşünceye ve bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek. Bir ulusu olumlu ya da olumsuz yönde oluşturan gücün, o ulusun edebiyatı olduğuna inanıyoruz. (...) çağdaş Türk edebiyatı, yerli düşüncenin kaynaklarına yönelmeden, özgün eserler koyamamıştır ortaya son elli yılın özgün eserleri, yerli düşünceyle canlı bir alışverişe giren sanatçıların eserleridir. M. Akif İnan'ın denemeleri, şiirleri; Rasim Özdenören'in hikayeleri, denemeleri; Erdem Bayazıt'ın şiirleri; benim yazdıklarım; arkadaşlarımızın şiirleri, hikayeleri, denemeleri; Edebiyat dergisi bütüncük, bu yaklaşım içinde değerlendirilmelidir. Birbirimize ters düşme yok bütünleme vardır birbirimizi.”⁹⁹

Nuri Pakdil, aslında derginin içindeki birliği ve beraberliği bir noktada ele alan bir yazı yazmıştır. Kendisinin en çok önem verdiği durumlardan biri de takım ruhudur. Ayrıca herhangi bir yazarının başka bir yerde yazısının yayınlanmasına gönlü razı gelmez. Bu gibi durumlarda tavır koymaktadır. Dergi dar anlamda *Büyük Doğu* ve *Diriliş* dergilerinin geleneğini devam ettirmektedir. Yani dergi diğer

---

⁹⁶ Eryarsoy, **a.g.t.**, s.55.

⁹⁷ Mehmet Akif İnan'ın resmi internet sitesinde derginin adının fikir babası olarak Mehmet Akif İnan gösterilmektedir. Bkz. (Çevrimiçi) [http:// www.mehmetakifinan.com](http://www.mehmetakifinan.com), 15.09.2014

⁹⁸ Eryarsoy, **a.g.t.**, s.55.

⁹⁹ Eryarsoy, **a.g.t.**, s. 56.

dergiler gibi amatörce idare edilmektedir. Dergi para ve sahibinin hazırlığı varsa çıkmakta, yoksa tatile girmektedir. Nuri Pakdil'in inisiyatifine bağlı olarak çıkmaktadır.¹⁰⁰

Edebiyat dergisi her ne kadar aylık bir dergi olsa da her ay düzenli olarak çıkmaz. 1975 yılına kadar dergi tabiri caizse canı ne zaman çıkmak isterse o zaman çıkan bir dergi olur. Nuri Pakdil yazısını hazırlar daha sonra da diğer arkadaşlara haber verir. Diğer gençlere son anda haber verildiği için yazarlar sanki boğazlarına bıçak dayanmışçasına yazılarını son anda hazırlayabilmektedirler. Bu durum böyle devam etmiş, dergi 1975 yılına kadar düzenli zamanlarda olmasa da çıkmıştır. Böyle bir derginin çıkarılması Sezai Karakoç'u üzer. Derginin çıkışını kendisine yapılmış bir hakaret olarak algılar. Karakoç, *Edebiyat* dergisinin kadrosuna pek sıcak bakmaz ve sıcak ilişkiler sürdürmez. Rasim Özdenören dışındaki herkesle ilişkisini keser. Rasim Özdenören'le de eski dostluğu kalmaz. Edebiyat dergisindeki genç kadro Sezai Karakoç'un bu hareketlerine bir anlam veremez. Aradaki kırgınlığın giderilmesi için pek çok girişimlerde bulunulmasına rağmen başarı sağlanamaz. Sezai Karakoç, görüşmeleri kabul etmez. Başta da belirttiğimiz gibi dergi bir noktada Nuri Pakdil'in inisiyatifine kalmıştır. Bu durum derginin amatörce olduğunu göstermektedir. *Edebiyat* dergisi adeta Pakdil'in düşünsel silahıdır. Bu durum, diğer yazarları rahatsız etmektedir.

Edebiyat dergisi yönetsel anlamdaki problemlere rağmen estetik anlayışı, kullandığı dil, harf karakterinin seçimi, sayfa düzeni gibi unsurlara çok önem vermesiyle edebiyat dünyasında farklı bir ses olur. Rasim Özdenören'e göre o zaman yazılan şiirlerin bir kısmı Fuzuli ve Yunus'un taklidi olmaktan öteye gidemez. *Edebiyat* dergisi belki profesyonel anlamda bir dergi değildir. Ancak edebiyat camiasındaki insanları yeni üslup arayışlarına, bir şeyi edebi olarak söyleme, başkasını taklit etmeyi bırakma çabasına götürmesi bakımından edebiyat tarihi açısından önemli bir dergidir.¹⁰¹ Reklam anlayışı olarak da farklı bir düşünceye sahiptir. Nuri Pakdil, reklamlara ayırdığımız yer kibrit kutusu büyüklüğünü geçmemelidir, der. Yine Pakdil, dergi sanki tüm dünyada satışa sunulacakmış gibi

---

¹⁰⁰ Hece, S. 85, s. 228.

¹⁰¹ Eryarsoy, a.g.t., s. 57.

Orta Doğu, Asya, Afrika, Avrupa ülkeleri için yıllığı yüz lira; Amerika için yüz elli liradır ibaresi bulunmalıdır, der. Dergide ilkelere uygun ilanların sütun santimi yüz lira, olarak belirtilir. Banka ve içki reklamları alınmaz. Sonraki yıllarda dergi istediği reklamı alamayınca tek sütun santimi yüz lira olan bu bedel on iki trilyona çıkarılır. Böyle olunca da dergiye reklam vermeye kimsenin gücü yetmez. Bu olumsuzluklara rağmen dergi, edebiyat camiası açısından birçok yeniliklere kapısını açar. Herkes kendine göre bir iş üstlenir. Kimi dergiyi saracak kağıtları hazırlar, kimi o kağıtların üzerine adres yazar, kimileri pul yapıştırır. Nuri Pakdil orijinal olsun diye pulları baş aşağı yapıştırır. Ekipteki herkes bu işlerden büyük bir keyif almaktadır. Dergide güzel olan şeylerden biri de Nuri Pakdil'in kendi eliyle demlediği çayları kendinin servis etmesidir.¹⁰² *Edebiyat* dergisi aralık 1984'e kadar beş dönem olarak yayınlanır. Dergi, uzun soluklu dergilerden biri olarak edebiyat dünyasındaki yerini alır. Dergi, o gün için kadroyla çıkan bir dergi olsa da bugün tamamen Nuri Pakdil'e atfedilmektedir. 1969 yılında *Diriliş* dergisinin tekrar çıkmaya başlamasıyla ve genç yazarların *Edebiyat* dergisine gitmemeye başlamalarıyla dergi ve Nuri Pakdil ile kendiliğinden bir kopuş başlar. Bu bir sebebe bağlı olan bir şey değildir. Ortada bir kırgınlık da yoktur. Bir süre *Edebiyat* dergisi tatile girer. Yazılan yazıların bir yerde yayınlanamaması durumu ortaya çıkar.

Bir yandan tüm bu olaylar yaşanırken Alaeddin Özdenören 1969 yılında askerlik görevini yerine getirmektedir. Her ne kadar yazıları yayınlansa da askerlik vazifesinden dolayı dergiyle bire bir ilgilenemez. Askerliğini Erzurum'un Dumlupınar nahiyesinin Gökçe Yamaç köyünde yapar. Şair, köye gittiğinde kiralık bir ev arar. Evlerin neredeyse tümü yerin altındadır. Yerin üstünde pek az ev vardır. Hayretler içerisindedir. Yerin üstü dururken niye altında otururlar, diye düşünür. Gerçeği kış bastırınca anlar. Çünkü kiraladığı evin içine kar dolmaktadır. Oğlu Emre altı aylıktır. Yerin altına sığınmaktan başka çare olmadığı anlaşılır. Daha sonra lojmana çıkarlar, böylece şair ve ailesi canlarını kurtarır. Çıktıkları evin sahibinin oğlu, sıcak olduğu için eşiyile ahırda ineğin yanında yatmaktadır. Ev sahibi kadın, Özdenören ve ailesi evden çıkarken ağlar. Çünkü oğulları yeni evlendiği için borçlanmışlardır. Şairin verdiği yirmi liralık kira parasına güvenmektedirler. Daha

---

¹⁰² Eryarsoy, a.g.t., s.58.

sonra ramazan bayramında aileyi ziyarete gittiklerinde, kendilerine şeker olarak çay şekeri ikram edildiğini yazmaktadır.¹⁰³ Özdenören 1969-71 yılları arasında vatani görevini yerine getirir. Görevi bitince 1971 yılında Çorum Lisesi'ne atanır. 1973 yılına kadar Çorum'da kalırlar. 1973 yılında ise Mersin Atatürk Lisesi'ne tayin edilir. 1975 yılına kadar şair ve ailesi Mersin'dedir.¹⁰⁴ Özdenören, bu yıllarda Edebiyat dergisi ve arkadaşlarıyla bağıni koparmaz. Çok sık görüşmeler de şair, şiirlerini ve yazılarını dergiye gönderir. 1975 yılına gelindiğinde ise Alaeddin Özdenören artık Ankara'dadır. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde hocalık yapmaya başlar. 1978 yılına kadar bu enstitüde görev yapar.¹⁰⁵ Aynı yıl Cahit Zarifoğlu da Kıbrıs'taki askerlik görevini tamamlar ve Ankara'ya gelir. Rasim Özdenören kendisine Ankara'da kalmayı teklif eder. Cahit Zarifoğlu bu teklifi kabul eder. Böylece Ankara'da Cahit Zarifoğlu'na bir iş aramaya başlarlar. O yıllarda Ankara'da olmayan tek isim Erdem Bayazıt'tır. *Edebiyat* dergisi bir yandan yayım faaliyetlerine devam eder. Aynı yıl içerisinde genç yazarlar Nuri Pakdil ile ilgili etraftan bazı şikayetler duymaya başlarlar. Nuri Pakdil, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen ziyaretçilere, *Edebiyat* dergisi için yaptıkları katkıları sormaktadır. Mesela, ziyaretçi ziraatle meşgul ise o senenin mahsulünü ve bu mahsulden *Edebiyat* dergisine düşen payın ne kadar olduğunu sorgulamaktadır. Ziyaretçiler Pakdil'e bir şey diyememekte fakat şikayetlerini Rasim Özdenören ve Akif İnan'a ileterek rahatsızlıklarının Nuri Pakdil'e ulaştırılmasını istemektedirler. İki arkadaş, neler yapılması gerektiğini istişare eder. Rasim Özdenören bu konuyu Nuri Pakdil'e iletemeyeceğini söyler. İki arkadaşın aklına "Acaba Nuri Pakdil, derginin çıkartılması sürecinde büroya hiç uğramasa da dergideki kırıncılık ortadan kalksa olur mu? Pakdil'in evine gidip derginin çıkartılmasıyla ilgili müzakerelerimizi orada yapsak ve özel arzusu, talimatı varsa yerine biz getirsek." diye bir fikir gelir. Böyle durumlarda daha rahat konuşan Akif İnan'dır. Nuri Pakdil'e konuyu açar. Nuri Pakdil, cevaben şunları söyler: "Aslında doğru söylüyorsunuz. Ben yazının derginin hazırlanmasında hiç de bulunmayabilirim yeter ki benim yerime Rasim göreve gelsin." der. Akif İnan, Nuri Pakdil'in teklifini Rasim Özdenören'e iletir. Rasim Özdenören, yapılan teklifi başta olumlu karşılamaz. Çünkü iş ve uyku saatleri dışındaki tüm

---

¹⁰³ Özdenören, Alaeddin, **a.g.e.**, s.43.

¹⁰⁴ Kahraman, **a.g.m.**, s.126.

¹⁰⁵ Kahraman, **a.g.m.**, s.126.

mesaisini zaten dergiye harcamaktadır. Rasim Özdenören, yazı işleri müdürü olduğunda memuriyetten ayrılması gerektiğini dile getirir. Bu durumda geçimini nereden sağlayacağını sorar. Akif İnan ise “Ayrılmam gerekiyorsa ayrıl.” diye cevap verir. Rasim Özdenören, bu görüşmenin ardından (dergiden bir maddi gelir de beklemeyerek) teklifi kabul eder ve denileni yapar. Akif İnan, daha sonra Nuri Pakdil ile görüşerek neticeyi kendisine bildirir. Nuri Pakdil ise duruma onay vererek yarın notere gitmemiz gerek, der. Noterde yapılacak işleri tamamlarız ardından da Rasim işlerin başına geçer, cevabını verir. Rasim Özdenören, ertesi gün birlikte notere gitmek için Akif İnan’dan haber beklemeye başlar. Akif İnan, öğleden sonra denilen saatte gelir ancak yüzünün şekli değişmiştir. Rasim Özdenören’i görünce “Yahu kardeşim bu adamla ne konuş ne de konuşur.” der. Rasim Özdenören, şaşkın bir vaziyette olayı anlamaya çalışır. Akif İnan, üstatla konuştuğunu, üstadın bir gün önce konuştukları yeni yapılanma planlarını kast ederek “Siz beni hacir altına almak istiyorsunuz.” dediğini söyler. Rasim Özdenören, o an Akif İnan’ın dediklerine inanamaz. Konu kendileri tarafından Nuri Pakdil’e iletilmişse de teklifi yapan Nuri Pakdil’dir. Rasim Özdenören anlatılanlara inanmamaktadır. Akif İnan, olayı en baştan anlatır. İnan, Nuri Pakdil’in bürosuna gittiğinde tebessümle karşılandığını, bir süre muhabbet ettikten sonra notere gitmek için yola çıktıklarını anlatır. Tam da seni almaya gelirken Nuri Pakdil bana yolun ortasında birden bire “Siz beni hacir altına almaya çalışıyorsunuz ben gelmem.” diyerek karşı caddeye geçti ve oradan bağırmaya başladı, der. Akif İnan, Pakdil’e olay zannettiğiniz gibi değil siz nasıl isterseniz öyle olsun, der. Fakat Nuri Pakdil dediğinde ısrarcıdır. Akif İnan’ın söylediklerini dinlemeden oradan uzaklaşır. Bu olaydan sonra gazete ekibi, Bahri Zengin’in planladığı akşam yemeğinde bir araya gelir. Yaşanılan olay yemekte tekrar gündeme gelir. Yapılan istişareler sonucunda ertesi gün mesai bitiminde büroya gidilmemesi, herkesin evlerine gitmesi kararlaştırılır. Ertesi gün herkes, anlaştığı gibi iş çıkışı evine gider. Bu birçoğunun işten sonra ilk defa eve gitmesi demektir. Eve erken gitmeleri bir aile ve çocuklarının olduğunu farketirir. Bu durum, genç yazarların o güne kadar tatmadıkları bir duygudur. Günler günleri kovalar ve genç yazarların dergiye gitmedikleri gün sayısı haftaları bulur. Uzun bir süre dergiye gitmedikleri için bir daha dergiye gitmeye cesaret edemezler. Bunca aradan sonra dergiye nasıl gideriz, Nuri Pakdil sorduğunda ne cevap veririz, diye düşünmekten dergiye uzun bir

zaman gidemezler. Dergiye gitmedikleri zaman, süre bakımından tam iki ayı bulur. Bir kandil günü Akif İnan, Rasim Özdenören, Hasan Seyithanoğlu beraber otururlarken Rasim Özdenören; Nuri ağabeyin yanına gitsek kandilini kutlasak, diye düşünür. Arkadaşları da Rasim Özdenören'i destekleyince Nuri Pakdil'in evine doğru yola koyulurlar. Eve yaklaşırken binanın elektriklerinin açık olduğunu görünce Nuri Pakdil'in evde olduğunu anlayıp sevinirler. Eve vardıklarında camın açık olduğunu gören Akif İnan "Üstat!" diye seslenir. Sesi duyan Nuri Pakdil "Hop!" diye cevap verir. Evin zilini çalarak beklemeye başlarlar. Beş dakika, on dakika, on beş dakika beklerler kapıyı açan olmaz. Geldiğimizi gördü zili tekrar çalmak edebe aykırıdır, diye düşünerek beklemeye devam ederler. Bekledikleri süre yarım saati geçmiştir. Yaklaşık otuz beş-kırk dakika bekledikten sonra kapı açılır. Nuri Pakdil çok şık bir takım elbiseyle kapıyı açar, saçları taranmış bir vaziyettedir. "Buyurun beyler!" diyerek misafirleri içeri alır. "Kapıyı geç açtım çünkü sizi banyo yapmadan karşılayamazdım." der. Misafirler salona geçip otururlar fakat kimseden bir ses yoktur. Genç yazarların arasında ilk konuşan Hasan Seyithanoğlu'dur. Getirdikleri meyveleri kast ederek: "Ağabey müsaade ederseniz ben şu nevaleleri hazırlayayım." der. Seyithanoğlu servisi yapar fakat Nuri Pakdil bir türlü yemeğe başlamamaktadır. Nuri Pakdil yemeğe başlamayınca misafirlerde bir türlü yiyemezler. Bu sessizlik böyle devam ederken sessizliği Nuri Pakdil bozar. Bu yakınlarda Beethoven'in bir longplayını aldığımı söyler ve size onu dinleteyim, der. Pikaba Beethoven'in otuz dakikalık plağını koyar. Plak çalarken kimse bir şey konuşmamaktadır. Plak bitince bir süre daha otururlar. Fakat hiçbir şey konuşmadan oradan ayrılırlar. Bu görüşmeden sonra Nuri Pakdil'le aralarındaki muhabbet bir nebze de olsa eski önemini yitirecektir.¹⁰⁶

I.1.4.2 MAVERA DERGİSİ

1975 yılında genç yazarların *Edebiyat* dergisiyle aralarında olan bağ kopmuştur. Diriliş dergisi de düzenli olarak çıkmadığı için, gençler yazdıkları

---

¹⁰⁶ Eryarsoy, a.g.t., s.76.

yazıları bir dergide yayınlamayız. Yaşanılan bu zor günler gençlerin aklına bir başka soruyu getirir: “Biz de neden kendi dergimizi çıkartmayalım?” Rasim Özdenören, Akif İnan’ın ölümü üzerine yapılan toplu bir mülakatta *Mavera* dergisi hakkında bazı düşüncelerini dile getirmiştir. Rasim Özdenören’in *Mavera* dergisi hakkında söylediği şu sözler aslında derginin çıkış amacını özetler niteliktedir:

“Biz bir takım tecrübelerle yüklü olarak geldik. Kendi doğrudan eylemimizi *Mavera* dergisiyle ortaya koyduk. Bir *Büyük Doğu* bizim için tecrübeydi, bir *Diriliş* bizim için bir tecrübeydi, kuruluşunda hazır bulunduğumuz *Edebiyat* dergisi bizim için bir tecrübeydi. Bu tecrübelerden bizim için müştereken bir husus vardı, o da şu idi: Bu dergilerin her biri koro yapma iddiasıyla ve aynı zamanda iştiyakıyla ortaya çıkmış olmasına rağmen hep solo olarak kaldılar. *Büyük Doğu*, Necip Fazıl teşebbüs ettiği sürece çıkmıştır, onun teşebbüsü herhangi bir nedenden dolayı akıl kaldığı anda dergi de tatile girmiştir. Bu kaderi *Diriliş* dergisi de paylaşmıştır. Sezai Karakoç, dergiyi çıkartmaya kendisini hazır hissettiği her defasında o dergi çıkmıştır, kendisini alıkoyduğu, geriye çektiği her defasında dergi tatile girmiştir. Bizim doğrudan yaşadığımız tecrübelerden sonuncusu olan *Edebiyat* dergisinde ise yine Nuri Pakdil hazır olduğu zaman dergi çıkmıştır. Nuri Pakdil kendisini geriye çektiği zaman dergi tatile girmiştir. Bunun tipik örneği de şudur; Nuri Pakdil’ in yazısı hazır olduğu zaman ‘Beyler yarın derginin yazılarını matbaaya veriyorum, herkes yazısını getirsin.’ der. Fakat bizlerin yazıları hazır olduğu zaman ‘Ağabey yazılarımız hazır ne emredersiniz?’ diye sordüğümüzde ‘dahaca dahaca’ derdi ve o kelimeyle ertelerdi, kendi yazısı hazır oluncaya kadar. Bu tabii bizim ona duyduğumuz saygıyı önleyecek bir olay değil. Fakat bir noktayı işaret etmek istiyorum. Bu dergiler her şeye rağmen kişisel olma kaderini parçalayamadılar. Biz *Mavera*’yı çıkartırken bir defa arkadaş grubu olarak karar verdiğimizde şunu söyledik ve bunu ilan ettik, dergide de ilan ettik mi bunu hatırlayamıyorum, Nazif yardımcı olsun bana. Ama arkadaş gurubu arasında ve her yerde gelen gidenlerin arasında dedik ki, bu dergiyi biz şahsen çıkartmıyoruz, arkadaşlar gelsinler bu Recep mi olur, Ramazan Dikmen mi olur, İsmail Kılıhoğlu mu olur, Osman Sarı mı olur, Ahmet Kot mu olur, Nabi Avcı mı, Ahmet Şirin mi? Bütün bu arkadaşlara herkese tekliflerde bulunduk, dedik ki: ‘Gelin arkadaşlar

bu dergiyi sizler çıkartın ve bizlerden yazı isteyin. Biz bu derginin yazarı olarak bir görev ifa edelim. O neşve ile o hareket ile çıktık ve dergiyi hiç kimse kendi başına sahiplenmedi. Bugünden geriye baktığımızda diyoruz ki, dergi Nazif'in omuzları üstündeydi, Erdem Bayazıt'ın omuzlarındaydı, dergi Akif'in omuzundaydı, dergi Cahit'in omuzundaydı, hiç kimse kendi omuzundaydı diye telakki etmiyordu dergiyi.(...)

Sofralarımız vardı değil mi, çorbamız vardı, her şeyin paylaşıldığı, öğlen vakti zaman zaman akşam vakti çorbamız olurdu, o çorbayı sadece derginin mensupları değil, dışarıdan gelen hatta civar esnaflar gelirlerdi, onlar paylaşırlardı. Yani o derginin her şeyi herkes tarafından paylaşıldı. Özelliği neydi bu hareketin? Bu hareketin diğer öncülerimizden farklı özelliği bence buydu. Müşterek hareket etme, ittifak halinde hareket etme kabiliyetinin bütün bu arkadaşlar tarafından paylaşılmış olmasıydı.”¹⁰⁷

Cahit Zarifoğlu'nun o yıllarda Ankara'ya gelmiş olması yeni bir derginin temellerinin oluşması açısından önemlidir. *Diriliş* ve *Edebiyat* dergileri tatile girdiği için yeni bir dergi çıkartmanın zamanı geldi diye düşünülür. O sıralar Sezai Karakoç, genç yazarları işaret ederek; Ankara bize katılmıyor, der. Rasim Özdenören, Ankara şayet bizsek gidip bir Sezai ağabeyle görüşelim, şayet İstanbul'a dönmemizi arzu ederse döneriz, diye düşünür. Yıl 1975'in ortalarıdır. Genç yazarlar, İstanbul'a Sezai Karakoç'un yanına giderler. Odaya girdiklerinde ikindi ezanı okunur vakit girdiği için Sezai Karakoç önce seccadesini serer ve namazını kılar. Odada yer olmadığı için diğerleri yakında bir camiye giderler. Dönerken Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören'e niye konuşmadığımı sorar. Rasim Özdenören ise buraya gelişimiz Sezai ağabeyin niye geldiğimizi anlamasına yeter, der. Biz konuşmaya değil onu dinlemeye geldik, diye de ekler. Sezai Karakoç; ben Ankara'ya geldiğimde Nuri Pakdil beni ziyarete gelmedi, der. Akif İnan ise bunun tam aksini iddia eder. Rasim Özdenören, bunun üzerine Nuri Pakdil'in yanına gider ve olanları anlatır. Nuri Pakdil ise Sezai Karakoç'un yanına gittiğini söyler. Üstatlardan biri gittim der, diğeri ise gelmedi der. Bu durumun aydınlanması lazımdır. Sezai Karakoç, Pakdil'in yaptığı ziyaretleri

¹⁰⁷“ M. Akif İnan Üzerine Bir Oturum” **Yedi İklim Dergisi**, Mart, 2000, S. 120, s.62.

protokol ziyareti olarak görmektedir. Bizim ilişkilerimiz protokol düzeyinde olamaz, der. Durum böylece açığa çıkmış olur.¹⁰⁸

Gerçekleşen bu ziyaretin ardından gençlerin zihninde bir dergi çıkartma düşüncesi daha bir yerine oturmuştur. Cahit Zarifoğlu bir gün Rasim Özdenören'e gelir ve dergi çıkartmamız lazım, der. Cahit Zarifoğlu'nun bu gelişyle beraber artık yavaş yavaş faaliyetler başlar. Akif İnan, Alaeddin Özdenören, Hasan Seyithanoğlu gelişmeleri sıcağı sıcağına takip etmektedirler. Dergi projesi o sıralar Maraş'ta olan Erdem Beyazıt'a da tüm gelişmeleriyle aktarılır. Erdem Beyazıt'ın da dergiye onay vermesiyle beraber dergiyi çıkartma düşüncesi yerini eyleme bırakır. Rasim Özdenören diğer arkadaşlarına nazaran daha planlı ve yere daha sağlam basan bir insandır. Bu sebeple arkadaşlarına bazı şartlar öne sürer. Rasim Özdenören dergiyi çıkartmak için evvela bir büroya ihtiyaç olduğunu, bunun için de maddi kaynakları sağlamak gerektiğini söyler. Cahit Zarifoğlu bu konuşmadan birkaç gün sonra tekrar Rasim Özdenören'in yanına gelir ve dergi için büroyu bulduğunu söyler. Cahit Zarifoğlu: "Saim bize yerini veriyor." diyerek Rasim Özdenören'in yanına gelir. Bulunan yer Saim Altunbaş'ın Ankara'da Bayındır Sokak, numara 30/C'de bir halı mağazasıdır. Yaklaşık on beş-yirmi metrekarelik küçük bir dükkandır. Saim Altunbaş, dükkanı kendisine küçük geldiği için daha geniş bir yere taşınmıştır. Dolayısıyla dükkan müsait hale gelmiştir. Yer bulunduktan sonra konuyu tekrar istişare etmek için bir araya gelen gençler, bu görüşmenin ardından olumlu bir neticeye ulaşılmamasıyla dergiyi çıkartmaya karar verirler. Fakat mesele derginin yerini bulmakla bitmez. Rasim Özdenören, derginin yerini bulmak çok zor değil önemli olanın oranın kirasını verebilmek olduğunu, söyler. Büro sahibi şahıs Alaeddin Özdenören'i yakından tanımaktadır, bu yüzden de gençlere tereddütsüz yeri kiralar. Büro sahibinin genç yazarlardan bir müddet kira almaması onları oldukça rahatlatır. Bunun haricinde *Mavera* dergisinin cep harçlığı başlangıçta memur olan yazarlardan finanse edilir. Zamanla derginin abonesi ciddi miktarda artar ve maddi sorun da böylece kendiliğinden çözülür. Bu noktada Cahit Zarifoğlu'nun dergideki köşesini anmadan geçmek olmaz. Dergideki köşesinde dergiye mektup veya şiir gönderenlere

---

¹⁰⁸RÖMY, 8 Ağustos 2007. (Çevrimiçi): <http://www.kure.tv/kultur-ve-sanat/rasim-ozdenoren-ile-mavera-yolculugu> 21 Ekim 2014.

cevap verir. Şiirini beğendiği kişilere teşvik edici sözler söyler. Beğenmezse yine cevap verir, şiirini neden beğenmediğini nelere dikkat etmesi gerektiğini yazar. Böylece insanların kalbini kırmadan onları yazmaya teşvik eder.¹⁰⁹ Büro bulunduktan sonra iş derginin yazılarını tamamlama işine gelir. Rasim Özdenören, herkes altı aylık yazı hazırlamadan böyle bir işe girişmeyeceğini belirtir. Böylece yazılarını hazırlamaya koyulurlar. Erdem Bayazıt o tarihte Maraş'tadır ve yazma noktasında biraz tembel mizaçlı biridir. Uzun soluklu yazılar çıkartabilmek için uzun bir süre geçmesi lazımdır. Rasim Özdenören hariç diğer yazarların elinde hiç yazı yoktur. *Edebiyat* dergisinde olduğu gibi *Mavera* dergisinin de aralık ayında çıkması planlanır. Derginin çıkabilmesi için paraya ihtiyaç vardır. Nazif Gürdoğan, bir kooperatife üye olduğunu oradan bir miktar para alabileceğini söyler. Rasim Özdenören'in ise kayınpederine bir miktar borcu vardır. Her ay taksitli bir şekilde bu parayı ödemektedir. Rasim Özdenören kayınpederine verdiği bu taksitleri artık vermeyeceğini, dergiye aktarabileceğini belirtir. Böylece derginin parasal sorunu çözülmüş olur. *Mavera* dergisi için ilk önce *Sözler* adı uygun görülür. İstanbul'da *Sözler* adında bir yayınevi bulunmaktadır. İleride dergi tüm dünyaya yayıldığında bir karışıklığa mahal vermesin diye düşünülür. Ve derginin adı *Mavera* olarak değiştirilir.¹¹⁰ Gençlerin hiç biri altı aylık yazı hazırlayamaz. Dergi çıkmadan önce dergiyi tanıtan bir mektup yazılır. Bu mektupta derginin prensipleri, kuralları yazılır. İsimsiz olarak yayımlanır. Mektup, derginin manifestosu niteliğindedir. Şu şekilde kaleme alınmıştır:

“ Sayın .....

Arkadaş,

Mavera adında yeni bir aylık edebiyat dergisi çıkarmanın hazırlığı içindeyiz.

Önce adımızı açıklayalım: *Mavera*. Yani öte, yani bir şeyin ötesinde bulunan, insan aklının ötesinde veya üstünde bulunan, Frenkçe deyimiyile transandant (transcendent). Bu kelimenin türevi olan maverai (transcendental) ise, öteye mensup, öteki alemle ilgili,

¹⁰⁹ *Dil ve Edebiyat*, S.47, s.27.

¹¹⁰ Eryarsoy, a.g.t., s. 79-80.

deneyüstü tabiatten üstün, fizik ötesi gibi anlamlara gelir. Bu kelime ayrıca bilginin deneysel (empirik) olmayıp sezgisel (intuitif) olduğunu ifade eden bir görüşü de kapsamına alır. Dolayısıyla felsefi anlamda, bütün insan bilgilerinin kaynağının Allah olduğu görüşünü işaret eder. Bütün bu anlamlarıyla *Mavera*, edebiyat anlayışımızı oldukça geniş boyutlar içinde özetleyen bir kelimedir. Biz, edebiyatı, amacı kendinden ibaret kalan bir çalışma alanı olarak görmüyoruz. Tarihte hiçbir uygarlık, ilkin bir edebiyat hazırlığı geçirmeden, kelimayı eğitimi tamamlamadan, yani düşünce söze, söz de eyleme dönüşmeden, var olma ortamına kavuşmamıştır. Her uygarlık kendi değer yargılarının, erdem anlayışının ilkin yerleşmesini, sonra da yayılmasını ve yaygınlaşmasını edebiyatın aracılığına borçludur. Bu gerçekten hareketle edebiyat çalışmalarımıza bir hız ve yoğunluk verme zorunluluğunu duymaktayız. *Mavera* bu zorunluluğun bir ifadesi olarak çıkıyor. Son birkaç on yıldır, çok büyük aşamalardan geçerek bugün reddi mümkün olmayan bir düzeye ulaşan yerli düşüncemizin edebiyatına yeni açılımlar getirmek dileğini taşıyor. *Mavera*, bir yaşam biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin, edebiyat alanındaki bir buluşma yeridir.”¹¹¹

Dergi Rasim Özdenören’in yazısında da belirttiği gibi solo değil, koro olarak gerçekleştirilmiştir. Bugün *Mavera* dergisinin kurucuları dendiğinde akla; Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, Akif İnan, Hasan Seyithanoğlu, Nazif Gürdoğan gelir. *Mavera* dergisi disiplinli fakat tek kişinin sesi olmayan bir çizgide ilerler. Hatta Rasim Özdenören, kendi isimlerinin kurucu olarak dahi görünmesini istemez. Rasim Bey, bu mütevazılığı hususundaki sözlerine şu şekilde devam eder:

“Derginin yazı işleri müdürü olsun, editörü olsun ama biz görünmeyelim. Birilerini arayıp bulalım, o arkadaşlar derginin editörü olarak bizlerden yazı talep etsin, dosya konusunu o belirlesin, sonra da o dosya için bizlerden yazı talep etsin. Her ne kadar editöre o görevi biz veriyor olsak bile, daha sağlıklı bir yapılanma için onun emrinde çalışmaya razıydık. Nitekim ben derginin yıllar yılı muhahhahlığını yaptım. Bundan da hiç gocunmadım. Zevkle o işi uzun yıllar

---

¹¹¹**Mavera**, Aralık, 1976, S.1, s. 45-46

yürüttüm. Fakat bu işlere bakacak bir arkadaş yetiştiremedik. Editörlük için Ahmet Kot'a, Nabi Avcı' ya, İsmail Kılloğlu'na teklif götürüldü. Rahmetli ramazan Dikmen'e ve Ahmet Özalp'e de teklif edildi. Derginin jeneriğini incelediğimizde bütün bu isimleri görmemiz mümkün...¹¹²

Derginin yazı düzeni şöyledir: derginin baş sayfaları şiire, orta sayfaları ise deneme ve öyküye ayrılacak; son sayfalarda da “Çeşitlemeler” başlığı altında bir bölüm açılacaktı. “Çeşitlemeler” bölümü öğrencilik yıllarında “Duvar Gölü” olarak bilinen kara kaplı bir deftere atıftır. Erdem Bayazıt'ın öğrencilik yıllarında kara kaplı bir defteri vardır. Cahit Zarifoğlu bu defterin adını “Duvar Gölü” koyar. Defter Erdem Bayazıt'ın kaldığı öğrenci yurdundaki odada, bir masanın üstünde durmaktadır. Odaya gidenler ev sahibini bulamamışlarsa bu deftere sebebi ziyaretleri hakkında not yazarlar: “Şu saatte geldim, kimseyi bulamadım. Ben filanca yere gidiyorum. İsteyen oraya gelsin!” şeklinde yazıdır. “Çeşitlemeler” bölümünde de herkes “Duvar Gölü”nde olduğu gibi düşünce, görüş ve kanaatlerini, bir kitap veya dergi hakkındaki fikirlerini, seyahate gittikleri memleket hakkındaki izlenimlerini okuyucuyla rahatça paylaşabilecektir.¹¹³ Dergi yayın politikası konusunda bazı ilkeler belirler. Bu ilkelerden en önemlisi başta da belirttiğimiz gibi derginin bir şahsın tekelinde olmamasıdır. Diğer bir ilke ise dergi her ayın birinde müşterisinin emrine hazır olmalıdır. Okuyucu Hakkâri'deki kitapçıda da İstanbul'daki kitapçıda da dergisine aksamadan ulaşabilmelidir. Bir diğer ilke ise bir şairin çok sayıdaki şiirini bir arada yayımlamaktır. Bunu yapmaktaki amaç, *Mavera* dergisinin şairler mezarlığına dönüşmesini engellemektir. Yayımlanan bir şiirin bazen devamı gelmemektedir. Böyle olunca da dergi, şiiri gönderen kişinin bir defalığına mahsus keyfine zemin olmaktadır. Dergiye yazı veya şiir gönderecek kişilerin en az sekiz-on yazı göndermesi gerekmektedir. Böylece şiir veya yazı gönderen kişinin de bu işi ne kadar ciddiye aldığını görmüş olacaklardır. Böylece ilerde kitap olabilecek bir eserin büyük çoğunluğunun dergide yayınlanması hedeflenmiştir. Akif İnan, bir söyleşisinde bu durumu şu cümlelerle anlatır:

¹¹² **Dil ve Edebiyat**, Kasım, 2012, S. 47, s.25.

¹¹³ **Dil ve Edebiyat**, Kasım, 2012, S. 47, s.25.

“1976 yılında *Mavera* dergisini çıkarıyorduk. İlk yıllarda bazı şairlerden, ilk sayfalara onların şiirlerinden bir haylisini koyuyorduk. Mesela benim on kadar şiirim maveranın bir sayısında bir arada çıktı. Okuyucuların adeta bazı şairler hakkında daha derli toplu fikir sahibi olmalarına yol açsın diye böyle bir demet şiirleri bir defada koyuyorduk.”¹¹⁴

Sadece Akif İnan’ın şiirleri değil, Erdem Bayazıt ve Alaeddin Özdenören’in şiirleri bu şekilde *Mavera* dergisinde yayımlanmıştır. Dergi için sokak röportajları yapılır. Bu röportajlar mini röportaj niteliğindedir.¹¹⁵

Yeni Devir gazetesi ocak 1977 tarihinde yeni çıkmaya başlamıştır. Yeni Devir gazetesinden bir kişi Rasim Özdenören’i arar ve gazetede yazı yazmalarını ister. Rasim Özdenören eğer niyetiniz ciddiye Ankara’ya gelirsiniz şartları konuşuruz diye cevap verir. Rasim Özdenören’in böyle bir gazetenin varlığından haberi yoktur. Akif İnan’a, Alaeddin Özdenören gibi isimlerin de gazetelerinde yazmasını isterler. Abdurrahman Dilipak ve Mehmet Durlu Ankara’ya şartları görüşmek üzere giderler. Rasim Özdenören, gazetenin bir sayısında Necip Fazıl’ın aleyhinde denebilen bir yazı okur. Daha sonra görüşme gerçekleşir. Rasim Özdenören, böyle bir gazetede yazı yazmaya cesaret edemediğini, Alaeddin Özdenören ve Akif İnan’la konuşmalarının daha uygun olacağını söyler. Rasim Özdenören, gazetede yazmaları için ilk şart olarak, Necip Fazıl’ın aleyhinde yazılar yazılmamasını öne sürer. Necip Fazıl’la ilgili bir haber konulacağı zaman önce bizlerle istişare yapın sonra konulsun noktasında taraflar hemfikir olur. Yazarlar sütun başlıklarını belirlerler. Alaeddin Özdenören, iki arkadaşının da gazetede ki sütun başlıklarının isim babalığını yapar. Akif İnan’a “Çizgiler” adını koyalım, der. Rasim Özdenören de ikizinden bir sütun başlığı ister. Ona da “Notlar” adını teklif eder.¹¹⁶ Alaeddin Özdenören’in sütun başlığı ise “Günden Güne”dir. Bu sütunda yazılarını “Bilal Davut” müstearıyla yazar.¹¹⁷

---

¹¹⁴Dil ve Edebiyat, S. 47 s.26.

¹¹⁵RÖMY, 15 Ağustos 2007.

¹¹⁶RÖMY, 10 Ekim 2007.

¹¹⁷Kahraman, a.g.m., s.126.

Yıl 1983, Necip Fazıl vefat etmiştir. Necip Fazıl'ın cenazesi için yazarlar İstanbul'a gider. Resmi kayıtlara göre yüz bin kişinin bulunduğu bir tören olur. Ölümünün ardından Necip Fazıl için *Mavera* dergisinde bir özel sayı hazırlanmaya başlanır. Necip Fazıl'ın vefatının ardından henüz bir gün geçmiştir. Rasim Özdenören'in Ankara'daki ikametine bir mektup gelir, gazetede işine son verilir. Böylece Alaeddin Özdenören, Akif İnan ve Rasim Özdenören'in Yeni Devir ile ilişkileri kesilir. Bu durum yazarların hepsini son derece rahatlatır. Çünkü haftanın yedi günü gazete yazı göndermektedirler. Yeni Devir gazetesinden ayrılınca yazarlar okumaya daha çok ağırlık verirler. Alaeddin Özdenören ve diğer yazarlara birçok yerden kitap teklifleri gelmektedir.¹¹⁸ Şair, 1978-80 yılları arasında Ankara Halide Edip Adıvar Kız Lisesi'nde öğretmenlik yapar. Daha sonra tayini Ankara Başkent Lisesi'ne çıkar. 1882-85 yılları arasında bu okuldadır.¹¹⁹

1982 yılında şair, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanacaktır. Tutuklanma sebebi ise yıllar önce yazdığı ve yazdığını bile unuttuğu bir yazıdır. Alaeddin Özdenören ertesi gün mahkemesi olduğu için Edirnekapı surlarının içinde bir otel arar. Geceyi burada geçirecektir. Şair, bir otel bulur. Otel odasına girdiğinde ter ve ten kokusu her yeri kaplamıştır. O gece uyuyabilmek için ninesinin çocukken yatmadan önce tekrarlattığı tekerleme aklına gelir:

“yattım sağıma/ döndüm soluma/ sığındım süphanıma/
melekler şahit olsun/ dinime imanıma/ yattım inşallah/ kalktım
maşallah.”¹²⁰

1984 yılında yazar oğlu Kerem'i sekiz yaşında bir trafik kazasında kaybeder.¹²¹ Şairin belki de hayatında yaşadığı en önemli acılardan biridir. Oğlunu kaybettikten sonra tamamen kendi içine kapanır. Rasim Özdenören yeğeni Kerem'in ölümünü ve sonrasında ikiz kardeşinin neler yaşadığını şu cümlelerle anlatmaktadır:

“Alaeddin bir leylasını oğlu Kerem'de yaşamaya çalıştı. Ama
Allah Kerem'i katına, biz kulların hesabınca erken aldı. Böylece

¹¹⁸ RÖMY, 10 Ekim 2007.

¹¹⁹ Kahraman, **a.g.m.**, s. 126.

¹²⁰ Özdenören, Alaeddin, **a.g.e.**, s.46

¹²¹ Kahraman, **a.g.m.**, s.126.

Alaeddin yırtıcı bir evlat acısı yaşadı. Bu acıyı başkalarının paylaşmasının mümkün olmadığı belli bir şey. Acı ve yalnızlık. Bu iki onmaz, yırtıcı, yaralı ve yaralayıcı duygunun tesellisi boş nasihatle ve yeryüzü seyahatiyle geçecek ve geçirilecek bir olay değildir. Sığınmak yine insan kalbidir. Çünkü Allah'ın mekân tutabildiği tek geniş, en geniş yer orası. Ama genişlik aynı zamanda yalnızlığında ikiz kardeşidir. Kim ki geniş yerlerde voltasını atmaya kalkışır, kendisini tam da yalnızlığın göbeğinde bulmuş olur. Sen kalk Ankara'dan Balıkesir'e git. Niçin? Buna görünür sebep bulmak kolaydır. Bu sebepleri bulup ben de başkalarına anlatıyorum, aktarıyorum. İş aklileşmeye gelince hepimiz usta kesiliyoruz. Ama Allah aşkına buradaki irrasyonellik nasıl görünmez? Balıkesir, elbette mübarek bir topraktır, kutsanmış bir topraktır, amenna. Ama orası bizim baba ocağımız mı? Orası şimdi Alâeddin'in uzlet köşesi olarak anlam üstlenmiştir. O, orada, bir kez daha ve son kez olarak yalnızlığını denemiştir.”¹²²

Oğlu Kerem'in ölümü ailenin dağılmasına da yol açmıştır. Eşler çocuğun ölümüne sebebiyet verme konusunda birbirlerini itham ederler. Alaeddin Özdenören oğlunun ani vefatının ardından eşi Aysel Hanım'dan ayrılır. Kerem, Ankara'da Karşıyaka mezarlığına şairin babasının yanına defnedilir. Oğlunun ölümünün ardından 1985-91 yılları arasında Ankara Fen Lisesi'nde görev yapar. Oğlunun ölümünden sonra 1987 yılında şair çok sevdiği arkadaşlarından biri olan Cahit Zarifoğlu'nu kaybeder. Zarifoğlu'nun ölümü şairi derinden etkilemiştir. Şair, Zarifoğlu'nun ölümü üzerine kaleme aldığı bir yazısında üzüntüsünü şöyle dile getirir:

“Arkadaşlarla bir arada konuşur veya dolaşırken, Cahit'in varlığının farkına varmazdık; çünkü o, kendini yaşar tartışmalara katılmaz, gereksiz söz de söylemezdi. Ta, daha o zamandan. Ama Cahit yanımızdan ayrılmışsa, bilmiyorum ötekilerde de olur muydu, bende elle tutulurcasına bir boşluk ortaya çıkardı. Ölüm haberini aldığım vakit, bu boşluk her yanı dolduracak kadar büyüdü, bütün varlığımın beni içine aldı. Bu dünyayı Cahit'siz düşünmek ne kadar güç ve zor.(...)”

---

¹²²Hece, Eylül, 2003, S. 81, s.93.

Kendi sancağına tutunarak yaşadı ve o sancak elinde olduğu halde öldü. Şimdi bize o sancağa sahip olmak kalıyor.”¹²³

Alaeddin Özdenören 1988 veya 1989 yılında Pervin Hanım’la evlenmeye karar verir. Bu evlilikten Hakkı adında bir oğulları olur. Aile Ankara’da oturmaya devam eder.¹²⁴ Şair, 1991 yılında Kültür Bakanlığı Müşavirlik’ine atanır. Bu görevdeyken emekli olur. Emekliliğinin ardından Ankara Sincan’da bir ev satın alır. Oğlu Hakkı okula gitmeye başladıktan sonra oturdukları semtin oğullarının eğitimi için çok iyi bir yer olmadığını anlarlar. Aile, oğulları Hakkı’nın daha iyi bir eğitim alması için başka bir eve taşınmaya karar verir. Ankara Batıkent’te kendilerine uygun bir ev bulurlar ve taşınmaya karar verirler. İki taraf arasında her türlü anlaşma sağlanır ve haziran ayında anahtar teslimi için anlaşılır. Haziran ayı gelene kadar da Alaeddin Özdenören Sincan’da oturdukları evin satış işlemlerini gerçekleştirir. Haziran ayı geldiğinde Alaeddin Bey, Sincan’daki evi satmış bir şekilde anlaşma yaptığı evin sahibine gider. Fakat ev sahibi Batıkent’teki evi satmaktan vageçtiğini bildirir. Alaeddin Özdenören, ev sahibine kendi evini sattığını ve onları ne kadar zor durumda bıraktığını belirtse de ev sahibi kararından dönmez. Sattığı evin parasıyla Ankara’da yeni bir ev alamaz. Pervin Hanım’ın abisinin de oturduğu Balıkesir’e taşınmaya karar verirler.¹²⁵ 1997 yılında emekliliğinin ardından şair Balıkesir’e yerleşir. Balıkesir’in Dursunbey ilçesinde düzenlenen “Suçıktı Şiir Akşamları” Özdenören’in katılmaya özen gösterdiği şiir meclislerindedir. Alaeddin Özdenören, bu toplantılarla ilgili şiir akşamlarının yaygınlaşması için geç bile kalındığını, başka kesimlerin bu işi çoktan yaptıklarını ve şiir adına sonuçlarını aldıklarını ifade eder. “Değil büyük kentlerde köylerde kasabalarda bile bu tür etkinliklerin olmasını çok isterim.” diyen Özdenören, şairlerin halka inmesi ve birbirlerini uzaktan uzağa dergi çerçevesinde tanımalarının haricinde sıcak ortamlarda buluşmaları açısından son derece faydalı olduğunu düşünmektedir.¹²⁶ Alaeddin Özdenören 2000 yılında tekrar acı bir haberle sarsılır. Çok sevdiği arkadaşı Akif İnan vefat eder. Özdenören, Akif İnan’ın vefatıyla

¹²³ **Hece**, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007, (Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı),S.126-127-128, ,s.315-316.

¹²⁴ Buradaki bilgiler Rasim Özdenören ile yaptığımız söyleşiden alınmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için lütfen tezin sonundaki söyleşiye bakınız.

¹²⁵ Buradaki bilgiler Rasim Özdenören ile yaptığımız söyleşiden alınmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için lütfen tezin sonundaki söyleşiye bakınız.

¹²⁶ **Zaman Gazetesi**, 17.07.2001

daha bir içine kapanır. Ölümünün ardından “Kayan Yıldız; Akif İnan” başlıklı yazısında İnan’ın ahlakının ve gönlünün güzelliğinden bahseder.

Balıkesir’e yerleştikten sonra bazı hastalıklar şairin peşini bırakmaz. Alaeddin Özdenören kansere yakalanır. Bir süre Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Onkoloji Bölümü’nde tedavi görür. Hastanede kaldığı üç aylık süre içinde çok yoğun bir okuma ve yazma faaliyetine odaklanır. Odası birkaç hafta içinde kitap, dergi ve çiçeklerle dolar. Kendisine hediye edilen iki İslâm ilmihalinden birini arkadaşı İhsan Deniz’e hediye eder. Arkadaşlarına hediye vermeyi, onlara yardımcı olmayı hep sevmiştir. Kendi derdi ne olursa olsun, arkadaşları ve sevdikleri için her türlü imkânı zorlar. Yine hastaneye yattığı ilk gün İhsan Deniz’den Ernest Hemingway’in *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* adlı eserini ister. Çünkü şair gençliğinde bu romandan çok etkilenmiştir. Hastane odasında kaldığı zamanda bile neşesini hiç yitirmez. Şairin, hafıza gücü o günlerinde bile yitmemiştir. Gelen misafirlere, Necip Fazıl ve Cahit Zarifoğlu ile ilgili hatıralarını ince esprilerle anlatır. Dinleyenler bazen kendilerini tutamayıp kahkaha atmak zorunda kalırlar. Eski günleri andıkça şairin gözleri parlamakta, o günleri hep özlemle yâd etmektedir. Oğlu Emre Özdenören, bir Çinli ile evlidir. ABD’de bir üniversitede görev yapan oğlunun, kız çocuğuna ait bir iki fotoğraf eline ulaşır. Fotoğraflar Alaeddin Özdenören’in eline ulaştığında torununa bakarak: “Çin seddini aştık!” diye espri yapmaktadır. Tedavisinin ardından taburcu olur ve Balıkesir’e döner. Cevat Akkanat şairin son günlerini şu cümlelerle ifade eder:

“Üç ay Bursa’da hastanede kaldı, tedavi gördü. On gün önce taburcu oldu ve Balıkesir’e geri döndü. Bu süre içinde Bursa’dan İstanbul ve Ankara’dan, Anadolu’dan çok sayıda şair ve yazar ziyaretine geldi. Hiç yalnızlık hissetmedi. Çok ağır bir hastalık geçirmesine rağmen bilinci yerindeydi; yazıyor, okuyordu. Kendisini ziyarete gelen gençlerle şiir hakkında konuşuyor, yol gösteriyordu. Perşembe akşamı Hüseyin Su ile telefonda görüşmüş bir araya gelmek için sözleşmişler. Akşam yedi civarında yazı yazarken vefat etti.”¹²⁷

Alaeddin Özdenören, 26 Haziran 2003 günü cuma namazını müteakip Balıkesir Bahçelievler camiinden kaldırılarak Başçeşme mezarlığına defnedilir.

¹²⁷Yılmaz Bünyamin, “Rahat Karşıladi Ölümü”, **Milli Gazete**, 28 Haziran 2003.

Alaeddin Özdenören, şiir ve edebiyat yazılarını kurucularından olduğu *Mavera* dergisi yanında *Diriliş*, *Edebiyat*, *Hece*, *Yedi İklim*, *Ay Vakti*, *Simya*, *Edebiyat Ortamı* gibi dergilerde yayınlar. Ayrıca *Yeni istiklal*, *Yeni Devir*, *Milli Gazete*, *Zaman*, *Sağduyu*, *Tutanak* gibi gazetelerde de köşe yazarlığı yapmıştır. Köşe yazılarında daha çok “Bilal Davut” takma adını kullanır.

I.1.5. HAYAT KRONOLOJİSİ

1940: Maraş'ta doğdu.

1949: Babasının tayini Malatya'ya çıkar. Beş yıl Malatya'da kalırlar. Alaeddin Özdenören, Malatya'da oldukları zaman içinde sınıfında başarılı bir öğrencidir. Kitaplara olan ilgisi bu yıllarda başlar.

1954: Yeni bir tayinle Tunceli'ye giderler. Bir yıl kaldıkları Tunceli'de şair, amatörce olsa şiirler kaleme alır. İkiz kardeşi Rasim Özdenören ile birlikte Ömer Seyfettin külliyyatını bitirirler.

1955: Mayıs ayında babasının bayındırlık il müdürlüğünden emekli olmasıyla beraber Maraş'a dönerler. Alaeddin Özdenören ve kardeşi Maraş Lisesi'ne kayıtlarını yaptırır. Bu lisede *Hamle* dergisiyle tanışır. Şairin dergi ve edebiyata olan ilgisi bu lise vasıtasıyla daha da artar. Maraş Lisesi'nde arkadaş olduğu isimler arasında Cahit Zarifoğlu, Sait Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Ali Kutlay ve okula sonradan katılacak olan Mehmet Akif İnan gösterilebilir.

1957: İlk ciddi şiir denemesini gerçekleştirir. “Habersiz” adlı şiirini yazar.

1958: “Habersiz” adlı şiiri *Hamle* dergisinde yayınlanır. Böylece şairin ilk defa bir şiiri yayınlanmış olur. İkiz kardeşi Rasim Özdenören liseyi bitirmiş, üniversite eğitimi için İstanbul'a gider.

1959: Alaeddin Özdenören, Maraş'ta ikiz kardeşinden ayrı bir yıl geçirir. Bu süre zarfında Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt ile Maraş'ın mahalli gazetelerinde fikir-sanat sayfası düzenler.

1960: Alaeddin Özdenören, İstanbul Eyüp Lisesi'ne geçiş yapar. Ailesiyle birlikte İstanbul'da yaşar.

1961: Şair, ailesine yük olmamak için Terkos yakınlarındaki bir köyde vekil öğretmenlik yapar. Alaeddin Özdenören böylece hayata erken yaşta atılır.

1962: Eyüp Lisesi'nden mezun olur ve aynı yıl üniversite kaydını yaptırır. İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümüne başlar. Bu yıl ikiz kardeşi Rasim Özdenören ile birlikte Sezai Karakoç'la tanışır. Bu tanışma Alaeddin Özdenören için bir dönüm noktası olur.

1963: Sezai Karakoç vasıtasıyla Necip Fazıl ile tanışma gerçekleşir. Necip Fazıl'ın da felsefe bölümünden mezun olması ve onunla yapılan sohbetler şairi Necip Fazıl'a yaklaştırır. Önce Sezai Karakoç ve ardından Necip Fazıl'la gerçekleşen bu tanışıklık ve iki ismin şair üzerindeki etkisi hayatı boyunca devam edecektir.

1966: Üniversiteden mezun olur ve Sağmalcılar Devrim İlkokulu'nda öğretmenliğe başlar. Aynı zamanda *Diriliş* dergisinde şiirleri yayınlanmaya başlamıştır.

1967: Şair, İstanbul'dan tayinini Maraş'a ister. Lise yıllarını geçirdiği Maraş Lisesi'ne Felsefe öğretmeni olarak tayini çıkar. Aynı yıl Maraş Lisesi'nde tanıştığı ve İngilizce öğretmeni olan Aysel Oğuz ile evlenir.

1969: Alaeddin Özdenören bu yıllarda, Nuri Pakdil'in yönetiminde çıkan *Edebiyat* dergisinin kurucu-yazarlarından biridir. Aynı zamanda vatani görevini yerine getirmek için Erzurum'dadır. Emre adında bir oğlu olur. Emre Özdenören, Türkiye'nin yetiştirdiği önemli isimlerden biridir. Eğitiminden kısaca bahsetmek gerekirse; Lisans eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Elektrik ve Elektronik Mühendisliği üzerine yapmış, yüksek lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Ekonomi alanında tamamlamıştır. Doktorasını ise Northwestern Üniversitesi Yönetim Ekonomisi ve Stratejisi üzerine gerçekleştiren Emre Bey, halen İngiltere'de London Business School'da Ekonomi Profesörlüğünü sürdürmektedir.

1971: Askerlik görevini bitirir. Çorum Lisesine tayini çıkar. Edebiyat çevrelerinden uzakta olmasına rağmen şiir ve yazılarıyla kendini unutturmaz. *Edebiyat* dergisinde kaleme aldığı eserler yayınlanır.

1973: Mersin Atatürk Lisesi'ne tayin edilir. İki yıl boyunca şair ve ailesi Mersin'dedir.

1975: Alaeddin Özdenören, artık Ankara'dadır. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde hocalık yapmaya başlar. 1978 yılına kadar bu enstitüde görev yapar. 1975 yılı şair için önemli bir yıldır. Çünkü ilk şiir kitabı olan *Güneş Donanması* yayınlanır. Şairin ikinci oğlu Kerem dünyaya gelir.

1976: Aralık ayında, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Akif İnan, Nazif Gürdoğan ve Hasan Seyithanoğlu ile birlikte *Mavera* dergisini çıkarmaya başlar.

1977: Kasım ayında Yeni Devir gazetesinde Günden Güne köşesinde Bilal Davut müstearıyla günlük yazılar yazmaya başlar.

1978: Şair, 1978-80 yılları arasında Ankara Halide Edip Adivar Kız Lisesi'nde öğretmenlik yapar.

1982: Alaeddin Özdenören'in tayini Ankara Başkent Lisesi'ne çıkar. 1982-85 yılları arasında bu okuldadır. Şair, bu yıl Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yazdığını bile unuttuğu bir yazı nedeniyle yargılanır. Nisan ayında Milli Gazete'de köşe yazarlığına başlar.

1983: Şairin çok sevdiği üstad Necip Fazıl vefat eder. *Batılılaşma Üzerine* adlı ilk deneme kitabı yayınlanır.

1984: Alaeddin Özdenören, oğlu Kerem'i dokuz yaşında bir trafik kazasında kaybeder. Şair, oğlunun vefatından bir kaç yıl sonra da eşi Aysel Hanım'la boşanır. Özdenören'in ikinci deneme kitabı *İnsan ve İslam* yayınlanır.

1985: Ankara Fen Lisesi'nde göreve başlar.

1986: *Devlet ve İnsan* adında üçüncü deneme kitabı yayınlanır. Yine aynı yıl *Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye'deki Yansımaları* adında diğer bir deneme kitabı yayınlanır.

1987: Çok sevdiği arkadaşı Cahit Zarifoğlu vefat eder. Önce oğlu Kerem'in vefatı ve üç yıl sonra gerçekleşen Cahit Zarifoğlu'nun vefatı şairi derinden etkiler.

1988: Alaeddin Özdenören, yeni bir evlilik kararı alır ve Pervin Hanım'la evlenir.

1989: Alaeddin Özdenören, mart ayında Zaman gazetesinde yazmaya başlar. Şairin en küçük oğlu Hakkı dünyaya gelir. Hakkı Özdenören'in eğitim hayatından bahsetmek gerekirse, kendisi Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat bölümünden mezun olduktan sonra yüksek lisans eğitimini Sabancı Üniversitesi Ekonomi alanında tamamlar. Doktora eğitimini ise Amerika Cornege Mellon Üniversitesi'nde aynı alan üzerinde devam ettirmektedir.

1991: Kültür Bakanlığı müşavirliğine atanır. Bu görevdeyken emekli olur.

1996: Yirmi bir yıl aradan sonra ikinci şiir kitabı olan *Yalnızlık Gide Gide* yayınlanır. Kitap, 1996 yılı Türkiye Yazarlar Birliği şiir ödülüne layık görülür.

1997: Emekliliğe ayrılır ve Balıkesir'e taşınır. *Şiirin Geçitleri* adıyla ilk inceleme kitabı yayınlanır.

1999: *Şiirler* başlığı altında üçüncü şiir kitabı yayınlanır. *Unutulmuşluklar* adlı anı kitabı yayınlanır.

2000: Tekrar acı bir haberle sarsılır ve çok sevdiği arkadaşı Akif İnan'ı kaybeder.

2002: *Bütün Şiirler* adında son şiir kitabı yayınlanır.

2003: Şair ve yazar Alaeddin Özdenören yakalandığı gırtlak kanseri hastalığından dolayı vefat eder.

2004: *Açılı/Yorum* vefatının ardından yayınlanan ilk deneme kitabıdır.

2006: *Geleceğin İnsanı* adlı son deneme kitabı yayınlanır. Kitap *Batılılaşma Üzerine ve Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye'deki Yansımaları* adlı deneme kitaplarının birleştirilmesiyle oluşur.

II. BÖLÜM:

ESERLERİ

II.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ŞİİR KİTAPLARI

II.1.1. GÜNEŞ DONANMASI

Alaeddin Özdenören'in ilk kitabıdır. Çoğunluğu *Diriliş* ve *Edebiyat* dergilerinde yayınlanmış şiirlerinden oluşur. Toplam on üç şiirden meydana gelir. Şiirler: “*Habersiz*”, “*Ayak Sesleri*”, “*Narin Irmaklar*”, “*Sır*”, “*Ağrı*”, “*Güneş Donanması*”, “*Ay Şiiri*”, “*Kalbim Sağ Yanımda*”, “*Cebimde Ölümüm*”, “*Aşkı Gözleriyle*”, “*Yalnızlık Bir Adır*”, “*Kafkasya*”, “*Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi*”dir.

Yayınlandığı dönemde, “düşüncenin ağırlığı karşısında duyarlığa sığınan”, bu duyarlık içinde bir “rahatlık” taşıyan ve “lirizm” peşinde olan şiirler olarak değerlendirilmiştir.

Güneş Donanması kitabının isim babalığını Nuri Pakdil yapar. Kitap, şairin ilk şiiri olan “*Habersiz*” ile başlar. Kitabın geneline özgün çağrışımlar hakimdir. Şair, İkinci Yeni akımının etkisini şiirlerinde gösterir. Aynı zamanda halk şiirinin etkilerini de görürüz. Özdenören, halk şiiri muhtevasını ve şeklini İkinci Yeni şiirine uyarlamış gibidir. Burada ona etki eden iki önemli şair vardır: Sezai Karakoç ve Cemal Süreya. Şiirlerin yapı ve tematik açıdan incelenmesi bundan sonraki bölümde yapılacaktır.

Altmış iki sayfadan oluşan kitap, *Edebiyat Dergisi Yayınları*'nın on üçüncü şiir dizininin dördüncü kitabı olarak Şubat 1975'te yayınlanır.

II.1.2. YALNIZLIK GİDE GİDE

Güneş Donanması kitabından yirmi bir yıl sonra yayınlanır. Şairin, ikinci şiir kitabıdır. Şiirler: “*Sayıklıyış*”, “*Ölüm ve Adam Kadın*”, “*Visal*”, “*Kalanlar*”,

“Yağmur”, “Anış”, “Dağ”, “Hüzün Uçurumları”, “Hüzün Yılları”, “Yalnızlığımızdır”, “Uygun Değilim”, “Aşk Akıyor”, “Tepedeki Gül”, “Cahit Deyince”, “Dökülüş”, “Kayalardan Akan”, “Bağışla Beni”, “Kerem’e Ağıt”, “Kerem’in Çantası”, “Gök Duvarları”, “Hasret” isimlerinde yirmi bir şiirden oluşur. Kitaba 1970’li yıllarda şairle yapılmış bir söyleşi de ek olarak konur.

Bu kitapta şair, *Güneş Donanması* kitabındaki duyarlık ve lirizmini sürdürür. Alaeddin Özdenören’in dokuz yaşındayken bir trafik kazasında kaybettiği oğlu için yazdığı şiirler vardır. Bu şiirlerde ve kitabın genelinde bir hüznün, yalnızlık duygusu hakimdir.

Toplam elli sekiz sayfadan oluşan kitap, 1996 yılında Esra Sanat Yayınları tarafından Konya’da yayınlanır.

Kitap, Türkiye Yazarlar Birliği’nin 1996 yılı Şiir Ödülü’ne layık görülür.

II.1.3. ŞİİRLER

Şairin, *Güneş Donanması* ve *Yalnızlık Gide Gide* adlı iki şiir kitabıyla, bu kitapların sonrasında yazılan şiirlerinden oluşur. Diğer kitaplarında olmayan: “Serpintiler”, “Kaçak”, “Ötean”, “Bitmeyecek Sevgili”, “Ölebilirim”, “Sığınma”, “Yıkıntılar”, “Yürüyen Dünya” şiirleri eklenir. Kitapta toplam kır bir şiir vardır. *Yalnızlık Gide Gide* kitabında yer alan “Bağışla Beni” şiiri bu kitapta yer almaz.

İz Yayıncılık tarafından 1999’da İstanbul’da yayınlanır. Şiirler, doksan altı sayfadır.

II.1.4. BÜTÜN ŞİİRLER

Alaeddin Özdenören’in en son yayınlanan bütün şiirlerinden oluşan kitabıdır.

Şiirler kitabına eklenen on iki şiirle birlikte toplam elli üç şiirden oluşur. Kitaba eklenen şiirler: “Ağlayan Ağaç”, “Yıldızımın İpi”, “Paslanmış Günler”, “Yalnızlığın Kucağı”, “Yazboz Tahtası”, “Kokulu Dumanlar”, “İskilipli Atıf Hocam”, “Sonsuz Kar”, “Büyütme Fırını”, “Anneye Mektup”, “Bozgun”, “Büyük Doğu” adlarını taşır.

Kitapta Özdenören’in birkaç şiirinin unutulma sonucu kitaba giremediği şairin kendisi tarafından dile getirilmiştir. Biz çalışmamızın “Ekler” bölümünde bu unutulmuş şiirlere yer verdik. Kitapta şairin özgün sesi, biçimsel rahatlığı sezilir. Yine şiirlerinin içeriğinde hüznün, acı vardır.

Hece Yayınları tarafından Aralık 2002’de Ankara’da yayınlanır.

II.2. ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN DENEME KİTAPLARI

II.2.1. BATILILAŞMA ÜZERİNE

Alaeddin Özdenören, şair kişiliğinin yanında düşünce adamı kişiliğiyle de önemlidir. Kitap, deneme alanında kaleme aldığı ilk eserdir. “Sunuş”, “Neden Batı”, “Batının Gerçek Yüzü”, “Batının Temelleri”, “İçimizdeki Batı”, “Gerçeğin İnsanı” başlıklarıyla altı bölümden oluşur. Kitapta batının temelleri akıl, bilim ve felsefe olarak tanımlanır. İdeolojilerden ve saptırılmış kavramlardan bahseder. Yazar, aklın tek başına Tanrıyı gösteremeyeceğini, aksine aklın Tanrının ne olduğunu değil ne olmadığını görebileceğini vurgular. Çünkü Allah kendini bildirmeseydi akıl bunu kendi içinde bulamazdı. Akıl vahiy yoluyla bildirilen Allah’ı bulabilecek kabiliyette yaratılır. Özdenören, felsefenin çıkmazının bu noktadan geliştiğini ifade eder. Allah akli, insana kendisini bildirmek ve tanıtmak amacıyla verir. İnsan tek başına akla dayanarak imanın prensiplerini bulamaz. İşte Materyalistler Allah’ı akıl yoluyla arayan insanlardır. Özdenören, aklın nasıl bir çıkmazda olduğunu ve felsefenin de bu temellere dayandığı müddetçe kısır bir döngünün içinden kurtulamayacağını ifade eder.

Beyan Yayınları'nın 24. küçük kitaplar dizisinin 23. kitabı olan *Batılılaşma Üzerine*, 1983'te İstanbul'da yayınlanır. Toplam yüz dört sayfadır.

II.2.2. İNSAN VE İSLAM

Yazarın aynı doğrultudaki bir başka kitabıdır. Birinci kitaptaki dışa bakışa karşılık bu kez içe yönelir. Bakışını ideal Müslüman insana ve İslam'a yöneltir. Bir felsefeci olarak dili yalın ve anlaşılırdır.

“Önce İnsan” ve “İslam” başlıklı iki bölümde oluşan kitapta birinci bölüm; “İnsan Nedir?”, “Hayat Saçma mıdır?”, “Tabiata Bakış Farkı”, “Tabiat ve İnsan”, “Hayatın Anlamı”, “Politik Hayat”, “İnsanın Geleceği”, “Kendini Arayan İnsan” başlıklarından oluşur. Yazar, Müslümanların içinde buldukları durumu anlatır. Bu durumu sadece anlatmakla kalmaz bir çözüm önerisi de göstermek ister. Fakat Müslümanların sorunlarına çözüm olabilecek güçte bir otorite yoktur. Tarihte Müslümanlar büyük devletler kurar. Bu devletler tüm İslam âleminin koruyuculuğunu üstlenir. Fakat şu an böyle bir devlet yoktur. Ezilen Müslümanların sığınabilecekleri bir gücün olmayışı zulmü suskunlukla seyreden insanlığı belki biraz anlamamıza yardımcı olabilir.

İkinci bölüm ise; “İnsanı Tanımak”, “Çağımız ve İslam”, “İslam'ın Yapısı”, “İslam'ın Gerçekleri”, “İslam ve Çağdaş Sorunlar”, “İslam'ı Yaşamak”, “İslam'ın Görevi” başlıklarından oluşur.

Beyan Yayınları tarafından İstanbul'da basılır. Basım tarihi 1984'tür.

II.2.3. DEVLET VE İNSAN

Düşünce yazılarının üçüncü kitabıdır. Devlet anlayışını bu eserle verir. Batıdaki devlet anlayışından yola çıkarak insan ve devlet ilişkilerinin nasıl olması

gerektiğini sorgular. Devlet'in toplumun bir varlık şartı olduğu belirtilen kitapta, sağlıklı toplumlarda devlet-toplum bütünleşmesinin gerekliliği anlatılır.

“Sunuş”, “Batıda Devlet Arayışı”, “Sonsöz” bölümlerinden oluşur. Batının geçirdiği devlet arayışları “Tabiat ve Tarih”, “İnsan ve Tarih”, “Dostoyevski'nin Eserlerinden Devlet”, “Kilise ve Adalet”, “Mutlak Adalet”, “İnsana Bakış” ara başlıklarıyla irdelenir.

Nehir Yayınları tarafından 1986 yılında İstanbul'da yayımlanır.

II.2.4. YAKINÇAĞ BATI DÜNYASI VE TÜRKİYEDEKİ YANSIMALARI

Yazarın felsefik yoğunluğu olan bir düşünce kitabıdır. İçindekiler bölümü konulmayan kitap, kısa bir “Sunuş” yazısıyla başlar. “Hümanizm” başlıklı bölümde Yakınçağ Batı dünyası düşünce planında incelenir. Ardından gelen Tanzimat'ın içeriği bölümünde bu düşüncenin İslam düşüncesine yansımaları anlatılır. “Birlik Çabaları” başlığını taşıyan son bölümde ise bu konunun günümüze yansıyan sorunları için çözüm önerileri sunar.

Özdenören, “Sunuş” yazısında “İşte bu kitap boyunca, içinde bulunulan zihin ve ruh tembelliğinin boyutları, batının gizli ve açık telkinleri Türkiye'deki batıcıların ‘yenilik arayışı’ adı altında, Batı düşüncesine nasıl teslim oldukları, Batı ve İslam düşüncesinin kaynaklarına da inilerek irdelenmektedir.” der.

Yüz seksen sayfalık kitap Akabe Yayınları tarafından 1986 yılında basılır.

II.2.5. GELECEĞİN İNSANI

Kitap, *Batılılaşma Üzerine ve Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye'deki Yansımaları* adlı kitapların birleştirilerek tekrar yayın hayatına geçirilmesinden oluşur. Hece Yayınları tarafından Ankara'da 2006 yılında basılır.

II.2.6. AÇILI/YORUM

“Bir edebi metnin sayısız tekliflerinden biri de düşünceler, hayaller, hatıralarla süslenmiş bir yolculuktur. Okur olarak hepimiz bazen metnin bizi götürdüğü yerlere doğru; bazen de metindeki küçük bir işaret vesilesiyle kendi imkanlarımızın bize sunduğu tamamen şahsi güzergahlara doğru yer alırız. Bir okur/yazar olarak Alaeddin Özdenören’in edebi metinlerin kapısından içeri girerek çıktığı yolculuklardan metnin ufuklarına açılarak ulaştığı yorumlardan oluşur. Bu yazılar kimi zaman bir şiirin içinden geçilerek olabildiğince şaşkırtıcı menzillere ulaşırken kimi zaman da bir romanı didik didik eden bir çözümlemeye dönüşür.”¹²⁸

Alaeddin Özdenören’in eseri:

“*Kapı*”, “*İnsanın Zindanı*”, “*İnsan Şiirin Çobanıdır*”, “*Şiir Şairin Servetidir*”, “*Aşklar da Boy Verir*”, “*Kuşatma*”, “*Nehre Bakan Dağlardan*”, “*Görülmemiş İnsanlar Panayırı*”, “*Çocuğan veya Sessiz Haykırışlar*”, “*Sakin Düşmeyin Kuşlar*”, “*Uzakta Bir Kördüğüm*”, “*Kılıç ve Kadeh*”, “*Şiir Duası*”, “*Akan Sedye*”, “*Bir Cinayetin Tahlili*” bölümlerinden oluşur. Kapak yazısında da belirtildiği gibi yazar, o güne kadar hiç denemediği bir tarzı dener. Yazarın zihin dünyasındaki özgür çağrışımların daha iyi hissedilebildiği bir eserdir. Hece Yayınları tarafından ölümünün ardından 2004 yılında basılır.

II.3.ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN İNCELEME KİTABI

II.3.1. ŞİİRİN GEÇİTLERİ

Alaeddin Özdenören’in kendi yakın çevresinden olan Cahit Zarifoğlu ve Akif İnan’ın şiirlerini karşılaştırmalı olarak incelediği kitaptır. İncelemenin temelini bu iki şairin şiirini koymuş olsa da aslında şair kendi poetik anlayışının da ipuçlarını

---

¹²⁸Bu yazı kitabın arkasındaki kapak yazısıdır.

verir. Şair, iki arkadaşının şiirleri üzerinden Türk şiirinin genel ve temel sorunları üzerine düşüncelerini okuyucuyla paylaşır.

İki baskı yapan kitabın 2. Baskısı, “*Sunuş*”, “*Şiirin Geçitleri*”, “*Politik Araç*”, “*Sırların Bilgini*”, “*Albüm*”, “*Şiirin Geçitleri Üzerine*” başlıklarından oluşur. Son iki bölüm birinci baskıda yer almazken, ikinci baskıda vardır.

Birinci baskı Esra Sanat Yayınları arasından 1997’de yapılır.

İkinci baskı ise Mart 2001’de Sarmaşık Yayınları tarafından yapılır.

II.4. ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN ANI KİTABI

II.4.1. UNUTULMUŞLUKLAR

Bir anı kitabıdır. Arkasına eklenen yedi söyleşiyle birlikte otuz yedi yazıdan oluşur. Alaeddin Özdenören’in yalnızlıklarını ve unutulmuşluklarını bu kitapta görürüz. Acıları, hüznüleri, sevinçleri, güzellikleri, mekanları, o mekanlara ait kültür, gelenek ve görenekleriyle şairin yaşamı gözümüzün önünden geçer.

1999’da İz Yayıncılık tarafından yayınlanır.

II.5. ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN LİSANS BİTİRME TEZİ

II.5.1. BERGSON’DA ÖZGÜRLÜK PROBLEMİ

Alaeddin Özdenören, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü bitirme tezi olarak “*Bergson’da Özgürlük Problemi*”ni ele alır. Alaeddin Özdenören, bu tezi 1966 yılında yazar. Tez hocaları: Prof. Dr. Halil Vehbi ERALP ve Doç. Dr. Bedia AKARSU’dur.

Alaeddin Özdenören,“özgürlük”ü felsefenin başından beri ilgilendiği bir disiplin olarak görür. Çünkü özgürlük, insanın pratik yaşama alanında önemli yer tutar. Yazarın diğer felsefecilerin değil de Bergson’un özgürlük problemini seçmesinin önemli bir sebebi vardır. Çünkü Bergson, özgürlük problemine önceki filozofların yaptığından farklı bir çözüm yolu getirir. Alaeddin Özdenören, Bergson’da özgürlük probleminin anlaşılabilmesi için, Bergson felsefesinin bütünü içinde ele alınmasının doğru olduğunu savunur. Bu sebeple yazar, tezinde Bergson felsefesini bir bütün halinde işler.

Tezin “İçindekiler” bölümü şu şekildedir:

Süreç Halinde Sezilen Ben

Zaman Anlayışı ve Özgürlük

Ruh ve Beden İlişkisinin Özgürlüğe Yol Açışı

Hayat Atılımı Mekanist ve Finalist Görüşlerin Özgürlüğü Yadsımlarının Nedeni

İç GÜdü Zeka ve Sezginin Özgürlükle İlişkisi

Kapalı Toplum, Açık Toplum ve Özgürlük

II.5.1.1. SÜREÇ HALİNDE SEZİLEN BEN

Alaeddin Özdenören, Bergson felsefesine göre varlığından en çok emin olduğumuz şeyin kendi “Ben”imiz olduğunu söyler. Sebebini de şuna bağlar: Çünkü bütün diğer şeyler üzerindeki bilgimiz dıştan olduğu halde, kendi benimiz üzerindeki bilgimiz içtendir.

“Bergson’a göre Ben’in sezilmesi bir değişme yaşantısıdır, değişen durumların yaşantısı değil...”¹²⁹

Bergson, bu durumu insanların sürekli değişmesine bağlar. Fakat değişme her zaman dikkat çekecek kadar büyük olmaz. İnsanlar değişmeyi her zaman farkedemezler. Değişme, bir süre içinde gerçekleşir. Sürenin tanımını ise yazar, şu şekilde yapar :

“Süre devamlı bir akış, geçmişin kendini geleceğe sokması ve kabarmasıdır.”¹³⁰

Bergson’a göre kişilik, yaşanan tarihin toplamından başka bir şey değildir. Bilinç, aynı halden iki defa geçemez. Bu yüzden hiçbir ruh hali önceden bilinemez. Alaeddin Özdenören, böyle bir durumda bir nicelik değişmesi olmadığını bir nitelik değişmesinden söz edebileceğini vurgular. Nicelik farkı, sadece mekanda söz konusu olan bir farktır. Asla zamanda geçerli olamaz. Yazar, bu yanılığın mekân olayları ile zaman olaylarını birbirinden karıştırmaktan doğduğunu belirtir. Büyüklük ve küçüklük kavramının sadece mekân olayları için gerekli olduğunu savunur. Alaeddin Özdenören, bunu somutlaştırmak için bir de örnek verir:

“Örneğin daha şiddetli bir duyguya erişebilmek için, aynı duygunun daha az şiddetli olanlarından geçilmek gerektiği sanılmaktadır. Sanki bu duygular yer kaplayan şeylermiş gibi, büyük olan küçük olanı içine alıyor... Oysaki gerçek hiç de böyle değildir; örneğin zayıf bir arzunun şiddetli bir ihtiras haline gelmesi, birbirinin aynı olan bir çok arzunun ruhsal hayatımızın içine girerek onu kendi rengine boyaması, baskın bir motif haline gelmesindedir. Zayıf bir istekle tutku arasında, bir derece ayrılığı değil, bir öz farkı vardır.”¹³¹

---

¹²⁹ Alaeddin Özdenören, “Bergson’da Özgürlük Problemi”, s.1

¹³⁰ a.g.e., s.2

¹³¹ a.g.e., s.2

II.5.1.2. ZAMAN ANLAYIŞI VE ÖZGÜRLÜK

Bergson'a göre gerçek zaman, mekanistlerin mekana indirgedikleri boş ve soyut bir zaman değildir. Gerçek zaman, her anı farklı ve yeni olan sürekli bir değişme ve oluşturma. Gerçek zaman bilinç hallerimizin ta kendisidir.¹³²

Alaeddin Özdenören, bir bilinçten diğerine geçişin aralıksız olmadığını belirtir. Çünkü geçiş duyulmayacak kadar hafif ve sürekli. Bu bilinç parçalarından her birinde de bilincin bütün geçmişi gizlidir. Özdenören, tezinde özgürlüğün temelinde bilincin olduğunu vurgular. Ona göre bilinç ölçülemeyen, parçalanamayan iç içe geçmiş bilinç hallerinin bir akışıdır. Özgürlük, eylemin kendisindeki nitelikte aranmalıdır. Bergson'a göre özgürlük, "ben" in meydana getirdiği eylem ile olan ilgisidir. Özgürlük bir olgudur ve bu olgu tanımlanamaz. Özgürlük devamlı bir oluş halinde olan bir şey olduğundan tanımı yapılamaz. Ancak olmuş, bitmiş şeylerin tanımı yapılır.¹³³

II.5.1.3. RUH VE BEDEN İLİŞKİSİNİN ÖZGÜRLÜĞE YOL AÇIŞI

Alaeddin Özdenören, Bergson felsefesine göre bilincin özünün ne olduğunu belirledikten sonra, bilincin çevresi ile olan ilgisini göz önüne alır. Bergson'a göre ruh hayatı beden hayatı ile bir bağlantı içindedir. Bununla beraber ruh bedeni zamanda ve mekanda aşmaktadır. Bergson'a gelinceye kadar ruh beyin bir fonksiyonu olarak görülür. Ruh ile beden arasında "paralellik" hipotezi olduğu yaygın bir görüştür. Bu hipoteze göre, ruh olayları ile beden olayları arasında özdeşlik vardır. Özdenören, bu hipotezin doğru olduğunu varsaydığımızda insanlar önceden belirlenmemiş hiçbir şeyi yapamayacaklardı, der. Yani insanlar, özgür eylemde bulunamayacaklardı. Bergson, beyin faaliyeti ile zihin faaliyetinin farklı şeyler olduğunu savunur. Bunu da şöyle bir örnekle anlatır. Beyin faaliyeti ile zihin

---

¹³² a.g.e., s.8

¹³³ a.g.e., s.13

faaliyeti arasındaki bağlantı, orkestra şefinin ellindeki çubuğun hareketleri ile senfoni arasındaki bağlantıya benzer. Senfoni kendisini idare eden hareketleri her yandan aşar. Beynin görevi ise zihni realite ile temas halinde bulundurmadır.

“Beyin geçmişi barındırmaya değil, onu gizlemeye ve sonradan pratik bakımdan yararlı olan şeyi çekip saydamlaştırmaya, zihinde olup bitenlerin küçük bir kısmını hareketlere indirgemeye yarar, beyin sadece bir hareket merkezidir.”¹³⁴

Beyin, hayal ve anı gibi maddi olmayan halleri yaratma yetisine sahip değildir. Bu durumun doğruluğunu anlayabilmek için bellek olaylarına göz atılmalıdır. Örneğin beynimizin zedelenmesinden anılarımız asla zarar görmez. Beyin hastalığında bozulan zihnin kendisi değildir. Bozulan zihnin eşyayı algılayışıdır. “Ben” yaradılışla beraber değil sonradan ortaya çıkan bir olgudur. Bu duruma çocukların “ben” bilincini kazanmaları örnek gösterilebilir. Çünkü çocukların “ben” bilincini kazanmaları, kendilerini dış dünyadan ayırmalarıyla başlar. Bu durum bize ben’in doğuşunun sonradan ortaya çıktığını gösterir. Alaeddin Özdenören, bu noktadan itibaren “en” ile ilgili bazı sorular sorar. Bu durumda bizim “ben” hakkındaki bilincimiz nereden gelir, anıları beyin depo etmemişse bunlar nerede barınır? Bergson’a göre bu sorular anlamsızdır. Maddi planda bir yer tutmayan anıların bir barınağa ihtiyaçları yoktur. Ama illada bir barınak gerekiyorsa bu da zihin, yani bellekten başka bir yer olamaz. Bergson’un merak ettiği bir diğer soru ise insanların geçmişlerini nasıl hatırladıklarıdır. Burada da yine belleğe başvurulur. Bellek, insanların tüm geçmişlerini saklayan bir yerdir. İnsanoğlunun hayat ve eylemleri hep ileriye doğrudur. Beynin görevi ise geçmişe bir perde çekip, onu belirsizleştirmektir. Yani unutmayı sağlamaktır. Bu sayede insan, pratik yaşama uydurulmaktadır. Beyin sadece pratik eylemlerimize yararlı olan bir anının geri gelmesine izin verir. Beyin bu işi yaparken bütünn anılarımızı belirsizleştirir. Bu duruma da şöyle bir örnek gösterilir: Boğulma gibi her hangi bir ölüm tehlikesi geçiren insanların, tehlikeyi atlattıktan sonra bütün geçmişlerinin gözlerinin önünden

---

¹³⁴a.g.e., s.16

geçtiği belirtilir. Bergson, bunun nedenini bütün geçmişlerinin bu son olayda olmasına bağlar.¹³⁵

Alaeddin Özdenören, kişilik sahibi insanların kendi kişiliklerini gerçekten dile getirebileni insanlar olduğunu belirtir. Buna örnek olarak da sanat ve fikir adamlarını gösterir. Sanat ve fikir adamlarının pratik şartlara uymamaları ve sürekli bir dalgınlık içinde bulunmaları onların tüm geçmişleriyle beraber yaşamalarındandır. Sıradan insanlar ise doğa ile insanın arasına giren bir perdeden hayata bakarlar. Bu perde yalnız bir şeyi öne çıkarırken diğer yaşananları belirsizleştirir.

II.5.1.4. HAYAT ATILIMI, MEKANİST VE FİNALİST GÖRÜŞLERİN ÖZGÜRLÜĞÜ YADSIMALARININ NEDENİ

Alaeddin Özdenören, bu bölümde evrenin kendisinin ne olduğu üzerinde durur. Bergson, bilinçe olduğu gibi hayatın diğer olgularında da geriye dönüşün olmadığını belirtir. Madde aslında bir bütündür. Maddeyi ayrı ayrı cisimlere bölen ise algımızdır. Bergson, hayatı başlangıcından beri, birden fazla gelişme yollarının ayrılmış tek bir atılımın süregelmesi olarak görür. Çok çatalı ve karışık olan evrim yolları üzerinde meydana gelen organizmalar, ilk atılımdan pay almamış olsalardı aralarındaki benzerlik açıklanamazdı. Alaeddin Özdenören, burada Darwinci görüşü örneklendirir. Darwinci görüş, çevreye uyum yapamayan organizmaları çevrenin otomatik olarak ortadan kaldırdığını söyler. Ve evrimin farklı yollarında ortaya çıkan karmaşık organların yapılarındaki benzerliği açıklayamaz. Çünkü bir organizmanın karmaşıklaşması için sayısız sebeplerin olması gerekir. Organizmanın karmaşıklaşması için evrimin türlü yollarında aynı tertiple yeniden meydana gelmez. Darwinci görüş, bu tertiplerin hepsini rastlantısal sebeplere bağlar. Bu ise imkansızdır. Alaeddin Özdenören, hayatın türlü evrim yollarına ayrılmasının sebebi olarak, maddenin hayat atılımına karşı koymasını gösterir. Bergson, bu durumu

---

¹³⁵ a.g.e., s.18

topun ağzından çıkan bir güllenin parçalanarak çeşitli yönlere dağılmasına benzetir. Özdenören, evrimi “uyum” ile açıklamanın imkansız olduğunu belirtir. Buna örnek olarak da bugün gördüğümüz bazı canlı şekillerini örnek verir. En eski çağlardan beri var olan bu şekiller günümüzde halen değişmemiştir. Buradan hareketle evrimin uyum kavramıyla açıklanamayacağı sonucuna ulaşabiliriz.¹³⁶

II.5.1.5. İÇ GÜDÜ, ZEKA VE SEZGİNİN ÖZGÜRLÜKLE İLİŞKİSİ

Alaeddin Özdenören, ilk önce iç güdü ve zeka arasındaki ilişkiyi inceler. İç güdü ve zekanın birbirleri için hem eksik hem de iyi yanları vardır. Zeka, giderdiği her gereksinimden yeni bir gereksinim yaratır. Böylece uğraşlarını genişletmekte, özgürlüğe götürmektedir. İç güdü ise gereksinimlere daha kolay cevap vermekle birlikte bunları sınırlı olarak işler. Bergson’a göre hayatın gücü sınırlı olduğu için bir çok evrim yolları kapanır. Başlangıçta iç içe çalışan zeka ve iç güdü daha sonra ayrılmıştır. Zekanın iç güdüye olan gereksinimi daha fazladır. Çünkü maddeye şekil vermek hayvanda yüksek bir organiikleştirmeyi gerektirir. Bu da iç güdüyle olur. Zeka daha çok bilinçle iç güdü ise bilinçsizliğe dönüktür. Yazar, buna örnek olarak at sineklerini ve eşek arılarını verir. At sinekleri yumurtalarının sadece atın midesinde yetiştiğini, biliyormuş gibi yumurtalarını atın bacak ya da omuzlarına bırakırlar. Eşek arıları ise saldırdıkları hayvanların sinir merkezlerini biliyormuş gibi iğnelerini buralara sokarlar. Bu örneklerin bilinçle değil içi güdüyle açıklaması yapılır. Zeka da bazı şeyleri öğrenmeden bilebilir. Fakat zekanın bilgisi ilgi ile alakalıdır. Zeka bir şeyi diğer bir şeye oranlayarak bir bilgiye ulaşır. Zeka için önemli olan bir diğer kavram ise dil’dir. Dil olmasaydı zeka konusunun dışına çıkamayacaktı. Dil bir şeyden başka bir şeye geçen hareketli kelimelerden yapılmıştır. Zekanın buradan hareketle mekanik bir karşılığı vardır denebilir. İç güdü ise organiktir. Zeka maddeye iç güdü ise hayata dönüktür.

---

¹³⁶ a.g.e., s.25

Sezgisel yolla elde edilecek bilgi ise bütün hayatı kucaklar. Kişisel olguların üstüne yükselebilir. Sezgisel yolla elde edilen bilgi, bilimin elde ettiği bilgi gibi yetkin olamaz. Bergson, sezginin zeka olmasa bir iç güdü şeklinde kalacağını savunur. Bergson'a göre sezgi felsefenin bir metodudur.

II.5.1.6. KAPALI TOPLUM AÇIK TOPLUM VE ÖZGÜRLÜK

“Bergson, özgürlüğü toplumsal hayata nasıl uygular?” Bu bölümde Alaeddin Özdenören, bu sorunun cevabını arar. Bergson, toplumu açık ve kapalı toplum olmak üzere ikiye ayırır. İnsan olarak bizlerin kişisel benliğimizin yanında toplumsal benliğimiz de vardır. Toplumsal hayattan sıyrılmış bir insan olamaz. Bergson, ahlak kaygısının nedenini kişisel benlik ile toplumsal benlik arasındaki bozulmada arar. Toplum hayatın bir görünüşüdür. Doğanın elinden ilk çıktığı şekliyle kapalıdır. Hayvan gelişmesinin birinin ucunda böcek(kapalı) toplumları, diğerinin ucunda ise insan(açık) toplumları vardır. Böcek toplumları iç güdülerini ile yaşarlar. Bu yüzden değişmezler. Kurallar doğa tarafından verilir ve zorunlu olarak uyulur. İnsan toplumları ise zekaya bağlıdır. İnsan toplumlarında adet ve alışkanlıklar vardır. Kurallar toplumdan topluma değişir. Bergson'a göre kapalı toplum her zaman savaş durumundadır. Açık ve kapalı toplumlar, birbirlerine karşıt olduğu gibi birbirlerini tamamlayan unsurlardır. İki toplumun arasında da bir derece farkı değil bir öz farkı vardır. Çünkü açık toplumu yaratan ahlaktır. Özgür yaratıcılık ikinci tip toplumda var olduğu için ahlak da sadece açık toplumda bulunur. Çünkü ahlak önceden bilinemez.¹³⁷

II.5.1.7. TEZ'İN KAYNAKÇASI:

Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Edebiyat Fakültesi Yayınları 1961

---

¹³⁷a.g.e., s.42

H. Bergson, Yaraticı Tekamül, (Çeviren: M. Şekip Tunç) Milli Eğitim Yayınları, 1947

H. Bergson, Şuurun Doğrudan Doğruya Verileri, (Çeviren: M. Şekip Tunç) Milli Eğitim Yayınları, 1945

H. Bergson, Gülme, (Çeviren: M. Şekip Tunç) Milli Eğitim Yayınları, 1945

H. Bergson ve “Manevi Kudret’e Dair , Birkaç Konferans”, M. Şekip Tunç, 1934

H. Bergson, Zihin Kudreti, (Çeviren: Miraç Katırcıoğlu) Milli Eğitim Yayınları, 1959

H. Bergson, Düşünce ve Devingen, (Çeviren: Miraç Katırcıoğlu) Milli Eğitim Yayınları, 1959

H. Bergson, Ahlak ile Dinin İki Kaynağı, (Çeviren: Mehmet Karasan) Milli Eğitim Yayınları, 1962

III. BÖLÜM:
SANATI VE EDEBİ GÖRÜŞLERİ

III.1. ŞAİR VE YAZARLIKTA 45 YIL

III. 1. 1. DARBE YILLARI VE YALNIZLIK OTAĞINDA BİR ŞAİR

Bu bölümde şair ve yazar Alaeddin Özdenören'in sanatı ve edebi görüşleri ele alınacaktır. Alaeddin Özdenören'in şiir ve yazılarını ele almadan önce şairin içinde bulunduğu dönemin siyasi, sosyal, edebi ve kültürel ortamından bahsedelim. Dönemin koşullarını ana hatlarıyla bilmek, şairin eserlerini anlamlandırmada bize fayda sağlayacaktır. Özdenören, 1940 yılında Maraş'ta doğar. 1940 yılı siyasi olaylarını anlamlandırabilmek için Türkiye tarihinde daha önce yaşanan olaylara da değinmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti öncesinde yaklaşık yedi yüz yıl hüküm sürmüş bir imparatorluk vardır. Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyetine geçiş süreci oldukça sancılı bir süreçtir. Türkiye büyük bir değişim geçirir. Kemal Karpat bu değişimi şu sözlerle açıklar:

“Türkiye'nin son yüz elli yıllık tarihi, bir değişme ve yenileşme tarihidir. (...) Osmanlı İmparatorluğunun orduda girişmiş olduğu az sayıdaki ilk reformlarda ifadesini bulan 'islahat' fikri Cumhuriyet devrinde 'inkılap' devrim fikrine çevrildi. İnkılap, toplumun gelenekçi hayat tarzını, fikirlerini ve müesseselerini baştan sona değiştirmek amacı güden bir devlet teorisini ifade ediyordu.”¹³⁸

İslahatların ilk neticesi olarak 1839 tarihini gösterebiliriz. Padişah sahip olduğu mutlak iktidarı 1839 yılında bizzat kendi sınırlandırır. 1876 yılında da meşrutî idare sistemini kabul eder. 1908'de ise parlamenter rejimle çok partili sisteme geçilir. Ve 1923 yılında da saltanat kaldırılır. Yerine Cumhuriyet kurulur.¹³⁹

1920'li yıllar yeni bir devletin temellerinin atıldığı yıllardır. 1920-1923 yılları arasında Milli Mücadele dönemi yaşanır. Bu yıllarda Anadolu'nun neredeyse her köşesi düşman işgali altındadır. Maraş ve çevresi de Fransızlar tarafından işgal edilir. Şair, bu yıllarda yaşanan ve dedesinden duyduğu bir olayı anlatır. Özdenören'in

¹³⁸Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967, s.1.

¹³⁹Kemal Karpat, **a.g.e.**, s.1.

dedesinin evi Maraş kalesine yakın bir yerdedir. Tabii şehir işgal altında olduğu için kalede de Fransız askerleri beklemektedir. Olayın devamını ve Fransızların eve attığı şarapnelin hikâyesini tarihten bir kanıt olarak şair, şöyle özetler:

“Ve sofanın duvarına saplı karanlık bir demir; şarapnel. Ben bu şarapnele tutunup sallanmaya çabalıyorum. Diyeceksiniz ki şarapnelin orada ne işi var? Bu şarapnel batı ruhu ile Müslüman ruhu arasındaki çelişmeyi simgeler. Fransızlar Maraş’ı işgal etmiş. Bizim ev kalenin dibinde sayılır. Kadınlar çamaşır yıkamak için ateş yakıyorlar. Muhasara kazanını üstüne koyuyorlar. Çıkan dumandan Fransızlar işkilleniyor. Evi şarapnel yağmuruna tutuyorlar, kaleden. Dedemin uşağı Elbistanlı Mevlût, bana gâvur kurşunu işlemez diyerek kendisini ortaya atıyor ve alnından yediği kurşunla oracıkta şehit oluyor. İşte hâlâ yerinde durmakta olan, ama patlamayan şarapnel. Soysuzlaşmış, dayanaklarını yitirmiş bir uygarlığın vahşeti olarak.”¹⁴⁰

Yirminci yüzyılın ikinci on yılında uzun savaşlar sürecine giren Osmanlı-Türk toplumu bu mücadeleden yeni bir devlet kurarak çıkar. 1923 yılından itibaren ise Cumhuriyet dönemi başlar. 1919’da başlayan Kurtuluş Savaşı sonrası Mustafa Kemal’in önderliğinde yeni bir devlet kurulur. 1923-1938 yılları arası Atatürk dönemidir. İlk on yıllık bir süreçte inkılaplar aracılığıyla devlet ve toplum yapısı köktenci bir anlayışla değiştirilir. Akılcılığa ve bilime dayalı bu devrimler sayesinde Batıyla bütünleşmek amaçlanır. Bunun için yasal, kurumsal ve toplumsal düzenlemeler gerçekleştirilir. Endüstriyel ve kültürel çalışmalarla ülke topyekün bir kalkınma hamlesine girer. Batılı yaşayış tarzını devlet eliyle halka aşılama için Halkevleri kurulur. Yurdun birçok yerinde kurulan fabrikalar üretim ve istihdamı sağlar.¹⁴¹ Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber tek-parti sistemi uygulanır. Bu sistem (bir iki küçük istisna ile) 1945-1946 yılına kadar kuvvetlenerek devam eder.¹⁴² Atatürk’ün 1938’de vefatından sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilir. Bu dönemin Atatürk döneminden farkı daha otoriter bir yönetim tarzının benimsenmiş

¹⁴⁰Alaeddin Özdenören, **Unutulmuşluklar**, İz Yayıncılık, İstanbul 1999, s.20.

¹⁴¹Hakan Sazyek, “1920-1950”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.4, Mas Matbaacılık, İstanbul 2007, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., s.21.

¹⁴²Karpat, **a.g.e.**, s.I

olmasıdır. İnönü, ilkin mevcut tek siyasi partinin değişmez genel başkanı, ardından da “Milli Şef” olur.¹⁴³

Alaeddin Özdenören, “*Ozanın Göstergeleri*” adlı yazısında tek-partili dönem ve “Milli Şef” olgusunun izlenimlerini şöyle ifade eder:

“Şef geldi; her yitirenin karşısında mutlaka bir kazanan, her kazananın karşısında da mutlaka bir yitiren olacak. Şefle birlikte şeften itibar alan, şefe itibar veren yahut da onunla birlikte tabiatüstü bir kuvvetten itibar alan bir imtiyazlı zümre(...) Bu adamlar, en vahşiyane projeleri desteklerler veya teklif ederler yahut da kösteklerler; yangın sönmeye yüz tutar tutmaz, onu yeniden alevlendirmek için ellerinden gayreti sarf ederler.(...)”

Şef, toplumun dikkatini alâkasız istikametlere çekebilmek için kendisi kıyafet değiştirmekle kalmaz, toplumu da kıyafet değiştirmeye zorlar. İmdi gelelim şefin kıyafetine; perişan bir adam, ama bu perişanlık başka bir perişanlık. Göze batacak derecede salonda bir palyaço kıyafeti. Başta uzun bir silindir şapka, neredeyse çenesine kadar inmiş. Geniş ve uzun kuyruklu, kabarık, gülünç bir elbise... Yelek cebinde kurşun bir saat. Elinde geceleyin de kullanmakta olduğu siyah bir şemsiye. Karşısında korku verici hayallerin karabasan gibi üzerine dökmüş olduğu, kuruntular içinde bakıp duran bir toplum. Çevresinde savaştan çıkmış oligarşi. Kendisinde doğuştan gelen bir askerlik üstünlüğü bulunduğu inanmakta ve inandırılmakta. Kabul ettiği ve uyduğu disiplin mutlak kumandana, mutlak itaat.”¹⁴⁴

“Milli Şef”liğin oluşmasında İkinci Dünya Savaşı’nın etkileri büyüktür. Savaş yaklaşık altı yıl sürer. Türkiye’ye sıçramamasına rağmen yeni yönetim anlayışının iyice yerleşmesine, yoksuzluk ve gelir adaletsizliği gibi durumlara yol açar. Siyasi düzlemde demokrasiye geçiş ertelenir. Sosyal alanda temel tüketim maddelerinin yokluğu sınıf ayrımını körükler.¹⁴⁵

---

¹⁴³Sazyek, a.g.y. s.21.

¹⁴⁴Alaeddin Özdenören, “Ozanın Göstergeleri”, **Hece Dergisi**, S.73, Ocak 2003, (Diriliş Özel Sayısı), s.108.

¹⁴⁵Sazyek, a.g.y., s.22.

Özdenören, aynı yazısında toplumsal değişimi şöyle anlatır:

“Açık bir toplumdü; yani uyum, düzen, hürlük, güç ve yetkinlik içinde yaşayan bir toplum. Bu toplumda şef yoktu. Sonra bu toplum, çoklukta birlik, düzen ve yetkinlik içinde yaşayan bu toplum, kendisini yok etmek isteyen güçlere karşı savaş verirken, kendi ereklarine göre davranan bir toplum olmaktan çıktı. Kapalı bir toplum haline dönüştürüldü. Her toplumsal birlik aynı zamanda ruhi bir birliktir.(...) Ruhun çöküntüye uğraması, elde edilen realitenin büyüklüğü ile bağdaşmaz. Realitenin de küçülmesi gerekiyordu, öyle de oldu.(...) Realite parçalandı bize de bir parçada yaşamak düştü. (...) Ruh ortadan kalkınca, birlikte çokluk kendiliğinden ortadan kakıyor; çoklukta da birlik olmayacağına göre, ortaya çıkacak olan parça, kendi içine kapalı bir birlik olmak mecburiyetindedir. Yani bir dağınıklık birliği. Böyle bir birlikte şefi gerektirir.”¹⁴⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan kıtlık herkes gibi şairi ve ailesini de etkiler. O yıllarda Özdenören kardeşler yaklaşık yedi-sekiz yaşlarındadır. Çocukluğundan anımsadığı pek çok hatırası vardır. Savaş sırasında tedbir olması açısından tonlarca buğday depolarda bekletilir. Savaştan sonra çürümüş ve kurtlanmış buğdaylar denize dökülür. Okula başladığı yıllarda çocukların dilinde olan şu söz, şairin dönem algısının da bir izahıdır: “‘Çocuklar sizi aç bıraktım ama öksüz bırakmadım’ demiş İnönü.”¹⁴⁷

İkinci Dünya savaşının insanlık için yarattığı yıkım Türkiye’yi yokluk sınırında yaşayan ülkelerden biri haline getirir. Ülke bir yandan yoksullukla uğraşırken, bir yandan da savaş ortamından faydalanmaya çalışan insanlar halkı daha da zor duruma düşürür. “*Unutulmuşluklar*” adlı kitabında Özdenören, o kıtlık günlerini şöyle anlatır:

“Halk sürüm sürüm sürünüyor. Her birisi bir yenisini ortaya çıkaran engeller; Maraş ovasının bataklıklarından hücumla kalkan sıtma. Ve dillerde dolaşan türkü: ‘Ankara’da İsmet Paşa/ Tuman yitti görmedin mi?’

¹⁴⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.d.**, s.108

¹⁴⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.22

Bu türküden şunu anlıyorum: Uzun kuşaklar boyunca bilgileri, yaşayış tarzları ve edindikleri alışkanlıklarla kendini gösteren sömürücüler var. Bunların karşısında ise bitkin, eğitimsiz bilgisiz, ürkek ve bölünmüş sömürenler yığını.(...) Kıtıktan etkilenen, zaten savaşlarda beli bükülmüş olan halk kitleleri olmuştur. Türkü; üstbaş kalmadı, soyulduk soğana çevrildik, tumanımıza (kilot) varıncaya değin yitirdik, tumanımızı olsun görmedin mi yollu bir istihzayı içeriyor.”¹⁴⁸

Milli Şef dönemi, kültürel anlamda da aydınlar üzerinde bir baskı yaratır. Atatürk dönemindeki ekonomik ağırlıklı kalkınma, İnönü döneminde kültürel kalkınmaya dönüşür. Klasik batı müziği eğitimi veren konservatuar kurulur. Klasik ve modern batı eserleri Türkçeye çevrilir. Tüm bu yenilikler bir önceki dönemde oluşturulmaya çalışılan ulusalcılığın yerine hümanizmin esas alındığını göstermeye başlar. 1930’lu yıllarda kente yönelik bu etkinliklerin yanında köy enstitüleri kurulur. Bu kurumlardan ülkeye hizmet edecek kuşaklar yetiştirilir. 1923’ten 1930’a kadar tek-parti dönemi devam eder.¹⁴⁹

1940 yılı, İkinci Dünya Savaşı yıllarının başlangıcı olduğu gibi, tüm uluslar ve Türk toplumu için yeni siyasal, toplumsal, ekonomik, sanatsal oluşumlara gebe bir yıldır.¹⁵⁰ Bu yıllarda kültürel alanda da önemli işler yapılır. Yapılan bu işlerden en önemlisi, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’in 1940 yılında kurulmasına öncülük ettiği Köy Enstitüleri’dir. Hasan Âli Yücel, bu yıllarda Türk kültür ve eğitimin çağdaşlaşması için birçok önemli girişimlerde bulunur. Bu enstitülerinin kurulmasıyla amaçlanan; köyden alınarak eğitilen çocukların, eğitici olarak tekrar köyde görevlendirilmeleridir. Yapılan diğer kültürel faaliyetlerin başında, 1941 yılında kurulan Tercüme Bürosu gelir. Yine bu yıllarda Dünya Klasiklerinin Türkçe’ye çevirisi yapılmaya başlanır. Türk ve İslam ansiklopedilerinin yayımı gerçekleştirilir. Halkevlerinin kültür, sanat, tiyatro ve spor alanlarında etkinliği arttırılır. Özellikle Dünya Klasiklerinin Türkçe’ye çevirisi, 1940’larda yeni bir neslin yetişmesine de ön ayak olur. Bu neslin ilk katmanını 1920’lerde doğup 1940’larda

¹⁴⁸Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.22.

¹⁴⁹Sazyek, **a.g.y.**,s.22.

¹⁵⁰Mahir Ünlü, Ömer Özcan, **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (Cumhuriyet Yeniler Dönemi 1940-1960, II)**, İnkılap Kitabevi, Anka Bsk., İstanbul, 1991, s.15.

yetişmelerini Dünya Klasikleri etrafında gerçekleştirenler oluşturur. Bu nesil klasiklerle yetişen ilk nesildir. Arkasından 1940’larda doğan, hem klasiklerden hem de ilk neslin birikimlerinden faydalanan 1960 kuşağı denilen bir kuşak oluşur. Bu kuşağın bilgi birikimleri, deneyimleri, dünyaya ve edebiyata bakış aılları o yıllarda Türkiye’nin daha önce görmediği bir yapıdadır.¹⁵¹

Türkiye, 1945 yılına gelindiğinde ise sosyal ve kültürel bazı sebeplerden dolayı Birleşmiş Milletler Anayasası’nı kabul eder. Bu anayasanın kabul edilmesiyle Cumhuriyet Halk Partisi’nden ayrılan kimi milletvekilleri Demokrat Parti’yi kurar. 1946 yılında DP’nin kurulmasıyla tek-parti dönemi sona erer. Ancak İsmet İnönü, 1950 yılına kadar cumhurbaşkanlığı görevini sürdürür.¹⁵²

Siyasi hayatın hürriyete kavuşmasıyla meseleler iki esas etrafında toplanır: dinci-muhafazakâr ve yenilikçi-lyik cereyanlar. Bu cereyanlar, ilerleyen yıllarda daha da kesin çizgilerle birbirinden ayrılacaktır. 1946-50 yıllarının siyasi mücadelesi siyasi anlamda batılılaşmayı hedefleyen bir reformdur. Amaç siyasi hürriyet ve emniyetin kurulmasıdır. Kemal Karpat, bu yılların siyasetini şöyle açıklar:

“1908-11 devresi müstesna, belki de Türk tarihinin hiçbir devrinde 1945-50 yılları arsında olduğu kadar kesin siyasi faaliyet görülmemiştir.”¹⁵³

7 Haziran 1945 günü Halk Partisi Meclis Grubu’na “dörtlü” tavriri verilmesiyle muhalefet daha da belirginleşir. Bu tavriri imzalayanlar eski başbakan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’dır. Tavrirde artık harbin bittiği, köylü ve aydınlrın demokrasiye hazır hale geldiği, bu sebepten birden fazla partiye dayanan siyasi faaliyetlerin gelişmesine müsaade verilmesi teklif edilir. Tavriri reddedilmesi üzerine yukarıda saydığımız isimler CHP ile ilişkilerini keserler ve 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti, Celal Bayar’ın liderliğinde resmen kurulur.¹⁵⁴

---

¹⁵¹Özcan, nl, **a.g.e.**, s.13-22.

¹⁵²Sazyek, **a.g.y.**, s22.

¹⁵³ Karpat, **a.g.e.**,s.3

¹⁵⁴Karpat, **a.g.e.**, s.130-140

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerle iktidara DP gelir. Böylece 14 Mayıs 1950'den 27 Mayıs 1960'a kadar DP dönemi başlar. 1950 seçimleri hangi açıdan ele alınırsa alınsın olağanüstü bir siyasal gelişmedir. Çünkü halk, yani sıradan insanlar iktidara kimin geçeceğine karar veren bir merci haline gelir. 1930-40'lı yıllara egemen olan elitist düzen, yerini sivil bir yönetime bırakır. İnönü yıllarında devlet yüksek denen bir zümre tarafından yönetilmekteydi. Şair, bu durum için; Hemen her memur gibi babam da Halk Partili idi, der. Kemal Karpat 1950 seçimlerinin önemini şu sözlerle vurgular:

“Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi boyunca ilk kez yaşanan bir gelişmeydi bu. DP'nin seçim zaferi Mithat Paşa'nın 1876 Anayasası'yla başlayan demokratikleşme ve sivililerin üstün hale gelişi sürecinin sonucuydu. Bu süreç 1950'de tamamen meyve verdi. Ancak sadece kısa bir süre için.”¹⁵⁵

DP yirmi yedi yıllık CHP yönetimine son vererek iktidardadır. Türkiye'de o yıllara kadar yapılmayan yeniliklere imza atar. DP'nin başa geldikten sonra yaptığı ilk düzenlemelerden biri, ezanla ilgilidir. Atatürk döneminde çıkarılan bir kanunla müezzinlerin ezanı Türkçe okumaları kararlaştırılmıştı. Yeni iktidar bunu kaldırır. Ezanın Türkçe mi yoksa İslam Arapça mı okunması meselesi din adamlarının vereceği karara bırakılır. Böylece yaklaşık yirmi yıldan bu yana devam eden karar yerini aslına uygun olarak Arapça ezana bırakır. Rasim Özdenören, DP'nin bu adımını şu sözlerle yorumlar:

“Ezanı Muhammedi'nin serbest bırakılması, ülke sathında sevinç gözyaşlarıyla karşılanmış ve kutsanmıştı. Ne var ki Demokrat Parti iktidarına karşı muhalefet de çok geçmeden gelişmeye başladı. Özellikle Ezanı Muhammedi'nin serbest bırakılması, bazı kesimlerce hoş karşılanmıyor ve hazmedilmiyordu. Nitekim 1960 yılında gerçekleştirilen hükümet darbesinin gerekçeleri arasında, bazı ihtilalcilerin, ezan konusunu dile getirmeleri manidardır.”¹⁵⁶

¹⁵⁵Karpat, **Osmanlıdan Günümüze Asker ve Siyaset**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s.235.

¹⁵⁶Rasim Özdenören, “Alaeddin'in Şiiri”, **Hece Dergisi**, S.76, s.92.

DP'nin verdiği ikinci önemli karar ise dini eğitimle ilgilidir. Din öğretim ve eğitimi genel olarak eğitimin tüm derecelerinde kaldırılmıştı. Dini eğitim ve öğretim ilkokulda dördüncü sınıftan itibaren çocuğun anne ve babasının isteğine göre yeniden verilebilecektir.¹⁵⁷ DP iktidarı İkinci Dünya savaşı yıllarında alınan varlık ve toprak mahsulleri vergisini tamamen kaldırır. Bu durum köylüyü büyük oranda rahatlatır. Böylece DP, kısa sürede halkın çoğunluğunun oyunu kazanan parti olur. 1950 yılında Türkiye Kore'ye asker gönderme kararı alır. 1 Ağustos 1950'de ise NATO'ya başvurur. 1952 yılında Türkiye NATO'ya üye devletler arasında yer alır. DP iktidarı döneminde Türkiye, ulaşım politikasına önem verir. Ulaşım ağının da gelişmesiyle Batılı ülkeler ile ilişkiler artar. Bu gelişmelerin sonunda Türkiye Batılı ülkelerden kredi talebinde bulunur. Verilen kredilerin artmasıyla Türkiye de refah düzeyi artar. Araba sayısında ciddi artış gözlenir. Böylece karayolunun inşası artar. Köylerin kentlere karayolları vasıtasıyla bağlanmasıyla köyden kente göçler başlar. Ziraî üretimde üreticilere maddi imkânlar sağlanır. Tarımda makineleşme başlar ve köyden kente göçler hızlanır. Şehirleşmeyle birlikte okuryazar oranında büyük artış olur. Ayrıca Türkiye'de 1952 yılında ilk sendikal konfederasyon olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu kurulur. 1940'lı yıllardan itibaren atılımlar beş yıllık planlara bağlanır. 1950'den sonra ise karayolları, köprüler, deniz ve hava yolları büyük önem kazanır. Ziraat Bankası'nın desteğiyle geliştirilen tarım, hayvancılık ve ormancılık ülke ekonomisi için önemli bir gelir kaynağı olur. Devlet, bunların yanında bulaşıcı hastalıklarla da (verem, sıtma, vb.) başa çıkma yolları arar.¹⁵⁸

Demokrat Parti, 1954 ve 1957 seçimlerinde de üstünlüğünü korur. Ancak özellikle 1957 seçimlerinde küçük de olsa bir yenilgi hissedilir. Menderes'in 1950-56 döneminde başarılı olan ekonomik politikaları artık gücünü yitirmeye başlar. Yaşanan enflasyondan dolayı gelir dağılımında eşitsizlikler görülür. Ancak, 1958-1959 yıllarında Türkiye'de ekonomik bulanımlar gerçekleşir. 1960 yılının başlarından itibaren hız kazanan üniversite gösterileri ve öğrenci olayları olur.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷Ali Fuat Başgil, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Çevirenler: M. Ali Sebük-İ. Hakkı Akın, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1966, s.75.

¹⁵⁸Özcan, Ünlü, **a.g.e.**, s.9-13.

¹⁵⁹Karpat, **a.g.e.**, s.241.

Tarihler 28 Nisan 1960'ı gösterdiğinde üniversite öğrencileri büyük gruplar halinde toplanıp, gösteri yaparlar. Ali Fuat Başgil, o günü şöyle anlatır:

“O gün, saat 11’de dersim olduğu için, 10 sıralarında üniversiteye geldim. Üniversite binasının önündeki büyük giriş kısmında, gençler aralarında heyecanla konuşuyor, yahut bir gruptan diğer gruba koşuyorlardı. Kendi kendime ‘Mesut gençlik, her zaman eğlenmesini biliyor’ diye düşündüm. Dikkati çekecek bir fevkaladelik yoktu. (...) Aniden büyük avludan gelen müthiş bağırmlar duydum. Hayret! Binlerce genç holü, geçitleri ve holü çevreleyen koridorları ağzına kadar doldurmuşlardı. Bağırmlar, nutuklar birbirine karışıyor ve ara sıra da, ‘Kahrolsun hükümet, Menderes istifa’ naraları duyuluyordu. Polisler kalabalığın içine girerek, nümayişçileri boş yere dışarı çıkarmaya uğraşıyorlardı. Bu sırada göz yaşartıcı bomba yağmuru başladı.(...) Süngülü askerler, başlarında subayları olduğu halde, kesif talebe kalabalığına doğru başladılar. Tam bu sırada talebeler var güçleriyle ‘Yaşasın ordu, yaşasın kahraman Türk askeri’ diye bağırmağa başladılar.(...) İki taraf arasında hemen hemen birkaç adımlık mesafe kalmıştı. Birdenbire asker durdu, aradan birkaç saniye geçmedi, asker ve subaylarla talebeler ağlamaklı birbirine sarıldılar. Kendi kendime, ‘Tamam, dedim, bu hareket Orduya da sirayet ettiğine göre, artık Menderes hükümeti gitmiştir.’”¹⁶⁰

Yaşanan sıkıntılar hükümet partisi ile muhalefet partisinin arasındaki kızgınlığı artırır. Hükümet muhalefeti susturmak için bir tahkikat komisyonu kurar. CHP ise hükümetin politikalarını protesto için dev gösteriler düzenlemeye başlar. Bunun üzerine DP orduyu kullanarak gösterileri zorla bastırmaya çalışır. Ve askeri müdahale ile ordu 27 Mayıs 1960 tarihinde siyasete el koyar. Ali Fuat Başgil, darbeden kısa bir süre önce Adnan Menderes ile Samet Ağaoğlu’nun gerçekleştirdikleri kısa bir sohbetten bahseder. Samet Ağaoğlu Menderes’e hitaben şöyle söylemektedir:

“Bu hareket tarzını hiç tasvip etmediğimi söylememe müsaade buyurunuz. Çünkü böyle her fırsatta müdahaleye alışan ordu

---

¹⁶⁰Başgil, a.g.e., s.123-125.

bir gün bize karşı ayaklanırsa ona karşı koyacak hiçbir teşkilatlı kuvvete sahip değiliz.”

Adnan Menderes, muhatabına şöyle karşılık verir:

“Doğru söylüyorsunuz. Benim ne Mussolini gibi ‘kara gömlekliler’im ne de Hitler gibi ‘SS’ lerim var, fakat bütün bir millet arkamdadır.”

Ali Fuat Başgil, Menderes’in bu sözüne karşı şöyle bir yorum getirir:

“Zavallı Menderes ne saf kalplilik: halka güvenmek karınca yuvasına sığınmaktır.”¹⁶¹

General Cemal Gürsel’in başkanlığında bir cunta oluşturulur. Böylelikle DP dönemi bitirilmiş olur. Tüm DP milletvekilleri tutuklanır ve Anayasayı ihlal etmekle suçlanır. Yassıada’da yeni bir kanuna göre toplu bir şekilde yargılanırlar. Kanun Milli Birlik Komitesi tarafından hazırlanır. Milli Birlik Komitesi, yeni anayasa hazırlanıp uygulanıncaya kadar siyasal partilerin etkinliklerine son verir. 12 Haziran 1960’ta DP’lileri yargılamak üzere Yüksek Adalet Divanı’nın oluşturulması kararlaştırılır. 14 Ekim 1960’ta Yassıada’da yargılamalar başlar. Mahkeme Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu’nun idamına karar verir. Celal Bayar’ın ölüm cezası ilerlemiş yaşından dolayı ömür boyu hapse çevrilir. Daha sonraları sivil düzenin tekrar kurulmasıyla Bayar ve diğer DP’liler affedilir.¹⁶² Ali Fuat Başgil, DP’nin iktidardan düşmesinin sebebini şu sözlerle anlatır:

“Kanaatimizce, Demokratların iktidardan düşmesinin başlıca sebebi ve Türkiye’nin halâ çektiği ızdırapların kaynağı muhalefetin haince döndürdüğü dolaplardır. Gerçekten Menderes hükümetinin işlediği yolsuzluklar ve suiistimallerin Türkiye’de ilk defa vuku bulduğu hususunda ısrar edilemez. Yalnız İnönü devrinde daha beterleri görülmüştür. Ve bilhassa bunlardan çoğu iyi niyetli bir muhalefet sayesinde önlenmiştir. Fakat Menderes’in karşısına dikilen

---

¹⁶¹Başgil, a.g.e.,s.171.

¹⁶²Karpat, a.g.e., s.241-243.

sistemli ve merhametsiz bir muhalefet onu çileden çıkarmak ve yeni hatalar işlemeye sevketmekten başka bir şey yapmamıştır.”¹⁶³

Adnan Menderes ise idam edilmeden önce muhalefet partisi için şu sözleri söyler:

“Allah her iktidarı yürüdüğü yolda İnönü ve partisi kadar korkunç bir rakiple karşılaşmaktan korusun.”¹⁶⁴

Demokrat Parti kısa süreli de olsa halkın maddi ve manevi rahatlığını sağlar. Yaşanan darbe ile halk tekrar sıkıntı dolu yıllar geçirir. 1960 yılında şair, Boğazköy’de vekil öğretmenlik yapar. Özdenören, darbenin anlamını ve sosyal sıkıntılarını şöyle anlatır:

“Yıl 1960, İhtilal, Necip Fazıl’ın ‘Yoğurttan bir duvara mukavvadan bir bıçak sokmak.’ Olarak nitelediği ihtilal. (...) Eyüp’te Milli Eğitim Memurluğu’na başvurduğum. Milli Eğitim Memuru Hakkı Bey beni Terkos yolunda Boğazköy adlı bir yere atadı. (...) Gerçekten köylü açtı; yedikleri tek yemek ‘erişte’ dedikleri bir tür makarna. Okulun tek öğretmeni benim. Sanıyorum altmış civarında öğrencim vardı. Yavruların beti benzi sapsarı, gözleri soluk. Elbette gıdasızlıktan. Okulda paket paket süttozu var. Amerikan yardımı.(...)”¹⁶⁵

1960 yılından sonra ise Türkiye daha farklı bir döneme girer. 1961 yılında Türkiye tekrar seçime gider. Seçimlerin askeri yönetim sona erer. Seçimlerden sonra hükümeti kurma görevi İnönü’ye verilir. CHP-AP hükümeti anlaşarak bir koalisyon hükümeti kurarlar. Ancak oluşan koalisyon kısa ömürlü olur. 1965’te İnönü hükümeti düşürülür ve hükümeti Süleyman Demirel kurar. 1965’te tekrar seçim olur. AP seçimleri kazanır. Bunlar yaşanırken ülkenin siyasal atmosferi de iyice tırmanır. 1965 seçimlerinin ardından CHP’de köklü değişimler yaşanır. Bülent Ecevit genel sekreterliğe getirilir. CHP “ortanın solu” denen yeni bir politika benimser. Bu yıllarda Süleyman Demirel’e yöneltilen bazı yolsuzluk suçlamaları olur. Ordu, meclis ve hükümeti ülkeyi anarşiye sürüklemekle ve reformları geciktirmekle suçlar.

¹⁶³Başgil, a.g.e.,s.172.

¹⁶⁴Başgil, a.g.e., s.172.

¹⁶⁵Alaeddin Özdenören, a.g.e., s.29.

1971 muhtırasıyla bir askeri yönetim dönemi daha başlar.¹⁶⁶ 1973 seçimleriyle beraber sivil düzen tekrar kurulur. 1974 yılında bir koalisyon hükümeti kurulması kararlaştırılır. Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in başkanlığında kurulan koalisyon hükümeti, MSP adında bir de parti kurar. Partinin yardımcılığına ise Necmettin Erbakan getirilir. CHP-MSP koalisyonu bazı mutabakatlara dayanır. Bunlardan en önemlisi siyasal suçlardan hüküm giymiş tüm mahkumların serbest bırakılması olur. Aynı yıl Türkiye, Kıbrıs'a asker çıkartır. Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleştirilir. Sağ ve sol eğilimli binlerce mahkumun çıkartılması ülkede kaos ortamının oluşmasına neden olur. Sokak kavgaları ve cinayetler ülkede istikrarın bozulduğunu gösterir. Yaşanan olaylar Türk siyasetini hızla kutuplaştırır. 1978-79 yılında ülke yakıt sıkıntısı çeker. Bu sebeple okullar kapatılır, hastaneler ısıtılamaz. Ekonomi hızla çöker. Siyasal cinayetler ve banka soygunları artar. Terör elemeleri ülkeyi güvensiz bir hale getirir. Ülkede sıkıyönetim ilan edilir. Ancak bu durumda ülkedeki ideolojik kamplaşmalara engel olamaz. 1980 yazında ise ülke tam bir cehenneme döner. Siyasal cinayetler tırmanışa geçer ve günde neredeyse yirmi-yirmi beş kişi bu nedenlerle öldürülmektedir. Çeşitli dini ve etnik gruplar birbirleriyle çatışır. Ve 12 Eylül 1980'de ordu bir kez daha yönetime el koyar. 1981'de ordu sivil düzenin tekrar kurulması yolunda bir adım atar. 7 Kasım 1982'de Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığı halk oylamasına sunulur. Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığıyla yeni bir dönem başlar.¹⁶⁷ Türkiye 1950'den yaklaşık 1980'lerin sonlarına kadar durulmayan, inişli çıkışlı zor bir yola girer. İktidar çekişmeleri, ekonomik dengesizlikler, sağ-sol çatışmaları, üniversitelerde yaşanan olaylar, intihar saldırıları, üniversite hocalarının ve öğrencilerin öldürülmesi vb. daha pek çok olay ülkeyi maddi ve manevi bir darboğaza sokar.¹⁶⁸

Türkiye'de 1940-1980 arası siyasi ve sosyal ortam yukarıda anlatmaya çalıştığımız şekildedir. Bu yıllar Alaeddin Özdenören'in yaklaşık gençlik ve orta yaş dönemlerine denk gelir. Yani bir insanın her yönden en verimli olduğu yıllardır. Maalesef yazarın bu en güzel ve en verimli yıllarında böyle bir ortamda yetişmesi

---

¹⁶⁶Karpat, a.g.e.,s.250-255

¹⁶⁷Karpat, a.g.e., s.260-269

¹⁶⁸Mahir Ünlü, **20. yy Türk edebiyatı 4 (1960 Sonrası Edebiyatımızdan On İki Yazar)**,İnkılap Yayınları, Anka Basım, İstanbul, 2003, s.10.

onu, haksızlıklara karşı daha saldırgan fakat psikolojik açıdan da daha içine kapanık bir birey haline getirir.

III. 1. 2. KÜÇÜK YAŞTA BAŞLAYAN AŞKIN ADI: LİRİK ŞİİR

Alaeddin Özdenören'in doğup büyüdüğü dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine kısaca değindikten sonra şimdi de edebi özelliklerine değinmeyi uygun gördük. Edebi özelliklere ve bu özelliklerin oluşum sürecine geçmeden önce şairin şiire olan ilgisinin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına bir bakalım. Şair Alaeddin Özdenören'in sanatla, şiirsellikte tanışıklığı çocukluk yıllarına dayanır. Şairin çocukluğunda dinlediği yağmur sesi veya ninesinden duyduğu dizeler onda hep farklı şeyler uyandırır. Hep şiirsel bir hayattan yana olur. Alaeddin Özdenören'e göre kâinatta var olan her şey bir senfoni etrafında gelişir. Şair, doğa ve sanatla olan münasebetini şu cümlelerle anlatır:

“Bir de yağmur... Maraş'ta, bizim çocukluğumuzda iki tip ev vardı: Dam evler, bir de ahşap evler. Dam evler çoğunlukta idi. Yağmur yağdığı zaman damlar lovlanırdı. Böylece toprak berkitilir, yağmurun evin içine akmasının önüne geçilirdi. Bizim ev yüksekte olduğu için aşağıda bir gidip bir gelerek damları lovlayan insanları seyretmek pek hoşuma giderdi. Hali vakti yerinde olanlar ahşap evlerde otururlardı. Bu evlerin çatıları çinko olurdu. Yağmur yağdığı vakit, hele geceleri, damlalar çinkoya düşmeye başlayınca bir melodi, bir senfonidir başlardı. Bu sesleri dinleye dinleye uyur giderdim. Çok daha sonraları uykum kaçtığımda, zihnimde çinkoya düşen yağmur damlalarının sesini duyar, Yunus'un (Derviş gönlü taş gerek/ Gözü dolu yaş gerek/ Koyundan yavaş gerek) dizelerini okuyarak çocukluğumun dervişini gözümde canlandırır, uyumaya çalışırdım.”¹⁶⁹

Görüldüğü gibi şair, daha çocukluğundan itibaren şiirle, müzikle iç içedir. Alaeddin Özdenören, şiir ezberleme konusunda da çok iyidir. Okuduğu şiirlerin çoğunu hemen ezberler. Okumayı söktükten sonra yaptığı ilk işlerden biri, okuduğu

¹⁶⁹Ali Yakın, “Alaeddin Özdenören ile Kırk Beş Yıl Üzerine”, **Hece Dergisi**, S.76, s.76.

şiiirleri ezberlemek olmuştur. Şairin aklında kalan şiiirlerden bazı dizeler şöyledir: “Ankara Ankara güzel Ankara/ Senden yardım umar her düşen dara/ Yetersin onlara güzel Ankara/ (...) / Yoktan var edilmiş ilk şehir sensin.” Ayrıca her öğrencinin okul yıllarında öğrendiği en önemli mısralar: “Atatürk benim/ Başöğretmenim/ Ne öğrendimse/ Ondan öğrendim.” mısraları yine şairin ezberinde olan şiiirlerdendir. Alaeddin Özdenören’in okumayı söktükten sonra ezberlediği ilk mısralar bunlardır. Fakat bu mısralarda bir eksiklik vardır. Şair küçükken, ninesinin ona okuduğu türküler daha farklı gelmiştir. Bu türkülerde hep daha başka bir melodi vardır: “Turnam nerden gelirsen/ Aslı Maraş’tan/ Kanadın ıslanmış/ Yağmurdan yaştan.” İşte bu mısralarda daha farklı bir içtenlik, daha ulaşılamaz bir samimiyet vardır. Sonraki yıllarda kendi şiiirinde de arayacağı en önemli özelliklerden biri “içtenlik” olacaktır. Alaeddin Özdenören, bir Anadolu şairidir. Onun için sanatsallık kadar samimiyet de ön plandadır.¹⁷⁰

Alaeddin Özdenören’de ilkokul yıllarında başlayan ve bitmek bilmeyen bir okuma aşkı vardır. Şair, babasının verdiği harçlıkları harcamaz biriktirerek kitap satın alır. Mahallelerinde Mansur adında bir arkadaşı vardır. O yıllarda arkadaşıyla beraber Hz. Ali cenklerini büyük bir merakla okurlar. Ellerine geçen parayı da arkadaşıyla beraber Hz. Ali cenklerine yatırırlar. Sınır tanımayan okuma aşkı sadece şairde değil, ikiz kardeşi Rasim Özdenören’de de vardır. Şair ve kardeşi Milli Eğitim klasiklerini daha orta ikinci sınıfa giderken okumaya başlarlar. Anne Nezahet Hanım, derslerine engel olur düşüncesiyle kitap okumalarına izin vermez. İkizler ise çareyi yorganın altına girerek kitap okumada bulurlar. Yorganın altını el feneri yardımıyla aydınlatırlar. Yaşar Kemal’in *İnce Memet*’i ve Hemingway’nin *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* adlı eserleri o yıllarda okuduğu romanlar arasındadır.¹⁷¹

Alaeddin Özdenören, bu eserleri okuduğunda ortaokul birinci sınıftadır. Yaşar Kemal’in *İnce Memet*’ini şu sözlerle anlatır:

“(...) *İnce Memet* de yabancıysa olmadığım bir yörede, Toros dağlarında yaşamış bir eşkıyanın yaşam öyküsü anlatılıyor. Romanı çok sevmiş sevmek de ne demek çarpılmışım.(...) *İnce Memet*’de

¹⁷⁰Yakın, a.g.d., s.76

¹⁷¹ Cemal Şakar, “Alaeddin Özdenören’le Rasim Özdenören Üzerine Bir Konuşma”, **Yedi İklim Dergisi**, Şubat-Mart, 1999, S.107-108, s.33.

unutmadığım karakterlerden biri de Antep’li Sarı Recep’tir. İnce Memet’de beni etkileyen yan, bir ezilmişliğin duru ve beğenimi okşayan bir dille anlatılmış olmasıydı. *İnce Memet*’in şiir tablosu da şöyle canlanırdı gözümde: *İnce Memet* sırtını bir Mercan kayasına dayamış, elinde bıçağı, hasımlarının üstüne gelmesini bekliyor. *İnce Memet* bana göre Toros dağlarına tarih kazandırmış bir eşkıyaydı. Onun ardından gidenler de, onun ayaklarının bastığı yerlerin, ilk onun çiğnediği yolların üstüne basacaklardı. Pötürgeli Şükrü ile ne de arkadaşlık yaparlardı, birbirlerini tamamlarlardı.”¹⁷²

Şairin önem verdiği diğer önemli eser, *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*:

“*Çanlar Kimin İçin Çalıyor*’a gelince: İspanya iç savaşının arka derinliklerini anlatan bu roman beni çok etkilemişti. İlk kez inandırıcı bir roman okuyordum. Bu romandaki şiir içime yayılıyordu. Tam anlamıyla kavrayamadığım ama değeri çok büyük şeyler anlatılıyordu. Sanki bir rüya denizinde yürüyordum. Bu roman benim şiirim ‘ilmihali’ olmuştur diyebilirim.”¹⁷³

Özdenören, bir taraftan roman okurken diğer taraftan da şiirle olan ilgisini asla kesmez. Şiirin, onda hep ayrı bir yeri vardır. Bu tutkusu çok eskiye, ninesinden duyduğu eşsiz Karacaoğlan şiirlerine dayanır. Alaeddin Özdenören bebeklik ve çocukluk yıllarını yanında geçirir. Şair ve kardeşi ikiz oldukları için bakımları oldukça zordur. O yıllarda yaşanan maddi sıkıntılar da şairin ninesinin yanında yetişmesine zemin hazırlar. Ninesi için: “Benim şiir perim ninemdir.” der. Ninesi, bebekliğinden itibaren Alaeddin Özdenören’e masallar, türküler okur. Maraş ve yöresinin eşsiz şairi Karacaoğlan’ın şiirlerini, çeşitli renklerle sarıp sarmaladığı masalları torununa anlatır. Ninesi “*Vara vara vardık, Bağdat’a vardık.*” dediği zaman şair de güzel bir uykuya dalmaya başlar.¹⁷⁴ Diyebiliriz ki Özdenören’in, şiirdeki ilham kaynağı ninesidir. Bu kaynak daha sonraları yeni kollarla beslenmeye devam eder. Fuzulî ve Şeyh Galib’in Divanları, Ahmet Haşim, Cemal Süreya ve Sezai Karakoç’un şiirleri kaynağın ana damarını oluşturur. Faruk Nafiz Çamlıbel’in *Han Duvarları*, *Çoban Çeşmesi*, *Zeybek*; Necip Fazıl Kısakürek’in *Geçen Dakikalarım*,

¹⁷²Yakın, a.g.d., s.82.

¹⁷³Yakın, a.g.d., s.82.

¹⁷⁴Şakar, a.g.d., s.33.

Ayrılık Vakti; Kemalettin Kamu'nun *Gurbet, Mutlaka İzmir'i İsterim Anne*; Ahmet Kutsi Tecer'in *Nerdesin*; Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Söyle Sevda İçinde Türkümüzü, Fevzi Çavuş*; Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Gün Eksilmesin*; Mehmet Emin Yurdakul'un *Bırak Beni Haykırayım*; Orhan Şaik Gökyay'ın *Bu Vatan Kimin*; Kağızmanlı Hıfzı'nın *Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde*; Erzurumlu Emrah'ın *Sabahtan Uğradım Ben Bir Fidana*; Âşık Veysel'in *Toprak*; Namık Kemal'in *Vatan Kasidesi*; Recaizâde Mahmut Ekrem'in *Ah Nijad*; Karacaoğlan'ın Maraş'ta okunan bütün türküleri; Cahit Külebi'nin *Hikâye'sive* daha birçok şiir şairin beslendiği diğer kaynaklardır.¹⁷⁵

Yukarıda Alaeddin Özdenören'in daha çok şiir dünyasını besleyen kaynakları verdik. Bir de şairin nesrini besleyen roman ve düzyazılar vardır: Yaşar Kemal'in *İnce Memed'i*; Ernest Hemingway'in *Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Silahlara Veda*, Nihal Atsız'ın *Bozkurtlar Geliyor, Bozkurtların Ölümü*; Victor Hugo'nun *Sefiller*. Yukarıda saydığımız eserlerin yanında Ömer Seyfettin'in bütün hikâyelerini de ekleyebiliriz. Etkilendiği romancılar arasında Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Feridun Fazıl Tülbentçi'yi de unutmamak gerek.¹⁷⁶

Alaeddin Özdenören için Yaşar Kemal ve Ahmed Arif'in önemli bir yeri vardır. Bu edebiyatçıların önemi, ideolojik yapıdan ziyade “başkaldırı” anafikrinden gelir. Özdenören, Ahmed Arif için; Biraz gürültücü olmasına rağmen Türk şiirine kendisine özgü bir ses getiren adam, olarak anlatır. Şair, küçüklüğünden beri gür bir sese sahiptir. Gençlik döneminde de yine bu bıçkın tarafı ön plandadır. Küçük yaşta bir kere uzaktan gördüğü Pötürgeli Şükrü adındaki dağ eşkıyası onu derinden etkiler. Yaşar Kemal ve Ahmed Arif, Özdenören'in şiirinde gür bir ses oluşturamaz. Bunun aksine şiirindeki lirizmi ön plana çıkarır. Başta da belirttiğimiz gibi Alaeddin Özdenören bu isimlerin şiirindeki ideolojik yapılanmayı ortadan kaldırır. Onun için önemli olan şairlerin içlerindeki hakikat damlalarıdır. Özdenören bir Pötürgeli Şükrü'ye niçin önem verir? Çünkü ondaki “iyi” kavramı önemlidir. Evet, Pötürgeli Şükrü bir eşkıyadır ama o, iyilik yapmak için dağa çıkmıştır. Şair, Malatya'da

¹⁷⁵Yedi İklim, Şubat-Mart, 1999, S.107-108, s. 35.

¹⁷⁶Yakın, a.g.d., s.82.

kaldıkları zaman Pötürgeli Şükrü'yü uzaktan da olsa görme imkanı bulur. Onu ilk görüşünü şöyle anlatır:

“(...) Ayakta çizme, uzun boy, cepken, simsiyah saçlar, kaytan bıyık, dik dik karşısına bakıyordu. Çok çalimli yürüyordu. Yanına da bodur kasketli bir mahkum vermişlerdi. O da Pötürgeli'nin aksine önüne bakıyordu. Pötürgeli öyle çalimli yürüyordu ki, bu eşkıyaya hayran olmuşum.(...) Kendini beğenmişlik, caka yok. Eşkîya dediğin böyle olmalıydı.”¹⁷⁷

Bu kişilerde hakiki olarak gördüğü bazı erdemler, şairin şiirindeki lirizmi oluşturur. Özdenören, dışardan bakıldığında sürekli kavga eden, başı beladan kurtulmayan birine benzese de aslında çok narin ve kırılğan bir yapıya sahiptir. Şiirindeki lirizmin asıl kaynağı işte bu “narin duyuş”tur. Alaeddin Özdenören, Pötürgeli Şükrü için: “Dağların bu sihirli eşkıyası bende şiir halleri uyandırır.” der. Yine E. Hemingway'in Silahlara Veda ve Çanlar Kimin İçin Çalıyor romanları hakkında söylediği “Benim şiirimin ilmihali olmuştur” sözü yukarıda anlatmaya çalıştığımız etkilenmeyi özetler niteliktedir.

Alaeddin Özdenören'in ciddi anlamda ilk şiir denemesi lise yıllarına denk gelmektedir. Şair, ilk şiirini kaleme aldığında henüz on yedi yaşındadır. Ablası evlenmiş ve aileye yeni bir bebek katılmıştır. Tarih, 1957 yılının yazıdır. Şair, yeğeniyle birlikte Maraş'taki evlerindedir. Yeğeni uykusunda tatlı bir gülümseme yapar. Ansızın gelen bu gülümsemeye Özdenören, ilk şiiri olan *Habersiz*'i kaleme alır. Ayrıca Alaeddin Özdenören, lise yıllarında bu şiirle bir yarışmaya katılır. Kültür kolu şiir yarışmasında ikincilik ödülü vardır.¹⁷⁸ Alaeddin Özdenören ilk şiirine dair hatıralarını şu cümlelerle anlatır:

”Yaz. Sıcak mı sıcak. Yeğenimle Uzunoluk'taki (Maraş) evimizin eyvanında yatıyoruz. İki üç yaşında¹⁷⁹ var yok. Uykusunda

¹⁷⁷Yakın, a.g.d., s.80.

¹⁷⁸Akif İnan: Alaeddin Özdenören röportajı. (Çevrimiçi): www.youtube.com. 20 Ağustos 2014.

¹⁷⁹Rasim Özdenören “ Alaeddinin Şiiri”, **Hece Dergisi**, S. 76, s.89,“Şiire konu olan yeğenin o tarihte iki üç yaşında olması mümkün değil, çünkü o yeğen zaten Haziran 1957 doğumlu”.

gölüyor. Kalbimden bir şiir akıntısı sızıyor. Ay eyvanı baştan aşağı yalıyor. O gece *Habersiz* adlı şiirimi yazdım.”¹⁸⁰

Şiir o zaman çıkartılan yöresel gazetelerden birinde veya *Hamle* dergisinde yayımlanır. Şiirin yayımlanma tarihi de 1958 yılının içindedir. 1957 yılı Alaeddin Özdenören’in şiiri için bir dönüm noktasıdır. Şair aslında ilkokul yıllarından itibaren şiir yazmaya başlamıştır. Asıl edebi, sanatsal şiirlerini ise *Habersiz* adlı şiiriyle vermeye başlar. *Habersiz* adlı şiir Alaeddin Özdenören’in sanatının belirmeye başladığı ilk somut örnektir.

Alaeddin Özdenören şiire olan ilgisinin ne zaman başladığı sorusuna şöyle cevap verir:

“Okuma yazmayı öğrenir öğrenmez bende şiir merakı başladı. İlkokul öğretmenim Güner Hanım, bana şiiri sevdiren ilk kişi olmuştur. İlkokul ikinci sınıftan itibaren şiir denemeleri sayılabilecek yazılar karalamaya başladım. Ancak babamın memuriyeti sebebiyle üçüncü sınıfı Malatya’da okumak zorunda kaldım. Malatya’da ise Mansur isimli bir ağabeyimiz vardı. Şiir konusunda ikinci önemli etkilenme onun sayesinde oldu. Mansur ağabey Hz. Ali cenklerini anlatan kitapları getirirdi. Buradaki şiire yakın anlatım beni çok etkiledi. Yine tayin sonucu ortaokula Tunceli’de başladım. Buradaki evimiz Munzur nehrinin çok yakınındaydı. Sabahlara kadar Munzur’un o ahenkli sesini dinlemek bana çok ilham vermiştir. Ortaokul birinci sınıfta ilk kez katıldığım bir şiir yarışmasında birinci olmuştum.”

Alaeddin Özdenören şiirlerinde kelime seçimine çok önem veren bir isimdir. Bu noktada Cemal Süreya’nın “ Şiir geldi kelimeye dayandı” sözünü ölçü olarak aldığımızı söyleyebiliriz. Alaeddin Özdenören’in az sayıda şiir yazmasını kelime seçimine verdiği bu önemden kaynaklanır.

Alaeddin Özdenören’in (ilk şiirinden itibaren) şiirinde çocuk imajı hâkimdir. Şair, kendi gözünde çocuğun, saflığı temsil ettiğini belirtir. Şair, az şiir yazmasını bir de şiirde de saflığın peşinden gitmesine bağlar.¹⁸¹

¹⁸⁰ Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, Sarmaşık Yay., İstanbul, 2001, s.20

Alaeddin Özdenören bir şiir kaleme alırken neler yaşıyorsunuz sorusuna şu cevabı verir:

“Şiirin bana gelişi ilhamla oluyor. Önce bir mısra doğuyor. Zamanla gelişiyor. Genelde genç yaşlarda daha çok yazılıyor. Çoşkulu ve savunmasız yıllar. Ancak emeklilikle beraber yazmaya daha fazla zaman ayırabiliyorum. Şiirleri yayımlamadan önce Akif İnan’a okuturum. İnan da bana okutur.”¹⁸²

Şiir, Alaeddin Özdenören için gündelik hayattan uzaklaşmanın diğer bir adıdır. Şair şiirin dünyasına girdiğinde yaşadığı şeyleri en küçük ayrıntısına kadar hatırlamanın mümkün olduğunu söyler. Burada da antikçağ filozoflarından Herakleitos’un “Akan bir suda iki defa yıkanılmaz” sözünü hatırlatır. Bu sebeple şiirde, sürecin içinde algılanan maziyle ilgili birçok şey vardır. Şair, bunları günümüzle birleştirir. Alaeddin Özdenören’in her şiirinde bu serüven vardır.¹⁸³

Alaeddin Özdenören *Şiirin Geçitleri* adlı kitabında şiirin tanımını şu cümlelerle yapar:

“... Şiir her an yenilenen ve kendi üstüne katlanan an’ları kelimenin içine hapsetmek zorundadır. Bu da esefle söylemeli ki inanılmayacak kadar zor bir iştir. Dışımızdaki alemin birbirini izleyen (mütevali) hallerinden her biri tek başına mevcuttur. Bunların çokluklarının bir realite haline dönüşebilmesi için bilinç tarafından hıfzedilmesi gerekir. Bilincin bunları hıfzetmesi demek, onları birbirine katması demektir. Yani bu çeşitli haller bilinçte iç içe giriyor, fark edilmeden kaynaşıyor ve bu kaynaşma sonunda geçmiş hale katılıyor ve bu kesintisiz devam ediyor. Bu akıntı nokta ve aralıklar bölünemez. Tıpkı hareketin bölünemezliği gibi. Süre ve hareket bir eşya makulesi olmayıp, bir zihin sentezidir.(..) Şiir dile atılan bir tohumdur, dil buna karşı direnir, ama tohum önünde sonunda boy atmakta gecikmeyecektir ve böylece şiir doğacaktır. Şiir ruhun tohumudur, dilde büyür. Şiir, şairin dile karşı verdiği bir özgürlük savaşının ürünüdür. Özgürlüğün meyvesidir. İşte güçlük, ruhun

¹⁸¹ Akif İnan: Alaeddin Özdenören röportajı. (Çevrimiçi): www.youtube.com. 20 Ağustos 2014.

¹⁸² Akif İnan: Alaeddin Özdenören röportajı. (Çevrimiçi): www.youtube.com. 20 Ağustos 2014.

¹⁸³ Yalçın Salay, “Alaeddin Özdenören: Saflığın peşinden koşuyorum”, **Aksiyon Dergisi**, ‘ Kasım 1996.

derinliklerinde, tamamıyla dinamik bir süreç olarak birbirleriyle kaynaşmış anları (her an bir yeniliktir) dile aktarmakta ortaya çıkıyor. İşte büyük şair bilincinden çekip çıkardığı bu anlar (yenilikleri) bölünmez bir melodi teşkil edecek şekilde sunabilen insandır... yani dil engelini aşabilen insan. Çünkü dil bilinçteki hareketliliği kavrayabilmek için onu durdurmak zorundadır.”¹⁸⁴

Alaeddin Özdenören’in incelediği şairlerin bir özelliğini açıklamak için yaptığı bu açıklama onun kendi şiiri için de geçerlidir. Alaeddin Özdenören, yaptığı açıklamada şiirin bir dil işi olduğunu dile getirir. Özdenören’in şiiri her şairde olduğu gibi çıktığı dönemin izlerini taşır. Onun şiiri İkinci Yeni şiirinin en gözde olduğu yıllarda oluşmaya başlar.

Alaeddin Özdenören, yine bir röportajında şiiri, bir mimariye benzetir. Mesela Süleymaniye Camii’nin, taşların üst üste konmasından ibaret olmadığını vurgular. Şiirin de rastgele kelimelerin üst üste dizilmesiyle oluşmayacağını savunur. Şiirin bir dil hadisesi olduğunu söyler. Alaeddin Özdenören, yine aynı röportajında şiir yazarken ideolojik kaygıyla yazmadığını belirtir. Yazdığı şiirlerin düzyazılarını özümlediğini, düz yazılarında ise duygularını işin içine pek karıştırmadığını, sade düşüncenin sularında aktığını vurgular.¹⁸⁵

Alaeddin Özdenören yukarıda da belirttiğimiz gibi ciddi anlamda ilk şiir denemesini 1957 tarihinde gerçekleştirir. 1957 yılı İkinci Yeni şiirinin doludizgin tartışıldığı bir yıldır. Alaeddin Özdenören ve arkadaşları bu yıllarda İkinci Yeniyi kabul edenler ve etmeyenler arasında daha çok etmeyen safında yer alırlar. Çünkü İkinci Yeni’nin sözcülüğünü yapan *Pazar Postası* dergisi Maraş’a düzenli olarak gelmemektedir. Hatta o yıllarda sade adını duymuşlardır. Dergiyle ancak 1958 yılının ilkbaharında tanışırlar. Bu ilk tanışmadan sonra Alaeddin Özdenören ve arkadaşları, İkinci Yeni şairlerini sever ve şiirlerini de büyük bir beğeniyle takip ederler. Ayrıca Orhan Veli’nin tarzı da onlar için önemlidir. Çünkü onun tarzı yenidir. Ve şairler yeniliği dolayısıyla o yıllarda Orhan Veli’yi tutarlar. Tabi bunda

¹⁸⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.39-41

¹⁸⁵ Akif İnan: Alaeddin Özdenören röportajı. (Çevrimiçi): www.youtube.com. 20 Ağustos 2014.

gençlerin henüz on altı ve on sekiz yaş aralıklarında olduklarını da göz önünde bulundurmamız önemlidir. Bu yıllarda en yakın arkadaşı Cahit Zarifoğlu ile birlikte gece yarılara kadar İkinci Yeni şiirlerini okurlar. Özellikle Edip Cansever ve Cemal Süreya'yı. Alaeddin Özdenören o yılları şu sözleriyle anlatır:

“Cahit o zamanlar Edip Canseveri severdi. Gece yarılara kadar dolaşır, Edip Canseverden şiirler okurdu. Ben Edip Canseverin bazı şiirlerini sevmekle beraber Cahit kadar meftunu değildim... Maraşta Cemal Süreyanın Üvercinka adlı kitabı elime geçmişti. Cahitle beraber okuduk ve beğendik kitabı. Ben sanat sayfası düzenlediğimiz mahalli gazetede (*Maraşın Sesi*) “*Değişik Güzel*” başlığı altında, Cemal Süreyanın şiirlerini tahlil eden bir yazı yazmıştım... Sonra İstanbul'da... Cemal Süreya geldi yanılmıyorsam ilk tanışmamızdı, bana dedi ki sen benim ilk eleştirmenimsin.”¹⁸⁶

Genç yazar ve şairler, Maraş sokaklarında yaz aylarında bağıra bağıra sokakta şiir okur. Bir gün Orhan Veli'nin bir şiirini okurlar diğer gün Cahit Sıtkı veya Ziya Osman Saba'nın bir şiirini. Atilla İlhan'ın *Sisler Bulvarı* şairleri derinden etkiler. Oradaki “melankoli” ve “lirizm” tam da şairlerin ruhuna tercüman olur. Ve daha sonra *Yerçekimli Karanfil*, *Üvercinka*, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*, *Galile Denizi* gibi şiirler o yıllarda şairleri derinden etkiler. Hepsi bütün bu şiirlerden beslenir. Herhangi birinin bir dergide beğendiği bir şiir olursa bundan hemen diğerini haberdar eder. Kimi zamanda o şiirler üzerinde koyu tartışmalara girilir. Alaeddin Özdenören İkinci Yeni şairlerinin yanında Ahmet Haşim'i de Yahya Kemal'i de okur. Özdenören'in bir ölçüde divan şiirine de ilgisi vardır. Erdem Bayazit'la beraber antolojilerden şiirler beğenir ve daha sonra bu şiirleri okurlardı. Necip Fazıl'ın 1955 yılında *Sonsuzluk Kervanı* adlı kitabı yayımlanır. Gençlerin Necip Fazıl'a olan ilgisi, Sezai Karakoç'un *Pazar Postası*'ndaki bir yazısıyla başlar. O yazı da, Necip Fazıl'ın şiirinin metafizik içeriği ele alınır. *Sonsuzluk Kervanı*'ni bir şekilde elde ederler ve kitap elden ele dolaşır. Sezai Karakoç'un ilk şiir kitabı olan *Körfez* ise 1959 yazında ellerine geçer. Sezai Karakoç'un adını bilmektedirler. Fakat Rasim Özdenören'in

---

¹⁸⁶Cahit Zarifoğlu, **Konuşmalar**, Beyan Yay., (y.y.), (t.y.), s.175.

deyimiyle daha “gözde” şairleri arasına girmemiştir. Sezai Karakoç’u Sezai Karakoç yapan şiirleri daha o yıllarda tam olarak yayımlanmamıştır.¹⁸⁷

Alaeddin Özdenören’in İkinci Yeni şiirinden beslendiği muhakkak olmakla beraber, Özdenören’i bu şiirden ayıran önemli bir dönemeç vardır. Şair, üniversiteye başladığı yıllarda Sezai Karakoç ile tanışır. Maraş yıllarında pek fazla tanımadıkları Karakoç’la tanışmalarından sonra Özdenören şiiri farklı ve daha derin bir ırmakta akmaya başlar. Bu sebeple, onun şairliğinde etkilendiği asıl isim Sezai Karakoç’tur diyebiliriz. Karakoç’la tanıştıktan sonra yazdığı şiirlerde eski şiirlerinin uzantısı olmakla beraber daha farklı bir yapıdadır. Yeni şiirlerinde düşünce biraz daha öne çıkar. Alaeddin Özdenören’in şiirini bu noktadan hareketle ikiye ayırabiliriz. İlk dönemde daha çok halk şiiri tarzına yakın, felsefi söylemden biraz daha uzak şiirler kaleme alır. Bu dönem şiirlerinin üzerinde Ahmed Arif etkisi vardır. Söyleyiş tarzı Ahmed Arif’in tarzına daha yakındır. İkinci dönemde ise daha derin ve mistik şiirler yazar. Bu dönem şiirlerinde ise Sezai Karakoç’un etkisinden söz edebiliriz. İkinci dönemin etkilerinden bir diğeri ise oğlu Kerem’i küçük yaşta kaybetmesidir. Bu acı olaydan sonra şair, iç derinliğine daha da yönelir.

Sezai Karakoç, Alaeddin Özdenören’in şiiri üzerine bir tespit yapar. Alaeddin Özdenören’in “*Ölüm ve Adam Kadın*” şiiri üzerine şunları söyler:

“Alaeddin, kendine has bir şiir dili kurma çabasında, bu şiir onun işareti.”¹⁸⁸

Buraya kadar Alaeddin Özdenören’in şiire olan ilgisinin ne zaman başladığını ve şiirinin hangi temeller üzerine oturduğunu kısaca vermeye çalıştık. Şimdi ise Özdenören’in şiirinin oluştuğu edebi döneme ve dönemi oluşturan edebi altyapıya bir bakalım. Çünkü her sonuç, kendisini oluşturan sebeplerle bir bütün halinde ele alındığında anlam kazanır. Şiir; engin his, hayal ve ilham ürünü olup sanatkârane biçimde söylenmiş vezinli ve kafiyeli sözdür. Bütün uygarlıklarda şiir, en eski edebi ürün kabul edilir. Türklerin en eski edebi nazım parçaları destanlardır. Buna Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ı Lügati’t Türk’te derlediği bazı manzum destan parçalarını örnek gösterebiliriz. Bu ilk manzum örnekler ve daha sonra oluşturulan edebi mahsuller

¹⁸⁷Rasim Özdenören, “Kuşbakışı”, **Hece Dergisi**, S.126-127-128, s.24-30.

¹⁸⁸Cahit Zarifoğlu, **a.g.e.**,s.175.

dikkate alındığında Türkler’de nazmın, nesre kıyasla daha çok rağbet gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Şiirin gördüğü bu itibar batılılaşma (Tanzimat) dönemine kadar devam eder. Klasik Türk şiirinin en uzun ve zengin çağı on dört ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında devam eden divan şiiri dönemidir. Ancak batıyı örnek alan siyasal ve sosyal reformlarla birlikte, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren şiirde de değişim başlar. Tanzimat’la gelen bu değişim edebiyatta dolayısıyla da şiirde farklı ekollerin doğmasına zemin hazırlar. Bu yüzyılın sonuna kadar divan geleneğiyle yenileşme çalışmaları paralel devam etse de gelen her yeni nesil klasik şiirden biraz daha uzaklaşır.¹⁸⁹ Alaeddin Özdenören’in edebi kişiliğinin oluşmaya başladığı 1960’lı yıllar; temelinde halk, divan ve batılılaşma etkisiyle oluşan yeni Türk şiirini bünyesinde taşır. Bunlar arasında ağırlığını en fazla hissettiğimiz dönem ise Tanzimat’la gelen yeni Türk şiiridir. Bu sebeple bizler de Tanzimat döneminden ve bu dönemin şair üzerindeki etkisinden başlamayı uygun gördük.

Şairin şiirini oluşturduğu 1960 yıllar, Türk şiirinde Tanzimat’la gelen batılı sürecin olgunlaştığı, meyvelerinin verildiği yıllardır. Batı’yı örnek alan siyasal ve sosyal reformların başlangıcı kabul edilen Tanzimat’la birlikte edebiyatımızda da önemli değişimler başlar. Mustafa Nihat Özön “Tanzimat”ın tanımını şu şekilde yapar:

“Tanzimat, en kısa bir tarzda, içtimai hayatımızı her cephesiyle, -18. Asırdan itibaren yeni prensiplere göre adeta yeniden kurulmuş olan- garp âlemi nizamına uydurmak diye tarif olunabilir.”¹⁹⁰

İnci Enginün, 1920’li yılların Türk şiirinin, büyük ölçüde, şiire on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde ve yirminci yüzyılın başlarında başlayan şairlerin elinde oluşturulduğunu söyler.¹⁹¹ Ziya Gökalp’in “şiir devrinde şuur; şuur devrinde şiir susar” sözünde formulize edilen bu dönem şiiri kökenini II. Meşrutiyet döneminde bulur. Şinasi, eskinin belâgat sistemini ve mazmunlarını tamamen terk ederek sağlam bir dil mantığına dayanan, makale görünüşlü, Batı kaynaklı bazı siyasi ve hukuki

¹⁸⁹ Alim Kahraman-Orhan Okay, “Şiir”, **DİA.**, C.39, s.144-159.

¹⁹⁰ Mustafa Nihat Özön, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941, s.18.

¹⁹¹ İnci Enginün, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., İstanbul, 2001, s.17.

kavramlara yer veren şiiirleriyle dönemin ilk neslinin öncüsü olur.¹⁹² Şinasi'nin bu öncülüğünü, eskiden ayrılmak davasını cesaretle ortaya atmasında arayabiliriz. Gösterdiği bu cesaret kendinden sonra gelen nesil üzerinde büyük etki yapar. Bu noktada Şinasi'yi edebiyatımızdaki yeniliğin babası sayabiliriz.¹⁹³ Ahmed Hamdi Tanpınar, Şinasi'nin öncülüğü hususunda şunları söyler:

“Nedim'den sonra, bu meselede ilk hâl çaresini getiren Şinasi'dir. Durgun ve zihni yaradılışlı Şinasi, bu toptan yeniliği tam yapacak adamdı. O her şeyden evvel bir fikrin adamı olmayı biliyordu, şiiri düşüncesi uğruna fakirleştirmekten çekinmiyordu. Ayrıca evvelden beri güzel olan şeylerden ziyade, yeniden taş taş kuracağı bir binanın peşinde idi. Bir bakıma onun bizde yaptığı şey, Fransız şiirinde Malharbe'in yaptığına benzer.”¹⁹⁴

Şinasi, bir fikir adamıdır. Sanatında da duyguyu değil, akli ön plana çıkarır. Bu sebeple eserlerinde lirizmden söz edilemez. Fikirlerini yaymak için en güzel vasitanın gazete olduğunu görür. Şinasi'nin en önemli başarı gazeteciliği dolayısıyla da nesriyledir. Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkar gazetelerini çıkarır.¹⁹⁵ Tanzimat'tan sonra fikir hayatımızdaki değişikliğin içinde yer eden isimlerden biri de Ziya Paşa'dır. Bir şair olarak daima eskiye bağlılıkla yeniye taraftarlık arasında bocalayan Ziya Paşa, Şiir ve İnşa makalesinde divan edebiyatını eleştiren düşünceler kaleme alsada manzum eserlerinde Tanzimatçıların hepsinden fazla Divan Edebiyatı şekillerini kullanır.¹⁹⁶ Ziya Paşa, divan şiirinin hikemi tarzını devam ettirir. Onun protestocu tavrını on altıncı yüzyılda Bağdatlı Ruhi'nin yazdığı formda devam ettirir. Bu tavır tevekkülden ziyade isyana doğru gelişen bir ifade tarzıdır.¹⁹⁷ Namık Kemal ise Tanzimat'la beraber başlayan fikir hareketlerinin yayılıp tutunmasında en fazla rolü olanlardan biridir. Namık Kemal, hayatının ilk zamanlarını eski muhitlerde geçiren bir isimdir. Şinasi'yi tanıyıp onun gazetesine yazıcı olarak girdikten sonra nesirle uğraşmaya başlar. Zamanla eski edebiyatın candan bir düşmanı kesilir.

¹⁹²Kahraman, Okay, **a.g.m.**, s.159.

¹⁹³Özön, **a.g.e.**, s.20

¹⁹⁴Ahmed Hamdi Tanpınar, **On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergah Yay., 21. Bsk., Eylül, 2013, s.199,

¹⁹⁵Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı III**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 13.Bsk., İstanbul, 2006, s.42.

¹⁹⁶ Özön, **a.g.e.**,s.27.

¹⁹⁷Kahraman, Okay, **a.g.m.**, s.159

Eserlerine yazdığı başlangıçlarda eski edebiyatın yıkılması gereken taraflarını keskin bir dille ele alır. Zira Namık Kemal, eski edebiyatın tüm inceliklerini en ince ayrıntısına kadar bilir. Onun eski edebiyatta yıkılmasını istediği şekilden ziyade manadır.¹⁹⁸ Namık Kemal'in ateşli yazılarının ilk denemesi *Lisan-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şamildir* başlıklı yazısıdır. Türkçede ilk defa edebiyat ve dil meseleleri bu kadar geniş bir şekilde ele alınır.¹⁹⁹ Ayrıca Namık Kemal, şiirdeki hürriyet, vatan ve millet odaklı romantizmi başlatan isimdir. Bu bakımdan onun için edebiyatımızda ruh bakımından yenilik hamlesi yapmaya çalıştığını fakat tam anlamıyla “müceddit” iddiasında bulunamadığını söyleyebiliriz.²⁰⁰

Alaeddin Özdenören, Tunceli’de oldukları zaman (ortaokul ikinci sınıfı tekrar okuduğu yıl) Namık Kemal’in eserleriyle tanışır. Türkçe öğretmenleri Namık Kemal’i anma günü tertip eder. Namık Kemal’le ilgili *Duvar* gazetesi çıkarma görevini Alaeddin Özdenören’e verir. *Duvar* gazetesine *Vaveyla* ve *Hürriyet* kasidesi adlı şiirleri asar. Bu şiirleri ilk defa okuyan şair, Namık Kemal ile ilgili olan izlenimlerini şu cümlelerle aktarır:

“(...) Gerçi Namık Kemal’in hürriyet kahramanı olduğu, müstebit sultan Abdülhamid’e karşı çıktığı, bu yüzden ömrünü sürgünlerde geçirdiği gibi bilgilerle kulaklarımız doluydu, ama o zaman dek bir tek şiiri ile karşılaşmamıştım. Namık Kemal’in bu iki şiiri de beni hiç açmamıştı. Namık Kemal’de hürriyet, kendisi ne kadar çırpınırsa çırpınsın soyut bir kavramdı ve hiçbir yanı ile beni ilgilendirmiyordu. Bana dokunan sıcak bir yanı yoktu. Duyarlığın sahte bir duyarlık olduğu hemen seziliyordu.”²⁰¹

Şiirde batı örneklerinin tesiri ve Şinasi’nin ilk denemeleriyle 1860’larda başlayan değişme hikayede biraz daha geç kalır. Bu türün ilk denemelerini 1870-76 arasında yazılan Emin Nihat Bey’in *Müsameretname*’siyle başlatabiliriz. Emin Nihat Bey’le başlayan bu yenilik Namık Kemal’in *İntibahı* ile sona erer. Bu dönemin

---

¹⁹⁸ Özön, a.g.e., s.33.

¹⁹⁹ Tanpınar, a.g.e., s.346.

²⁰⁰ Özön, a.g.e., s.36.

²⁰¹ Yakın, a.g.d., s. 83.

İntibah ile kapatılmasının sebebi birçok bakımdan edebi romanın ilk örneği olmasıdır.²⁰² Özetle Tanzimat'ın ilk dönem temsilcileri olarak; Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal'i gösterebiliriz. Bu isimlerin eserlerinde ortak olan nokta ise siyasal-sosyal bir yapıdır. Bu isimlerden sonra gelen Abdülhak Hamit Tarhan ve Recaizade Mahmut Ekrem nesli öncekilerin aksine politikadan uzak kalarak, şahsi duygulanmaları şiire yansıtırlar. Bunun sebebi dönemin siyasi ve sosyokültürel şartlarında aranmalıdır. Abdülhak Hamit, şekil ve içerikte klasik yapıyı sarsan deneyimler gerçekleştirir. Düşüncenin hakim olduğu bu dönemde daha çok duyguları ve serbest ilhamıyla hareket eden Abdülhak Hamit Tarhan'dır. *Makber* adlı eserinde hayat-ölüm ve isyan-tefekür iç içedir. Eserde insanın içinde yaşadığı dönemin psikolojik taraflarını görmek mümkündür. Recaizâde Mahmut Ekrem ise gerçekçi tabiat tasvirlerini şiire sokar. Onun edebiyat ortamındaki en önemli rolü hocalığıdır. Kendinden sonra gelen Edebiyat-ı Cedide veya Servet-i Fünun kuşağının temellerini atar. On dokuzuncu asrın sonlarında Muallim Naci ise yeniliklere kapalı olmadığı gibi vezin-tema ilişkilerini yakalamada aruzu başarılı bir şekilde kullanır.²⁰³

Şair, Tanzimat devrinin ikinci dönem temsilcilerinden olan Recaizâde Ekrem'in oğlu Nijad için yazdığı şiiri şöyle yorumlar:

“(...) Recaizâde Mahmut Ekrem'in oğlu Nijad için yazdığı şiiri de okumuştum. 15 yaşında ölen oğlu için yazmış olduğu bu şiir de, duyguyu içlendirmiyordu. Çünkü içselleşmiş bir duygu değildi.”²⁰⁴

Türk şiirinin batılılaşma sürecinde daha disiplinli bir sanat anlayışına ulaşması Edebiyat-ı Cedide şiiriyle başlar. Edebiyat-ı Cedide şairleri duygusal, içine kapanık şiirler yazar. İnsanın küçük dünyasını anlatırlar. Anjambman bu mektep şairlerinin uyguladığı şekil özelliğidir. Akımın en önemli temsilcisi Tevfik Fikret'tir.²⁰⁵ Fikret, devrin önemli akımlarından Batıcılık tesiri altındadır. Tanzimat'tan beri ideolojide kendini göstermiş olan bu hareket, Meşrutiyetten sonra şiirde iki aşırı taraftar bulur. Bunlardan ilki az önce söylediğimiz Tevfik Fikret,

²⁰²Okay, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., Ekim, 2005, s.100.

²⁰³Kahraman, Okay, **a.g.m.**, s.160

²⁰⁴Yakın, **a.g.d.**, s.83.

²⁰⁵Kahraman, Okay, **a.g.m.**, s.144-159.

diğeri ise Abdullah Cevdet'tir. Tevfik Fikret, yüzyılın başından itibaren içinde yaşadığı topluma yabancılaşır. Şiirlerinde zaman zaman dine, tarihe milli değerlere karşı nefrete varan duygular işler.²⁰⁶ Mehmet Akif Ersoy ise İslamî duyarlılığıyla ulusalcı kaygılarını birleştirir. İnsanoğlunun son yüzyılda içinde bulunduğu çıkmazı Mehmet Akif'in eserlerinde görürüz. Onda İslam'ın ferdi olarak yaşanmasından ziyade sosyal bir düzenin esas alındığını görürüz.²⁰⁷ Lirik, samimi ve sade bir dili vardır. Eserlerinde aruzdan vaz geçmeyen üç önemli şairimizden biri Mehmet Akif'tir. En basit halk konuşmalarını bile aruzun kalıpları içine sokabilir. Aruzdan vaz geçmeyen diğer önemli iki isim ise Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'dir.²⁰⁸

Edebiyat-ı Cedide'nin ardından "sanat şahsi ve muhteremdir" anlayışına sadık kalan Fecr-i Ati topluluğu oluşur. Bu topluluk birçok bakımdan Edebiyat-ı Cedide'nin devamı niteliğindedir.²⁰⁹ Bu topluluk saf sanat görüşünün önemli odaklarından biridir. Toplumun en önemli ismi Ahmet Haşim'dir. Genellikle aşk ve tabiat temaları üzerinde durulur. Şiirde genellikle aruz vezni kullanılır. Ahmed Haşim'de olduğu gibi daha çok sembolist ve empresyonist akımlara dayanan şiirler kaleme alırlar.²¹⁰ Haşim sembolist akımı benimsemiştir, Şiirde açık bir anlam aramaz. Şiir anlayışını ortaya koyan şiirde mana ve vuzuh adlı yazısını yazar. Daha sonra bu yazıyı Piyale'nin başına Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar başlığı altında koyar. Haşim bu şiirde halis şiir ile ilgili görüşlerini belirtirken, RahibBremond'un görüşlerinden de faydalanır. Şiir bir hikaye değil sessiz bir şarkıdır diyen Haşim, şiirde kelimelerin anlamına değil, cümledeki sese önem verir. Şiir kelimeler arasındaki birleşmelerden doğan seslerin uyandırdığı duygudur. Bu şiir anlayışı tadılması için okuyucusunun yardımına ihtiyaç duyar. Şiir anlamını okuyucusunun ruhundan yorumundan alır. Haşim'in şiir anlayışı sembolistlerin önemseydiği müphemliği esas alır. Şair, ara renk ve duyguları işler.²¹¹

Şair, Haşim'in *O Belde* adlı şiirini okur. Şiir için şu yorumu yapar:

---

²⁰⁶ Okay, **a.g.e.**, s.187-188.

²⁰⁷Okay, **a.g.e.**, s.187.

²⁰⁸ Özön, **a.g.e.**, s.94.

²⁰⁹Kahraman, Okay, **a.g.m.**,s.159-160.

²¹⁰ Okay, **a.g.e.**s.151-153.

²¹¹Enginün, **a.g.e.**, s.32-33.

“Aradığım şiiri Ahmet Haşim’de bulmuştum: *O Belde*. Bu şiirle ufuk çizgilerinin altına, lirik bir dünyaya kaydım. Lirizmle tanışıyordum. Bu şiirle okuduğum şiirler arasında bir benzerlik kuramıyordum. Ve zaten böyle bir benzerlikte yoktu. Gök yarılıyor ve bu yarıktan gördüğümüz uçurum açıklanmaz değilse bile, açıklanmamış olarak kalıyor; son ışıklarla bulutların cengi. Haşim’in şiirleri birer renk donanması gibi, ateşlenmiş ağaçlar gibi, beni kendi özel dünyasına çekiyordu.”²¹²

Ahmet Haşim ise şiirde konu ve anlamı önemsemez, düşüncenin yerine imgeyi, usun yerine duyguyu koyar. Düzyazı ve konuşma dilinden uzaklaşır. Güç anlaşılma ve kapalılık.²¹³ Ahmet Haşim’in bir şiir kainatı vardır. Bu kainat sembolizmden gelir. Haşim’in hayatının büyük olayı annesinin Musul’da Dicle kenarında ölüşüdür. Bunun etkilerini Haşim’de iki şekilde görürüz: Babasının tekrar evlenmesiyle duyduğu kıskançlık ve ölümün arkasında bir varlık tahayyül edişi. Hayatta olmayan bir kadın güzelliğini buraya bağlamak mümkün. Haşim şiirlerinde zıt şeyleri birleştirir. “Haşim’in şiirleri için saf şiir diyemeyiz. Ancak ayıklanmış şiir deriz. Haşim’deki serbest nazım değil, serbest bırakılmış nazımdır.”²¹⁴

Cumhuriyet sonrası Türk şiirinde bir hale yaratabilen iki önemli isim vardır. Bunlardan ilki az önce de zikrettiğimiz gibi Ahmet Haşim’dir. İkincisi ise Yahya Kemal Beyatlı’dır. Her iki şair “saf şiir” anlayışına bağlıdır. Türk şiirinin ilk modernist ismi olarak Ahmet Haşim’i gösterebiliriz. Yahya Kemal ise neoklasik akımın etkisinde kalır. Bu iki isim şiirin her şeyden önce bir dil ürünü ve sözcük işçiliği olduğu hususunda çağdaşlarından çok önde dururlar. Şiirin estetik yönünü incelemeleri noktasında kendilerinden sonra gelecek kuşaklar üzerinde de etkili olurlar. “*Yollar ve O Belde*” şiirleriyle Haşim, ütöpik bir hayal aleminin özlemini şiirleştirir. Şiirin içeriğine uygun örtülü bir şiir dili oluşturur. “şiirde Mana ve Vuzuh” başlıklı yazısında imgeci şiir dilini sözcüklerin değerleri ardına yerleştirir. Böylece çoğulcu yoruma açık yeni bir şiirsel dil kurar. Ahmet Haşim sanatta ne kadar kendi içine çekildiyse, Yahya Kemal sanatı bazı açılardan dışa açar. Türk

²¹²Yakın, a.g.d., s.85.

²¹³Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Tel Yay., İstanbul, 1974, s.10-40.

²¹⁴Tanpınar, **Edebiyat Dersleri**, Hazırlayan: Abdullah Uçman, Dergah Yay., s.264.

modernleşmesinin sanat alanındaki uygulayıcısı olma misyonunu üstlenir. Şiirlerinde kendini bir bütünün parçası olarak gören bir birey vardır. Doğal ve kültürel güzellikleri kişisel duygulanmaların ekseninde verir. Bu eksen her zaman ulusal bir ruh ile beraberdir. Yahya Kemal'in kullandığı dil de mensubu olduğu ulusun günlük dilidir.²¹⁵ Yahya Kemal'in düşünce merkezinde mazi fikri vardır. Şair, kaybedilmiş bir zamanın peşinde gibidir. Bu açıdan baktığımızda Yahya Kemal'in bir tarafı epiktir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi: “Her şiirinde masaya vurup bir zafer çılgılığı atışı vardır ki bu, dile hakim oluşundandır.” O, tasviri şiirin değil ses şiirinin peşindedir. Tanpınar, Yahya Kemal'in estetiğini üç kelime ile özetler: Musiki, hayal ve rüya.²¹⁶ II. Meşrutiyetten sonraki dönemde asıl açılım Mehmed Akif, Yahya Kemal ve Ahmed Haşim'in eserleriyle gerçekleşir. Bu şairler kendilerinden önceki yüzyılın yenilik arzularının gelişmiş birer örneği olmanın da ötesine geçerler.²¹⁷

1910'lu yıllardan itibaren şairler, ülke problemleriyle dolu bir içeriğe yönelirler. Balkan ve Birinci Dünya Savaşları ve Mütareke döneminin ağır koşulları sanatçıları “milli” bir arayışa yöneltir. Bu anlayış Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla iyice pekişir. Coşkulu bir memleket edebiyatı oluşur. Bu edebiyat 1930'lu yılların sonlarına kadar da etkisini devam ettirir. Mehmet Emin Yurdakul ile 1911'de görülen Genç Kalemler (Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp) II. Meşrutiyet dönemi boyunca egemen olacak biçim ve içerik anlayışının temellerini atarlar.²¹⁸ Atılan bu temelin ardından mütareke yıllarında yukarıda saydığımız isimlerin açtığı yoldan giden “Hecenin Beş Şairi” olarak nitelenen bir grup oluşur. Grubun en önemli ismi Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Önceleri aruzla yazan şair, daha sonra heceyi kullanır. “*Han Duvarları*” şiirinde görüldüğü üzere şair konularını memleket coğrafyası ve bu coğrafyada yaşayan insanlardan alır. “*Sanat*” adlı şiirinde yerli kaynakları görmezden gelenlere karşı bir tepki vardır.²¹⁹

---

²¹⁵Sazyek, a.g.y., s.23-24.

²¹⁶Tanpınar, a.g.e., s.102-105.

²¹⁷Kahraman, Okay, a.g.m., s.160.

²¹⁸Sazyek, a.g.y., s.22.

²¹⁹ Enginün, a.g.e., s.35.

Özdenören'in Çamlıbel'in şiirleriyle ilk tanışıklığı Maraş Lisesi yıllarına rastlar. Lisenin kütüphanesinde Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları adlı şiirini okur. Han Duvarlarının zihin dünyasında yaptığı etkiyi şöyle açıklar:

“Han Duvarları şiir dünyama bomba gibi düşmüştü. Trajik bir şiirle karşı karşıyaydım. Trajik olaylar yüzeysel olaylardır, onu allak bullak eden tutkular daha derinlerde oynar. Tutkuların bir bölgesi vardır; kasırgasal girdapların içine aldığı bu bölgeyi Han Duvarları'nda bulmuştum.”

Şair, devamında Şeyhoğlu Satılmış'ı anlatır ve şiiri tahlile devam eder:

“Huduttan hududa atıldıktan, son kurşunu saldırıya geçenerin üzerine siktikten sonra, tüfeğini boğazdaki çahların üzerine fırlatıp atan Şeyhoğlu Satılmış. Bir karlı yol kıyameti. Akıntının öbür yakasına geçememiş. Bu adam yüksek sesle düşünüyordu, ama düşünüyordu. Tora dağlarını gören bir dağda oturmuş, kulağını hanın duvar taşına dayamış, dinliyor, sonra da enli saldırmayla taşa vurarak karşılık veriyor. Sonra arkasından yarı yarıya çürümüş, içi kovuk bir ağaca yaklaşıp elini sokuyor; ağacın kovuğundaki ipi çekiyor; meşin kırbaç şaklıyor, yağız atlar kişiyor ve serüven başlıyor.(...)”²²⁰

Faruk Nafiz'le birlikte adları anılan diğer şairler; Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek'tir. Bu isimlerden özellikle Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç'ın şiirlerinde kullandığı temalar sevgi, aşk, deniz ve mehtaptır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in kendinden sonra gelen iki tane takipçisi vardır. Bunlar Kemalettin Kamu ve Ömer Bedrettin Uşaklı'dır. Milli mücadeleye bizzat katılan Kemalettin Kamu, asıl ününü Cumhuriyet döneminde yazdığı şiirleriyle yapar.

“Ben gurbette değilim

Gurbet benim içimde”

dizeleri onun bir “gurbet şairi” olarak anılmasına vesile olur. İki şairin de şiirlerinde yoğun bir vatan sevgisi, gurbet ve yalnızlık teması görülür. Şiirde folklor unsurlarına önem veren şairlerin başında Ahmet Kutsi Tecer gelir. Didaktik

²²⁰Yakın, a.g.d., s.84.

şairlerinin yanında duygulu lirik şiirleri de vardır. Tecer, şiirlerinde köye, folklore ait değerleri ortaya çıkarır. Halk şiir geleneğinin son büyük temsilcisi olan Âşık Veysel Şatıroğlu'nu da keşfeder. Memleket şairlerinin bazıları hamasi yönü ağır basan şiirler yazarlar. Bu isimlerin başında Behçet Kemal Çağlar ve Arif Nihat Asya gelir. Behçet Kemal'in sanatı saz ve halk şairleri ananesine bağlıdır. Şairde “kahramanlık kültürü” hâkimdir. Türk tarihinin başlangıcından itibaren kahramanlarını şiirinde birleştirir. Şiirde hamaset ve tarihe önem veren diğer isim Arif Nihat Asya'dır. “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” şiiri en önemli şiiridir.²²¹

Alaeddin Özdenören, Arif Nihat Asya'nın şiirleri hakkında şu yorumu yapar:

“Arif Nihat Asya'nın Bayrak şiirini nasıl unuturum. Bu şiiri sevmiştim ama şiir bana sanki zorlanmış gibi geliyordu. Şair sanki kendisini övüyor gibiydi. Asya, daha sonra Rubailer'i ile sevdiğim şairler arasında yerini alacaktır.”²²²

“Beylik Edebiyat” olarak nitelendirilen memleket edebiyatına ilk karşı çıkış Yedi Meşaleciler diye adlandırılan gruptur. Sanat için sanat anlayışını savunan bu grupta bulunan şairler: Muammer Lütfi, Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret Solok ve Ziya Osman Saba'dır. Bu grup artık Ayşe Fatma edebiyatından bıktıklarını ifade ediyor, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati anlayışının devamı olduklarını gösteren şiirler yazarlar.²²³

1920'lerin başları Türk şiirinde önemli olan üç girişime tanıklık eder. Bunlardan ilki Dergâh mecmuası etrafında buluşan, edebiyatımıza idealist felsefeye bağlı sezgicilik öğretisini getiren felsefe uzmanları ve edebiyatçılar. Diğerleri Nazım Hikmet'in Mayakovski'nin şiiri aracılığıyla yöneldiği fütürizm akımı. Son olarak da Ercüment Behzat Lav'ın Dadaist akımın ilk örneklerini şiirimizde vermesini sayabiliriz. Bunlardan ilki olan Dergâh mecmuası özellikle 1930'lu yıllarda Türk şiirinde önemli bir yeri olan mistik anlayışı yerleştirir. Bu hareket Fransız düşünür Henri Bergson'un görüşlerinden etkilenir. Şiirimizde toplumsalcı bir içerikle özdeşleşen hece vezni ilk defa elit bir şiir anlayışının biçim ögesi olur. Ahmet Haşım

²²¹Enginün, a.g.e.,s.45.

²²²Yakın, a.g.d., s.82.

²²³Enginün, a.g.e., s.34-65.

ve özellikle Yahya Kemal'in edebi önderliği bu hareket için önemlidir.²²⁴ Fransa'da Albert Sorel'in derslerinden etkilenen Yahya Kemal milli tarihe önem verir. "Akdeniz Medeniyeti" anlayışını dile getirir. Pek uzun sürmese de "NevYunanilik" akımını başlatır. Yahya Kemal'in şiirlerinde vatan ve tabiat sevgisi İstanbul ile birleşir. Yine Yahya Kemal'in öğrencisi olan Ahmed Hamdi Tanpınar'ı bu hareketin içinde sayabiliriz. Böylece Dergâh dergisi milliyetçi havasıyla hem yazarları hem de öğrencileri etrafında toplar. Eğitimini Rusya'da yapan Nazım Hikmet ise Marksizm'in koyu bir propagandacıdır.²²⁵

Alaeddin Özdenören, Nazım Hikmet'in ideolojisini ve şiirini şöyle yorumlar:

"(...) Daha sonra ortaya çıkan komünist ideoloji, şairlerini de beraberinde getirdi. Hatta önce şairini getirdi diyebiliriz: Nazım Hikmet. Ve daha sonra onun açmış olduğu yoldan gidenler. Bu çığır da insanımızın duyarlılığı ile tezat teşkil ettiği için fazla ilgi görmedi. Yani insanımızın tahayyül ve tahassüse ait değerlerine yabancı olduğu için, halk tabakalarına nüfuz edemedi. Ama yine de komünist ideolojinin yayılmasında şairlerin önemli bir rolü olduğu inkar edilemez."²²⁶

Şiirlerinde kullandığı dil ve üslup kadar konularıyla da dikkat çeker. Aşk duygularını işlediği lirik şiirlerine rağmen şöhretini Marksizm'in propagandasını yaptığı şiirleriyle elde eder. Nazım Hikmet makine hâkimiyetinin özlemine çeker. İnci Enginün, şairin bu yönüyle alakalı şöyle bir tespitte bulunur:

"Hafız-ı Kapital" olan şair, çareyi Komünizmde bulur."

Enginün'ün de dediği gibi şairin yaptığı bu davranış, aslında milli varlığını milletler arası bir ideoloji uğruna feda etmesi demektir. Şairin şiirleri kitleye hitap eden şiirlerdir. Çünkü onun şiirinde kitlelerin hareketini hatırlatan ahenk, kelime öbeklerinin başarıyla düzenlenmesinden gelir. Mayakovski'den aldığı şiir şemasıyla klasik halk şiiri şeklini kırar. Böylece serbest nazmın yaygınlaşmasına yol açar.

²²⁴Sazyek, a.g.y., s.22.

²²⁵Enginün, a.g.e., s.34-65.

²²⁶Hasan Sutay-Süleyman Doğan, "Şiir Toplumun Manevi Silahıdır", (Alaeddin Özdenören Röportajı), **Unutulmuşluklar**, s.166.

Ercüment Behzat Lav, Nazım Hikmet ile birlikte serbest müstezadı başlatan isimlerden biridir. Almanya’da eğitim gören Lav, Avrupa’da gelişen yeni edebiyat akımlarını tanınmasına rağmen Nazım Hikmet’in seviyesine ulaşamaz.²²⁷

Nazım Hikmet ve arkadaşlarının ihmal ettiği en önemli şey, manevi olgudur. Şiirde manevi olguyu yakalamak isteyen şairlerin başında Necip Fazıl Kısakürek gelir. “Öz Şiir”in peşinden giden şair, mistik ve dini heyecanla şiirler yazar. Necip Fazıl için önemli olan görülenin ardındakidir. O, bu özelliğiyle 1930’lu yıllarda Nazım Hikmet’in tam karşısında görülür. Necip Fazıl, devamlı arayan ve hiç tatmin olmayan modern insanın iç problemlerini eserlerine taşır. Şair, pozitivist değildir. Estetik duygulara akılla beraber sezgiyle ve zevk hissiyle yaklaşmak gerektiğini belirtir. Şüpheli değildir. Çünkü kendinden önceki hiçbir estetik yargıyı reddetmez ve yeniliği bunlar üzerine kurar.²²⁸

Alaeddin Özdenören, Necip Fazıl gibi öz şiirin peşinden giden bir şairdir. Bu noktada şairin örnek aldığı iki önemli isim vardır. Bunlardan ilki Necip Fazıl Kısakürek, diğeri ise Sezai Karakoç’tur. Zaten Necip Fazıl ile tanışmalarına vesile olan kişi de Karakoç’tur. Özdenören için bu iki isim çok farklı bir yerdedir. Felsefe eğitimi sırasında Henri Bergson’dan aldığı sezgicilikle ilgili disiplinler, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç’la birleşerek şairde yeni bir sezgicilik algısı oluşturur. Necip Fazıl’ın Özdenören’deki yerini şu cümlelerle daha iyi anlayabiliriz:

“Bir şair-düşünür: Necip Fazıl Kısakürek. Hayat, hareket, ruh ve akıl adamı. Bu şair-düşünür, düşüncelerini şiirleştiriyor ve her şeyi yeniden hatırlatıyordu. Şiirde düşünce ve düşüncede şiir. Kan kokusunun sarhoşluğu başlarına vurmuş olduğu halde, durup dinlenmeden en feci vahşetleri irtikap eden bir güruhu teşrih etti. Fikirleri ve şiirleriyle toplum ruhunu donmuşluktan kurtaran insan. Toplum ruhunu sevince gark eden bir insan. Bu insan toplumu sevindirmek ve bu sevinci paylaşmak için gelmişti. Ruhunda öylesine coşkun bir sevinç vardı ki, insan yerlere kapanıp toprağı öpmek ister. Hiddeti de sevinci kadar güzeldi. Vatanı ezeli ve ebedinin, mutlakin, idealin yeri olan bu şair-düşünürün gençliğin ustası olması

²²⁷ Enginün, a.g.e., s.27-56.

²²⁸ Okay, **Poetika Dersleri**, Dergah Yay., Ekim, 2011, s.161.

mukadderdi. Öyle de oldu. Varlığının mahiyetini ve son gayesini aramakta olan gençliğe, öğretti ve onları yükseltti, asilleştirdi.”²²⁹

Ahmet Hamdi Tanpınar’da Fransız şiiri ve felsefesi kültür birikimini oluşturan an etkindir. Şiirlerinde zaman, ruh ve aşk kavramlarının önemli imajlar arsındadır. Tanpınar için zaman; geçmiş, yaşanan an ve geleceğin birlikte idrak edildiği bir bütündür. Bunun en güzel örneğini Bursa’da Zaman adlı şiirde görürüz. Başlangıçta heceyi kullanmasına rağmen sonraları serbest şiire geçer. Folklerden daima uzaktır. Hayat karşısındaki pasif duruşu, onda hayal ve gerçeğin karışmasına yol açar. Şair, gerçek karşısında rüya ve hayale sığınır. Şiirlerinde musiki ve ahenk ön plandadır.²³⁰

Makineleşmenin yarattığı sorunlar ve köyden kente göç olgusu 1950’li yılların sanat ve edebiyatına yansır. Bu dönemde yazarlar daha çok toplumsal gerçekçiliğe yönelirler. Türk Edebiyatında bu yıllarda kentleşme olgusunun yarattığı bunalım sanata yansır. Türk edebiyatında işlenen bunalım, yalnızlaşma, değer çatışmaları ve karamsarlık gibi duygular baskıcı bir yönetimin sonucudur. Yine bu yıllarda batı klasiklerinin Türkçeye çevrilmesiyle birlikte batı edebiyatındaki bazı temalar bizim edebiyatımıza geçer. İkinci Dünya savaşının sonunda batıda büyük bir yıkım yaşanır. Bu yıkım sonunda oluşan inançsızlık, güvensizlik, karamsarlık ve bunalım gibi temalar Türk edebiyatında da işlenmeye başlar. Bu dönemde Türk edebiyatında Camus, Sartre, Beckett, Ionesco, Picasso’nun etkilerinden söz edilebilir. Batıdan gelen yeni akımlarında etkisiyle Tanzimat’tan beri süre gelen değer çatışmaları bu yıllarda etkisini iyice gösterir. Türk edebiyatı ilk defa İkinci Dünya savaşı yıllarından sonra benliğini bulmaya başlar ve taklitçiliğini bir kenara bırakır. Bu durumun ilk yansımasını Garip akımında görürüz.²³¹

1940’lı yılların başında şiirimizde “Garip Hareketi” denen bir akım oluşur. “1940 Kuşağı” diye adlandırılan şairler ve Garip Hareketinin mensupları toplumcu gerçekçi anlayışla eserler verir. Alaeddin Özdenören’in şiirle, edebiyatla tanıştığı yıllarda okuduğu isimler işte bu 1940 kuşağı olarak adlandırılan kuşaktır. Garip

²²⁹ Alaeddin Özdenören, “Ozanın Göstergeleri”, **Hece Dergisi**, S.73, (Diriliş Özel Sayısı), Ocak, 2003.

²³⁰ Enginün, **a.g.e.**, s.66-67.

²³¹ FerhatKorkmaz, **Pazar postası (İkinci Yeni Limanı)**, Salkımsöğüt Yay., 2012, Erzurum, s.15

Hareketinin temsilcileri; Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat Horozcu'dur. "1940 Kuşağı"nın şiire bakışı ile Garip Hareketi, anlayış bakımından birbirlerinden farklıdır. İki görüşün ortak paydada bulunduğu tek nokta ise, "yenilikçi" olmalarıdır.

Orhan Veli ve arkadaşları beş duyuya hitap ederler. Oluşturdukları şiir atmosferi bir önceki ve bir sonraki kuşaklara göre daha rasyoneldir. Orhan Veli şiirde günlük hayattan görünümleri aktaran kelimeler kullanır. Ancak şair, günlük hayatta kullanılan alaycı ve şakacı parçalarından ziyade romantik etki bırakan eserleriyle tanınır. Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday ise tutarlı bir şekilde kaleme aldıkları lirik şiirleriyle daha çok okur bulur. Her iki şairde şehirli görünümü sürekli korurlar. Melih Cevdet'in şiir tekniğinde daha çok inşai yön ağırdır. Oktay Rıfat ise eserlerinde şiirle resmi yan yana düşünmemize kapı aralar.²³²

Garip Hareketi'nin şiir anlayışı 1941'de yayımlanan Garip adlı kitabın önsözünde belirtilir. Kitabın önsözünü Orhan Veli kaleme alır. Garip Hareketi ölçü ve uyak, şairanelik, edebi sanatlar, burjuvazi ve duygusallığa karşıdır. Garip Hareketi edebiyatta bir özgürleşme hareketidir. Dil ve anlatım Garip Hareketinde farklıdır. Bu farklılığı sade Garip Hareketi'nde görmeyiz. 1940 kuşağı şiirine bakıldığında biçimsel bir farklılaşma göze çarpar. Garip Hareketi toplumun günlük yaşantısını ele alır. Gülmece ağır basar, şakacı bir anlayış vardır. Garipçiler sanki dalga geçen bir eda ile şiir yazarlar. Alaeddin Özdenören, Garip hareketini şöyle yorumlar:

"Bence şöyle bir düşünceden yola çıkmışlardır Garip şairleri: Kendilerini bir çerçeve içine hapsedmemek, sıradan insanların arasına karışmak. Gereksiz ve aşırı ihtiyaçlardan arınmış, kurtulmuş bir insan olmak. Böyle bir insan başkalarından ihtiyacı olmayan şeyleri almayacağı gibi, kendi benliğini de aşırı ihtiyaçlardan korumuş olacaktır. Halkın arasına yayılarak yeni bir yaşama gücü getirmek. İnsanların sevinçlerini, üzüntülerini paylaşmıyor değil; ama bunun için düğün evlerinin değil, meyhanelerin yolunu tutarlar. Bir gerçekçilikleri vardır, ama bu gerçekçilik hiçbir karışıklık ve ruh çatışmasına yol açmaz. Kendilerini kültür yoksunu imiş gibi

²³²Ebubekir Eroğlu, **Modern Türk Şiirinin Doğası**, YKY., s.38.

göstermeye heves ederler; çünkü ancak böyle yaparlarsa, insanımızın yüzeyde kalan ve derine inmeyen yanlarını alırlarsa, onlarla barışık olacaklarını sanırlar. Ve bunda da samimidirler. Bir duvarı üç tabaka paslı kırık bir halıdan, bir duvarı mukavva ve yelken bezinden, girişinde soba vazifesini gören birkaç galonluk gaz tenekesi bulunan meyhanelerde ‘kafa çektikleri’ takdirde, halkın arasına karışmış olacaklardı. Orhan Veli böyle bir meyhaneden çıktı ve kireç dolu bir çukura yuvarlanarak öldü.(...)”²³³

Başta da belirttiğimiz gibi 1940 şiiri toplumcu gerçekçi bir şiirdir. Bu kuşağın oluşumunda ana kaynak, Nazım Hikmet şiiridir. İlhami Bekir Tez ve Ercüment Behzat Lav toplumcu şiir anlayışının diğer temsilcileri arasında gösterilebilir. Fakat bu iki isim Nazım Hikmet kadar etkili olamamıştır. Sıkıyönetim ve darbe yıllarında şairler, dünya görüşleri nedeniyle tehlikeli ve sakıncalı sayılır. Buna bağlı olarak da şiirleri yayımlanmaz. 1960’dan sonra biraz daha özgür bir ortam sağlanmasıyla şairlerin şiirleri yayımlanır.

Nazım Hikmet’in şiiri serbest nazım ve toplumcu gerçekçi şiirin edebiyatımızdaki ilk örnekleri olması bakımından değerlidir. 1940 Kuşağı’nda Nazım Hikmetin bu toplumcu yanının etkisi büyüktür. 1940 kuşağının önde gelen şairleri şunlardır: Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, Enver Gökçe, Ahmet Arif, Atilla İlhan. 1940 kuşağının poetikasını Nazım Hikmet şiirinden aldığımız söylemiştik. Toplumsal görüşlerin oluşmasında Marksizmin etkisi fazladır. O yıllarda Lenin, Stalin, Babel’den bazı kitapların çevirileri yapılır. Okudukları bu kitapların da etkisiyle siyasal yönetime eleştirel bir bakış açıları oluşur. İnsanlığın kurtuluşu için işçi sınıfının egemen olduğu bir düşünce sistemini savunurlar. Bu sebepten şiirlerinde toplumsal izlekler ağır basar. Siyasal baskı, insanın ezilmesi ve sömürülmesi, işçi kesiminin zorlu yaşantısı şiirlerinde ele aldıkları başlıca konulardır. Anlık ve çarpıcı durumların sade bir dille anlatılmasından yana tavır güderler. Bireyin ruh ve duygu dünyası şiirlerinde yer alır. Bunun yanında bireyi toplumsal ve siyasal çerçevede verirler.

---

²³³ Alaeddin Özdenören, “Ozanın Göstergeleri”, **Hece Dergisi**, S.73, s.113.

Alaeddin Özdenören şiirinin asıl yapısı, İkinci Yeni şiiriyle oluşur. 1955-65 yılları arasında kendini gösteren İkinci Yeni şiiri bir akım değildir. Yetişme şekilleri ve beslenme kaynakları bakımından çok farklı olan şairlerin eserlerinde sonradan tespit edilen benzerliklere dayanarak bu ad verilir.²³⁴

Ebubekir Eroğlu İkinci Yeni şiirinin bu isimle anılması noktasında şunları söyler:

“Şiir hareketine İkinci Yeni gibi yapay bir ad yerine tanımlayıcı bir ad verilseydi, söyleyişin aldığı yeni biçim, mesela modernleşme niteliğini yansıtan bir sıfatla anılsaydı, ayrıntılardaki çeşitlenmeyi de, dejenere olduğu yahut aşıldığı yerleri de bir tanım çerçevesinde anlamak daha kolay olurdu.”²³⁵

Dönemin toplumsal ve siyasal koşullarının İkinci Yeni şiiri üzerinde direkt etkisi vardır. Turgut Uyar bu etkiyi bir yazısında şöyle aktarır:

“Şiirin kendi özgül organikliği, yaşarlığı yanında Demokrat Partinin yarattığı para patlamasına değinmek gerek. Para patlamasının getirdiği değerler değişmesine, sarsılmasına. Ben kendi adıma bir subay olarak Terne’den Ankara’ya geldiğimde büyük bir sarsıntı geçirdim, bir hesaplaşmaya girme gereğini duydum. Öbür arkadaşlar da aynı hesaplaşmayı yaşamış olmalılar ki şiir değişti ve değiştiği ortama yerleşti.”²³⁶

Turgut Uyar başka bir yazısında da, kendi kuşaklarının derdinin şiir yazmak olmadığını, yaşamın karmaşasını şiire taşımak istediklerini söyler.²³⁷ İkinci Yeni şiiri, belki de Türk şiir tarihinde en çok tartışılan ve yapılan tartışmaların günümüzde de tam olarak netliğe kavuşmadığı şiir akımlardan biridir. Türk şiiri 1960’lardan bugüne çeşitli gelişmeler gösterir. Fakat bu gelişmeler bir noktada, İkinci Yeni şiirinin etkisinde yaşanan gelişmelerdir. Garip Hareketi ve İkinci Yeni şiir akımları, Türk şiirinin ana damarının kırılması demektir. Garip Hareketi bu damarda önemli

²³⁴ Enginün, **a.g.e.**, s.108-116.

²³⁵Eroğlu, **a.g.e.**, s.43.

²³⁶Mehmet H. Doğan, “Türk Şiirinde İkinci Yeni Dönemeci”,**Hece Dergisi**, S.53-54-55, (Şiir Özel Sayısı), s.95.

²³⁷Doğan, **a.g.d.**, s. 95.

çatlaklara sebep olmuşsa da, asıl kırılma İkinci Yeni şiiriyle oluşur. Alaeddin Özdenören'in edebi şahsiyetinin oluşmasında İkinci Yeni hareketi ve edebiyat politikalarının önemli bir yeri vardır. Bu önemi, İkinci Yeni'den biraz daha bahsederek ele almak istiyoruz.

Alaeddin Özdenören, İkinci Yeni şiirinin nasıl ortaya çıktığını, hareketi ortaya çıkaran temel unsurları şöyle yorumlar:

“İkinci Yeni’yi ne Garip hareketi doğurmuş, ne de İkinci Yeni bu harekete bir tepkidir. İkinci Yeni bir açılım şiiridir. Kapalı toplum olmaktan çıkıp, açık topluma dönüşmüş, dünyaya gözünü açmaya başlamış bir toplumun şiiri. 1950 sonrası toplumun durumu şöyle: Bir romatizma buhranından çıkılmaktadır. Adaleler, mafsallar oynamaya başlamıştır ama acı da duyulmaktadır. Bu organların gösterdiği mukavemetin toplu durumudur. Yavaş yavaş azalır, sağlıklı olduğumuz zaman hareketlerimizden edindiğimiz şuur da kaybolur. Esasen bu duyumun henüz duyuş yahut da kayboluş halinde olduğu, kuvvetlenmek için fırsat beklediği kabul edilebilir. İkinci Yeni bu mukavemetin şiiridir. Mukavemete mukavemet göstermek; arzu, ihtiras bizi saptırdığı zaman zaruri olarak kendimize sebepler göstermek zorundayız. Hatta meşru olmayan arzuya karşı, başka bir arzu koyduksa, iradenin doğurduğu bu arzu, ancak bir fikrin çağırmasıyla ortaya çıkmıştır.

Bu sonuca rasyonel yollardan ulaşıldığını kabul etsek bile sonucun kendisi rasyonel değildir. İkinci Yeni rasyonel olmayan sonucun rasyonel olmayan şiiridir.”²³⁸

Şiir anlayışının öncüleri arasında İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar gösterilebilir. Garip hareketinde ihmal edilen semboller ön plana çıkarılır. Basitlik ve aleladeligi şiirden dışlarlar. Bunun bir tezahürü olarak günlük konuşma dilinden uzaklaşırlar. Anlaşılması güç bir dil kullanırlar. Bu durum şiirin okunmasını da anlaşılmasını da zorlaştırır.²³⁹ Anlaşılması zor olan şiir ise soyutlanmış bir şiirdir.

²³⁸ Alaeddin Özdenören, **a.g.d.**, s.113.

²³⁹ Enginün, **a.g.e.**, s.109.

Cemal Süreya bu konu hakkında “Yeni şiir soyut bir şiir olmaya gidiyor” der.²⁴⁰ Edip Cansever de soyut şiiri savunur ve şunları söyler:

“Sözcüklerin, deyimlerin en soyutuna kadar gitmek bence şairin evreninin zenginliğini gösterir. Gerçeğin anlatımı gerçeğe çok yanlışlık kazandırılması için en doğal yol soyutlamadır.”²⁴¹

Şairler genelde halk kültürüne karşıdır. Dikkatlerini büyük şehrin kalabalığında kaybolmuş insana çevirirler. Bu insanın en önemli özelliği ise yalnızlıktır. Şiirde yeni bir duygu dalgası ve yoğun çağrışımlar ağı örerler. Vezin ve kafiyeyi bütünüyle reddetmezler. Zaman zaman mensur şiir denen tarza da yönelirler. Tüm edebi sanatları, bol sembolleri, kullanırlar. Şiirlerinde çok karışık cümle yapısı görülür. Öztürkçeden ve çeşitli yabancı dillerden alıntı yaparlar. Şiirde gelenekten orijinal şekilde yararlanırlar. Şiire yöneltilen en önemli tenkit kapalı oluşudur. İnci Enginün, şöyle der:

“İkinci Yeni ortak bir hareket olmamakla birlikte, anlamsızlığı savunması, kelimeciliği, orijinal hayalleriyle 1957-61 arası kendisini kuvvetle hissettirdi ve anlamsızlığı çözmeye uğraşmaktansa ne dediği açıkça anlaşılan ama şiir duygusunu kaybettiren, kalabalıkları kışkırtıcı bir şiir ihtiyacını ortaya çıkarmaya vasıta oldu.”²⁴²

İkinci Yeni şiirinde verilen gerçeklik, dış dünyada kolaylıkla algılanan bir gerçeklik değil. Gerçeklik; doğadan, toplumdan ve insandan alınan öğelerle yeniden tasarlanır. Sonuç da ortaya çıkan ise, gerçekliğin şiire yansımış şeklidir. Sezai Karakoç gerçekliğin yeniden verilişini, “Yeni Gerçeklik” olarak nitelendirir:

“ ‘Laleliden dünyaya doğru giden bir tramvaydayız.’

İşte, yeni şiiri özetleyen bir mısra. Bu artık klasik şairin yolculuğuna benzemiyor. Klasik şair, ‘azgın bir davetle neredeyse toprağın sonuna gider. Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp göçmemek’ şartıyla. Orhan Veli akımında ise insan, Laleliden çıkar bir yolculuğa

²⁴⁰Pazar Postası, 20.04.1958.

²⁴¹Dost, Nisan 1960.

²⁴²Enginün, a.g.e., s.111.

ve tramvaya atlar. Ama mutlaka Sirkeci'ye gider. Yeni gerçekçi akımda ise (çünkü bence yeni akım, bir çeşit neo-realist akımdır), Laleli'den çıkar yolculuğa tramvayla, ama dünyaya gider. (Ben)in en küçük davranışı bile büyük bir haber gibidir. Yaşama vardır ve önemlidir, ama bir haber olarak. Neyin haberi? Bunu şair de bilmez. Orhan Veli günlük çırpınışların şiiriydi, bu şiir ise yaşamayı, gerçek yaşamayı cevheriyle görmeye, yakalamaya çalışıyor.”²⁴³

İkinci Yeni şiirinde imgenin yüzeydeki görünüşü değil, daha derinlerdeki anlamı önemlidir. Şiir söylediği, ele aldığı şeylerden dolayı değil sadece şiir olduğu için değerlidir. Fakat İkinci Yeni şiiri dönemi içinde yanlış anlaşılmış, daha doğrusu önemi anlaşılammıştır. Turgut Uyar bu anlaşılammama noktasında anlamlı bir örnek verir. “*Çıkmazın Güzelliği*” adlı yazısının eleştirilenler tarafından ne derece yanlış anlaşıldığını şu cümleleriyle ifade eder:

“‘*Çıkmazın Güzelliği*’ başlıklı yazım, aslında çıkmazın, çıkmazı zorlamanın insaniliğini, güzelliğini göstermek için yazılmıştı, ama bunun yorumu şöyle oldu: Şiir çıkmazdadır, dolayısıyla Turgut Uyar çıkmazdadır.”²⁴⁴

İkinci Yeni şiiriyle beraber eski şiire yaklaşan, yeni çağrışım alanları sağlayan kelimeler şiire girer. Sezai Karakoç, kelimeleri daha derin anlamlarıyla kullanır. Cemal Süreya ve Ülkü Tamer günlük hayata dair renkli ve parıltılı kelimeler kullanır. Turgut Uyar'da insana değerek anlam kazanan kelimeler vardır. Ece Ayhan'ın kelimeleri okuru uyaran bir kırılma gibidir. İlhan Berk ise kullandığı kelimelerle letrizme kadar gider.²⁴⁵

Cemal Süreya, çıkardığı Papirüs dergisiyle hareketin toplayıcısı olur. Süreya kendine has bir dil oluşturur. Bu dili oluştururken halk deyimlerinden yararlanır. Açık veya kapalı tüm şiirleri anlam yüklüdür. Şiirin belirli kalıplara hapsedilerek yazılmayacağını savunur. “*Şiir Anayasaya Aykırıdır*” ve “*Folklor Şiire Düşman*” adlı yazıları onun şiir anlayışını gösteren yazılarıdır. Şahsiyeti ön plana alan, biçimin önemini belirten görüşler ileri sürer. Cemal Süreya:

²⁴³Enginün, a.g.e., s.96.

²⁴⁴Doğan, “Türk Şiirinde İkinci Yeni Dönemeci”, **Hece Dergisi**, S.53-54-55, şiir özel sayısı, s.98.

²⁴⁵Eroğlu, a.g.e., s.47.

“Halk deyimlerinin havası şiirin kanat çırpmasına imkân vermeyecek kadar dar bir havadadır. (...) Şiirde asıl olan hikâye etmek değil, kelimeler arasında kurulacak ‘şiirsel yük’ür.”

Yukarıdaki sözler, Süreya’nın Ahmet Haşim yolundan gittiğini açıkça gösterir. Onun için önemli olan her şairin dile yenilikler eklemesidir. Çünkü şairin kalıcılığı buna bağlıdır.²⁴⁶ İnci Enginün, Cemal Süreya’nın ilk şiirinden son şiirine kadar lirizmin ve erotizmin hâkim olduğunu; zaman zaman cinsiyet, politika ve dünyayı birleştiren şiirler yazdığını söyler. Ve bir örnek verir:

Sarılp eşkiyama türkümü söylerim

Bembeyaz bir kadın halinde

Bu konuda Ebubekir Eroğlu ise Süreya’nın hazcılığının şiirde ele aldığı diğer konuları bir parça püriten gösterdiğini savunur. Aslında Cemal Süreya’da eğlence değil, Anadolu ve Ankara motifleriyle dilenmiş bir acı vardır, der. Yazının devamında Süreya’nın Anadolu coğrafyasını sık sık hatırlatan motifleri ve senli-benli söyleyişinin şiire bir canlılık kattığını dile getirir.²⁴⁷

İkinci Yeni hareketinde şiirde kapalılığı, hatta anlamsızlığı önemseyen şairlerden biri de İlhan Berk’tir. *Yeditepe* dergisinde yazdığı bir yazıda şunları söyler:

“Şiir, aslında bir şey söylemez. Bir şey söyleyen şiir, usu allak bullak etmez: usu allak bullak etmeyen şiire ise, kolay kolay şiir diyemem.”²⁴⁸

Sezai Karakoç, İkinci Yeni şairleriyle aynı zamanda eser vermesi ve kapalılığı dolayısıyla bu hareket içinde ele alınır. Karakoç için önemli olan insanların kurtuluşa ermesidir. Bu da mutlak gerçeğin habercisi olan peygamberlerin yoluna uymakla olur. Mehmet Kaplan, Karakoç için Şiir tahlillerinde “milliyetçi, dindar, muhafazakâr zümreye sokabiliriz” der. Karakoç’un kullandığı üslup ve şekil İkinci Yeni hareketi içindedir. Mistisizmi hareket noktası alan şairlerin örnek aldığı iki isim

²⁴⁶Enginün, **a.g.e.**, s.108-116.

²⁴⁷Eroğlu, **a.g.e.**, s.57-58.

²⁴⁸Yeditepe, İlhan Berk, “Galile Denizi”,01.09.1958

vardır: Necip Fazıl ve Sezai Karakoç. Karakoç'un şiirinin aydınlatılamamış olması derin dini bilgisinden ve batı edebiyatı örneklerini tanimasından gelir.²⁴⁹ Karakoç'ta eski şiirin kültürel altyapısıyla kurulan bir bağ vardır. Kültürel altyapı sadece şairliğiyle değil, düşünce alanındaki düzyazı ürünleriyle de kendini gösterir. Modern şiirde eski kültürün ve dini duyarlılığın ortaya çıktığı ilk şair olarak Karakoç'u gösterebiliriz. Şiiri, Türk toplumunun içine girdiği zeminle sınırlandırmaz. Türkçenin oluştuğu daha geniş bir süreç içinde şiirlerini kaleme alır.²⁵⁰ Kullandığı kelimelerin dayandığı güçlü İslam kaynakları onun şiirini ikinci yenedeki gibi anlamsız kelime yığınlarına düşmekten korumuştur. Karakoç bu noktada diğer İkinci Yeni şairlerinden ayrılır. O, şiirde anlamın tamamen atılamayacağını savunur.²⁵¹ *Pazar Postası*'nda yazdığı bir yazıda şunları söyler:

“Şair, düşünceyi ya olağan dışı bir zekayla donatarak, ya aptallaştırarak kullanır. Yani anlam yeni şiirde kendi öz fonksiyonunu yitirmiştir. Bir uyurgezerdir. Hafızasını kaybetmiştir belki. (...) Gerçi yeni şiir, yer yer anlamsızlığı dener. Yer yer anlam boşlukları bırakabilir, anlam sıkıntılarını çekebilir, anlam tatilleri yapabilir. Ama büsbütün anlamsız şiir düşünülemez.”²⁵²

Şiirlerinde ölüm ve kadın konusu sıkça yer tutar. Deyim ve atasözlerini sık sık kullanmaz ama kullandığında da tam yerinde kullanır. Bu onun her türlü basmakalıba karşı olduğunun kanıtıdır. Karakoç ilk kullanıcısı kendisi olan “lambalanacak” kelimelerin de yaratıcısıdır. Kurandaki sure adlarını Türkçe karşılıklarıyla verir. Öztürkçecilik gibi bir tutkusu yoktur. Şiirin gerektirdiği ses başka dillerde de bulursa kullanır. Sanatının temelinde büyük bir karamsarlığın acısı vardır. Şair, büyük ağıtçı'dır.²⁵³ Böylece Karakoç, halkın anlatım biçimine eğilerek şiirinin hayal unsurunu zenginleştirir.

Alaeddin Özdenören, Sezai Karakoç'un bu hareketin içindeki yerini şöyle yorumlar:

---

²⁴⁹Enginün, **a.g.e.**, s.110.

²⁵⁰Eroğlu, **a.g.e.**, s.51.

²⁵¹Enginün, **a.g.e.**, s.110.

²⁵²**Pazar Postası**, 16.03.1958.

²⁵³Enginün,**a.g.e.**, s.108-116.

“Sezai Karakoç’un şiiri, İkinci Yeni akım çerçevesi içine yerleştiriliyor: Çıkış ve hareket noktalarının aynı olduğunu zaten kendisi de söylemekte. Ama çağın kültürüne şuurunu duyurtmak, tarihin büyük sarsıntılarla oynadığı ve çatışmalarla yüklü olduğu varlığı kucaklamaya kadar gidiyor. Yurdunun kalkınması için zekasının ve ruhunun bütün imkanlarını seferber etmiştir.”²⁵⁴

İkinci Yeni şiiri ile Garip şiirinin farklarına değindiğimizde ise İkinci Yeni’nin günlük konuşma dilinin aksine, dilde alışılan kalıpları zorladığını görürüz. Cümle yapısı ve sözdiziminde değişikliklere hatta aşırıya kaçan bozulmalara gidilir. Garip şiirinin şiirde istemediği “imge” tekrar Türk şiirine kazandırılır. İkinci Yeni şiiriyle, soyutlama ve çağrışımların şiirde ne kadar önemli olduğu ortaya konur. İkinci Yeni şiiri, Garip akımındaki “mısracı” zihniyete de karşıdır.²⁵⁵

İkinci Yeni şiirini Garip şiirinden ayıran en temel unsur, “insan” anlayışıdır. Garip şiirinde insan zayıf, korumasız, sıradan bir insandır. İkinci Yeni şiirinde ise insan derinleşir. İkinci Yeni şiiri, şiirin ve şairin kendi içine dönüşüdür denilebilir.²⁵⁶ Özellikle bireyin kendi iç âlemine dönmesi Alaeddin Özdenören’in sanatı için yepyeni bir başlangıç olur. Aslında buna tam olarak bir başlangıç dememiz yanlıştır. Çünkü şair, İkinci Yeni şiirinden haberdar olmadığı yıllarda da kendi iç yaşantısına yönelik veya bireyi ele alan konularla şiirler oluşturur. Fakat İkinci Yeni hareketin insana olan bu yaklaşımıyla birlikte daha sistemli hale gelir. Çalkantılı siyasi ortamla beraber şair, kendi içine ve yalnızlığına yönelir. Özdenören’in İkinci Yeni şairleri hakkındaki genel görüşünü vererek bu hareketin anlatımını noktalayalım:

“İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya’nın ayırıcı yalnızlığını ayırırsak, Edip Cansever, Turgut Uyar ve İlhan Berk’te buhran ve çatışma; karanlığın ince ilmekli örtüsü altında, her şey uykulu ve anlamsız. Büyüttükleri boşluğun derin katmanları arasında sıkışıp kalmışlar ve bir daha kurtulamayacaklar korkusu.(...)”²⁵⁷

²⁵⁴Alaeddin Özdenören, **a.g.d.**, s.115.

²⁵⁵Doğan, **a.g.d.**, s.93-95.

²⁵⁶**Hece Dergisi**, Şiir Özel Sayısı, s.94 .

²⁵⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.d.**, s.114.

1960-1980 arası Türk şiirine genel çerçevede baktığımızda üç ideolojik görüşün etkili olduğunu görürüz. Bunlardan ilki toplumcu-marksist söylemdir. İkincisi ulusalcı söylem. Üçüncüsü ise İslamcı söylemdir.²⁵⁸

Toplumcu-marksist söylem 1960 anayasasının getirdiği özgürlük ortamından etkilenir. Marksist estetiğe göre biricik gerçeklik insan gerçekliğidir. Bunun dışında sanat için bir başka gerçeklik alanı yoktur ve olamaz da.²⁵⁹ Bir önceki dönemde toplumcu gerçekçi anlayışa sahip olan şairler, yeni oluşumdan cesaret alarak Marksist şiirler kaleme alırlar. Marksizim materyalist öğeler içeren bir şiir hareketidir. Nazım Hikmet, Atilla İlhan, Necati Cumalı, Ahmet Arif, Ceyhan Atıf Kansu, Enver Gökçe, Özdemir İnce, Atıl Behramoğlu, İsmet Özel Marksist söylemle şiirler yazan şairler arasındadır. Fakat İsmet Özel de farklı bir durum vardır. İsmet Özel başlarda Marksist söylem ile şiirler yazarken, 1970'li yıllardan itibaren İslamcı söyleme kayar.²⁶⁰

Ulusalcı söylem ise 1940-1960 yılları arasında görülen milli imkânlarla dönme ve çağın sağladığı olanaklar vasıtasıyla tarihin yeniden canlanmasını esas alır. Çünkü İkinci Yeni şiir hareketi ve Marksist söylemler sonunda milli bilinçten tamamen uzaklaşılır. Bu şairler arasında Bekir Sıtkı Erdoğan, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Yavuz Bülent Bakiler, İlhan Geçer, Bahattin Karakoç, Abdurrahim Karakoç, Coşkun Ertepinar örnek verilebilir. Bu şairler daha çok Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Yahya Kemal ve Karacaoğlan çizgisinden gelen şairlerdir. Ulusal kültür, tarih ve kimlik bilinci şiirlerinde ulaşmak istedikleri noktadır.²⁶¹

Araştırmamız için asıl önemli olan grup ise 1940-1960 yılları arasında gelişen İslamcı söylemdir. Tanzimat'la beraber kendisini daha iyi hissettiren batılılaşma hareketleri bizdeki din olgusunu arka plana iter. Çünkü gerilemenin ilk sebeplerinden biri olarak din gösterilir. Batıdan yayılan pozitivizm akımının bunda büyük bir rolü vardır. Ayrıca divan edebiyatında yaşanan tıkanıklık da İslami söylemin arka plana

---

²⁵⁸RamazanKorkmaz-Tarık Özcan, "1950 Sonrası", **Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mas Matbaacılık, İstanbul ,2007, s.90.

²⁵⁹Korkmaz, Özcan, **a.g.y.**,s.91.

²⁶⁰Korkmaz, Özcan, **a.g.y.**,s.101.

²⁶¹Korkmaz, Özcan, **a.g.y.**, s.104.

itilmesinin bir diğere sebebidir. Ve dünyada yaşanan tüm yenileşme çabalarında laisizmin bir din gibi görülmeye başlanması, İslami söylemi neredeyse ortadan kaldırır.²⁶²

1950'lere kadar daha çok Necip Fazıl ekseninde hareket eden İslamcı şiir, İkinci Yeni şairlerinden Sezai Karakoç'un da etkisiyle daha farklı bir yatakta akmaya başlar. Tabii bunda sadece Sezai Karakoç'un değil Cahit Zarifoğlu'nun da etkisi unutulmamalıdır. Alaeddin Özdenören de İkinci Yeni şiirinden etkilenen İslami şairler içinde yer alır. Bu saydıklarımın ek olarak; Erdem Bayazıt, Ebubekir Eroğlu, dönemin oldukça etkili isimleridir. Saydığımız bu isimler ile İslami edebiyat çok daha farklı ve geniş bir açılım sağlar. Bu şairler manevi içeriği batılı söyleyiş özellikleriyle birleştirirler. Böylece şiirde bir bütünlük oluşturmayı amaçlarlar.²⁶³

1960-1980 arası dönemde edebiyat daha çok dergiler etrafında gelişen bir tür olur. 1960-1980 arası şiir dergiler etrafında kümelenen insanların dünyayı algılayışlarıyla oluşur. Özellikle 1960 sonrası şiirde güçlerini metafizik ve İslâm düşüncesinden alan, amaçları her türlü kültür yabancılaşmasını önlemek olan bir grup dergiler vasıtasıyla seslerini duyurur. Bu dergiler arasında Alaeddin Özdenören'in de içinde bulunduğu veya kurucularından olduğu *Büyük Doğu, Diriliş, Edebiyat ve Maveria* gibi dergiler gelir. Bu şairler grubu ilk önce Sezai Karakoç'un *Diriliş* dergisinde daha sonra ise Nuri Pakdil'in *Edebiyat* dergisinde toplanır.

Yirmi yıllık süreçte Türkiye üç büyük darbe yaşar. Bu dönem şiirinin düşünce dünyasını ise toplumun tarihsel ve milli kimliğini yok etmeye çalışan yapılanmaya karşı çatışma ve sorgulama oluşturur. Dönemin siyasal, ekonomik, sosyal olayları eserlerin ana temasını oluşturur. Şiir; güncel olaylardan beslenip, aşırı soyutlamalardan ve söz sanatlarından sıyrılır. Şiirin sesi daha gür, ritmi daha yüksektir.²⁶⁴

Gür söylemin yanında yaşanan sıkıntılardan dolayı daha çok yalnızlaşan ve içine kapanan bir şiir söylemi de vardır. Alaeddin Özdenören'in bu noktada tercih

²⁶²Korkmaz, Özcan, a.g.y., s.109.

²⁶³Behçet Necatigil, "1960 Sonrası Türk Şiiri", *Dergah Dergisi*, İstanbul, 1991, S. 2-20, s.8-9.

²⁶⁴Doğan, a.g.d., s.100-101.

ettiği yol daha içine kapalı, daha yalnızlıkla örülmüş bir yoldur. Alaeddin Özdenören çağdaşları gibi coşkun bir anlatıma sahip değildir.

İslami söylemin önemli temsilcilerinden olan Cahit Zarifoğlu, İkinci Yeni tarzında yazdığı şiirleriyle tanınmaya başlanır. Ancak içerik olarak İslami kaynaklara yöneldiğinden İkinci Yeni şiir anlayışından ayrılır. Cahit Zarifoğlu'nun hayat karşısında daha rindane bir tutumu vardır. Kapalı ve kilitli bir şiir diline sahiptir. Bu dil anlayışıyla İslami içeriği birleştirir. Daha çok labirentizleli şiirler yazar. Cahit Zarifoğlu'nun şiiriyle beraber zengin bir dünyanın içine gireriz. Cahit Zarifoğlu şiirinin, “anlam” üzerine yoğunlaştığını görürüz. Zarifoğlu, *Menziller* kitabıyla İslami şiiri incelemeye başlar. Zarifoğlu; Sezai Karakoç, Cemal Süreyya ve Atilla İlhan etkilerini aşarak kendine özgü bir şiir dili oluşturur. Cahit Zarifoğlu'nda ayrıca madde ve ruh çatışması, batının diktatörlüğüne karşı doğuyu koruma vardır.²⁶⁵ Cahit Zarifoğlu izlenimcidir. Nesnede olan olayları anlatır. Bu sebeple sayıca fazla şiir yazar. Çünkü onda şiir kaçınılmaz bir duygudur. Özdenören, Cahit Zarifoğlu'nun izlenimciliği için şunları söyler:

“Cahit içine dönmüş bir insan olmasına rağmen insanı hayrete gark edecek kadar büyük bir gözlemcidir. Ama onun bu gözlemciliği hep şiir yakalamak içindir.”²⁶⁶

Erdem Bayazıt'ın şiirlerinde, kent yaşamının doğurduğu maddi ve manevi kirliliğin tahrifatı işlenir. Şair bu kirliliğin karşısına düşünsel bir kimlikle çıkar. Kapalı ve imgeci bir söyleme sahiptir. Erdem Bayazıt'ın imgeleri İslam'ın ve insanlığın evrensel kalıpları üzerine kurulur. Erdem Bayazıt, çağdaş temaları dini-mistik bir açıdan yazar. Eserlerinde insanın manevi kurtuluşunu arar.²⁶⁷ Erdem Bayazıt da Cahit Zarifoğlu gibi İslami söylemle İkinci Yeni şiirinin anlatımını birleştiren şairler arasındadır.²⁶⁸ Sosyal hayatta yaşanan bu sıkıntılar ile Erdem Bayazıt'ta hırçın, yüksek bir edayla okunan, gür sesli şiirler görülür. Bu noktada Erdem Bayazıt'ın şiiri için Ahmet Arif'in söyleyiş tarzına yakındır denebilir.

---

²⁶⁵Necatigil, **a.g.d.**, s.8-9.

²⁶⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.16.

²⁶⁷Necatigil, **a.g.d.**, s.8-9.

²⁶⁸Necatigil, **a.g.d.**, s.8-9.

Alaeddin Özdenören’de böyle bir söyleyiş hâkim değildir. Onda daha çok İkinci Yeni şiirinin söyleyiş tarzı vardır.²⁶⁹ Erdem Bayazıt’ın şiirleri ise daha destansı tarzda söylenen şiirlerdir.

Akif İnan’ın şiiri ise hem eski biçimi korumak, hem de beyit düzenine dayalı olan bu şiirde anlamlı bütünler oluşturmayı hedefler. Akif İnan’ın şiiri kendisiyle bağlantılıdır. Şiirlerinde içten dışa doğru bir anlatım vardır. Dışavurumcudur. Daha çok öznedede olanları anlatır. İnan’ın az şiir yazmasını buna bağlayabiliriz.²⁷⁰

Alaeddin Özdenören, Şiirin Geçitleri adlı inceleme kitabında Akif İnan ve Cahit Zarifoğlu’nun şairliğini şöyle ele alır:

“Akif’in şiirlerinde Türkçe mekik gibi dokunur, işlenir. O değişik bir ses, yenilik okşayış, öpüş ve sarsıntıdır. Bunun içindir ki şiirimizde benzersiz bir yer işgal eder. Cahit de öyle. Oluşun bengi sevincine varır, bu sevinci kendine özgü bir dille şiirleştirir. Yalnız sevinç değil hayatın tüm bolluğunu verir şiirlerinde. Hayattan yana olacak yenilikleri bulur, insanı şaşırır. İkisi de uçsuz bucaksızdır: Cahit incecik bir bükülüş ve kabarış, Akif’se köpürüştür. Cahit yağmur altında kalan yapraklar altında bir dökülüş, Akif’se fırtınalara göğüs geren bir içe dönüş. Cahit dışındaki doğayı törpüler, içine alır. Akif’se içindeki doğayı törpüler, dışa vurur.”²⁷¹

Bu noktadan itibaren Alaeddin Özdenören’in çağdaşı şairler arasındaki yerine değinmek isabetli olacaktır. Yukarıda kısaca anlatmaya çalıştığımız üç isim Özdenören’in en önemli çağdaşlarıdır. Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Akif İnan. Alaeddin Özdenören’i bu üç isimden ayıran ve birleştiren özellikleri vardır. Bu dört ismin birleştiği en önemli nokta “şiir”dir. Hepsi de iyi şiirin peşindedir. Cahit Zarifoğlu, bunu kapalı bir kutu gibi; Erdem Bayazıt, destansı bir deyiş gibi; Akif İnan, divan şiirinden kopup gelen bir ahenk gibi ve Alaeddin Özdenören ise lirik ve narin bir duyuş gibi kaleme alır. Cahit Zarifoğlu ve Alaeddin Özdenören’i İkinci Yeni şiirinden aldıkları etkilenmeler çerçevesinde biraz daha birbirlerine yaklaştırsak da iki şairin şiir anlayışı birbirinden çok farklıdır. “Kıskandığım tek şairdir” dediği Cahit

²⁶⁹Necatigil, a.g.d., s.8-9.

²⁷⁰Alaeddin Özdenören, a.g.e.,s.17.

²⁷¹Alaeddin Özdenören, a.g.e., s.13.

Zarifoglu'yla aralarındaki en önemli farklardan biri de Alaeddin Özdenören şiirinde lirik unsurları araması ve bunun uzun bir zaman almasıdır. Cahit Zarifoglu hayatın her anından ve her durumundan şiir çıkarmasını bilir. Alaeddin Özdenören ise şiirin bir “nedret işi” olduğunu, az yazılabileceğini düşünür. “*Ayak Sesleri*” şiirinin on beş yıllık bir macerası vardır. İlk çıktığında “*Kayaların Sırları*” olarak *Edebiyat* dergisinde yayımlanır. Daha sonra yeni bulgularla şiir değişikliğe uğrar en son şeklini on beş yıl sonra verir ve şiiri *Kayıtlar* dergisinde yayımlar. Alaeddin Özdenören'in şu sözleri şiirinin sayıca az olduğunu açıklar niteliktedir:

“...Ben şiirden yola çıkarak veya okuduğum bir romandan, bir kitaptan yola çıkarak şiir yazarım. Dikkatli bir gözlemci değilim.”²⁷² der.

Alaeddin Özdenören “lirik” yazan bir şairdir. Şairdeki bu lirizm ondaki “narin duyarlılık”tan kaynaklanır. Lirik şairler genelde nesnel dünyadan kopuk yaşar. Öznede olup bitenle şiirlerini oluştururlar. Bu yüzden gözlemci şairlere oranla şiiri, daha seyrek yazarlar. Alaeddin Özdenören de şiiri daha seyrek bulan şairlerden biridir. Şairin az şiir yazmasının bir sebebini de, lirizmin bu özelliğine bağlayabiliriz. Bir söyleşisinde “... Ben şiirde lirik unsurları ararım ve onu da yakalamak uzun bir zamana mal olur.”²⁷³ der.

Özdenören, lirik söyleyişi sadece aşkla sınırlandırmaz. Aşırıya kaçan benzetmelere yer verip, şiiri gerçeklikten uzaklaştırmaz. En çok işlediği konular yalnızlık, ayrılık ve ölümdür. Bunun yanında aşk, doğa, metafizik gibi konuları da ele alır. Şiirinde insani olandan toplumsal olana ve siyasi olana kadar her şeyi işler.

Alaeddin Özdenörendeki lirik “ben”, lirik “biz”e dönüşür. Bu dönüşümle beraber şiiri de duygusallıktan düşünselliğe kayar. Şairin şiirinin düşünselliğe kaymasında Sezai Karakoç'un büyük bir etkisi vardır. Şiiri düşünselliğe kaydıkça İnan'ın şiirine yaklaşır. Çünkü Alaeddin Özdenören'in şiiri daha duygusal, İnan'ın şiiri ise daha düşünseldir. Alaeddin Özdenören'in şiiri Akif İnan'inkine nazaran yaşantıyla daha içli dışlıdır. Alaeddin Özdenören daha çağdaş, Akif İnan ise daha

²⁷² Zarifoglu, a.g.e., s.176.

²⁷³ Zarifoglu, a.g.e., s.176.

geleneksel bir yapıya sahiptir. Anlatım ve betimlemeye kaydıkça da daha çok Cahit Zarifoğlu Şiirine yaklaşır.²⁷⁴ Alaeddin Özdenören, insanın makûs talihinin izini takip eder. Alaeddin Özdenören'in Şiiri; insanın kendisiyle baş başa kalmasının, Şiiridir. Şair, zamanı oldukça geniş kullanır. Şiirlerinin bir ucu hep açıktır. Alaeddin Özdenören'in Şiirinde yaŐlanmıŐlık duygusu yoktur. Gençliğe dair Şiirler kaleme alır.²⁷⁵

Özdenören, Şiirini genel çerçevede ele aldığımızda konusunun "hayat" olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda Şiirin çok geniş bir alanı vardır. Fakat lirik Şiirin kendine özgü sınırları olduğunu da unutmamak gerekir. Bu sebeple genişlikten daha çok derinliğe yönelir. Şiirinde hayatın her çeŐidini görebiliriz. Şairin ele aldığı konular hayatın içinden olmakla beraber, Şiirinin kaynağının okumalarından elde ettiği birikimler olduğunu söyleyebiliriz. Okumalarının yanında kendi hatıralarını, hayallerini ve diğer Şairlerden etkilenmeleri de ekleyebiliriz.

Alaeddin Özdenören, Şiirin bir bilinç ve duygu akıntısı olduğunu söyler. Dil Şair için bir hücredir. Şair, melodiyi dile aktarabiliyorsa o Şair başarılıdır. Alaeddin Özdenören Şiirinin blok olarak da dize olarak da doğabildiğini belirtir. Şiiri başta blok halindeyse Şair önce o Şiiri eğittiğini söyler. Şairin Şiirlerini oluşturmasında özellikle "Maraş" doğasının çok etkisi vardır. Özdenören Şiirinin Türk Şiirine olan getirisini yenilikte değil tatta aramak gerekir. Şairin Şiirleri Türk Şiirine bir tat ekler.²⁷⁶ Alaeddin Özdenören'in Şiirleri insanı bir okuyuŐta kendisine bağlayan Şiirlerdir. Şair bu özelliğiyle sürekli ortada görünür olmaktansa okuyucuların yüreğinde gezmeyi tercih eder. Alaeddin Özdenören bir mısrasında Şöyle der: "Günlerce geçer geçer üstüne sesler kalır." Şairin bu dizesiyle kalıcı Şiir yazdığının farkında olduğunu anlarız.²⁷⁷

Alaeddin Özdenören, açık bir imgeyi dile getiriyor gibi görünmesine rağmen, Şiiri aslında kapalı bir kutu gibidir. Kolayca anlaŐılırmıŐ gibi görünen mısralara

²⁷⁴Faruk Uysal, "Lirik Şiirin Geldiği Yer", **Hece Dergisi**, S.76, s.101.

²⁷⁵Uysal, **a.g.d.**, s.102.

²⁷⁶Mehmet Kurtoğlu, "Günler Geçer Üstüne Sesler Kalır: Alaeddin Özdenören Şiiri", **Yedi İklim Dergisi**, s.121.

²⁷⁷Mustafa Aydoğan, "Alaeddin Özdenören'in Şiiri", **Hece Dergisi**, S.76, s.105.

rağmen okuyucuyu bir anlama yönlendirecek bir ipucu bulmak zordur. Bu yüzden her şiir farklı yorumlara açık bırakılır. Alaeddin Özdenören'in şiirlerine bir bütün olarak bakıldığında şiirine hâkim olan imaj "hüzündür" denebilir. Kırık bir kalbin iniltisini, hüznünü, yalnızlığını, isyanını hemen her şiirinde görebiliriz. Bu saydığımız unsurlar, şiirine içli bir lirizm katar. Ancak saydığımız kavramlar içinde anahtar bir kavram var ise o da "hüzün"dür. "Hüzün" Alaeddin Özdenören şiirinin ortak bir söylemidir. Şiirin konusu ne olursa olsun hüzün şiirin genelinde duyulan bir üsluptur. Alaeddin Özdenören, şiiri gündelik sorunlarla ilgili değildir. Şiirlerinde günlük sorunları çağrıştıran kelimeler vardır. Fakat bu durum yazarın gündelik sorunları dert edindiği anlamına gelmez.

Alaeddin Özenören, bir röportajında az şiir yazmasının sebeplerine değinir. Az şiir yazmasının sebebini şair, iki şey bağlar:

Şiirle arasının açıldığı dönemler olmuştur. Alaeddin Özdenören bilerek isteyerek şiirden uzaklaşmak istediğini söyler. Fakat şiir, şairin peşini bırakmaz. Şiirden korktuğu yıllar olur. Okula gitmemek, devamsızlık, ders çalışmamak gibi şeyleri yaşar. Sadece şiir dünyasının içinde devinmek ister. Bu da şairi korkutur. Hatta Alaeddin Özdenören, şiirden uzaklaşmak amacıyla deneme yazmaya başladığını söyler.

Müşkilpesent bir şairdir. Şiiri bir ses olayı olarak algılar. Az şiir yazmadaki güçlük şiirdeki ses olayından kaynaklanır. Onun için şiirde; ses, melodi ve lirizm ön plandadır. Şiir önce şairi tatmin etmelidir. Şiir bir dil olayıdır şair için. Şiir şairin dünyasına bir doğuş olarak gelir. Zorla şiir yazılmayacağını savunur. Şiiri önceden kurgulamaz. Şair az yazmasının diğer sebebi olarak bunu gösterir.

Şairin bir de bestelenen bir şiiri vardır: "*Cebimde Ölümüm.*" Özdenören, şiiri yaşayarak yazan bir şairdir. Yoksa şiir yazılmazdı, der. Şiirden dönem dönem uzaklaşsa da bu şiiri bıraktığı anlamına gelmez.

III.2. ŞİİRLERİ

III.2.1. ŞİİRLERİNİN YAPISI

Alaeddin Özdenören üzerinde 1960'lı yıllar oldukça önemlidir. Bu yıllar, Sezai Karakoç'la tanışması, İstanbulda yeni bir hayata başlaması ve felsefeye olan ilgisiyle harmanlanarak asıl "Alaeddin Özdenören" sentezini oluşturur. Oluşturduğu bu sentezin katmanları arasında halk edebiyatını, divan edebiyatını, Garip şiir akımı ve İkinci Yeni şiir akımını gösterebiliriz. Alaeddin Özdenören, saz şairlerinin saf ve saydam coşkusu sonradan etkilendiği modern şiirin formu ve söyleyişi içinde sürdürür.

Şair ve yazar Alaeddin Özdenören'in dil zevki, babasından aldığı İstanbullu duruşun yanında okuduğu divan şairlerinin eserleriyle de beslenir. Özellikle Fuzulî ve Şeyh Gâlib'in şiir üzerinde yoğun bir etkisi vardır. Fuzulî'nin Farsça Divanı'nın önsözünde kaleme aldığı şu düşünceler, Alaeddin Özdenören'in "*Divan Şiiri Savunma İstemez*" başlıklı yazısındaki düşüncelerle birebir örtüşür. Fuzuli divanının ön sözünde şunları söyler:

*"Allah Allah meâni nasıl bir hazînedir ki, eşyanın yaradılışından beri yol ve dilek sahipleri birbirleri ile doğru ve yanlış husûsunda sül ve düşünce ihtilafına düştüklerinde davalarını ve isteklerini ifade için onu kullanıyorlar; ve söz nasıl bir ipliktir ki, o hazînenin incilerini tane tane öyle bir şekilde düzenlemiş, dizmiş ki, mânâ hiçbir zaman onsuz ortaya çıkmıyor."*²⁷⁸

Alaeddin Özdenören'in *Divan Şiiri Savunma İstemez* başlıklı yazısını Âlim Kahraman şu cümlelerle özetler:

"Divan Şiiri Savunma İstemez' başlıklı yazısında divan şairlerinin bir gerdanlığın boncukları gibi birbirine benzediklerini bununla birlikte birbirinden farklı kişilikleri yansıttıklarını söylemiş,

²⁷⁸M. Nur. Doğan, **Fuzulinin Poetikası**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul ,1997, s.117.

oradaki özü aynen aktarmanın değil çağdaş duyarlılık içinde yeni katkılarda bulunarak geliştirmenin gereği üzerinde durmuştur. Ona göre her sanatçı bunu kendi kişiliğinin hamurunda yoğurarak yapmalıdır.”²⁷⁹

Alim Kahraman’ın da belirttiği gibi şair ve yazar Alaeddin Özdenören, divan edebiyatındaki özü aynen aktarmanın doğru olmadığını, onu modern çağın gereklerine uydurarak tekrar ele almanın doğru olduğunu belirtir. Yine şair bu yazısında şiirde kelime seçiminin önemi üzerinde durur.

Sonuç olarak, Alaeddin Özdenören şiirinin nesnesi olarak dört önemli unsuru gösterebiliriz. Bu dört unsur, şairin şiirini anlamlandırmada anahtar işlevini görür. Şiirin nesnesi olarak ilk göstereceğimiz unsur şairin kendi hatıralarıdır. Daha sonra şairin çocukluk yıllarından beri yaptığı okumalar, hayaller ve ele aldığı şairin şiir dünyasının yine şairce yorumu gelir. Şair ve yazar Alaeddin Özdenören belki de bu sayede dönemini etki altına alan materyalizm ve maddecilik buhranlarından sıyrılmıştır. Ayrıca şair sadece yukarıda saydığımız Türk şiiri birikimlerinden değil, ucu dünyaya açılan başka şiir birikimlerinden de beslenen bir şairdir.

III.2.1.1. ŞİİR VE FOLKLOR

Alaeddin Özdenören’in kişiliğinin oluşmasında ilk olarak doğup büyüdüğü Maraş’ı gösterebiliriz. Maraş’ın yöresel kültürü ve halk ozanları Alaeddin Özdenören’in şiirinin yapısını etkiler. Fakat şairin şiirinde bu halk edebiyatı etkisini bir halk ozanı formu içinde görmeyiz. Alaeddin Özdenören, kelimeleri daha naif ve narin bir yapı kuracak şekilde kullanır. Şiirindeki kelimelerin seçiminde Anadolu halkının kullandığı Türkçeden ziyade, İstanbul Türkçesini esas alır. Anadolu’nun küçük bir kasabasında (ki 1940’lı yıllar düşünüldüğünde) doğup büyüyen bir insan olarak İstanbul Türkçesini bu derece iyi kullanmasını babası Hakkı Bey’e borçludur. Baba Hakkı Bey Eyüp’lü bir aileye mensuptur. Hakkı Bey, görev icabı gittiği

²⁷⁹Alim Kahraman, “Alaeddin Özdenören”, **DİA.**, C. 34, s.126.

Maraş'ta bu İstanbullu duruşunu muhafaza eder. Alaeddin Özdenören babasından aldığı bu İstanbullu duruş ve dil zevkini eserlerine taşır.

Alaeddin Özdenören ilk şiirlerini heceyle yazar. Sadece ilk şiirlerini değil, daha sonra yazdığı şiirlerinde de hece veznini kullanır. Genelde serbest heceyle şiirlerini yazar. Alaeddin Özdenören şiirinde halk şiir kalıplarına sıklıkla yer verir. Özellikle zengin kâfiye ve redif vazgeçemediği halk şiiri unsurlarındandır. İncelememize halk edebiyatının şekil özelliklerinden başlayalım. Halk şiirinin nazım birimi dördlüktür. Klasik halk şiirindeki dördlüğü Özdenören'in sadece bir şiirinde görmek mümkün. Baştan sona dördlüklerle oluşan tek şiiri *Gök Duvarları*'dır. Şiirden bir dördlük verirsek:

Geçtikçe sulardan yüziün

İncecik dal olur hüziün

Şarkıları yeryüzüniün

Doğar içime içime²⁸⁰

Dördlük sekizli hece ölçüsüyle yazılır. Şair ahengi sağlamak için tam kafiyeyi kullanır. "içime"ler redifi oluşturur. Dördlük, aaab kafiye şemasına uygundur. Baştan sona olmasa da içinde dördlükler geçen diğer şiirleri ise şunlardır: *Hasret, Kerem'e Ağıt, Sığınma, Yağmur, Dağ ve Büyük Doğu* adlı şiirlerdir.

Büyük Doğu şiirinde ilk kıta ve son iki kıtalar dördlük şeklindedir. İlk kıta:

Sevgili perçemin yüzüme düştü

Kalbimin en derin yerine düştü

Sabah yıldızı da döndü dolaştı

Kimsesiz çocuklar evine düştü²⁸¹

²⁸⁰ Alaeddin Özdenören, **Şiirler**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.91.

²⁸¹ Alaeddin Özdenören, **Bütün Şiirler**, Hece Yayınları, Ankara, 2002, s.141.

Bu dörtlük ayrıca halk Őiri türü olan Güzelleme'yi de bizlere çağrıştırır. Şiirde on birli hece ölçüsü kullanılır. Dörtlük 6+5 duraklıdır. Kıtada "düştü"ler redifi, "e"ler ise yarım kafiyeyi oluşturur. Kafiye Şeması ise aaba Şeklinde düzenlenir. Son kıtadan bir önceki kıta:

DüŐündüđü uzun yolculukların

Sonsuza gidip gelen salıncakların

Gökte glmseyan bulutukların

Yağmur oldu yağdı izine düştü"²⁸²

İlk mısra ve son iki mısra on birli, ikinci mısra ise on ikili hece ölçüsüyle yazılır. On birli hece ölçüsüyle yazılanlar 6+5 duraklıdır. "ların"lar redif, "k"lar ise yarım kafiyedir. aab kafiye Şemasıdır. Son kıta:

Aldı ovaların kızartısını

Uçuk gözlerinin karaltısını

Gl perilerinin sevdalısını

Dvnen Sakarya'nın seline düştü"²⁸³

İlk üç mısra on birli hece ile, son mısra ise on ikili hece ölçüsüne uygun yazılır. İlk üç mısra 6+5 duraklıdır. "sını"lar redif, "ı"lar da yarım kafiyedir. Kafiye Şeması aab Şeklindedir.

Sığınma Şiirinin yine ilk kıtası dörtlükle yazılır:

Önümde açılan yar

Ölüm tuzağını kurar

Buram buram yağan kar

İssizliğına sığınırım"²⁸⁴

²⁸² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.142.

²⁸³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.142.

Dörtlükte düzenli bir hece ölçüsü kullanılmaz. Yedili, sekizli ve dokuzlu hecelerden teşekkül bir kıtadır. Şair, redifi “sığınırım” kelimesiyle oluşturur. Şiirin adı da redifiyle ilgilidir. Tam kafiye ise “ar” ses benzerlikleri oluşturur. Kafiyeleşimi ise aaab şeklindedir. *Kerem’e Ağıt* şiirinde ise dörtlükle kurulan iki kıta vardır. Bunlardan ilki:

Hasretin inceden akan su gibi

İçimi doldurup taşırır gibi

Her adımda kurulu bir puslu gibi

*Deniz diplerinin yosunu gibi*²⁸⁵

İlk iki dize on birli hece ölçüsüyle yazılır. Üçüncü dizede ise on ikili hece ölçüsü kullanılır. Son dize ise on birli heceyle yazılır. On birli heceyle yazılanlar 6+5 duraklıdır. Üçüncü dize 7+5 duraklıdır. Gibi”ler redif, “u” yarım ses benzerlikleri de kafiye oluşturur. Kafiye şeması aaaa şeklindedir. Şiirde dörtlükle oluşturulan diğer mısra:

Özden harabeyim ben

Onulmaz yâreyim ben

Kendime çareyim ben

*Kerem'im divaneyim ben*²⁸⁶

İlk üç dize yedili, son dize ise sekizli hece ölçüsüyle oluşturulur. Redif “-yimben”ler, kafiye ise “e” yarım ses benzerlikleridir. Kafiye şekli aaaa düzenindedir. *Hasret* şiirinin ilk kıtası:

Büyük hasret ejderha

Yağmurla ıslanan sahra

Kutsal deve Kusva

²⁸⁴ Alaeddin Özdenören, **Şiirler**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.81.

²⁸⁵ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.89.

²⁸⁶ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.89.

*Geliyor geliyor bir daha*²⁸⁷

Kıtada yedili, sekizli, dokuzlu hece ölçüleri kullanılır. “a”lar yarım kafiyedir. “Geliyor geliyor bir daha” dizesi diğer kıtalarda da vardır. Dörtlüğün kafiye şeması aaaa şeklindedir. *Yağmur* şiiri:

Nerden çıkageldin nerden

Yıldızların doğduğu yerden

Durgun gözlerinin içinden

*Akan bulutlardır gördüğüm*²⁸⁸

Sekizli ve dokuzlu hece ölçüleri kullanılır. “gördüğüm” redif, “den”ler ise zengin kafiyedir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Aynı şiirin son kıtası:

Yağmur yağıyor ve ben

Yeraltı nehirlerinden

Islana ıslana kalbinden

*Sessizce geçiyorum*²⁸⁹

Yedili, sekizli ve dokuzlu hece ölçüsünden oluşur. “en”ler tam kafiyedir. aaab kafiye şemasıdır.

Alaeddin Özdenören’in dörtlüklerden oluşan şiirleri ve kıtaları yukarıdaki gibidir. Şairin dörtlükleri için klasik halk şiiri formundadır diyemeyiz. Zaten Özdenören de bir klasik halk şairi değildir. O, daha çok serbest nazım ile şiirler yazar. Ancak birebir olmasa da halk şiiri formatında olan dörtlükleri inceledik. Şairin bir de kullandığı beşlikler vardır. Bunların sayısı da dörtlükler gibi çok fazla değildir. *Ayak Sesleri, Cebimde Ölümüm, Dökülüştü, Kerem’e Ağıt, Büyük Doğu* şiirlerinden beşliklerden oluşan kıtalar vardır. *Ayak Sesleri* şiirinden:

²⁸⁷ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.93.

²⁸⁸ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.74.

²⁸⁹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.74.

Sen geliyorsun ayak seslerinden belli

Ayaklarının Yerleri öpüşünden belli

Ki o öpüşler deniz dalgalarına vergi

Ayaklarında menekşelerden bir sergi

Menekşeler mi seni bana getiren²⁹⁰

Düzenli bir hece ölçüsü kullanmaz. Daha çok on ikili, on üçlü ve on dörtlü hecelerden oluşur. Redif ve kafiyelenişlerde klasik halk şiirinden farklıdır. Kıtaya hakim tam bir redif veya kafiyeden söz edilemez. “den belli”ler redif, “gi”ler tam kafiye, “n”ler ise yarım kafiye. Kafiye şeması da aabbc şeklindedir denebilir. *Cebimde Ölümüm* adlı şiirden:

Üzümleri aydınlatırım masal çarşılarını

Yatağına sığmayan ırmakları

Mağara içlerine gizlenmiş aşkları

Yerler mühürlenince akşamları

Kanlı sulara gömülürüm²⁹¹

Daha çok on birli hece ölçüsünün hakim olduğu bir kıtadır. “lar”lar rediftir. Kafiye şeması aaaab şeklindedir. Serbest ölçüye daha yakın duran bir kıtadır. Dökülür şiirinden:

Baktıkça gözlerine derinden

Üstüme başıma güller dökülür

Ve her şey kopar yerinden

Bir buluş bir gülüş ve unutuş ellerinden

Ellerinden beyazlıklar dökülür²⁹²

²⁹⁰ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.10.

²⁹¹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.33.

On birli hece ölçüsünün ağırlıkta kullanıldığı bir kıtadır. “dökülür”ler redif, “in”ler ise tam kafiyedir. Kafiye şeması abaab şeklindedir. Çarpaz kafiyeye yakındır. *Kerem’e Ağıt* şiirindeki beşlikler:

Rabbim aramızda gizimiz var

Bir sandık içinde çeyizimiz var

Uzar mahşere dek dehlizimiz var

Batan günlerde akar güzümüz var

Ağaçlar dallarını eğiyor oğlum²⁹³

On birli hece ölçüsüyle yazılır. 6+5 duraklıdır. Kafiye şeması aaaab şeklindedir. Şiirin diğer kıtası:

Cennetin güzel çocuğu

Gözleri gül tomurcuğu

Yavruların yavrucuğu

Unutma şu babacığı

Şu babacık gönlünü dağlıyor oğlum²⁹⁴

Daha çok sekizli hece ölçüsü hakimdir. Düğer kıtada olduğu gibi aaaab kafiye şemasına uygundur. *Büyük Doğu* şiirinin ikinci kıtası:

Kurdu yüceltilmiş sarp otağı

Yürüdü yürüdü dağlar üstüne

Serpti ışığı karlar üstüne

Parçalanmaz sanılan ağlar üstüne

Yaslı annelerin önüne düştü²⁹⁵

---

²⁹² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.86.

²⁹³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.89.

²⁹⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s89.

İlk iki ve son mısra on birli hece ölçüsüyle yazılır. On birli heceyle yazılanlar 6+5 duraklıdır. Diğer mısralar ise on ikili heceyle yazılır. “larüstüne”ler redif, “a”lar ise yarım uyaktır. abbbc şeklinde kafiye şeması oluşturulur.

Alaeddin Özdenören azaltarak yazmayı halk şiirinden kelime oyunları ile sürdürür. Hayatın tarifini kelimelerin sesteliğinde yapar. Cinasla yazdığı şiirleri:

Aradığım bir kelime

Birden düştü elime

İçerimde lime lime²⁹⁶

(Yalnızlığımızdır)

Ve diyorlar hayat

Bir aşk konvoyunun

İçinde bir oyun

Bir kelime oyunu²⁹⁷

(Yalnızlığımızdır)

Alaeddin Özdenören’in şiirlerinde kullandığı diğer halk şiiri unsuru “Türkü”dür. Türküler ezgilerle söylenen ve genellikle anonim olan halk şiirlerine verilen isimdir. Türküler genelde bent ve kavuştak olmak üzere iki bölümden oluşur. Bu bölümler kafiye bakımından da birbirlerine bağlanırlar. Hece ölçüsünün çeşitli kalıplarıyla söylenir. Türkülerde konu sınırlaması yoktur. Kısaca türkülerin özelliklerine değindikten sonra Özdenören’in şiirindeki türküler bakalım. Şair, yukarıda tanımını verdiğimiz klasik şekliyle türküyü kullanmaz. Zaten başlı başına sadece bir şiirde bu özelliğe rastlarız. Şiirin kafiye ve redifi tam net olmamakla beraber vardır. Bu şiirin türküyeye yakın olduğunu düşündüren en önemli özelliği kavuştaklarıdır. Şair, tekrarladığı iki mısrayla bunu sağlar. *Ölebilirim* şiiri:

---

²⁹⁵ Alaeddin Özdenören, **Bütün Şiirler**, s.141.

²⁹⁶ Alaeddin Özdenören, **Şiirler**, s.80.

²⁹⁷ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.79.

Hafifçe aralamıştın dudaklarını

İlk kez gördüğümde seni

Dudaklarının uçurumundan

Belirivermişti o beyaz kelime

Ve yalnızlık lime lime

Dökülüyordu gözlerinden

Ölebilirim senin için

Bu dünyada ve öbür dünyada

Bir yağmur gecesinin kuytusundaydın

İkinci kez gördüğümde seni

Çözülen saçlarının akıntısında

Söğütler uçuşan kelebekler

Kırlangıç yuvaları

Kağıttan kayıkları çocukların

Eriyen gün batan güneş

Ve gölgesi yıldızların

Ölebilirim senin için

Bu dünyada ve öbür dünyada

Son kez gördüğümde seni yürüyordun

Yürüyordun rüzgarla beraber

Kalbim avuçlarına düşmüştü

Ve bir daha kendisinden haber alınamayan

Ölebilirim senin için

*Bu dünyada ve öbür dünyada*²⁹⁸

“Ölebilirim senin için/Bu dünyada ve öbür dünyada” mısraları şiirin kavuştağını oluşturur. Halk şiiri unsurlarını ele alırken klasikten farklı olması şairin asıl etkisinde kaldığı İkinci Yeni şiiriyle açıklanabilir. Bu tür kullanımlar daha çok İkinci Yeni şairlerinin tercih ettiği kullanımlardır. Cemal Süreya’nın pek çok şiirinin adı “Türkü”dür. *Terazi Türküsü, Türkü, İlhan’ın Anısına Türküler* gibi daha başka şiirlerinde de bu isimlendirmeyi kullanır. Alaeddin Özdenören’de muhtemel bu etkilenmeyi şiirini yazmaya başladığı yıllarda etkilendiği Cemal Süreya’dan almıştır demek yanlış olmaz. Bu etkilenmede elbette Maraş’ın geniş halk hazinesi ve Karacaoğlan’ın türküleri de önemlidir. Ancak şiirde de görüldüğü gibi şair, klasik formundan sıyrarak bunu yapar. İşte bu noktada da İkinci Yeni etkisinden söz etmemek yanlış olur. Süreya’nın *Terazi Türküsü* adlı şiirinden örnek vermek gerekirse:

Dostum Elif. Harput Kasabı. Güzin

Günde beş vakit Harput ve hüziün

Doldur doldur Allah’ı seversen

Anası satılsın burjuvazinin

Dostum Mahmut. Gül Çayevi. Yazın

Akılda kalmıyor adresin uzun

Doldur doldur Allah’ı seversen

*Anası satılsın burjuvazinin*²⁹⁹

Bu özellik İkinci Yeni şairlerinden sadece Cemal Süreya’da değil başka şairlerde de vardır. Özellikle Sezai Karakoç’un türkü olarak nitelenebilecek pek çok

²⁹⁸ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.68.

²⁹⁹ Cemal Süreya, “Sevda Sözleri”, **Bütün Şiirleri**, YKY, İstanbul, 1996, s.52.

şiiiri vardır. Sezai Karakoç'ta Özdenören'in üzerinde en fazla etkinliğe sahip kişilerden biridir. *Ninni* şiirinde türküye yakın bir özellik vardır:

Sana Tanrı Armağanı

Desem uyur musun yavrum

Geleceğin kahramanı

Desem uyur musun yavrum

Gözün göğün siyahından

Göğsün güneş kadehinden

Yüzüne nur saçmış Kur'an

*Desem uyur musun yavrum*³⁰⁰

Şiirlerinde de görüldüğü gibi Alaeddin Özdenören'in türküyü kullanma şekli Karakoç ve Süreya'nın tarzına yakındır.

Alaeddin Özdenören'in şiirinde kullandığı diğer bir nazım şekli olarak manileri gösterebiliriz. Maniler en genel şekliyle yedi hecelidir ve dört mısradan oluşur. Birinci, ikinci ve dördüncü mısralar kendi arasında kafiyeli üçüncü mısra ise serbesttir. Kafiye şeması aaxa şeklindedir. Manilerde konu sınırlaması yoktur. Klasik olanlarının yanında beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on, on dört dizeden oluşan manilerde vardır. Özdenören'in şiirinde mani nazım şeklinin özelliklerini *Hüzün Yılları* şiirinde görmek mümkün:

Bizim oralarda hüzn

Geceleyin gündüzün

Göğüslerde dağlanır

Gözlerde oyalanır

---

³⁰⁰SezaiKarakoç, "Ateş Dansı", **Şiirler VII**, 2.Bsk., Diriliş Yay., İstanbul, 1995, s.27.

Ağaç olur dallanır

Sularla kanlanır

Yenilen hüzündür

İçilen hüznün

Geceleyin gündüzün³⁰¹

Yukarıdaki mısralar yedili hece ölçüsüyle yazılır. Kafiye şeması ise maniden farklıdır. Daha çok sarmal diyebileceğimiz bir tarzda yazılır. aabbbbaa şeklindedir. İkinci Yeni şairleri arasında Ülkü Tamer'in şiirlerinde mani nazım şeklinin örneklerini görmek mümkün. Şairin mani adıyla anılan pek çok şiiri vardır. *Mayın Tarlasında Maniler*, *Şaşıbey'e Maniler*, *Geceleyin Maniler* bunlardan bazılarıdır.

Şairin kullandığı halk şiiri nazım şekillerinden diğeri de bilmecelerdir. Soru cevap şeklinde oluşan bu şiirler bize anonim halk edebiyatındaki bilmeceleri hatırlatır. *Ağlayan Ağaç* şiiri bunun en güzel örneğidir. Şair sorar ve ardından da cevabını verir:

Hannane

Gözlerin nerde

Görülmevende

Hannane ellerin nerde

Bilinmeyende

Kalbin nerde atar

Beytüllehemde

Suyu nereden içersin

O'nun parmaklarından³⁰²

---

³⁰¹Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.78.

³⁰²Alaeddin Özdenören, **Bütün Şiirler**, s.121.

...

Halk şiirinde çokça kullanılan “ağıtlar” şairin şiirinde önemli yer tutar. Bir ölünün ardından söylenen sözler şiirin ahenkli yapısında kendine yer bulur. Bu noktada İkinci Yeni etkisinden söz etmek gerekir. Şairler arasında Turgut Uyar’ın bu tarz şiirleri oldukça fazladır. “*Ağıtlar Toplamı*” başlığı altında ayrı bir bölüm oluşturur.³⁰³ Yine bu tarz şiirleriyle tanınan diğer bir şair Sezai Karakoç’tur. Bizler için Karakoç’un ağıtla yazdığı şiirleri daha önemlidir. Özellikle Gül Muştusu’nun XII. Bölümünün içinde yer alan “*Ağıt*” adlı uzun parça, Alaeddin Özdenören’in *Kerem’e Ağıt* şiirini anımsatır. Karakoç’un şiirinde geçen şu dizeler:

Yıkıldı dağlar yıkıldı

Evimin üstüne güpegün

Güneş yaktı ekini

Kuş bitirdi tarlamı

Özdenören’in şiirinde geçen şu mısralarla birbirine oldukça yakındır:

Önümde duran ova

Bir kan çanağı oğlum

Gökyüzü boydan boya

Hüzün ırmağı oğlum

Yine Karakoç’un şiirinde geçen şu mısralar:

Yıkıldı dağlar yıkıldı

Evimin üstüne yüreğim

Sen ata bindin mi oğul

---

³⁰³Turgut Uyar, “Büyük Saat” ,**Toplu Şiirler**, Can Yay., İstanbul, 1984, s.234.

Atlar ayrı kişnerdi

Arafat dağını görmüş gibi

Göğe sıçratırlardı başlarını

Kerem'e Ağıt'taki şu mısraları andırır:

Canımın bağı oğlum

Kalbimin ağı oğlum

Acının dağı oğlum

Derdin otağı oğlum

Birbirine yapı çerçevesinde oldukça benzerdir. Karakoç'un şiirinde kavuştak olarak nitelenebilecek “Yıkıldı dağlar yıkıldı, Başımın üstüne ciğerim” mısraları “Hasretin inceden akan su gibi, İçimi doldurup taşırır gibi” mısralarıyla benzerdir.

Alaeddin Özdenören'in şiirinde gördüğümüz diğer halk şiiri unsuru “güzellemeler”dir. Aşık edebiyatı nazım şekillerinden olan güzellemeler, on birli heceyle ve genelde dörtlükler halinde yazılır. Belli bir kafiye şeması vardır. Genelde aşk, tabiat gibi konuların işlendiği şiirlerdir. Güzellemelerde ele alınan konular, hemen hemen şairin tüm şiirlerinde görülür. Özellikle *Ölebilirim ve Sayıklayış* adlı şiirler, şekil olarak da güzellemeye yakındır. *Ölebilirim* şiirinde geçen:

Son kez gördüğümde seni yürüyordun

Yürüyordun rüzgarla beraber

Kalbim avuçlarına düşmüştü

Ve bir daha kendisinden haber alınamayan³⁰⁴

Yukarıdaki dizelerde on birli hece ölçüsü kullanılmıştır. Şairin sevgiliye duyduğu aşk, aşktan ötürü sevgilinin yürüyüşünün anlatımı vardır. Bu noktada İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya'nın *Güzelleme* başlıklı şiirini anmak doğru olur.

³⁰⁴ Alaeddin Özdenören, *Şiirler*, s.68.

Süreya'nın bu şiiri adını doğrudan halk şiiri nazım türünden alır. Şiirde sevgiliye duyulan aşk ve bu aşktan dolayı onun uzuvlarına yapılan övgü vardır. Özdenören'in yukarıdaki mısralarıyla söyleyiş açısından benzerdir:

Bak bunlar ellerin senin bunlar ayakların

Bunlar o kadar güzelki artık o kadar olur

Bunlarda saçların işte akşamdan çözülü

Bak bu sensin çocuğum enine boyuna

(...)

Bak bende yalan yok vallahi billahi

Sen o kadar güzelsin ki artık o kadar olur³⁰⁵

Tarihi kültürel unsurlarla kurulan bağlar: Sezai Karakoç'un Şiirler I'de abıhayat, Hızır, İbrahim, Put, İsa, Yahya, Cebrail, Kuran, Meryem, Zebur İncil Eyyub, Hz. Muhammed, Belkıs, Marut, Kıtırmir; Şiirler II'de Taha, kevser, Hz. Yakup, Hz. İshak, Mecnun, Evliya Çelebi, Baki, Yunus Emre, Firdevsi, Hafız, Karagöz, pervane vb örnekleri daha fazla çoğaltılabilir.

Şairin bu unsurları kullanışı Divan şiirinde olduğu gibi hatırlatma (telmih) düzeyindedir. Bazı unsurlar da geleneksel şiirde kullanılan mazmunların modern şiirde kullanılmasıdır. Sezai Karakoç, *Şehrazat* şiirinde Doğu edebiyatlarının 1001 gece masalları adıyla bilinen klasik hikayelerinden aldığı Şehrazat'ı yaşanan çağa örnek bir kahraman olarak sunar.

Yine Özdenören'in *Sayıklayış* şiirinde de buna benzer bir şekil görülür:

Yarım hayatımı ortasından kesseler

Kanayan yanlarım çıkar ortaya

Dolaşır kalbinin sokaklarını

---

³⁰⁵Süreya, a.g.e., s.16.

*Gözlerimle beslediğim hüznün yaprakları*³⁰⁶

Dizeleri de güzellemeye örnek gösterilebilir.

Şair, halk şiir kalıplarını kullandığı için şiirindeki sadelik okuyucuya rahat okuma olanağı sağlar.

Yersizim yolsuzum avareyim

Yerlerden göklerden divaneyim

*Sesindeki son vadeyim*³⁰⁷

(Serpintiler)

Şair şiirde sadece halk edebiyatı şiir şekillerini kullanmaz. Söyleyiş tarzı olarak da halk edebiyatını ustalıkla kullanır:

Diyorum bu kentin ipleri kimin elinde

Diyorsun elleri olmayanların elinde

Diyorum ağaçlar neden büyütür acıyı. Sanki neden

*Diyorsun hiç savaş sağlanır mı savaş vermeden*³⁰⁸

(Yıkandıkça azgınlaşan bir ateş gibi)

Şiirde;

Diyorum

Diyorsun

Şeklinde bir anlatım görürüz. Bu halk edebiyatında kullanılan “*dedim dedi’li*” koşma tarzının daha modern bir anlatım şeklidir diyebiliriz. Bu tarz sadece Anadolu’da değil, Orta Asya’dan beri kullanılagelen bir gelenektir. Alâeddin

³⁰⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.69.

³⁰⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.89.

³⁰⁸Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.56.

Özdenören'in anlatış tarzı ünlü Uygur şairi *Abdülkerim Ötkür*'ün şiirine çok yakındır:

Dedim istek nedir?

Dedi gülümdür

Dedim savaş var.

Dedi yolumdur

Dedim ötgür nedir?

Dedi kolumdur (Şair, kalemim demek istemiştir)

Dedim satar mısın?

O dedi hayır, hayır

Alaeddin Özdenören şiirde tekrarlara da başvurmayı ihmal etmez:

Değil mi ki gökyüzü toprağı kucaklamaktadır

Değil mi ki mavilikler yolumdayım göğsünden

Değil mi ki bileklerimize kaynayan çelik³⁰⁹

(Hüzün uçurumları)

Alaeddin Özdenören'in yukarıda ana hatlarıyla halk edebiyatı metinlerinden yararlandığı noktaları vermeye çalıştık. Şair'i halk şiirine bu derece bağlı tutan ilk etmenin ninesi olduğunu söylemiştik. Ninesinden duyduğu türküler veya Maraş türküleri birebir olmasa da bazı açılardan şiirlerinde yer alır:

Yörü bre Ahır Dağı

Ne dumanlı başın varmış

Ağustosta sıtma tutar

Bitmez boran kışın varmış

---

³⁰⁹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.77.

dizeleri;

Kar yağınca köy dağa tırmanan ak bir ata benzer

Kar kalbimizi buruşturan kardır

Kızları kar içinde ışıklar³¹⁰

(Yalnızlık bir Adtır)

dizelerinin birer yansıması gibidir. Tabi bu yansımada şairin narin ve lirik duyusunu unutmamız gerekir.

Halk edebiyatı Özdenören'in şiirinde "lirizm" olarak da görülür. Lirik bir şair için önemli olan şiirin merkezine kendini yerleştirebilmektir. Alaeddin Özdenören'in yaşamının önemli bir bölümü hüznün ve yalnızlık içinde geçtiği için şairin tüm şiirlerinde bu duyguları görürüz. Yaşadığı dönemin toplumsal açıdan sancılı bir dönem oluşu, insanların batı ve doğu kültürleri arasında sıkışıp kalan zihniyetleri, dönemin siyasi yapısında meydana gelen çalkantılar, bunlara ek olarak şairin kendi hayatında yaşadığı olumsuzluklar şairin içe dönük bir hüznün ve yalnızlık yaşamasına kapı aralar. Bu sebeple iç düşünceler ve betimlemeler, onun şiirinin insanı büyüleyen öğeleridir. Yerel dilsel öğeler de, bunu süsler. Lirikte, karşılıklı ilişkilerin ve eylemlerin yeri çok önemli değildir. Şair, şiirinde dışavurumlu, içsel anlatımın, en güzel örneklerini verir. Bu durum şairi biraz daha müziğe yaklaştırır. Okuyucunun içini burkan bir duygusallığı vardır. Lirizm okuyucuyu şiirin iç dünyasına çeker. Şiirlerinde kırık bir kalbin hüznü vardır: “*Yârim hayatımı ortasından kesseler/ Kanayan yaralarım çıkar ortaya/ Dolaşır kalbimin sokaklarını /Gözlerimle beslediğim hüznün yaprakları...*” Sanki kelimelere dokunsanız mısralar ağlayacak gibidir.³¹¹ Alaeddin Özdenören şiirinde bu müzik genelde halk müziğinin sesidir. Bu halk müziğinin sesi, onun şiirinde, her zaman önemli bir öğe olarak vardır. Lirik şiir, belirli durumlar ya da nesnelere üzerine duyup düşünmeyi, belirli duygulanmaları içerir. Alaeddin Özdenören, şiirinde hüznün, ölüm ve yalnızlık duyguları üzerine duyup düşünür. Tüm bunlardan hareketle Alaeddin Özdenören, şiirinin nesnesinin

³¹⁰ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.43.

³¹¹ Ali Barskanmay, “Akılda Ezber Bırakan Şair”, **Yedi İklim Dergisi**, C.16, s.107.

“kendisi” olduğunu söylememiz herhalde yanlış olmaz. Hegel’in de dediği gibi “Lirik şair, kendi içinde kapalı bir dünyadır.”

Lirik şiirin işlevleri arasında nesnel dünyaya yönelik duyguları ve düşünceleri yansıtmak da vardır. Şiirde aktarılan yaşantılar, şairin kendisiyle ya da başkasının yaşantısıyla ilgili olabilir. Şair için önemli olan, başkasının dilini, kendisinin dili gibi söyleyebilmektir. Alaeddin Özdenören için önemli olan da şiirde kendi dilini yakalayabilmektir. Onun önemli saydığı iki unsur vardır. Bunlardan biri az önce sözünü ettiğimiz dil engelini aşmak, diğeri ise kelime seçimini iyi yapmaktır. Şair, şiirlerinin yapısını kurgularken bu temel unsura çok önem verir.

Aristo, şairin, şiirin nesnesi olarak, hep kendisini yazmasını, "kendisini" hiç değiştirmemesini öğütler. Ancak çağdaş lirizmde durum biraz değişir. Şair, başka bir insanı ele alsada, onun aracılığıyla, kendi içsel ve düşünsel dünyasını şiirine yansıtır. Bu bakımdan ele aldığımızda Alaeddin Özdenören şiirinin yapısal malzemelerinden biri de “dramatik”tir. Şair, bu dramatikliği hem kendi düşünce dünyasını yansıtarak hem de lirizmi biraz daha epik olana eklemeyerek verir:

“Epik biçim, yalnızca anlatılacak olanı değil, anlatanı da yeniden yaratır, dünyanın kavranışının ve söylenişinin tarzını da yansıtır, yani demek ki, enikonu, anlatıcının zihniyet ve karakterini de yansıtır.”³¹²

Epik şiirde eylemin geçtiği zaman ile anlatımın gerçekleştiği zaman arasında önemli bir uzaklık vardır. Olmuş bir olayı, olayın tanığı gibi değil de, onu anımsayan biri gibi anlatır. Böyle bir durumu yansıtmamanın yolu geçmiş zamanı kullanmadan geçer. Sezai Karakoç’ta bunu geçmiş zaman üzerinden görürüz. Ancak Alaeddin Özdenören daha çok geniş zamanı kullanır.

Halk edebiyatının anlatım tarzlarından epik anlatıma örnek olarak; *Güneş Donanması*, *Kalbim Sağ Yanımda*, *Aşkı Gözleriyle*, *Yalnızlık Bir Adır*, *Kafkasya*, *Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi*, *Ölüm Eriği* şiirleri gösterilebilir. Az önce de belirttiğimiz gibi şair, bu epik anlatıma biraz da lirizm katar ve sonuçta dramatik bir

³¹²Pospelov Gennadiy N., **Edebiyat Bilimi**, (çev: Yılmaz Onay) Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul, 1995, s.277-278.

söyleyiş ortaya çıkar. Epik şiir 1940'lı yılların başında Ahmet Kutsi Tecer gibi şairler tarafından ilgiyle karşılanır ve şiirin gelecekteki tarzı olarak belirtilir. Alaeddin Özdenören günün modasına uyararak epik tarza yakın dursa da, belli bir mesafeyi de korur. Böylece şair kendi şiirinin özgün yapısını asla bozmaz.

Alaeddin Özdenören'de "epik anlatım"ı Ahmet Kutsi Tecer veya Ahmed Arif gibi değil, daha çok Sezai Karakoç'un şiirlerindeki gibi görürüz:

...

Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse

Ölmeden ben öyle dirildim

Kaç eleğimsağma altından geçtim

Çocukken çok gözledim samanyollarını

Yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri samanyollarını

Kaç kez yedim doğu sabahlarının

Yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını

...

(Hızır'la Kırk Saat, s. 19)

"Hızır'la Kırk Saat'e baktığımızda, bazı parçalarda, anlatıcı ile Hızır'ın, yanlışlıkla aynı film karesinin kullanılması sonucunda üst üste çekilmiş fotoğraflar gibi geçişme durumunda olduğunu görürüz. Yani anlatan Hızır, dinleyen şair iken birdenbire anlatan şair, dinleyen Hızır olur; hatta her ikisi de hem anlatan hem de dinleyen durumundadır bazı kısımlarda."³¹³

Şiirin ilk üç dizesinde anlatıcı olarak Hızır'ın, sonraki dizelerinde ise şairin sesi duyulur.

...

Haydi muhacir kalk

---

³¹³BakiAyhan T.- Ludingirra, "Sezai Karakoç Şiirine Anlatım Özellikleri Çerçevesinde Bir Bakış", S. 9, Bahar ,1999.

Önce gider susuzluğunu

Sonra sevgiyle uyandır çocukları

Yüzlerinde yeni haberler uçuşan

Ve öğret onlara

Kelimelerin nasıl dizildiğini

*Usta askerler gibi*³¹⁴

(Güneş Donanması)

Lirik şiir üzerinden Alaeddin Özdenören şiirini incelemeye devam ettiğimizde şiirin bir “ben” şiiri olduğunu görürüz. Bu aynı zamanda okurun şiirde “kendi ben”ini bulması demektir. Çünkü okuyucu şairle aracısız bir iletişim halindedir. Ayrıca lirik şiir, bütün bir insanlığın içsel hüznünü ve acısını yansıtır. Alaeddin Özdenören lirikte “biz” kavramını yakalayabilmiş bir şairdir. Böylece insanlığın hüznünü ve acısını kucaklar. *Hüzün Uçurumları*, *Hüzün Yılları*, *Kerem’e Ağıt*, *Hasret*, *Yalnızlığımızdır* şiirleri bu evrenselliğe örnek olarak gösterilebilir. Özellikle *Kerem’e Ağıt* şiiriyle şair, evladını kaybetmiş bütün babaların ortak bir sesi olur:

Cennetin güzel çocuğu

Gözleri gül tomurcuğu

Yavruların yavrucuğu

Unutma şu babacığı

*Şu babacık gönlünü dağlıyor oğlum*³¹⁵

Lirik şiirin oluşturulması, sözcüklerin seçimiyle, yerleştirilmesiyle, seslendirmenin ve uyumun anlatım gücüyle yakından ilişkilidir. ...

³¹⁴Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.26.

³¹⁵Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.89.

Biz o zamanlar ağacı gürül

Kanları güneş gibi çocuklardık³¹⁶

Nerde kıyınızı süsleyen güneşin çocukları

Aşkın ve inancın bahtsız çocukları³¹⁷

(Narin Irmaklar)

Güneş rahatsız çocukluğunun

Sesi boşaltılmış sokaklarından

Geçtin bir şeyi bir âna sığdırmak gibi

Kent suyu çekilmiş saksılarda³¹⁸

(Ağrı)

Yukarıdaki dizelerden de anlaşılacağı gibi Alaeddin Özdenören, şiirde sıkı bir sessel ve uyumsal düzene önem verir. Bu durum bizleri lirik şiirin müzikle olan yakınlığına götürür. Bu yüzden şairin şiirleri türkü veya şarkı formuna uygundur. Alaeddin Özdenören'in tüm şiirleri, çok rahat bestelenebilir. Zaten özünde de, türkülerden, masallardan, Maraş'ın deyişlerinden beslenmiştir. Şairin “*Cebimde Ölümüm*” adlı şiiri bestelenmiştir³¹⁹:

Gülüm gülüm

Bu kentin koynuna girdiğim günden beri

Cebimde ölümüm

Avuç avuç dağıtırım insanlara

Bir türlü tükenmez ölümüm³²⁰

---

³¹⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.13.

³¹⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.14.

³¹⁸Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.21.

³¹⁹Akif İnan Röportajı

³²⁰Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.32.

(Cebimde Ölümüm)

Alaeddin Özdenören, şiirindeki müziksel etkiyi birçok yöntemlerle sağlar. Bunlardan ilki karşıt sözlerin birleşimiyle oluşturduğu müziksel etkidir:

Aşkı gözleriyle ağartan çocuk

Durdur akıntısını karanlığın³²¹

(Aşkı Gözleriyle)

...

Kar çizgilerinin büyüünde şekillenen evlerini

Kederli ve gülümser minareli bir akşamüstünü³²²

(Kafkasya)

Yerin altına girdiğimizde. Yeri üstümüze çektiğimizde

Yaklaşsın annemiz uzak sesiyle

...

Oysa ben senin direnişini bilirim.

Yıkandıkça azgınlaşan bir ateş gibidir³²³

(Yıkandıkça Azgınlaşan bir Ateş Gibi)

Şiirde müzik etkisini vermeye yardımcı ikinci yöntem ise söz ilintilerinin birleşiminden faydalanmasıdır:

...

Neresi gece

Gündüz neresi

---

³²¹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.34.

³²² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.49.

³²³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.55.

*Ötean gördüğüm sen miydin*³²⁴

(*Ötean*)

Dizelerindeki “ötean” kelimesi buna örnek olarak gösterilir. Bu kelime çok orjinaldir. Kelime “öte” ve “an” sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Sözlerin ilintisinden yararlanma noktasında Alaeddin Özdenören ilginç bir örnek daha verir. İngiliz edebiyatından bir söz:

...

Rüzgârda dalgalanan beyaz sakalım

Şenlik ateşi güçlü ellerimle

-Fair is foul, foul is fair-

*Barış muhakkak bir savaş hazırlığıdır*³²⁵

(*Bitmeyecek Sevgili*)

Şiirde geçen söz *Shakespeare*'in ünlü *Macbeth* oyununda geçer. Cümle tam olarak “İyi kötüdür, kötü iyi” anlamını karşılar. Alâeddin Özdenören bu anlam ile aslında bizlere islamîliteratürde yaygın olarak kullanılan “*Her hayırda şer, her şerde hayır vardır*” cümlesini anımsatır. Böylece şair, şiirinde evrensel bir malzemeyi kullanarak evrensel yeni bir dil oluşturur. Bu da bizlere şairin dili kullanmadaki ustalığını bir kez daha gösterir.

Geldiler

*İbrişim kementlerle boğdular acılarını*³²⁶

(*Visal*)

“İbrişim kement” ilintisi şaire has söylemlerden biridir.

³²⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.63.

³²⁵ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.66.

³²⁶ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.72.

Özdenören'in şiirde müzik etkisini vermek için kullandığı üçüncü yöntem gündelik konuşma ağzıdır. Alaeddin Özdenören'in en çok başvurduğu yöntemlerin başında gelir:

...

Cahit deyince aklıma

İçinde bütün çiçekleri taşıyan sevdalar

Aşklar arkadaşlıklar gelir

*Sait gelir Akif gelir Erdem gelir Rasim gelir*³²⁷

(Cahit Deyince)

Yağmur yağıyor ve ben

Yeraltı nehirlerinden

Islana ıslana kalbinden

*Sessizce geçiyorum*³²⁸

(Yağmur)

Alaeddin Özdenören şiirinin yapısında dikkati çeken bir diğer özellik ise yeni sözcüklere sıkça yer vermesi. Ne ki, bu sözcükler ve sözler, yerel söylemde, çok kullanılan sözlerdir. Şairin sesi de, sözdizimi de, Maraş'ın havasından kaynaklanır. Aslında şairin bu noktada etkilendiği kişi olarak Ahmed Arif'i göstermemiz yanlış olmaz. Çünkü yöresel deyişlerin yazın dünyamıza yansımada Ahmed Arif deneyimi önemlidir. Ahmed Arif, Diyarbakır duyarlığını, tarihsel Anadolu duyarlığıyla bütünleştirir. Alaeddin Özdenören'in şiirinde kullandığı özellikle Maraş yöresinin kelime hazinesidir. Bunda ninesiden dinlediği türkülerin de büyük etkisi olur:

...

³²⁷ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.85.

³²⁸ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.74.

*Yalaz vurgun çarpıcı bir özlemdir her evde*³²⁹

(Yalnızlık Bir Adu)

...

Adını kesiyorum yalaz bir bıçakla

Ustura ağızlı bir Hartlap bıçağı. Maraş yapısı. Bazen

*Diyarbakırda rastlanır gölgesine*³³⁰

(Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi)

Dizede geçen “yalaz” kelimesi Anadolu’da kullanılan halk söylemlerinden biridir. “Alev” anlamına gelir. Kelimenin “alaz, yalım” şekilleri de vardır.³³¹ Yine “hartlap” kelimesi de Maraş ve yöresinde kullanılan kelimelerden biri. Hartlap, meşe ağacına benzeyen bir tür ağaçtır.

...

*Ve yeni bir yılgınlığa uygulamış*³³²

...

*Işıklı ve gelgeç oval yuvarlaklardan*³³³

(Kafkasya)

Dizelerindeki “yılgin ve gelgeç” kelimeleri yine Anadolu coğrafyasına ait kelimelerdir. Gelgeç geçici anlamına gelir.³³⁴ Yılgin ise Yılmış, korkmuş anlamındadır.³³⁵

...

---

³²⁹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.42.

³³⁰ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.54.

³³¹ Tuncer Gülensoy, **Köken Bilgisi Sözlüğü II**, TDK Yay, Ankara, 2007, s.1043.

³³² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.46.

³³³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.48.

³³⁴ Gülensoy, **a.g.e.**, s.362.

³³⁵ Gülensoy, **a.g.e.**, s.1140.

Adını kesiyorum. Bir yalnızlık doğuyor ötgür

Ötgür bir gece yaşıyorum³³⁶

(Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi)

Bu dizelerde geçen “ötgür” kelimesi (“ötkür” şeklinde kullanımı da vardır) Eski Anadolu Türkçesine ait bir kelimedir. Kelime “keskin” anlamına gelir.

...

Neresi gece

Gündüz neresi

Ötean gördüğüm sen miydin

Eskitme gözlerimi³³⁷

(Ötean)

“Ötean” kelimesi Avşar Türkmenlerinin kullandığı kelimeler arasındadır. “Öteki gün, öteden beri” gibi anlamları karşılar.³³⁸ Kelime aynı zamanda Avşar Türkmenlerinde kullanılan bir kelimedir. Şair, bu kelimeyle Maraş’ın yöresel dil hazinesini de bizlere sunar.

...

Kirli sokaklardan kirlenmiş pastanelerden

Halk sızısından Yahudi ağusundanşurdanburdan³³⁹

(Kafkasya)

Şiirde “ağu” kelimesi kullanılır. Maraş yöresinde “zehir” anlamında kullanılan bir kelimedir.

³³⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.54.

³³⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.63.

³³⁸Bkz. ötean kelimesi için, Gülensoy, **a.g.e.**, s.675 .

³³⁹Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.46.

“Eleğimsağma” benzetmesinde halk inanışındaki altından geçenin kızsa oğlan, oğlansa kız olması durumunu çağrıştırır.

Nazım Hikmet'in, Cahit Külebi'nin, Oktay Rifat'ın birçok şiiri, mantıksal bir düzenlemeyle kurulmuş gibi gözükmez. Ama şaşırtıcı çağrışımlarla, birbirini karşılıklı kesen deyişlerle, dönüşümlerle insanı düşünsel doyuma ulaştırır. Alâeddin Özdenören'in şiirinde de, bu öğeleri görürüz.

Lirik şiirde vazgeçilemeyen unsurlardan biri de mitolojik imgelerdir. Alaeddin Özdenören mitolojiden gelen imgelere de yer verir. Şair, böylece şiirini müziğe biraz daha yaklaştırır.

Büyük hasret ejderha

Yağmurla ıslanan sahra

Kutsal deve Kusva

...

Ve ordusuyla Taha

Geliyor geliyor birdaha

İçli ağaç Hannâne

Göçler ki hane hane³⁴⁰

(Hasret)

Şair, şiirde “*ejderha, kusva, taha, hannâne*” mitolojik öğelerine yer veriyor. Kusva, Hz. Muhammed'in, Mekke'den Medîne'ye hicret etmek istediği sırada bindiği devenin adıdır. *Hannâne* ise Peygamber Efendimizin dayanarak hutbe okuduğu, hurma kütüğünün adıdır.

...

Bunca çeşmelere koşmaktasın

---

³⁴⁰Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.93.

Ey Talhâ

*Ey Beyrahâ*³⁴¹

(Bitmeyecek Sevgili)

Şair, yukarıdaki dizelerde “*Talhâ ve Beyrahâ*” öğelerini kullanır. Talhâ kavuşmak, buluşmak anlamlarına gelir. *Beyrahâ* ise “*Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah bilir*” (*Âl-i İmran, 92*) Bu ayet indiği zaman birçok sahabe sevdikleri şeyleri Allah rızası için bağışlar. Ebû Talha, Mescid-i Nebevî'nin karşısında bulunan ve Beyrahâ denen kıymetli bahçesini verir. Şair, şiirde bu kıssaya işaret eder.

...

Ama geçemezler kan kalesinden

*Kayrevan neresi*³⁴²

(Ötean)

“*Kayrevan*” ise İslam’ın *Afrika*’daki kalesi olarak bilinen yerdir.

Alaeddin Özdenören’in şiirlerinde kullandığı yer adları da önemlidir:

...

Ahiboz çayının kıyısında

*Kuşlar adımı çığırıyor*³⁴³

(Aşkı Gözleriyle)

...

Bozdun bütün yanılgılarımı

*Atlayarak çocukluğumun bey dağından*³⁴⁴

³⁴¹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.67.

³⁴² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.63.

³⁴³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.36.

(Yalnızlık Bir Adır)

...

Kafkasya

*Bir yer adı mıdır*³⁴⁵

(Kafkasya)

...

Ama geçemezler kan kalesinden

*Kayrevan neresi*³⁴⁶

(Ötean)

...

Bir saat sonra da

*Toros vadisi arkamdan silinecek*³⁴⁷

(Bitmeyecek Sevgili)

...

Karelere bölünmüş deniz

*Çukurova'da*³⁴⁸

(Serpintiler)

Şiirlerde “Ahiboz çayı”, “Bey dağı”, “Kafkasya”, “Kayrevan”, “Toros vadisi” , “Çukurova” gibi belirli yer adları geçer. Bunlardan hariç dağ, deniz, gökyüzü, dere, tepe şairin şiirinde sıklıkla kullandığı mekânlardır. Şair, şiirlerinde doğup büyüdüğü daha çok aşınası olduğu yerleri mekân olarak seçer.

---

³⁴⁴Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.45.

³⁴⁵Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.47.

³⁴⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.63.

³⁴⁷Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.67.

³⁴⁸Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.60.

Alaeddin Özdenören, mekân açısından, sonsuz imgeler yaratır. Doğa, lirizmine ulaşır. Lirik nesne, kendine özgü anlatım diliyle dışa vurulabilir. Alaeddin Özdenören doğadan aldığı nesnelere kendine has bir tavırla şiirine yansıtır:

...

Göğü emziren mızraklar genç omuzlarında

Ve yukardan aşağı

Göğüsleyerek güneşi

Getirir ve bağlar korsan çağımıza

Yerinden oynayan kopan bir fırtına gibi

Kalbim sağ yanımda³⁴⁹

(Kalbim Sağ Yanımda)

Alaeddin Özdenören çocukların dünyasından gelen masal öğelerini veya masalımsı anlatımı şiirinde kullanır:

Yakın komşumuz bir ay gibi

Göğsüm geceye gerilmiş bir yay³⁵⁰

(Ay Şiiri)

...

Üzümleri aydınlatırım masal çarşılarını

...

Mağara içlerine gizlenmiş aşkları³⁵¹

(Cebimde Ölümüm)

---

³⁴⁹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.29.

³⁵⁰ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.27.

³⁵¹ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.33.

Şiirde “*masal çarşıları*”, “*mağara içleri*”, “*ay*” masal anlatılarını hatırlatan ögeler arasındadır.

...

Şölen yaprağı

*Yılan yastığı*³⁵²

(*Bitmeyecek Sevgili*)

...

Kadın dedi:

Çocuklarımız sakallı doğdu

...

Adam dedi:

Ey kenti bekleyen dev

*Sarnıçlarda cüceler*³⁵³

(*Ölüm ve adam kadın*)

...

Büyük hasret ejderha

*Yağmurla ıslanan sahra*³⁵⁴

(*Hasret*)

Şiirlerde “*yılan yastığı*”, “*şölen yaprağı*”, “*devler*”, “*cüceler*”, “*ejdarha*” gibi masal unsurlarını görürüz. Şairin küçüklüğünde ninesinden duyduğu heyketler (masallar) onun şiirine yukarıdaki dizelerle yansır. Ninesinin anlattığı; altın renkli alevler içinde, siyah gür saçlı şahmeran, kan kalesi, pembe dişleri burunlarının

³⁵² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.65.

³⁵³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.71.

³⁵⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.93.

ortasından çıkan cinler... şiirinin ana nesnelere arasındadır. “Güneş Donanması” adlı şiirinde geçen:

“Altın ışıklarıyla donanmış güneşin”³⁵⁵ dizesi,

“Altın renkli alevler içinde” heyketinin bir yansıması gibidir.

Şairin, oğlunun ölümü üzerine kaleme aldığı Kerem’e Ağıt şiiri şairin halk edebiyatına ne derece bağlı olduğunun bir kanıtı gibidir. Şiir, sanki eski Türklerin yağ törenlerinde söyledikleri destan ve halk şiirinin bir karışımıdır. Sade, ama bir o kadar da kahramanlığını elinden bırakmayan bir yapısı vardır. Şiir, halkın çok sevdiği kahramanının yasını tutan bir edayla yazılmış gibidir. Şair, acı ve hüznü derinlerden verir:

Ardımda hiçlik dereleri

Önümde varlık gülleri

Ellerim Kerem’in elleri

...

Cennetin güzel çocuğu

Gözleri gül tomurcuğu

Yavruların yavrucağı

*Unutma şu babacığı*³⁵⁶

...

Kereme Ağıt’ta Dede Korkut’tan sesler girer şiire:

Canımın bağı oğlum

Kalbimin ağı oğlum

---

³⁵⁵ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.25.

³⁵⁶ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.89.

...

Kan çanağı oğlum

Fakat İkinci Yeni'nin dize ve kelime dikkati taşıyan deneyiminden geçmiş bu şiirde bu tür denemeler, çeşitlendirici birer tat unsuru gibi ve asıl yapıya uyum sağlamış olarak ortaya çıkar.³⁵⁷

III.2.1.2. İKİNCİ YENİ DÖNEMECİNDE BIÇKIN BİR ŞAİR

Alaeddin Özdenören'in kendi şiir dilini oluşturmasında İkinci Yeni şiir deneyimi oldukça önemlidir. Şairin şiir algısı önce İkinci Yeni şiiri içine dâhil olarak, daha sonra ise edindiği bilgilerle ve kendi yaşantısından deneyimlerle İkinci Yeni şiirinin içinden tekrar süzülmesiyle oluşur. Alaeddin Özdenören'in şiiri üzerinde öncelikle Sezai Karakoç'un, ikinci olarak ise daha sonra tanıştığı Cemal Süreya'nın etkisi büyüktür. Diyebiliriz ki Alaeddin Özdenören'in kendini buluşu Sezai Karakoç ile gerçekleşir. 1962 yılında Sezai Karakoç ile tanışmasının ardından Alaeddin Özdenören, hayatında ve eserlerinde yeni bir dönemece girer.³⁵⁸

Ayaklarında menekşelerden bir sergi

Menekşeler mi seni bana getiren

Alaeddin Özdenören, şiirinin yapısına baktığımızda ilk dizeden son dizeye kadar sarsılmayan bir bütünlük vardır. Şiiri oluşturan her birim (serbest nazım, dördlük, vb.) bütünlüğün ayrılmaz bir parçasıdır.

İkinci Yeni şiirinde, dilin yapısı zorlanır ve gramer kuralları az çok çığnenir. Sözdizimi bozular. Asım Bezirci, bu durumu “değiştirim” kelimesiyle ifade eder. Bu şiir anlayışında dilde değiştirmelere gitmek önemlidir. Seslerle hecelerin sıfatlarla fiillerin yerleri değiştirilir. Öznesi olmayan ya da anlamı tamamlanmayan tümceler

³⁵⁷ Alim Kahraman, Alaeddin Özdenören'in Şiiri: “Dağa Tırmanan Ak Bir At”, **Edebiyatın İç Yapısı**, Kaknüs Yay., İstanbul, 2008 , s.105.

³⁵⁸ Kahraman, **a.g.e.**, s.106.

düzenlenir. Birbiriyle ilgisiz ya da az ilgili sözcükler yan yana getirilir.³⁵⁹ Alaeddin Özdenören'in şiir dilinde “değiştirim” olayına sıkça rastlarız.

Özdenören'in ilk şiirinden itibaren gramer yapısında yaptığı bazı “değiştirimler”i görebiliriz:

...

Yılların acı çığlığından habersiz

Elleriyle oynuyor karanlıklar

Sessiz sessiz³⁶⁰

(Habersiz)

Şair, sıfatların yerlerini değiştirir. Böylece daha vurgulu ve kendine has kelimeler kurar:

...

Biz o zamanlar ağacı gürül

Kanları güneş gibi çocuklardık³⁶¹

(Narin Irmaklar)

Şiirde “gürül (gürül) ağaçlar gibi çocuklardık” veya “güneş rengi gibi kanları olan çocuklardık” şeklinde kurallı bir ifade yerine “ağacı gürül” ve “kanları güneş” şeklinde sıfatlar kullanılır. Aynı şiirin devamında:

...

Geyikler gibi akan

En sevimli gülümseyişleri gözlerime yansıtan

Zalim kıvrımlarında eşsiz çocukların boğulduğu

---

³⁵⁹Bezirci, **a.g.e.**, s.8.

³⁶⁰Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.7.

³⁶¹Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.13.

Damarlarımızı dolaşan

*Kan*³⁶²

Şeklinde sıfatların alt alta dizilerek bir isme bağlandığını görürüz. Böylece şair, “kan” imgesini daha da kuvvetlendirir.

Şiirde anlamı tamamlanmayan, yüklemi olmayan dizeler kullanılır:

...

Safralanmış gök altında

Yıldız indiren yağmurda

...

Kent suyu çekilmiş saksılarda

Savaş alanlarının sürülmüş erkeklerini

Dağarcığından kadınların

*Bir bir çekilerek*³⁶³

(Ağrı)

dizelerin anlamı tamamlanmamıştır. Kelimelerin anlamlarında az da olsa bir ilgisizlik görülür.

Alaeddin Özdenören, şiirde duyuları birbirine karıştırır. Belki de karışan duyulardan ziyade algılarımızdır. *Kalbim Sağ Yanımda ve Cebimde Ölümüm* adlı şiirlerde bu özellik sıkça kullanılır:

...

Ölümlerle hayatın arasında sıkışan gözleri

Bana aralık bakışlı gözleri

---

³⁶²Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.14.

³⁶³Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.21.

Kentin karnındaki hücreye ilişti

...

Gençlik ince bir kanken kulaklarında

Ağzında ay köpürdü³⁶⁴

(Kalbim Sağ yanımda)

Dizelerinde göz ve kulak ile değişik izlenimler oluşturulur. Özellikle “kalbim sağ yanımda” ifadesinde karşıt duyular arasındaki eşitliği görürüz.

...

Bu kentin koynuna girdiğim günden beri

...

Avuç avuç dağıtırım insanlara

...

Benim ölümüm

Çocukların kulaklarına küpedir³⁶⁵

(Cebimde Ölümüm)

Yukarıdaki dizelerde duyulardan birine ait olan algının başka bir duyuya mal edildiği görülür. Kulağa küpe olan şey maddeden ziyade metafiziktir. İnsanlara avuç avuç dağıtılan para değildir de ölümdür. Veya:

...

Koyun seslerini biriktir avuçlarında³⁶⁶

(Aşkî Gözleriyle)

---

³⁶⁴Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.30.

³⁶⁵Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.32.

³⁶⁶Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.34.

İkinci Yeni şiirinde yapısal değişiklerden biri de sessel sapmalardır. Bunlar Türk şiirinde genelde bölge ağızlarını yansıtmak veya sözü ölçüye uydurmak için kullanılır. Bu kullanım İkinci Yeni şiiri öncesinde de yaygın olan bir kullanımdır. Bu sebeple sessel sapma yalnızca İkinci Yeni'ye özgü bir yeniliktir diyemeyiz.³⁶⁷ Alaeddin Özdenören'in şiirde bu tür bölge ağızlarını kullandığını Şiir ve Folklor kısmında belirtmiştik. “yalaz”, “hartlap”, “gelgeç” gibi kelimeler bu yapıya uygundur. Bu konuyu Şiir ve Folklor kısmında ayrıntılarıyla ele aldığımız için burada çok fazla üzerinde durmuyoruz. Ancak İkinci Yeni şiirinin halk kaynaklarından beslendiğinin açık bir delilidir.

İkinci Yeni şiirinde farklılık sağlayan diğerk yapısal unsur yazımsal değişiklerle ilgilidir. Bu şiirde sözcüklerin yazım kurallarına uygun olarak yazılmadığı görülür. Dize başlarının büyük harfle başlaması kuralına uyulmaz.³⁶⁸ Alaeddin Özdenören'in Bozgun şiirinde böyle bir özellik görülür:

O bir dev

toz kadar küçük

Tüy gibi ince

kaçırılmış fırsat

Ele geçmez olay³⁶⁹

Sadece dize başlarının değil, cümlelerin ortasında da tamamı büyük harfle yazılan kelimeler vardır. Yine aynı şiirin devamında:

Deniz kapılarında eriyen fırtına,

ELSİZ AYAKSIZ balık koşarak gidiyor yarığına

Kolladığı AN'ı bekliyor

Dişlerine kadar silahlı olarak

³⁶⁷ Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yay., Ankara, 2005, s.205,

³⁶⁸ Karaca, **a.g.e.**, s.206.

³⁶⁹ Alaeddin Özdenören, **Bütün Şiirler**, s.137.

süre tanımaz olursam

Beni yenilmiş addetme sevgilim

O en kolay SÖZÜ

*o ilk giriş sözünü bulamıyorum*³⁷⁰

İkinci Yeni şiirinde alışılmış şiir dilini bozmada en sık karşılaşılan sapmalardan biri de sözcük biriminde görülür. Şairlerin çoğu çeşitli çağrışımlar uyandırmak için alışılmamış sözcükler türetirler. Buna Alaeddin Özdenören'in bir şiirine geçmeden önce İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya'ya örnekle açıklayalım. Cemal Süreya, "Gözleri göz değil gözistan"³⁷¹ dizesindeki göz sözcüğüne ülke anlamına gelen Farsça "-istan" ekini getirerek göz ülkesi anlamında alışılmamış bir sözcük türetir. Alaeddin Özdenören'in bu tür kullanımı en çok "Kafkasya" şiirinde görülür:

...

Halk sızısından Yahudi ağusundanşurdanburdan

*Kafka Kafkadan Kafkasyadan kafkakasyadan*³⁷²

Şair, coğrafya adı olan Kafkasya ile edebiyatçı F. Kafka ile yeni bir kelime üretir.

Yıkandıkça Azgınlaşan Ekmek şiirindeki "ötgür", Ötean şiirine adını veren "ötean" kelimesi, buna örnek verilebilir. Ayrıca İkinci Yeni şairleri üvercinka, gözistan, aparthan, cehennem gibi kelimeler de üretilirler.³⁷³

İkinci Yeni şairlerinin bir bölümü alışılmış şiir dilini bozmak için çoğu kez ters çevirmelere başvururlar. Bu bazen tek bir sözcüğün harflerinin yerlerini değiştirerek kimi kez de iki ya da daha fazla sözcükten meydana gelmiş sözcüklerin sırasını değiştirerek yaparlar. Bu tarz çevirmelere en çok Ece Ayhan'da rastlanır.

³⁷⁰Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.138.

³⁷¹Süreya, **a.g.e.**,s.37, "Bun"

³⁷²Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.46.

³⁷³Karaca,**a.g.e.**, s.210.

Bunlar hem şekil hem de anlam bakımından karşımıza çıkabilir.³⁷⁴ Özdenören'in bu tarz söyleyişine bir şiirde rastlarız. *Yalnızlık Bir Adtır* şiirinde anlamsal değil, yapısal bir ters çevirme vardır:

...

Yalaz vurgun çarpıcı bir özlemdir her evde

*Gidip gelirler gelip giderler akşam toplantılarına*³⁷⁵

Yukarıdaki mısırada “gidip gelirler” şeklinde kullandığı kelime yapısını “gelip giderler” olarak ikinci bir defa tersten kullanır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu tarz kullanımları İkinci Yeni şiirinden Ece Ayhan'da görürüz. Şair, bir şiirinde şöyle der:

...

*Bakıldı ki kum saati, ters çevrilmiş, çıt, usul isa asi olmuş*³⁷⁶

dizesinde “isa” sözcüğündeki harf çevrimi ters çevrilerek “asi” yapılmış. Bu ilk tanımını verdiğimiz duruma örnektir. Şairde anlam bakımından da bu tür çevirmelere rastlanır:

...

*Yüzüklerinde altın parmaklar takılıymış*³⁷⁷

Ece Ayhan, “parmaklarında altın yüzükler takılıymış” demek yerine böyle bir kullanımla şiirde farklılık yaratır.

İkinci Yeni şiirinde sözcüklerin sadece dil bilgisel açıdan birbirlerine bağlanmaları yetmez. Onların birbirleriyle birleşebilmeleri için anlamsal açıdan da eşleşebilir olmaları gerekir. Bu hareketin temsilcileri anlamsal eşleşmeyi de kırarlar.

---

³⁷⁴Karaca, **a.g.e.**, s.211.

³⁷⁵Alaeddin Özdenören, **Şiirler**, s.42.

³⁷⁶Ece Ayhan, “Açık Atlas”, “Bütün Yort Savul'lar”, “1954-1997”, **Toplu Şiirler**, YKY, İstanbul, 2001, s.62.

³⁷⁷Ayhan, “Apaş Paşa Şapa Oturdu”, Bütün Yort Savul'lar!, s.56

Şiirde mantık dışına çıkan yeni söylemler üretirler. İkinci Yeni şairlerinin çoğu bunu kullanır. Cemal Süreya'nın şiirinde de bu tür söylemlere rastlarız:

...

Şurda senin gözlerindeki bakımsız mavi, güzel laflı İstanbullar³⁷⁸

İstanbul cansız ve konuşamayan bir kent adıdır. Güzel laflı sözcüğüyle anlamsal açıdan uyuşmaz.³⁷⁹

Alaeddin Özdenören'in şiir dilinde, İki Yeni şiirinden aldığı en önemli yapısal özelliklerden biridir. Kalbim Sağ yanımda şiirinde bu tarz kullanımlar vardır:

Kalbim sağ yanımda çarpıyor

...

Göğü emziren mızraklar genç omuzlarında³⁸⁰

Yukarıdaki dizelerde mantık dışılıklar vardır. Kalp asla sağ tarafta yer almaz. Bu fizik kanunlarına aykırıdır. Yine insanın omuzlarında göğe yükselecek kadar bir mızrak taşınmaz. İlhan Berk bir yazısında “Artık ancak şaşırtıcı olan, usa karşı olan güzeldir.” der.³⁸¹

Kalbim Sağ Yanımda şiirinde geçen:

Bağrında yamru bir kalkan

Gençlik ince bir kanken kulaklarında

Ağzında ay köpürdü

Dizeleri Oktay Rifat'ın dizelerini çağrıştırır.

Ay doğar kuyulara yalın ayak

Telgraf tellerinde gemi leşleri

---

³⁷⁸Süreya, “Aşk”, **Sevda Sözleri**, s.17.

³⁷⁹Karaca, **a.g.e.**,s.220.

³⁸⁰Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.28-29.

³⁸¹**Yeni Ufuklar**, Nisan 1962.

En akıllı tarafımdır balıkla deniz tutmak

Cebimde Ölümüm şiirinden bir dize:

Bu kentin koynuna girdiğim günden beri³⁸²

Yukarıdaki dizede insanın bir kentin koynuna girdiği düşünülür. Kent insanoğlunun yarattığı bir olgudur. Dolayısıyla cansızdır. Şairin buradaki söyleyişi Cemal Süreya'nın az önce verdiğimiz örneğini çağırır.

Aşkî Gözleriyle şiirinden:

...

Yağmur göçlerine

...

Gözlerin alın ve sevdanla düşün³⁸³

İnsan asla alnıyla veya başka bir organıyla düşünemez. İnsan sadece zihniyle düşünür. Yine bir yerden bir yere hareket edebilmek canlı varlıklara ait bir özelliktir. İnsanlar veya hayvanlar göç edebilir ama yağmur edemez.

Yalnızlık Bir Adtır şiirinde birkaç söyleyiş dikkat çeker:

...

Hiç korsan görmemiş papatyalardan

...

Deniz bunalımlarına

...

Beyin sularında dolaşan çılgın kuklalara³⁸⁴

---

³⁸² Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.32.

³⁸³ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.34-36.

³⁸⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.40.

Dizelerde geçen; korsan görmemiş papatya, denizin bunalımı ve beynin içindeki sulara dolaşan bir kukla mantık dışıdır. Ne papatyalar görebilme yetisini taşır, ne denizler bunalıma girer, ne de beynimiz içinde dolaşılacak bir yerdir.

Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi şiirinde geçen:

Adımı doğruyorum. Bir yalnızlığı doğrar gibi

(doğruyorum adını

...

*Adımı soyuyorum. Bu kenti dize getirmek için*³⁸⁵

mısralarında anlamla bağdaşmayan söylemler vardır. İsim her ne kadar bir canlıyla anlam kazansa da tek başına soyuttur. Elle tutulup doğranıp, soyulamaz. Şairin şiirinde bu tarz örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Ancak biz örnek olması açısından bu kadarını vermekle yetineceğiz.

Alışılmamış bağdaştırmaların, akıl dışı imgelerin, İkinci Yeni'de önemli bir değişim olarak göze çarpmasının ana nedeni, şairlerin bilinçdışına yönelmeleriyle açıklanabilir. Bunun sonucunda İkinci Yeni şairlerinin bir bölümü akıl dışı ve mantık ötesi bir şiir dili ve imgelem dünyası kurmaya çalışırlar. Bu konuda Sezai Karakoç:

“Yeni şiir, yeni mantığı deniyor. Freud, Bergson, W. James’in doğuşunu hazırladıkları mantığı.”³⁸⁶

Sözleriyle açıklar. İkinci Yeniciler bu görüşe modern şiirin kurucuları olarak kabul edilen Gerçeküstücülerden hareketle varırlar. Gerçeküstücüler, aklın denetimindeki imgelem biçimini kırmayı amaçlarlar. Gerçeküstücülerin yapmak istedikleri diğer önemli şey ise nesnelere bilinen işlevlerinden ve yerlerinden kopararak alışılmadık biçimde yan yana getirmek ve böylece gerçeküstü görüntüler

³⁸⁵ Alaeddin Özdenören, *a.g.e.*, s.54.

³⁸⁶ Karakoç, *Edebiyat Yazıları I*, Diriliş Yay., İstanbul, 1997, s.73.

yaratmaktır. İkinci Yeni şairlerinin yeni ve alışılmamış imge yaratma anlayışında gerçeküstücülüğün payı göz ardı edilmemelidir.³⁸⁷

İkinci Yeni’de mantık dışılık yalnızca alışılmamış bağdaştırmalar biçiminde karşımıza çıkmaz. Kimi şiirlerin bütününde adeta akıl ve mantık devre dışı bırakılır. Buna Edip Cansever’in bir şiirinden örnek vererek açıklayalım:

Bir adam kendi tiyatrosunda, tamam

Bir köpek sokak değiştirdi, korkak

İçi süt dolu bir lokanta, ve kapandı

Gene bir ağaç öttü, bu kaçınıcı³⁸⁸

Yukarıdaki dizelerde bir anlamsal bağ bulunmaz. İkinci Yeni şiirinde kullanılan bu özellik Alâeddin Özdenören tarafından da birkaç şiirinde tercih edilmiş. *Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi* şiirinde:

...

Saçların saçlarıma karışsa yüzün yüzüme

Bir çocuk defterini düşürmese. Hayatın kaçağı

Evler üstümüze üstümüze ürümese. İnsanlar

Çıkarsak ülkemizin tarihinden bir yanlışı

Tarihi bir yanlışı. Geriye kalan nedir

“Batı notları” ve mavi bir gecenin bakışı³⁸⁹

geçen bu mısralar anlamsızlığa örnek verilebilir.

Alaeddin Özdenören için İkinci Yeni şairlerinden özellikle Sezai Karakoç ve Cemal Süreya ön plandadır. Bu iki ismi diğer İkinci Yenicilerden ayıran bazı

---

³⁸⁷Karaca, **a.g.e.**, s.222.

³⁸⁸Edip Cansever, “Şey Şey Şey ve Şeylerden”, “Yerçekimli Karanfil”, **Toplu Şiirler I**, Adam Yay., İstanbul, 1992, s.84.

³⁸⁹Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.57.

özellikleri vardır. Öncelikle anlamı yadsımazlar. Şiirlerinde anlamsal yapıyı korudukları görülür. Şiirde yalnızca dilsel değişimi amaç edinmezler. Şiirlerine bakıldığında us karşıtı oldukları da söylenemez. Usa karşı çıkmamakla beraber alışılmış algılama biçimini kullandıkları değişik imgelerle ve sözdizimini bozarak kıldıkları açıktır. Asıl amaçları alışılmış gerçeği sarsmaktır. Karakoç yeni bir dille fizik ötesine uzanmaya çalışır. Süreya, şaşırtmaca ve sıçramalarla alışılmış algılama biçimini sarsar. İkinci Yeni şairleri Türk şiirini dil, imge ve mantık bakımından değiştirdikleri açıktır. İkinci Yeni dil ve anlam alanını olabildiğine genişletir. Alışlagelen gerçeklik ve anlam anlayışının sınırlarını yıkarlar. Yeni bir dil ve anlam anlayışı getirirler. Türk şiirine yeni ufuklar açtıkları yadsınamaz.³⁹⁰

İkinci Yeni şiirinde ölçü ve uyak tamamen atılmaz. Bunu klasik şekilde kullanılan biçimiyle görmeyiz. Daha çok serbest ölçüyle şiirlerini yazarlar. Ancak şiirlerinde görülmeyen bir ölçü vardır. Aruz ve hece belki her dizede değil ama gizli bir biçimde kendini hissettirir. Alaeddin Özdenören'in şiirlerinde de serbest ölçü kullanılır. Hece ölçüsüne yakın söyleyişler vardır. Ancak bunlar klasik halk şiiri formunda değildir. Şairin şiirinde hece ölçüsünü bir dereceye kadar hissedebiliriz. Ancak aruz ölçüsü kendini bu kadar hissettirmez. Bu konu hakkında bölümün başından beri bir çok şiir örneği verdiğimiz için örnek vermemeyi uygun bulduk. Özdenören, şiirde ölçü ve uyağı bir ses geleneği olarak gizli bir biçimde kullanır. Çünkü şiirlerinde görülmeyen bir iç ses vardır.

İkinci Yeni şiirinde unutulmaması gereken bir özellik vardır. O da şairlerin oluşturmaya çalıştıkları özgür çağrışımlardır. Çağrışımlar arası bağ ya iyice gevşetilir ya da kesilir. Birdenbire bir imgeden bir mısradan ötekine atlanır. Bunun gibi çeşitli şekillerle oluşturulan çağrışımlara tüm şairlerde rastlarız. Özdenören'in de İkinci Yeni şiirinden elde ettiği en önemli kazanımın bu çağrışımlar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Şiirin genelinde şairin muhayyilesinden kopup gelen çok farklı imajlar görmek mümkün. Özdenören'in kullandığı bazı çağrışımlarda Ahmet Haşim'in izlerini görmek mümkün. Şiir ve yazılarını daha çok İkinci Meşrutiyetten sonra yazan Haşim, bu yılların siyasi ve fikri akımlarına ilgi göstermez. Şiirlerinde onun

---

³⁹⁰Karaca, a.g.e., s.235-236.

toplum meselelerine ilgisiz kalan bir şair olduğunu söylemek yanlış olmaz. Servet-i Fünuncu'larda da Haşim'de de ütöpik alemlerin şiirleri pek çok şiirlerinin temasını oluşturur. Haşim'in sembolizme bağıllığı bu bakımdan ona sanat mistisizminin kapılarını aralar.³⁹¹

Ahmet Haşim'de özgün ve güçlü imgelerle karşılaşırız. Haşim'in kullandığı “akşam”, “kızılılık”, “gün batımı”, “merdiven” gibi imajlar Özdenören'in şiirinde ona has bir şekildedir. *Yalnızlık Bir Adır* şiirinde geçen şu mısra:

*Ayn harmanda savrulan kızıl eteklerde gelişmesinden*³⁹²

Bizlere Haşim'in imge dünyasını çağırıştırır. Bu örneği şairin beslendiği kaynaklara değinmek açısından verdik. Bunun dışında şairin yarattığı pek çok özgün çağırışım vardır.

Şair, herkesin kullandığı dil yığınından yeni bir dil yaratır. Bunun için şair, sözcükleri asıl anlam köklerinden kopartır. Sözcüklerin sessel ve biçimsel değerlerinden yeni anlam ve çağırışım uyandırır. Bunda da şiirin dille kurulan bir sanat olması önemlidir. Cemal Süreya: “*Şiir dil işidir. Dilde yangınlar yaratmak sanattır.*” der.³⁹³ Her şair ortaya koyduğu çağırışımmlarla yeni yangınlar çıkarır. Özdenören o yangını henüz on yedi yaşında çıkarmış bir şairdir. İlk şiiri *Habersiz* bunun en açık göstergesidir:

...

Yılların acı çığlığından habersiz

Elleriyle oynuyor karanlıklar

...

Rüzgar saçlı bebem

...

---

³⁹¹ Okay, *Poetika Dersleri*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2005, s.125.

³⁹² Alaeddin Özdenören, *a.g.e.*,s.40.

³⁹³ Süreya, “Şair Bir Tavırdır ve Şiirinin de Üstünde Bir Yerdedir”, *Güvercin Curnatası*, Haz: Nursel Duruel, YKY, İstanbul, 2002, s.123.

Bu kara yalnızlıkta körelen

Işık benimdir³⁹⁴

Dizelerinde geçen “acı çığlık”, “bebem”, “ışık”, “yalnızlık” bu çağrışımlar şairin imgelem dünyasında hep var olan ve hiç değişmeyen çağrışımlardır. *Ayak Sesleri* şiirinde geçen:

...

Şimdi sen geliyorsun o sonsuz kayalıklardan

Sırları gümüşten olan o sonsuz kayalıklardan³⁹⁵

Dizelerde geçen “kayalık” imgesi de şairin çağrışımlarında kullandığı diğer unsurdur. *Ayak Sesleri* şiirinde:

...

Ayaklarının yerleri öpüşünden belli

Ki o öpüşler deniz dalgalarına vergi

Ayaklarında menekşelerden bir sergi

Menekşeler mi seni bana getiren³⁹⁶

Dizelerinde şair, bir çağrışımdan diğerine geçer. Şair ayak ve menekşe kelimeleriyle bir çağrışımdan diğerine geçer. “*Menekşeler mi seni bana getiren*” derken şair aslında “ölüm”den bahseder. Yukarıdaki dizeler Turgut Uyar’ın bir şiirini hatırlatır:

Sana ben olmalıyım ayaklarımdan ötürü gezinirdik

Ben derim: sana olmak, seni duymak, seni yürümek

Besbelli seni büyümek kendimde

³⁹⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.7.

³⁹⁵ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.9.

³⁹⁶ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**,s.10.

Narin Irmaklar şiirinde geçen “*kanları güneş gibi çocuklar*” ve “*kaderin altın dünyası*” şairin renklerle oluşturduğu çağrışımlardır. “*Altın*” ve “*güneş*” Özdenören’in şiir dünyasında sıklıkla kullandığı kelimelerden bazılarıdır.

Ağrı şiirinde yer alan, “*güneş rahatsız çocukluk*” ve “*kent suyu çekilmiş saksılar*” Özdenören’de farklı çağrışımlar yaratır. Genel olarak şiirde benzetmelerden yararlanır. Alaeddin Özdenören doğada veya yaşantısında gözlemlediklerini kendine ait bir dil ile verir. Alaeddin Özdenören için önemli olan, gözlemlerini içselleştirmektir. Bu durum sadece gözlemleri için geçerli değildir. Bir imgeyi, bir hali de kendisiyle içselleştirdikten sonra şiirine aktarır. Bu açıdan bakıldığında, Alaeddin Özdenören’in şiiri onun kısa bir biyografisidir diyebiliriz.

Güneş Donanması şiirin çağrışım açısından önemlidir:

Melon şapkalı bir takım adamlar

...

Sırtında yorgun bir yağmurluk

...

Ekmek ile makyaj arasındaki fark

...

Çitlembik kokulu bir yatak

...

Altın ışıklarıyla donanmış güneş ve ölüm suyu.

Şiirde geçen çağrışımları alt alta yazdığımızda şairin imgelem dünyasına ulaşmış oluruz. Şiirde geçen bazı dizeler Oktay Rıfat’ın söyleyiş açısından bir şiirini anımsatır:

Lambaların şiltesinde uyurlar

Ellerinde çitlembik ağaçları

Ayak Sesleri şiirinde Cemal Süreya'nın etkisi görülür. Ayrıca aynı şiirde Sezai Karakoç'un etkisini görmek de mümkündür. İkinci Yeni şiirinin getirdiği üslûp kaygısı Alaeddin Özdenören de yerini kelimeyi daha doğru kullanma yoluna iter. Gözlemci yanını dil ile birleştirirken kelime kalabalığını aşma kaygısı az şiir yazmasına neden olur. Az yazmanın getirdiği bir tehlike, yazın dünyasına birlikte atıldıkları akranlarından geri kalmasına neden olur. Geç kalma yazarın şiirinde yazmak istediğini zamanında yazmama tutukluğu oluşturur. Cahit Zarifoğlu Alaeddin Özdenören'in zamanında yazmama tutukluğunu "Şiirin eklem yerlerinde bir tıkanıklık" olarak niteler. Gözlemciliğini, üslûbuyla birleştirmenin zorluğu şairin şiirini nicelik olarak kısıtlar. Ancak bu olaya bir de tersinden bakıldığında az yazmanın verdiği güçlü nitelik, şairin şiirlerinin çok daha seçkin olmasına yol açar.

Özdenören'in şiir ülkesinin askeri kelime'dir. Yine aynı şiirde

Ve öğret onlara

Kelimelerin nasıl dizildiğini

Usta askerler gibi

Mısraları bunun açık bir göstergesidir.

Çevreden ayrılma ve kaçış: Toplumsal çevre ve doğa ile pek ilgilenilmez. Tem bir yerellik veya tam bir gerçeklik görülmez. Sanki her şey belirli bir yer ve sürenin dışında boşlukta kendi kendine oluşmaktadır. Yalnızlık umutsuzluk belli bir konuya yaslandırılmaz. İlhan Berk'in günlüğündeki şu sözler bunun kanıtıdır:

"Yalnızlık, bir onu saçıyorum. Yalnızlığı böylesine yaşamadım hiç, intiharı da (...) Nedenleri kimseyi ilgilendirmez. Beni bile. Bildiğim de bunun benim bir yönüm olarak büyüdüğünü gördüğümdür. Oluveren bir şey değil intihar, büyüyen büyük bir şey. Sıkılıyorum belki de hepsi bu."³⁹⁷

---

³⁹⁷Yeni Ufuklar, Temmuz 1962.

Burada önemli olan kaçıştır. Çoğu çevreden az ya da çok koparlar. Toplumsal ve siyasal olaylara genelde uzak kalırlar. Geçmiş çağlara, çocukluk günlerine ya da toplum dışı başka şeylere sığınır.

Alaeddin Özdenören şiiri, şiir dilinin dönüştürülemezliği üzerine kurulur. Mısraların tek başına sergilediği anlam bütün bir şiirde yoktur. Şiiri okuduğumuzda hikâyeleştiremez, gözümüzde canlandıramıyız. Şiirin bütünü okura somut bir netice vermez. Şiir dilinin kendisini koruduğunu görürüz. Okurda sadece bir duygulanma oluşturur. Eğer şiirde bir anlama ulaşılabaksa bu soyut anlamda karşılığını bulur.

Alaeddin Özdenören şiirinin teknik yönüne baktığımızda şiir dilini özgün bir şekilde kullanır. Alaeddin Özdenören *Şiirin Geçitleri*’nde “ *Büyük şair... dil engelini aşabilen insandır*” der. Alâeddin Özdenören için şiirin yapısında önemli olan iki şey vardır: İlki dil engelini aşmak, ikincisi buna paralel olarak kelime seçimini yapmaktır.³⁹⁸

III.2.2. ŞİİRLERİNİN TEMASI

Alaeddin Özdenören’in şiir kitapları daha önce de belirttiğimiz gibi *Güneş Donanması*, *Yalnızlık Gide Gide*, *Şiirler ve Bütün Şiirler*’dir. Alaeddin Özdenören’in, şiirlerinin temasına geçmeden önce, şairin şiir ile ilgili görüşünü vermek istiyoruz. *Şiirin Geçitleri* adlı inceleme kitabında yazar şiirin ne olduğunu şu cümlelerle anlatıyor:

“... şiir her an yenilenen ve kendi üstüne katlanan an’ları kelimelerin içine hapsetmek zorundadır. Bu da esefle söylemeli ki, inanılmayacak kadar zor bir iştir. Dışımızdaki âlemin birbirini izleyen (mütevali) hallerinden her biri tek başına mevcuttur. Bunların çokluklarının bir realite haline dönüşebilmesi için bilinç tarafından hıfzedilmesi gerekir. Bilincin bunları hıfzetmesi demek, onları birbirine katması demektir. Yani bu çeşitli haller bilinçte iç içe giriyor,

³⁹⁸Hüseyin Karaca, Hüznüne Sahip Çıkan Şair, **Yedi İklim**, s.117.

fark edilmeden kaynaşıyor ve bu kaynaşma sonunda geçmiş hale katılıyor ve bu kesintisiz devam ediyor. Bu akıntı nokta ve aralıklara bölünemez, tıpkı hareketin bölünmezliği gibi. Süre ve hareket bir eşya makulesi olmayıp, bir zihin sentezidir. (...) Şiir dile atılan bir tohumdur, dil buna karşı direnir, ama tohum önünde sonunda boy atmakta gecikmeyecektir ve böylece şiir doğacaktır. Şiir ruhun tohumudur, dilde büyür. Şiir, şairin dile karşı verdiği bir özgürlük savaşının ürünüdür. Özgürlüğün meyvesidir. İşte güçlük, ruhun derinliklerinde, tamamıyla dinamik bir süreç olarak birbirleriyle kaynaşmış ân'ları (her an bir yeniliktir) dile aktarmakta ortaya çıkıyor. İşte büyük şair bilincinden çekip çıkardığı bu ân'ları (yenilikleri) bölünmez bir melodi teşkil edecek şekilde sunabilen insandır. Yani dil engelini aşabilen insan. Çünkü dil bilinçteki hareketliliği kavrayabilmek için onu durdurmak zorundadır.”³⁹⁹

Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri* adlı eserinde Cahit Zarifoğlu ve Mehmet Akif İnan'ın şiirlerini karşılaştırır. Özdenören, onların şiirlerini karşılaştırırken kendi şiir görüşünü de bu cümlelerle ele alır. Alaeddin Özdenören'in şiirlerinde ele aldığı temaları kabaca sıralayabilmek mümkündür. Kabaca diyoruz çünkü şiirlerinde sadece tek bir temayı ele aldığını söylemek Alaeddin Özdenören'in şiirini tam anlayamamak olur. Biz şiirlerde daha çok asıl olan karakteri ele almaya çalışacağız. Aynı şiirin içinde farklı izleklere yer verildiğini gözlemlemek mümkündür. Şiirlerinin temasını incelerken şairin şiirinde iyi eleyip sık dokuduğu imgelerden yola çıkmayı daha uygun bulduk. Çünkü sanatçının imgelem dünyasının izlekleri Alaeddin Özdenören'in şairliğini anlamada bize daha iyi bir yol gösterici olacaktır.

Alaeddin Özdenören için yukarıda söylediklerimiz şairin, zamana ve mekâna kayıtsızlığı olarak algılanmamalıdır. Şairin daha çok yapmak istediği içinde bulunduğu zamanın akışını okuyucuya hissettirmemektir. Bu da zamanın her adımda yeni bir imgeye dönüşmesini beraberinde getirir. Sanatçı, bu bakışla tıpkı şiirleri gibi anlamı da sınırlar: "*Anahtarı yalnız bende bulunan bir odaya girer gibi okurum kendi şiirimi. Onun hatıraları bendedir.*" Alaeddin Özdenören'in imgeleri de zaman

---

³⁹⁹ Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, Sanat Y., Konya, s.39.

algısıyla beraber oluşur. En çok üzerinde durduğu “yalnızlık ve hüznün” şairin yaşadığı çağın büyük hastalıklarından biridir. Çağın bu bunalımlarının yanında şairin hayat karşısındaki sevgi dolu duruşu da önemlidir. Alaeddin Özdenören’in şiirinde her türlü karanlığa inat, hep aydınlık imgeler görürüz:

“Çocuk uykusunda gülüyor”, “Ah bebem rüzgâr saçlı bebem”, “Menekşeler mi seni bana getiren”, “Gözlerinin içi güler gece aydınlanır”, “Bir anlatışın var gelişinle gülüşünle”, “Güzelliğinden çırpınan bu gecenin”, “Karıncalar yıkıyor ay ışığında”, “Sarıya dönüşür nar ağacının alevi”, “Dişlerin ki acı bir gülüşü denetliyor”, “Kartallar nerede sevişirler biliyor musun?”, “Son kez gördüğümde seni yürüyordun/ Yürüyordun rüzgârla beraber/ Kalbim avuçlarına düşmüştü/ Ve bir daha kendisinden haber alınamayan”.

Alaeddin Özdenören şiirini, çağdaşı şairlerde farklı kılan bu imgelerdir diyebiliriz. Şair şiire başladığı yıllarda Birinci Yeni ve İkinci Yeni şiirlerinden etkilenir. Daha sonraki şiirlerinde halk şiirini İkinci Yeni şiiriyle birleştirme çabasına girer. İkinci Yeni şiirinin söyleyiş kolaylığıyla İkinci Yeni kadar kapalı olmayan halk şiirinin incelik ve lirizmini şiire sokar. Böylece şair, kendine has bir şiir dili oluşturur. Bu şiir dili Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Akif İnan’ın şiir dilinden farklı bir yerdedir. Şair, çağdaşlarından adeta bağımsız gibidir. Alaeddin Özdenören kendisinin de belirttiği gibi “Kelimelerin kalbini” dinler. Ayrıca sadece kelime seçimindeki titizliğiyle değil; şiirindeki ses, imge, imaj gibi özellikleriyle de diğer çağdaşlarından biraz farklıdır. Alaeddin Özdenören’in imgeleri daha belirleyicidir. Bu açıdan Alaeddin Özdenören’in şiirini Sezai Karakoç’un şiirine biraz daha yaklaştırabiliriz. *Güneş Donanması* şiirindeki iki önemli imge bize şairin, Sezai Karakoç şiirine ne kadar da yaklaştığını gösterir. *Güneş Donanması* şiirinde “çocuk” ve “güneş” imgeleri ön plandadır. Sezai Karakoç’un *Balkon* adlı şiirinde ki imgelerin ruhu, Alaeddin Özdenören üzerinde etkilidir. Fakat bu Alaeddin Özdenören’in özgün olmadığı anlamına gelmez. Şair, sonrasında kendine ait olanı, kendi sesini bulur. *Güneş Donanması*’ndaki bazı dizeler bizlere *Balkon* şiirini anımsatır⁴⁰⁰:

Diyorum balkonlara gerili ipler

Hangi ölümün çamaşırlarını bekler

⁴⁰⁰Yedi İkim Dergisi, S. 79, s.94.

Alaeddin Özdenören'in ilk şiiri *Habersiz* adlı şiiridir. Yeğenin ilk gülümsemesi karşısında bu şiiri yazar. Şairin ilk şiirinden son şiirine kadar ele aldığı en önemli tema “çocuk” temasıdır. Çünkü çocuk onun gözünde saflığın sembolüdür. Biz de bu sebeple incelememize “Çocuk Teması”yla başlamayı uygun bulduk.

III.2.2.1. ÇOCUK TEMASI

Özdenören'in şiiri çocuk imgesiyle başlar. Çocuk; umuttur, gelecektir, hayattır, sevilendir, masumdur, kirlenmemiştir, günahsızdır, korunmuştur. On yedi aylıkken uyuyan ilk yeğenini gözleyen bir delikanlının, zihnindeki çağrışımlarıyla yazdığı *Habersiz* şiiri:

Ah bebem

Rüzgar saçlı bebem

Bilsen insanların halini bir

Bu kara yalnızlıkta körelen

*Işık benimdir.*⁴⁰¹

Çocuk imgesi şairin hayatı boyunca kullandığı bir imgedir. Çocuk şefkatin, masumiyetin, günahsızlığın sembolüdür. Mısraların çocuk şefkatiyle örülmesi Alaeddin Özdenören şiirinin özgün yönlerinden biridir. Şair, çocuk imgesinden hareketle şiiri bazen masal dünyasına dönüştürür. Çocukların dünyasından gelen masallığı ve onun dilini kullanır. Masalın içindeki sesi çocuk imgesinden yola çıkarak yazar. Şairin iç dünyasından gelen çocuk sesi onun şiirini naifleştiren bir özelliktir.⁴⁰²

---

⁴⁰¹ Alaeddin Özdenören, *Şiirler*, İz Yay., İstanbul, 1999, s.8.

⁴⁰² Ali Barskanmay, “Akılda Ezber Birakan Şair”, *Yedi İklim*, Haziran Temmuz Ağustos, 2003, C.16, s.107.

Şair, çocuğa karşı çok duyarlıdır. Güneş Donanması şiirinde de yine aynı duyarlılık vardır. Şair, Çocuk için tepkisini şöyle dışa vurur: “Zalim kıvrımlarında eşsiz çocukların boğulduğu”. Burada “eşsiz çocuklar” imgesi üzerinde durmamız gerek. Şiirin son bölümünde çocukları konumlandığı yer de önemlidir:

Nerde kıyınızı süsleyen güneşin çocukları

Aşkın ve inancın bahtsız çocukları

Gökte bulutla oynayan çocuk

Öksesine yıldız çakan melek kalır

dizeleri de buna örnek gösterilebilir. “Güneşin”, “aşkın”, “inancın” bahtsız çocuklarıdır. Doğadadır, güneşin altındadır, yalnız başındadır, hüznüldür. Yaşadığı yüzyıl içinde bulunduğu kent, gelecek, umut ve güneş... İnsanın dünya hayatındaki varoluş amacı, “Sevgili” ile buluşabilmektir. Şairimiz çocuktaki bozulmamış özün varlığından da destek alarak “geçmiş gecelerin birinde” , “... o yerlerdeki sevgiliyle” yeniden buluşmanın mümkün olabileceğini ima etmektedir. Alaeddin Özdenören, Sezai Karakoç’un “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” isimli şiirinden (sanıyoruz) Hz. Muhammed’in gibi büyük bir insanın ve kapasite olarak büyüklüğü içinde barındıran çocuğun sürgünler ülkesindeki izini takip etme arzusundadır.⁴⁰³

İnsan “habersiz” olarak dünyaya gelmektedir. Çocuk masumiyetiyle karanlıklardan habersizdir. Geldiği ve gideceği yerlerin bilgisinden uzaktır. Bu saf haliyle o bir ışıktır. Ancak bu ışığın kara yalnızlıkta körelme ihtimali vardır. İnsan gündelik hayatın hengâmelerinden “yılların acı çılgınlıklarından” sıyrılıp geleceğin inşası için yol alabilirse, hem çocuk masumiyetindeki saf ışığa geri dönebilecek, hem de çok şeyden haberli konuma yükselebilecektir. *Habersiz* şiirinden:

Çocuk uykusunda gülüyor

Yılların acı çılgılığında habersiz

---

⁴⁰³ Ahmet Albayrak, “Güneş Donanmasında Bir Tayfa: Alaeddin Özdenören”, **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos, 2003, C.16, s.110.

Elleriyle oynuyor karanlıklar

Sessiz sessiz

Çocuğun gülüşü gecenin aydınlanmasıdır. Onun gülüşüyle eşya farklı derinlikte bir anlam kazanır. Gülmenin anlamını unutmayan şair çocuğun ayak seslerinden onun muhteşem gelişini görür:

İç içe rüya kapılarını açıp geliyorsun

Bir tüy gibi hafif geliyorsun⁴⁰⁴

Şair, umudunu çocuğun varoluşuna bağlamıştır. Çocuk geceye sarkan gülleri devşirebilir. Ay yeni bir haber gibi onun göğsünden doğabilir. Çünkü çocuktur göçlerin getirdiği güç.

Aşkı gözleriyle ağartan çocuk

Durdur akıntısını karanlığın

Kendini yeni bir gülüşe hazırla⁴⁰⁵

(Aşkı Gözleriyle)

Çocuğun ruhundaki engin kaynaktan beslenmek isteyen şaire göre kenti dize getirmek için” kentin onarılması ve dönüştürülmesi gerekmektedir.

III.2.2.2. DOĞA TEMASI

Alaeddin Özdenören’in şiirindeki doğa unsurları oldukça kuvvetlidir. Şair, doğayı bir inceleme konusu olarak ele alır. Onun şiirlerinin hemen hemen hepsinde bir doğa ögesine atıfta bulunulur. Henüz on yedi yaşındayken kaleme aldığı ilk şiiri *Habersiz*’ den son şiirine kadar bu doğa temasını somut bir şekilde görebiliriz:

⁴⁰⁴ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.9.

⁴⁰⁵ Alaeddin Özdenören, **a.g.e.**, s.34.

“ Rüzgâr saçlı bebem” (Habersiz), “Deniz ta ayaklarımızın dibine gelir/ Bir baskın verir gibi sessizce gelir” (Ayak Sesleri), “Narin ırmaklar süzülür üstünden/Ölüleri soluyan toprağın” (Narin Irmaklar), “Ey şimdi kekik kokan kırmızı topraklardan/Geyikler gibi akan” (Narin Irmaklar), “Bu gece devine devine/ Kalbimden geçen nehir” (Sır), “Geçtin atılmış bir sigara ölüsü gibi yalnız kentten/Bir ırmağın kollarında sığıttığı/ Safralanmış gök altında/Yıldız indiren yağmurda/Geceyi bir süt gibi içmiş olarak/Ve yangın yaprakları halinde” (Ağrı), “Açık deniz sofrasında/ Sonsuz dağlarını denizlerin/ Aşarak üstlerinden bir bir/ Bir ince yelkenlidir” (Kalbim Sağ Yanımda), “Yağmur göçlerine/ Denizleri ağarlayan ırmaklara/ Karlı ve ıssız odalara” (Aşkî Gözleriyle), “Ay yeni bir haber gibi doğsun göğsünden/ Dağ ürpersin/ Toprak kabarsın/ Damarlansın ağaç/ Güneş zıplayarak çıksın kovuğundan” (Aşkî Gözleriyle), “Bir el kadar açılmasından göğün/ Ayın harmanda savrulan kızıl eteklerden gelişmesinden/ Hiç korsan görmemiş papatyalardan” (Yalnızlık Bir Adır), “Ve bir ağaç yanar/ Yanarak aydınlatır çevresin/ bu ağacın duasıdır/ Suya bir gölge düşer/ Kaçışır bütün balıklar”(Yalnızlık Bir Adır), “Korkuyu bir orman adı gibi çoğaltır/ Kafkasya/ Bir yer adı mıdır” (Kafkasya), “Baş köşe güvercinleri/ Sabır otu saçlarımızdan/ Kayalaşan elleriniz ve göğsünüzden” (Kafkasya), “Geceyi gündüzü büriyen/ Dağın karşısında bekliyorum/ Nal izleri/ Deniz deniz diye” (Kaçak), Öyleki önünde beyaz sarıklarıyla papatya tarlası/ Denizi yalayan rüzgâr/ Kıyıya vuran dalga” (Bitmeyecek Sevgili), “Söğütler uçuşan kelebekler/ Kurlangıç yuvaları/ Kağıttan kayıkları çocukların” (Ölebilirim), Gözlerimle beslediğim hüznün yaprakları/ Geçerek yıldız yağmurlarının içinden/Sürdüm yanına geldim anla işte” (Sayıklayış), Ölüm eriğini Pazar yerlerinde/ Satarım geceleri/ Sessiz bıyıklı bir satıcıyım” (Ölüm ve Adam Kadın), “Kuşlar gökyüzüne çekilmişti geri geldiler/Dağlar geri geri çekildiler/ Birden yemişlendi ağaçlar” (Visal), “Nerden çıkageldin nerden/ Yıldızların doğduğu yerden/ Durgun gözlerinin içinden/Akan bulutlardır gördüğüm/ Yağmmur yağıyor ve ben/ Yeraltı nehirlerinden/ Islana ıslana kalbinden” (Yağmur), “Denizin doğurduğu eşsiz dalga/ Sende dokumaktadır güzelliğini” (Hüzün Uçurumları), “Cahit deyince aklıma sular yıldızlar/ Alınlarında şafak örülü/ Anneler babalar/ Gözleriyle gül toplayan çocuklar/ Çöl rüzgârları kervanlar/ Denize atılmış ağlar/ Kalbe dökülen ırmaklar gelir” (Cahit Deyince), 1”Canımın bağı oğlum/ Kalbimin ağı oğlum/ Acının dağı oğlum/ Derdin otağı oğlum/ Yel eser ağı oğlum” (Kerem’e Ağıt), “Kara ormanların uğultusunu/ Kuruyan otların en kurusunu/ Yalaz başakların sarartısını/ Kükreyen denizin avuntusunu/Ağaran gönüller savruntusunu/ Yeşertti yeşertti eline düştü” (Büyük Doğu),

Bu dizeler Alaeddin Özdenören’in doğa karşısındaki tutumunun şiirine yansımalarıdır. Bu tutumu Özdenören’in doğup büyüdüğü Maraş’ta aramak gerekir. Şair, çocukluk yıllarını hep doğa ile iç içe geçirir. Hiç korkmadan ağaca tırmanır, yüzmeyi yeni öğrenmesine rağmen gözünü budaktan esirgemedi suya balıklama atlayabilir. Alaeddin Özdenören’in her zaman dışa dönük bir kişiliği olur. Mahalledeki arkadaşlarıyla sık sık oyunlar oynar, aynı zamanda mahalle kavgasından da geri kalmaz. İkiz kardeşi Rasim Özdenören’le birlikte dizlerinin üstünde aynı

kitabı okurlarsa, sayfayı önce bitiren her zaman Alaeddin Özdenören olur. Çünkü biraz sabırsız bir mizacı vardır. Rasim Özdenören'in ise tam tersi. O, okuduğu kitapları yavaş yavaş okur. Alaeddin Özdenören dağa, taşa tırmanır. Gece dağlarda kamp yapar. Toprağın ıslaklığına, hasta olabilme endişesine hiç kapılmadan toprakta sırt üstü yatar, taklalar atar. Arkadaşlarıyla devamlı güreş tutar. Her gittiği yerde bir eşyasını unuttur. Unuttuğu eşyalar arasında ceket, ayakkabı, çanta, kitap gibi daha birçok eşya sayılabilir. Eşyasının pek kıymetini bilmez, ayakkabılarını çabucak eskitir. Yürürken önüne gelen her taşı top sanarak eve o taşla oynaya oynaya gider. Bu yüzden de annesinden hep azar yiyen Alaeddin Özdenören olur. Bu ve buna benzeyen birçok olayı şairin hayatı bölümünde ele almıştık. Bu anıları tekrar anlatmamızın sebebi ise şiirlerindeki doğa imgesini biraz daha iyi anlatabilmektir. Özdenören, çocukluk yıllarından itibaren hep doğayla iç içe olmuş, asla evde annesinin dizinin dibinde oturan içe dönük bir çocukluk dönemi geçirmemiştir. Bunun tam aksine her zaman dışa dönüktür. Bu dışa dönük tutumu onun şiirlerinde doğaya yaptığı atıflarla daha iyi anlaşılmaktadır:

Bilirsin ben yürüyünce

Irmaklar yürür ardımdan

Dizelerinde de görüldüğü gibi doğa, şairin sadece dışarıda oynadığı vakit geçirdiği bir unsur olarak ele alınmamalı. Doğanın kendi yorumunu şiirinde farklı bir kımlıtyla verir. İşte o kımlıty şairin şiir dilidir. Alaeddin Özdenören'in şiirlerinde öfke yok denecek kadar azdır. Özdenören şiirinde deli dolu akan coşkun bir söylem yoktur. Onun şiirlerinde Dadaloğlu gibi gür bir ses yoktur. Necip Fazıl ya da Yahya Kemal'deki güçlü iddiayı görmeyiz. Şiirinin iddiasızlığına rağmen içimize kolay sinmesi şairin, süs ve görkemden uzak durmasıyla açıklanabilir.

Özdenören, doğayı tüm gerçekliğiyle içine alır. Eserlerinde içten yaşadığı bu doğanın tablolarını görürüz:

Bir nehir gibi akan şu bulvar

Gövdemizi dolaşan güneş

Her gece üstümüze devrilen yıldızlar

Senin doğurganlığından birer parçadır

(Hüzün Uçurumları)⁴⁰⁶

Şair, bu dizelerde nehir ve bulvar arasında bir ilişki kurmaya çalışır. Bulvar şiirde nehre dönüşür. Nehir ise şairin şiirinde akıp duran bir devingendir. Alâeddin Özdenören şiirinde kent, aslında doğanın bir uzantısıdır. İnsanoğlunun kentte yaşadığı yalnızlığının bir benzerini şair şiirinde ele alır. İnsan yalnız kentte değil doğada da yalnızdır. Şair, buradaki yalnızlığı kendine has bir hüznle verir.

Divan Edebiyatı'ndaki doğa ve sevgiliyle ilgili olan mecazlar şairin beslendiği diğer kaynaklar arasında sayılabilir. Bu kaynağa şöyle bir şiirini örnek verebiliriz:

Gülümü karşı tepenin başında

Gizli bir el kırbaçladı

Büyüttü yalnızlığını

Tepe güle kesildi

Arka çıktı gülüme⁴⁰⁷

(Tepedeki Gül)

Yukarıdaki dizelerde şair gül kelimesiyle sevgiliye bir gönderme yapar. Gül tepede açan bir güldür. Bir taraftan da kırbaçlanan bir gül vardır. Kırbaçlanan gülün kesilmesiyle, bir tepenin tümüyle güle kesilmesi arasında bir bağ vardır. Bu bağ şairin doğa ile kurduğu bir bağlıdır:

Çözülen saçlarının akıntısında

Söğütler uçuşan kelekler

Kırlangıç yuvaları

---

⁴⁰⁶Özdenören, a.g.e.,s.77.

⁴⁰⁷Özdenören, a.g.e.,s.84.

Kâğıttan kayıkları çocukların

Eriyen gün batan güneş

Ve gölgesi yıldızların⁴⁰⁸

(Ölebilirim)

Şair, bu şiirinde sevgilinin saçlarını doğaya yaptığı benzetmeler vasıtasıyla ele alır. İnsan tek başına var olmaz doğa ile bir bütündür. Doğa da aynı şekilde tek başına olduğunda belki birçoğumuza anlamsız gelebilir. O da insan ile tam anlamını kazanır. İnsan ile doğa arasında yaratılıştan itibaren var olan bir alışveriş vardır. Şiirdeki bu alışverişi sevgilinin saçları vasıtasıyla şair bizlerle paylaşır. Sevgilinin saçları bir söğüt, kelebek, kırlangıç veya gökteki yıldızlardır. İşte bu şairden doğaya doğadan şaire olan alışveriş bize Alaeddin Özdenören'in anlam dünyasını verir. Şair, doğadan yalnızca aşka dair mecazlar almaz:

Yağmur yağıyor ve ben

Yer altı nehirlerinden

Islana ıslana kalbinden

Sessizce geçiyorum⁴⁰⁹

(Yağmur)

Şair, bu şiirde yağmurla özdeşleşir. Uzun uzun gözlüyor yağmuru, daha sonra onu içine alıyor ve orada yeniden yaratıp dış dünyaya sunuyor. Bu yağmur artık Alaeddin Özdenören'in iç dünyasından kopup gelir. Şiirdeki metafizik öz de buradan gelir. Yağmurun nereye yağdığı belli değildir. Kaldırımlara mı yoksa dağa mı yağan bir yağmurdur. Belirsizdir. Bu da şiirin her yağmurda duyumsanmasını sağlar. Aslında biraz da bizi düşlere iter.⁴¹⁰

Sır adlı şiirle şair gece imajına yer vermeye çalışır:

---

⁴⁰⁸Özdenören, a.g.e., s.68.

⁴⁰⁹Özdenören, a.g.e.,s.74.

⁴¹⁰Faruk Uysal, "Lirik Şiirin Geldiği Yer", **Hece Dergisi**, S. 76, s.100.

Güzelliğinden çırpınan bu gecenin

Sularını evliyalar getirir

Şairin şiirlerinde “ırmak” imgesinin sıklıkla kullanıldığını görürüz. Bu imge zamanın ve hayatın akışkanlığını temsil etmektedir. Her şey her an yeniden doğar. Ve yeniden kimlik kazanır. “*Biliyorum değişen çok şey oldu akışınızda*” diyen şair çocukluğunda yaşadığı mekânlardaki değişikliğe işaret eder.

Kaderin altın dünyasında yaşardık

Ve yaşardık kendi bildiğimizce

Gece imgesi sığınmayı ve engin sükûneti çağrıştırmaktadır.

III.2.2.3. ÖLÜM TEMASI

“Ölümün bizi nerde beklediği belli değil, iyisi mi biz onu her yerde bekleyelim.” diyor Montaigne. Ünlü filozofun bu sözünü yazmamızın nedeni Alaeddin Özdenören’in ölüm temasını yansıtıyor olmasıdır. Alaeddin Özdenören’de ölüm ihtiyarlıkla oluşan bir kavram değildir. Şairin, gençlik yıllarından itibaren ölüm kavramı etrafındaki düşüncesi aynıdır. Buna dayanak olarak şairin gençlik yıllarında yazdığı ölüm temalı şiirlerinden, yaşamının sonlarına doğru yazdığı şiirlerine kadar kavram hep aynı anlamdadır. Kavramı algılayış açısı değişmeyen Özdenören için, şiirinde en belirleyici imgelerden biri ölümdür diyebiliriz. Şiirindeki bu belirleyiciliği sağlayan etkenlerin başında şairin hayat felsefi gelir. Şairi ölüm temasını kullanmaya iten en önemli sebeplerden bir diğeri ise oğlu Kerem’i sekiz yaşında kaybetmesidir. Biz ilk önce şairin hayat felsefesi etrafında gelişen ölüm kavramını ele alacağız. Onun, bu bakış açısına gösterebileceğimiz en iyi örnek *Cebimde Ölümüm* adlı şiiridir:

Gülüm gülüm

Bu kentin koynuna girdiğim günden beri

Cebimde ölümüm

Avuç avuç dağıtırım insanlara

Bir türlü tükenmez ölümüm.⁴¹¹

(Cebimde Ölümüm)

Şair, hayatında ölüm bilinciyle yaşayan biridir. Bunu şiirde geçen tek bir dizeden anlamamız mümkündür. “Cebimde ölümüm” sadece bu iki kelime ile şair, ölümü sürekli hatırında tuttuğunu anlatır. Bu dize akla şöyle bir soruyu getirir. Niye elde, başta, çantada vb. değil de cepte taşıyor? Cep elbisenin bir parçasıdır. Yani ona aittir. Elbiseyi kim giyerse cepte o kişinin cebi olur. Yani hâkim olan, daha üst konumda olan insandır. Hâkim olduğu şey ise bir nesne, kumaştır. Elbise insana bağlanabildiği ölçüde dış dünyada varlık boyutu kazanır. Nesnelere değer katan ona kendi iradesiyle hâkim olan insandır. İradeye yani akla sahip olan yalnızca insandır. Tıpkı ölümde insanın hâkimiyet alanında bulunan bir olgu, bir süreçtir.⁴¹²

Şiirde geçen “Kent” ise bir düzeni ifade eder. Düzen ise bir ilkenin, ilke ise bir düşüncenin ürünüdür. “Kent” kelimesi şiirde bir sembol olarak kullanılır. Kent aslında yaşanılan kâinattır. Şair şiirde ölümü avuç avuç dağıtma yetkisine sahiptir. Şair ölümü ne kadar çok dağıtırsa dağıtsın, ölüm asla tükenmez. Şair şiirde de belirttiği gibi tükenmeyen kendi ölümüdür. Ölüm tükenmezliğiyle insanoğlunu aşan bir olgudur. Zira insanlık ebedi değil, sonlu bir varlıktır. Ölüm böylece şiirde hâkim olan insanın bir adım daha ötesine geçer. Cebinde ölümü taşıyan insan da bir semboldür. Bu ise yaratılan olmanın sembolüdür. Şiirin devamında:

Üzümleri aydınlatırım masal çarşılarını

Yatağına sığmayan ırmakları

Mağara içlerine gizlenmiş aşkları

Yerler mühürlenince akşamları

---

⁴¹¹ Özdenören, a.g.e., s.32.

⁴¹² İsmail Kılıhoğlu, “Kanlı Suları’nda Ölümün”, **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos, 2003, C.16, s.81.

Kanlı sulara gömülürüm

Somut nesne olan “üzümleri”, “masal çarşılarını”, “yatağına sığmayan ırmakları”, “mağara içlerine gizlenmiş aşkları”, kısacası hayatı insan aracılığıyla aydınlatır şair. Bu şiirin özünü kader kavramıyla anlamak mümkündür. “cebimde ölümüm” ifadesi “cebindeyim kaderin” şeklinde ifade edilebilir. Ölüm kaderin tezahürüdür.⁴¹³

“*Cebimde ölümüm*” adlı şiirinde bütünüyle karamsar bir yan olmasına karşın, şair şiirin ağır havasını dağıtan imgeleri koymayı ihmal etmez:

Gülüm gülüm

Benim ölümüm

Çocukların kulaklarına küpedir

Vitrin denizlerine zincirlenmiş çocukların

dizelerindeki ağır havayı dağıtan “gülüm” ve “çocuk” imgelemidir.

“*Yalnızlık Bir Adtır*” şiirine geldiğimizde:

Kar yağınca köy dağa tırmanan ak bir ata benzer

Kar kalbimizi buruşturan kardır

Kızları kar içinde ışıldar

Gökyüzünden süzölmüş başaklar

Göğüs geçirişleri bilir kendilerine özgüdür

Duyurur uzun ayrılık vakitlerini

Ölümü bitişik oda yapar⁴¹⁴

...

---

⁴¹³Kılhoğlu, a.g.d., s.82.

⁴¹⁴Özdenören, a.g.e.,s.40.

Şiir okunduğunda insanın üzerinde bir karamsarlık değil, bir hüznün bırakır. Şiirde ölüm duygusunun yanında, ölümü arka plana iten çok önemli imgeler vardır. “*Kar yağınca köy dağa tırmanan ak bir ata benzer*”, “*Kızları kar içinde ışıklar*” dizeleri şiirin üzerindeki karamsarlığı dağıtır. Zaten Alaeddin Özdenören’in bütün şiirine hâkim olan da bu ruhtur. Bu yüzden Alaeddin Özdenören aydınlık ve duru ruhlu bir şairdir.

Giden geride doldurulamaz bir boşluk bırakır. Aslında o boşluk onun bıraktığı değil bizim bir türlü dolduramadığımız kendimize ait bir boşluktur. Belki de karanlığın ortasında ya da sisin içinde yürürken birden size uzanan elin bir daha olmayacağı korkusudur.

Kerem’in ölümünün onu ne denli sarstığı şiirinde belli olmasına rağmen, sadece bir mü’min edası değil, onun ruh dünyasının aydınlık tarafının şiire nasıl yansıdığını da gösterir. *Kerem’e Ağıt* şiirinden seçtiğimiz şu dizeler, acı çeken bir babanın karamsar değil aydınlık ruhunu yansıtır. Şiirde kadere teslim olma duygusu ağır basar:

Ardımda hiçlik dereleri

Önümde varlık gülleri

Ellerim Kerem’in elleri

Uzaktan çocuk haberleri

Dediler ki Kerem ölmüş

Güzellikler deren ölmüş

...

Cennetin güzel çocuğu

Gözleri gül tomurcuğu

Yavruların yavrucuğu

Unutma şu babacığ⁴¹⁵

...

Dizelerini bir arada okuyunca aydınlık bir ruhun şiirini okuruz. Şair bir babanın, yüreğinden kopan bir parçasının, şairi ne denli sarstığı şiirde anlatılır. Buna karşın şiir karşısındaki soğukkanlılığı, onun ruh dünyası bakımından önemlidir.

Doğum ile ölüm ikilemi, şairde aynı sevinci oluşturmaktadır. Alaeddin Özdenören'in ölümü "gül" simgesiyle tanımlaması, Hz. Mevlana'nın ölüm olgusuna "Şeb-i Arus" olarak yaklaşmasına eşdeğer bir anlamdadır. "Gülüm güllüm / Benim ölümüm" ölüm kavramına yüklenen bu olumlu anlamı görebiliriz.

Şair, sorgulamayı içte yapar:

...

Diyorum bu kentin ipleri kimin elinde

Diyorsun elleri olmayanların elinde

Diyorum ağaçlar neden büyütür acıyı. Sanki neden.

Diyorsun hiç savaş sağlanır mı savaş vermeden.⁴¹⁶

...

(Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi)

Alaeddin Özdenören hiçbir zaman bu dünyaya itibar etmez. Ölümü "her zaman tatlı ülke" olarak gören *Rilke*'nin dediği gibi, dünya: "... sessizlik içre olgunlaşan bir söz gibidir." ve "Burda ölüme uysal bir sal sırtında geçilir." "Ölümlü olan uyumlu olamaz" bu dünyaya uyum sağlayamaz. Alaeddin Özdenören'in de yaşadığı en büyük acı dünyaya uyum sağlayamamasıdır:

Ben de biliyorum

---

⁴¹⁵Özdenören, a.g.e., s.88.

⁴¹⁶Özdenören, a.g.e., s.54.

Uygun olmadığımı

Bu dünyaya⁴¹⁷

(Uygun Değilim)

Uyum gösteremediği bir dünyada yaşamak, yabancısı olduğu bir yere misafirliğe gitmeye benzer.

III.2.2.4.YALNIZLIK TEMASI

Bir yılan dansediyor

Tam ortasında kalbimimn

Kuşlar bile haykırıyor bu şehirde

Bilinmez geleceğin⁴¹⁸

(Dağ)

Alaeddin Özdenören'in şiirlerinin hemen hemen hepsinde yalnızlık ve hüznün hâkimdir. Diğer şiirlerinde zeminde bir katman olarak gördüğümüz yalnızlık ve hüznün, bu şiirin izleğini oluşturur. Dizelerde şair içindeki bir acıyı dillendirir. Bu öyle bir acıdır ki en neşeli bildiğimiz kuşlar ve hatta kâinat bile haykırır. Şair, en küçük daireden en büyüğüne, kendisinden kâinata doğru bir söylem içindedir.

Anneler yürüyor parklarda

Önlerinde tabuttan arabalar

Yağmur yağıyor üstüme

Ateşten damlalar⁴¹⁹

---

⁴¹⁷Özdenören, a.g.e., s.82.

⁴¹⁸Özdenören, a.g.e., s.76.

⁴¹⁹Özdenören, a.g.e., s.76.

(Dağ)

Dizelerinde acı, yalnızlık, hüznü, şehir hayatından bıkkınlık, ölümü arzulamak ve onu beklemek hâkim bir tema olarak göze çarpar. Tüm insanlığı ilgilendiren konuları şair, insanî bir yaklaşımla ve incelikle anlatmaya çalışır. Alaeddin Özdenören'in şiirlerinin konusu tamamen insandan ve hayattan çıkar. Şair bunu öyle bir dille anlatır ki insan yalnızlığı ve hüznü sevmeye başlar. Çünkü yalnızlığın içerisinde hüznü olduğu gibi bir o kadar da dinginliğin var olduğunu insanlara hissettirir:

Bir kuraklık gibi çöküyor akşam

Suluklaşıyor her şey nereye baksam

Al kaçır beni dağın eşkıyam

Ki yıldızlara değsin başım⁴²⁰

(Dağ)

Biçim itibariyle olmasa da öz itibariyle Necip Fazıl şiiriyle bir bağlantısı da vardır. Yukarıdaki şiirde olduğu gibi bazı şiirlerinde mısra formuna önem vermesi, Necip Fazıl şiirleriyle ilgisini kuvvetlendirir.⁴²¹

Yavrum

Yalnızlığı şu son kıyısını da atla

Ve anla ki hayat

En özgür biçimini sende denemiştir⁴²²

(Hüznü Uçurumları)

---

⁴²⁰Özdenören, a.g.e., s.76.

⁴²¹Mehmet Uçar, "Alaeddin Özdenören; Yalnızlığın Hüznü, Yalnızlığın Huzuru", **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos 2003, C.16, s.112.

⁴²²Özdenören, a.g.e., s.77.

Şair yalnızlığı bir deniz, hayatı ise bir limana benzetir. Şair, şiirde yalnızlığı doğaya yaptığı benzetmelerle aktarır. Yalnızlığın verdiği hüznün duygusu Alaeddin Özdenören'de uçsuz bucaksız maviliği anımsatır. Şiirin devamı:

Varsın açıklamasın kendini hiçbir şey

Değilmiki gökyüzü toprağı kuvaklamaktadır

Değilmiki mavilikler yolumdayım göğsünden

Değilmiki bileklerimiz kaynayan çelik

Alaeddin Özdenören, Hüzün Yılları şiirinde ise hüznün temasını hayatın içinden bir ihtiyaç gibi gösterir. İnsan nasıl yemeye içmeye ihtiyaç duyarsa hüznün de ihtiyaç duyar.

Yenilen hüznündür

İçilen hüznün

Geceleyin gündüzün⁴²³

...

(Hüzün Yılları)

Şiirde Maraş yöresinin daha doğrusu Anadolu insanının hüznün duygusuna yüklediği anlam yansıtılır. Ayrıca şiirde eski şiirimizin önem verdiği şekliyle “gam” imgesine rastlarız. Yukarıdaki dizeler Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk'ta Benimuhabbet kabilesini anlattığı ya da Fuzulî'nin Leyla ve Mecnun'undaki

Hem ver bana gam yemek kemali

Hem âlemi eyle gamdan hali

dizelerini anımsatır.⁴²⁴

Bizim oralarda hüznün

---

⁴²³Özdenören, a.g.e., s.78.

⁴²⁴Alim Kahraman, **Edebiyatın İç Yapısı**, Kaknüs Yay., İstanbul ,2008, s.103.

Geceleyin gündüzün

Göğüslerde dağlanır

Gözlerde oyalanır

Ağaç olur dallanır

Alaeddin Özdenören aslında bir hüznün şairidir. Yazarın hüznü tıpkı Fuzuli'de olduğu gibi ona sıkıntı, eziyet vermez. Dert, çile, sıkıntı, eziyet, keder gibi duygular insanın duygusal zemininin bir sonucudur. Bu duygularda biraz da marazilik vardır. Hüznün ise daha doğaya ait, daha sağlıklı ve gündelik hayatımızın içinde yer alan bir duygudur.

III.2.2.5. AŞK TEMASI

Alaeddin Özdenören bir aşk şairidir. Hayatının aşkını anlatır. Hemen bütün nesnelere bir âşık edasıyla bakar. Alaeddin Özdenören'in şiir dünyasında üç portre ve bir şiir vardır: Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Nuri Pakdil ve beni etkileyen yanı olmuştur dediği Fazıl Hüsnü'nün *Çocuk ve Allah* şiiri. Sezai Karakoç şiirinin etkisi "*Ayak Sesleri*" şiiriyle başlar ve şiirinin genelinde görülür. Zarifoğlu'nun etkisi "*Güneş Donanması*" şiirlerinden sonra epik şiirleri zorlayan şiirlerinde görülür. Nuri Pakdil'in muhalif duruşu şiir söylevlerinde kendisini gösterir ise de, Pakdil şairi ideolojik anlamda etkileyen bir isimdir.⁴²⁵

Güneş Donanması şiirindeki üç dize:

Kente giren ilk muhacir

Altın ışıklarıyla donanmış güneşin

---

⁴²⁵Ali Barskanmay, "Akılda Ezber Şiir Brakan Şair", **Yedi İklim Dergisi**, Haziran Temmuz Ağustos 2003, C.16, s.106.

Göğsünde iri bir gül⁴²⁶

Şiirindeki dizeler muhacirliğin yalnızlığını gideren bir bakış. Girildiği kentte ölüm suları içilse de gül imgelemi ve altın ışıklı güneş imgelemi insanı karamsarlığa düşürmez. Zaten ölüm karşısındaki tutumu ve kabullenışı de böyle bir yaklaşımdır. Anadolu’da toprak damlı evlerde, yaz aylarında damlarda yatılır. Böyle gecelerde aydaki nehirler ve dağlar görülür gibidir.

Şair, kentin onarılmasında muhacir(ler)in rolüne işaret etmektedir. Eğer muhacir güneşin “*altın ışıklarıyla*” donanımlı ise “*yüzlerinde yeni haberler uçuşan*” çocukları “*sevgiyle uyandır*”acak ve “*onlara/kelimelerin nasıl dizildiğini*” öğretecektir. Şiirde geçen ‘muhacir’ kelimesinde, Medine’ye hicret eden Hz.Muhammed’e telmih olduğunu düşünebiliriz. Yine O’nun takipçileri olan kutlu kişiler’de aynı kapsama dâhil edilebilir.

Güneş Donanması adlı şiirde camlarına sinekler üşüşmüş bir kahveden izlediği sevgilisi ekmek kuyruğundadır. Sevgiliyle birlikte ekmekle makyaj arasındaki farkı düşünürler. Ayrıca Alaeddin Özdenören, iyi köy ve Anadolu manzaraları çizer.⁴²⁷

Sana geldim

Ekmekle makyaj arasındaki farkı düşündük seninle

Ve çok eskiyi

Birlikte çiçek falına baktık

Çitlenbik kokulu bir yatakta⁴²⁸

Hakikat bir yönüyle güneşle sembolize edilir. Şairin, *Güneş Donanması* adlı başlığı insanın dünya hayatındaki yolculuğunu çağrıştırmaktadır. Bir donanma da farklı türde gemilerin olması gibi insanoğlu da farklı gruplar halindedir. Farklı kişilik tipleriyle hayatın içinden bir bütün olarak süzülürler. Bu donanma güneşe doğru yol

⁴²⁶Özdenören, a.g.e., s.25.

⁴²⁷Uysal, a.g.d., s.99.

⁴²⁸Özdenören, a.g.e., s.24.

alır. Bu noktada hepimiz o donanmanın bir neferiyizdir. Alaeddin Özdenören, hayat boyu kültürel gayretleriyle bir tayfa olarak kutsi donanmaya katkı sağlamıştır.⁴²⁹

Özdenören, *Şiirin Geçitleri* adlı inceleme kitabında Cahit Zarifoğlu ve Akif İnan'ın şiirlerini karşılaştırırken kullandığı cümleler şairin özne-nesne ilişkisini nedenli kavradığını gösterir:

“Cahit izlenimcidir, nesnede çok olanı anlatıyor; buna karşılık Akif dışa vurumcudur, özne de çok olanı anlatıyor. Cahit'in çok, Akif'in ise az şiir yazmış olmasının sebeplerinden biri budur. Şiir Cahit'te soluk alıp vermek gibi kaçınılmaz bir faaliyettir. Onun sürekli dış gözlemciliğinin doğal bir sonucudur bu. Dışarıda olup bitenleri en ince ayrıntılarına varıncaya kadar saptar ve şiirleştirir. Zengin bir şiir kaynağına sahiptir. Akif öyle değil. O, iç dünyasının serüvenlerine bağlıdır; o isteyecek ki şiir ortaya çıksın. Sanki şiir ona, zaman zaman vuku bulan doğuşlar halinde gelmiştir.”⁴³⁰

Şairin *Ay* şiiri de böyle bir ruhla yazılır:

Yakın komşumuz ay gibi

*Göğsüm geceye gerilmiş bir yay*⁴³¹

Şiirdeki ruhun duruluğu ve enginliği insanı kuşatır. Ay ışığında yıkanan karıncayı bu şiirle düşünmek gerek. Özdenören'in bu şiirinin arkası çok zengindir. Şiirin yazarın içinde yazılmış olan büyük bir bölümü olmalıdır. Fakat şair, bu şiirini beraberinde alıp götürür. “*Kalbim sağ yanımda*” şiirindeki “*İçimde döngün bir ay kabarırken*” dizesi ve sonrakiler dediklerimizi doğrular niteliktedir. Şair, Maraş'ın duru ayını kalbinde taşır ve yazarın da kalbi o ay kadar durudur. Şairin kalbi farklıdır çünkü sağ tarafından atar. Kalbinin sağ tarafta oluşunu imleyen, onu farklı kılan ve ayıran şey “*korsan çağ*” imgesidir. “*kentin karnındaki hücreyi*” de bunlardan ayrı düşünemeyiz. Kentle, korsan çağla buluşunca “*Ağzında ay köpürüyor.*” “*Her gece mermi gibiyim yatağında*” dizesiyle şair söylemek istediğini söyler. Çünkü şair, yaz günlerinin Maraş'ın da evinin damında dingindir. Bir mermi gibi yatağında

⁴²⁹Albayrak, a.g.d., s.108.

⁴³⁰Uysal, a.g.d., s.100.

⁴³¹Özdenören, a.g.e., s.27.

dipdiridir. Üstelik bir yaz boyu biriktirdiği bu şiir yükünü ancak o sağ yanında taşıyabilir. Başkalarından farklı biri olarak durur. “Güz değirmeni kalbim” dizesiyle artık insanların güz olunca evlere çekildiği anlatılır. Bu ise bir değirmen olarak algılanır.⁴³²

Aşkı gözleriyle ağartan çocuk

Geceler ağını kalbime salar

Vahşi uğultularla dolu ve soğuk

Çırpınıp duruyor ülkemde dağlar

Üstüme üstüme geliyor dağlar

Her yanım rüzgar ve kar⁴³³

(Aşkı Gözleriyle)

Şairin, *Aşkı Gözleriyle* şiiri iki bölümden oluşur. Şiirde portresi başarılı bir şekilde çerçevelenmekle birlikte, kimliği tam olarak verilmeyen bir kahraman anlatılır. Bu kahraman “çocuk” göstergesi ile bir yandan yeniliği, zindeliği, dinamikliği işaret ederken, diğer yandan büyük ve çok yönlü bir duygu, düşünce ve hayal ortamını zihninde kurgulayıp hayata geçirebilecek “aklı” “bilinci” ifade eder. Şair “aşkı gözleriyle ağartan çocuk” tamlamasıyla kahramanı adlandırır. Kahraman “sazlıkların sessiz bekçisi” gibi “masum”, “akşamüstlerinin dağıtıcısı” gibi “sevdalı”, “karanlığın akıntısını” durduracak kadar “savaşçı” tır. Şair “aşkı gözleriyle ağartan çocuk” tamlamasıyla yukarıdaki imgeleri tekrar vurgular. Şiirin devamında çocuğu yeni bir gülüşe hazırlanması için uyarır. Çünkü çocuğun önünde onu bekleyen zorlu bir hayat vardır: “Kendini yeni bir gülüşe hazırla/ Yağmur göçlerine/ Denizleri ağırlayan ırmaklar/ Karlı ve ıssız odalara/ Hazırla kendini”. Şaire, kahramanını geleceğe hazırlarken ona sıradan bir dille hitap etmez. Eğer bu çocuk usta bir kuşanıcı ve kuşatıcı olacaksa şiir dilinin üst perdesinin farkına varmalıdır. Şiirin ikinci kıtası bu dilin zirveye çıkışı olarak görülür: “Geceye sarkan güllerin

⁴³²Ali Haydar Haksal, “Alaeddin Özdenören Şiiri: Çocuk Saflığındaki Duru Bakışı”, **Yedi İklim**, Haziran- Temmuz- Ağustos, 2003, s.96-97.

⁴³³Özdenören, **a.g.e.**, s.34.

devşir”ilmesi, “*koyun seslerinin avuçlarda biriktirilmesi*”, “*seheri bekleyen çocuklar*”, “*ayın yeni bir haber gibi çocuğun göğsünden doğması*”, “*dağın ürpermesi*”, “*toprağın kabarması, ağacın damarlanması ve en sonunda güneşin çıldıran ve çıldırtan sevinci*”: Şairin birbirini takip eden imgelerinin hepsi şiiri zindeliğe götürür. Bu imgeler hem dili hem de kahramanını olağanüstü kılar. Böylece aşkı gözleriyle ağartan çocuk, gözleri, alını ve sevdasıyla düşünecek. Hak edilişi olarak da adı övülecektir.⁴³⁴

Aşkı gözleriyle ağartan çocuk

Sendedir göçlerin getirdiği düş

Buluttan buluta dağılan gülüş

İçimde biriken kan oyuk oyuk

Yaprakların arsından düşen yel

Göğüslerden boşalan sıcaklık

Geceyi yüklenmiş sular yıldızlar

Büyük yağmurlara dönüş sendedir

Şair şiirin ikinci bölümünde kendine döner. Maruz kaldığı saldırılar vardır. Bunlar şairin kalbine doğru olup birinci bölümde kahramanın savaşması için işaret edilen güçlerin ta kendisidir. Saldırılar onu ve gönül verdiği varlıkları derinden etkiler.

Düşman karşı atak yapadursun şairin kahraman çocuğu vardır: “*Göçler*”e bağlanan “*düş*” ve buluttan buluta dağılan gülüş” onun kimliğiyle iç içe geçmiştir. O, biriken kanı harekete geçirecektir. Yapraklar onun rüzgârıyla canlanacaktır.

---

⁴³⁴Cevat Akkanat, “Aşkı Gözleriyle’den Öteye Alaeddin Özdenören Şiirinde Çocuk”, Yedi İklim, Haziran Temmuz Ağustos 2003, C.16, s.104.

Göğüslerden boşalan sıcaklıkların ve büyük yağmurlara dönüşlerin kaynağı onun bünyesidir.⁴³⁵

Gül değil kan sürüklediniz

Bir zamanlar sırtınızda

Biz o zamanlar ağacı gükül

Kanları güneş gibi çocuklardık

Kaderin altın dünyasında yaşardık

Ve yaşardık kendi bildiğimizce⁴³⁶

(Narin Irmaklar)

Dizelerinde gül ile kan simgelerinin bir arada bulunuşu sarsıcıdır. Gül bir çiçek ve kan renginde. Kan ilk bakışta yalnız başına düşünüldüğünde olumsuzdur. Gül ile birlikte bakış sevgiye ve umuda dönüşür. Sözcüklerin yerlerini değiştirerek “gürül ağaç”, “güneş kanlı çocuklar” ateş gibi çocuk söylemini çağrıştırıyor. Narin gibi görünen bu imgeler, insanı güneş gibi çarpıyor. Tabii almış olduğu felsefe eğitiminin analitik bakışında olumsuzdan olumluya dönüştürme gücünü de kullanıyor.

Unutma

Sen gene de

Kalbimin barınağındasın

Orada kırmızı güller arsında

Beyaz bir gül var

İşte sen o'sun

---

⁴³⁵ Akkanat, a.g.d., s.105.

⁴³⁶ Özdenören, a.g.e., s.11.

*Sen beni kollayan uçurumsun*⁴³⁷

Bu *Visal* şiirinin son bölümüdür. Buradan şiire baktığımızda “beni kollayan uçurumsun” imgesi bile şiirin ruhunu karartmaz. “kırmızı” ve “beyaz” gül imgeleri şiiri aydınlatır. Bu durum hemen bütün şiirleri için geçerlidir.

Şairin, şiirini bu kadar naif yapan, şeylerden bir diğeri ise şairin kendi hayatının şiirini yazmasıdır. Alaeddin Özdenören, kalbiyle şiir yazar. Samimiyetle içinden geleni yazar. Şiirindeki en önemli unsurlardan biri de samimiyettir. Hayatında kabullenmediği bir şeyin şiirini yazmaz. Alaeddin Özdenören’in şiiri için, dürüst bir şiirdir diyebiliriz. Doğanın her çeşit renkleriyle şiir yazabilir. Okuyucuya toprağın kokusunu, börtü böceğın sesini duyurur. “Sevgili” imgesi ise “Ölebilirim” şiirinden sonra karşı cins olarak şiirdedir. “Sevgili” şair için bir yaşama sebebidir. Ölüm ise şairin şiirini hüzünleştirir.

Şimdi de “*Hüzün Uçurumları*” şiirinden bir bölüm:

Çünkü tarihin yaprakları arsından sızan kan

Boyuyor

İçimde yuvalanan şiiri

Ve sen nereme baksan

*Oramda bir kalp çarpıyor*⁴³⁸

Kan sızısının boyadığı şiir dizelerinin imgeleminde çarpan bir kalp vardır. Bütün bunlar şairin hayat algısını gösterir. Alaeddin Özdenören’in bu tür dizeleri o kadar yoğundur ki hemen bütün şiirleri bu düzlemde ele alınabilir.

*Göğü emziren mızraklar genç omuzlarında*⁴³⁹

(Kalbim sağ Yanımda)

---

⁴³⁷ Özdenören, a.g.e., s.72.

⁴³⁸ Özdenören, a.g.e., s.77.

⁴³⁹ Özdenören, a.g.e., s.29.

Bu dize gerçekten de sıra dışıdır. *Kalbim Sağ Yanımda* şiiri denenmemiş olana bir eğilimdir. Şiirin ilk dizesi olan “*kalbim sağ yanımda çarpıyor*” dizesi şiirin sonunda ulaşılmış bir sonuç gibidir. Şiirde şair kapalı bir anlatım tarzını kullanır. Kelimelerin ardında şairin örtmek istediği bir düşünce vardır. Bu da iç dünyasının artık eskisi gibi gitmemeğe başlamasıdır. Bir fırtına şairin bu eski düzeninin değiştirmiştir. Kent ve korsan çağ her ne kadar şairin içinde yaşadıklarını değiştirmeye çalışsa da buna vakıf olamaz. Şair kendini yeni bir gülüşe hazırlamalıdır. Şair, içinden korsan çağa karşı değişmelidir. Şiirde Alaeddin Özdenören içsel savaşıllığına dili boyun eğdirir.⁴⁴⁰

Ve yukardan aşağı

Göğüsleyerek güneşi

Getirir ve bağlar korsan çağımıza

Yerinden oynayan kopan bir fırtına gibi

Kalbim sağ yanımda⁴⁴¹

Şair şiirin geçitleri adlı inceleme kitabında bu konuyla ilgili şu görüşlere yer verir:

“(…) Şiirde atılan bir tohumdur, dil buna karşı direnir, ama tohum önünde sonunda boy atmakta gecikmeyecektir ve böylece şiir doğacaktır. Şiir ruhun tohumudur, dilde büyür. Şiir, şairin dile karşı verdiği bir özgürlük savaşının ürünüdür. Özgürlüğün meyvesidir. İşte güçlük ruhun derinliklerinde, tamamiyle dinamik bir süreç olarak birbirleriyle kaynaşmış an’ları (her an bir yeniliktir) dile aktarmakta ortaya çıkıyor. İşte büyük şair bilincinden çıkardığı bu an’ları (yenilikleri) bölünmez bir melodi teşkil edecek şekilde sunabilen insandır. Yani dil engelini aşabilen insan. Çünkü bilinçteki hareketliliği kavrayabilmek için onu durdurmak zorundadır. İşte şair dilin çerçevelerini kırar, bilinci mekanın tasallutundan kurtarır, şiddetli bir aşk yahut derin bir melankoli ruhumuzu sardığı zamanlar,

⁴⁴⁰ Kemal Eşfak Berki, “Alaeddin Özdenören Şiirinin Bütünlüğü”, **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos 2003, C.16, s.87.

⁴⁴¹ Özdenören, **a.g.e.**,s.29.

bu duygular iç içe girmiş, birbirinde erimiş binlerce unsurdan oluşur. Orijinallikleri de bundan ileri geliyor. İşte şair bu orijinalliğin dilde karşılığını bulan, onu dile yansıtabilen insandır (...).»⁴⁴²

Ki loş koridorlarına üniversitenin

Bir sigara paketi gibi buruşturduğumuz attığımız gençlik

Bu, *Ayak Sesleri* adlı şiirden bazı mısralardır. Üniversite okumaya gelen bir öğrencinin anne özlemini yansıtır. “Üniversite” edebiyatımızda ilk defa Sezai Karakoç’un *İnci Dakikaları* adlı şiiriyle bir imge olarak karşımıza çıkar. Bu imge Alaeddin Özdenören’de izlekleşir.⁴⁴³ Bu izlek şairin kendi deneyimleri sonucu oluşur. İzlekte ağır, dalgın, düşünceli bir insan vardır. Şiir şairin bene yüklediği bir endişeyi taşır gibidir. Gurbet ve sıla özlemi şairin şiirde işlediği temalar arasındadır.

Şair şiirlerinde öz’ün deviniminden doğan öz durum aşk olgusuna bizi götürür. Alâeddin Özdenören’in şiir atılımında lirizm kırılmalara uğrar. Kırılmayı tamir eden ise yine lirik olan aşk’tır.⁴⁴⁴

III.2.2.6. TOPLUMSAL OLAYLAR

Şair *Ayak Sesleri* adlı şiirinde dil ile yaptığı tasarruf ön plandadır.

İçimde bir dönüş başlıyor yeniden

Şiirin kutsal çağrısına ve aşka

O afyon sarısı ırmağa

Dizelerde şairin kendi mahremine bir dönüşü vardır. Şairin kendi içine dönüşünün bazı çalkantıları şiirde duyulur gibidir. Şair şiirinde birkaç dizeyle de olsa

⁴⁴² Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, Sarmaşık Yay., İstanbul, 2001, s.36.

⁴⁴³ Berki, *a.g.d.*, s.84.

⁴⁴⁴ Berki, *a.g.d.*, s.84.

kendi öz benliğine dönüşü onu mutlu etmiş gibidir. Şiirin devamında şairin içinde yaşadığı bireysel kaygı toplumsal bir boyut kazanır:

Ve bütün aldatılmış kadınlara

Çünkü yalnız onlar öper gözlerinden çocukların

Yalnız onlar katlanır acını çığlıklarına

Kadın toplumsal bir varlıktır. Şiirin dışında görünen bir tema şiire girer. Aldatılmış kadın imajı her toplumda kayda değer bir sorundur. Dünyada yaşanan bu sorunsal şairde karşılığını bu şekilde buluyor.

Geçmiş günlerin güleç ırmakları

Nerde kıyınıza oturduğum günler uzun uzun⁴⁴⁵

Narin Irmaklar adlı şiirinde şair kendisini deyim yerindeyse hayatın içinde bulur. Bir yöne doğru bir sürüklenme vardır. Şair sanki nasıl bir dünya ile karşılaşacağını sezer gibidir. Bu durum şairde bir tedirginlik duygusu yaşatır. Devamında şair aslında bu duyguyu çocukluğundan beri yaşadığını belirtir:

Biz o zamanlar ağacı güürül

Kadınları güneş gibi çocuklardık

Kaderin altın dünyasında yaşardık

Ve yaşardık kendi benliğimizce⁴⁴⁶

(Narin Irmaklar)

Şiirde ırmak şairin çocukluğunun geçtiği yerleri temsil eder. Çocukluk ve ırmak imgelerinin iç içe geçtiğini görürüz. Devam eden dizelerde ise toplumsal boyut ön plandadır.

Biliyorum değişen çok şeyler oldu akışımızda

---

⁴⁴⁵Özdenören, *Şiirler*, s.11.

⁴⁴⁶Özdenören, *a.g.e.*, s.13.

Gül değil kan sürüklediniz

Bir zamanlar sırtınızda⁴⁴⁷

Bu dizeler bizlere lise arkadaşı olan Cahit Zarifoğlu'nun şu mısralarını hatırlatır:

Zaman dert getirdi sulara

İki şairinde şiirindeki yaklaşım birbirine çok benzer. İçe dönük olmak realiteyi yok saymak anlamına gelmez. Şair, zaman zaman dış dünyaya yönelir ve toplumsal sorunları da ele alır. Şair, toplumsal konuları ele almakla aslında, neden iç dünyaya yöneldiğini bizlere anlatır. Dışta yaşanan bazı şeylerin görüntüsünü içte bulur. Alaeddin Özdenören şiirinde, yangın dışta fakat alevler içten çıkar.

III.2.2.7. İSLAM COĞRAFYASI

Kafkasya şiirinden:

Toplum yuvarlanışında

Ve benim sarımsı gözlerimde

Kirli sokaklardan kirlenmiş pastanelerden

Halk sızısından Yahudi ağusundan şurdan burdan

Kafka Kafka'dan Kafkasya'dan Kafkakaşkasya'dan

Korkuyu bir orman gibi çoğaltır⁴⁴⁸

Derken Yahudi asıllı çek yurttası öykücü denemeci Franz Kafka ile Kafkasya sesleri arsında ancak çok özel bir an'a ait sezgi ve çağrışımının sağladığı sözcük oyunu 70'li yıllar şiirinde parlar.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁷Özdenören, a.g.e., s.12.

⁴⁴⁸Özdenören, a.g.e., s.46.

Alaeddin Özdenören kitabın son bölümlerinde Kafkasya coğrafyasındaki dramı dile getirmesi Alaeddin Özdenören'i çağdaşlarından ayıran en önemli yönüdür diyebiliriz. Kafkasya'yı "Kerbela" ile benzeştirmesi, zihnindeki mekân kavramının ve kent düşüncesinin sınırlarının genişliğini de ortaya koyar. "*Kafkas yası*" şairin "*yüreğinin büyüyen uçlarına*" vurmaktadır. Şair Kafkas halkından ve okuyucudan dua istemektedir ki bu talebi vesilesiyle kitabın yayımlandığı 1975 yılından bu yana devam eden süreçte Müslümanların birbirleri için ne derece samimi dua ettikleri sorusunu düşünmeliyiz.⁴⁵⁰

Az şiir yazmanın getirdiği seçkincilik Alaeddin Özdenören'in şiir dünyasını kuzeye yöneltir. Erdem Bayazıt ve Cahit Zarifoğlu'nun Afganistan duyarlılığı yanında yazarınki Kafkasya'dır. Fetih Gemuhluoğlu'nun "Şimalim" adlı şiirinde görülmeye başlar Kafkasya coğrafyası. "Kafkasya" lirik şiirde epik söylevin zorlandığı ve güçlü imgelerin kullanıldığı bir şiirdir:

Doğuştan eşsiz bir yiğitlikle

Ağızları pınarların ağızlarında

Ağızlarından dökülür Kerbela

III.2.2.8.HÜZÜN TEMASI

Alaeddin Özdenören, hüznünden muzdarip olmayan hüznün sahibi bir şairdir. İlhami Çiçek'in dediği gibi "*yalnız hüznü vardır kalbi olanın/ hüznün öylece orta yerdedir.*" Alaeddin Özdenören dediğinde akla gelen terimlerde ilki, hüznüdür.

Ali Şeriatî, "*Sanat*" kitabında; hüznün, erdemli olana öteki duygulardan daha da yakın durduğundan söz eder. Soyluluk ile hüznün yakınlığı arasındaki mesafe bir tül perde kadar gibidir. Neş'e, sevinç çığlıkları uzaklaştırıcıdır. Hüznün, Alaeddin Özdenören'in şiirinde işte böyle soylu bir duruş içindedir.

---

⁴⁴⁹Berki, **a.g.d.**, s.87.

⁴⁵⁰Albayrak, **a.g.d.**, s.109.

Hüzün, Alâeddin Özdenören'in şiirlerinde bir maya gibidir. Tek tek içerik olarak değil fakat bir damar ortak bir ruh olarak hüznün imgesini görürüz. Şair her zaman hüznüne umudu eklemeyi ihmal etmez:

Dış dünyanın delillerini kullanırken de aslında bunlar dışa dönük bir betimleme değil, içe dönük bir tahlildir. Alaeddin Özdenören şiiri bu yüzden içe dönük bir şiirdir. Hüzün müşahhas bir duygunun adı değildir. Hüznün içinde aşk da sevgi de öfke de var. Fakat hüznün bu duygulara alternatif olanıdır. İç yaşantının doğal bir sonucu olarak mevcuttur. Şairin duyusu, düşüncüsü, dünyası böyle olduğu için şiirindeki hüznün böyledir.⁴⁵¹ Şairin, zaman zaman genel ruh halinden anlık sıçramalarla boyut değiştirdiği de olur:

Kuşkuların yoğun sisleri arasında

Düşündükçe ıslanan saçlarım⁴⁵²

Fakat bu durum uzun sürmez ve şair dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktan vaz geçer kendisine döner:

....

Bir yanım mercan dağı

Bir yanım kötürüm

Toprağa sarkıyor

Hazin yanık bir mahallenin yıkıntularından

Çünkü şair için aslanan iç yaşantıdır. Şair her şeyin karşılığını kendi dünyasında arar. Alaeddin Özdenören, Zarifoğlu ile yaptığı bir konuşmada iyi bir gözlemci olmadığını söyler. Çünkü şair için önemli olan iç gözlemdir. Bu noktadan hareketle Alaeddin Özdenören şiirinde zaman ve mekân belirsizdir diyebiliriz. Yaşadığımız dünyaya ait kesitler, bize yabancı durumlar gibidir. Çünkü şair o imajı kendi iç dünyasında dönüşüme uğratar. Bu nedenle okur, şiirde yer alan bu hayat

⁴⁵¹Hüseyin Karaca "Hüznüne Sahip Çıkan Şair", **Yedi İklim**, Haziran –Temmuz- Ağustos, 2003, C.16, s.115.

⁴⁵²Karaca, **a.g.d.**, s.115.

kesitini, gerçek dünyada somut bir yere oturtamaz. Okur ne zaman kendi içinde bir yolculuğa çıkarsa işte o zaman şairle aynı duygu ikliminde buluşur.⁴⁵³

Şair, iç dünya ile dış dünyanın çatışmasında, iç dünyadan yana tavır alır. Çünkü silinmeye çalışılan toplumsal bir hafıza vardır. Bunu açıkça ortaya koyar:

Çıkarsak ülkemizin tarihinden bir yanlışı

Tarihi bir yanlışı geriye kalan nedir,

Bu bilinçle eylemini gerçekleştirir

Ve bu bilinci yeni bir nesle aktarır, hüznü umudu da eklemeyi öğretir:

Aşkı gözleriyle ağartan çocuk

Gözlerin alın ve sevdanla düşün

Alaeddin Özdenören'in hüznü herkese açık bir hüznüdür ve her zaman olan bir hüznüdür. Bunun en belirgin özelliğini *Habersiz* adlı şiirde görürüz. Bir çocuk uykusunda gülmektedir. Her zaman karşılaşılabileceğimiz sıradan bir olaydır. Sıradan olayı ontolojik bir arka plan ile insan olmanın acı yanı düşündürülmektedir. Gülüşün gerisindeki hüznü apaçık bir hale getirmektedir. Hüznün ise yalnızlığın bahçesinde büyür. İnsanın dünyaya gelirken içine düştüğü yalnızlık nasıl kendiliğinden mevcut ve zorunluysa Özdenören'in yalnızlığı da kendiliğinden ve zorunludur. Alaeddin Özdenören de bir yapaylık sonradan edinilmişlik yoktur. Çünkü *Yalnızlık Bir Adır*. Bu Özdenörenin şiirlerinden birinin başlığıdır. Yalnızlığın bir ad olması onun kendiliğinden mevcut olduğunun önemli bir göstergesidir.⁴⁵⁴

Ben artık bir kent yorgunu değilim

Kalbimin son durağı sanırım

Kutsal yoksulluğuna bürülü bir köydür

Bir el kadar açılmasından göğün

---

⁴⁵³Karaca, **a.g.d.**, s.116.

⁴⁵⁴Aydoğan, **a.g.d.**, s.103.

Ayin harmanda savrulan kızıl eteklerde gelişmesinden

Hiç korsan görememiş papatyalardan

(Yalnızlık Bir Adır)

Akar saçlarımdan yalnızlığın ırmağı

Kalbime dökülür

Mısralarında da belirttiği gibi şair, o büyük yalnızlıktan güç alır. Alaeddin Özdenören'in hüznü onu umutsuz eden bir hüznün değildir. Onun hüznü boyun eğmez aksine başkaldırıcı örgütleyen bir yapıdadır.⁴⁵⁵

Bizim oralarda hüznün

Geceleyin gündüzün

Göğüslerde dağlanır

Gözlerde oyalanır⁴⁵⁶

...

(Hüzün Yılları)

Şair, hüznün türküsünü söyler. Şiirin devamında hüznün çağa karşı nasıl bir direnme aracı olduğundan bahseder:

Doğacak gün

O kadar uzak değil

Sarsalım sarsalım

Yeri sarsalım

Karşı koyacak değil⁴⁵⁷

(Hüzün Yılları)

⁴⁵⁵Muhiddin Bilge, "Kelimelerin Kalbini Dinleyen Adam", **Hece**, S.76, s.113.

⁴⁵⁶Özdenören, **a.g.e.**,s.78.

⁴⁵⁷Özdenören, **a.g.e.**,s.78.

III.2.2.9. KENT TEMASI

Alaeddin Özdenören, Müslüman bireyin çağıyla dolayısıyla kentle hesaplaşmasını anlatır. Modernliğin getirdiği yozlaşma, zayıflayan insan ilişkileri, kentin insanın kişiliğine uymayan yapısına yer verir. Şair köyden kente kaçıışı değil de kentten köye kaçıışı işler. Kentin dayanılmazlığını ön plana çıkarır.⁴⁵⁸

...

Diyorum bu kentin ipleri kimin elinde

Diyorsun elleri olmayanların elinde

...

Diyorum balkonlara gerilir ipler

Hangi ölünün çamaşırlarını bekler⁴⁵⁹

(Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi)

Alaeddin Özdenören “*balkonlara gerili ipler / Hangi ölünün çamaşırlarını bekler*” derken Sezai Karakoç’un *Balkon* şiirine gönderme yapar. Sezai Karakoç *Balkon*’u tabutla özdeşleştirir. Hatta apartmanların islam uygarlığının eseri olmadığını vurgular.⁴⁶⁰

Sormayın bana böyle nerede

Koşa koşa gidiyorum

Ellerinden öpmeye gidiyorum

Evleri balkonsuz yapan ustaların

---

⁴⁵⁸Mehmet Kurtoğlu, “Günler Geçer Üstüne Sesler Kalır: Alaeddin Özdenören Şiiri”, **Yedi İklim**, s.121.

⁴⁵⁹Özdenören, **a.g.e.**, s.56.

⁴⁶⁰Kurtoğlu, **a.g.d.**, s.121.

Karakoç, bu şiirinde gelecek zamana atfen, ölümlerin balkonlara gömüleceğini belirtirken hem gelecek zaman tasavvurunu hem de apartmanlara balkon yapan modern mimari anlayışına karşı çıkmaktadır.

Her iki şairin şiirinde de balkon, ölümün hayata karşı zafere ulaştığı bir mekândır. Bu sebeple balkon bir tabut, bir mezarlıktır. Ancak öte yandan tüm bu izlenimlerin geçtiği şimdiki zamandan çıkılarak gelecek zamana yapılan atıflar dikkati çeker. Şair, kendi kendine şimdiki zamanın neye yarayacağını sorar. Şimdiki zamandan ve gelecek zamandan umutlu olmak ister. Ama geleceği karamsar bir bakış açısıyla değerlendirir. Aşağıdaki mısralarda da bu kaygı kendini fazlasıyla hissettirir:

Bir ağıtı büyütüyorum. Ağıtla yıkanmış bir geceyi

(büyütüyorum.

Bütün geceleri büyütüyorum. Ağıt yakmak ulusuma

(vergidir.

Şaire göre zaman ve özellikle şimdiki zaman, yalnızca ölümün penceresinden bakılamayacak kadar geniş ve umut dolu bir geleceğe açılır. İnsanlık, sevgi ve umutla varolur. Özdenören, dönemin genel eğiliminin aksine geçmişe de sorgulayıcı bir olumsuzlama ile bakmaz. Şair, geçmiş ve bugün arasında bağlantılar kurarak olaylara, insanlara dair hükümler verir. Ona göre geçmiş, belirli bir zaman diliminden ibaret iken şimdiki zaman, geleneksel yaşayış dinamiklerinden uzaklaştıran bir zaman dilimidir:

...

Bu kentın ortasındasın şımartılmış otomobillerin arasında

Gözlerinle bir çıkış yolu arıyorsun

Oysa ben senin direnişini bilirim

Yıkandıkça azgınlaşan bir ateş gibidir

Alaeddin Özdenören’le Sezai Karakoç’un kente bakış açısı hemen hemen keşişir. İkisi de İslami duyarlılıkla kenti tanımlar. Alaeddin Özdenören, bazen göndermelerde de bulunur:

...

Çıkarsak ülkemizin tarihinden bir yanlışı

Tarihi bir yanlışı geriye kalan nedir

“Batı notları” ve mavi bir gecenin barışı⁴⁶¹

...

(Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi)

Nuri Pakdil’in *Batı Notlarında* Doğu ve Batı uygarlığını karşılaştıran önemli tespitler vardır.

Şair, bir ülkenin Batıya bakışını kültür, medeniyet ve siyaset olarak değerlendirir. Yüreğiyle konuşur ve bir bakıma çağının da aynası konumundadır. Çağın problemlerini anlatırken bir yandan da aşka yer vermeyi ihmal etmez:

Kalbimizi yalayan gül alevinden

Silinmez izler kalır

Dersen ki her şey geçer inanma

Günler geçer geçer üstüne sesler kalır⁴⁶²

...

(Kalanlar)

Şair, insandaki aşkları gizleyen günümüzdeki kent yaşantısının insanı ölümlle burun buruna getirdiğini vurgulayan yaklaşımı görebiliriz:

Gülüm gülüm

---

⁴⁶¹Özdenören, a.g.e., s.57.

⁴⁶²Özdenören, a.g.e., s.73.

Bu kentin koynuna girdiğimden beri

Cebimde ölümüm

Avuç avuç dağıtırım insanlara

Bir türlü tükenmez ölümüm

Şair için önemli olan kentin içindeki özgürlük kavramıdır:

Güzelliğinden çırpınan bu gecenin

Sularını evliyalar getirir

Bir gülüş gibi yolunur maziden

Yararak eşyanın direncini

*Sonsuzluğa aşka ve hürriyete doğru*⁴⁶³

...

(Sır)

Şair, şiirinde deyim yerindeyse özgürlük kavramını ötesizleştirir. Özgürlüğü tamamen metafizik bir boyuta çıkarır. Şairin, iç saflığı şiirindeki doğa ile ortaya çıkar. Alaeddin Özdenören, ilk bakıldığında dışa dönük, kavgayı seven, yırtıcı bir kişiliğe sahiptir. Şairin iç âlemindeki yumuşaklığını, çocuksu tavrını ise bize şiirleri verir. Bu dizelerde has bir şairde karşımıza çıkabilecek bir “kendilik” vardır. Başkalarının imgelerinin albenisine kapılmayan, bakışları kendi özeline çevrili bir şair olduğunu gösterir Alaeddin Özdenören. Çünkü şiir içtenlikten başlar. Doğallıktan doğmalıdır. Şair her zaman doğal olandan çıkış yapamasa da her zaman içten olmalıdır. Kentte kendini yadırgatan, kozmopolit gelgitlere karşın şair karşısında bir öz ses görmek ister. Bu seste özgürlüğün sesidir.

---

⁴⁶³Özdenören, a.g.e.,s.15.

III.3. DENEMELERİ

Alaeddin Özdenören, şairliğiyle güçlü olduğu kadar yazarlığıyla da önemli bir isimdir. Alaeddin Özdenören doğu-batı ekseninde yazdığı yazıları ve geleneksel-modern dünya kavramlarına getirdiği derin düşünceleri ile hiç tanınmamış bir isim. Bizler bu bölümde Özdenören'in daha önce pek değinilmeyen bu derin düşünce yönünü ele almaya çalışacağız. Burada yapacağımız çalışma yazarın deneme kitaplarının incelenmesi mahiyetinde olacaktır. Alaeddin Özdenören'in düşünce dünyasına dair (yine onun yazıları çerçevesinde) küçük notlar düşmeye gayret edeceğiz. Özdenören, gibi felsefi kişiliği olan birini incelemek elbette kolay bir iş değildir. Umarız hatasız bir inceleme olur.

III. 3.1. ÇAĞDAŞ DÜNYA VE TÜRKİYE İLE İLGİLİ DENEME KİTAPLARI

III.3.1.1.YAKINÇAĞ BATI DÜNYASI VE TÜRKİYE'DEKİ YANSIMALARI

Kitabın ilk basımı Akabe yayınları tarafından Şubat 1986 yılında yapılır. Alaeddin Özdenören, kitabın başında “düşünce” kavramını ele alır. Zira yazdığı eser tamamen düşünce dünyasıyla ilgilidir. Yazarın düşünce kavramıyla işe başlaması manidardır.

Bütün beşeri akımlar temelde akılı ölçüt aldıklarından buna “akılcılık” tanımını vermek doğrudur. Bu tanımın karşısına ise “vahyi” düşünce konulabilir. Vahiy düşünce tarihi içinde akıldan çok daha farklı bir kaynaktır. Alaeddin Özdenören'in akıl ve vahiy kavramlarını karşı karşıya koymasının temelinde Kur'an'ı Kerim'in “hak-batıl” kıstası yer alır. Özdenören, “düşünce” perspektifiyle başladığı yazısına “insan” kavramıyla devam eder. İnsanda, yaratılmış olma özelliği vardır. Bu özellik insanda bazı nakıslıkları da beraberinde getirir. İnsan akılı için

“mutlak şaşmazlık” yakıştırması vahiy ile taban tabana zıt düşen bir yaklaşımdır. Yazar, daha sonra batı dünyasının varlığını tamamen akıl üzerine inşa ettiğinden bahseder. Kilisenin baskısı altında ezilen batılı dünya, 18. asırdan sonra akıl yoluyla bazı aşamalar kaydeder. Madde planında ilerleme görülürken, metafizik geri plana atılır. Bu durum kendi hayat sistemini kuramayan Osmanlı aydını için şaşırtıcıdır. Osmanlı aydını batı dünyasını kendine özgü bir çerçevede incelemeye ve hayran olmaya başlar. Oysa kültür ve medeniyet tamamen farklıdır. Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu problemlere çözüm bulmaya çalışan aydınlar, yenilik arayışına girer. Osmanlı aydınının yenilik kavramından anladığı şey: “*Dışarıdan telkin edilen her şeyi kabul etmek demektir.*” Fakat yenilenmekle yenilik aramak arasında fark vardır: “*Yenilenmek bir inanç tazelenmesi, kendi uygarlığının köküne inerek yeni terkipler oluşturmak, inançlı ve hamleli bir derleniş ve toparlanışa gitmek demektir.*” Kitapta içinde bulunulan zihin ve ruh tembelliği, Türkiye’de ki batıcıların batı düşüncesine nasıl teslim oldukları, Batı ve İslam düşüncesinin kaynaklarına inilerek ele alınır.⁴⁶⁴

Alaeddin Özdenören, kitabını üç bölüme ayırır. İlk bölüm, “**Hümanizm**” başlığını taşır. Bu bölümde yazar hümanizmin ne olduğundan, bu kavramın batıda ne anlam ifade ettiğinden bahseder.

Özdenören’e göre hümanizma denen olay insana kainat içinde bir yer arama, bir yer tespit etme meselesidir. Hümanizma; insan nedir, nereden gelmektedir, nereye gitmektedir? vb. soruların yeniden ele alınıp, incelendiği bir dönemdir. Hümanizmin temeldeki anlamına değindikten sonra “Rönesans” devrini anlatır. Rönesans’ın temelinde vahiy inancını inkar vardır. Vahyin yerine insan aklını koyma düşüncesi oluşur. Böylece insan ilahlaştırılır. Allah inancı taşımayan insan kendisinin niçin var olduğunu açıklayamaz. Niçin var olduğunu açıklayamayan insan evrendeki hayatına da bir anlam veremez. Bu anlamsızlık insanı sonuçsuzluğa doğru sürükler. Yaratıcının yerine insanı koymak, insanın yaptıklarının hem yaratıcısı hem de sorumlusu yapar. İnsanoğlu ise bu sorumluluktan, başkaları üzerinde egemenlik kurmayı anlar. Bu durum insanın başkaları tarafından sınırlandırılmasına yol açar.

⁴⁶⁴ Özdenören, **Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye’deki Yansımaları**, Akabe Yay., İstanbul ,1986, s.5.

Sınırlandırma zoraki bir durumdur. Böylece: “*Gücün yetiyorsa başkalarını istediğin gibi ezebilirsin. Bu senin hakkındır, hatta alkışlanmaya layık olursun.*” anlayışı gelişir. Yazar, bu yanlış algının batının temelindeki problem olduğunu vurgular. Alaeddin Özdenören, bölümün devamında eski yunan felsefesine gider. Platon ve Sokrates’in ahlak felsefelerinden bahseder. Daha sonra Kant’ın ahlak felsefesine değinir. Kant’ın ahlak felsefesi, kişiye iyinin ne olduğunu söyleyip, kişinin değer yargıları için bir kural ortaya koymaktır. Kant’ın amacı akılda genel-geçer bir ahlak kanununun bulunduğunu kanıtlamaya çalışmaktır. Böylece tüm insanlık bir ahlak çerçevesinde birleşecektir. Fakat akılda tüm insanlık alemi için geçerli olan böyle bir güç var mıdır? İşte asıl mesele bu noktada çözümlenememektedir. Yazar, okuyucuya “*Akıl(irade) kendi kendisini emredebilir mi?*” diye sormaktadır. Kant’ın felsefesine göre teorik akıl doğaya kanunlarını dikte edebilir.⁴⁶⁵ Yazar, bu teorik iddianın aslında pratik hayat tarafından yalanlandığını ifade eder. Bu duruma şu örnekleri verir: Yanlış varsayımlardan hareket edilerek inşa edilen binanın çökeceğini, uçağın düşeceğini, köprünün yıkılacağını belirtir. Daha sonrasında ise Kant’ın teorisindeki temel sorunu nedenleriyle açıklar. Kantı böyle bir yanılgıya sürükleyen en önemli neden, zamanında bir tek fizik ve geometrinin oluşudur.⁴⁶⁶ Kant’ın yaşadığı dönemde tek fizik olarak Newton fiziği, tek geometri olarak da Öklid geometrisi vardır. Günümüzde birden fazla fizik ve geometri teorisinin varlığı zaten Kant’ın ahlak felsefesini direkt olarak çürütür. Alaeddin Özdenören, günümüzde birçok teorisinin varlığına örnek olarak şunları gösterir:

“Öklid geometrisine göre üçgenin iç açıları toplamı 180 derece, Rimon geometrisine göre 180 dereceden büyük, Nobeçevski geometrisine göre 180 dereceden küçüktür. Bunların hepsi de doğru olarak kabul edilir. Çünkü bu üç geometrinin de hareket noktaları birbirinden farklıdır.”⁴⁶⁷

Alaeddin Özdenören’in özellikle Kant’ın ahlak anlayışının üzerinde durmasının önemli bir sebebi vardır. Çünkü Kant’ın ahlak anlayışı İslam’ın temel

---

⁴⁶⁵Özdenören, a.g.e., s.26.

⁴⁶⁶Özdenören, a.g.e., s.26.

⁴⁶⁷Özdenören. a.g.e., s.26.

ahlak anlayışı olan “*ameller niyetlere göredir*” ilkesine uygundur. İslam’da Allah için yapılan iyiliğin bir önemi vardır. Hz. Muhammed, bir hadisinde şöyle söyler:

“Ey insanlar, Allah’a ve ahiret gününe inanmayı insanlara gösteriş için malını sarf eden kimse gibi, sadakalarınızı başa kakma ve eza ile boşa çıkarmayın, onun durumu, üzerinde toprak bulunan bir kayanın durumu gibidir, üzerine bol yağmur yağdığında onu cascavlak bırakır. Kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler.”⁴⁶⁸

Alaeddin Özdenören’in Kant’ın felsefesinde aklın nasıl oluyor da kendi kendisine emredebileceği noktasına dikkat çeker. Çünkü akıl bireye kendi çıkarına uygun hareket etmeyi önerir. Bu durum aklın da bağlanması gereken daha üstün bir gücün varlığına, Allah’ın varlığına inanmayı götürür. Alaeddin Özdenören daha sonra açık site ve kapalı site kavramlarına da değinir. Bergson ve Gazali’nin açık ve kapalı toplum örneklerine yer verir. Daha sonra bilginin kaynağının ne olduğu sorusunu tekrar yöneltir. İslam’da bilginin kaynağı vahiydir. Vahiy akla göre değerlendirilen bir kavram değildir. Bu görüşünü yazar şu sözleriyle dile getirir:

“Akıl kendisinden daha yüksek olan manevi bir otoriteye bağlanmadıkça, Allah’a ve vahye dayalı hakikat düzenine istinat etmedikçe, kâinata kendi hesabına değil, Allah hesabına bakmadıkça, hiçbir meseleyi çözemez ve insan yaratılışına aykırı bir düzen içinde buhrandan buhrana sürüklenir.”⁴⁶⁹

Yazar, kitabın devamında yaşadığı dönem açısından önemli bazı tespitlerde bulunur. Aklın asıl mahiyetinin ne olduğu sorusunu sorar. Bu soruya yine hakikatler bağlamında cevap verir. Allah insana kendisini tanıtmak için akıllı vermiştir. Tam da bu nokta da üzerinde durulması gereken önemli bir ayrıntı vardır. Yazar, aklın tek başına Allah üzerinde düşünce yürütebileceğini, fakat Allah’ın sıfatları hakkında olumlu veriler elde edemeyeceğini vurgular. Yani Allah kendisini bildirmeseydi, akıl o bilgiye sahip olamazdı. Bunun için Allah’ı kendi zatında talep etmek gerektir. Dünyanın yaratılışının bir anlamı vardır. Ve insan sadece kendi aklıyla bu sırra erişemez. Çünkü insan sınırlı, Allah sınırsızdır. İnsan tek başına yaratılışının sırrına

---

⁴⁶⁸Özdenören, a.g.e., s.27.

⁴⁶⁹Özdenören, a.g.e., s.45.

erseydi Peygamberlere gerek kalmazdı. Allaha ihtiyaç duyan sadece insan değildir. Çünkü ihtiyaçtan müstağni olan yalnızca Allah'tır.⁴⁷⁰

İnsan modern dünyada bir bakıma maddenin kölesi olmuştur. Alaeddin Özdenören, kitabın devamında insanı maddenin kölesi yapan akımları ele alır. Marksizm'den ve bu akımın öğretilerinden bahseder. Max Müller'in din ile ilgili görüşlerine yer verir. Devamında Durkheim, Tyldan bahseder. Temelleri Augusto Comte tarafından atılan Pozitivizm akımına, Comte okulunun önemli ilkelerine değinir. Ve La Play'in kuruculuğunu yaptığı Science Sociale akımından bahseder. Alaeddin Özdenören bu akımların (özellikle de pozitivist akımın) Türkiye'deki etkilerinden bahsederek bu bölümü bitirir.

Özdenören, kitabının ikinci bölümüne "**Tanzimatın İçeriği**" başlığını verir. Yazar "Tanzimat nedir?" sorusuyla bölüme başlar. Bu soruya şöyle bir cevap verir:

"Tanzimat doğrudan doğruya Fransız Aydınlik Çağı düşünce tarzının ülkemize intikal ederek devam eden şeklinden başka bir şey değildir."⁴⁷¹

Yazarın da belirttiği gibi Tanzimat Fransız düşünce devriminin ülkemizdeki etkileridir. Aydınlik Çağ olarak adlandırılan düşünce tarzının temelleri 17. asırda atılır. 17. asır aklın ilahlaştırıldığı bir dönemdir. Bu asrın önemli filozofları arasında Descartes, Malebranche, Spinoza, Leibniz gibi isimler gelir. 17. asır için felsefi bilgi sezgiyle kavranabilen bilgidir. 18. asırda ise akıl etkin bir kuvvet olarak görülür. Bu asırda aklın en önemli fonksiyonu analiz ve sentez becerisinden gelir. 17. asırda felsefe sezgiyle elde ediliyordu. 18. asırda ise sezgi ve metafizik sistemlere bir savaş açılmıştır. Alaeddin Özdenören, iki asrın akıl anlayışları arasındaki farkı verir. Yazar, öncelikle Descartes'in "*Metot Üzerine Konuşma*" adlı eserinden bir paragrafı alıntılar. Descartes bu eserde şöyle söylemektedir:

"Matematikçilerin en güç ispatlara ulaşmak için kullandıkları pek basit ve pek kolay, uzun delil zincirleri, bazı insanların bilebildiği bütün şeylerin aynı tarzda birbirine zincirlendiğini ve doğru olmayan

---

⁴⁷⁰Özdenören, a.g.e. s.49.

⁴⁷¹Özdenören, a.g.e., s.93.

hiç birini doğru yerine almamak ve birini ötekenden çıkarmak için gereken sırayı gütmek şartıyla, bu şeylerden, sonunda erişilmeyen en uzak ve bulunmayan en gizli bir tanesi bile kalmayacağını hayal etmek fırsatını vermişti. Böylece hangi şeylerden başlamak gerektiğini bulmakta güçlük çekmedim, zira daha önce en yalınç (basit) ve bilinmesi en kolay şeylerden başlamak gerektiğini biliyordum; oysa bugüne kadar bilimlerde hakikati arayanlar arasında ancak yalnız matematikçilerin bazı ispatlar, yani bazı kesin ve apaçık kanıtlar bulduklarını göz önüne alarak, onların inceledikleri aynı şeylerden başlamam gerektiğinden şüphe etmiyordum; bundan beklediğim biricik fayda, zihnimi hakikatle beslenmeğe ve yanlış kanaat etmemeye alıştırmaktı...⁴⁷²

Özdenören, Descartes'in bu sözlerinden hareketle bilimin modelinin matematikte olduğunu, matematiğin de metodunda gizli olduğunu belirtir. Bu metot, analiz ve sentezdir. Yani matematik açık, seçik bir bilgidir. Descartes matematiğin dışındaki apaçık bilginin nerede bulunduğu sorusunu sorar. Descartes bu sorunun cevabını ararken her şeye şüphe ile bakarak işe başlar. "*Her şeyden şüphe edebilirim, ama şüphe ettiğimden şüphe edemem.*" der. Şüphe etmekle düşünene bir benin varlığının kavranacağını savunan Descartes: "*Düşünüyorum öyleyse varım*" önermesini ortaya atar. Alaeddin Özdenören, bu düşünceden hareketle Descartes'in Tanrının varlığına da ulaştığını savunur. Tanrı kavramı nesnelere veya insandan doğmuş olamaz. Çünkü Tanrı sonsuz ve mükemmeldir. O halde Tanrı kavramı bizim ruhumuzda doğuştan vardır. Descartes önce benin sonra da Tanrının varlığını kanıtlar.

Yazarı Fransız aydınlarını ve fikirlerini ele aldıktan sonra İngiliz aydınlarına ve onların fikirlerine geçer. Aslında Fransa'da ki aydınlanmanın kaynağı İngiltere'de yaşanan 1688 ihtilalidir. İki Fransız düşünür Montesquieu ve Voltaire İngiltere'deki hak ve hürriyet havasının etkisinde kalarak bunları Fransaya taşımışlardır. Yazar, Fransız aydınlanma döneminin öncüsü olarak J.J. Rousseau'yu gösterir. Onun özellikle *Contrat Social* ve *Esprit des Lois* gibi eserlerini örnek verir.⁴⁷³

Rousseau'ya göre insanlar arasında iki çeşit eşitsizlik düşünülebilir. Bunlardan birincisi tabii eşitsizlik. İkincisi ise siyasi eşitsizliktir. Rousseau'ya göre hiçbir zaman

⁴⁷²Özdenören, a.g.e., s.95.

⁴⁷³Özdenören, a.g.e., s.104.

ölmeyen yegane devlet şekli halk hakimiyetidir. Halk hâkimiyetini daimiliğine karşılık hükümet şekilleri değişebilir.⁴⁷⁴ Alaeddin Özdenören'in Fransız ve İngiliz aydınlarını ve aydınlanma akımlarını anlatmasının en önemli sebebi değişimi kaynağından bizlere doğru bir şekilde verebilmek içindir. Yazar, bu noktadan itibaren bu düşünürlerin Tanzimat aydınının nasıl etkilediğine değinir. Tanzimat aydınına Namık Kemal'i örnek verir. Namık Kemal, Rousseau'nun adı geçen kitaplarını Türkçeye çevirmiştir. Kemal'in hürriyet, halk, adalet gibi kavramlarının hepsini Rousseau'dan aldığı görülür. Ona göre halk hakimiyeti akla dayalıdır. Manevi ve ahlaki hürriyet aklın zaferiyle temin edilir.⁴⁷⁵

Özdenören, Tanzimat'a etki eden düşünürleri ve Tanzimat aydınlarını anlattıktan sonra tekrar eski yunan filozoflarına döner. Aristoteles'in Tanrı kavramını ele alır. Yazar, Aristoteles'in Tanrı kavramını şu cümlelerle özetler:

“ Her şeyde madde başlangıçtır, fikir onun yöneldiği gayedir. Madde forma doğru gider ve onu ister. Şu halde madde ve form birbirlerinden ayrılmayan kavramlardır. ... Her varlığın aynı zamanda form ve destek, fikir ve madde, ruh ve beden olması kuralının bir tek istisnası vardır: en yüksek varlık salt formdur ve maddesizdir. Aristoteles'in görüşünde madde daima hareket noktası, daha yüksek bir mükemmelliğin başlangıcıdır; en yüksek varlıksa mutlak kemaldir; şu halde onda daha yüksek formda madde yoktur veya doğrusu onda madde yoktur. ... Aristoteles'in kendi kendini gerçekleştiren öz kavramına dayanan gelişme sisteminde hareketin zaman bakımından bir başlangıcı yoktur; hareket varlığın kendisi gibi öncesizdir. Ancak, varlıktaki hareketin nedeninin gösterilmesi gerek. Bu hareketin nedeni de formun madde üzerindeki etkisidir. Maddede bir şekil kazanma itilimi vardır, formda da bir gayeye göre hareket etme gücü vardır. Ama form, daha yüksek form karşısında maddedir, bu daha yüksek form da kendisinden daha yükseği karşısında yine maddedir; bu da böyle sonsuza doğru uzayıp gider. Onun için hareket kavranmak isteniyorsa , formlar dizisinde, yani hareket nedenleri zincirinde , kendisi salt formlar olan, kendisi artık hareket etmeyen, ama tüm

---

⁴⁷⁴Özdenören, a.g.e., s.117.

⁴⁷⁵Özdenören, a.g.e., s.119.

hareketlerin ilk nedeni olan bir ilke kabul etmek gerekir. Bu ilke en yüksek varlık, salt form, yani Tanrıdır.”⁴⁷⁶

Alaeddin Özdenören, ikinci bölümün devamında yukarıda saydığımız akımların etkisiyle Osmanlı imparatorluğunda doğmaya başlayan bağımsızlık hareketlerinden bahseder. Batılı düşünürler Osmanlı aydını üzerinde de etkisini gösterir. II. Mahmut döneminde ilan edilen Tanzimat Fermanı ve daha sonrasında Yeniçeri ocağının kaldırılması içinde bulunulan dönem için önemli gelişmeler arasında gösterilebilir. Bu yenilik arayışlarının en önemli sebepleri Osmanlı İmparatorluğu’nun iç ve dış konjonktürde gittikçe etkisini yitirmesidir. Bir fikir insanı olarak Alaeddin Özdenören, o dönem için nelerin yanlış yapıldığını şu şekilde aktarır:

“Yenilgilerimizin sebebini ararken, kendi insan ve tarih yapımıza bakmamız, kişi, hürriyet, adalet ve inanış arayışına girmemiz ve bundan fikrî, iktisadî ve ahlâkî bir tablo çıkarmamız gerekirken, çare batıyı taklitte aranıyor.”⁴⁷⁷

Yazar, daha sonra Meşrutiyet dönemleri, I. Dünya ve II. Dünya savaşlarının tarihi önemine değinir. II. Dünya savaşı ve etkileri Alaeddin Özdenören’in çocukluk yıllarına denk düşer. Türkiye belki savaşa girmemiştir, fakat etkilerini en iyi hisseden ülkelerden biri olmuştur. 1940’lı yıllar kıtlık, hastalık, yoksullukla geçen yıllardır. Babaları memur olduğu için bu durumdan nispeten biraz daha az etkilenirler. Fakat Anadolu’da yaşadıkları zaman zarfında Anadolu insanının nasıl durumda olduğunu görürler. Özdenören, *Unutulmuşluklar* adlı kitabında o döneme ait anılarını epeyce anlatır. Bizler için yazarın o döneme ilişkin tanıklıkları oldukça önemlidir. II. Dünya savaşı yıllarında temeli atılan AET’ye dair fikri yorumlarına bu kitabında yer verir. AET adı altındaki ekonomik birlikten sanıldığı kadar iyi bir faydanın sağlanamadığını belirtir. Türkiye’nin ise AET’ye tam üye olma girişimlerini “... yeryüzünde lüzumsuz bir fazlalık olduğunu kanıtlamaya çalışıyor.” ifadeleriyle

---

⁴⁷⁶Özdenören, a.g.e., s.129.

⁴⁷⁷Özdenören, a.g.e., s.138.

anlatır. Çünkü Türkiye'nin bu tutumuyla, az gelişmiş ülkeleri sömürebilmek için kendi içinde birlik kurmaya çalışan batıya peşinen teslim olacağını vurgular.⁴⁷⁸

Kitabın üçüncü bölümü ise “**Birlik Çabaları**” başlığını taşır. Bu bölümde Alâeddin Özdenören, devlet ve toplum ilişkisini inceler. Devlet kavramının nasıl ortaya çıktığını, devletin neden gerekli bir yapı olduğunu, bir toplumun nasıl oluştuğunu ele alır.

Toplum, yapısı gereği bir organizasyonu içinde barındırır. Bu, toplum olmanın yani beraber yaşayabilmenin bir kuralıdır. Yazar, eğer insan toplumları hayvan toplumları gibi içgüdüleriyle yaşasalardı devlet ihtiyacın kalmayacağını belirtir. Devamında devletin varlığını zorunlu kılan sebepleri sıralar. İnsan hür bir varlıktır ve bunun sonucu olarak bir tercih imkânına sahiptir. Hür olması ve toplum içinde yaşamaya mecbur olması devleti zorunlu kılmaktadır. Ahlak tek başına toplum düzenini sağlamaya yeterli değildir. Devletin ise devlet olma özelliğini taşıyabilmesi, toplum yapısına uygun hareket etmeyi hedeflemesiyle gerçekleşir. Devlet kişi ve zümrelerin değil, toplumun hedefleri doğrultusunda yönetilirse toplumda gelişme yaşanır. Yazar, bu duruma İslamiyet'ten bir örnek verir. Hz. Ebubekir, halife seçildiği zaman halka şöyle bir konuşma yapar:

“Ey, insanlar. Şimdi sizlere halife oldum. Oysa sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyi hareket edersem bana uyun; yok eğer saptırırsam, bana karşı çıkın. Doğruluk bir emanet, yalancılık ise hıyanettir. Kendisinin hakkını alıncaya kadar da zayıf kuvvetlidir. Hiçbiriniz cihadı terketmesin. Şüphe yok ki cihadı ancak Allah'ın kendilerine zillet damgası vurduğu kişiler terk eder. Bana, ben Allah ve Resulüne itaat ettiğim müddetçe itaat edersiniz. Eğer Allaha isyan edersem sizin üzerinizde itaat hakkım yoktur.”⁴⁷⁹

İslam devletlerinde, hukukla ahlak arsında bir uyum sağlanır. İnsanlar hukuka kendi istekleriyle katılırlar. Böylece devlet ve toplum kaynaşması yaşanır. Buna karşın batıdaki devletlerin yapıları daha değişiktir. Eski Yunan devletlerinden başlayarak günümüze dek batı uygarlığının aynı teşkilat yapısında olduğunu görürüz.

⁴⁷⁸Özdenören, a.g.e., s.146.

⁴⁷⁹Özdenören, a.g.e., s.150.

Osmanlı devletinde de İslami bir anlayış hâkimdir. Fakat devletin dağılmaya başladığı dönemden itibaren yenilik arayışları toplumda kendini belli eder. Bu yenilikler arasında batıdan alınan yönetim şekli de vardır. Bir kurtuluş ümidiyle Osmanlı imparatoru Avrupa teşkilatını kendine örnek alır. Bu durum toplumsal ve kültürel sıkıntıları da beraberinde getirir. Yazar, bölümün devamında Amerikan ambargosu, İsrail ve Ortadoğu'nun durumlarına da değinir. Sonuç olarak ise İslam âleminin o günlerde içinde bulunduğu durumun nedenlerini sıralar. Alaeddin Özdenören, Müslüman ülkelerin batının pazarı olmaktan kurtulması için, İslam ilkelerine göre düzenlenmiş bir hayat, toplum ve devlet yapısının yürürlüğe konması gerektiğini düşünür. Afganistan meselesine de değinir. Afganistan'a resmi mesafeden ve Amerika'nın smokininin kuyruğuna yapışılarak bakıldıkça gerçekler asla su yüzüne çıkmaz, der.⁴⁸⁰

Alaeddin Özdenören, Türkiye'nin içinde bulunduğu politikaya dair bazı eleştirel yorumlar getirmeyi de ihmal etmez. Aslında sadece Türkiye için değil tüm İslam alemi adına bir kurtuluş önerisi sunar:

“Müslüman ülkelerin Amerikan şemsiyesi altında birleşmekten başka çare olmadığını telkin eden politika, Müslümanlara hayat hakkı tanımak istemeyen bir teslimiyet ve mahkumiyet politikasıdır. Müslüman ülkelerin çoğunda batıya bağımlı kadroların yönetimin başında bulunması yüzünden bu politika kendisine taraftar bulabilmektedir; oysa tarihi gelişme ve olayların ortaya çıkardığı somut gerçekler Türkiye'yi Ortadoğu'dan soyutlamaya yönelik girişimlerin nasıl acı sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Batı kurtuluş savaşından sonra asgari var olmanın bir şartı olarak bizden dünyadan ve eski Osmanlı ülkelerinden kopmamızı istedi. Oysa Türkiyenin milletler arasında gerekli yerine sahip çıkması bir zorunluluktur. Bu yerin neresi olduğunu tarihimiz, kültürümüz ve coğrafyamız belirliyor. Biz ne liderlik iddiasındayız, ne de savaş prova provokatörlüğü yapıyoruz; sadece yalancı diyaloglar çıkmazından kurtulmak ve tarih ve tabiatla normal ilişkiler dönemine girmek istiyoruz.⁴⁸¹

⁴⁸⁰Özdenören, a.g.e., s.161-180.

⁴⁸¹Özdenören, **Batılılaşma Üzerine**, Beyan Yayınları, İstanbul ,1983, s.179.

Özetle Yazar kitapta, İslam alemi ve Türkiye coğrafyası bağlamında yakınçağ batı dünyasının temellerinin nasıl oluştuğunu ele alır. Burada anlatılan asıl mesele her yeni düşüncenin kendiliğinden doğmadığıdır. Bunu oluşturan sebepler vardır. Yazar, bu sebeplerin sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığını bizlere verir.

III.3.1.2.BATILILAŞMA ÜZERİNE

Alaeddin Özdenören, kitapta “batılılaşma” üzerinde durur. Kitap, “Neden Batı”, “Batının Gerçek Yüzü”, “Batının Temelleri”, “İçimizdeki Batı”, “Geleceğin İnsanı” gibi bölümlerden oluşur. İlk bölüm “**Neden Batı**” adını taşır. Batılı toplumların sözde özgürlük gibi kavramlarla işgal ettikleri toplumların nasıl durumda olduğunu belirtir. Özdenören, batı toplumunun neden İslam coğrafyası üzerinde işgal hareketleri yaptığını sebepleriyle açıklar. Batılı toplumların İslam coğrafyasını ele geçirmek istemelerinin nedeni sadece stratejik coğrafya olmadığını vurgular. Mesela Ortadoğu’da bugün petrol olmasaydı yine batılı devletler o toprakları işgal etmek isteyeceklerdi. Çünkü emperyalizmin amacı İslam toprakları üzerinde bir sömürü düzeni kurmaktır. Bu düzen İslam topraklarında yaşayan insanların sadece maddi zenginliklerini yönetmekle yetinmez. Mesele aynı zamanda İslam’ın onurunu çığnemektir. Alaeddin Özdenören, o günlerde işgal altında olan Afganistan, İran, Pakistan üzerinden meseleyi daha iyi anlatmaya çalışır. Amaç, Müslümanlar’ın arasına kin tohumları atıp onların bütünleşmelerini önlemektir.

Alaeddin Özdenören, kitabın ikinci bölümüne “**Batının Gerçek Yüzü**” başlığını verir. Bu bölümde batının Müslüman halka sözde götüreceği adalet ve özgürlük düşüncelerini eleştirir. Aslında durumun hiç böyle olmadığını ve Afrika’nın bakir ormanlarında kaplan gibi yırtıcı hayvanlardan ziyade, Avrupalılardan daha çok korkulduğunu belirtir. Ülkemiz batıda üretilen her şeyin maddi ve manevi açık pazarı durumundadır.

İnsanın bir ürünü olan teknoloji insanı kendine köle eder. İnsanoğlu yeryüzündeki kaynakları sorumsuz bir şekilde tüketmektedir. Teknolojik gelişme baş

döndürücü bir hızla gelişmektedir. Modern yeni dünyada, insan aklının dışından başka bir dayanak kabul etmeyen “yeni bir dünya” oluşturulur. Yeni oluşan modern dünyada iki önemli felsefe vardır: Bunlar Pragmatizm ve Marksizm’dir. Marksizm’e göre insan maddenin bir ürünüdür. Marksizm, komünist diktatörlüğünü de beraberinde getirir. Alaeddin Özdenören, Pragmatizmi Marksizm’in diğer yüzü olarak vurgulamaktadır. Pragmatizm için önemli olan maddi başarıdır. Alaeddin Özdenören, Kapitalizmi ise kişinin hareketlerini kendisi üzerinde merkezleşmesi olarak tanımlar. Yazar, daha sonra ise Kapitalizm ile Hristiyanlık arasındaki ilişkiye değinir. Batının Hristiyanlığın özünü değiştirdiğini söyler. Kapitalizm, Hristiyanlığı “tevhit dini” olmaktan çıkarır. Başlarda kilisenin kapitalizme alet olduğunu söyler. Fakat yaşadığı dönem açısından baktığında ise kilisenin kapitalizm ile bütünleştiği yorumunu yapar.⁴⁸²

Alaeddin Özdenören, batı uygarlığı ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi inceledikten sonra, kapitalizm ile İslam uygarlığı arasındaki ilişkiyi ele alır. Özdenören, Müslümanlar’ın hiçbir zaman kabul etmeyecekleri şeyin maddeci tavır olduğunu vurgular. Bu noktadan itibaren Türk toplumu üzerindeki sol zihniyetini ele alır. Türk toplumunun sol zihniyete karşı oluşunun en önemli sebebi olarak batı zihniyetini temsil etmesi olarak düşünür. Özellikle batının maddeci yönünü temsil etmekte olan sol düşünce Müslüman toplumları üzerinde asla etki gösteremeyecektir der. Vahiy ve imanı göz önünde bulundurmeyen yaklaşımlar, İslam’ın özünü kavrayamaz.⁴⁸³

İnsanın kendisini başkaları üzerinde hükmetme yetkisini geçersiz kılacak olan şey Allah inancıdır. Alaeddin Özdenören, sonuç olarak kurtuluşu İslamiyet’te ve Allah inancında bulur. İnsanın dünyada Allah’a kul olmaktan başka bir vazifesinin olmadığını dile getirir. İnsanoğlu kendi hayat yapısını kendisi kurmaya başladıkça zor durumda olanın insanın kendisi olacağını vurgular. Kurtuluş olarak Allah’ın kitabını ve Hz. Muhammed’in sünnetini gösterir.

---

⁴⁸²Özdenören, a.g.e., s.27.

⁴⁸³Özdenören. a.g.e., s29.

Alaeddin Özdenören, ikinci bölümünde “**Batının Temelleri**” başlığını koyar. Batının temeli olarak ilk önce akılı gösterir. Batı her şeyi akla dayandırır. Akıl, insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliktir. Bu noktada kıymetli ve öncüdür. Fakat aklın tek başına mutlak bir egemenliği yoktur. Özdenören, bölümün devamında Sokrates’in akılı ile ulaştığı yanılığın şu şekilde ifade eder:

“Sokrates’in en büyük yanılığı neydi? Akla dayanarak mutlak ve genel-geçer doğrular bulabileceğine inanmış olması. Bu büyük araştırmacı, dönemi içinde yaşayan birçok peşin hüküm ve saplantıyı sarsmış veya yıkmıştır, ama bulacağına inandığı mutlak doğrulara inanmayı başaramamıştır. Sokrates bunu kendi aklının yetersizliğine bağlar, yanılığı da buradadır. Kendi aklından şüphelenecek yerde aklın kendisinden şüphelenseydi, bu yanılığa düşmeyecekti.⁴⁸⁴

Yazar, aklın nefsin isteklerine gerekçeler hazırladığını söyler. Akıl hislerin önünden değil, ardından gider. Akıl o hevesleri meşrulaştırma çabası güder. Alâeddin Özdenören, aklın rahmani ilhamın buyruğuna girebileceği gibi, şeytani ilhamın buyruğuna da girebileceğini söyler. Bu hususta Mevlana’nın bir sözünü hatırlatır:⁴⁸⁵

“Mutlak hakikati aramada akıl yalnız başına çamura saplanmış merkep gibidir.”

Özdenören, aklın önemli bir noktasına daha değinir. Aklın, emredici bir özelliği yoktur. İradeyi emri altına alıp onu yönlendiremez. Aklın bu özelliklerinden hareketle batı aklına, batı aklının nasıl işlediğine değinir. Batının akılı nefsin buyruğunda olduğu için hakikatin aleyhinde işler.

Batı akılı gereğinden fazla zorlayarak “şaçma”nın tam içine düşürür. Özdenören, batının maddeye dönük bir hayat tarzı için insanlık onurunu kaybettiğini söyler. Akıl kısır döngünün içinde çırpınır. Aklın, kendi gayesinin dışına çıkaran batıdan intikam aldığını belirtir.⁴⁸⁶

---

⁴⁸⁴Özdenören, a.g.e., s.38.

⁴⁸⁵Özdenören, a.g.e., s.38.

⁴⁸⁶Özdenören, a.g.e., s.41.

Alaeddin Özdenören, batının temelini akıldan sonra bilime dayandırır. Fakat bu bilim batının kendisine çıkar sağlamak için bir araç olarak kullandığı bilimdir. Çünkü yazara göre batılı zihniyet kendisine çıkar sağlamayan hiçbir şeyden haz almaz. Alaeddin Özdenören'e göre batı bilimi önemser. Batılı insanlar için önemli olan endüstriyi ve makineleşmeyi geliştirmektir. Müslümanlar içinse bilimin amacı mutlak olan yaratıcıyı keşfedebilmektir. Özdenören, batılıların bu hususta bir de yeni bir bilim dalı ortaya atıklarını savunur. Bu bilimin adı, antropolojidir. Böylece batılılar kendi düşünce yapıları dışında kalmış toplumların geri kalmış toplumlar olduklarına dair dayanak hazırlarlar. Batılılar böylece kendilerinden daha aşağıda olduklarını düşündükleri toplumları, ruhsal açıdan egemenlikleri altına almaya zemin hazırlarlar.

Alaeddin Özdenören, daha sonra ise insanın varoluş problemini bilimin ve İslam'ın doğrultusunda ele alır. İslam varoluş problemini hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde aydınlatır.

Batının temelinde üçüncü olarak felsefenin önemine değinir. Felsefenin temelinde arayış vardır. Batı insanı aradığı gücü Hristiyanlıkta bulamaz. Hristiyanlıkta bulamadıkları şeyi felsefede ararlar.

Yazar, aklın tek başına Tanrıyı göremeyeceğini, aksine aklın Tanrının ne olduğunu değil ne olmadığını görebileceğini vurgular. Çünkü Allah kendini bildirmeseydi akıl bunu kendi içinde bulamazdı. Akıl vahiy yoluyla bildirilen Allah'ı bulabilecek kabiliyette yaratılır. Özdenören, felsefenin çıkmazının bu noktadan geliştiğini ifade eder. Allah akli, insana kendisini bildirmek ve tanıtmak amacıyla verir. İnsan tek başına akla dayanarak imanın prensiplerini bulamaz. İşte Materyalistler Allah'ı akıl yoluyla arayan insanlardır.

Alaeddin Özdenören'in kitabında başlığını verdiği bir diğer konu ise "**İçimizdeki Batı**"dır. Bizim batıya bakışımızı değiştiren en temel şeylerin başında ideolojiler gelir. Yazar, ideolojilerin özü itibarıyla kötü niyetli olmadıklarını savunur. Ama ideolojilerde ister istemez bir kötülük vardır. O da hakikatin şahitliğini reddetmiş olmalarıdır. Burada Marks'ı örnek verir. Marks'ın ideolojisi aslında eşit ve

özgür bir dünya içindir. Ancak sonuç böyle olmamıştır. Bu sistemler iddia ettikleri teoriler adına dünyayı birleştirmek isterler. İnsanı, Allah'a bağlayan bu kökleri hayatımızdan silip attıkları için insan hayatında onarılması mümkün olmayan yaralar açarlar.

Kitabın devamında Marksizm ve Kapitalizm üzerinde durur. Marksistlerin kapitalistleri çürütmeye çalışırken aslında kendilerinin de çürüdüklerini belirtir. Çünkü Allah bu iki zulüm sistemini birbirine musallat eder. Bu durum insanların hakikati bulmalarına kadar bu şekilde devam edecektir.⁴⁸⁷

Yazar, insanlığın bugünkü sorununu insanın sadece madde yönünden hareketle değerlendirilmesi olduğunu vurgular. Özdenören'in, bilimsel çalışmalardan beklediği insanla Allah arasındaki perdenin kaldırılmasıdır.

III.3.2. İSLAM VE İNSAN İLE İLGİLİ DENEME KİTABI

II.3.2.1. İNSAN VE İSLAM

Yazar, bu kitapta insanlığın sorunlarıyla ilgilenir. İlk önce İslam toplumundan başlar. İslam toplumunun tarih sahnesine çıktığı ilk anlarda nasıl bir yapı gösrediğini belirtir. İslam toplumunun şu an geldiği durumu tarihe atıfla kıyas eder. Önceden yeryüzüne açılmış bir toplumken şimdi kendi içine kapanan bir toplum haline gelir. Burada yeryüzüne açılma olayını, insani açıdan ele alır. Daha sonra İslam'ın bütüncüleyici oluşundan; ırk, dil, din farkı gözetmediğinden bahseder. Yazar, İslam toplumunun içine düştüğü durumu kendi toplumundan hareketle ele alır. Yahudi toplumunda olduğu gibi bizim milletimiz de kapalı millet halini alır. Alaeddin Özdenören, açık ve kapalı cemiyetler arasındaki farkı verir. Açık cemiyetlerde iradeyi harekete geçiren güç, davettir. İradeyi etkileyen güç ise cemiyet baskısından

---

⁴⁸⁷Özdenören, **İnsan ve İslam**, Beyan Yay., İstanbul, 1984, s.70.

önce Allah inancı, korkusu ve sevgisidir. İslam toplumunun tam karşısında olan batı toplumundan örneklerle konuyu anlatmaya devam eder. ABD'nin boyunduruğu altına aldığı toplumlardan bahseder.

Bugün insanlık kendini aldatıyorsa ve sömürgecilik denen şey hala varsa, insanlar kendilerini ve başkalarını putlaştırıyorsa, bunun nedeni İslam'ın tüm insanlık için var olmayışıdır. İslam âlemi şu an parçalanmış bir yapıdaysa bunun nedeni Müslümanların bazı çıkarları doğrultusunda birlik ve beraberliklerinin kalmamış olmasıdır. Özdenören'e göre İslam âlemi henüz tam olarak iç imkanlarını kurutmuş değildir. Birlik ilkesi, islamın özünde var olan bir özelliktir.

Kitapta ilk bölüme “**Önce İnsan**” başlığını verir. Özdenören, insanın iki cephesi olduğundan bahseder. Bu cephelerden biri şiddete, diğeri ise yüce hedeflere eğilim duyar. İslam, insanın beşer tabiatını güzelleştirmek ister. İslam inancına göre insan Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Allah yarattıkları arasında yalnız insana bazı imkânlar sunar. İnsanoğlu bu imkân çerçevesinde hem rahmani yanını hem de insani yanını geliştirebilir. İnsan tabiatını biçimlendiren Allah, insanın karmaşık olan tabiatını da bilir. “*Ben sizlere şah damarınızdan daha yakınım*” buyurur. İnsan yaratıldığı ilk günden beri nasıl ise hâlâ da aynıdır. İnsanın yaratıldığı ilk gün ona verilen hasletler hiç değişmemiştir. İyilik de kin de insanın yaratıldığı günden beri varlığını sürdürür. Kur'an-ı Kerim bu hususta bizlere Habil ve Kabil kıssasını nakleder. Yine günümüze baktığımızda insanlığı kurtarma iddiasında olan kominiz kin duygusundan doğar. Kapitalizm ise insan sevgisinden yoksun bir oluşumdur. Erdem yarışı yerine, eşya yarışı ön plana çıkarılır. İnsanın iç dürtüleri hep aynıdır. İslam bu noktada, insanın maddiyatını değil insani yönünü ön plana çıkarır. İslam her şeyden önce insanın kendisini değiştirmesini ister. Çünkü insan, isteme özgürlüğü ile donatılmış bir varlıktır. İradesiyle egosunun baskısına rağmen kendi geleceğini biçimlendirecek güçtedir. İnsanın kendi modelini belirleyen ise iç varlığının dış aleme yansımasıdır. Allah bu noktada “*Ben insanlara zulmetmem onlar kendi kendilerine zulmeder*” diyor. Çünkü Allah insana iki cihanda da onu mutlu edecek düzeni gösterir. İnsanoğlu var olduğu müddetçe içgüdüleri de hep canlı kalacaktır. O halde değişmeyen hep canlı kalan güdülerimiz için de değişmez ve canlı olan bir

düzen gerekir. İslam dini bunu başarmıştır. Kur'an-ı Kerim tüm zamanların üstünde, çağ üstüne çağ atlayan ve canlılığından hiçbir şey yitirmeyen yegâne kuvvettir.

İnsanoğlunun tabiatı değişmediği için İslam insanın geçmişinden ders almasını öğütler. “*Tarih tekerrürden ibarettir*” sözünü atalarımız bu doğrultuda söyler. Kur'an-ı Kerim bunu “ibret” almak olarak ifade eder. Çünkü insanın problemleri hep aynıdır. Problemler yani insanın tabiatı değişmiş olsaydı, bu tezimiz doğru olmayabilirdi. Fakat tarih bize bunun doğruluğunu ispatlar gibidir.

Yüce Allah'ın koyduğu ilahi kanunlar evrenseldir. Çünkü bu kanunlar zaman, mekân ve yerden münezzehtir. İslam aynı zamanda insanı sabırla, imanla, iyilikle, cihat şuuruyla donatır. Böylece insan iç koşullarını değiştirip, kendisini arındırabilir. Buna karşılık komünizm ve kapitalizm gibi sistemler insanı ekonomik bir varlık olarak görürler. Bu sebeple her türlü kaba ve zorbalığı kendilerinde bulurlar. İnsanı Allah'tan koparan tesadüfiliğe öncelik verirler. Ahlak bilincini boş ve anlamsız olarak gösterirler. Bulduğumuz çağa egemen olan şey “inançsızlık”tır. İnsanoğlu tutkularına bir kılıf olarak bilim ve aklı gösterir. Çağımızda bilim, inançsızlığın ve maddeciliğin onayı haline gelir.

Alaeddin Özdenören'in kitabında ikinci bölüme “**Hayat Saçma Mıdır**” başlığını verir. Bu bölümde, çağdaş filozofların önemle üzerinde durdukları “Bu dünyanın insan için bir saçma olması” sorununu ele alır. Özdenören, insanın bu dünyayı bir saçma olarak düşünmesinin temeline iner. Bunu ise bilinçten başlatır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği onun “aklı”dır. Bir hayvan veya ağaç düşünemediği için kendini bu dünyaya ait bir varlık olarak görür. Albert Camus bunu şöyle ifade eder:

“Eğer ben ağaçlar içinde bir ağaç, hayvanlar içinde bir hayvan olursam hayatın bir anlamı olabilir. Ya da daha doğrusu o durumda ben dünyanın bir parçası olacağım için mesle anlamını kaybeder.”⁴⁸⁸der.

---

⁴⁸⁸Özdenören, a.g.e., s.30.

İnsan bu dünyaya ait değildir. Maddi manevi her yönüyle mükemmel ötesi donatılan insanı bir ağaç olarak bu dünyaya ait düşünmek ne kadar sığ bir düşüncedir.

Camus, bu dünyanın saçma olduğunu dört şekilde fark eder: Birincisi hayatın mekanikliği. Bu monotonluk insanoğluna varlık nedenini sordurur. Özdenören, Albert Camus'un büyük kentlerdeki monoton hayatı, Sisif Efsanesi'nin modern bir şekli olarak gördüğünü belirtir. Efsaneye göre Sisif, bir kaya parçasını üzerinde durması imkânsız olduğu halde, bir dağın tepesine çıkarma cezasına çarptırılır. Kayanın dağın tepesinde durması mümkün olmadığından, Sisif hayatı boyunca hep aynı işi yapmak zorunda kalır. Efsanedeki kahraman gibi dünyada hayatı boyunca hep aynı işi yapan bir varlık gibi görülür.

“Saçma fikri”nin ikinci kaynağı ise, zamanın sürekli akış halinde oluşudur. Zaman akmakta, ellerimizden kayıp gitmektedir. Zaman bizlere ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu göstermektedir. Üçüncü olarak ise insanın kendi yalnızlığına terk edilmişliği gösterilir. Son olarak ise insanı diğer insanlardan ayıran temel ayrılıklar bizde saçma fikrini ortaya çıkarabilir.

Alaeddin Özdenören, Albert Camus üzerinden bu fikrin çözüm yollarını ele alır. Albert Camus'a göre bu saçmadan kurtulmanın bir yolu “intihar”dır. Daha sonra ise intiharın saçmayla bir çatışma olduğunu, aslında çözüm olmadığını belirtir. Çünkü intihar etmek bu duyguyu onaylamaktır. Ölüm saçmanın yönlerinden biri olduğuna göre, intihar da bir ölümdür dolayısıyla çözüm değildir. Durum böyle olunca Albert Camus yapılacak işin saçmaya karşı direnmek olduğunu savunur. Ama bu direnme nasıl olmalıdır? Alaeddin Özdenören, Camus'un kendi içinde yaşadığı bu soruna Müslümanca bir dille karşılık verir:

“Camus'a göre şifa ne Hristiyanlıkta ne komünizmde ve ne de öteki ideolojilerdedir. Saçma bir dünyada olduğumuzu bildikten sonra insanlar ortak kaderlerini paylaşmalı, Allahsız ve adaletsiz bir dünyada birbirlerine sevgi ve şefkatle tutunarak, haksızlıklara toplu bir halde ayaklanmalıdırlar. Ne var ki filozof göstermiş olduğu bu

çareye kendisi de inanmaz. Çünkü ona göre saçmayı yenmek imkansızdır. Bu imkânsızlığı baştan kabul etmek gerekir.”⁴⁸⁹

Özdenören, çağın hastalığını ve çözümünü bilen, bunu batılı filozofların gözleri önüne seren bir edayla sözlerine şöyle devam eder:

“Yirminci yüzyılda yetişmiş bu çileli düşünür, ölüm gerçeği karşısında absürt terleri döken bu hummalı kafa, batılılara özgü şartlanmışlıktan kendisini kurtarıp da İslam’a bakabilseydi, onun özündeki tüm insanlığı kurtaracak özgürlük tohumlarının varlığını görmekte gecikmezdi.”⁴⁹⁰

Yazar, devamında Albert Camus’un bir sözünü nakleder:

“Hayatı yitirmenin o kadar önemi yok. Gerektiği zaman bu cesarete sahip olacağım. Fakat tahammül edemediğim şey bu hayatın manasız olduğunu, varlığımızın hikmeti olmadığını görmektir.”⁴⁹¹

Camus’tan verdiği bu örnekle inanmayan insanın içinde yaşadığı buhranları gözler önüne serer. Sonuç olarak da taşı gediğine şöyle yerleştirir:

“İnanmayan insanın hayatı hakkında ulaşacağı yegane sonuç işte budur. Filozofun tespitleri yerindedir. Gerçekten insan bu dünyaya yabancıdır, eşya onun bu yabancılığını duyuracak şekilde yaratılmıştır. Bilinçli olması ve öleceğini bilmesi insanı bu dünyadan ayıran kesin sınırlardır.

Burada asıl düşünülmesi gerekeni Camus düşünmüyor. Bunları bir veri olarak kabul ediyor. Acaba niçin insan ve eşya böyle yaratılmıştır?(...)Allah’ı inkar eden bir insanın kainatı ve hayatı abese irca etmesi zorunlu bir sonuçtur. Bu dünyanın onun için hiçbir anlamı yoktur. Hayat cehennemdir.(...) İslam insan için ne büyük bir müjdedir. İnsanlığın en şiddetli ihtiyacı olan ebedilik arzusuna cevap veren ve onu her bakımdan tatmin eden bir yüce dindir. Bütün insanlık

---

⁴⁸⁹Özdenören, a.g.e., s.33.

⁴⁹⁰Özdenören, a.g.e., s.33.

⁴⁹¹Özdenören, a.g.e., s.33.

ona muhtaçtır. Her şey Camus'un bulup ortaya çıkardığı gerçekler, insanı Allah'ı inkar etmeye değil, bilakis inanmaya zorlar.”⁴⁹²

Yazar, üçüncü bölümün başlığını “**Tabiata Bakış Farkı**” olarak koyar. Bu bölümde modern insanın tabiatla olan savaşını ele alır. İnsanın tabiatla olan savaşının temelinde hem öleceğini bilmesi hem de ölüm ötesine inanmamasını yattığını belirtir. Böyle olunca şu şekilde bir sonuç ortaya çıkar: İnsan tabiatın bir parçası ama aynı zamanda da tabiata düşmandır. Özdenören, tabiatın gücünün insanın gücüne üstün geldiğini belirtir. İnsanoğlu tabiatı egemenliği altına almaya çalışır bunu yapamayınca da tabiatı tahrip etmeye başlar. Aslında bu durum insanın, tabiat karşısında güçsüz oluşunun bir sonucudur. İnsanoğlu tabiata saldırmakla, ölümsüzlüğe olan ihtiyacını gidermeye çalışır. Özdenören, insanın çıkmazının tam da bu noktada başladığını vurgular. Çünkü böyle bir davranış insanı eşyada derinleştirmeyi, aksine insanın eşyalaşmasına yol açar. Buradan hareketle yazar, inanan insanın özelliklerine değinir. İnanan insan için tabiat olağanüstüdür. Tabiatın gücü insanın gücünü kırmaz aksine onu güçlendirir. Tabiat insana yaratıcıyı hatırlatır. Ayrıca tabiatın ölümün kaçınılmazlığının karşısına hayatın ölümden sonra da süreceği fikrini yerleştirir. Tabiatın görevi insanı fanilik düşüncesinden kurtarır onu ebediliğe doğru yöneltmesidir. Yazar, bölümün devamında insanın bitmek tükenmek bilmeyen arzularını ve ihtiraslarını ele alır. Tabiatdaki her şeyin bir güven içinde hayatlarına devam ettiği halde, insanda var olan güvensizlik duygusuna değinir. Örneğin, bir çiçeği kendi haline bırakabilirsiniz. Çiçek bundan endişe duymaz. O, yine yeşerir ve solar, solar ve tekrar yeşerir. Çünkü çiçek bir güven içindedir. Ayrıca insan da bir kırdan gezinti yaptığında içine bir güven ve huzur dolar. Şimdi bir bitki bu şekilde güven içinde yaratılmıştır. Fakat insan ise bunun tam tersi olarak bir güvensizlik içinde yaratılır. İnsan bir yandan tabiatı tahrip ederek bir yandan da onu kontrolü altına almaya çalışarak, güven duygusuna ulaşmak ister. Alaeddin Özdenören, insanın bu güven duygusunu yanlış yerde aradığını belirtir. Güvenli bir limana çıkmanın yolunu şu cümleleriyle anlatır:

“Bir imtihan dünyası içinde yaşadığını unutan, yaratılış gayesine aykırı olarak hareket eden insan kendisini hiçbir zaman

---

⁴⁹²Özdenören, a.g.e., s.33-34.

güvenlik içinde hissedemeyecektir. Çünkü o, Allaha güvenmeyi unutmmuş, kendi ben'ine güvenmek istemiştir. Bu yüzden yalnız Allaha güvenen tabiata da düşman olmuştur. Tabiatı gerçeğiyle algılayan, önünde şiirin ve sanatın büyük kapısının açıldığını görecektir. Bu kapıdan girerek büyük aşk hamlelerine atılacak, kalıcı eserler verecektir. İnsanı Allah'a götüren eserler.”⁴⁹³

Yazar'ın kitapta ele aldığı bir diğer başlık ise “**Hayatın Anlamı**” adını taşır. Özdenören, bu bölümde hayatın amacını kendisine ve okuyucuya sorduğu sorularla ele almaya çalışır. İlk olarak toplumlardan ve toplumların bozuluş nedenlerinden başlar. Bir toplumun bozulmasındaki en temel sebep inançsızlıktır, der. İnanç aslında inanın özünde var olan bir olgudur. İnançsızlık ise insana ve toplumlara sonradan musallat olur. Yazar, ilk olarak kendi toplumuna bakar. Toplumumuz inanç sürecinde uzun bir süre devam etmiştir. Yazar, daha sonra ise bu süreçten derinlemesine uzaklaşır. Özdenören, sorunun kaynağına inen bir soru sorar: “*Yalnız bu sapış dıştan gelen bir zorlamanın sonucu mudur, yoksa içten bir bozuluş ve çözümlü de söz konusu mudur?*”⁴⁹⁴

İnsanın bozuluşu; bağlandığı inanç sisteminin kendisinden kaynaklanmaz, ondan uzaklaşan insandan kaynaklanır. Bu hususta şu ayet çok manidardır:

“Bir millet deruni ahvalini değiştirmeden, Allah o milletin ahvalini değiştirmez.”

Toplumlar Allah'tan gelen vahyi unutup, inkar sürecine başladıkları andan itibaren çözümlenmeye başlar. Alaeddin Özdenören, bölümün devamında oku kendine çevirir ve başkalarının “uy” dediği kuralların hepsine niçin uymak zorunda olduğumuzu sorgular. Modern çağın en önemli hastalığı olarak çıkar ilişkilerini gösterir. Emperyalist ülkelerin kendi aralarında dünyayı paylaşma savaşından bahseder. Bunun için çıkarılan iki büyük savaş sonunda, insanlar yeryüzünü anlamlandıran her şeye karşı yabancılaştırılır. Her şeyin bir mal olarak görüldüğü

---

⁴⁹³Özdenören, a.g.e., s.39-40.

⁴⁹⁴Özdenören, a.g.e., s.46.

dünyada zihinler mekanikleştirilir. Bir toplum böylece görmeyen, işitmeyen, düşünmeyen yazarın değimiyle “sağırlaştırılmış” bir toplum haline gelir.⁴⁹⁵

Özdenören, ilk bölümü “**Kendini Arayan İnsan**” başlığıyla bitirir. Modern dünyada insanın ne kadar çok kendi isteklerinin kölesi olduğundan bahseder. İnsanın son yüzyıla özgürlükten anladığı şey, ihtiyaçların çoğalması ve bu ihtiyaçların elden geldiğince çabuk karşılanmasıdır. İnsanlar maalesef bu uğurda insanlıklarını kaybetmektedir. Bu sebeple zenginlerde büyük bir yalnızlık ve intihar düşüncesi, fakir olanlarda ise zengine karşı kin ve cinayet arzusu vardır. Alaeddin Özdenören, buna zemin hazırlayan şeyin ise kötülüğün bizzat kendisi olan kapitalizmi gösterir. Diğer çağlarda insan bu kadar küçük düşürülmemiştir. Aslında bu çağda yapılması düşünülen insanı merkeze koyup onu yüceltmektir. Ne yazık ki insan başka hiçbir çağda bu kadar isteklerinin kölesi haline gelmez. Yazar, dünyevi olan şeytani olgulardan bahseder. Mesela bu olgular arasında şöhret arzusu, kan akıtma arzusu, güçlü olma arzusu başı çekmektedir. Bu yüceltme öte dünyaya inanmayan insanların yüceltmesidir. Böylece insana “ölüm” unutturulur.

Alaeddin Özdenören, modern dünyanın içinde bulunduğu durumu anlattıktan sonra toplumun çekirdeği olan aileye de yer verir. Masumiyetin simgesi olan çocukların iyi örnekler görmeye ihtiyaçları vardır. Oysa yazar, çağın erkeklerini sarhoş, kadınlarını ise birer seks objesi olarak tanımlar. Bunun sonucu olan ise çocuklar da birer hilekardır.⁴⁹⁶

Özdenören, ilk bölümün sonucu olarak şunları söyler:

“...küçük bir gezegenin üzerinde fani bir varlık olarak, bir hayatı tüketmek için bulunuyor insan. Bir bakıma önemsiz. Ama iradesi, şuuru ve duyguları var, ebedilik duygusu ve ölüm bilinci var. Kalbinde sonsuzluğa açılan yol var. Bütün bu özellikleri taşıması onu önemli kılıyor; ama o, kendi önemini bilmeksizin ölümsüzlüğü bu dünyada aramaya koyulmuş gibi... Bireyin ruhu ölümsüzlüğü istiyor. Ve bu yüzden insan bu dünyada mutluluğa ulaşamayacak bir biçimde yaratılmıştır... Yeryüzünü bir yarış ve gösteriş alanına dönüştüren

---

⁴⁹⁵Özdenören, a.g.e., s.49.

⁴⁹⁶Özdenören, a.g.e., s.62.

insan, düşüncesinin tecrübeyi ve manevi ıstırabından, gelecek endişesinin pençesinde kıvrılmaktan kendini kurtarmak isterken, kurnaz ve zalim bir yırtıcı hayvan gibi, saldırarak öldürerek, mahvederek yaşamak isterken, kendisini unutmaya çabasında. Ama işte bu mümkün olmuyor, bunalım uçurumlarında yuvarlanıyor.⁴⁹⁷

Alaeddin Özdenören, kitabın ikinci bölümüne “**İslam**” başlığını koyar. Bu bir ana başlıktır. Bu başlığı takip eden alt başlıklar vardır. Bu alt başlıkların ilki “İslam’ı Tanımak” olarak verilir. Bu bölümde yazar, İslam’ın diğer inançlardan farkını ele alır. İslam’ın başlangıcı yüce Allah’tır. Yani İslam Allah tarafından yüce bir kitap ile anlatılır. İslam bu yapıyla insan eseri olan her sistemden ayrılır. Yeryüzünde yaratılan tüm eserlerde bir eksiklik göze çarpabilir. Ancak İslam dininin kitabı olan Kur’an-ı Kerim bunlardan arınmıştır. Yazara göre insanın yaptığı her çalışma sadece Allah rızası içinse makbuldür. Allah rızası için yapılmayan çalışmalar, yeni istismarcı güçler doğurur. Bunu Arap toplumundan bir örnekle açıklar. Araplar İslamiyet gelmeden önce adalet ve servet dağılımı açısından oldukça kötü durumdadır. Küçük bir azınlık gelir kaynaklarını elinde bulundurmaktadır. Hz. Muhammed’e de peygamberlik geldiği zaman durum bu şekildeydi. Yazar, Hz. Muhammed’in uyguladığı düzene daha farklı bir açıdan bakar. Hz. Muhammed isteseydi ezici çoğunluğun gücünü kullanabilirdi. Onların başına geçtikten sonra sağladığı otorite ile Allah inancını yerleştirebilirdi. O, tebliğini bu şekilde sunmaz çünkü, eğer böyle bir yol izlemiş olsaydı kalpler kinle dolabilirdi. Bir noktada sadece zorbalık yer değiştirmiş olacaktı. İslam’da Allah buyruğuna dayalı bir düzen esastır. Allah ise adaletten yana olan bir düzeni ister.

İslam inancıyla fethedilen yerlerden bahseder. Cihat anlayışıyla alınan yerlerde halka asla bir zorlama uygulanmaz. Hâkim güç yerli halkı asla zorla İslamlaştırılmaz. Ellerinde kudret olduğu halde zorla insanların inanç, duygu ve düşüncelerini değiştirme yoluna gidilmez. İslam adaleti her şeyin üstünde tutan bir inanç sistemidir. Hz. Muhammed, bu hususta şöyle söyler:

---

⁴⁹⁷Özdenören, a.g.e., s.63-64.

“Ey insanlar, hepiniz Ademsiniz. Adem topraktandır. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a, beyazın siyaha, siyahın beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük takvadır.”

Özdenören, ikinci bölümün diğer alt başlığı olarak “Çağımız ve İslam” başlığını kullanır. Yazar, bu bölümde modern çağda İslamiyet’in sorunlarına değinir. Bunu da tarihe atıfta bulunarak yapar. Müslümanlar tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren kimseyi ezmemişler, aksine ezilen toplumların yanında olmuşlardır. Fakat içinde bulunduğumuz çağda Müslümanlar ezilen halklar arasında yer alır. Milyonlarca Müslüman o güne kadar görülmemiş bir şekilde zulüm altındadır.

Yazar, Müslümanların içinde buldukları durumu anlatır. Bu durumu sadece anlatmakla kalmaz bir çözüm önerisi de göstermek ister. Fakat Müslümanların sorunlarına çözüm olabilecek güçte bir otorite yoktur. Tarihte Müslümanlar büyük devletler kurar. Bu devletler tüm İslam âleminin koruyuculuğunu üstlenir. Fakat şu an böyle bir devlet yoktur. Ezilen Müslümanların sığınabilecekleri bir gücün olmayışı zulmü suskunlukla seyreden insanlığı belki biraz anlamamıza yardımcı olabilir.

Alaeddin Özdenören, çağımızda İslam’ın yaşadığı sorunları ele aldıktan sonra İslam’ın yapısı üzerinde durur. İslam’ın en temel özelliği olarak bütünlüğü ele alır. Daha sonra ise İslam’ın ahlak anlayışı üzerinde durur. İslam her şeyden önce insanı ahlaki bir varlık olarak kabul eder. İnsanın iç varlığını değiştirmesi arınmasıyla mümkün olur. İnsan bu arınmayı gerçekleştirmezse kendisini kendi Tanrısı yaparak, kendini yıkıma götürebilir. Özdenören, çağdaş insanın en büyük sorunun insanın kendisini anlayamaması olduğunu söyler. Yazar, ahlaki davranışın ilk özelliği olarak bencillikten kurtulma yollunu gösterir. İnsan var olan her şeyin birliğini görebilmelidir. Bunun için ise insanın özgür olması gerekir. Özgürlük ise nefsin boyunduruğundan kurtulmadır. Allah ile bağını koparan insan ruhunu köleleştirmektedir. Kendisini eşya bataklığının içinde eriyip bitirmektedir. Batı dünyası ise özgürlüğü benliğe tapınma olarak anlar. Batı bu yüzden hem kendine hem de tüm insanlığa zulmetmektedir. Bencil bir toplumun ise barışçıl olması mümkün değildir.

Yazar, kitabın devamında İslam'ın çağdaş dünya ile olan sorunlarına değinir. Bu sorunlar arsında halk ve aydın arasındaki uçurumdan bahseder. Daha sonra ise Müslümanların dünyaya olan bağlılıklarından söz açar. Bu noktada Ebu Derda'nın önemli bir sözünü nakleder:

“İnsanlar, kullanamayacağınız malları biriktirmeyin. Oturmayacağınız evleri yapmayın, gerçekleşmeyecek hayaller kurmayın.”⁴⁹⁸

İnsanların dünyada sahip oldukları her şey birer emanettir. Yazar, burada eşyanın kötülüğünden ziyade eşyanın kullanılmasından yakınıır. Bunlar dünya nimetleri oldukları halde ahireti kazanmaya vesile oldukları müddetçe değerlidir. Çünkü İslam'da mal her şeyden önce Allah'ındır.

İslam, bir hal dinidir. Yani İslami yaşamak esastır. Yeryüzündeki her şey insanın yararı için yaratılmıştır. Bu insanın Allah katında değerini gösterir. Müslüman imanını yalnız dili ile değil, hal ve hareketleriyle de yaşamak zorundadır.

Alaeddin Özdenören, İslam'ın çağımızda yeniden canlanması gerektiğini vurgular. İslam, hem Müslümanların hem de insanlığın kurtuluşunu hedeflemektedir.

III.3.3. DEVLET VE SİYASET İLE İLGİLİ DENEME KİTABI

III.3.3.1. DEVLET VE İNSAN

Alaeddin Özdenören, kitabı oğlu Kerem'in anısına ithafen yazar. Eserinde devletin yapısı üzerinde durur. Devletin yapısı nedir, devlet adamlarının görevleri hangi doğrultudadır vb. Soruları kendi toplumumuz üzerinden cevaplamaya çalışır. Müslüman bir toplumda ortaya çıkacak meselelerin çözümü İslami kaynaklara başvurularak giderilebilir. Fakat bizim toplumumuzda bu işleyiş bu şekilde olmaz.

---

⁴⁹⁸Özdenören, **Devlet ve İnsan**, Nehir Yay., İstanbul , 1986, s.103.

Çözüm için yabancı kaynaklara başvurulması toplumun yapısına ters düşen bir olay olduğu için kötü sonuçlar ortaya çıkarır. Bunun sonucunda toplumsal birlik temelden sarsılır. Türkiye bunalım geçirmiş bir ülkedir. Bu bunalımın kaynakları sanıldığı gibi ekonomik değildir.

Osmanlı toplumunda yaşanan bunalımın çaresi olarak batı medeniyeti gösterilir. Özdenören, bu çare için, insanlık tarihinde gözü kapalı bir başka çare arama örneği yoktur der. Yazar, aslında Osmanlının göremediği şeyin batının da içine düştüğü “bunalım” olduğunu savunur. Derin boyutlara ulaşan batı bunalımı Marksizm’i doğurur. Marksizm batının bunalımına cevap verme ihtiyacından doğar. Yazar, eğer batı kendi halinden memnunduysa Marksizm’in neden doğduğu, sorusunu sorar. Bu sorunun elbette bir cevabı vardır. O da batının bir bunalım içinde olduğudur. Alaeddin Özdenören, kitabında 19.yy’nin önemli düşünürlerinden olan Hardenberg’i inceleyerek geriye ve ileriye doğru bağlantılar kurar. Daha sonra da bunu İslam’la karşılaştırır.

Aslında her şey batıda felsefe ve akla dayanan bir din çalışmalarının başlamasıyla ortaya çıkar. Yani modern çağdaki sistemler ve bu sistemlerin birer takipçisi olan bunalımların kaynağı budur. Hristiyanlık aydınlanmanın can düşmanı olarak gösterilmektedir. Bu durum bilgiyi imanın üstüne koyan bir akıl dinini doğurur. Buna karşı ilk cephe alan filozoflardan biri Hardenberg’dir. O, papanın imanı tehlikeye koyan her dini menetme hakkına sahip olduğunu savunur. Aydınlanma Hristiyanlığı ve Hristiyanlığın tesirinde olan ortaçağı reddeder. Hardenberg’e göre batının temel taşıını putperest antikite değil, Hristiyan ortaçağı teşkil eder.

Özdenören, Hardenberg’in tarih kavramını ele alışından da bahseder. Tarih yalnız kavramlarla algılanan tarih değildir. Tarih bir hayattır. İleri, geri, yukarı, aşağı hareket eden ve bitmeyen bir akıştır. Hardenberg, tarih felsefesinde bir mihverin var olduğundan bahseder. Bu mihver zaman ve mekan içinde tüm olayları kuşatan, onları izah eden ve anlamlandıran Allah’tır.⁴⁹⁹

---

⁴⁹⁹Özdenören, a.g.e., s.20.

Tarih felsefesini iyice anlayabilmek için bu felsefe üzerindeki bazı önemli problemleri çözmek gerekmektedir. Bu problemlerin ilki “Tabiat ve Tarih”tir.

Alaeddin Özdenören, Hardenberg’in tabiat felsefesini şu cümlelerle açıklar:

“ Hardenberg’e göre tabiat kutsal bir mabededir. Bu mabedin içine ancak onu kucaklama ihtirası ile çırpınan insan girebilir... İlmî zihniyetin bilgi iştiağının, deney ve tecrübenin sürekli araştırmalarının elde edemediği şey, saf tabiat bilgisiyle dolu bir şaire hediye olarak verilir. Şair, tabiatın deruni bilgisini duyar, sembollerinin dilini anlar ve onun zeka, espri ve fantaziye sahip olduğunu bilir. Bunlar tabiatın ruh ve anlam sahibi olduğu anlamına gelmiyor mu? Evet. Eğer ruh sahibi olmasaydı tabiat tabiat olmazdı.”⁵⁰⁰

İnsan dünyanın ve tabiatın bir unsurudur. Hardenberg, insanın tabiatın esrarını çözecek olan bir anahtar olduğunu vurgular. O, tabiat ve tarihi birbirine zıt olarak görmez. Ruhun yalnız kendi tarihini değil, tabiatın da tarihini oluşturduğunu kabul eder.

Özdenören, daha sonra tarih ve insan arasındaki ilişkiyi inceler. Batılı birçok düşünür insanın sadece bu dünyaya ait bir varlık olduğunu düşünür. Hardenberg, bunu kabul etmez. İnsanın vücut bakımından bu dünyaya ait olduğu düşünülebilir ancak insanın bir de vücut alemi dışında manevî tarafı vardır. İnsan duyularla kavranan dünyanın zincirlerini koparma kudretine sahiptir. Eğer insan böyle olmasaydı düşünen bir varlık olmazdı. İnsan beden ve ruhtan oluşur. İnsanın tüm trajedisi de burada yatmaktadır.

Dünyanın Allah’ın ülkesi olduğu fikri, dünyada her şeyin Allah tarafından yaratıldığı ve tesadüf olmadığı meselesi, ve zaman içinde bütün olayları geleceğe bakarak anlamlandırma düşüncesi imandan kaynaklanan bir eylemdir. Hardenberg ahiret ve dünya ilişkisini gece ve gündüz sembolleriyle anlatır. Nasıl gün geceden çıkıyor ve tekrar geceye dönüyorsa, dünya hayat ve zaman da öylece ahiret, ölüm ve

---

⁵⁰⁰Özdenören, a.g.e., s.19.

ebediyetten doğuyor ve tekrar oraya dönüyor, der. İnsanın başlangıcı ve hedefi sonsuzluktur.

Alaeddin Özdenören, Hardenberg'in insan ve tarih arasındaki ilişkisini ele aldıktan sonra sıra devlet ve tarih arasındaki ilişkiye gelir. Devletin başlangıcını, devamını ve sonunu tarihi kudretler belirler. Hardenberg devletin bizzat tarihi bir kudret olduğu görüşünü savunur. Devlet tarihi hayatın bağlı olduğu bir merkezdir. Kitleler ona katılırlar ve onun etrafında oluşurlar. Oysa aydınlanmacı zihniyete göre devlet zaruri bir beladır.

Alaeddin Özdenören, Hardenberg'in devletle ilgili görüşlerine yer verdikten sonra Dostoyevski'nin eserlerindeki devlet kavramını inceler. Batıdaki adalet ve kilise kavramına gelir. Burada kilisenin neden adaletten yoksun olduğu sorusunu inceler. Özdenören, bu sorunun cevabını bulmak için eski yunan felsefesine gider. Meselenin kaynak problemi ile ilgilenir. Asıl sıkıntının eski yunandaki tüm düzenlerin kutsallıktan soyuluşu ve onların realiteleştirilmesi olarak yorumlar. Yazar, bu noktada asıl problemi şu şekilde yorumlar:

“Adalet, ruh, cevher, insanın nereden gelip, nereye gittiği, kainatın başlangıcı ve sonu, hürriyetin aslı gibi problemler insanın icat ettiği problemler değildir. Bu problemler icat edilmiş problemler olmayıp, var olan problemlerdir. Bunların varlığı insanın dışında cereyan eder. İnsan bu problemlerle ilgilenemeyebilir.(...) Ama hiçbir zaman onları inkar edemez.”⁵⁰¹

Özdenören, daha sonra Kant'ın bir sözünü örnek gösterir:

“Metafizik problemler insan zihninin yosunu gibidirler. İnsan onlarla uğraşmadan edemez, ama onlara bir çözüm de bulamaz.”

Kant'ın da dediği gibi bu problemler biz onlarla ilgilensek de ilgilenmesek de dünyadan çekilmiş olmazlar. Çünkü dünyayı değiştirmek insanın elinde değildir.

Batılı düşünürler insana hür bir varlık olarak bakmaz. Çünkü insanın tutum ve davranışlarını belirleyen yer ve insandır. Bu görüşün temsilcilerine batıda determinist

---

⁵⁰¹Özdenören, a.g.e., s.53.

denir. Bu görüşün kaynağı beşinci yüzyılda yaşamış sofistlerdir. Sofistlere göre evrende her şey sürekli bir değişim içindedir. Bir insanın bir nesneyi idrak etmesi o anki durumuna bağlıdır. Bu durum değişince nesnenin durumu da değişir. Böylece her kanaat doğrudur, hiç kimse yanlış bir şey düşünmez anlayışı çıkar. Sofistlerin bu düşüncesi daha sonra determinizm ile birleşir. Tabiattaki olayların meydana gelişi isteğe bağlı değildir. Bir olay başka bir olayı belirler. Daha sonra batılı düşünürler bu fikri iradeye de uygulayabileceklerini savunurlar. İradenin karar vermesi doğadaki olayların bir türü ise iradenin çalışması bir takım nedenlere dayanabilir. Çünkü doğada gelişigüzel hiçbir şey meydana gelmez.

Bu anlayış insanı iradesiz bir varlık olarak ele alır. Canlıyı bir makine gibi görür. Bu yolda giden insanlar, şuuru inkar ederler. Bu da insanın inkarını düşündürür. Şuur; seçme karar verme melekesidir. Şuur, bizi hür olmaya götürür. İnsan mekanik bir varlık değil, hür bir varlıktır. Böylece deterministlerin insanın dünyaya geldiği yerin sırrını, bir noktaya kadar getirirler ve burada tıkanırlar.

Batılı düşünürlerin insana diğer bakış açıları ise bireyin tek başına öneminin olmamasıdır. Onlara göre asıl olan toplumdur. Bu anlayışın en önemli temsilcisi ise Hegel'dir. Hegel'e göre devletin garantisi ferdiyeti genel bir amaca yönelten töredir. Gerçek hürriyete ulaşabilmek için aklın prensiplerinin somut olarak kavranması gerekir. Hegel, tarihi olanı yani somut olanı savunur. Montesquieu ve Rausseau'ya göre kanun fertlerin iradesinin değil, genel iradenin ürünüdür. Özel hürriyet varlığını genel hürriyete borçludur. Burada hürriyet değil zorunluluk vardır. Medeni cemiyette genel olan sadece bir zorunluluktur. Yani mekanik bir sonuçtur. Ferdin törenin bütünü ile uyumlu hale gelmesi devlet ile sağlanır. Cemiyet şekilsizdir. Ona şekil veren devlettir. Devlet, ferdin üstünde bir kuruluştur. Cemiyet sonlu, ferd ise sonsuzdur. Alaeddin Özdenören, Hegel'in devlet tasvirini şu sözlerle anlatır:

“Hegel'e göre devlet bütünün kendisidir. Ferdin içinde barındığı ve hayatının hikmeti vücudunu teşkil eden bir varlık, idealin somutlaştığı ve iyinin gerçekleştiği mistik bir mutlaklıktır. Kendi iradesini devletin iradesinin karşısına koymak ferdin haddi değildir; çünkü fert kendi sahte ve yanılmaya müsait ferdi iradesini, devletin gerçek ve doğru iradesine tabi kılmakla kendi gerçek gayesini gerçek

kaderini gerçek hürriyetini tahakkuk ettirmiş olur. Devletin iradesi ferdin iradesini kontrol ve idare ettiği zaman insan hür olur.”⁵⁰²

Hegelci yorum, tarihte çeşitli zorbalıklara da yol açar. Çünkü bu düşünce liderin rolü üzerinde durur. Otoritenin yalnızca liderin elinde olması gerektiğini savunur. Nitekim bu teorinin uygulayıcısı olarak Adolf Hitler’i gösterebiliriz.

İslam toplumunda ise liderlik, baskıcı zulme dayanan bir liderlik değildir. İnsan toplumu sadece maddi güçlerle sınırlı değildir. Maddi şartlar elbette önemlidir. Ama bu durumdan insan soyunun maddi güçlerin baskısı altında geliştiği anlaşılmalıdır. İslamiyet’te insanın değişmesi, sadece iç varlığının değişmesiyle anlatılır. İnsan sadece kendini arıtırsa değişim yaşar. İslam insanı maddi boyutuyla değil ahlaki yönüyle ele alır. İnsanın hayatını dış çevre ne kadar çok etkilerse de son karar insanın kendi iradi kararıdır. Böyle insanlardan oluşan toplum ise bir “tevhit toplumu” olur. İslam devletinin görevi ise bu toplumun ihtiyaçlarını gidermekten ibarettir.

Uygarlık, sadece bir toplum sistemi ya da örgütlenişinden ibaret değildir. Uygarlık bunları içerir ama bunun bir de öncesi vardır: İnançlar. Uygarlık demek devlet demek değildir ama onun somutluk kazanması devletle olur.

Alaeddin Özdenören’in şu sözleri kitabın özeti gibidir:

“Biz bütün insanlığı içine alan ortak bir irade ile harekete gelerek, tam bir uygarlığın hakikat uygarlığının devletini kurmuş bir toplumuz. Bu devletin kökleri Hz. İbrahim’in kurduğu uygarlık köklerine dayanır. Bu devlet insanı Allah’ın bir emaneti olarak görmüştür. İnsanların insanlar tarafından sömürülmesine izin vermez. Devletimiz bin yıldan fazla bir zaman İslam’ın Asya’da Afrika’da Avrupa’da sayısız anıtlarını dikmiştir. Fakat Rönesans sonrası Avrupa İslam uygarlığını tüm gücüyle yok etmeye çalışır. Sonuçta İslamiyet sadece ferdi planda yaşanır. Bugün yeryüzüne egemen olan uygarlık insan aklına dayalıdır. İnsanın içinde bulunduğu zihin ve ruh

---

⁵⁰² Özdenören, a.g.e., s.103.

buhranlarının sebebi budur. Erdem gitmiş baskı gelmiştir. Fakat ne yazık ki olan insana oluyor.”⁵⁰³

III.3.4. DİĞER DENEME KİTABI

III.3.4.1.AÇILI/YORUM

“Bir edebi metnin sayısız tekliflerinden biri de düşünceler, hayaller, hatıralarla süslenmiş bir ‘yolculuk’tur. Okur olarak, hepimiz, bazen metnin bizi götürdüğü yerlere doğru; bazen de metindeki küçük bir işaret vesilesiyle kendi imkânlarımızın bize sunduğu tamamen şahsi güzergâhlara doğru yer alırız. Bir okur/yazar olarak Alaeddin Özdenören’in edebi metinlerin kapısından içeri girerek çıktığı yolculuklardan metnin ufuklarına açılarak ulaştığı yorumlardan oluşur. Bu yazılar kimi zaman bir şiirin içinden geçilerek olabildiğince şaşırtıcı menzillere ulaşırken kimi zaman da bir romanı didik didik eden bir çözümlmeye dönüşür...”⁵⁰⁴

Tanıtım yazısında da belirtildiği gibi “Açılı/Yorum” Alaeddin Özdenören’in özgün çağrışımlarla yağıtığı bir deneme kitabıdır. Bunlar bir taraftan anılarla bezenmiş, bir yandan düşünsel altyapıya dayanan metinlerdir. Şiirden hareketle çıkılan düşünsel bir yolculuktur.

Kitap tanıtımı bölümünde içindekiler kısmını tanıttığımız için burada tekrar vermiyoruz. Özdenören’in bu kitabını diğer denemelerinden ayıran önemli bir yanı var. Metinlerarasılık yöntemiyle bir şair veya yazarın eserini tekrar yorumluyor. Burada önemli olan yazarın özgünlüğünü korumasıdır. Rasim Özdenören kitaptaki yazılar için şöyle der:

“(…) buradaki yazılar, teknik anlamda bir şiir çözümlemesi olmadığı gibi, şiir tanıtma yazıları hiç değil. Bu yazılar bir şiiri kendine hareket noktası kabul ederek ve o şiiri de aşarak elde edilmiş

⁵⁰³ Özdenören, a.g.e., s.115.

⁵⁰⁴ Açılı/Yorum Kitabı, Arka kapak tanıtım yazısı

izlenimlerin dile getirilmedisdir. Ancak dile getirilen izlenimler, dediğim gibi, hareket noktası ittihaz edilen şiiri aşılıyor. Yazıların kendisi başlı başına bir şiir tadına ulaşıyor.”⁵⁰⁵

Alaeddin Özdenören, kitabın ilk bölümüne “Kapı” başlığını koyar. İncilden bir alıntı ile söze başlar:

“Luka’nın yazdığı İncilde İsa Peygamberin ağzından söylenmiş bir söz vardır. Bir bakıma ayet olan bu söz şöyledir:

“Dar kapıdan girmeye çalışınız. Çünkü çok kimseler bu kapıdan girmek isteyecek, fakat giremeyeceklerdir.”

“Dar kapı benliklerinde hayvani ve şeytani arzuları yok edebilen insan ruhlarının geçeceği müşkül erdem kapısıdır.”⁵⁰⁶

Özdenören, ayeti verdikten sonra “dar kapının” ne anlama geldiğini ifade eder. Yazar, başka bir söze atıfla cümlesine başlar.

Yine Özdenören bölümün devamında Mevlana’dan bir alıntı yapar:

“Mevlana Celaleddin Rumi’de Mesnevi’de ‘Evlere kapılardan giriniz’ der. Bunun Kur’an’ı Kerim’deki aslı ‘Evlere arkadan girmek iyi değildir (...) Evlere kapılardan girin ve Allahtan çekinin ki kurtulasınız.’dır. (Bakara Süresi, 189. Âyet)”⁵⁰⁷

Yazar, daha sonra bir olayı öyküleme tekniğine başvurarak anlatır. Özdenören okuyucuyu bir olayın içine çeker:

“Kapının önüne geldiği vakit onu açık buldu. Fakat içerde kimseler yoktu. Her şey o kadar değişti ki hergünkü hayatına hiç benzemiyordu. İçerde kimseler yoktu... Burası duvarları altın ve gümüşle işli, ipekli kumaşlarla kaplanmış, en iyi cins yaldızlı sandalyelerle döşenmiş bir odaydı... Yaseminler, incir çiçekleri, gardenylar ve turfanda menekşeler, met çiçekleri... Kendi kendine su kenarındaki gürgenlerin yeşilliklerini, koyu çamları, daha uzaklardaki

⁵⁰⁵Rasim Özdenören, “Açılı/Yorum’da Öyküleme”, **Yeni Şafak**, 26 Haziran 2005

⁵⁰⁶Alaeddin Özdenören, **Açılı/Yorum**, s.7

⁵⁰⁷**a.g.e.**, s.7

maviliğın olağanüstülüğünü görüyordu... Hayatında ilk kez doğa güzelliğini başka bir gözle görüyordu.”⁵⁰⁸

Gören göz Alaeddin Özdenören’in gözüdür. Yazar, doğayı çeşitli betimlemelerle öyküleştirebilir. Doğa ile olan içli dışlılık ortaya çıkar. Ayrıca paragrafta “ışık” unsuruna dikkatimizi çeker yazar. Duvarların altın ve gümüşle işli oluşu, yaldızlı sandalyeler... bizleri eski zamanlarda bir köşk veya konağa götürür. Sanki eski günlerini bulunduğu an’da yaşıyor gibidir.

“Kapı” Alaeddin Özdenören için bir simgedir. Kapı muhtemel eski zamanlardan kalma bir köşk kapısıdır. Geniş bahçeli sırça saraylardan apartmanlara taşınan insanların her gün karşılaştıkları kapı da apartman kapısıdır. Yani demirden, işlemsiz... Özdenören, çocukluğunda Maraş’ta geçirdiği evin kapısını anlatıyordu belki de, ya da yine Maraş’ın konaklarından birini. Burada önemli olan yazarın “kapı” imajıyla vermek istediği, artık tükenmeye yüz tutan bir medeniyet, kültürdür. Öykülemenin sonunda “...görünmez ve güçlü bir varlığın mucize yaratan soluğu” ifadesinden bu düşünceler anlaşılabilir. Yazar, öykülemenin sonunda bir de bilinçakımı tekniğine yer vererek bir masal aktarır. “Kapı” yazar için sadece eski zamanlarda bir köşk çağrışımı değildir. Bize cennet kapısından geçerken “erdem kapısı”yla gerçekleşeceğini verir.

Kitapta bilinçakımı kullanılır. Özellikle ilerleyen bölümlerde bu türün etkisi daha iyi hissedilir. Birkaç örnek vermeden önce bilinçakımı hakkında biraz bilgi verelim. Bilinçakımını *Joseph W. Beach* şu şekilde tanımlar:

“Bilinç-akımı türü, anlatının yeni, ve iyi kurulmuş eski romanının öznelliğinden gelen, kökten bir gelişimdir. Tanımlayıcı özelliğiyle bilinçli süreçlerimizdeki (process) bağdaşımsızlık öğesinin kullanılmasıdır. Bu bağdaşımsızlık hem normal, hem anormal ruhsal durumlarımızı ırılar (characterise). Fikirlerin doğal çağrışımı çok tuhaftır; zihnimiz anıların, duyuların ve itkilerin öylesine kusurlu bir biresimidir ki güçlü bir güdücü neden onu denetlemezse rasgele esen bir rüzgâra kapılıp sürüklenmesi içten bile değildir. Bu kargaşalığa düzen getiren dikkatli olma amacımızdır. Gerçekte içimizde olup

⁵⁰⁸ a.g.e., s.8

bitenlerin yüzde doksan dokuzunu bilinçli ya da bilinçsiz olarak anlamazlıktan gelmeyi yeğ tutarız, bunu güçlü ve basit olanlarımız, belirli bir yol tutmak için tüm gücünü toplama azim ve sebatına sahip olanlarımız yapar. Ama gevşediğimiz, dikkat ve irade denetlememizi salıverdiğimiz anda karmaşık kişiliğimizin doğal kargaşalığına düşüveririz.”⁵⁰⁹

Yukarıdaki tanımlardan hareketle bilinç akımı için, çağrışım ve izlenimlerle günün tarihinin yazılışıdır diyebiliriz. Nesnelere ruhuna nüfuz ediş, aydınlanma ve keşif yolculuğudur. Yazar daima geri planda, silik ve belirsizdir; çünkü onun peşinde olduğu şey “gösterme” ve şiirselliktir.

Tanımlarla aktarmaya çalıştığımız bilinç akımı insanın zihnindeki çağrışımlarla ilgilidir. Bu akım daha çok “çağrışım” ilkesine göre hareket eder. İnsan zihnindeki bu çağrışımlar ne kadar karmaşık ise eser de o kadar karmaşıklaşır, anlaşılması zor bir hal alır.

Alaeddin Özdenören, başta da belirttiğimiz gibi bilinçakımının yanında metinlerarasılık tekniğini de kullanır. Metinlerarasılıkta, ilk sanat eseri kaynağı oluştururken aynı zamanda bir model görevi de görür. Sanatçı, model üzerinde ama modelden kopmamak şartıyla var olanın üzerine yeniyi inşa eder. İnşa etme sürecinde sanatçının ne derece kabiliyetli olduğu önemlidir. Önemli olan diğer unsur ise “tekrara düşmemek” ve “özgün eser” oluşturabilmektir.

Yukarıda anlatılardan hareketle Alaeddin Özdenören’in zihni çağrışımlarını anlamaya ve aktarmaya çalışacağız.

Özdenören, Cevat Akkanat’ın “*Efendim*” adlı şiirinden yola çıkarak ondaki izlenimlerini anlatır. Başka bir sanatçının eserinden yola çıkar ve kendine özgü bir hikâye oluşturur.

---

⁵⁰⁹ Joseph W. Beach, “Bilinç Akımı”, **Yeni Devir Dergisi**, (çeviren: Gökçen Özel), S. 8, s.51, Mayıs 1965

Yazar, tekerlekli sandalyeye mahkûm olan bir insanın üzerinden duygularını anlatır. Sakat olan bir insan vardır. Sakatlık vücut ile ilgilidir. Yazar, vücudun ne olduğunu sorar kendine. O, okurla konuşur gibi başka metinlere göndermeler yapar:

“Sartre şöyle der: ‘O, kontenganlığımın (mümkün oluşumun) zorunluluğunun aldığı formdur.’ Her varlık gibi insan da kontenjandır. O, zorunlu olarak dünyada bir yer kaplar.”⁵¹⁰

Alaeddin Özdenören’in kahramanı tekerlekli sandalyedeki bir insandır. Yazar, insanın ilk önce vücuduyla var olduğunu belirtir. Ancak insan salt vücuduyla var olan bir varlık değildir. İnsanın bir de ruhu vardır. Duyguları vardır. Aşkları ve arkadaşlıkları vardır. Alaeddin Özdenören olayın devamında geleneksel bir bakış açısıyla sakat kalmanın insanın zihninde ve psikolojisinde uyandırdıklarına değinir:

“İmdi şiirdeki insan ve onun gibi olan tüm insanlar vücudunu seçme hakkından mahrumdur. Çünkü şu veya bu şekilde seçilmiştir. Kendisi seçmemiştir. Vücudunun yarısını atmayı da kendi istememiştir. Daha sonra geçmiş nedir? ‘Kendimizin yapılmış’. Amansız aşk: Bu aşk olmasaydı, bu yolculuğa nasıl dayanılacaktı. Bu aşk kırılğan kalbe sığmaz. Tekerlekli sandalyeyle nereye kadar yolculuk yapılabilir...”⁵¹¹

Özdenören’in burada kader anlayışı ön plana çıkar. Kişi elbette sakat kalmayı kendi tercih etmez. “*Kendimizin yapılmış*” ifadesiyle kaderin ne olduğunu ifade etmeye çalışır.

Alaeddin Özdenören’de farklı olarak “inanç” kavramını görürüz. Bilinç akımı, modern insanın içe dönük suskunluğudur. Daha farklı bir ifadeyle modernizmin yeni, eleştirel dili. Bu modern insanın yaşadığı kaotik ortamın, yani modernizmin bilinçte yarattığı gelgitlerin bir anlamda dışavurumudur. Hız çağının, bu çağın yarattığı tahribatın ifadesidir. Modern çağda insanın yaşadığı iç bunalım edebiyatta kendisini bu şekilde ifade eder.

⁵¹⁰ Alaeddin Özdenören, *Açılı/Yorum*, s.16

⁵¹¹ a.g.e., s.16

“İnsan inanç sahibidir yahut inanç arayışı içindedir. Aksi takdirde hayat boştur bomboş... Leyleklerin niçin kabileler halinde uçarak göçtüklerini, çocukların niçin doğduklarını, yıldızların niçin gökyüzünde bulduklarını bilmek... Ya niçin yaşadığını bileceksin yahut her şeyin ‘saçma ve anlamsız olduğunu kabul edeceksin... Fakat unutmayalım ki bu hayat, gerçek hayatın müsveddesidir. ‘bulanmadan çamurlara/kurtuluşa dirilişe/iklimlerin iklimine/varacağız diyenlere/şair sunacak ruhunu/sunacağım ben de’.”⁵¹²

Yazar, çağın hastalığı olan inançsızlıktan çıkış yolları sunar okuyucuya. Şiirlerinde de gördüğümüz gibi bu duyguyu idealleştirerek verir. Bu durumdan kurtulmak ancak bir “inanç ordusu”yla gerçekleşir.

“İnanmadığını sanıp ayaklananlarla, ayaklanmayı bastıranlar asla eşit silahlarla çarpışmazlar!... Ayaklananların birkaç atımlık barutları ve feda edilecek çok az kurşunları vardır... Oysa inançsızları bastıranlar bire bin verirler... Çünkü bu bir inanç ordusudur ve sırtını inanç hazinesine dayamıştır: ‘ah efendim ah efendim/çömeleyim de önüne/özgürlüğe açan çiçek/açsın bizim kalbimize/deyip vardım efendime/o eşsizlikler güzeline/en başından hayatın/sarsılıp kalkıp yerinden/durdu besmele ile yine/şair dedim dedi he/efsaneden bir silkiniş’”⁵¹³

Hikâyesinin sonunda, hayattan ne anladığı sorusunun cevabını verir. Yazarın kadere olan teslimiyetini bir kez daha görmüş oluruz. Doğaya göndermeler yapar:

“Hayat akıntısına karşı durulmayan bir sel. İşte bu canlı selin üstüne her an doğup her an batar güneş. Güneş ışığı ortaklıksız bir evrendir. O, asla yalan söylemez, çünkü olacak olanla olmuş olanı asla karıştırmaz... Şairse bu akış içinde bir varlığı düşler gibi şiir düşler. Tutku gibi, kin gibi, anlama gücü de anlaşılacak bir nesne ile, anlaşılmamış nesne arasındaki ilişkilerden kaynaklanır. O uyanık bir düşçü, bir imgelem gücüdür. Bu güç eylemini umuttan alır. Şiir dile getirilmiş umut... ‘sarın sarındındı efendim/kucaklaştın bin

---

⁵¹² a.g.e., s.23

⁵¹³ a.g.e. s.23

binlerce/zincir zincir geçen ısı/çınlattıydı şarkımızı/özgürlükler
şairiyim/çağlayanlar şairi”⁵¹⁴

Alaeddin Özdenören devam eden bölümlerde Cahit Koytak’ın “*Güvercin Besleyen Adam*” adlı şiirinden yola çıkar. Cahit Koytak şiirde Sezai Karakoç’u anlatır.

Özdenören, bu bölümle beraber düşünce âleminin kapılarını iyice aralar:

“Yürüyor, yürüyor ve düşünüyordu; belki de biz yokuz da bize varmışız gibi geliyor. Her şey hem var oluyor, hem yok oluyor, ama yine var oluyor. ‘Hiçlik hiçliyor’ diyor filozof. Ben de diyorum ki ‘varlık varlıyor’. Bir başkası da sonu olan bir şey baştan itibaren yoktur diyor. Oysa doğa bize açıkça gösteriyorki sonu olan yahut sona eren yeniden var olmakta. Yokluk olmasa ebemkuşağı kendisini zorla kabul ettirebilir; bir renk olmayan kara, umutsuzluğun kara rengi hatta...”⁵¹⁵

“Hiçlik” Alaeddin Özdenören’in okuduklarıyla da ilgilidir. Özellikle Hemingway’in *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* adlı eserinde nihilistik bir tavırla “hiçlik” ele alınır. Bilindiği üzere Alaeddin Özdenören için *Silahlara Veda ve Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanları önemlidir. Yazar, çocukluğundan beri okuduğu bu iki romanın yansımalarını hikâyesine de taşır. Büyük bir farkla, o da Özdenören ve Hemingway’in mensubu oldukları inanç ve kültürdür. *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanında “hiçlik”ten şu sözlerle bahseder Hemingway:

“... sonra hiçbir yere, sonra yine hiçbir yere, bir kez daha hiçbir yere, daima ve her zaman hiçbir yere, toprağa girmiş dirseklerindeki ağırlık da hiçbir yere, karanlık, hiçbir zaman son yok, hiçbir yere, bütün zaman abanmış bilinmeyen hiçbir yere, şimdi, yine ve sürekli hiçbir yere, şimdi sanki doğmamış gibi yine ve daima hiçbir yere, şimdi bütün dayanmaların ötesinde, yukarısında ve yine hiçbir yerin içerisine girmek, birdenbire, sarsılarak, bütün hiçliği

---

⁵¹⁴ a.g.e., s.24

⁵¹⁵ a.g.e., s.28

kucaklayarak ve zaman mutlak bir biçimde aynıyken, ikisi birden orada olmuşlardı.”⁵¹⁶

Yazının devamında Alaeddin Özdenören, yukarıda da anlattığı gibi varlık ve yokluk çelişik görüntüsünden yola çıkarak, bir döngüyü anlatır.

“Yürüyor ve düşünüyordu; ‘gerçek akıldan güçlüdür.’ Uçurumun bir tarafında kalmış olanlar o büyük düşünürler zaman zaman bizim dünyamıza da giriyorlar; Sophokles ‘Gerçekten başka adalet yok, gerçek akıldan üstündür’ diyor. Nasıl ki hayat zevkten de acıdan da güçlüdür. O halde benim parolam akıl ve zevk değil gerçek ve hayat. Kahırlı da olsa gerçek içinde yaşamayı zevk içinde akıl kullanmaya ya da akıl içinde mutlu olmaya yeğlerim ben.”⁵¹⁷

Alaeddin Özdenören, “hakikat” kavramına değinir. Burada da Sophokles’in bir sözüne atıfta bulunarak kendi görüşünü daha da güçlendirir. Burada yazarın hayat parolasını da öğrenmiş oluruz: “gerçek ve hayat.” Özdenören’de hakikat kavramı tasavvufi unsurlardan beslenir. Yukarıdaki paragrafta söylediği görüşler islam âlimlerinden İbnü’l- Arabî’nin hakikat felsefesiyle birebir örtüşür:

“ İbnü’l-Arabî’ye göre bir cevher olarak hakikat nihayetinde bir olduğundan ‘mutlak vücûd’ veya ‘küllî vücud’ var olan bütün şeylerin kaynağıdır. Dış gerçeklik alanında bir kavram olarak kullanılan mutlak vücûd ile mutlak hakikat (el-Hak) birbiriyle örtüşmektedir. Bir kavram olması hasebiyle bilgimiz dahiline giren her şey sadece mukayyet bir vücuda (varlığa) sahip demektir. Bu mukayyet vücûd kendi kendisinin kaynağı olamaz. Binaenaleyh bütün sınırlı varlıkların kaynağı olan bir ‘mutlak’, bir ‘mutlak hakikat’, bir ‘mutlak vücûd’ olmalıdır.”⁵¹⁸

Özdenören hikâyenin devamında Yunan mitolojisine göndermelerde bulunur.

“Oysa her devirde erkeklerin kalbine hâkim olan basit ve sadece iyi kalpli kadınlar değildir. Aspasia ile Perieles; Cleopatra ile

⁵¹⁶ E. HEMİNGWAY, **Çanlar Kimin İçin Çalıyor**, Kum Saati Yay., (Çev. Mustafa Bahar), s.182

⁵¹⁷ **a.g.e.**, s.30

⁵¹⁸ **İSLAM ANSİKLOPEDİSİ**, C. 20, s.499

Anthony; Theodora ile Justinien; Antonia ile Belisartüs'ü düşünün bir kere.”⁵¹⁹

Tüm bunlar yazarda “anne” kavramını çağrıştırır:

“İnsan isterse bir taraftan bütün kötülükleri yapabilir, bir taraftan da bir adama bağlanarak sadık bir zevce yahut anne sıfatıyla dünyanın en faziletli kadını diye geçinir.”⁵²⁰

Bu ifadelerden, “anne” kavramına biraz eleştirel baktığımızı görürüz. Zaten yazar da devamında Osmanlı Devleti’nde iktidar hırsına sahip kadın sultanlardan örnek verir. Bunu biraz eleştirel bir dille yapar:

“Türkiye tarihinin en muhteris kadınlarından olan Valide Sultan’la Kösem Mahpeyker Sultan’ı düşünün. Valide Sultan akıl yetmezliği içinde olan, şuurdan mahrum bulunan oğlunu saltanatta tutmak için her çareye başvurmuştur...”⁵²¹

Bu noktada yazarın “anne” kavramını ele alışını vermek önemli olur. Yazar için anne; sıcak, samimi, ince, taze gelin gibidir. Bir “*Anneye Mektup*” şiirinde şöyle ifade eder:

Anneciğim

Kalbimin sızıntılı yerinde

İnceciğim

...

Bırakıp gittin

Gölgeciğim

Geceler ıssızlaştı

...

---

⁵¹⁹ Alaeddin Özdenören, *Açılı/Yorum*, s.35

⁵²⁰ a.g.e., s.36

⁵²¹ a.g.e., s.36

Sevdiceğim

Her geçen gün

*Daha güzeldin*⁵²²

Başka bir hikayeyede ise yazar “atlı binici” çağrışımından hareket eder. Bu binici sanki *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanının kahramanı Roberto Jordan’dır. Tıpkı Jordan gibi binici de bir kahraman olarak betimlenir:

“Atın üzerinde kara bir süvari olmalı diye düşündü. Sanki uzun zamandır bir takip korkusuyla yaşıyordu ki arkasından gelen her ses uğursuz ve düşmancaydı. Birdenbire gölgeler arasında ışıdayarak, hızla koşan beyaz bir at belirdi. Hayvanın başbağı sanki canlı yıldızlardan yapılmış taşlarla süslenmiş gibi loş ışıkta parıltılar saçıyordu. Atın sırtındaki adam saçlarını savaşlarda ağartmış, vücudu yara izleriyle dolu eski muhariplere benziyordu.”⁵²³

Özdenören bir süvariden bahseder. Süvarinin kendinden ziyade atının güzelliği ön plandadır. Kendisi savaşlarda yıpranmış, vücudu yara izleriyle doludur. Fakat at’ın bir süsü sanki gerçek yıldızdan gibi parlaktır. Yazar, burada “at” imajını ön plana çıkarır. At, duruşuyla, yaptıklarıyla, hareketleriyle ve kabiliyetleriyle kılıç gibi, zırh gibi kahramanı tamamlayan hayatî unsurlardandır. İnsana dağlar aşırın, çöller geçiren ve insanı ölüme dolu dizgin koşturan kahramanlık hissi, en güzel tasvirini at sırtında bulur. Biz, Osman Gazileri, Yıldırımları, Fatihleri, Yavuzları bu histen dolayı hep at sırtında hayal ederiz. Hayatı boyunca onsuz kendini tamam hissetmeyen kahramanlar gibi, mefkûre sahipleri de ata büyük değer vermiş, kolektif duygu ve düşüncelerini somutlaştırmada atı tercih etmişlerdir. Mefkûre sahiplerinin kalemlerinde, atın şahlanışı, dolu dizgin koşuşu yükselmeyi; ağzına gemlerin vurulması da çöküşü ve esareti ifade eder. Bu mefkûre sahiplerinin eserlerinde at ile milletimiz özdeşleştirilmiş, milletimize verilmek istenen mesajlarda at sembolize edilmiştir. At, şiirin sembolüdür.

⁵²² Alaeddin Özdenören, **Bütün Şiirler**, s.136

⁵²³ Alaeddin Özdenören, **Açılı/Yorum**, s.47

Özetle vermeye çalıştığımız eser, yazarın daha önce denemediğini denemesi ve bunda da başarılı olması bakımından önemlidir.

III.4. İNCELEME KİTABI

III.4.1. ŞİİRİN GEÇİTLERİ

Özdenören, kitapta Cahit Zarifoğlu ve Akif İnan'ın şiirlerini karşılaştırır. Şairin şiiri bölümünde buradaki görüşlerine sık sık yer verdiğimiz için kısaca bir özet vermeyi uygun gördük. İki şairin şiir anlayışını karşılaştırmalı verdiği şu paragraf kitabın özeti gibidir:İkisi de uçsuz bucaksızdır:

“Akif’in şiirlerinde Türkçe mekik gibi dokunur, işlenir. O değişik bir ses, yenilik, okşayış, öpüş, ve sarsıntıdır. Bunun içindir ki şiirimizde benzersiz bir yer işgal eder. Cahit’de öyle oluşun bengi sevincine varır, bu sevinci kendine özgü bir dille şiirleştirir. Yalnız sevinç değil, hayatın tüm bolluğunu verir şiirlerinde. Hayattan yana olacak yenilikleri bulur, insanı şaşırır. Cahit incecik bir bükülüş ve kabarış, Akif’se köpürüştür. Cahit Yağmur altında kalan yapraklar altında bir dökülüş, Akif’se fırtınalara göğüs geren bir içe dönüş. Cahit dışındaki doğayı törpüler, içine alır. Akif’se içindeki doğayı törpüler dışa vurur.”⁵²⁴

Özdenören’in bu kitabı sadece arkadaşlarının şiir anlayışını anlamak için değil, kendi şiir kırıntılarını da ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Şair, kitapta şiir için şöyle der:

“... Şiir her an yenilenen ve kendi üstüne katlanan an’ları kelimenin içine hapsedmek zorundadır. Bu da esfle söylemeli ki inanılmayacak kadar zor bir iştir. Dışımızdaki alemin birbirini izleyen (mütevali) hallerinden her biri tek başına mevcuttur. Bunların

⁵²⁴Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, s.13

çocuklarının bir realite haline dönüşebilmesi için bilinç tarafından hıfzedilmesi gerekir. Bilincin bunları hıfzetmesi demek, onları birbirine katması demektir. Yani bu çeşitli haller bilinçte iç içe giriyor, fark edilmeden kaynaşıyor ve bu kaynaşma sonunda geçmiş hale katılıyor ve bu kesintisiz devam ediyor. Bu akıntı nokta ve aralıklar bölünemez. Tıpkı hareketin bölünemezliği gibi. Süre ve hareket bir eşya makulesi olmayıp, bir zihin sentezidir.(..) Şiir dile atılan bir tohumdur, dil buna karşı direnir, ama tohum önünde sonunda boy atmakta gecikmeyecektir ve böylece şiir doğacaktır. Şiir ruhun tohumudur, dilde büyür. Şiir, şairin dile karşı verdiği bir özgürlük savaşının ürünüdür. Özgürlüğün meyvesidir. İşte güçlük, ruhun derinliklerinde, tamamıyla dinamik bir süreç olarak birbirleriyle kaynaşmış anları (her an bir yeniliktir) dile aktarmakta ortaya çıkıyor. İşte büyük şair bilincinden çekip çıkardığı bu anlar (yenilikleri) bölünmez bir melodi teşkil edecek şekilde sunabilen insandır... yani dil engelini aşabilen insan. Çünkü dil bilinçteki hareketliliği kavrayabilmek için onu durdurmak zorundadır.”⁵²⁵

Kitabın genelinde karşılaştırma ile iki şairin şiirleri incelenir. Farklarını ve yaklaşımları noktaları ele alır.

III.5. ANI KİTABI

III.5.1. UNUTULMUŞLUKLAR

Kitap, Alaeddin Özdenören’in anılarından oluşur. Şair, çocukluğundan itibaren yaşadıklarını, arkadaşlıklarını, komik hatıralarını, dönemin sosyal ve ekonomik yapısını anlatır. 1950’li yıllara ve daha sonrasına tanıklık etmesi bakımından önemlidir. Kitapta geçen hatıraların neredeyse tamamını hayatı kısmında

---

⁵²⁵ Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, s. 39-41

ele aldığımız için burada tekrar ele almıyoruz. Ancak kitabın sonunda şairin röportajlarının toplandığı bir bölüm vardır.

III. 6. EDEBİ GÖRÜŞLERİ

Alaeddin Özdenören, daha çok şair kimliğiyle tanınan ancak uzun yıllar deneme de yazan ve bu alandaki ustalığını eserleriyle gösteren bir isimdir. Özdenören, sadece şiir ve deneme yazmakla yetinmemiş edebiyata, sanata, eleştiriye, denemeye, şiire dair düşüncelerini çeşitli gazete yazılarında ifade etmiştir. Bu ifadeler aslında bir bakıma Alaeddin Özdenören'in poetikasını da bizlere sunmaktadır. Bilhassa felsefeye dair derin düşünceleri Özdenören'in bu alandaki yetkinliğini bizlere açıkça göstermektedir. Yayınlanan deneme kitapları, bir kitap halinde basılmamış ve gazetelerin tozlu sayfalarında kalmış olan köşe yazıları düşünüldüğünde Özdenören'in yazıları bir hayli yekûn teşkil etmektedir.

Alaeddin Özdenören'in özellikle felsefe alanında 1970'li yıllardan itibaren yazmaya başladığı yazıları pek çok açıdan ilkleri ifade eder. O güne kadar Türkiye'de felsefe alanında denenmemiş yazıları, daha önce kimsenin kaleme almaya cesaret edemediği düşünceleri ele almıştır. Bu durum sadece felsefe alanı için geçerli değildir. Edebiyat alanında da gerek sanat ile ilgili olan düşüncelerde gerekse Türkiye'de yetişmiş önemli edebiyatçıların sanatları ve eserleri üzerine yaptığı eleştirilerde de bunu açıkça görmekteyiz. Özellikle bu iki alanda yazdığı denemelerinde Özdenören, okuyucuyu düşünmeye davet eder bir tarzdadır. Çeşitli örneklerle anlatımını zenginleştirmiştir. Böylece yazdıklarının okuyucu tarafından çok daha fazla kabul görmesini sağlamıştır.

Neredeyse çocukluk yıllarından itibaren oluşturmaya başladığı birikimi ve bu birikimin yazıya aktarılması son nefesini verdiği ana kadar devam etmiştir desek, mübalağa etmiş olmayız. Bu bölüm Özdenören'in özellikle edebiyatın muhtelif meselelerine dair düşünceleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Şunu da belirtmek isteriz ki burada ele aldığımız yazılar sanatçının edebi görüşlerini ifade ettiği tüm yazıları değildir. Kendimizce önemli ve gerekli gördüklerimizi, çeşitli gazete sayfalarından derleyerek aynıyla aktarmaya çalıştık. Özdenören'in yazılarının kaynakçasını ise dipnotlar şeklinde belirttik.

III. 6. 1. SANAT VE EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

III.6.1.1. SANAT ESERİNİN GAYESİ⁵²⁶

Sanat eserinin gayesi nedir? Buna verilecek cevap ancak şu olabilir: İnsanda bir güzellik heyecanı, bir estetik heyecanı uyandırmak. Bunun dışında kalanlar ahlaki fikirleri, vatan sevgisini anlamak gibi şeyler, sanat eserinin estetik değerine yabancı kalan şeylerdir. Bir sanat eseri güzelliği gerçekleştirdikten sonra, bunları da sağlıyorsa ne ala... Ama bir roman ahlaklılığı övüyor, bir şiir vatan, milletten bahsediyor diye, yalnız böyle olduğu için güzel sayılmak gerekmez; onun ayrıca güzel olması lazımdır. Güzel ahlaki romanlar, piyesler, güzel vatan şiirleri olduğu gibi, hiçbir estetik değeri olmayan bu çeşitten romanlar, piyesler, şiirler de vardır.

Sanat eseri insanda güzellik duygusunu nasıl uyandırıyor? Bunun birinci şartı yaşadığımız gerçek âlemden kurtularak sanatın büyüdünyasına girmektir. Sanatkar kullandığı vasıtalarla; seslerle, renklerle, sözlerle, bizi bir oyun, bir rüya âlemine çeker. Bunun bir oyun bir rüya olduğunu biliriz, ama seve seve, isteye isteye kendimizi bu oyuna, bu rüyaya bırakırız. Sanat eserinin bize yaşattığı hayat gerçek hayattan farklı, başka türlü bir hayattır. Buradaki sevinçler, ıstıraplar, gözyaşları başka çeşit bir sevinç, başka çeşit bir ıstırap, başka çeşit bir gözyaşdır. Günlük hayatta bir ölüye ağlamak hiç de hoş, istenecek bir şey değildir; ama romandaki, piyesteki kahramanın ölümüne tatlı tatlı ağlarız, bundan estetik bir zevk duyarız; buradaki ölüm hem gerçek ölüme benzeyen, hem ondan farklı olan bir ölümdür. Sahnede rol icabı ölen aktörün o anda gerçekten öldüğünü düşünün; bunu öğrendiğimiz anda artık sanatın büyü bozulmuştur, rüyadan uyanıp gerçek hayat dönmüşüzdür; bununla bir arada estetik heyecanda kaybolmuştur. Gerçekten ölen aktör için “vah vah yazık oldu” gibi birkaç basmakalıp söz söyleyerek tiyatrodan ayrılırız. Sanat eseri tabiatın tam bir kopyası olsaydı, o zaman sanata lüzum kalmayacaktı, her günkü yaşayışımız bize yetecekti.

Sanat eserine dalarak yaşadığımız hayat, gerçek hayattan farklı olmakla beraber yine bir hayattır. Bize bu vahmi verebilmesi için, sanat eserinin bu hayatı kendinde taşıması, canlı olması, kendine mahsus bir yaşayışı bulunması gerekir. Canlı varlıkları, hele gelişmiş canlı varlıkları cansız varlıklardan ayıran bir özellik, bunların birer fert birer bütün olmalarıdır. Canlı varlık kendine göre bir çokluğun birliğidir. Düzen, uygunluk, çoklukta birlik, bunlar aynı zamanda ahengin, yani güzelliğin de tarifidir.

⁵²⁶ **Milli Gazete**, 15 Temmuz 1986

III.6.1.2. EDEBİYATIN GEREĞİ⁵²⁷

Mavera'nın Nisan 1982 sayısının "Mini Rapor" bölümünde şöyle deniyor: "Edebiyatımızın gündeminde sürekli yer almış bir yanlışlık var: Edebiyatın gerekliliği konusu. Pek çok şeyin gerekliliğini aklına getirmeyen kimseler edebiyatın gerekliliği söz konusu oldu mu bakıyorsunuz duraksamadan burun kıvrıp ahkâm kesmeye kalkıyorlar. Gerçekte bunların ömürleri boyunca bir kez olsun edebiyat üzerinde düşündüklerine ihtimal vermek zordur. Bir romanı, bir şiir kitabını bir öyküyü ciddiye alarak onu anlamaya çaba göstererek okumaya giriştiklerini sanmak safdillilik olur. Ne var ki edebiyatın gerekliliği söz konusu edilince gene de ilk sırada bunların yer aldığı alışılmış olaylardır". Ve yazı şöyle bitiyor: "Edebiyattan ne bekledikleri sorusuna cevap bulamayanların hayattan ne bekledikleri sorusu üzerinde düşünmeye davet ediyoruz."

Selahaddin İpek de "İnsana Ulaşan Şiir" adlı yazısında şu görüşe yer veriyor: "Toplumların erdem alanında gelişmesi ve bunun eşyaya yansması temelde inanç değerleriyle doğrudan ilgilidir. Hatta inanç tek kaynaktır. İnanç kaynağının insan ve toplumda tezahürü ise çeşitli şekil ve boyutlarda olmaktadır. Bir değerler bütünü olarak ele alınan inancın insanlara yansması sonunda ortaya çıkan kıymetlerden birisi de kuşkusuz edebiyattır." Daha sonra İpek, şiirin İslam toplumu üzerindeki etkilerini söz konusu ediyor. Edebiyatın (şiirin), İslam toplumunda ya da toplumlarında "hayatın dışında günlük yaşamla ilgisi olmayan bir fantezi ya da uğraş değil, hayatın bütünü içeren ve günlük yaşama vaziyet eden bir incelmış değerler bütünü" olduğunu vurguluyor ve örnekler veriyor. Geçmiş dönemlerde Peygamberimiz Efendimizin hayatından, Fıkhi bilgilere, tarihi olaylardan (destanlardan) dilbilgisi (sarf-nahiv) terimlerine kadar, hemen her konunun şiirleştirilmiş ve şiirleşmiş olduğunu söylüyor. Hatta İpek'e göre aynı etki alanına musiki, hendese, oymacılık mimarlık, hat sanatı, tezyinat v.b. sanat dalları da girmiş ve uygulandıkları alanda şiirin ritmini ve inceliğini aksettirmişlerdir.

Yıllar önce Sezai Karakoç anlatmıştı. Karakoç yazarlarımızdan birisine, şiir kitaplarından birisini sunar, yanılmıyorsam Körfez'i. Adam kitabı alır ve şöyle der: "Bize şiir değil, şuur lazım." Karakoç da şu unutulmaz cevabı verir: "Siz bu sözü söylerken bile şiirin imkânlarından yararlanıyorsunuz."

Ben şuna inanıyorum ki edebiyatsız, hiçbir dünya görüşü ete ve kemiğe kavuşamaz, hayatlaşamaz. Edebiyat, insanı hayata bağlayan bir köktür. Bu kökü koparıp attığınız takdirde, soyut bir boşlukta dolaşmak zorunda kalırsınız. Toplumla olan bütün bağlarınız otomatik bir şekilde kesilir. Akıp giden zamanın çalacak olan

⁵²⁷ Yeni Devir Gazetesi, 24 Nisan 1982

saatlerin sırrı, bir bakıma edebiyatın içinde gizlidir. Bir bütün olarak edebiyatın. Bir şey daha söyleyeceğim: Siyasal sorunların, toplum sorunlarının iyice su yüzüne çıkması, edebiyatı geri plana itmemelidir. Geçmişte bu yapıldı. Geçmişte derken “çok yakın geçmiş” kast ediyorum. Edebiyat ürünleriyle beslenmeyen bir politikanın başarıya ulaşamayacağı görüldü. Edebiyatı kucaklamayan bir politikanın, pencerelerini insana açamayacağı görüldü.

III.6.1.3. SANATÇININ YARATICILIĞI⁵²⁸

Gençlik Fikir-Sanat sayfasında Şule Gençer’in “Sanatçının Yaratıcılığı” başlığı altında bir yazısını okudum güzel bir yazı. Gençer, düşünmüş yazısının üstünde. Ama bir takım kesin yargılara varmaktan da kendini alamamış.

Örneğin “Sanatçı kendini hayallerine veren ve hayallerinden çıkardıklarını, dış dünyada dikkatini çeken kendinden bir heyecan uyandıran şeylere uygulayan bir yaratıcıdır. Sanatçının renklerden, şekillerden yahut çizgilerden meydana getirdiği eser, yaratıcısının düşlerini başkasında yaşatmayı ister. Bu istek sanatçının ustalığı dolayısıyla kazandığı başarı ile doğru orantılıdır.”

Gençer, sanırsam şunu demek istiyor burada; Sanatçı ne kadar başarılı bir yapıt ortaya atarsa, başkalarının düşlerinde de o kadar çok yaşar, sevilir, beğenilir. Beğenildikçe de başarı gücü artar. Sanatçının başarı gücünün artması başkaları tarafından beğenilmesine mi bağlıdır? Sanmam. Öyle olsaydı kendi çağlarında kimse tarafından beğenilmeyen birçok büyük sanatçının eriyip gitmesi gerekirdi. Gerçek değerleri öldükten yıllarca sonra anlaşılan sanat eserlerini hesaba katmıyor Gençer. Sanatçı, yapıtının herkes tarafından beğenilip okunmasını isteseydi, çoğunluğun beğenisine uygun olarak yazardı. Ben sanat eserinin, çoğunluğun beğenisine uygun yapıtlar vererek, kendini yani sanatını harcamamasını isterim. Çoğunluğun keyfine hizmet eden, ün sağlayan para kazanan kişileri sanatçı saymak, bilmem ne dereceye kadar doğrudur? Stendhal yapıtlarının, ölümünden yıllarca sonra anlaşılacağını, sevileceğini, ancak o zaman çoğunluğun malı olabileceğini söylemiş. Büyük okur kitlelerinin hoşlanacağı cinsten şeyler yazmaktan kaçınmış.

“Bugünün sanatı realiteye dayandığı için gerçek sanatçı tabiatı taklit eder.” Diyor Gençer. Bugünün sanatının realiteye dayandığını kabul etsek bile, yıllarca önce yaşayıp da, yapıtlarını realist bir görüşle ele almayı gerçek sanatçı saymayacak mıyız?

---

⁵²⁸ Hizmet Gazetesi, 2 Nisan 1958

Sanat yapıtında amaç güzelliştir. Sanat eri, isterse yapıtını gerçeği bir görüşün ışığı altında verir, güzele ulaşır. İsterse realitenin yakınından bile geçmez, sadece his ve hayal unsurlarıyla dolu bir acun kurar, güzele bu şekilde ulaşır. Biz ona karışamayız.

III.6.1.4. KONU⁵²⁹

Sanatta konu önemli mi önemsiz mi? Öteden beri tartışılan bir sorun. Geçen gün bir arkadaşta, Sait Faik'in önemli özelliklerinden biri de, konu seçmekte gösterdiği başarıdır dediğim zaman güldü. "Bırak yahu" dedi. Konu onda ikinci planda kalır, belli belirsizdir, hatta yok gibidir." O arkadaşla önce "konu"nun ne demek olduğu üzerinde bir anlaşmaya varmamız gerektiğini anladım. Arkadaşım konuyu olayla karıştıyordu. Ne demek istediğimi anlamamıştı. Ben Sait Faik'in öykülerinde, konu, bütün öteki unsurlara etkin durumdadır da demek istemiyordum.

Olay romancılığının öykücülüğünün, pabucu çoktan dama atıldı. Sanatçı olayı yapıtına konu olarak seçer. Ama olayın ille açık aydınlık olması gerekmez. Yani sanat eri ille belirli açık bir olayı yapıtına konu olarak almaz. Alsa bile, iç dünyasının verileriyle, onu karmaşık, karanlık bir duruma sokabilir. Yığın yığın olaysız yapıtlar gösterebiliriz. Ancak olaysız bir yapıt, konusuz bir yapıt demek değildir. Sait Faik'in çoğu öyküleri, açık, belirli bir olaydan yoksundur. Ama bir takım fikirler, duygular anlatır. İşte bu fikirler, duygular yapıtın konusudur. Sanatçı bu fikir ve duygular arsında, ne denli başarılı bir seçim yaparsa, konu seçmekte de o denli başarı göstermiş olur. Şüphesiz bu fikir ve duyguları bize çevre verir. Hiç değilse yarı yarıya... İşte Sait Faik'te konu seçimi önemlidir demekle bunu söylemek istiyorum.

Orhan Kemal konu seçiminde başarı gösteremeyen sanatçılarımızdan biridir. Gerçi iyice bildiği, tanıdığı bir çevreyi yansıtıyor. Ama bu çevreyi yansıtırken özü yansıtamıyor. Yani bu bildiği tanıdığı çevre içinden işine yarayacak unsurları çekip alamıyor. Oysa Tahsin Yücel'de bu başarıya çokça rastlayabiliyoruz.

Sanat yapıtı konusuz olabilir mi? Bunu deneyenler olmuştur. Çeşitli akımlar konusuz doğru gitmeye çalışmışlardır. Örneğin sürrealizm doğrudan doğruya akla ve mantığa karşı bir tepkinin ifadesidir. Ama bütün uğraşmalarına rağmen, konuyu atamamışlardır. Çünkü sanat yapıtı konusuz olamaz.

Sonuç şu; konu öyle, bazılarının sandığı gibi pek önemsiz değildir. Ama hiçbir zaman birinci planda da ele alınmaz.

⁵²⁹ Hizmet Gazetesi, 11 Haziran 1958

III.6.1.5. KELİMELERİN ANLAM YÜKÜ⁵³⁰

Sanayileşmiş ülkeler, insanları kazançları olup olmadığına bakarak “bağımlı insan” ve “egemen insan” diye ikiye ayırıyorlar. Bir insanın kendine özgü kazancı varsa ve bu kazanç dolayısıyla başkalarına muhtaç olmadan yaşayabiliyorsa o insan “egemen” oluyor; böyle bir kazanç imkânından yoksunsa ve başkalarına muhtaç oluyorsa ona da “bağımlı” deniyor. Egemen olmanın ve bağımlı olmanın içeriği bir takım değerlendirmelerle yüceltiliyor veya aşağılanıyorsa, insanlar bu değerlendirmeleri yapanların hedefleri doğrultusunda yönlendirilmeye yatkın hale getirilebilirler. Mesela “bağımlı” olma aynı zamanda aşağılayıcı bir adlandırma olarak lanse edildiğinden, kimse kendisinin böyle bir adlandırmayla çağrılmasına rıza göstermeyecektir. Bu değerlendirme, kadınların iş hayatına girmesi ve çalıştırılmaları yönünde kullanılmış ve kullanılmaktadır. Oysa kadınların çalışmalarına ihtiyaç göstermeyen sınıai devrim öncesinde, egemenlik ve bağımlılık kelimeleri, bugün kullanılan bu anlamı yüklenmemiş olarak kullanılıyordu.

Bağımlılık ve egemenlik kelimeleri şimdiki kullandığımız biçimde bir anlam yüklenince çalışmak zorunluluğu duymayan bazı ev kadınları aşağılık duygusuna sürüklenmiştir. Geçen yüzyılın ikinci yarısından sonra “ekonomi dışı kalmış kadınlara” hitap etmek ve onlara nasıl ev kadını olunabileceğini öğretmek üzere ABD’de dergiler çıkarılmaya başlanmıştır. Böylece çalışmayan kadınların kompleksli olmaları önlenmek isteniyordu. Şimdilerde, bu anlayışın uzantısı olarak ev kadınlığının da meslek olduğu, dolayısıyla ev kadınlarına maaş bağlanması yolunda ufuklarda yeni cereyanlar doğmak üzeredir.

İslam’da insanlar Müslüman olup olmadıklarına göre müminler ve kafirler olarak adlandırılıyor. İslami anlayışta kafirliğe son derece aşağılayıcı anlamlar yüklenmiştir. Geçmişinde İslam’ı bir hayat nizamı olarak yaşamış ülkelerde kafirlik kelimesinin üzerindeki bu aşağılayıcı anlam hala kafir diye çağrılmayı hazmedememektedirler.

Türkiye’de de “şeriat” kelimesine yüklenen yeni anlamlar dolayısıyla bu kelime ürkütücü bir adlandırma sayılmaktadır. Kelimeye kazandırılan bu yeni ve ürkütücü anlam dolayısıyla, İslam ve şeriat kelimelerini ayırma çabalarına girişilmiştir. Oysa son tahlilde, bu iki kelimedenden biri bir dinin, öteki de o dine ait hükümlerin adından ibarettir.

Görüyoruz ki, bir şeyi adlandırmak doğrudan doğruya günlük hayatımızı ilgilendirmekte ve onu etkilemektedir. Adlandırmalar, her şeye rağmen keyfi olarak

⁵³⁰ Yeni Devir Gazetesi, 17 Ağustos 1984

yapılmıyor. Bir şeye, bir nesneye, bir olguya ad verilirken, içinde yaşanılan kültürel ortamın istekleri ve değer yargıları için içine karışıyor. Yabancı kültürlerin adlandırdığı kavramlarla düşünmeye başlarsak, o kültürü benimsemeye hazır hale gelmiş oluyoruz.

III.6.1.6. EDEBİYATIN FONKSİYONU⁵³¹

Edebiyatla uygarlık arasında çeşitli yönlerden, çeşitli açılardan korelasyon olduğu muhakkak. Her edebiyat, bir yerde, belli bir uygarlığın tüm değer yargılarının bir türevi olarak ortaya çıkar. Bu yargı, özellikle saflığını yitirmemiş, değişime uğramamış uygarlıkların edebiyatı için doğrudur.

Edebiyata, uygarlığı oluşturan çeşitli kurumlardan herhangi biri gözüyle bakılırsa, onun o uygarlığa ait öteki kurumlarla tam bir ahenk içinde meydana gelmiş bir fenomen olduğu, en azından olması gerektiği görülür.

Çünkü edebiyat o uygarlığın eşyayı, olayları, insanı, kısaca tüm varlık alemini, o uygarlığın değer yargılarıyla, o uygarlığın tüm duyarlılıklarıyla “ ifade” etmenin bir sanatıdır.

Mesela İslamiyet’ten önceki Arap Edebiyatı, kavmiyetçilik esasına dayalı bir uygarlığın tüm özelliklerini yansıtır. Kabile hayatının tüm değerleri bu edebiyatta yansır. Kabile övgüsü, kabile savaşları, yiğitlik, zulüm, cismani aşk, sözünde durma, cömertlik v.b. hususlar bu edebiyatın konusunu oluşturur. İslamiyet’ten sonra ya da İslamiyet’le birlikte Arap Edebiyatı’nın temel kavramlarının bir değişikliğe uğradığını görüyoruz. Bu edebiyatta kabile asabiyeti kırılmış, kabile insanı yerini evrensel insana terk etmiştir. Artık insan evrenin özüdür. “Zübde-i âlem”dir. Onun varlıkla yokluk arası kurmaya çalıştığı tüm köprüler, evrenin insan gözüyle tüm tarihidir. Ama evrensel insan bu tarihi kendi gözüyle anlattığı gibi, bir hurma ağacı gözüyle, bir bemender gözüyle de anlatmış olur kendisine. Evrensel insan bütün iç ve dış çelişmeleriyle evrendir. O yeryüzünün çekilmiş bütün acılarıyla doldurmuştur içini. Oluşan sınırlarını arama yolunda evrensel insan kendi oluşumunu tamamlar. Onun bestesi mutlak gerçeğe yaklaştığı ölçüde açıklık ve gerçeklik kazanır. Mutlak gerçeği peşinen ve kıl feda etmeksizin kabullendikten sonra, onu kaybetmiş gibi arar, yazarak arar evrensel insan.

Uygarlık sırf maddi dışlaşmadan meydana gelmiş bir fenomen değildir. Bu maddi dışlaşmanın yanında, hatta ötesinde, bir de onun teklin ettiği manevi bir ruh

⁵³¹ Yeni Devir Gazetesi, 9 Eylül 1986

atmosferi vardır. Bu atmosfer, o uygarlığın her çeşit kurumuna yansımıştır. O uygarlığın bütün atomlarına nüfuz etmiştir. Uygarlık dediğimiz fenomen belki asıl bu ruh atmosferiyle varlık aleminde yer edinme hakkına ve haysiyetine sahip olabiliyor. Edebiyatı, uygarlığın bir türevi olarak düşünürken, uygarlığı asıl bu ruhi, manevi yapısı içinde değerlendirmek gerekiyor. Çünkü edebiyat, son çözümlemede, aşkınlığını bu atmosfer içinde denemek ve gerçekleştirmek girişimidir. Yoksa kuru, resmi bir belge değildir. Uygarlığın sınırları ne kadar geniş olursa, edebiyatın da o kerte bol beslenme kaynakları var demektir. Sınırlarını maddi hedefler içerisinde katılaştırmış uygarlıkla, onun ötesindeki hedefleri gözeten uygarlık arasında edebiyatın beslenme kaynağı bakımından, en azından bir yoksulluk, zenginlik meselesi söz konusu olacaktır.

III.6.1.7. EDEBİYATIN İŞLEVİ⁵³²

Bugün edebiyata giren şeylerin yarın hayata da gireceği düşünülebilir. Durum böyle olunca insanın zihninde ve gönlünde yerleşen düşünce ve duyguların, bir davranış, bir hareket olarak dışa yansımada edebiyatın payı çok büyüktür. İnsanı aziz veya rezil kılacak durumların meydana getiricileri de bir anlamda edebiyatçılar olmaktadır. Yazar, işte bu noktada bir sorumlulukla karşı karşıyadır. Sorumluluğunu idrak etmiş, seçimini insanı aziz kılacak doğrulardan yana yapmış olan yazar, artık neyi nasıl anlatabileceğini bilen kişidir. Gerçi, bu noktada yazarın işini zorlaştıracak kimi engeller de yok değildir. Şimdiki zaman ortamında eser vermek durumundaki yazarı bağlayacak olan şu veya bu şekilde etkileyecek olgular vardır. Bağlı olduğu edebiyat anlayışıyla geçmiş dönemlerde yazılan eserlerin konusu, dili anlatımı, mantığı, diğer yandan düşünce planında uzlaşmasa bile çağa hâkim olan ve genel kabul görmüş edebi anlayış, yazarı eserini ortaya koyarken zaman zaman tereddütlere düşürebilir. Bilinçli olarak sorumluluk üslenen yazar, bu bağlayıcı engelleri bir an önce aşarak kişiliğini, kendi sesini ve üslubunu bulmak zorundadır. Zaman zaman gündeme gelen “İslami edebiyat” tartışmalarında bu sorumluluk meselesinin, yazarın kendi kişiliğini bularak eser verme özgürlüğünü kazanma meselesinin, yazarın kendi kişiliğini bularak eser verme özgürlüğünü kazanma meselesinin sağlıklı olarak tespiti oldukça önemli görünmektedir. Değilse yazarı birçok çelişkili durumlar, fasit daire içine düşmeler bekleyebilir.

Neyi nasıl anlatacağımız konusunda bugünkü Türk Edebiyatı’nda zaman zaman bir kural haline getirilmek istenen anlayışlar, dil, ifade biçimi... bizi ne ölçüde bağlar? Sayısal olarak yazar ve eser çokluğu ile bu ülkede edebiyat dünyasını

⁵³² Yeni Devir Gazetesi, 12 Eylül 1986

tekellerine alarak kendilerinden başkalarına varlık hakkı tanımayanların anlayışları bizleri bağlamalı mıdır? Özgün bir anlayışa ve kişiliğe ulaşma yolunda herhalde en çok özgürlüğe, özgürce düşünmeye muhtacız. Sanatın, edebiyatın belli ilkeleri elbette mevcuttur. Ama bunlar değişmez ilkeler midir? Bu ilkeleri ortaya koyanlar kimlerdir? Biz, sonsuza kadar değişmeyecek bir düşüncenin yazarıysak, bu düşünceyi ifade edecek, kuralları bizim tarafımızdan konulmuş bir sanatı da gerçekleştirmek ödevindeyiz sanırım.

Edebiyatın ne olup olmadığını anlama yolunda yüzlerce, binlerce yazı yazıldı. Roman deyince aklımıza hep Dostoyevski'nin, şiir deyince Rilke'nin ve daha birçok ünlü yazar ve şairin geldiğini itiraf etmeliyiz. Edebiyatın mahiyetini bir başka kültür ve uygarlığın isim ve eserlerinden anlamak zorunda bırakılan bizler, onların yöntemleriyle "İslami Edebiyatı" gerçekleştirmek istedik önce. Daha sonra gözlerimizi geleneğe çevirdik. Mevlana'yı okuduk. Yunus'u Fuzuli'yi okuduk. Onlar da belki diğerlerinden daha fazla etkiledi bizleri. Gerçi onlar da değişmez hakikatin sözcüsüydüler ama onların dili, anlatımı da çağdaş bir İslami edebiyatın oluşmasında yeterli olmadı.

Hakikat değişmiyordu ama çağ değişmişti. Bu değişimden edebiyatın da etkilenmesi doğaldı. Çünkü yazar çağının adamıdır. Muhatapı da çağın insanıdır. O, o insanlara inanılan duygu ve düşünceleri nasıl kazandırabilecekse, elbette o yolu deneyecektir. Yazar bu yolu denemek sorumluluğunda ve zorundadır. Kişi yaptığıyla olduğu gibi yazdığı ile de sorumludur. İslami edebiyat tartışmalarında bence bu sorumluluğun kavranması en önemli meseledir. Çünkü sorumluluğumuzu kavramışsak, neyi, nasıl yapacağımızı biliyoruz demektir. Yazar bu noktada artık eserinde ele aldığı konuya müslümanca bakacak, müslümanca anlatacaktır. İster bülbülün feryadını anlatsın, ister insanın feryadı, durum bir anlamda değişmeyecektir.

III.6.1.8. EDEBİYATTA DÜŞÜNCE⁵³³

Edebiyat ürünü, şiir olsun, hikaye olsun, başka türler olsun, her zaman bir "düşünce"yi dile getirir. Ama ona değerini veren dile getirdiği düşünce değildir. Öyle ki savunmasını üstlendiğimiz nice düşüncelerin, nice şiirlerde pespayeleştirildiğini görüyoruz. Savunduğum bir düşünceyi dile getirmiş diye o şiiri illa da beğenmek zorunda mıyım? Öyleyse edebiyatın değerini yalnızca "düşünce" ölçütüne vurarak belli bir sonuca ulaşmak yanlış olacaktır.

⁵³³ Yeni Devir Gazetesi, 26 Kasım 1986

Gerçi şimdiye kadar bir edebiyat ürününün hangi ölçütlere vurulması gerektiği hususunda belirli, kesin hiçbir şey söylenememiştir. Şimdiden sonra da söylenmesi de beklenmemeli. Edebiyat ürününün nesnel ölçütleri belirlenebilmiş olsaydı, sanatçının işi oldukça kolaylaşacaktı. İyi edebiyat ürününü sadece belirtilerinden tanıyoruz. Denecek ki bu çok öznel bir ölçüt: Bu ölçüte bakarak dünyadaki okuyucu sayısı kadar her ürünün değişebilen değeri söz konusu olacaktır. Bu sonuçlama ilk bakışta sanılabileceği kadar doğru değildir. Bir kere meslekten olanların üzerinde görüş birliğine vardıkları ürünlerin sayısı hiç de az değildir. Bunlar, bir ürün üzerinde şu ya da bu nedenle bir tartışma açıyorlarsa, bu gene de o ürünün temel değerini kabul ettikleri içindir. Tartışılan nokta, o ürünün üzerine getirilen yorumların farklılığından doğmaktadır. Durum, tıpkı bir matematik problemine farklı açılardan yaklaşılması, farklı çözüm yollarının denenmesi niteliğindedir. Başka bir deyişle ortada matematik açıdan problem sayılmayacak “problem” üzerinde akli başında hiçbir matematikçinin kafa yorması düşünülemez. Matematikçi, önüne getirilen karışıklığın bir matematik problemi olup olmadığını bir bakışta tanır.

Edebiyat ürününü tanıyabilmemiz için elimizde nesnel ölçütler bulandırmaktan yoksun oluşumuz, kimilerine bu ürünlerin bütünüyle bir takım keyfi isteklere göre meydana getirildiği şansını veriyor. Çoğunca, bu sanı yüzünden edebiyata küçümseyici bir tavır takınıyor. Edebiyata böyle yaklaşan birinin onun için zorunluluklarını hiçbir zaman kavrayamayacağı kesinlikle söylenebilir. Edebiyat bir keyfiyettir, keyfilik değil.

Bu nedenle İslami bir edebiyat eserinde, İslami motiflerin kullanılmasının hiç de zorunlu olmadığını dünkü yazıda belirttik. Burada sanatçının ibda gücüne müdahale edilemeyeceğinin gereksizliğine hiç değinmiyoruz. Dediğim gibi söz konusu motiflerin kullanılmış olması, eseri İslami bir sanat eseri saymamızı gerektirmeyeceği gibi, kullanılmış olmasını da gerektirmez. Çünkü önemli olan kullanılan malzeme değil, eserin keyfiyeti, esere sindirilmiş olan ruhtur.

Bir düşüncenin edebiyat ürününde yansıyor yansımadağı, yansımamışsa bunun sonuçlarının neler olduğu, yansımışsa ne gibi sonuçlara varılabileceği, ancak bu ilk basamaktan, yani edebiyat ürününün keyfi isteklerin sonucu doğmadığı kabulünün benimsenmesinden sonra tartışılabilir ve ancak o takdirde bir anlam kazanabilecek konulardır.

III.6.1.9. SANATIN GÜCÜ⁵³⁴

Resim, müzik, edebiyat, sinema bütün bunlar sanatın birer dalları. Bir takım sanatlar var ki, etki dereceleri değişmekle birlikte ancak belli bir siyasal güce, siyasal etkinliğe sahip olmakla sesimizi duyurabileceğimiz alanları kapsarlar. Diyelim ki bir yapımcısınız, film yapımcısı. Siz ne kadar yetenekli sanatçı olursanız olun, eğer devlet veya devletin dışındaki bir takım kurumlar size imkan sağlamış iseler, siz bu yeteneğinizi göstermek, dolayısıyla toplumun belli bir kesimini etkilemek imkanını yitirmiş, daha doğrusu kazanmamış olursunuz. Resim keza bir takım sergi kurumlarının kurulmasını gerektiren bir sanat dalı. Ancak, bütün bunların içerisinde edebiyat, bütün siyasal baskılara, sistemin ayarlamalarına ve sistemin gücüne rağmen en fazla gelişmeye yatkın ve gelişebileceğini de göstermiş bir dal olarak görünüyor bana. Bunun geçmişi, sisteme yapılmış gerçek bir sanat eseriye okuyucu da bunun yaygınlaşması, etkinleşmesi için gerekli çabayı göstermektedir. Mesela 1960 yılında Sezai Karakoç adında bir şairi bilenlerin sayısı pek azdı. Sanatçının adının bilinip bilinmemesi pek önemli bir olay değildir. Bugünkü kayıtlamalara bakacak olursak, bu ismi bilen, bu şairin yazdıklarını okuyan kimselerin sayısı 1970 yılına göre çok yüksektir, arada müthiş bir fark vardır. Bu okuyan kimselerin sayısının artması da bir bakıma önemli değildir. Esas olan onu anlamalarıdır.

Anlamak hadisesinde devletin yönlendirmesi, kişinin zihni ayarlamalarını sağlamak bakımından önemli. Eğer yaptığımız sanat, o etkiyi bertaraf edebilecek güçteyse, etkin bir sanat ise bu dediğim mümkündür. O zaman bir işe yarayabilir. Mesela bundan yüz küsur yıl önce yaşamış olan Namık Kemal bugün de yaşasa -ki nitekim buna benzer örnekler var- ne yapabilir. Yahut devletin ideolojisini yaymak için uğraşmış bir romancı olan Reşat Nuri Güntekin, yahut da Marksist ideoloji için çalışan bir Fakir Baykurt bugün ne yapabiliyor. Yazdıkları ile hangi etkiyi meydana getirebiliyor? Bütün bunların üzerinde önemle durmak lazım. Yani edebiyatın etkinliğinin doğrudan doğruya siyasal eyleme yol açabileceğini düşünmemek lazım. Ama, eğer biz güçlü bir sanat meydana getirebilirsek, ki buna devletin baskısı ya da sistemin baskısı hiçbir zaman engel olamaz. Buna rağmen engel olduğu durumlar vardır. Bunun ortadan kalkması da beklentilerimizin içerisine giremez. Bu mutlaka var olacaktır. Dış şartlarla savaşmak suretiyle etkin bir sanat meydana getirebilir ve bunu sürdürebiliriz. Ortaya konan örnekler bunun yapılabileceğini göstermektedir.

⁵³⁴ Yeni Devir Gazetesi, 30 Temmuz 1987

III.6.1.10. ROMAN VE HAYAT⁵³⁵

Doktor Jivago, ya da ihtilal sonrası Rus romanlarından birini okurken mutlaka dikkatinizi çeker. Romancı soğukkanlı ve sabırlıdır. Romanlarını yazabilmek için evlerine iki çuval dolusu vesika taşıdıkları hiç dikkati çekmez. Bunu hissetmezsiniz. Kahramanlarına, figüranlarına ve dekorlara o vesikaları ustalıkla biçip giydirmişlerdir. Kendileri ise ortada gözükmezler. Sizi eserleriyle yüz yüze bırakırlar. Biraz ilerledikten sonra da, kendi gözlem yerlerine sizi çekip oturturlar. Ve o zaman ayağınızı bir boşluğa atmış gibi eserin bitim noktasına düşürürsünüz.

Zordur roman okuyucusu olmak. Hele roman okumaya alışmışsanız çok çekersiniz. Alman romanları sırf alayla kurulmuş suni bir dünyaya götürür sizi. Öyle romanlardan başınızı kaldırdığınızda, eşyalarınızı tanımakta zorluk çekersiniz. Nihayet tanırırsınız ama işin kötüsü bunlara, okuduğunuz romancının zihninden hastalıklı bir şey bulaşmıştır. Felsefedir bu. Birkaç saat delilere duyulan ürküntüye benzer bir hisle dolarsınız. Buna karşılık Fransız romanı sizi hafifletir. Alman romanlarının her cümlede size bir lokma kurşun yutturmasına karşılık, Fransız romanın size yutturduğu kabarcıklardır. Hafifler ve ferahlırsınız ama bir süre sonra bunun da anormalliği başlar. Romandaki kişiler ve eşyalar uçuşmaya başlar. Neticede yine huzursuz olursunuz.

Bunları edebiyat tarihine itibar edemediğim için düşünebiliyorum. Günümüze kadarki edebiyat tarihçiliğinden bir şey anlamış değilim. Edebiyat okumak ve bir esere bakmak tekniklerini öğrenmek boşuna bir gayretmiş gibi geliyor. Bütün bunlar suni bir temele dayanıyor da onun için.

Bir eseri değerlendirirken, o eserin zamanı, toplumsal şartlar, yazarının çevresi, kişiliği vs. önemlidir demenin yanında, asıl önemli olan okuyucunun devri, toplumsal şartları ve kişiliği olmalı. Kendi ihtiyacımızdır burada yaşamakta olan. Bu açıdan bakınca, kendi ülkemiz açısından özellikle son elli yıldır yapılan çeviriler için harcanmış emeklere ve masraflara üzülüyorum. Okuyan insanın ihtiyaçlarının bozulmasına ve ihtiyaç beraberliğinin dağılmasına yaradı bunlar.

İlk paragrafta Rus romanından söz ediyordum. Onlara bir ayrıcalık tanıdığım düşünölmüştür. Öyle. Temel ihtiyaç bakımından onları büyöksüyorum. Şimdi bunu açıklayayım, ters anlaşılmasın. İlk; temel ihtiyaçla insan fitratında mevcut yaratılış hikmetine bağlı ve ona yönelik ihtiyaç demek istediğimi belirtiyim. Materyalist Rus romanı nasıl sağlıyor bunu? Bu metafizik alışverişi.

---

⁵³⁵ Yeni Devir Gazetesi, 7 Ekim 1986

Bu tür Rus romanında anlatılan hayat o kadar saydamdır ki, arkasındaki metafizik alem, yazarı amaçlamadığı halde derinlemesine gözükebilmektedir. Ve bu, bol metafizik karıştırılmış, sair romanlardaki suni metafizik değildir. Hayatın kendi yapısı altındaki tabii metafiziktir. Bu nedenle ayrı bir kültürde olmak, düşünceleri olmak, hayatın özüne has ihtiyaç beraberliğini dağıtmıyor.

Buradan şu yargıyı çıkarıyorum, sanat eseri, yazarın, şu veya bu felsefeye dayalı müdahaleleri nisbetinde sıhhatini kaybediyor. Yapma dünyalara bir yenisini eklemiş oluyor. Onda yaratılış hikmetine bağlı ihtiyaçlara cevaplar ya da bu cevaplara götürecektir fırsatlar bulamıyoruz. Ve onu onaylamıyoruz. Bu ihtiyaçlar kader, belli bir vakti bekleyen kıyamet, öte dünya ve ebedi hayat esaslarıyla çerçevelenmiştir. Ve temelinde insan üretimi ilkeler değil, fakat vahiy vardır.

III.6.1.11. ANLAMAK⁵³⁶

Çok bilmek anlamamanın ne yeterli ne de gerekli şartıdır. Dünyanın bütün kitaplarını okumuş olmak, bir insanı cahillikten kurtarmaz. Anlamak bilgiyi idrakin hizmetinde bir silah olarak kullananlara vergi bir olay. Yoksa rutubetin çarptığı insanlar gibi, okudukları kitapların afyonu etkisi altında ezilenleri, hiçbir felaket şoku kurtaramaz.

Bilmekle anlamak arasında önemli bir fark var. Mesela elindeki kitapçıktan öğrendiği bilgileri bir papağan gibi turistlere aktaran turist rehberinin, Süleymaniye'yi anladığını iddia etmek mümkün müdür?

Bir müsteşrik, ya da bir misyoner, İslam hakkında çok şey bilebilir, ama bu onun İslam'ı anladığı anlamına gelmez. Çünkü anlasaydı Müslüman olurdu. Nitekim kendi dinine müsteşrik gözüyle bakanın sayısı az değildir ülkemizde.

Diyorum ki anlamakla sevmek arasında karşılıklı bir ilişki var. Anlamak istediği şeye, bir ön yargıyla yaklaşan insan, peşin olarak kendisini anlama fenomeninden mahrum kılınmış demektir. Çünkü öğrendiği şeyi hayatının bir parçası haline getiremez. Sürekli yanlışlıklara ve yanlışlıklara düşer. Peşin hüküm onun idrakini ve vicdanını esir eder ve bir uşak gibi kullanmaya başlar. O inkarın bataklığında kıvrılır.

---

⁵³⁶ Yeni Devir Gazetesi, 12 Nisan 1982

Bunun için değil midir ki ülkemiz bir peşin hükümler ağıyla örülmüştür. Canlanışın derinden başlamasını, içeriye doğru gelişmesini ve sonunda kalbe ulaşmasını engelleyen bu peşin hükümlerdir.

Bir batıcı veya bir Marksist, İslam aleyhine yazılmış bir kitabı okurken, içinden bir isyan ve mukavemet yükselmez, tersine kitapla özdeşleşir. Bu bakımdan bir insanın bir yazıyı okuması kendi kendisini de okuması demektir.

Bir batıcı bayramı anlamaz. Çünkü bayramın merhamete, öteye, hayatın anlamına ilişkin özünü ve sevincini idrak edemez. Onun için bayram alelade bir tatil günüdür.

Bir tarih öğretmeni şöyle demişti bana: Çocuklara ilkokullarda öylesine köklü bir tarih düşmanlığı yerleştiriliyor ki, çocuğun bunu ileriki yıllarda söküp atması çok güç, çoğu kez de imkansız oluyor.

Şimdi anlıyor muyuz, kendi kültürünü kurtarmak için direnenlerin usûl bakımından da olsa yanında yer almamalarının nedenini, bu batıcı aydınların.

Asıl derdi saklayan paravanalar var; İslam'la insan arasına örülmüş paravanalar. Batı bu paravanaları örmek için iki yüz yıl çalıştı. Bu paravanalar yıkılacak ki, kuliste gizlenen kuvvetle başa çıkmak mümkün olsun.

Şüphe ekiliyor, inkâr biliyor. Şimdi de okullarla din dersi mecburi ders olarak konulacak deniyor. İslam'ın buyruklarından, yasaklarından anlaşılması gereken şeyler onu yaşayarak öğrenilir. Bu yapılmadıkça okunan kitabın hafızada bıraktığı izler, ölü malumat gölgelerinden fazla bir kıymet taşımaz. Öğrenilen şeylerin yükten farkı olmaz.

III.6.2. ŞİİRLE VE ŞAİRLİKLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Alaeddin Özdenören için şiir, deyim yerindeyse nefes almak gibi bir şey. Şairin küçük yaşlardan itibaren şiire olan büyük bir ilgisi var. Bu ilginin oluşmasında ninesinden duyduğu türküler oldukça etkilidir. Kendisinin de bildirdiği gibi, ona “şiiri ilham eden peri” ninesidir. Küçük yaşlarda başlayan bu ilgi büyüdükçe kendini büyük bir tutkuya bırakır. Şiirle yatılıp kalkılan, şiir solunan, şiirsiz nefes alınamayan, hatta şiirsiz dilek dahi tutulamayan bir hayat geçirir. 1957 yılında şair ve ailesi Kerhan'daki bağ evlerine taşınır. Bağ evinde sivrisinekten korunmak için

cibinlik kullanılmaktadır. Özdenören, büyüklerinden duyduğu bir söze binaen ne zaman kayan bir yıldız görse dilek tutmaktadır. Şair, çocukların kayan bir yıldız görebilmek için yataklarının üstünde sırtüstü saatlerce beklediklerini anlatır. Tabi bu bekleyenlerden biri de Alaeddin Özdenören'dir. Devamını şair şu cümlelerle ifade eder:

“Cibinliğin minik mi minik beyaz deliklerinin arasından yıldızlar yağar başımıza. Gözlerim yıldız yağmurlarının arasında dolaşır. Yıldızların denetimi altındayım. Derlerdiki o bizim çok büyük küçüklerimiz, kayan bir yıldız gördüğünüz anda içinizden bir dilek tutun, dileğiniz yerine gelir. (...) Bir yıldız kayardı, arkasından bir daha ve bir daha. Bir yıldızkaydı şiirim bana el sallıyor. Çünkü ben şiirimi tutmuştum.Şiirin çılgınlığıyla işte o vakit tanıştım. Cin tutmuşluğun çılgınlığı.”⁵³⁷

İşte yukarıdaki cümleler şiir tutkunu olan henüz on yedi yaşındaki Alaeddin Özdenören'e aittir. Şair, şiir ile tanışıklığını bu olaya bağlar. Doğa şiirle birleşince şairde çok farklı çağrışımlar yapar. Özellikle Maraş coğrafyası; Ahır Dağı, Engizek Dağı ve bu dağlardan esen poyraz. Özdenören için şiir, Robert Browning'in şiir için söylediği şu söze yakındır:

“Onu yazdığımda anlamını bir Tanrı bir ben biliyordum. Şimdiyse yalnız Tanrı biliyor.”

Özdenören, şiir ve felsefeyi birbirinden ayırmaz. Ayırmanın da ötesinde aralarında bir sebep sonuç ilişkisi olduğunu savunur. Felsefede determinizm ilkesini reddeden şair, olayların rastgele oluştuğu bir dünya algısını da reddeder. Yeni felsefi akımlarla doğanın canlı ruhu mekanik bir yapıya dönüştürülür. İnsan doğanın bir parçasıdır ve kişi kendini tam tanımadan doğayı da anlayamaz. Şaire göre tabiatın sırrını çözecek olan, insandır. İşte bu sırrı çözecek tek vasıta da şiirdir. Mekanik dünyada insanı toplumun eziciliğinden kurtaracak olan ise yine şiirin direncidir.⁵³⁸

Alaeddin Özdenören, şiir yazmanın zorluğundan da bahseder. Şiir dinamiktir. Her an yenilenen bir yapısı vardır. Şöyle devam eder:

⁵³⁷ Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, s.7

⁵³⁸ a.g.e., s.21

“Çünkü şiir her an yenilenen ve kendi üstüne katlanan anları kelimenin içine hapsetmek zorundadır. Bu da esefle söylemeli ki inanılmayacak kadar zor bir iştir.”⁵³⁹

Şair, bir söyleşisinde şiirin onda ne gibi bir anlam taşıdığını dile getirir. Şiir, Özdenören için “tutkulu bir sır”dır. Şiirin şairde uyandırdığı bu sır, masallardan gelir. Küçükken ninesinin ona anlattığı masalların sırlı dünyası, türkülerin yanında şiirinin temel taşlarından birini oluşturur.

Alaeddin Özdenören, şiir hakkında yazı yazılamaz, der. Hece dergisinin Türk şiiri özel sayısı için yazdığı bir yazıda şöyle söyler:

“Şiir hakkında yazmamı istiyorsunuz. Şiir hakkında yazılır mı?”

Diyelim ki bir yolculuktayım. Ahır dağına doğru yanımda Cahit Zarifoğlu var. Ve de karlar... Karlar parçalansın istiyorum. Parçalandığını beklerken birden soluyor. Solan bir yaprak gibi arınmış ve canlanmış olarak.”⁵⁴⁰

Şaire bir söyleşisinde şiir yazmanın nasıl bir şey olduğu sorulur. Kendi şiirinin nasıl doğduğunu anlatır. Özdenören, mantık ile şiir yazılamayacağını söyler. Mantık işletmekle şiir yazılmaz, şair olunmaz, der. Şöyle devam eder:

“Bende şiir düşünceyle oluşmaz. Mesela bir mısra doğuverir kafamda. Bazen rüyamda şiir yazarım. Gece yarısı kalkar onu not ederim.”⁵⁴¹

Özdenören’in bitmeyen bir şarkı gibi hep okumak istediği dört şiir vardır. Bunlar: Necip Fazıl’ın *Yağmur*, Sezai Karakoç’un *Balkon*, Cahit Zarifoğlu’nun *Berdücesi*, Akif İnan’ın *El Gazali*.⁵⁴²

---

⁵³⁹ a.g.e., s.21

⁵⁴⁰ Alaeddin Özdenören, **Hece Dergisi**, (Türk Şiiri Özel Sayısı), S.53-54-55, Mayıs-Haziran-Temmuz 2001

⁵⁴¹ Ramazan Dikmen, “Alaeddin Özdenören’le”, S.27, Ocak 1993, s.26

⁵⁴² a.g.r., s.27

Alaeddin Özdenören için şiir'in tanımına kısaca bir giriş yaptık. Bu girişten sonra Özdenören'in çeşitli gazetelerden derlediğimiz şiir ve şairlikle ilgili yazılarına yer vermeyi uygun gördük.

III.6.2.1. ŞİİR⁵⁴³

Şiir okuyor musunuz? Bizi günlük hayatın akış ve dağdağasından küçük şartların ve basit dünya ilişkilerinin kurbanı olmaktan kurtaracak olan gönlün ve ruhun alın teri olan şiirdir. Şiir bunu gerçekleştirecek olanlardan biri. Şiir tecrübesi günlük hayatın tecrübelerinden birçok yönlerden ayrılır. Günlük hayatın akışı içinde edindiğimiz tecrübeler hemen daima pratik ihtiyaçlarımızın giderilmesine yöneliktir. Oysa şiire giren tecrübelerde canlılık, derinlik ve şiddet vardır: Günlük hayatın akışı içinde birey, kendisini düşünmeye ve duymaya zorlayan bin bir şeyin farkında değildir; faydacı ve içgüdülere dayanan günlük tecrübenin ölgün çizgileri üzerinde, ağır bir uyusukluk halini yaşar. Alışkanlıklarımız ve içgüdülerimiz çevremizdeki eşya ve olayların çokluğu içinde, sadece işimize gelenleri ve isteklerimizi giderecek kadarını almakla yetinir, daha ötesiyle ilgilenmez. İşte şair günlük tecrübenin üstüne yükselerek, hayatın canlı gerçeğini gözler önüne serer, bizi dürter uyandırır, alışkanlıklarımızdan koparır. Görmediğimizi görmemizi, işitmediğimizi işitmemizi sağlar. Sık sık karşılaştığımız ama vurdumduymazlık içinde aldırış etmediğimiz veya daha kötüsü farkında olmadığımız bir olay, bir bakarsınız şiirde bütün trajik boyutlarıyla ortaya konmuş; böylece körleşmiş hislerimiz saf bir yoğunluk kazanmaya başlamış.

Şairin dile getirdiği şey, insanlığın en iç varlığıdır. Birçok nesiller gelip geçiyor; bu nesillerin belli şartlar içinde her zaman duyduklarını ve duyacaklarını dile getirmek ve onlara aslına uygun canlı bir anlatım kazandırmak şiirle kabil. Bu bakımdan şair evrensel insandır. Bir insanın yüreğini kabartan bütün duygular, insan tabiatının her şart içinde duyduğu ve ortaya koyabildiği bütün şeyler, onun gönlünde yer etmiş olan ve oluşup duran bütün izlenimler, şairin kendi öz alanıdır. Şüphesiz burada kastedilen şiir, bir iç birikimin, ruh çalışmasının verimi olan şiir. Yani rahmani şiir. Bir de şeytani şiir var. Şeytani şiir “kara ilhamın” ürünüdür. Rahmani şiir “ak ilhamın” ya da “yüce ilhamın” ürünü. Biri şeytana götürür, biri Allah'a. Rahmani şiir, ruhun bir şöleni, bir ayini, töreni ve bayramıdır. Böyle bir şair insan duyarlığının ve iradesinin en derin sırlarını keşfeder. Burada gerçek bir ilham söz

⁵⁴³ Yeni Devir Gazetesi, 29 Aralık 1982

konusudur. Böyle bir şairin dile getirdiği şey, olayların iç özü ve kendinde varlığıdır; yani iradenin ta kendidir.

Öyle sanıyorum ki, insan ruhunu daha dolaysız ve daha derin biçimde etkileyen şiirden başka bir sanat yoktur. Şiir bir yaşama iradesidir. O ateşli bir iştiyakı, özlemi arzuyu bir idealin gerçekleştirilişi için içinde taşır. İnsan yaşama iradesinin aşağı biçimlerinin üzerine ne kadar çok yükselirse, onun çıkarıyla kuşattığı daire, o derece daha büyük olur, o başkalarıyla ve başkalarının içinde daha çok yaşar, daha çok derin ve şiddetli yaşar.

Gönüllerinden rahmani şiirler akıtan ve içimize nüfuz eden şairlerimiz var. Okuyalım onları, zavallılıklarımızdan ve bayağılıklarımızdan kurtulmak için.

III.6.2.2. ŞİİRİMİZ⁵⁴⁴

Bir ülkenin zenginliğini, inandırıcılığını, geleceğini belirleyen, gelecek nesillere inanç ve güven duygusu aşıl原因an en önemli unsur sanat eserleridir. Bizde sanat eserlerinin içinde en önemlisi şiirdir. Bir şiirler ülkesidir ülkemiz. Şiirle düşünen, şiirle uyuyan, şiirle uyanan bir ülkedir ülkemiz. Şiirin belirli bir görüşü, düşünceyi veya inancı yaymada, benimsetmede umulduğundan çok daha fazla rolü vardır. Savaşlar, acılar, geçmişte yaşanan sıkıntılar, doğumlar, ölümler, yapılan yanlışlar, ihanetler, tabiat, aşk hep şiirde yansımıştır ülkemizde. Gecenin sesi, güneşin hışırtısı, ilerlemeler ve gerilemeler, feragatlıklar ve fedakarlıklar şiirimizde yansımıştır. Türkçe, tanınan bir dil olmadığı için şiirimizin dünya şiiri içindeki önmeli yeri ne yazık ki gereğince kavranıp, değerlendirilememiştir.

Biz Müslümanlar son zamanlarda şiirin önemine değer vermedik. Oysa geçmişte tarihimizi şiirle süsleyenler hep Müslümanlar olmuştur. Ölümü, ölüm ötesini, sevgiyi, dayanışmayı, bu dünyanın geçiciliğini, görüneni, görünmeyeni, Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini, O'nun bağışlarını, insana verdiği değeri şiirimiz yansıtmıştır sürekli. Şiirimiz görünmeyen dünyanın, görünen dünyaya tasarruf yetkisiyle bakan büyük bir olgudur. Ve şu son zamanlarda Müslümanlar arsında, şiir alanında denilebilirse büyük bir patlama olmuş, kişiliklerini, değerlerini kanıtlamış, genç şairler yetişmiştir. İnsanın bir destan yaratık olduğunu, maddeciliğin anlamsızlığını, varoluşun anlamını, insanın kader yükünü, yeni bir dil ve yeni bir anlayış içinde, en çetin şartlar içinde ve ilgisizliklere rağmen, Müslüman şairler vermektedir şiirlerinde.

⁵⁴⁴ Zaman Gazetesi, 11 Ağustos 1991

Son zamanlarda sanat eserini belli bir görüş ve düşünce sistemini yaymada vasıta olacak sanıyordu Müslümanlar. Ama şimdi yeni ve tam bir idrak içinde, sanatın varlık yapısına, mahiyetine aykırı olan bu görüşü Müslüman şairler yıkmışlardır. Gaye vasıta haline gelirse, sanat eseri etkileyici gücünü yitirmiş olur. Sanat eseri basit bir propaganda düzeyine indirilmiş olur. Gerçek sanat eseri insanı değiştirmede bir vasıta değil, bir vesiledir. Gerçek sanat eseri renkli, canlı, dinamik, yaşayan bir varlıktır. O biriciktir. Fikirler çürütülebilir, hiçbir vakit çürütülemeyecek olan kişiliklerdir. Bu anlamda sanat eserleri yapay değil, doğal varlıklardır. Sanat eseri etkileme gücünü kendi varoluşundan alır. İnsanın derinliklerine kök salan olmayacak bir etkilemedir bu. Sanat eserini uydurma ve yapay olandan ayıran fark, işte insan varlığının derin kaynaklarını gün ışığına çıkarmada, gözler önüne sermede gösterdiği başarıdır. Bu başarıyı dile getiren şairlerimizin eserlerini her türlü yoksunluklara güçlüklerle rağmen, en güzel bir görüntü içinde, titizlikle yayımlayan değerli şairimiz Ahmet Kot'u bu sütunda anmak ve tebrik etmek istiyorum.

III.6.2.3. ŞAİR VE YALNIZLIK⁵⁴⁵

Bir savaşın nedenini anlamak için, onu dışarıdan gözlemek gerekmez mi? Karışıklıkların, birbirini yiyenlerin arasında oyuncak olmamak. İhtiraslarımıza boyun eğmemek. Bunun için de toplumla aramızdaki bağı koparmak; Yalnız kalmak... İşte kişiyi huzura götüren tek yol. Sadece huzura götüren değil, aynı zamanda başarıya ulaştıran... Bazıları bu düşünce de...

Bazıları yalnızlığın en büyük düşmanı. Onlarca sıkıntıların en büyüğü yalnız kalmak. Yalnızlık ortadan kalkınca sıkıntı da ortadan kalkar. Onun için yaşamla kaynaşmak, insanları sevmek gerek.

Bazılarınca da ne yaparsak yapalım, yalnızlıktan kurtulmak imkânsız. Bütün gücümüz, bütün çabamız yalnızlıktan kurtulmak içindir. Ama bu kaçmak boşuna... Onu hiçbir şey gideremez. Çevremizi sevmek için ne kadar uğraşsak uğraşalım yüreğimizin kapılarını ne kadar açarsak açalım, gene de yalnızız. Kişiler birbirlerini hiçbir zaman anlayamaz.

Aşkta yalnızlıktan kurtulmak, kaçmak isteyenlerin uydurduğu bir şey. Kişi aşık olunca bir hoş olur. Mutluluk duyar. Bu yalnızlıktan kurtulduğunu sanmasından ileri gelir. Ama yanıldığını er geç anlayacaktır.

---

⁵⁴⁵ **Hizmet Gazetesi**, 21 Mayıs 1958

Yine bunlarca, en mutlu kişiler, basit olanlardır. Çünkü onlar yalnızlıklarının farkında değillerdir. Yalnız olduklarını bilmezler.

Şimdi de şairlerin yalnızlık karşısında neler duyduklarını inceleyelim; şairler yalnızlıklarını en fazla duyanlar. Her şeye rağmen yalnız olanlar... Dergilere şöyle bir göz attım, bir sürü yır buldum yalnızlık üstüne yazılmış.

A.Turan Yarar konuşuyor:

Ben yalnızlığı sevmem

Badem içi bile yalnız yenince tatsızdır

Bir gün bana deli derler bilirim

Bilirim ya

Para etmez benim bir şey bildiğim

Sadi Samra “Yalnızım demiş miydiniz size?” diye başlıyor. Demesen de olur. Şair değil misin. Elbette yalnızsın.

Yalnızım demiş miydiniz size?

Bütün insanlar yıldızlar gibi uzak benden

Ağlamak istiyorum demiş miydiniz?

Ulu bir kendi kendimle, dağ gibi?

Coşkun Zengin bize öğüt veriyor. Yalnızlığımı fırlatın saçlarınızdan diye:

Bir tutam bulutla bir avuç yıldız

Uzak limanlardan kopsa ya düşünceler

Tutup saçlarınızdan fırlatın yalnızlığı

Güleç yüzlerinizde ışıksın sevgiler

Sıtkı Salih Gör kendi kendini avutuyor

Aydınlık düşler içindeyim

Anılarla sarmaş dolaş yaşamak güzel

Yalnızlığımı karanlıklar ötesine azat edeceğim

Açık ardına kadar yüreğimin kapısını

Giren girsin

Halit Fahri Ozansoy'un yırını yalnızlık üstüne yazılanların en güzellerinden biri:

Yalnızlık bozar deriyi,

Bazan

Eti sarar

Yalnızlık! O, çok ileriye

Çok karanlığı, o sonsuzu

Düşünmek ruhu hırpalar

Engin Ünsal yalnızlıkta her şeyi güzel ve iyi buluyor:

Kendimi bu resimde düşündüm

Yalnızlıkta her şey güzel ve iyi

Ben bu resimde buldum

Gerçek sevgiyi

Yalnızlıktan söz açmışken Cahit'i unutmak olur mu? Yüce şair yalnızlıktan ne kadar da korkardı. Ondan nasıl kaçmak isterdi. Ondan da bir yır alacaktım. Ama gereksiz buldum; onun yırlarını her zaman duyuyoruz zaten.

III.6.2.4. ŞAİR VE ŞİİR⁵⁴⁶

Tıpkı havada mevcut olup da kulağımızın farkında olmadığı sesler gibi şiir de mevcuttur. Şair de ilahi lütuf nisbetinde veya ona mazhar olamayışı nisbetinde, o duyulmayan sesi duyulur hale getiren bir naçiz kişidir. Peki niçin şair, alet gibi, sesi, yani şiiri bir kerede duyulur hale getirmiyor, yani niçin ilk yazdığı gibi bırakmıyor da üzerinde oynuyor şiirin? Çünkü şair makine gibi kurallara son dererce bağlı değildir. Onun için şiiri alırken, şairliğinin sıhhatine göre, onu, iyi, kötü, değişik, eksik alabiliyor.

---

⁵⁴⁶ Yeni Devir Gazetesi, 27 Eylül 1986

Şiir rahmani ya da şeytani olabilir. Buradaki şeytanilik illa küfür anlamında değil; dünyevi olan, nefsanî olan, şöhret arzusu, kan akıtma arzusu, ene, hep şeytani olgular. Şiirin başarılısı bu tip dünyevi olgular karışmış olmasına rağmen bunların muayyen prensipler içerisinde yüceltilmiş şekilleriyle rahmani olanın meczedilmişlerdir. Yani dünyevi olandan vazgeçmeden, tıpkı hadis-i şerifteki “Hayata lanet etmeyiniz, o, öbür dünyaya götüren binektir.” Hikmetine uygun biçimde dünyevi duyguların değerlendirilmesi...

Yalnız her yazılan şiir değildir. Biz burada şiirler için konuşuyoruz. Öyle dünyevi şiirler var ki insanı allak bullak edebilir. Ama deminki hadis-i şerifin hikmetine bağlı kişiler ondan nefret eder. Bu husus onların objektif şiir kaliteleriyle ilgili değildir. Örneğin, öte dünyaya inanmayan, sadece bu dünyadaki hayatı kabul eden şairlerin insanı yüceltmesi gibi... Fakat insanı tanrılaştırıyor bu şair. Şöyle: Bir fert olarak insanı, insan tekini değil, sürüp giden insanı yüceltiyor, belki metafizik birer anlam da veriyor buna, fakat öte dünyaya taşmayan bir metafizik; yani insanı tek bir varlık gibi kabul ediyor ve onun alet yapma kabiliyetini, felsefi spekülasyonlarını, analiz ve sentez yapmasını tanrılaştırıyor. Tıpkı solucanın kendi varlık bütünlüğü içinde bir kısmının ölüp diğer kısmının yaşamaya devam etmesi gibi, yekpare bir varlık olarak kabul ediyor insanı.

Ancak burada insan diye yapılan tanımlama insanlık değildir. İnsanlık putlaştırılan ya da tanrılaştırılan şeyin topyekün insan hünerlerinin bir türevi. Aslında bu çeşit şairler, şairlik kabiliyetleriyle insan hadisesi karşısında hayret ediyorlar. Bu hayret niteliği itibarıyla mutasavvıfın hayretine yakındır. Ne var ki bunu ilahi oluşa bağlayacağına, öteye inanmadığı için, hayreti, kendisinin hayret ettiği objenin üzerinde kalıyor. Yani müessire varacağına eserde donuyor. Eserden müessire yükselmiyor.

Ancak burada bir noktaya dikkat edilmelidir: Bugünün kültürüne ait olan kişilerin çoğunun, ait oldukları kültürü özümlediklerini sanmıyorum. Bugünün kültürü içinde şiiri de bir unsur olarak görürsek, ne demek istediğim daha açık olur. Ne var ki çağın kültürünün özümlemesi demek aynı zamanda onun benimsenmesi demek değildir. Tam tersine iyice kavradıktan sonra reddetmeyi gerektirir. Bizim şairlerimiz çağın kültürlerine ruhsal açıdan bakıp öyle değerlendirmekteler. Ama bunun için dikkat gerek.

III.6.2.5. ŞAİR VE İLHAM⁵⁴⁷

⁵⁴⁷ Yeni Devir Gazetesi, 16 Nisan 1987

Diyorum ki şair ilham anlarında heyecana kapılmamalıdır. Teslimiyet içinde olmalıdır. Şiir konuşmaya başlayınca, yani içinden ağmaya başlayınca onu sadakatle not almalıdır. Akıl şiire daha sonra karışmalıdır. Şair elde edilmesi zor şiir kalıplarını sabırla, nasıl davranacağı belli olmayan uçucu şiir kabilelerinin yollarında tutmalıdır. Ama içinde bulunduğu heyecan, ilhamına ihtirasla saldırmamasına da yol açmamalıdır. Çünkü böyle bir tutum ilhamı çirkinleştirir.

Akıl şiire daha sonra karışmalıdır dedim. Bundan maksat akıl şiiri değil, şiir akıllı eğip bükmelidir. Akıl şiirle eğilip bükülmelidir. Şiir kağıda çıkıncaya kadar birçok düşmanlardan geçer. İlham bir kader gibi mevcuttur. Şair yeteneği oranında buna açılınca, onun zararlarından akılla koruyabilmelidir. Kendini şeytani kapılışlardan kurtarmalıdır.

Başarılmış bir şiir şairin gururu olmamalı. İltifatlar şairin yüzünü güldürdükçe, şiirin sesi çirkinleşir. Türkiye’de ve belki de dünyada materyalist şiirin sesi bu kadar çirkinse, bunun en ön sebebi şüphesiz kaynağının sığılıdır, ama büyük bir sebebi de övgülerdir.

Eleştirinin gerekliliği konusunda anlaşmıştır bütün insanlar. Ama bazı çevreler çağımız şairinin ilhamdan kurtulduğunu sanıyor. İlhamı ihtiyaç kalmadığını ileri sürüyorlar. Çünkü çağa bilimin egemen olduğunu, bilimsel doğruların ise ilhamı gerektirmediğini iddia ediyorlar. Bilimsel değerleri kendi alanının dışına çıkararak, bütün alanlara egemen santral değerler olarak nitelendiriyorlar. Oysa şiir yazmak için öğretilmiş kompüterler olsa, onlar bile manasız sıralamalarını ilhamsız yapamazlar diye düşünmekteyim.

Çevremizde her sahadaki insanın, hatta şairin bile ilhamla bir işi kalmadığına inanan ve kendilerini bu katılığa adapte etmeye çalışan ve o makinamsı hallerinde ihtiyaçla kıvranıp marazi yeni duyarlıklar icat etmeye kalkan kişiler görüyorum. Oysa sözünü ettiğim katılığın insanı olmayan, durmadan, bir zamanlar pırıl pırıl olan kalplerini öldürmeye çalışan, öldüremedikleri için de hastalıklı bir romantizmle bastırmaya çalışan şairler tanıdım. Onların bin bir yara içinde materyalistliğe direnen kalpleri tanyorum. Bu kalpler ve öteki bütün kalpler dünyanın neresinde olursa olsun davetlidir bize. Onlara Peygamberimizin müjdelerini söylüyoruz.

III.6.2.6. ŞİİRİN HEDEFİ⁵⁴⁸

⁵⁴⁸ Yeni Devir Gazetesi, 8 Mayıs 1987

İkbal'e göre sanat "yaratıcı", "şekil verici" ve "noksanlardan beri" Allah'ın bir bağıdır. Bu sebepten sanatçının görevi, gerçekten sanata yetenekli ise bu yeteneğini hayat kavgasında büyük ideallere adanmak olmalıdır. Bunun peşinden, sanatın, zevk verme, eğlendirme ya da insanlığı düzeltme yolundaki çabalara sırt çevirme aracı olmaması üzerinde durur. İkbal, Doğu-İslam edebiyatında (özellikle Hint ve İran edebiyatında) şiirin, son yüzyıllarda, tembel tembel oturan halk için uyuşturucu bir afyon derecesine kadar indiğini belirtirken bu noktaya dokunmuştur. Halkın kendisinden aşk şiiri, yani kadına dair şiir yazmasını istemesinden yakınır o. Oysa o, toplumunu hüküm sürmedeki ihtişamı açısından Kisraların saltanatı mertebesine çıkarmak istiyordu.

Demek ki, şiir bir eğlendirme aleti değildir. Aksine uyanıklığı artırmak, gayretleri kamçulamak, çalışmaya teşvik etmek, yüce idealleri gerçekleştirme uğrunda ölümü göze aldirmek ve insanlığın mutluluğu için yüce ahlaki değerlere koşturmak içindir. İkbal şunu söylüyor: "Ben nerede, şiir görünümünde şarkı söylemek nerede? Bana göre şiir, yularsız, şaşkın, korkmuş develeri sakındırmak, belirli bir hedefe doğru yöneltip kervanbaşları belli develer sürüsüne katmak için kullanılan bir araçtır. Ümmetin etrafına toplanacağı hedeflerin tayin ve genel yönlerinin işaret edilmesi, şairin birinci ödevidir. Bu görevini yerine getirmeyen şaire, onun şiirine ve o şaire değer veren topluma yazıklar olsun. Hazreti Peygamberin İmrülkays hakkındaki: 'O cahiliye çağı Araplarının en büyük şairi, şairler şairidir, fakat elinde olanların sancağı, ateşe, cehenneme doğru gitmiştir.' sözünün anlamı budur. Sanatçı yoldan sapar ve sanatıyla başkasını da saptırırsa, kendi halkına Attila ve Cengiz Han'dan daha çok zarar verir."

Bu görüş insan hayatının ilerlemesi için sonsuz imkanların varlığına inanmanın sonucunda doğar. Çünkü Allah, insanları varlıkların adlarını öğrensin, bilgisine ersin, onların birbirinden ayırt edip mahiyetlerinin, gerçekliklerinin derinliklerine erişsin diye, Ahsen-i Takvimde "en mükemmel bir şekilde" yaratmıştır. Bu bilgiye insan, tabiat güçlerine egemen olur ve ilk görevini, en önemli görevini yerine getirmek için onları kullanır. Bu görev de ahlakın yüceliğini tamamlamak, insanın şerefi ve bütün varlıklara olan üstünlüğü gerçekleştireceye kadar, haksızlık ve azgınlığa karşı çıkmak, toplumdaki adaleti hakim kılmaktır.

Sanatkâr, bu yüce görevini yerine getirmeyecek olursa, kuşkusuz en aşağı derecelere düşer. "Sanat sanat içindir" görüşü yolunda şeref basamaklarından yavaş yavaş aşağı inmek, hedeften mahrum işlerde çalıştırarak yetenekleri mahvetmek, kimi zaman da hayasızlığa kadar gitmektir.

III.6.3. DENEME VE ELEŞTİRİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

III.6.3.1. DENEME YAZARININ GÖREVLERİ⁵⁴⁹

Geçen haftaki yazıda on dokuz yıl Viyana’da yaşamış ve dolayısıyla Batı insanını ve Batı kültür dünyasını yakından tanıma imkânını elde etmiş piyanist Cemil Başargan’ın görüşünü dile getirmiştım. Başargan’a göre kültürlerin kendi varlık yapılarını koruması, sürekli olarak kendilerini yenilemesi ile mümkündür. Bunun da iki şartı vardır; birinci şart maziyle bağını koparmama, yani maziye yeniden keşfetme, böylece yeni eserlerin meydana gelmesine yol açma. İkincisi de yabancı kültürlerle temas halinde olma, onlardan yararlanma. Çünkü kendi içine kapanan bir kültür dışarıya karşı mukavemetini yitirir, kendini savunamaz. Çünkü kendisini savunabilmesi, yabancı kültüre karşı koyabilmesi için onu tanıması şarttır. Ama bu gözü kapalı, kapılarımızı olduğu gibi yabancı kültür değerlerine açmamız anlamına gelmemelidir.

İşte bu noktada deneme yazarlarına önemli bir görev düşmektedir. Bir deneme yazarının göz önünde bulundurması gereken şey nedir? Onun vereceği yargılar subjektif, duygusal bundan ötürü de bir beğeni işi olabilir. Bunda bir sakınca yoktur. Önemli olan onun bizim yaşantımızı zenginleştirmesi, daha önce göremediğimiz olay, olgu ve eserin mahiyetini, aralarındaki ilişkileri, meydana getirdikleri dokuyu bize fark ettirebilmesidir. Onların tadına varılacak özelliklerini ortaya koyabilmesidir. Yalnız deneme alanı soyut bir alan değildir, denemeci de sanatçı gibi belli bir kültür çevresinin adamıdır, o kültürle beslenmiş, o kültürün içinde yetişmiştir. O aslında kendisini yazar, ancak kendisini yazarken başkalarını da yazmaktadır. Burada bir soru çıkıyor ortaya. Deneme yazarı gerçekçi olabilir mi? Gerçekçiliği iç hayatın kendi gerçekçiliği olarak anlıyorsak doğrudur. Öte yandan bir deneme yazarının amacı, insanları hukukta, felsefede, egemenlikte, dinde biçimsel olan ne varsa bunları gözler önüne sermek, asıl öze, öz varlığa yöneltmek olmalıdır. O yeni biçimler, yeni ölçüler, yeni sınırlar aramalıdır. İnsanları alışılmış yaklaşımlardan uzaklaştırmalı, önlerine yeni yaklaşımlar koymalıdır. Kültürleri ve toplumları yaşatan kendi maneviyatlarıdır. Siyasal yapılar parçalanabilir, fakat ayakta tuttıkları hayatın temel değerleri yok olmaz. Denemeci bunları göz önüne sermesini bilen kimsedir. Denemeci sanatçıya gelenekle güncelin nasıl bütünleştiğini gösterir, onun yolunu aydınlatır. Bundan dolayı denemeci geleneğin eğitiminden de geçmelidir. Hiçbir ozana, hiçbir sanatçıya tek başına bir değer biçemezsiniz. Onun anlamı, değerlendirilmesi, ölmüş düşünür, ozan ve sanatçılarla olan bağının

⁵⁴⁹ Zaman Gazetesi, 31 Temmuz 1994

değerlendirilmesidir. Onu, karışıklık ve benzerliklerini belirtmek için ölmüşler arasına yerleştirmeniz gerekir. Bu yalnız tarihi açıdan değil, estetik açıdan da gereklidir. Herhangi bir yerde var olan iyi bir geleneği korumak denemecinin görevidir. O kendi kültür çevresi içindeki geçmiş eserler arasındaki düzeni her zaman göz önünde tutmalıdır. Bu düzen var olan eserleri değerli kılan ortak ilkelerin bütünü diye tanımlanabilir.

Bir kültürün ayakta kalması, canlı tutulması, yaşatılması bunlara bağlıdır.

III.6.3.2. ELEŞTİRİ İÇİN⁵⁵⁰

Sanat eserinin özünü, belirlenmeyen durumlar, beklenmeyen karşılaşmalar, bir kişinin gördüğü, ancak çok alışlagelmiş ve farkında olmadığı olaylar meydana getirir. Kolaylıkla kendiliğinden anlaşılabilir ki, sürekli olan ve çoğu kez hissedilmeyen olaylar kişiliğimizi oluşturan ana verilerdir.

Kendindeki bu güçlerden tam anlamıyla ne emin, ne de emin olmayan ve bir şeyler ortaya koyan yazarlardan her biri, kendinin bir bildiği, bir de bilmediği yanını hisseder. Ve ortaya çıkarılan her hangi bir eser, bildiği ile bilmediği yanlarının ilişkisinden ve bunların beklenmeyen değişikliklerinden doğar. Ne yapacağımızı bilemeyiz, ancak zihnimiz kendini tanır. Eserlerimizi kendimizi bilme üstüne kurar ve ona güveniriz. Buna da benzerlik denir. Ne ortaya çıkaracağımızdan şüpheye düşerse yazamayız. Biliyoruz ki biraz sonra ortaya çıkacak bir fikir bizi şaşırtacak, buna rağmen biz bu beklenmedik fikri istiyor ve bekliyoruz, çünkü onunla yazıyoruz ve ona kendi varlığımıza inandığımız kadar güveniyoruz. Ortaya çıkaracağı beklenmedik bir şeyi istiyoruz. Bildiğimiz ve bilmediğimiz tarafımıza da ihtiyacımız vardır. Durum böyle olunca, bu güzel uğraşın esas işçisini ne belirleyecektir? Kuşkusuz bu bir kişi değildir. Eğer çalışmamız boyunca eserimiz elimizde bozulacak kadar çok yön değiştiriyorsa, her pişmanlık sayısız değişikliklere yol açıyorsa, zihnimizde ansızın beliren, hafızamızda, dikkatimizde, sevincimizde ve heyecanlarımızda ortaya çıkan binlerce yanlışlık, bizim esas fikirlerimizin ve çabalarımızın özgün bir sonucu biten bir eser ortaya çıkıyorsa bir aynılık söz konusu olabilir mi? İşte bütün bunlar sanatçıyı sanatçı yapan şeylerdir. Çünkü zayıflıklarımız, kuvvetimiz, pişmanlıklarımız, meraklarımız, ışıklarımız ve gölgelerimiz daima kalemimizin ucundan dökülenlerden anlaşılacaktır.

---

⁵⁵⁰ Yeni Devir Gazetesi, 24 Eylül 1984

Yazarın bir eserin açıkça anlaşılmasından umutsuzca bir imgenin etrafında gidip gelmesi gerekir. Lafonten'i düşünüyorum, kurnaz ve değişik imkânlarla yüklü bir zeka, henüz ortaya çıkarmadığı eserinin hayalinin ortasında, tetikte, yarı uykulu, esas avı olan kendi gücünü yakalayacağı, o bitimsiz anı bekliyor.

Gözlerinin puslu derinliğinde tüm gücü bir yay gibi gerilmiş biçimde, dikkatle rastlantılar içinden kendine gerekeni seçmek için bekliyor. Orada, karanlığın ortasında, ağını kendi kelimeleriyle dokuduğu ve belirsizce titreşen gizli bir arpin ortasında esrarlı bir örümcek gibi avcı ilham pusudadır.

III.6.3.3. YENİ BİR TÜR⁵⁵¹

Sanatkâr dilesin dilemesin eserinin bir iddiası vardır. Okuyucu eğer yazarıyla aynı kampta bulunuyorsa bu iddiayı onaylar, ayrı kampta bulunuyorsa onaylamaz, hem de hiç düşünmeden. Bir de işe soğuk bir zekayla, soğukkanlılıkla bakıp, eseri tartıp biçmeye koyulanlar var. “Eleştirmenlerin” kendini okutanları bunların arasından çıkmakta. Eseri, ele alan kişi, kendine göre, iyi ve kötü yanlarıyla göstermeye, onda bir “yeni” varsa onu işaret etmeye veya edebilmeye ve ondaki kendine özgü bir iç düzeni okuyucu için ayrıca mantık ve düşünce disiplini içerisinde ortaya koymaya deniyor galiba eleştiri. Neden “galiba?”. Çünkü eleştirmen ve eleştiri, hiç de bilim ve öğrenme aşkı, öğretme ve birlikte ama doğrunun etrafında kümelenme sevgisi ile meydana gelmiyor. Eleştirilerde hep bir kişisel çıkış, eleştirmen adına bir saldırı, eleştirmen adına önemsenmesi arzu edilen bir olay veya bir doğmadan ileri gelen toptan bir red var. Eleştiri tıpatıp batıdaki örneğine bağlı olarak düşünüldüğünde ve ondan buna göre bir işlev beklendiğinde başka türlü de olmayacak.

Sanırım bu türe kendi aramızda başka bir isim bulmalı ve onu türediği “eleştirmek” mastarından kurtarmalıyız. Ortadaki eserin başına toplanmış, yazarı da dahil birkaç kişi İslami bir sıcaklık içinde, dikkatli bir topluluk önünde görüşmekte, “istişare” etmektedir. İşte böylece eleştirmen(!), üzerinde duracağı eseri nasıl seçiyor, onu rahatça kurcalamak için gözlerden uzak nereye kaçırıyor, ve onu nelere feda ediyor veya ona neleri feda ediyor? Bu eski tanımların yanına, güncel sorunları ve zorunlulukları da göz ardı etmeden, rahmetin ortaya çıkmasına vesile olabilecek ilgi, niyet ve yaklaşımla esere bakabilecek kişiyi koyalım. Böyle birilerinin ortaya koyacağı edebiyat türüne bir ad arayalım.

---

⁵⁵¹ Yeni Devir Gazetesi, 22 Ağustos 1984

İzlenecek yol hakkında kendilerine has düşünceleri olmakla beraber hangisinin seçileceğini, bir takım ana prensiplerden ödün vermeden karşılaştırmak üzere bir araya gelen insanlar istişare ediyorlar. Ortada bir mesele var. Bir soru atılmış ortaya işte bunun adını bulalım. Rahmet burada.

Diyelim ki eser ortaya atılmış bir soru olsun. Mekân, söz ve zaman birliğinin yerine, yazı gazete ve dergilerden meydana gelen birliğin şartlarında unutulmuş bir tartışma şeklini bıraktığı noktadan itibaren filizlendirerek günümüze getirebilirsek, bunu başarabilirsek, her şey kendiliğinden hallolacak ve isim bulmakta güçlük çekilmeyecek.

Her şeyden önce bu çağırma açmak gerekiyor. Yoksa esere bakarak değil, kendi kafasındaki ön kabullere bakarak, kendi görüşleri doğrultusunda bir kamuoyu hasıl etmek için ve kendi kişisel fikirlerinin kamuoyunun kanaatini yansıttığı intibasını uyandırarak yapılan irdellemeler, doğruyu yanlış içinde boş yere aramaktan başka bir işe yaramaz ve İslami değildir.

Hakkı teslim etme geleneğinin yeniden ve bütün boyutlarıyla canlandırılması, hayata geçirilmesi gerekiyor. Kendi düşüncesine, kendi inancına, kendi davasına inanmış bir insanın hakkı teslim etmekten korkmaması gerekir. Asıl tehlikeli olan bunun tersini yapmaktır. Çünkü hakkı teslim etmekten korkma, kişinin kendisine, davasına inanmamasının bir sonucudur.

III.6.4. FELSEFE İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Şairin felsefeye olan ilgisi ortaokul yıllarında başlar. Tunceli'den Maraş'a geldikleri ilk yıl Özdenören orta ikinci sınıfa başlar. Bir arkadaşı kendisini Maraş Lisesi'nin kütüphanesine götürür. Kütüphane ilgisizlikten darmadağındır. Kütüphanenin bir memuru olmadığı için de herkes istediği kitabı alıp evine götürebilmektedir. Şairin kitapsever olan arkadaşı da evine epey kitap götürür. Özdenören arkadaşına bu davranışından ötürü şiddetle karşı çıkar. Çünkü toplumun malını çalmaktadır. Şair felsefeye olan ilgisinin işte bu kütüphane ile başladığını belirtir. Bir röportajında felsefeye olan ilgisinin nasıl başladığını ve üniversitede niçin bu bölümü seçtiğini şöyle anlatır:

“(…) İşte Descartes’in Metod Üzerine Konuşma adlı kitabına bu kütüphanede rastladım. Önerme bana çok çarpıcı gelmişti. Kitabın ilk beş on sayfasını okudum. Gizemi araştıran şairin önünde yeni bir ufuk. O gece hep bu önermeyi düşündüm; Düşündüğüm için vardır. Varolduğum için düşünmüyordum. Buradaki o halde bile gereksizdi. Meğer önermenin aslı da ‘Düşünüyorum varım’mış. Demek gizemi salt şiirde değil, düşüncede de aramak gerekiyordu. Kitabı baştan sona, birkaç kez okudum. Matematikteki aksiyom gibi bir başlangıç önermesi. Descartes diğer bütün düşüncelerini ‘tumdengelim’ yöntemiyle bu ilk önermede çıkarıyor. Artık felsefe beni sarmaya başlamıştı.”⁵⁵²

Şair, daha sonra Platon’un diyaloglarını okur. Lisede beklemeli öğrenciyken Bergson’u okur. Liseyi bitirir ve üniversiteye başvuracaktır. İstanbul Üniversitesi felsefe bölümüne kaydını yaptırır. O zamanlar her fakülte ayrı ayrı sınav yaparak öğrenci alır. Fakülteye kaydını nasıl yaptırdığını şöyle anlatır:

“Ben yalnız Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne başvurduğum. Yüz öğrenci alınacaktı. Gözcü hoca ‘içinizde yalnız bu bölüme başvuran var mı?’ diye sordu. Ben bir de sırtında eski bir kazak bulunan bir çocuk elimizi kaldırdık. Hoca ‘Aranızda ne yaptığını bilen iki kişi var’ dedi. Hocanın dergilerde yazılarını okuduğum Hüseyin Batuhan olduğunu, çocuğun da Pazar Postasında şiirlerini okuduğum Ege Ernas olduğunu sonradan öğrendim. Ege sınavı 20., ben 21. Olarak kazanmıştık.”⁵⁵³

Özdenören’in felsefesi ise şöyledir. İnsanoğlu yaratıldığı günden beri kendi kendisi olarak kendini zorlar. Felsefeye dair sözlerine şöyle devam eder:

“Kendi hazır özü olan bu çabanın sonsuz bir zamanı içinde bulundurduğu ve nihayet ruhun ister açık, ister seçik, ister karmaşık fikirlerle olsun sonsuz bir süre için kendi varlığı içinde devam etmek niyetini taşıdığı ve bu niyetin de şuurunda olduğu düşüncesini taşımıştır. Kendimizi mevcut olmayan varlıklar gibi görmek

⁵⁵²Yedi İklim Dergisi, “Alaeddin Özdenören Üzerine Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi”, C.16, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003, s.75.

⁵⁵³Yasin Doğru, “Alaeddin Özdenören İle Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi”, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003, Yedi İklim, C.16, s.75.

bizim için olacak şey değil. Hiçbir çaba kendimi mutlak şüursuz ya da yok olarak göstermeme yetmez.”⁵⁵⁴

Alaeddin Özdenören’in felsefe ile ilgili kaleme aldığı yazılar deneme kitaplarında bir araya getirilmiştir. Bizler deneme kitaplarının tanıtımını ve mahiyetini önceki bölümlerde ele aldığımız için burada tekrar yazılarına yer vermiyoruz. Edebiyat ve sanatla ilgili düşüncelerini aynıyla aktarmamızın sebeplerinden biri şimdiye kadar kitaplaştırılmamış olmasıdır.

---

⁵⁵⁴ Alaeddin Özdenören, **Şiirin Geçitleri**, s.56

IV. BÖLÜM:

TANIKLIKLAR VE YORUMLAR

Bir insanı daha yakından tanımanın yolu sevdiği, benimsediği, eserlerini okuyup etkisinde kaldığı kişileri tanımaktan geçer. Alaeddin Özdenören'in kırk beş yılı aşkın bir süredir edebiyat ve sanat dünyasından tanıdığı pek çok isim vardır. Bu isimler ve esleri üzerine zaman zaman yazılar kaleme almıştır. Tanıdığı bazı isimlerden etkilenmiş ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Özdenören'in sanatçı kişiliğinin oluşmasında tanıdığı pek çok ismin farklı etkileri olmuştur. Şairi daha yakından anlamak ve tanıtmak için kendisine fikirleriyle öncülük edenleri, sanat ve edebiyat dünyasından tanıdığı isimler hakkında neler yazdığına yer vereceğiz. Sadece Özdenören'in arkadaşları ve tanıdıklarına dair fikirlerine değil, arkadaşlarının şair için neler yazdığına da kısaca değinmeye çalışacağız. İlk önce arkadaşları ve sanat-edebiyat camiasından tanıdığı isimlerin Alaeddin Özdenören için neler yazdıklarından başlamayı uygun gördük. Burada yer verdiğimiz yazılar şairin daha çok ölümünün ardından yazılanların bazılarıdır.

IV.1. SANAT VE EDEBİYAT DÜNYASININ ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAZDIĞI BAZI YAZILAR

IV.1.1.RASİM ÖZDENÖREN

IV.1.1.1. İKİZ KARDEŞİMDİ O⁵⁵⁵

Neresinden ve nasıl başlayacağımı bilmiyorum. Bildiğim bu yazının Alaeddin ile ilgili olacağı. Onu 23 Haziran 2003 Perşembe günü, saat 19'00'da kaybettik. Defin, bir gün sonra, Balıkesir Bahçelievler camiinde kılınan Cuma namazını müteakip Balıkesir Başçeşme mezarlığında gerçekleşti. Niçin Balıkesir? Aslında bizim Balıkesir ile ailevi/organik bir ilintimiz bulunmuyor. Babam, 1920'li yılların sonlarına doğru, Balıkesir'de bir süre memuriyet yapmış. O kadar. Alaeddin'in Balıkesir'e yerleşmesinin ilginç bir öyküsü var, ama şimdi onu anlatmanın sırası değil. Son hastalığı dolayısıyla Bursa-Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne

---

⁵⁵⁵ Yeni Şafak, 6 Temmuz 2003

kaldırıldığında, bir münasebetle yanındakilere, şayet Bursa’da ölürse kendisini oraya defnetmelerini söylüyor. Bursa’da pedişahlar, şehzadeler, evliyaullah metfundur, diyor. Ancak bir süre sonra taburcu edilip Balıkesir’e döndüğünde, cenaze namazının, ikametgahının bulunduğu semtteki Bahçelievler Camii’nde kılınmasını istiyor. “Beni bu caminin cemaati tanır” diyor. İki yıl önce, yani 2001 yılı ramazan ayında teravih namazlarına o camiye devam ediyormuş. Bir gün teravih namazı çıkışında, yanındaki kişilerden biri, madem teravihlere bu camiye geliyorsun, sabah namazlarına da buraya gel, demiş. Alaeddin de o günden sonra sabah namazlarına oraya gitmeye başlamış. Cenaze hazırlığı esnasında tanıştığımız imam, bize Alaeddin’in sabahleyin namazdan sonra da camiden ayrılmadığını ve çoğu zaman kalıp bir süre sohbet ettiklerini ifade etti.

Hastalığı, ilerlemiş bir safhada teşhis edilmesine rağmen, ağrısı yoktu. Ancak yutkunması mümkün olmadığından, ilkin midesine, sonra da boğazına sonda açıldı. Bunlar onu rahatlattı. Kendisine bir defasında: “Acıkıyor musun?” diye sorduğumda, “Acıkmaz mıyım?” dedi.

Benim ikiz kardeşimdi o. Bebekliğimizden başlayarak bize ana babamız farklı muamele yapmadı. Birimize ne yaptılarsa ötekine de aynısını yaptılar. Ayakkabılarımız, elbisemiz, çorabımız hep bir örnek oldu. Bu yüzden onda da, bende de, asla, ne birbirimize karşı, ne başkalarına karşı kıskançlık duygusu yer etmedi. Biz, ne birbirimizin, ne de başkalarının başarılarını kıskandık. Bilakis hem birbirimizin, hem başkalarının başarılarından mutluluk duyduk, o başarıların sürmesi için destek olmaya çalıştık. Alaeddin’i, bir, o son günde kıskandım: yıkanmak üzere teneşire uzatılmış gördüğümde. Vakur ve muhteşem bir duruşu vardı orda. Ahmet Kutlay’ın gönderdiği mesajında dediği gibi: “Profesyonel bir ölüydü o. Çoluk çocuk veya genç amatörlerdeki gibi iğreti durmuyordu ölüm yüzünde. O hakkını verdi, gerçekten öldü ve ölüm ona yakıştı.” Evet, 63 yıllık hayatımız esnasında, onu, yalnızca, o teneşirin üstünde uzanmış yatarken görünce kıskandım, niye ben de orada değilim diye için için yanarak...

IV.1.1.2. ONSUZ 8. YIL: ALAEDDİN ÖZDENÖREN⁵⁵⁶

M.Kemal'e hakaret ettiği iddiasıyla bir ay kadar tutuklu kaldı. Yıl 1974. Ben Şırnak'ta askerliğimi yapıyordum. Şubatta izinli olarak Maraş'a geldiğimde öğrendim durumu ve hemen Mersin'e gittim. Orada lise felsefe öğretmeniydi. Hapishaneye giren çıkan belli değildi nerdeyse. Kimden, nasıl izin alıp girdim, şimdi bile bilmiyorum. Alaeddin'in yattığı koğuşta bir günümü geçirdim. Niçin tutuklandığını öğrendim. Liseden öğretmen arkadaşları şikayetçi olmuş, savcı da yemeyip içmeyip tutuklanmasına karar vermiş. (O tarihte savcıların böyle bir yetkisi vardı.) Benim Alaeddin ile görüştüğümün ertesi günü duruşması vardı. Hapishaneden ayrıldıktan sonra başta lisenin müdürü olmak üzere, bu işte parmağı bulunan öğretmen arkadaşları ziyaret ettim. Onlara: "İnsan meslektaşından böyle bir iddiayla şikayetçi olur mu, şikayet konusu doğru bile olsa, insan bunu örtbas etmeye çalışır, sizse konuyu aleniye intikal ettirmişsiniz, bu hareketinizi meslek dayanışmasına yakıştıramıyorum." dedim. Allahtan öğretmen arkadaşlar son anda anlayış gösterdiler ve mahkemede, fevri hareket ettiklerini söyleyerek davanın beraatla sonuçlanmasını sağladılar. Bir tek din dersi hocası: "Ben ifademi değiştirip dinimi yıkamam" diye tutturdu. Fakat duruşma sırasında öyle beyanlarda bulundu ki, hakim, onun görmediği bir olaya tanıklık ettiği kanaatine vararak azarladı: "Görmediğin bir olaya neden tanıklık yapıyorsun?" diye sordu. Alaeddin beraat ettikten sonra bu olaydan hiç bahsetmedi. Bu olayı anlattığı bir kısa yazısını biliyorum. "Açılı/Yorum" adını taşıyan ve benim indimde Cahit Zarifoğlu'nun "Yaşamak" adındaki anı/izlenim karışımı kitabıyla birlikte Türkçe'nin en nadide parçalarını muhtevi kitabındaki "İnsanın Zindanı" başlıklı kısa yazısı... Orada şöyle diyor:

"Zından kapısı; girmek kolay da çıkmak zor. Başına alçacak bir dalga vurur. Akşam akşam güneşinin yatık ışığı bile sızmaz. Ufuktaki dalgalarla tepeler hayal olur. Göz gözü görmez. Küçük, tıknaz adamlar çevrende dolaşır durur. Ama hiçbir zaman kaynaşma yok. Ve düşünürsün: Benim burada ne işim var? Hangi görünmez el beni buraya fırlattı? Öylece kalakalırsın. Nerde o güllerin ruhunu şenlendiren

⁵⁵⁶ Yeni Şafak, 26 Haziran 2011

sabah. Hep gece. Ve birkaç hayalet adam kapıda beklemekte. Anlaşıyor ki, zıندانın gediklileri. Yani müebbedlikler./ Sonradan öğrendim ki hapishaneye ilk gireni zıdana atarlarmış. Bu adamlar da girenin durumuna göre para isterlermiş. Anlaşılan beni pek gözlerine kestiremediler. Ses çıkarmadılar. Ellerim cebimde çömelmişim. Yüzümü dik bir açıyla ırmaktan yana çevirmiştim. Sonra ellerimi ceplerimden çıkardım. Parmaklarım kör bir adaminkiler gibi yanaklarımı tırmalıyordu. Yanaklarım sanki bana ait değildi. Bir zamanlar evin perdesini kaplayan, renkli küçük çiçekler iyice solmuş, zemine kıyasla biraz daha silik görünüyordular. Gözüm görmese de ben görüyordum./ Hapishane müdürünün bir gözü kör. Zaten tek gözlülerle başım belada. Kör müdür dedi ki: “Burası söğüt gölgesi mi? Okuma yazma öğret bilmeyen mahkumlara. “Olur” dedim, “yalnız tebeşir bir de kara tahta lazım.”/ Tahta ve tebeşir geldi. Allah’ın boyasıyla boyanmayı icap ettiren bir hikmettir. İçimde ve benim varlığım haricinde olup bitenler. Karanlık şeritlerin darlığına alışmak gerekiyor. Beni kurtarmayınız. Bu dünyada kurtuluş yok. İnsanda uyandırdığı etkiler göğüs gere gere kazanılmış, derinleşmiş dayanıklılık, gülümsemekle yetinip kendi yoluna gidiyor. Onu ağaçlık dağlar, tepeden çağırıyor.”

Böylece devam ediyor o harika metin. Bu olaydan tam on yıl sonra 1984 yılında küçük oğlu Kerem’i bir trafik kazasında kaybetti. Bu oğlun yitirilmesi, bu talihsiz adamın kaleminden Türkçeye onun en duygulu, en lirik mısralarını kazandırdı. 26 Haziran 2011 onun ölümünün 8. Yıldönümü...

Öldüğünde yaşı 63’tü, ama gerek o, gerek daha erken bu dünyayı terk etmemiş olan Cahit (Zarifoğlu), daha sonra Akif (İnan), Erdem (Bayazıt), benim için Yunus Emre’nin deyimiyle birer göğ eğn mesafesindeydi. Hepsinin imanı, yeteneği ve dehası önünde saygıyla eğiliyor, onlara Allah’tan rahmet diliyorum.

IV.1.1.3. ALAEDDİN ÖZDENÖREN: 11. ÖLÜMSÜZLÜK YIL DÖNÜMÜ⁵⁵⁷

---

⁵⁵⁷ Yeni Şafak, 26 Haziran 2014

Alaeddin Özdenören'in bugün (26 Haziran 2014) 11. Ölümsüzlük yıldönümü...

İkiz kardeşim...

Şair...

Büyük bir nesir ustası...

Bizi bilenler bilir ki, bu cümleler o benim kardeşimdir diye söylenmiyor. Onun iyi bir şair, büyük bir nesir ustası olduğunu bildiğim için söylüyorum. Acı, kızgın bir yalnızlık içinde geçti ömrü...

Çoğu kez, kendi uzlet köşesinden uzun, çok uzun süren dönemler boyunca çıkmadı... Hayatı nerdeyse bir talihsizlikler mahşeriydi... İftiraya uğradı, tekmelendi, nice talihsizlikler yaşadı...

Yazık ki bu talihsizlikleri önlemek elimden gelmedi. Daha orta ikide okurken uğradığı iftiradan (bir öğretmenin evini taşıdığı iftirasına uğradı) onu kurtaramadım. Olayı failin itiraf edeceğini umarak ben üstlenmek istedim, fakat okul disipliniyle ilgili hocaları inandıramadım. Asıl fail de, Alaeddin'in bir hafta okuldan tart edilme cezasına çarptırıldığını gördüğü halde, mertlik yapıp da "olayın faili benim" diyemedi.

Dokuz yaşındaki oğlu Kerem'in bir otomobil kazasında ölümü hayatını allak bullak etti. Yırtıcı, iflah olmaz bir acılar girdabına düştü...

Bu oğulcuk için terennüm edilen şiirleri Türkçenin belki de en hazin, en lirik parçaları olarak edebiyat tarihimizde anılacaktır.

Şiirinin izlekleri olarak zikredebileceğim Nostalji, Zaman, Güzelleme, Hastalık, Hafakan, Ölüm, Metafizik coğrafya bütün şiirlerine bir usare halinde nüfuz etmiştir. Ölümünden sonra ysyınlanan "Açılı/Yorum" adını taşıyan kitabı Türkçe'nin en nadide metinlerinden oluşuyor. Kitap, bir şiirden veya bir şiirin belli bir parçasından hareketle yazarın izlenimlerini dile getiriyor. Bu metinlerde bilgi

birikimine koşut olarak kullanılan öyküleme tekniği, esef ki, onun atıl bıraktığı öyküleme dehasına da tanıklık ediyor.

Asıl ırası şair olmakla birlikte az şiir yazdı. “Güneş Donanması” ve “Yalnızlık Gide Gide” adlarıyla çıkan şiir kitapları daha sonra “Bütün şiirler” adı altında bir kitapta toplandı.

Alaeddin’in şiirleri olsun düz yazıları olsun okudukça okuma isteği uyandıran türden ürünler... Tüketilemeyen, bilakis okudukça çoğalan türden metinler. Onun düz yazıları her defasında beni de yazmaya çağırır. Ki favorim olan tüm yazarlar bu kategoride yer alır: beni yazmaya kışkırtırlar... Bu bakımdan beğendiğim yazarlarla takdir ettiğim yazarları ayırırım. Alaeddin, Dostoyevski gibi, Faulkner ve benzerleri gibi beni yazmaya kışkırtan beğendiğim yazarlar kümesinde yer alır.

Onun hakkında kimilerine belki tuhaf gelebilir, ama en yandığım hususlardan biri de, kıymetinin hala anlaşılamamış olması halidir. Yüzlerce belki binlerce yazısı gazete ve dergi köşelerinde, bir himmet ehli tarafından toplanıp kitaplaştırılmayı bekliyor. O yazılar çekildikleri yalnızlık köşelerinden gün yüzüne çıkarılırsa Türk edebiyatı en nadide metinlerini ebediyen selamlama fırsatını yakalayacaktır. Bu ölüm yıldönümünde ona Allah’tan rahmet diliyorum.

Mahşerde buluşacağız o da yakındır.

IV.1.2.ERDEM BAYAZIT

50 yıllık geçmişe dayalı, yakın bir arkadaşımdı. Dünyamıza hoş bir ses bırakarak ayrıldı. şiirleri, gerçekten çok ince, duyarlı ve duygu yüklüdü. Çocuğunu küçük yaşta bir trafik kazasında kaybettiği için çok büyük evlat acısı çekti.⁵⁵⁸

---

⁵⁵⁸ Zaman, 28.06.2003

IV.1.3.ALİ HAYDAR HAKSAL

Has bir şair olması, şiirini çok özel kurması, aldığı disiplini ederek dışa vurması önemlidir. Çocuksu içli bir şiiri vardır. Şiirini fazlasıyla süzmüş, kendisine özgü bir dil kurmuştur. İdeolojilerin meydan şiirlerinin egemen olduğu bir zamanda sadece şiiri düşünerek şiir içinde kalmıştır.⁵⁵⁹

IV.1.3.1. ALAEDDİN AĞABEY, “KADERİN’İN İNCE ÇİZGİSİ” KIRILDI⁵⁶⁰

Alaeddin Ağabey Hakk’a yürüdü.

Hayatının ince çizgisi kırıldı.

Bir ölüp bin çoğaldık.

Duygulu bir an. Bir yakınımı öteye yolculamanın duygusu. 27 Haziran 2003’te, 21.30 sularında Yasin Doğru beni telefonda aradığında “Ağabey Alaeddin Ağabey ile ilgili yazıları gönderdim” demesini beklerken; yekten: “Ağabey Alaeddin Ağabeyi kaybettik” deyiverdi. Bu, benim için hem beklenen hem de beklenmeyen bir şoktu. Hastalığı boyunca bilincini hiç yitirmedi, acı çektiğini belli etmedi. O hep çevresindekilere, tıpkı şiirinde olduğu gibi sevgi dağıttı.

Bazı hastalıklar vardır ki, insanın umudunu tüketmez. Bazı insanlara hastalığın ağırlığına rağmen ölüm yakıştırılmaz. Bazı hastalıklara yakalanıldığında çaresiz kalınır. Hayatın ‘ince çizgisi’nin ne zaman kırılacağı istenmeye istenmeye beklenir. Böyle bir hastalık ile ilgili bir haber alınca, soluk kesilir, hayat durur âdeta. Özellikle ben, müthiş bir kırılma duygusu yaşarım. O anda, Allah’tan umut kesilmez, ama bu menhus ve mahbûs hastalığın adını duyunca, umut ile umutsuzluk arasında

---

⁵⁵⁹ **Zaman**, 28.06.2003

⁵⁶⁰ **Yedi İklim**, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

gider gelirim. Bu tür hastalıklarda umutsuzluk ağır bastığından, hastalığın ağır sürmesi de düşünüldüğünden; hasta için: “İki hayırdan biri” dilenir. Şifa, ya da ölüm.

Ölümün hayırlı olanını beklemek...

Bu menhus ve mahbûs hastalığın ağırlığını en yakın ve en sevdiklerimde gördüm. Duygusallığın en yoğun hâlini bu hastalıklarla birlikte yaşadım.

Alaeddin Ağabeyin, hastalığını haber aldığım ilk günden beri üzerime çöken ağırlığını tanımlayamam. Sevdiklerimin veya tanıdıklarımın bu tür bir hastalığa yakalandıklarını duyduğum anda iliklerime kadar ürperirim. Onları, bir sünnet olan, hastayı ziyaret etme duyarlılığım, duygum olmasına karşın ziyaret edemem. Onları, bildiğim hâalleriyle belleğimde taşımak isterim.

Cahit Zarifoğlu’na, hastalığı boyunca son üç gününe değin çok yakın oldum. Son üç gün içinde, artık o da umudunu yitirmiş olduğundan, benim çok yorulduğumu düşünerek, artık gitmememi, dinlenmemi istediğinde bile onu yalnız bırakmama duygum ağır bastı hep. Ama, gözlerimin önünde giderek erimesi, giderek bir başka hâl alması beni çok etkiliyordu.

Cahit Zarifoğlu’nun ölümünü de yoldayken öğrendim, gözyaşlarımı ve hıçkırıklarımı tutamadım.

Alaeddin Ağabey, Bursa Uludağ Hastahanesi’ne yatırıldığı günden beri, büyük bir zaman; hemen her gün, bazan iki günde bir, Yasin Doğru hastalığı ve kendisi hakkında beni sık bilgilendirdi. Uzun bir süre Alâeddin Ağabeyi görmemek, eski hâliyle bilmek duygum, hastalığa çok da tahammül edemediğimden, bir türlü ayaklarım beni çekmedi. Kendimce bahaneler ürettim. Oysa ki, Bursa te ha şurada. Üç saatlik yol. Sonra dayanamadım gittim. Yasin ile birlikte hastahaneye gittiğimde, beni gördüğünde gözlerinin içinin nasıl parladığını, nasıl sevindiğini anlatamam. Bana, özel bir yakınlığı vardı. Bunun da, bence bir nedeni vardı ve anlıyordum. Onun yakınında, hemen her zaman çok özel bir dostu olmuştur. Cahit Zarifoğlu, Âkif İnan, Ramazan Dikmen... Hayatında en yakını olan Akif İnan’ı kaybettiğinde: “Artık sıra bana geldi” deyişini iyi biliyorum. Onun ölümünden sonra kendi ölümünü bekledi.

Sağlıklı, bedenen güçlü görünmesine rağmen, neden böyle bir duyguya kapıldı? Onun en yakın arkadaşları olan Cahit Zarifoğlu'nun, ardından hem arkadaşı, hem de bir büyüğü gibi olan Akif İnan'ın ölümü onu derinden sarstı. Bir de, Ankara'da iken, onu yalnız bırakmayan Ramazan Dikmen. Onun için artık çember daralmış mıydı? Balıkesir'de Cemal Şakar, Bursa'da İhsan Deniz, Yasin Doğru, Mücahit Koca, Cevat Akkanat ve diğer arkadaşlar onu hiç yalnız bırakmadılar. Dostluklarıyla onu kuşattılar.

Akif Ağabey'in bana olan sevgisini bilirim. Bana: "Haksal" diye hitap eder, öğütlerde bulunur, ne yapmam gerektiğini sık anımsatırdı. Yedi İklim süresince de, sevinç ve memnuniyetini sık belirtirdi. Alaeddin Ağabey ile her karşılaşmamızda, telefon görüşmemizde, bana: "Akif seni çok severdi" derdi. Bu, bir bakıma bana olan sevgisini belirtme tarzıydı. Son ziyaretimde bu düşüncesini, küçük bir not kâğıdına yazarak verdi. "Kaderin ince çizgisi" imgesi de ona aittir. Bu notu yanımda taşıdım bir süre.

Onu, bedenen erimiş haliyle görünce, ben de eridim âdetâ. Yanında belli etmemek için kendimi siktım durdum. Fakat, zamanla onun o hâlini, hayra yordum. Dünyaya ait olanını dünyada bıraktı. Efendimiz, birgün Ebu Hureyre'nin elinden tutarak, kentin dışına çıkarıyor. İnsan kemiklerinin olduğu bir vâdinin başına götürüyor. Kafatasları, bacak ve kol kemiklerinin savrulup saçıldığı bu yeri göstererek, önce ona nedenini bir soruyla sorarak, ardından da kendisinin verdiği cevabın beni ne denli etkilediğini belirtmeliyim. "Şu kemikleri kuşatan toz toprak onların yedikleri ve içtikleridir. Şu paralanmış, erimiş olan bez parçaları da giysileri. Bunlar benim senin gibi idiler. Bunların hepsi yok artık. Onların yaptıkları iyilik ve güzellikler geriye kaldı."

İnsanı sarsacak, uyaracak bazı anlara gereksinim vardır. Efendimizin bu güzel anısını, düşüncelerini ve duygularını öğrendiğimden beri, hayata bir başka gözle bakmak gerektiğini düşündüm. Kapıda Bir Çift Ayakkabı kitabımdaki "Efendim" öyküm de bu düşünceyle yazıldı. Deprem psikolojisi de ağır bastı, birbiriyle örtüştü.

Bu düşüncenin Alâeddin Ağabey ile ilgili yanı, dünyaya ait olan bedenini, yani yiyip içtiklerini âdeta eritti, yok etti, o vâdideki toprak gibi. Çektiği acılar, yaşadıkları, dünyaya ait olanları dünyada bırakarak gitmesi onu bir kuş gibi hafifletmiş olmalı. Onu hep öyle düşünürüm.

Çok yazmadı. Çok yazmadı derken, akranları ve arkadaş grubu içinde en az yazanlardan biri gibi oldu. Gerçi, Yeni Devir ve Millî Gazete'deki yazarlığı döneminde epey yazı yazdı. Bugün de dönüp geriye bakıldığında ne çok şey yaptığı görülür. Bunların felsefî ve düşünsel olanların bir bölümü kitaplaştı. Ama, gazete köşelerinde, edebiyat ile ilgili olanların kitaplaşmadığını biliyorum. Çok yazmadı düşüncesi; Cahit Zarifoğlu ve Rasim Özdenören ile karşılaştırınca, az yazmış biri oluyor.

Alaeddin Özdenören bundan onbeş yirmi yıl önce ölmüş olsaydı, acısını çok daha fazla duyacaktık. Nihayet Cahit Zarifoğlu'nda böyle oldu. O acıklı duygu hâlâ ağır basıyor. O zaman; yazar, şair ve düşünce adamlarının sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Fakat bugün acımızı azaltan nedenler de görmüyor değilim. Sapa ve uzak bir yerde cenazesinde buluşanların sayısı bile insanı şaşırtabilir. Doğrusu, onun hakkında düşünürken, yazımı tasarlariken, yazımın başlığını: “Bir ölüp bin çoğalıyoruz” diyerek yazmayı düşündüm. Bir slogan çağrışımı yaptığından vazgeçtim. Üstat Necip Fazıl ile başlayan ve günümüze kadar gelen süreci, yazı ve düşünce hayatımızın geldiği yeri, yetişen onlarca şair ve yazarı düşündüğüm için böyle bir duygu da gelişti bende.

Hastalığı döneminde, âdeta yazı hayatının açığını kapatmaya çalışır bir duygu içindeydi. Yazıya yeni yapışmış bir insan psikolojisi. Sürekli yazmak istiyordu. Uzun uzun yazı/şiir tarzlı bir tür geliştirmişti. Gerek Hece'de gerekse Yedi İklim'de son dönem yazdıkları bunun örneği.

IV.1.4.MEHMET ATILLA MARAŞ

Cenazesine gitmeyi çok istedim; ama öncesinden planlanmış önemli programlarımız vardı. Benim çok yakın arkadaşım ve dostumdur. Türk edebiyatı çok önemli bir şairini kaybetti. Akşam haber verilince sarsıldım.⁵⁶¹

IV.1.5.RECEP GARİP

Adana'da olduğum için cenazesine yetişemedim. Alaeddin Özdenören, edebiyat dünyamızda şairler arasında uç beylerden biridir, önemli izler bıraktı.Bir kültür ve sanat adamı olarak yaşadı ve sanattan hiç kopmadı.⁵⁶²

IV.1.6. ABDURRAHİM KARAKOÇ

Güzel İnsandı, iyi insandı. Hiçbir şairin şiirin ve edebiyat dünyasındaki yerini değerlendirmem, çünkü ben de bir şairim. Şair, vatandaşın kalbinde bir yer edinmişse, kabullenmişse iyi bir şairdir. Alaeddin Özdenören de böyle bir şairdi.⁵⁶³

IV.1.7. ŞEREF AKBABA

Son üç yıldır dergimizde yayımladı şiirlerini. Alaeddin Özdenören bizden önceki kuşağın terbiye edicilerinden biridir. Kendilerinden sonraki nesillere iyi örnek oldu.⁵⁶⁴

---

⁵⁶¹ Zaman, 28.06.2003

⁵⁶² Zaman, 28.06.2003

⁵⁶³ Zaman, 28.06.2003

⁵⁶⁴ Zaman, 28.06.2003

IV.1.8.NURETTİN DURMAN

Hem “Mavera” ekolünün bir ferdi hem de bizzat Alaeddin Özdenören olarak Türk edebiyatına büyük katkıları oldu. Bundan sonra daha çok gündeme gelecek. Şairlerin kaderidir bu. Yaşarken kadri bilinmez de öldükten sonra daha çok önem verilir.⁵⁶⁵

IV.1.9.İHSAN DENİZ

Yine de ‘erken ve ani’ oldu. Alaeddin ağabeyin vefatı. Gerçi doktorlarının ifadesine göre, yakalandığı o menhus hastalık son dönemindeydi ama, bu kadar ‘erken ve ani’ bir ölüm beklemiyorduk hiçbirimiz. Takdir-i İlahi...

Bursa Tıp Fakültesi Onkoloji servisinden taburcu olup, kemoterapi seansları öncesinde bir süreliğine istirahate çekildiği Balıkesir’deki son günleri, sanki bir iyileşme hali gibi yansıdı ailesine. Vefatından bir gün önce, eşiyle yaptığımız son telefon görüşmesinde, Pervin Hanım’ın sesine yansıyan tonda da çıkarsamıştım bunu: “Alaeddin ağabeyiniz iyi görünüyor, okuyor, yazı çalışıyor, ilk günlerdeki ateşi kalmadı, hafta sonu sizi bekliyor, selamı var” diyen o ses, sevinçli ve umutlu bir tonlamayı haizdi... Gülüyor, espri yapıyor, ailesi ve ziyaretçileriyle şakalaşıyor, daktilo başında çalışıyor, yazılar yazıyordu. Hatta, vefatından öncesi son saatinde bile daktilo başındaydı: Son yazısının daktilo edilmiş sayfalarına sıçrayan kan lekeleri, bir taraftan Alaeddin ağabeyin bir edebiyat bağılısı olarak , yazma arzusunu gösterirken, diğer taraftan kendisini yazı çalışacak kadar zinde hissettiğinin de işaretlerini taşıyordu hiç kuşkusuz.(...) ⁵⁶⁶

---

⁵⁶⁵ **Zaman**, 28.06.2003

⁵⁶⁶ **Yeni Şafak**, 01.07.2003

Alaeddin Özdenören'in şiiri, içimde ritm hissini sürekli koruyan/besleyen bir ana damarın, hayatın belli başlı yapı taşlarını ve unsurlarını işaretlemek, kat etek arzusunun dillendirmesi bakımından, lirik temelli bir şiirdir. Lirik söylem, şiirin yapısallaşmasında öne çıkan "ses" tutkusunun, şair tarafından, adeta bir hamleye dönüştürülmesinin neticesidir.⁵⁶⁷

IV.1.10.KAMİL EŞFAK BERKİ

Şair ve yazar Alaeddin Özdenören'i kaybettik. Üzüntülüüz. Dün öğleyin Balıkesir'de, tutulmuş olduğu, tedavisi şimdilik bulunamayan kanserin pençesinden kurtulamayan Alaeddin Bey'i toprağa verdik. Sûr üfürülünceye kadar bekleyeceği yerde şimdi. Her insanın taksiratı vardır, onun da olmuştur, Allah ona rahnet eylesin, başışlasın.

Alaeddin Özdenören, şiir yeteneği ile bu dünyaya gelmiş insanlardandır. Hakkında şair ifadesini kullanmadan önce bunu belirtmek neden diye aklınızdan geçebilir. Herhalde şairimsilerden, müteşairlerden şairlele bir farkı olduğunu düşündürmek ağır basıyor. Şiiri bırakamayan, şiirin bırakmadığı hakikilerdendir.⁵⁶⁸

IV.1.11.RAMAZAN SEYDAOĞLU

Yağmurlu bir günün sonunda güneş parçalı bulutlar arasından yüzünü gösterirken Nurullah Ulutaş'la birlikte, üniversite hastanesinde yatmakta olan Alaeddin ağabeyi ziyarete gidiyoruz. (...) Nurullah odaya çöken kesafetli havayı dağıtmak için: "Abi, şimdi en çok neyi özledin?" diyor. Alaeddin ağabey, elindeki kağıda yazıyor söylemek istediklerini: "Elbette ki konuşmayı..."⁵⁶⁹

---

⁵⁶⁷ **Yeni Şafak**, 28.04.2003

⁵⁶⁸ **Milli Gazete**, 03.07.2003

⁵⁶⁹ **Yeni Şafak**, 29.06.2003

IV.1.12.NAZİF GÜRDOĞAN

Mavera'nın Shakespeare, Dostoyevski ve Faulkner okuyan, Mevlana, İbn Haldun ve Şeyh Galib tutukunu "Yedi Güzel Adam"ından biri daha önden gidenlere katıldı. (...) Cahit Zarifoğlu ve Akif İnan'dan sonra Özdenören'de bir daha ölmek için öldü. Erdem Bayazıt'ın dizeleriyle: "Onlar gittiler", öyle ki, "Giderken bir muştı" ve "Gelen zamandan bir haber" gibiydiler.(...)

Şair Özdenören duyguya düşünce, düşünceye duygu yüklemenin ustasıydı. O özveriye düşman acıma duygusunu öldüren ve insanı eşyaya tutsak eden dünyaya karşı, herkesi erdemi, adaleti ve özgürlüğü bayrak edinen "Ateşten damlalar"dan "Yağmur yağıyor üstüme dediği, acı ve hüznü dolu bir dünyaya çağırdı. Özdenören, derin felsefe birikimiyle, dünyaya hiç bir zaman metafiziğe kapalı bir evrenin penceresinden bakmadı.(...) ⁵⁷⁰

IV.1.13. İSMAİL KILLIOĞLU

Alaeddin Özdenören, her şeyden önce, bir dava admı, bir Müslüman aydın, sanatı yanında yaşayılıyla gerçek bir şairdi. Dostluğu içten özümsemiş bir dost canlısıydı ve dostluğu hakikatiyle bilirdi. İnsana sınırsız bir saygı ve derin bir riayet içinde olarak yaşadı. Bundan dolayı öğrencileriyle sınıfın dışında hep arkadaş, bir dost ilişkisi üzere oldu. Maraş'tan tanıdığım bazı "haşarı" öğrencileri bu arkadaş ve dost ilişkisi dolayısıyla birer dava eri kimliği kazandılar. İyi bir şair olduğu kadar iyi bir felsefeciydi de. Felsefeyi sadece bir bilgi olarak değil, bir bakış açısı olarak özümlemişti. Konuşulan veya tartışılan konuya yaklaşımında bu yönü doğal bir şekilde ortaya çıkardı. Türk edebiyatında fazla örneği olmayan bir şeydir bu. ⁵⁷¹

---

⁵⁷⁰ **Yeni Şafak**, 02.07.2003

⁵⁷¹ **Milli Gazete**, 03.07.2003

IV.1.14. MUSTAFA ÜNAL

Dört yıl önce baharın yazıya devrildiği haziran ayını sonbahar mevsimi gibi hazan ve hüzün ayı diye yazmışım. Nedeniyse birçok kültür adamının mayısın son haftasından itibaren haziranda yitip gitmesiydi.

Edebiyatta bir dev olan Necip Fazıl mayısın sonunda göçtü, Cemil Meriç, Cahit Zarifoğlu, Şeyh Galip, Cinuçen Tanrıkorur da öyle. Kim bilir şu an hatırlayamadığım daha kaç isim var. Bu halkaya siyasi yaşamı 27 Mayıs'ta noktalanmış Adnan Menderes'i de ekleyin.

Şeyh Galip, ömrünün sonbaharında değil yazında ölmüş olmalı ki babası oğlunu yıkarken daha ak düşmemiş sakalına bakıp da içlenmiş ve 'Ah oğul bu tahtaya kara sakal yakışmıyor.' demiş.

Aslında mevsimin bahar değil sonbahar olduğunu hatırlatan, haziranda toprağa düşen son isim Alaeddin Özdenören oldu. Şairliğinin yanı sıra Zaman'da edebi tadı olan derinlikli yazılar yazmıştı.

Ölüm haberini alınca o dönemden kalan kırık dökük hatıralar canlandı. Defalarca birlikte yolculuk yaptıklarını bildiğim Tamer Korkmaz'ı aradım, 'Alaeddin abiyi nicedir unutmuştuk, ölüm haberinin verildiği kıpkırmızı dolgun yüzü iyice solmuş fotoğraflarını görünce içim yandı.' dedi.

Bir süredir rahatsızlığı biliniyor tedavi oluyordu, tam da iyileşme umutları yeşerirken ansızın vefat etmiş. Bir parça hem şehrim olur, Kahramanmaraşlı olmasına rağmen, bir vesileyle geldiği Balıkesir'e vurulunca yerleşmekte tereddüt göstermemiş.

5-6 yıldır Balıkesir'de yaşıyordu, cenazesi de buraya defnedildi. Yazları kısa süreliğine uğradığım Balıkesir'de ne yazık ki 'hararetli görüşme arzum' gerçekleşmedi, çabalarım sonuç vermedi, kısmet değilmiş, Ankara ve İstanbul'da görüştüklerimle kaldı.

Hem okuduklarım hem de çevresinden dinlediklerimin etkisiyle Alaeddin Özdenören ismi bende ‘evlat acısının yıktığı ve bir daha ayağa kalkmaya mecal bulamayan baba’ şeklinde karşılık bulur. Bir dostunun ölümü üzerine yazdığı yazıyı, galiba Cahit Zarifoğlu idi, ‘Biliyorum seni cennette çiçeklerle çocuklar karşılayacak, en önde oğlum Kerem’ diye bitirdiğini hatırlıyorum.

Kerem’i 7-8 yaşlarında trafik kazasında yitirmiş. Ve o andan itibaren yüzüne oğlunu erken yaşta kaybetmenin onulmaz acısı düşmüş, bir daha silinmemek üzere. Artık ondan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmamış. Kim için yazdığını bilmiyorum öğrencilik yıllarımdan aklımda kalan tek şiiri şu: Ah bebem/ Rüzgâr saçlı bebem / Bilsen insanların halini bir / Bu kara yalnızlıkta körelen / Işık benimdir.

Dünyaya bir saat sonra gelen ikiz kardeşi Rasim Özdenören onun için ‘Şairliği kesbi değil,vehbiydi, yani anadan doğma şairdi’ diyor. Oğlu Kerem için dokunaklı ağıt da yazmış, bir bölümü şöyle: ... Canımın bağı oğlum / Kalbimin ağı oğlum / Acının dağı oğlum / Derdin otağı oğlum / Yel eser ağı oğlum / Önümde duran ova / Bir kan çanağı oğlum / Gökyüzü boydan boya / Hüzün ırmağı oğlum / Senin güzelliğinden / Yerler ağlamalı oğlum...

Evlat acısı mısralara nasıl da yansıyor.

Hastalıkta boğuştuğu son döneminde de yazmaya devam etmiş, bazı dergilere şiir ve şiir üstüne denemeler yazmış. Balıkesir’den dostu Cemal Şakar’a dün son dergi günlerini sordum, ‘Çok sıkıntılı günler geçirdi, gırtlakındaki sorun nedeniyle konuşamıyordu, ama ziyaretine gelenlerle yazarak anlaşıyordu’ dedi.

Bir anısını anlattı, geçenlerde çizgi üstadı Hasan Aycın’la ziyaretine gitmişler. Aycın, Alaeddin Özdenören’e sormuş, ‘İnancımıza göre her şerde hayır vardır, hastalığın hayrını gördün mü?’ diye...

Özdenören ‘evet’ demiş ve eklemiş: Hastalığımdan önce bu kadar dostumun olduğunu bilmiyordum, uzaklardan ziyaretime gelenlerin, telefonla, mektupla hal hatır soranların haddi hesabı yok. Galiba beni Rasim’le karıştırıyorlar, o daha

şöhretli, daha çok tanınıyor. Ama olsun. Hastalığının dostlarımın çokluğunu göstermek gibi bir yararı oldu.

Özdenören dostlarından ayrıldı; yokluğundan bir ömür boyu örselendiği, oradan oraya savrulduğu Kerem'ine kavuştu. Allah taksiratını Kerem'in hatrına affedecektir. Sizce de haziran ayı hazan ayı değil miymiş?⁵⁷²

IV.1.15.D.MEHMET DOĞAN

Galiba o gün, gününü tam olarak hatırlamıyorum çünkü, ama büyük ihtimalle Perşembe günü, Nazif Öztürk, Türkiye Yazarlar Birliğinde kendi çektiği resimleri gösterirken, birkaç tanesini bilhassa ayırıp bana verdi. Resimdeki şahsı tanımakta hayli güçlük çektim. Resimler hastanede çekilmişti; bir hastanın resimleri idi bunlar. Yine de “kuvve-yi maneviye”si (morali) yerinde, umutları süren veya umursamazlığını ümitleştiren bir ifade vardı o resimlerde.

Hasta fakat umursamaz umutları sağlıklı Alaeddin beyi ilk bakışta tanıyamadım. Kaç yıllık tanışıklık bu sırada bana yardımcı olmamıştı. Resimleri çeken arkadaşına, “Söylemeseydin zor çıkarırdım” dedim. Sonra resimdeki umursamaz ümit üzerine bir iki laf geçti aramızda. Sapaşağlam sanki; dinamik, hastalığı atlatacak intibayı uyandırıyor...

Biz bu konuyu konuşurken değil yeryüzünde olup bitenleri, burnumuzun dibinde olanları bile bilecek durumda değildik elbette. Hatta Alaeddin Özdenören'in bir halini kavrayarak, onu diğer halleriyle birleştirip sonuca gidecek bir durumda dahi değildik. Tek kişinin farklı hallerini tefrik edip bir bütüne varamıyorduk. Fakat herhalde o sıralarda Alaeddin Bey Rahmet-i Rahmana kavuşmuştu. O sıralar veda ettiğini bilemediğimiz, hissedemediğimiz Alaeddin bey ile ilgili kısa sözler söylendi. Bu konuşma, bizim onu hâlâ Bursa'da sanmamıza dayanan bir çerçevede idi. Oysa o konuşma yapılmadan önce Alaeddin Bey, Bursa'dan ayrılmış, son yıllarda yerleştiği

---

⁵⁷² **Zaman**, 29.06.2003

Balıkesir'e geçmiş ve orada vefat etmişti... Bunu ise, ancak Bursa'dan Cevat Akkanat'ın elektronik posta ile gönderdiği mesajdan öğrenecektik.

Bir edebiyat çevresinin, bir düşünce çevresinin içinde bulunan ve o muhitin isimleri arasında anılan Alaeddin Özdenören, kişilik yapısı itibariyle ancak kendisiydi. Ne çevresi, ne hatta ikiz kardeşi Rasim Bey onu tanımak için yeterli ipucu vermezdi. Serazad, dağınık, fakat gayretli ve araştırmacı, tefekkürü şiirine galip gelen, şiirini ancak mizacı ile doğrultan bir isimdi Alaeddin Özdenören.

Böyle zamanlarda, tabî olarak şiir öne çıkar. Merhumun şiirlerinden söz edilir, en çarpıcı mısraları aktarılır. Fakat, felsefe okumuş, tefekkür çilesi çekmiş bir kişi olarak Alaeddin Bey'in düşünce eserlerine de bakmakta yarar vardır.

İlk ağızda onun bütün kitaplarını bir araya getiremedim ne yazık ki. Kütüphanemin dağınıklığına hayıflandım. Bereket 1986'da Nehir Yayınları arasında çıkmış "Devlet ve İnsan" kitabı elime geldi. Ekseriya gazete ve dergi yazılarını kitaplaştırdığını bildiğimiz Alaeddin Bey'in bu kitabı bir hayli derli toplu, kısa yazıları aşan bir yapıda. Belli ki kısa yazılar derlenerek hazırlanmışsa bile, hayli emek sarfedilerek kitap hüviyeti kazandırılmış.

Alaeddin Bey, "sunuş"ta zamanımıza ait değerlendirmeler yapıyor:

"Geçmişin inkârı halihazırın ve geleceğin de inkârı demektir. Bu nedenle bu toplumlarda devlet zamanın dışına itilmiştir. Kırım Harbi'nden 93 Muharebesi'ne, Trablusgarp ve Balkan savaşlarına ve nihayet İstiklâl Savaşı'na kadar uzayan bir ölüm kalım çizgisinin tarihi anlamını kavramak, hatırlamak ve asla unutmamak toplumun olduğu kadar devletin de görevidir. Ne var ki batıcı yetiştirme fabrikalarında yetiştirilmiş çeyrek aydınlardan bunu beklemek abestir."

Elbette Alaeddin Bey, bir fikir çizgisinin üzerinde bulunmaktadır. Bu fikir çizgisinin çok öne geçmiş isimleri yanında, pek fazla önemsenmeyen adları da vardır. Yapılması gereken, bu fikir çizgisinin emektarlarını eserlerine yansıyan düşünceleri değerlendirerek ele almak, böylece bir panorama ortaya koymaktır. Alaeddin Bey'in diğer fikir eserleri de incelenerek bir düşünür portresi çıkarmak

gerekiyor. Bu arada belki merhumun yayımlanmamış yazılarını da kitaplaştırmak, böylece bütün düşünce mahsullerini bir arada görmek ihtiyacı da hissedilecektir.

Nafile bir ömür geçirmediğine inandığımız Alaeddin Bey'e rahmet niyazımızı tekrarlarlarken, geride kalanlara sabır ve metanet diliyoruz.⁵⁷³

IV.1.16.İBRAHİM DEMİRCİ

Ölümünün üzerinden tam bir yıl geçmiş. Dün gibi. Henüz çok sıcak bir zaman dilimi. Bazı insanlar kendi konumları gibidirler, içeride, yalnız başına ve sessiz. O kadar gürültü ve patırtının koptuğu ve koparıldığı bir zamanda, Alaeddin Özdenören de kim? Böyle mi diyeceğiz. Böyle denmiyor, ama böyle bir psikoloji günümüze egemen.

Vefasızlıkları yoğun olan bir süreçteyiz. Unutmak için üstümüze yoktur.

Hayatımızdaki örtüşmelerin bu kadar gerçekleştiği bir başka zaman yoktur. Bazılarımız bazılarının gerisindedir. Bazı kardeşler bazılarının gölgesinde kalırlar. Nitelik ve nicelik bazan gözden irak tutuyor insanı. Bu çağ gürültü çağı. Sesi çok çıkanın, baskın çıkanın zamanı. Biraz da şov zamanı. Bundandır ki Alaeddin Özdenören bir sessizlik içinde sessizce sürdürüyor varlığını.

Rasim Özdenören: Alaeddin'in üzerinde yeterince durulmadı diye bir serzenişte bulunuyor 27. 06. 2004 tarihliYeni Şafak'taki yazısında, haklı. Ölümünün üzerinden bir yıl geçmiş, ölümün sıcaklığı geçtikten sonra unutulmuş. Ne bir yazı ne bir çizgi. Ölüm yıldönümü gelince bir iki küçük anımsanış. TV5'ten arandım, benden fotoğrafları istendi, çekim yapılacağı söylendi, ne oldu bilmiyorum, bir daha da aranmadım. Hakkında bir program yapıldı mı, bilmiyorum. Yeni Şafak'tan Ömer Çakal aradı, telefonda kısa bir kaç cümleyle düşüncelerimi aktardım, o da beni zorladı. Ne söyleyecektim? Yuvarlak, kestirme bir kaç beylik söz. Sonradan baktım

---

⁵⁷³ **Vakit**, 29.06.2003

ki Rasim Özdenören'le nerdeyse aynı şeyleri söylemişiz. Ortak buluşmamız Alaeddin Özdenören'in içedönüklüğü. İçten içe derinleşmesi. Bunu daha önce da yazmıştım.

Alaeddin Özdenören'in denemeleri Açılı/yorum Hece yayınları arasından çıkmış, sonradan eşinin ve oğlunun ortak imzasıyla Alaeddin Özdenören'in anısı için imzalanarak bana gönderilmişti. Onlar kitabı göndermeseler kitaptan hiç de haberimiz olmayacaktı. Ne çok kitap çıkıyor, ne çok da haberimiz olmuyor.

Kitap geldi de ne oldu. Yazı mı yazdık? Bu da benim eksiğim. Bir huyum vardır, okumadığım bir kitap hakkında yazı yazmıyorum, yazamıyorum. Bir kitabı okuyup bitmem gerekiyor. Kapak arkası yazılara dayanarak hiç bir zaman kitap yazısı yazmadım. Neyse ki yazıların bir bölümü Yedi İklim'de çıkmıştı, bir çok konuyu anımsıyorum. Şimdi artık bahanem de kalmadı. Evet bir yazı yazmalıyım.

Açılı/Yorum'a göz atarken kendisine ilişkin biyografik bilgilerde bile Rasim Özdenören'in arkasına saklanıyor, hep onu öne çıkarıyor. Bu, Rasim Özdenören'in daha çok öne çıkma, ya da Alaeddin Özdenören'in onun arkasına saklanma psikolojisinden midir? Öteye göçtüğü halde bunu hâlâ yapıyor. Bir örnek: "Özdenören ailesi soyadını, bugün Türkiye nüfusunun yüzde doksanı gibi o yıllarda hazırlanan listelerden seçerek almıştı. 1936 yılında, Rasim Özdenören'in babası Hakkı Beyle dayısı 'Ören'soyadının kendileri için uygun olacağına karar vermişlerdi." Bu konu devam ediyor. Görüyorsunuz Alaeddin Özdenören "babamız Hakkı Bey" demiyor, "Rasim Özdenören'in babası Hakkı Bey" diyor. Geri plânda durmak onda da bu kadar çok içselleşmiş olmalı. Aile kökleri bağlamında kendi adının tarihle, kendi kökleriyle buluşurken, kendisi de küçük oğluna Hakkı adını veriyor, bir başka bağ kuruyor.

Alaeddin Özdenören ölümüne yakın zamanlarda birden yazma ritmini yükseltti. Birçok yazı yazdı, bir çok yazı yazmaya hazırlanmıştı. En verimli dönemi oldu son yılları. Hastahanedeyken kendisini sık telefonla arıyordum, yazmaya ilişkin bilgiler de veriyordu. Kâmil Eşfak Berki'nin şiirleri üzerine bir yazı yazacağını, onun şiirlerini sevdiğini ve beğendiğini söylemişti. Yanlış anımsamıyorsam, şiiri üzerine yazı yazmakta olduğunu söylemişti. Yazdı mı

bilmiyorum? O bende bir soru imi olarak kaldı. İlginç bir kaderi oldu onun, daktilosunun başında, yazı yazarken ruhunu teslim etti. Ruhunun kanı daktilosunda çıkmakta olan kâğıda bulaştı. Bu, onun için tanıklığa yetiyor. Eserleri de.

Zaman, ayrıntıları siliyor. Sıcağı sıcağına hakkında yapılacak olan biyografik bir çalışma okurları için bir ışık olmaya devam edecek. Bizde, batılı anlamda biyografik çalışmalar nedense yapılmıyor. Herkes birbirinin gözlerinin içine bakıyor, biri diğerinden bekliyor. Bu da bizim dramımız.

IV.2. ÖLÜMÜNDEN ÖNCE YAZILAN BİRKAÇ YAZI

IV.2.1. AKİF İNAN

IV.2.1.1. BİR ŞAİR⁵⁷⁴

İyi bir şiir yayınlandığı zaman haftalarca, aylarca onun yankısının devam ettiği bir ortamdan, ne yazık ki, uzaklardayız şimdi.

Duyarlıktan zevk-i selimden, hatta derinliğine tefekkürden ayrı düşmenin bir görüntüsü değil mi bu?

Daha çok yakınlarla kadar “ünlü adam” denildi mi akla hemen yazarlar, şairler gelirdi. Toplum onları severdi, onları konuşurdu. Bir romancı, bir hikaye yazarı, bir şair, adeta esatiri varlıklardı. Bir itibar sahibiydiler. İla maşallah şimdi, hele gençlik ünlü kişi olarak, sporculardan, şarkıcılardan, sinema oyuncularından gayrısını tanımak, kabul etmek mevkiinden çok uzakta.

Kıymet hükümlerinin değiştiği değil, dejenere olduğu bir dönemde yaşıyoruz.

Bu tereddi nereye kadar gider?

---

⁵⁷⁴ Yeni Devir, 12 Eylül 1981

Bu tereddidi ya başıboş sorumluluk duygusundan yoksun, dünyaperest veya anarşist ruhlu bir gençlik realitesine kadar götürür bizi. Zaten şimdi aktüalitede de olan bu değil mi?

Okumaya, düşünmeye, duymaya ihtiyacın ortadan kalkması, insanı insan olmaktan çıkarmaz da ne yapar?

Bizler, özellikle gençlikte fikir ve sanat alakasını geliştirici bir faaliyete hız vermeliyiz. İyi sanat örnekleriyle tanıştırmaya yayımlar, entelektüel eğitimi tamamlayan faaliyetlerdir.

Mavera dergisinin son sayısında Alaeddin Özdenören'in bir şiiri yayınlandı. Bu güzel şiiri sizlerle birlikte bir defa daha okumak isteğimin önüne geçemedim.

Özdenören, 1960 sonrası şiirimizin en önemli isimlerindedir. Kullanılmamış imajlarla sehl-i mümteniye varan bir lirik ve romantik söyleyişin en çarpıcı örneklerini vermektedir. Çok zengin bir iç müzikle derin anlamın uyduğu bu şiirler; coşkulu bir duyarlılıkla, çok boyutlu bir kültürün ürünüdür. Söyleyeceğini, şiirsel söyleyişin olanca imkanı ile kundaklayarak vermekte Özdenören, gerçekten büyük bir ustalık göstermektedir.

Aşağıdaki şiirde, bir motif olarak folklorik unsurların, nasıl çağdaş bir algılamaya ile sergilendiğini göreceksiniz. Şuuraltı dalgalanmalarının, mistik bir kaynaktan çıkarak, vuzuhla ipham arasındaki belîğ gelgitlerini sergileyen "Gök Duvarları" şiirini birlikte okuyalım:

Kalbim gök duvarlarına

Resmini çizer

Gözlerin düşlerimde gezer

Akar içime içime

Ay taşır geceleri

Senin yokluğundan beri

Yığar içime içime

Pusuda mı bencileyin

Her şeycikler geceleyin

Ben nasıl derinlerdeyim

Ki yıldızlar gök yüzünden

IV.2.2. EDİP GÖNENÇ

IV.2.2.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN DÜŞÜNCE DÜNYASI⁵⁷⁵

Alaeddin Özdenören'in düşüncesini yaşanır kılan temel özellik, düşüncelerine yerel bağlantılar içinde evrensel uzanımlar ekleyebilmesidir. O kendi ulusal kaderi içinde dönenip duran birisi olmaya rıza göstermez, çünkü bilir ki, çünkü bilir ki, karşı karşıya bulunulan tehlike ulus ve ırk kaydı tanımaksızın bütün bir insanlığa karşı elim bir savaş açmış bulunmaktadır. Acımasızdır bu savaş, merhamet duygularının, insancıl kıvılcıkların bu savaşta yeri yoktur. İnsanların ve toplumların kendilerini aniden boşaltılmış bir çuval gibi muhtevassız ve desteksiz bulmaları bir an meselesidir. Öyleyse her an kopması mümkün bir kıla tutuşturulan bu öldürücü balyozun sadmesinden kurtulabilmek için uyanık olmak gerekmektedir, emanet vakitlere güven olmaz, teselliye sulhta arayan aldatmacalara kanmak yok. Bu ilk önce kendi kendimize ikrar etmemiz gereken bir gerçek, savaşta, acımasız, ölesiye manevraların yapıldığı bir savaş. Ve bizler bu savaşın neferleri olarak, bu meydanlarda ataletin geçer akçe olmadığını bilmek zorundayız. Ancak Özdenören'in bize anlatmak istediği savaşın nesnel boyutları hakkında bazılarımız kuşkulara kapılabilir, heyecansız, her hangi bir telaşa imkân vermeyen ve bir bakıma sıradan bir hayat yaşıyormuş gibi kımıltısız geçen bu günler karşısında bazılarımız dudaklarını bükebilirler. Doğrusu tehlike işte orada, o noktada kendini hissettiriyor. Düşmanın en büyük silahı gafletimizdir. İnsanlık tarihi boyunca yıkımlara bulanabilmiş en uygun isim, gaflettir.

Kendimizi biraz zorladığımızda Alaeddin Özdenören'in olanca çabasıyla gafletimize; yüzyıllık uykulara dalmış gafletimize, ses çıkaran balyozuyla habire vurduğunu fark edeceğiz. O gafletin yenilmediği, gafletin altilmediği bir savaş kabullenmez, bunun içindir ki, onun savaşta ilkinde kendimizden başlar.

Bu yaklaşımın Özdenören'e özgü bir yaklaşım olmadığı savıyla karşımıza çıkabilecekler bulunabilir. Bu iddiaya ses çıkarmam çünkü bizler, ya da bizden iki kuşak ilerde olan yazarlarla birlikte hepimiz, öncelikle Necip Fazıl ve özellikle de Sezai Karakoç'un her türlü muhteva ve derinliğe, dahası üslup çeşnisine kucak açan, hamilik şemsiyelerini başımızın üstünden indirmeyen tefekkür dünyalarına sığırdık,

---

⁵⁷⁵ Yeni Devir, 20 Ekim 1984

stıgındık. Alaeddin Özdenören'in bu karabeti bir Müslüman olarak düşüncelerini uzanıp giden altın bir zincire hususiyeti olan bir halka olarak eklemekten ictinab etmeyecektir. Düşünce de, sanat da böyle oluşur. Bir etkileşim zinciridir, emaneti bir birimize tevdi ahlakıdır, bir bakıma erdemli bir bayrak yarışdır.

Alaeddin Özdenören'in düşüncelerine temel olan öğelerden en önemlisi Batı-Doğu kavramlarıdır. Batıya karşı Doğuyu, Doğuya karşı Batıyı bilmenin sürmekte olan bu savaşın boşluklarından yaralanmayı sağlayacağını bilir. Batının zaafını Doğunun ulviyetinde, Doğunun yıkımını Batının engel tanımaz saldırganlığında yakalamak gerekmektedir. Bu iki düşmanın birbirini tartması olayıdır. Tartı işlerini üstlenenler ise gerçek savaşçılardır, kuru gürültülere pabuç bırakmayanlardır. Soğukkanlılıkla basiret ve ferasetle, ihlasla ve gayretle omuzlarına yüklenmiş ağırlığı taşımayı bir iman ve haysiyet meselesi yapabilenlerdir. Özdenören'in küçük kitaplarının bize söyletecekleri, düşündürecekleri şeyler çoktur. Anacak biz burada kitaplarının isimlerini vermekle yetinelim. "İslam ve İnsan" ikinci kitap "Batılılaşma Üzerine"

IV.3.ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN SANAT VE EDEBİYAT DÜNYASI İÇİN YAZDIĞI BAZI YAZILAR

IV.3.1. AKİF İNAN

IV.3.1.1. KAYAN YILDIZ;AKİF İNAN⁵⁷⁶

Sen kapalıdan açığa bir geçişsin, bir ilerlemesin, Sözü söz, buyruğu buyruk bir varlık olarak cemiyetin üstüne kanat gerdin. Geleceği önceden adımladın. Hür insanla köle insanlar arasındaki farkı gençler senin kişiliğinde algıladı. Gördün, yaşadın, sonsuza yerleştirildin. Geleceği önceden adımladın. Böyle kazanılan ilerlemelerde her biri önceden mevcut olan varlıktan koparılmış bir şey olur, parça parça kendine mal eder. İnsanlar, seni denedikten seni tanıdıktan sonra, bir daha eski

⁵⁷⁶ Ay Vakti, Yıl.2, S.20, Mayıs 2002, s.yok

hallerine dönmek istemezler, çünkü senin ahlakın akıl üzerine değil, inanç ve gönül üzerine kurulu idi. O akıl ki faaliyetlerimize muayyen bir gaye sunacak, ne ki kendisinin üstüne eklenmiş olarak. İşte sen akla uygun ama aklın üzerinde püsküren bir gaye adamıydın. Öylesine başka cinsten kuvvetler ileri sürerdin ki, şaşırıp kalırdım. Aklın üzerine eklenen mecburi olarak karakter olacaktır.

Yurtseverdin. Yurtseverlik senin karakterinde bir barış fazileti olduğu kadar, bir savaş faziletiydi de. Çok zaman fikri ileri atan niyet, okun istikametinde kalması gibi görünmez bir şekilde fikirde kalırdı.

“Sevgili arkadaşım dostum Akif İnan. Bugün günlerden 18.03.2002. Eğer yaşamış olsaydın 61 yıl, 8 ay, 6 günlük olmuş olacaktın. 06.01.2000 tarihinde hakkın rahmetine kavuştun. Demek ki aradan 2 yıl, 2ay, 6 gün geçmiş.”

IV.3.2. CAHİT ZARİFOĞLU

IV.3.2.1. ÖLÜMÜN GÜLÜMSEYEN YÜZÜ⁵⁷⁷

(...) Cahitin sizi aşan indirhenmez bir yanı vardı. Lisede ilk gençlik yıllarının fırtınalı dönemlerinde, o, yaşından beklenmedik bir olgunluk içindeydi. Yalnızdı. Hayatı emercesine yaşayan bir başka insan daha tanımadım Hayat, Cahit'ten hiçbir zenginliğini esirgemedi. Arkadaşlarla bir arada konuşur veya dolaşırken, Cahit'in varlığının farkına varmazdık; çünkü o, kendini yaşar, tartışmalara katılmaz, gereksiz söz de söylemezdi. Ta, daha o zamandan. Ama Cahit yanımızdan ayrılmışsa, bilmiyorum ötekilde de olur muydu, bende elle tutulurcasına bir boşluk ortaya çıkardı. Ölüm haberini aldığım vakit bu boşluk her yanı dolduracak kadar büyüdü, bütün varlığımla beni içine aldı. Bu dünyayı Cahit'siz düşünmek ne kadar güç ve zor.(...) ⁵⁷⁸

⁵⁷⁷ Cahit Zarifoğlu'nun ölümünden sonra yazılır.

⁵⁷⁸ Bkz: Yazının tamamı için **Hece Dergisi**, S.126-127-128, s.315

IV.3.2.2. İŞARET ÇOCUKLARI⁵⁷⁹

Biliyorsunuz İşaret Çocukları Cahit Zarifoğlu'nun ilk şiir kitabı. Yönelişler'in 6. Sayısında Ebubekir Eroğlu, Zarifoğlu'nun bu eseri hakkında bir yazı yazmış. İlginç ve şimdiye değin dikkatten kaçan önemli noktalar irdeleniyor yazıda.

İşaret Çocukları yayınlandığı vakit şiir dünyasında bir fırtına esti. Yeni, değişik, özlü, anlamı yoğunlaştıran genç bir ses çıkmıştı ortaya. Ve de üstelik birdenbire. Her şiir meclisinde söylenen ve konuşulan oydu. Bu şiirlerde sergilenen duygular, solcu olsun, sağcı olsun, o zamanın gençlerini erişilmez bir damarından yakalıyordu. Şiirler o damardan sessizce akıyor, ve içinde bulunulan "trajik çıkmazlar" karşı karşıya bırakıyordu tümünü. Kitap yayınlandığından bu yana yirmi yıl geçmiş. Şimdi bir kez daha anlıyorum ki, aradan geçen yıllar, şiirlerdeki duyguları eskitememiş. Çünkü Zarifoğlu, bu şiirlerde kendisini saklamamış, tersine hiç çekinmeden, hatta pervasızca ortaya koymuş. Kendisiyle birlikte bir bocalamanın, kendi kendisiyle çatışmanın içinde bulunan, amam bunu gizleme çabası güden, o vakitlerin gençlerini de ortaya koyduğu için, etkisi sessiz ama derin olmuştur. Sağ ve sol çizgilerin keskinleştiği o dönemde, genç şairler kendilerini gizliyor, ne olduklarını değil, ne olmak istediklerini vermeye çabalıyorlardı. Diyebilirim ki İşaret Çocukları "militan şiirin" belini kırmıştır.

Cahit Zarifoğlu Maver'a'nın Şubat 1980 sayısında İşaret Çocukları ile ilgili olarak yöneltilen "Bir tür bohem yaşayışını mı anlatmak istiyorsun?" sorusuna "Görünüşte benziyor belki ama değil" dedikten sonra şunları söyler:

"Batılı anlamda bohem hayatında kendine has bir taklitçilik aynı mizaçtaki kişilerin meydana getirdiği bir tür çevre bir kültür söz konusu. Bizimki ises bir arayışın, bir rahatsızlığın..." "Belki bir kaçışın öyle mi?" sorusuna da "Kaçış değil, bir red. Bir reddin, bir uyumsuzluğun, bir karşı komanın çevresi. İşte bu anlamdaki bir çevrenin mekanı ve şartları. Bu huzursuzluk içinde aranan şeyin araçlarını bilemiyoruz. Geçmişe varma, onun içimizdeki muğlak izlerinin hakikatına kavuşma denemesidir bu. Materyalist şairin tam karşıtı bir ilk hareket, ivme kazanış şairin dışarıdan taşıma bir kültürün baskısından sıyrılma çabalayışları. Bu çabalayışlar eğitim, insan münasebetleri, resmi muameleler. Bütün bunlar, şaire "yabancı" yaşayış içinde, ulaşmak istediği geçmişi bir türlü buldurmuyor."

Şimdi göz gezdirdikçe anlıyorum ki İşaret Çocukları'ndaki şiirler, öyle iddia edildiği gibi kapalı ve kaçak değil, anlaşılır ve belirgin. Kendi anlamını kazanmaya, oluş ve gagesini belirlemeye çalışan insanın şiirleri. Onu bazı avutucu şeyler

⁵⁷⁹ Yeni Devir, 12 Eylül 1981

kendisinden geçiremiyor. Maddi koşulların ürünleriyle bozulmuş bir toplumda, kendi başına kalan insanın değişik konum ve ortamlardaki görünümüleri.

Yarın devam edelim.

IV.3.2.3. BİR UYUŞMAZLIĞIN ŞİİRLERİ⁵⁸⁰

Dünkü yazımda Yönelişler'in 6. Sayısında Ebubekir Eroğlu'nun Cahit Zarifoğlu'nun ilk şiir kitabı olan İşaret Çocukları ve genel olarak şiiri hakkında önemli bazı noktalara değindiğini belirtmişim. Şöyle diyor Eroğlu: “Zarifoğlu'nun şiirlerini yayınlamaya başladığı 1980'in ilk yıllarında İkinci Yeni şiiri gün gibi ortada durmaktadır. Bütün değerleriyle konuşulmakta olan şiirdir İkinci Yeni şiiri. Bu şiiri için yapılan “kaçış şiir” nitelemesi doğruya alınırsa Zarifoğlu'nun şiirinin, İkinci Yeni'nin sonuçlarından biri olduğu ortaya çıkar. Zarifoğlu daha yolun başında kendi şiirini yazmıştır ki bu oldukça ender bir durumdur.

Özellikle sesinde. Hemen her şairde görülen kendi sesini arama devresi Zarifoğlu'nda yok gibidir.”

Acaba Eroğlu'nun dediği gibi Zarifoğlu'nun İşaret Çocukları'nı İkinci Yeni şiirinin sonuçlarından biri olarak kabul edebilir miyiz? Gerçi Eroğlu, İkinci Yeni şiiri için yapılan “kaçış şiiri” nitelemesi doğruya alınırsa, İşaret Çocukları'nı bu şiirin sonuçlarından biri olarak kabul edebiliriz diyor. İşte bütün sorun da burada. Bana kalırsa İkinci Yeni şiiri için yapılan bu değerlendirme yanlıştır. İkinci Yeni şiiri bir “kaçış şiiri” değil, belki bir “açılış” şiiridir. İkinci Yeni'nin bir kaçış şiiri olduğunu iddia edenler, onun kapalı bir şiir oluşundan yola çıkıyorlar. Demokrat Parti'nin oluşturduğu baskı döneminde, diyeceklerini yalın olarak söyleyemeyen şairlerin, kapalı ve dolaylı bir yola başvurduklarını belirtiyorlar. Oysa çok partili hayat baskının başladığı bir dönem değil, tersine ortadan kalktığı bir dönemdir. Kapalı toplum şartlarından açık toplum şartlarına bir geçiştir. Toplum ruhunun belli bir ölçüde inşiraha kavuştuğunu müşahede etmek başlar bu dönemde. Böyle toplumsal bir açılış döneminde ortaya çıkmıştır İkinci Yeni şiiri. Omdaki kapalılık ve dolaylılık, imgesiz ve düz bir şiir olan Birinci Yeni'ye bir tepkidir. Kendi dilini arayıştır. Bir zenginliğin şiiridir İkinci Yeni. Tek partili, baskıcı, yalınkat ve tek yönlü bir hayattan çıkmış, çok partili bir hayatın zenginliği içinde, romantik sevinç çığlıklarının atıldığı, toplumsal gençleşmenin belirir gibi olduğu bir dönemin şiirleri.

---

⁵⁸⁰ Yeni Devir, 13 Eylül 1981

Bu toplumsal değişim İkinci Yeni şiirinin diline yansır. Bu bakımdan bir “kaçış” şiiri değil, bir “açılış” şiiridir. O Laleli’den yola çıkar ve dünyaya gider.

İşaret Çocukları’ndaki şiirler ise, geçmiş zamanla, gelecek zamanın uyuşmazlığını ruhunda yaşayan bir şairin şiirleri. Şairin kalbi doku uyuşmazlığına benzer bir zaman uyuşmazlığı içindedir. Çevresine uyum yapamayan bir kalbin şiirleridir İşaret Çocukları’ndaki şiirler. Bir kaçıştan çok bir “red” söz konusudur. Bir “red” ve belki bilinçsizce bir “arayış”. İkinci Yeni şiiri ise reddetmez onaylar, uyumsuz değil, uyumludur. Genel olarak böyledir.

Bencil bir şiirdir İkinci Yeni. Bencillikse özü gereği sınırsızdır. Tek isteği vardır onun; her acıdan, hatta her yoksunluktan sıyrılmak ve elden geldiğince mutlu ve rahat olmak. İşaret Çocukları’ndaki şiirler ise acı duyan bir “Kalbin Şiirleri”.

IV.3.2.4. BAŞUCU KİTABIM⁵⁸¹

Cahit Zarifoğlu’nun Yaşamaklar’ını okudunuz mu? Yaşamaklar, başlı başına bir dünya. Yani ısmarlama değil, zorlama değil, zihni değil, birer doğuş gibi. Birer doğuş gibi derken, hayatın içinden değil, dolayısıyla güzelliğın içinden çıkan düşünceler. Süslü püslü, makyajlı, doğal savunmalarını yitirmiş gibi. Doğal savunmalar diyorum ve bilerek söylüyorum bunu; mesela bir insan yüzmeyi sevebilir ve iyi bir dalıcı olabilir, böylesi bir yaşam mutlu edebilir onu. Ama Zarifoğlu Yaşamaklar’da belli bir alanın içinde dolaşmaz. Küçük bir ayrıntı bile, ya da her bir şeye kendini kaptırmaksızın, ama karışarak ve özümleyerek onu oyalandırır ve ona katılır. İşte böyle. Peşin hüküm yoktur onda. Bu çok önemli. Hiçbir öyküsünü açık yazmak, ya da bir formüle filen uydurmak gibi hilelerden uzaktır. Bu yanı onu okutur herkese, istese de istemese de. Bu ucuza kaçmamaktır. Ve kolay da değildir; yani samimiyet, yani içtenlik, yani halisiyet. Açıklık zorlama değildir onda, açık olacağım diye bir çaba göstermez. Açıktır işte o kadar.

Kimseye suç yüklemes kısacası, hep kendini tartar. Güneş’in mavi deniz, kumsallar, çam ormanları, denize doğru uzanan dağlar da yazdırır ona, omuzlarında kayıklar ve kayak değnekleri olduğu halde gecenin ayazında köye dönerken de yazar, kafası kazanmış ve her yanı yara bere içinde kalmış bir Alman deniz subayı da dostu olabilir, onu da yazar, ve yerin altına da iner, karda hiç mi hiç ıslanmayan uzun atkılarıyla. Kalabalık caddeler de onundur, ıssız sokaklarda. Güneşin sıcaklığını yitirmeyen dağ yamaçları da onundur, büyük kentlerin kuytu köşeleri de. Ama bütün

⁵⁸¹ Yeni Devir, 17 Mart 1983

bu maceraların içinde o yalnızdır. Ve yalnızlığını yaşar. O hem bir usta öğrencidir, hem de usta bir öğretmen. Şöyle der, daha doğrusu anlatır bir ayrıntıyı Yaşamaklar'da: "İskele kurulurken demir borulardan biri yarım metre öteye düşmüştü. Kaynak tropaları, jeneratörler ve vinçler ve farktiflerin gürültüsü içinde bir borunun kendi kendine istenmeyen bir yöne gitmesi, önemsiz bir vızıltı çıkarıyor, hatta belki bunu bile çıkarmıyor ama, tüm başların ona çevrilmesine yetiyor. Kimse hoş karşılamıyor bu düşüşü ve bağışlamıyor. Bu düşünce beliren ve belli bir hedefi olmayan tehlike karşısında insan hayatı feryat ediyor. Feryat ediyor ve azarlıyor bütün sistemi. Bir jeneratör aniden bozuluyor. Kaplama saçları yumuşayarak makaslara teslim olmuyor, beton tabancalarında kapsüllü çiviler bütün darbelere rağmen patlamıyor, direniyorlar o haykırdıkça. Oysa yine aynı demir, yine aynı deponun damından yerdeki boruların üstüne atılsa, bilerek iş icabı atılsa, çıkardığı ses duyulmayacaktı bile. Postabaşı işçi Enigöl koşarak geliyor "Boru mu düştü?" diye soruyor, evet falan diyorum.

Yaşamaklar'dan büyük yaşamalara doğru bir atılım, ve karlı dalgalar halinde sürüyor onun hayatında. Verimli bir birikimin doğal sonuçları olarak. Yukarıya alıntıladığım kısa parça Yaşamaklar'ın nasıl özlü bir hayat akıntısıyla dolu olduğunu göstermeye yetmiyor mu?

IV.3.3. NECİP FAZIL KISAKÜREK

IV.3.3.1. ÜSTAD⁵⁸²

Üstad şunları yazmıştı Fethi Gemuhluoğlu'nun ölümü üzerine: "... Ölüm ne denir? Hak rahmet eylesin... Fakat bu ölüm beni çok sarstı. Bundan dört ay önce ölen ve cenazesine meleklerden başka kimsenin davetli olmadığı annemden duyduğum sarsıntı gibi bir şey...

Çünkü:

Bu ölüm bana onun şahsını ve ferdi kıymetini aşan bir mana içinde göründü. Bu mananın yakıcılığıdır ki, ikinci defa tepeme bir yıldırım gibi düşüyor.

Mana şu:

---

⁵⁸² Yeni Devir, 30 Mayıs 1983

Dünya dünyamız boşalmakta... Dolarken boşalmakta... Ve ben, neslimden önceki ve sonraki bazı insanların teker teker gittiğini görerek kendimi, bir bardak su getirecek kimsenin bulunmadığı ahşap bir konakta yapayalnız hissetmeye başlıyorum...

Bu noktada gayet derin ve üstün bir manası olan “sohbet” tabirini esas tutarak kaydedeyim:

Gitgide, sohbet edilebilecek; insan, cemiyet, gaye, dava, tarih, istikbal üzerinde halledilebilecek fertler, manevi gümrüklerden ithaline müsaade edilmeyen ilaçlar gibi azalıyor.

İnşallah gelirler...

O bu hasretle gitti.”

Şimdi zihnim ve kalbim hatıraların hücumuna maruz. Bu hatıralar kalemin tasvirde kaçındığı hazin çizgiler halinde hep birlikte yığılıyorlar, çökertiyorlar beni.

Üstadın Kızıltoprak’daki evindeyim. Sezai Karakoç götürmüştü. Ben, Rasim, Sezai ağabey, üçümüz. Maraş’dan İstanbul’a geleli bir yıl bile olmamış. 1961 yılındayız. Üstadı sadece yazılarından ve şiirlerinden tanıyorum. Bu büyük insanı görmenin heyecanı ile taşıyordu kalbim yol boyunca. Şimdi karşımdayım, yirmi yaşındayım. Evde bizden başka uzunca bir süre Büyük Doğu’nun yazı işleri müdürlüğünü yürütmüş bir arkadaş var.

Üstad bana bakıyor. Soruyor: “Maraşlı mısın?”. “Evet efendim” diyorum. “Belli oluyor, tipik bir Maraşlısın.” Soruyor: “Ben Maraşlıya benziyor muyum?” “Hayır efendim.”

Sonra bir zarf uzatıyor bana. “Bunu Son Posta gazetesine vereceksin” ve ekliyor “Sana olan güvenim sonsuz.” Şaşıyorum. Gazetenin yerini de bilmiyorum. “Yazı iki saat içinde gazetede olmalı” diyor üstad. Üstadın Son Posta’da yayınlanan günlük yazılarından birisi. (Acaba Son Posta mıydı). Neyse Sezai Ağabey tarif ediyor bana usulca gazetenin yerini. Dışarı çıkıyorum. Yürüyorum. Evden epeyce uzaklaştım. Arkamdan birisi sesleniyor. Dönüyorum. Sezai ağabey balkonda.

“Yazıyı oku” diyor. Sezai ağabey, zarflı olduğu için beş dakika gördü görmedi öyleyse nasıl oluyor da ‘Bana sonsuz güven beslediğini’ söyleyebiliyor. Acaba Maraşlı olduğumuz için mi? Bu da tahmin etmiyor.

Üstadın dünyalar kadar saf ve temiz ruhunu tanımam için biraz zaman geçmesi gerekecek. Yolda yazıyı okuyorum. Hem de birkaç kez. Anadolu’dan büyük kente okumak için gelmiş bir genci tasvir ediyor. Allah’ım ne güzel. Üzerinde acemi

terzi elinden çıkmış olduğu belli olan bir elbise, bakışları içine gömülü bir genç. Onu öyle yakından tanıyorum ki. Üstadın en güzel yazılarından biri bu. Acaba bu yazıyı daha önce de okumuş muydum? Sanki okumuşum gibi geliyor bana. Ama öyle olsa unutmazdım.

Sonra düşünüyorum. Bu yazı benim içimden çekilip çıkarılmış olduğu için okumuşum gibi bir izlenim uyandırıyor. Bu genç adam diyor üstad kaybettiği güneşin ceket astarında saklı olduğundan habersiz. Vapurdan indim.

Eminönü, Sirkeci derken Babıali yokuşu. Yağmur yağıyor. İslanmaması için yazıyı büyük bir itinayla iç cebime koyuyorum. Gazeteyi bulup yazıyı veriyorum. İçimde bir sevinç var. Üstadıma kavuşmak için aynı yollardan geri dönüyorum. Bana güveniyor diyor içimden. Ve ondan sonra üstadla olan geceler...

Üstad gecenin zifiri karanlığında tek başına ortaya çıkmış bir yıldızdı. Bu yıldızın ışığına takılarak yolculuğa çıkan büyük bir gençlik oluştu. Sonsuzluk Kervanı'nın yolcuları. Anadolu ve Anadolulu genç adına içi en çok kanayan, ömrünün sonuna kadar da bu kaynaşığı sürdüren insan. Bu dünyadan göçtü, Allah'ına kavuştu. Bu büyük güneşin ışıkları asıl bundan sonra insanları aydınlatacak.

IV.3.3.2. ÜSTAD⁵⁸³

SURDA BİR GEDİK AÇTIK MUKADDES Mİ MUKADDES

EY KAHBE RÜZGAR ARTIK NE YANDAN ESERSEN ES

İşte bu iki mısra özetler üstadı. O Müslümanlığın en karanlık günlerinde, bu milletin cihan davasındaki iş bölümünde hakiki rolünü ve cephesini hissederek, şahlanmış bir kudret iradesiyle, tek başına, tek hedefe doğru, bütün enerjisiyle yek pare ve yekvücut olmaya doğru hamle etmiştir. Ve bu irade öylesine bir milli ideal hamlesi ki, taşıyanını insanlara fırlatıp atsa bile, peşinden büyük bir gençlik sökün ediyor ve açılan mukaddes gedikten içeri giriyor. O'nun ölünceye kadar yüreğini dolduran ve çarptıran mana, milleti yaşatmak için, canına varıncaya kadar, nefesine ait bütün kıymetleri topyekün feda etmeğe hazır olma iradesidir. O milletin ruh izbesinde saklı iştiyakı, bütün dolgunluğuyla kendi ruhunda duymuş fırlamış, haykırmış, yığınları şuurlandırmış, aydınlatmıştır. “Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak/ Haykırsam kollarımı makas gibi açarak”.

⁵⁸³ Yeni Devir, 2 Haziran 1983

Her şeyin bir zamanı var; ekmenin zamanı, ekileni biçmenin zamanı. O ülkeyi ölüm sularında tutmaya memur edilmiş, zindancıların ve işkencecilerin döneminde sesini yükseltmiştir, çekinmeden ve pervasızca. Tek başına isyan ve inkar bataklıklarını kurutmak için ayağa kalkmıştır. İşte bunun için Üstad Necip Fazıl tek başına bir milletin vicdanı olmuştur. Bu milletin ve bu gençliğin onu ta içten, sessiz ve gösterişsiz sevmesinin sebebi budur. Bu korkusuz millet oğlu, öyle bir dönemde ortaya çıkmıştır ki, toplum umutsuz bir yalnızlık içindedir; küfrün suru delinmez sanılmaktadır, totemler ve tabulardan geçilmemektedir. İşte böyle bir dönemde, Üstad İstanbul'u alan Yeniçerinin surda açmış olduğu deliğe eş, küfür surunu delmiştir. Bu yücelik ödevlisi, ödevini yerine getirmiştir. Şartların bütün umutları kırarak durumda olmasına rağmen O, inanmış bir kişi olarak görevini yerine getirmekten çekinmemiştir. "Surda bir gedik açtık mukaddes mi mukaddes/ Ey kahbe rüzgâr artık ne yandan esersen es."

İnanç, düşünce, sanat, edebiyat, ahlak ve davranış üstünlüğü, bütün bunlar onun kişiliğinde bütünleşmişti. O, Allah'ın birliğini ve kudretini ilan bütün bu sancaklarla donanmıştı. Ona deli gözüyle baktılar, öldürmek istediler, susturmak istediler, ne yaptılarsa olmadı. Realitenin şahlanmasını kim önleyebilirdi. Evet ekmenin de bir zamanı var ekileni biçmenin de. Her şeyin bilicisi Allah'tır.

IV.3.3.3. ZAMAN SENİ DAHA DA BÜYÜTECEK⁵⁸⁴

Her şeyin bittiği, sona erdiği sanıldığı zamanlar olur; dışarıdan bakıldığında savaş bitmiş, bayrak yırtılmış ve yere düşmüştür, saflar bozulmuş, silahlar susmuş, otağ yağmalanmış ve her şey kaybedilmiştir. Ama işte tam o sırada ortaya bir insan çıkar ve elini kaldırır, kana ve tere batmış bu el, insanı yeniden Allah'a çağırır. Allah'la insan arasına örülmüş olan duvarları ortadan kaldırmak için, bu elin havaya kalkması gerekliydi. Çorak ve çöl arazide ne kadar uğraşsanız güzel ürün alamazsınız. Ama ruhu Allah'a susamış bir toplumda bu el elbette cevapsız kalmayacaktı, bütün eller ona ulaşacaktı. Öyle de olmuştur. Büyük Doğu'nun uzattığı el karşılıksız kalmamış, bütün bir toplum ona elini uzatmıştır. Eller ve kalpler kaynaşmıştır bu çatının altında.

O, Üstad Necip Fazıl, büyük bir aşkla ortaya atıldı; bu aşk onun için yaşamının olağan şekliydi. Bu aşkın içinde inanç, şiir, bilgi, zeka kaynaşmıştı; işte o bu aşkla tarihten çıkarılmaya çalışılan bir milletin ta içindeki hasreti kavradı. O, İslam'ı kendi toprağında hüküm sahibi kılmak için mücadele verdi. Din sevgi ve

⁵⁸⁴ Yeni Devir, 2 Haziran 1983

bağının baskı altında toplum ruhunun en derin tabakalarında çekilmiş durduğunu biliyordu. İşte içindeki aşkla bu sevgiyi ve bu bağı tutuşturdu. O hep çağırıyordu: En güzeli en güzeli güzelin/ Habercisi habercisi ezelin/ Tellerinde şafak söken bir gelin/ Anneler, babalar, çocuklar gelin. O bir şölen, bir düğün gibi giriyordu zamana. Şuurla ve aşkla dolu olarak, Hiçbir zaman günü birlik bir endişesi, dünyacı bir kaygısı olmadı. Mimikleri bile ebediliğe bitişik olarak yaşadı. Düşmanları onu öylesine ateşli, öylesine şiddetli inkâr ettiler ki, bu inkâr ediş ona inanışın açık bir işareti, bir belgesiydi.

Ve yine bu inkâr gösteriyordu ki yıkıcı düşünceler ve aksiyonlar halkın derinliğine inememiş, yüzeyde kalmıştır. Onun için bir deprem gibi derinlerden gelen korkutuyordu inkârcıları ve onun için de bu kadar şiddetle inkâr ediyorlardı.

O İslam umut ve özlemini Türkiye’de şuur planına çıkarmış bir insandır. O inancından fıskıran söz kudreti, düşünce atılımı, eylemciliği ve sanat gücüyle toplumu yeniden anlamlandırıyor ve kuruyordu. O’na gösterilen tepkinin aşırılığı, hakikati şah damarından yakalamış olduğunun belirtisiydi. İnanışta şuurlanış ve canlanışın göstergesiydi.

Nasıl ki İslam geldiği zaman, ünlü Yedi Askı şairlerini gölgede bırakan, pörsütüp Kâbe duvarlarından indirten bir söz ve belagat mucizesi ve kudretiyle geldi. Bunun önünde bütün başlar eğilmek zorunda kaldı. Onun düşmanları ilkin bu büyük, aşılması mümkün olmayan edebi başarı karşısında yenik düştüler.

İlhamını ebedi mucize kaynağı Kur’an’dan alan Üstad da büyümlü bir dil ve üslup, erişilmez bir ses gücü ve ahengine sahipti. Kelam dünyasının padişahıydı. İşte düşmanlarını korkutan ve tepkilerin en aşırısına iten O’nun bu gücüydü. Ve O, şöyle sesleniyordu düşmanlarına: “Düşmanın sen benim ifadem ve hızımsın/ Gündüz geceye muhtaç, bana da sen lazımsın.”

Aziz Üstad zaman ilerledikçe sen büyüyeceksin.

IV.3.4. CEMAL SÜREYA

IV.3.4.1. CEMAL SÜREYA⁵⁸⁵

---

⁵⁸⁵ **Zaman**, 21 Ocak 1990

Bir şair daha göçtü, Cemal Süreya. İlk şiir kitabı Üvercinka çıktığında ben Maraş Lisesi'nde öğrenciydim. Şiirle ilgileniyor, çıkmakta olan edebiyat dergilerini izliyordum. Yıl 1958. Cahit Zarifoğlu ile birlikte Maraş'ın Sesi gazetesinde haftada bir gün sanat sayfası düzenliyorduk. Bir gün Cahit, gazetenin bürosuna geldi ve bana Üvercinka'yı uzattı. Okudum. Doğurgan, değişik ve güzel şiirler. Yeni bir şiir iklimine girmiştik. Pırıltılı bir zeka ile lirizm, kederci ve alaycı bir sır perdesi içinde kendisini gösteriyordu bu şiirlerde. Üvercinka'yı Cahit de sevmiş. Bana bir yazı yaz dedi. Ben de "Değişik Güzel" başlığı altında bir yazı yazdım. Bu yazı söz konusu gazetenin sanat sayfasında çıktı.

Cemal Süreya ile tanışmamız 1961 yılında oldu. Ben fakültede öğrenciydim. Beyazıt'ta bir pastanede oturduk. Arkadaşlarla birlikte Maraş'dayken çıkardığımız Hamle dergisini, yerel gazetelerde düzenlediğimiz sanat sayfalarını izlemiş. Doğrusu böylesine duyarlı ve dikkatli bir izleyici oluşu beni hayrette bırakmıştı. Bana kendisinin ilk eleştirmeni olduğumu söyledi ve "Değişik Güzel" yazısını hatırlattı. Diriliş'te çıkan şiirimi beğenmiş, Papürüs için şiir istedi. Daha sonra da birkaç kez görüşmemiz oldu Süreya ile. Kendinden memnun bir insandı. Hatta bu kendinden memnuluk bazen kendini beğenmişliğe dönüşüyordu. Yakışıklıydı.

2000'e doğru da portreler başlığı altında yayınlanan yazılarını izledim. İçinde şiiri barındıran, şiir idrakinin gücüyle gerçeğe inen, ince bir gözlemin ve kültür birikiminin ürünü olan güzel yazılardı. Sezai Karakoç'u anlatan bir yazısında bizim için "Özdenören kardeşler o yıllar Anadolu'ya Kafka yaratıkları salıyorlardı" diyordu. O yıllar dediği 1961'li 62'li yıllar.

İkinci Yeni akımı şiirimizde bir aşamadır. Garip şiirine bir tepki olarak doğmuş, şiirde imgeyi yeniden canlandırmıştır. Bana kalırsa bu şiir varlığını Demokrat Parti'ye borçludur. Şiddetli ve ağır bir otoriteciliğin baskısından kurtulan, kapalı bir toplum olmaktan çıkarak dünyaya açılan bir dönemin içine girmişti toplumumuz. İkinci Yeni'yi doğuran bu dönem olmuştur. Nitekim Süreya bir şiirinde (aklımda tam olarak kaldı mı bilmiyorum):

"Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız" diyor.

Böylece bilerek ya da bilmeyerek dünyaya açılan bir toplumun şiirini dillendiriyor.

Süreya şiirinde Divan Edebiyatı'nın imkânlarından da yararlanmıştı. Örnek:

Ben ömrümde böyle canlı saç görmedim

Her telinin içinde ayrı bir kalp çarpıyor

Bu örnekler çoğaltılabilir. Cemal'in şiirleri aynı zamanda iyimserdir. Buna karşılık Turgut Uyar'ın şiirleri sürekli bir yenilginin izlerini taşır.

Şiirimize renk katmış olan Süreya'yı da böylece anmış olalım.

IV.3.4.2. ÜVERCİNKÂ VEYA DEĞİŞİK GÜZEL⁵⁸⁶

Şiirimizin kokmuş, pislenmiş havasını kovalayarak yerine değişik ve temiz bir hava getiren ozanlarımız var. Birçokları kolay anlamak hastalığından kendilerini bir türlü kurtaramadıkları için, bu ozanların şiirlerine hemen sırtlarını çeviriyorlar. Sırtlarını çevirmekle kalsalar gene iyi. Beni en çok kızdıran şu veya bu dergide ileri geri laf etmeleri. Hem suçlu hem güçlü durumuna düşmeleri. Üstelik bununla da böbürlenmeleri. Ama zaman er geç güçlüyü güçsüzü ayıracaktır elbet. Çağın beğenisinden kendilerini sıyrmasını bilen bu ozanları, şiirimize getirdikleri yenilik güç ve güzellik için alkışlıyorum. Bugün bir Edip Cansever'in bir İlhan Berk'in bir Cemal Süreya'nın şiirimize getirdikleri yeniliği usu başında olan bir kişi yadsıyamaz.

Burada söz konusu edeceğim Cemal Süreya'nın Üvercinka adlı şiir kitabı, Sait Maden'in güzel bir kompozisyonu kitabın kapağını süslemiş. Yirmi dokuz şiir yer almış kitapta.

Cemal Süreya, güzeli değişik açıdan yakalamaya çalışan güzele başka bir yoldan ulaşmak için çırpınan bir ozan. Bu yol inişli çıkışlı, taşlık. Alışılmış yoldur düz yoldan gitmek varken ne diye kendimi boşu boşuna yorayım diyenler bulunabilir, var da. Ama bunlar yolun sonundaki güzelin, başka bir güzel, Değişik Güzel olduğunu unutuyorlar.

Cemal Süreya biçimci bir ozan, şiirin en önemli özelliğın bir biçim özelliği olduğu kanısında. Bazı şiirlerinde özü ihmal ediyor. Oysa bu iki ilke bir bütündür. Bunlardan birisi eksik veya aşırı olduğu zaman şiirde değerinden buna orantılı olarak yitirir. Onun asıl şiirleri özünde biçiminde değerini vererek yazmış olduğu şiirlerdir.

Cemal Süreya, şiirinde toplum ve aşk konuları üzerinde eğilmiş.

Uzun bir yolculuktan sonra, bir pınar başında veya bir kaynağın kıyısında dinlenen yolcu, ozanımızda yolu aştıktan amaca yettikten sonra dinleniyor.

---

⁵⁸⁶ Maraş'ın Sesi, 6 Mayıs 1958

Ozan şiirlerinde aşk ve toplum konuları üzerine eğilmiş. Hürlük, barış, sevgi. Bunlar kişioğlunu mutlu kılan şeyler. “Cıgarayı Attım Denize” şiirinin son kıt’ası şöyle:

Biz eskiden de en az böyleydik senlen
Bir bulut geçiyorsa onu görürdük
Bir minarenin keyfine diyecek yoksa onu
Bir adam boyuna yoksulluk ediyorsa onu
Ne zaman hürlüğün, barışın sevginin aşkına
Bir cigara atmışsak denize
Sabaha kadar yandı durdu”

“Knoto” şiirinde yirminci yüzyıl insanının içinde bulunduğu acıklı durumu, ne kadar derin ve kesin çizgilerle belirtmiş:

“Ben nereye gittimse bütün zulümlardı
Bütün açlıklardı kavgalardı gördüğüm
Kötülüklerin büsbütün egemen olduğu
Namussuz bir çağ bu biliyorsun

Garson rakı getir

Garsonun adı Hakkı

Ozan Afrika’yı diğer ülkelerden ayrı tutmuyor. Orada yaşayanların da insan olduğunu kabul ediyor. “Üvercinka” şiirinde:

Laleliden dünyaya doğru giden bir tramvaydayız
Birden nasıl oluyor sen yüreğimi elliyorsun
Ama nasıl oluyor sen yüreğimi el el
Sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
Bütün kara parçalarında

Afrika dahil

“Nehirler Boyunca Kadınlar Gördüm” şiirinde Anadolu kadınının değişmez kaderini çiziyor:

Bir sizinde yolunuz düşer memlekete

Sizde görürüstünüz bunları kadınlarda

Ödevleri yenilmek olan hep

Bıçakla kemik arasında

Susmayla ağlamak arasında

Yenilmek

Kadınlar

Yazımı “Gül” şiirinden aldığım bir parçayla bitiriyorum:

Ellerini alıyordum sabaha kadar seviyorum

Ellerin beyaz tekrar beyaz tekrar beyaz

Ellerinin bu kadar beyaz olmasından korkuyorum

İstasyonda tren oluyor biraz

Ben bazen istasyonu bulamayan bir adamım.

IV.3.5. SAİT ZARİFOĞLU

IV.3.5.1. SAİT ZARİFOĞLU⁵⁸⁷

Önce baba Niyazi Zarifoğlu bu dünyayı terk etti. Niyazi amca avukattı. Tasavvufa son derece vakıf, ince, zarif, bilgili, inançlı bir insandı. Bilgili derken, bilgi biriktirmiş bir insan değil, bilgiyi özümsemiş bir insandı. Bilgi kültürün hammaddesidir; gereklidir ama yeterli değildir; bilginin kültür haline gelmesi için ruhun ve zekanın süzgecinden geçmesi, mamul madde, yani fikir haline gelmesi gerekir. Niyazi amca da temelli bir düşünceden, köklü ve derin bir zevk ve idrakten doğan bir bilgi vardı. Bu özelliklerini çocukları da taşıdı. Yaşamaklar’da Cahit’e yazmış olduğu mektupları ve Cahit’in onun hakkında yazmış olduklarını okursanız ya da okumuşsanız bu söylediklerim daha iyi anlaşılır. Bir şiirinde de Cahit, kalbi Allah sevgisi ve aşkıyla dolu olan bu insanı şöyle anlatır: “Yaklaşan seherle

---

⁵⁸⁷ **Zaman**, 26 Ocak 1992

sözlüsün. Bir zamanlar/ Dağ taş ve toz toprak ve karlı yollar/ Ve buzullar arasında çağlayan sular da/ Aracıydın ekmeğine sevgili eşlerinin ve çocuklarının/ Evet/ Barışlasın bütün zamanlar/ Dar sessizliğe bu dağlar/ Bir yamaç kaymasını omuzlarsın yıllarla/ Biz ne gülücükler biliriz senden/ Ne rahmetler açıldı senden bize.”

Bu şiirin adı: Baba. Daha sonra Cahit kanser denen amansız hastalığın pençesine düştü, günlerce acılar içinde kıvrandı, o sonsuza bakan siyah gözlerini bu dünyaya yumdu. Arkasından eş ve evlat acısına dayanamayan anne göçtü. Bu içli ve güzel kadın her namazdan sonra şöyle dermiş: “Allah’ım kıldığım namazları bir paçavra gibi yüzüme fırlatma. Allah’ım beni bağışla.”

Ve nihayet Sait Zarifoğlu, Cahit’in ağabeyi, aralarında sanırım, bir yaş var. O da erken denilecek bir yaşta bu dünyadan ayrıldı. Elli bir yaşındaydı. Cahit’in hastalığını biliyorduk, onun için dua ediyor, Allah’ın himayesini istiyor ve kaçınılmaz sona kendimizi hazırlıyorduk. Ama Sait’in ölümü apansız oluyor. Şu son birkaç günden beri içimden “Yahu Sait’i ihmal ettik. Bir ziyaretine gitsem, halleşsek” diye geçiriyordum. Bir arkadaşına telefon açtım, inanılmaz, acı haberi aldım “Sait ölmüş haberin var mı?”, “Hangi Sait?”, “Sait Zarifoğlu”, “Ne zaman?”, “İki gün önce”. Telefon elimden düştü gibi. Cenazesine katılamadım. Yeni bir eve taşındığım için henüz telefon nakli olmadı, adresi de bilmedikleri için bulamamışlar. Sait, bir arkadaşına yemeğe davetli imiş. Davetli olan diğer arkadaşlarıyla birlikte evden ayrıldıktan hemen sonra, arabasına yaklaşırken, “Bana bir fenalık geldi” demiş, derhal hastaneye yetiştirmişler. Doktorlar ancak bir iki masaj yapabilmemiş, ama nafiye. Güzel ruhunu oracıkta teslim edivermiş. Kalp krizi. Birbiri ardından baba, kardeş ve anne ölümü, hele de Cahit’in insanı üzüntülere, bitimsiz üzüntülere salan ölümü onu çok sarsmıştı. Acısını belli etmiyordu, içine gömmüştü. Ama halinden ve tavrından acının sızdığını, kendisi ne kadar belli etmemeye, saklamaya çalışsa da, görüyorduk. Ömrünün en verimli diyebileceğimiz bir dönemde hayatını noktaladı. İnsan inanmak istemiyor bir türlü. “Her canlı ölümü tadıcıdır.” Doğru, inandık iman getirdik. Ama Sait’siz bir dünyada yaşamak, işte bu çok zor. Her başımız sıkıştığında, bir zora girdiğimizde, bir derdimiz olduğunda, bir işimiz olduğunda, bir sıkıntımız olduğunda, parasız kaldığımızda ona başvururduk. Sıcak, içten, sevecen kişiliği, sıcak bakışlarıyla yardımımıza koşar, elinden gelen gelmeyen her şeyi yapardı. Daha ilk gençlik yıllarından beri kendisini arkadaşlarına adamıştı. Maraş Lisesi’nde beraberdik. Kendisi benden bir sınıf üsteydi. Zeki ve çalışkandı. Olgundu. Kardeşi Cahit’i çok severdi ve çok iyi anlaşırlardı. Aralarında en küçük bir tartışmaya, bir küskünlüğe, bir didişmeye ben tanık olmadım. Bu iki kardeş arasındaki uyuma, sevgiye, bağlılığa gıpta ederdik. Ben derse çalışmaz, devamsızlık eder, bu yüzden de bütünlemeye kalırdım. Sait yazın o sıcak günlerinde dere tepe benim peşimde koşar, ders çalıştırırdı. Onun takibinden kurtulmak mümkün değildi. Liseyi bitirmemi Sait’e borçluyum desem yalan olmaz.

Yılmaz bir mücadele adamıydı, dirençli ve cesurdu. Kendi hayatını topluma adamıştı, daha doğrusu hayatını toplumla özdeşleştirmişti. 1960 ihtilalinden sonra, solcuların gemi azıya aldıkları o dönemde, İstanbul Hukuk Fakültesi'nde mescit açtırmak için rektör Sıddık Sami Önar'a karşı açmış olduğu savaş dillere destan oldu. Sonunda savaşı Sait kazandı ve mescidi açtırdı. Rahmetli Peyami Safa da işlek kalemi ve sağlam mantığıyla yazmış olduğu yazılarla Sait'i desteklemişti. Bütün ömrünü gece gündüz cömertçe milletine verdi. Sarsılmaz bir dava adamıydı. Kararlıydı.

Hayat bir armağan değil, canla başla çalışarak yerine getirilmesi gereken bir vazife. Sait bu ödevini yerine getirdi. Bütün talihsizliklere rağmen, yılmadan usanmadan. Kolumuz kanadımız kırıldı. Rabbim bu güzel insanı kendisine çekti. Bize düşense onun gözünü arkada bırakmamak.

IV.3.6. NECATİ POLAT

IV.3.6.1. NECATİ POLAT'IN ŞİİR KİTABI ÜZERİNE⁵⁸⁸

Elimde Necati Polat'ın şiir kitabı var: “Kalender”. Aylık Dergi yayınlarından. Güzel ve temiz bir baskı, birinci hamur kâğıda. Bir şiir kitabına yaraşacak biçimde. Polat, şiirlerini “alaturka parçalar”, “karışık sazlar”, batı müziği”, “zeyl”, “koru ve ümit arasında” başlıkları altında dört bölümde toplamış. Toplam 55 şiir yer alıyor kitapta. Şiirleri okudum bitirdim, sonra döndüm bir kez daha okudum, sonra bir kez daha. Ve sonunda nerede okuduğumu bir türlü hatırlayamadığım şu sözler takıldı aklıma: “Büyük nehirler büyük ruhlar gibidir: Dipleri hiçbir zaman aynı kalmaz.” İşte şiirlerin bende bıraktığı izlenim. Şair meçhulün uçurumlarına güvenle atılıyor. Her şeyi kurcalıyor, bir yerde karar kılmıyor.

Şairin hem başarısını, hem zaafını belirleyen etken: Ruhunu sürekli olarak mahmuzlaması. Ve bunun sonucu olarak da kelimler birbiri ardından sökün ediyor. İşte bunun için kelimeler Polat'ın şiirine pahalıya mal oluyor gibi. Şair bu cüretine kurban gidebilirdi, kelimeler birbirine ulana ulana, arada bir boşluk, bir intika bırakmazsınız şiir akıntısı oluşturmasaydı, Polat şiirini kelimelere yüklemeyi başaramamış olurdu. Bereket versin ki kelimelere takılıp kalmıyorsunuz, aynı kaderin tehdidi altında birbirlerine sarılmış kelimelerin içindeki şiir akıntısına kapılıyorsunuz. Şairin içindeki şiir zenginliği, şiirin saltanat arabasında coşkuyla,

---

⁵⁸⁸ Yeni Devir, 17 Şubat 1984

engel tanımadan gidişi, ve herhalde yaradılışının gerektirdiği hayata ihanet etmeyişi, şiirini kurtarıyor. Ama yine de bir dengeye ihtiyacı olduğu muhakkak. İşte o zaman şiirdeki fazlalıklar ortadan kalkacak, şiiri mükemmelleşecek Polat'ın.

Şairin kaderi yaradışın normal insanlara bahsettiği talihin tamamıyla zıddıdır; o hayatı yakarak yaşar. Onun iç dünyası yeni yeni oluşlara sahne olan, hareketli bir dünyadır. Ama bu şairi sabırsızlığa sürüklememelidir. O şiiri içinde ağırlamasını bilmelidir. Polat'ın şiirinde eksik olan bu. Belki şairin kendisi de farkında bunun. Nitekim şöyle diyor: “Ama şu şair tavrına bakıp da siz/ Nasıl da yadırgamıştınız hatırlayın hani.” Ve yine şu mısralar: “Ama birden/ hayata/ kapılmak gibi bir şey.../ hani insan bilinçsizce koşar da/ anlar bir yere varınca:/ umar yok./ her haberle yeni bir dal koparılmıştır içinden/ her adımın hesabı anlamsızca bir özlem/ gibi acı, serzeniş kaplar içini/ neymiş hayat, uğruna didindiğin ne/ hep aynı değil miyiz ve ölüyoruz işte:/ bir kadın/ öyle/ bakınca vitrinlere.”

İçerik olarak şiirler hayat yüklü; ideolojik boyut bu hayatın içinde deviniyor, şair bunun için kendisini zorlamıyor, şiirini tatsızlaştırmıyor, ısmarlama hale getirmiyor.

Şiirden uzaklaşmış bir ortamda, Polat şiirleriyle, şu ölü dönemin bitmesine yardımcı oluyor.

IV.4. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN OĞLU KEREM'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE YAZDIĞI YAZI

IV.4.1. KEREM ÖZDENÖREN

IV.4.1.1. OĞULCUĞUM⁵⁸⁹

Şimdi içime bir yağın hatıra hücum ediyor ve bu birbiri içine girmiş hatıraların arasından birini seçip çıkaramıyorum. Daha doğrusu bu hatıralar yumağından birisini diğerlerinden ayırmak mümkün değil. Şu yeryüzünde her şeyin hem iyi tarafı vardır, hem de kötü. Bu insanın bakışına göre değişir. Örneğin bir

---

⁵⁸⁹ Yeni Devir, 28 Temmuz 1987

bakışa göre doğa canlıların bir çarpışma alanıdır; sanki her şey her şeye düşmandır, birbirine saldırmaktadır. Ama bir başka bakışa göre de doğada bir uyum, bir ahenk vardır. Kâinat, yıldızların cümbüşüyle doludur. Ay her gece çıkar, yumuşak ışıklarıyla bizi aydınlatır, güzel ve renkli dünyalara götürür. Güneş ışıklarıyla bize yardımcıdır. Ağaçlar, meyveler, sular insanın emrine verilmiştir. Yani demek istiyorum ki her şey insanın bakışına göre değişiyor. Meşhur hikâyedir; bir bardak yarısına kadar suyla doluymuş, kötümser insan bu bardağın yarısı boş, iyimser insan ise bu bardak yarısına kadar dolu demiş.

Ben bu sabah yukarıdaydım, yani fen tepede. Sabah bir bülbül sesiyle uyandım. Bilmem sen hiç fark ettin mi, buralarda bir hayli bülbül var. Balkona çıktım. Çöp çukuruna uzanıp, kaybolan küçük yoldan bir oduncu geliyordu. Sırtında bir funda yükü vardı. Bulutsuz gök pırıl pırıldı. Karşıdaki şehir varoşları hâlâ elektrik ışıklarıyla süslüydü. Ağaçlar, cıvıldaşan kuşlarla yüklüydü. Rüzgâr hafif esiyordu, fen tepeden şehre doğru, tatlı, sevgi dolu, candan. Oduncu ağır ağır çıkıyordu ağaçların arasından. İşte bildiğin o patika yoldan. Birden şöyle düşündüm: Oduncunun elindeki değnek elmaslarla süslü bir asa oldu. Başında bir taç vardı. Sırtında kan kırmızı bir manto. Oduncu değil, sanki bir kral. İşte bir bakış meselesi. Sonra yanımda birdenbire Kerem hâsıl oldu. Öylesine mutluydu ki, “Ne güzel babacığım, ne güzel” diyordu. Sonra Kerem ağaçların arasından kanatlarını çırpıp çırpıp yitip gitti.

İşte böyle üstüme üstüme geliyor yalnızlığın gülmeleri. Kerem o güzel gülmeleriyle uçup giderken ancak “bağışla oğlum, bağışla beni” diyebildim. Ve o yüzünün üzerinden elini şefkatle geçiren gölgelerin arasından çekip gitti.

Ben öyle kalakalmışken, bir de baktım Kerem yine yanımda. “Ben cennet kuşuyum babacığım benim bir yanım yalan, öbür yanım gerçek, her gerçek olan şeyin yalan tarafı ve bütün hayallerin gerçeğiyim” dedi ve tekrar uçup gitti.

SONUÇ

Alaeddin Özdenören, Türk edebiyatının önde gelen şair ve yazarlarından. Onun şiirini anlamada bizlere yol gösterecek olan anahtar kelime lirizmdir. İlk şiirini kaleme aldığı on yedi yaşından, son nefesini verdiği ana kadar hep lirizmin peşinde koşmuş bir isimdir. Musiki ve kelime seçiminde gösterdiği titizlik şairin nicelik itibarıyla az şiir yazmasına neden olmuştur. Kendi deyişiyle Özdenören, bir “kelime avcısıdır.” İlk dönem yazdığı şiirlerinde bireysel meseleler, bireyin kendi iç yaşantısı biraz daha ön plandadır. Şairin Sezai Karakoç’la tanışmasının ardından şiirinde de farklı bir ivme görülür. Medeniyet değişimi sürecinde toplum olarak yaşanan problemleri, modernizmin getirdiği açmazları aşırı soyutlamalara kapılmadan modern Türk şiiri kalıpları içerisinde ele almıştır. Bu durum sadece şiirleri için geçerli değildir. Alaeddin Özdenören, deneme ve köşe yazılarında da sosyokültürel meseleleri metafizik gerçekleri yadsımayacak bir şekilde kaleme almıştır. Denemeleri, çağın problemlerine çözümler sunan, materyalizmin getirdiği buhranlardan kurtulmanın yollarını arayan bir yapıdadır. Özdenören, bu problemleri o güne kadar pek de denenmemiş bir şekilde felsefi zeminle birlikte ele alır. Çağın problemlerini felsefi açıdan ve neden-sonuç ilişkisi içinde ele alması, problematik bir şekilde ortaya koyduğu meseleleri bir aydın edasıyla sonuçlandırması, Özdenören’i çağdaşı diğer isimlerden ayıran en önemli özelliklerdir.

Alaeddin Özdenören’in sanat ve edebiyat dünyasındaki yerini anlamada bizler için birer anahtar işlevini gören gençliğinin ilk yıllarından itibaren içinde bulunduğu arkadaş grubudur. Edebiyatı ciddi bir uğraşı olarak seçen bu arkadaş grubuna dahil olarak, sonraki yıllarda Necip Fazıl ve Sezai Karakoç’la tanışmasıyla daha da şekillenecek olan edebi şahsiyeti için önemli bir zemin oluşturur. Bu arkadaş grubunu anlamak Alaeddin Özdenören’in sanatını anlamakla neredeyse eş değer konumdadır. Çünkü, Özdenören’in edebi ilgileri ve kendini besleyen okumaları bu çevrede şekillenmeye başlamıştır.

Alaeddin Özdenören, gerek denemelerinde gerek köşe yazılarında meselenin derinine inmenin önemini ilk eserlerinden başlayarak kavramış bir isimdir. O, İslami kimliğiyle tanınmasına rağmen eserlerinde hiçbir zaman inandığı şeyleri okuyucusuna dayatmamıştır. Düz yazılarında anlatımındaki şiirsellik hemen dikkat çekicidir. Şiir olsun deneme olsun tüm eserlerinde bütün teknikleri ve incelikleri görmekteyiz. Büyük sanatkârlardan edindiği etkilenmelerle kendi özgün sanatını bulmuş ve bunu da önemli bir noktaya ulaştırabilmiş biridir.

Alaeddin Özdenören, kırk beş yılı aşan sanat hayatında yazdığı eserleriyle kavram kargaşasını gidermeye çalışmış, medeniyet ve kültürümüzün yeni nesiller tarafından tanınmasını sağlamıştır. İslami duyarlılıkla yazdığı eserlerinde modern dünyanın açmazlarına dikkat çekmiştir. Sonuç olarak Alaeddin Özdenören, şair ve yazarlığıyla Türk edebiyatında kendisine seçkin bir yer edinmiş, kendisinden sonra gelen pek çok ismi etkilemiş bir sanatçıdır.

V.BÖLÜM

ALAEDDİN ÖZDENÖREN BİBLİYOGRAFYASI

V.1. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN ŞİİRLERİNİN VE DENEME YAZILARININ KRONOLOJİSİ

V.1.1. ÖZDENÖREN'İN DERGİ VE GAZETELERDE YAYINLANAN ŞİİRLERİ

- “Ağrı”, *Gençlik*, 21 Ocak 1958, (Fikir-Sanat sayfası: Ali Kutluay-Rasim Özdenören)
- “Tutsak İnsan”, *Gençlik*, 25 Şubat 1958, (Fikir-Sanat sayfası: Ali Kutluay-Rasim Özdenören)
- “Küçük Şehirden”, *Gençlik*, 25 Mart 1958, (Fikir-Sanat sayfası: Ali Kutluay-Rasim Özdenören)
- “Bir Gün Başlangıcında Düşünceler”, *Hamle*, Mart 1958, Sayı:21
- “Habersiz”, *Hamle*, Nisan 1958, Sayı:22
- “Atamın Elleri”, *Gençlik*, 10 Kasım 1958
- “Bir Takım Yoklar”, *Gençlik*, 16 Aralık 1958, (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Adil Erdem Beyazıt)
- “Ağrı”, *Diriliş*, S.2, İkinci Dönem/Aylık, Nisan 1966, s.43
- “Kalbim Sağ Yanımda”, *Diriliş*, S. 10-11-12, İkinci Dönem/Aylık, Ocak-Şubat-Mart 1967, s.45
- “Kafkasya”, *Edebiyat*, 1.Yıl, S.7-12, 1969-1970, s.2
- “Ay Şiiri”, *Edebiyat*, 2. Yıl, S. (12)+1, Mayıs 1970, s.3
- “Yalnızlık Bir Adtır”, *Edebiyat*, 3. Dönem, S. (19)+1, Kasım 1971, s.6
- “Sır”, *Edebiyat*, 3. Dönem, Sayı (19)+2,Aralık 1971, s.6
- “Bozgun”, *Edebiyat*, 3. Dönem, S. (19)+5, Nisan 1972, s.6
- “Habersiz”, *Edebiyat*, 3. Dönem, S. (19)+6, Haziran 1972, s.4
- “Yıkandıkça Azgınlaşan Bir Ateş Gibi”, *Edebiyat*, 4. Dönem, S. 3, Haziran 1973, s.8

- “Narin Irmaklar”, *Edebiyat*, 5. Dönem, S. 1, Şubat 1975, s.3
- “Sayıklayış”, *Diriliş*, S.11, Dördüncü Dönem/Aylık, Temmuz 1975, s.74
- “Ölüm ve Adam Kadın”, *Diriliş*, S.12, Dördüncü Dönem/Aylık, Ağustos 1975, s.71-72
- “Yağmur”, *Diriliş*, S.16, Dördüncü Dönem/Aylık, Aralık 1975, s.126
- “Anış”, *Diriliş*, S.20/1, Dördüncü Dönem Pazartesi Perşembe Günlüğü, Mayıs 1976, s.2
- “Dağ”, *Mavera*, S.2, Yıl.1, Ocak 1977, s.1-4
- “Hüzün Uçurumları”, *Mavera*, S.2, Yıl.1, Ocak 1977, s.1-4
- “Visal”, *Mavera*, S.2, Yıl.1, Ocak 1977, s.1-4
- “Kalanlar”, *Mavera*, S.2, Yıl.1, Ocak 1977, s.1-4
- “Gök Duvarları”, *Mavera*, S.8, Yıl.1, Temmuz 1977, s.1
- “Hüzün Yılları”, *Mavera*, Yıl. 2, S.18, Mayıs 1978, s.1
- “Sığınma”, *Mavera*, Yıl.3, S.34, Eylül 1979, s.1
- “Afganistan Savaşımız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1979
- “Kerem’e Ağıt”, *Mavera*, Yıl.10, Cilt.10, S.111, Mart 1986, s.6
- “Yalnızlığımızdır”, *Mavera*, Yıl.10, Cilt.10, S.115, Temmuz 1986, s.2
- “Hasret”, *Mavera*, Yıl.11, Ocak 1987, S.121, s.14
- “Kerem’in Çantası”, *Mavera*, Yıl.11, Cilt.11, S.124, Nisan 1987, s.7
- “Gök Duvarları”, *Mavera*, Yıl.13, Cilt.13, S.145, Ocak 1989, s.19
- “Dökülüş”, *Mavera*, Yıl.14, Cilt.14, Ocak 1990, S.157, s.4
- “Uygun Değilim”, *Mavera*, Yıl.14, Cilt.14, Mart 1990, S.160, s.3
- “Ölebilirim”, *Mavera*, Yıl.14, Cilt.14, Ağustos 1990, S.164, s.3
- “Cahit Deyince”, *Kayıtlar*, S.2, Aralık 1990, s.3

- “Gök Duvarları”, *Kayıtlar*, Yıl.3, S.27, Ocak 1993, s.4
- “Kayalardan Akan”, *Kayıtlar*, Yıl.3, S.31, Mayıs 1993, s.3
- “Bağışla Beni”, *Kayıtlar*, Yıl.4, S.38, Aralık 1993, s.4
- “Ayak Sesleri”, *Kayıtlar*, Yıl.5, S.45, Haziran 1995, s.8
- “Kaçak”, *Simya*, Sayı:2, Aralık-Ocak 1997
- “Bitmeyecek Sevgili”, *Hece*, Yıl. 2, Ocak 1998, S.13, s.10-13
- “Yürüyen Dünya”, *Yedi İklim*, On birinci cilt, S.104, Kasım 1998, s.4
- “İskilipli Atıf Hocam”, *Ay Vakti*, S.7, Nisan 2001
- “Kokulu Dumanlar”, *Ay Vakti*, S.10, Temmuz 2001
- “Sonsuz Kar”, *Hece*, Yıl.5, Mayıs-Haziran-Temmuz 2001, S.53-54-55, s.474
- “Anneye Mektup”, *Ay Vakti*, S.18, Mart 2002
- “Yalnızlığımızdır”, *Ay Vakti*, S.34-35, Temmuz-Ağustos 2002
- “Büyütme Fırını”, *Ay Vakti*, S.25-26, Ekim-Kasım 2002
- “Büyük Doğu”, *Ay Vakti*, S.15, Aralık 2001
- “Kalanlar”, *Ay Vakti*, Yıl.3, S.27, Aralık 2002, s.5
- “Bozgun”, *Hece*, Yıl.6, Aralık 2002, S.72, s.6-7
- “Yaz Boz Tahtası”, *Ay Vakti*, S.29, Şubat 2003
- “Yaz Boz Tahtası Üç”, *Ay Vakti*, Yıl.3, S.30, Mart 2003, s.2
- “Yaz Boz Tahtası Dört”, *Ay Vakti*, Yıl.3, S.31, Nisan 2003, s.1

V.1.2. ÖZDENÖREN’İN DERGİLERDE YAYINLANAN DENEME YAZILARI

- “Dergilerde”, *Hamle*, Şubat 1958, Sayı:20
- “Boyut”, *Edebiyat*, 4. Dönem, S. 2, Mayıs 1973, s.1

- “Divan Şiiri Savunma İstemez”, *Edebiyat*, 4. Dönem, S. 4, Eylül 1973, s.1
- “Uzanti”, *Edebiyat*, 4. Dönem, Sayı 7, Şubat 1974, s.1
- “Hicret’in Açıklaması”, *Edebiyat*, 4. Dönem, Sayı 10, Ekim 1974, s.1
- “Hicreti Açıklanması II”, *Edebiyat*, 5. Dönem, Sayı 1, Şubat 1975, s.4
- “Eğitime Bakış”, *Diriliş*, S.18, Şubat 1976,s. 206-208, Dördüncü Dönem/Aylık
- “Karşılaştırma”, *Mavera*, S.1, Yıl.1, Aralık 1976, s.24
- “Ağ Bozumu”, *Mavera*, S.2, Yıl.1, Ocak 1977, s.28
- “Hayal ve Gerçek”, *Mavera*, S.4, Mart 1977, s.48
- “Adalet” , *Mavera*, S.6, Yıl.1, Mayıs 1977, s.11
- “Siret-i Nebi Dolayısıyla” (Çeşitlemeler), *Mavera*, S.81, Yıl.1, s.31
- “İdealizm ve Materyalizm”, *Mavera*, S.10, Yıl, 1, Eylül 1977, s.28
- “Bir Festival Ki” (Çeşitlemeler), *Mavera*, S.10, Yıl, 1, Eylül 1977, s.45
- “Sorumluluk”, *Mavera*, Yıl. 1, S.11, Ekim 1977, s.8
- “Fethi Ağabey” (Anı), *Mavera*, Yıl.1, S.12, Kasım 1977, s.12
- “Ayinler” (Çeşitlemeler), *Mavera*, Yıl.2, S.13, Aralık 1977 ,s.57
- “Ayinler”(Çeşitlemeler), *Mavera*, Yıl.2, S.14, Ocak 1978, s.43
- “İki Okulun Türk Toplumuna Üzerine Olan Etkileri”, *Mavera*, Yıl.2, S.16, Mart 1978, s.29
- “İki Okulun Türk Toplumunun Üzerine Etkileri”, *Mavera*, Yıl.2, S.17, Nisan 1978, s.17
- “Sorumluluk”, *Mavera*, Yıl. 2, S.18, Mayıs 1978, s.25
- “Sorumluluk”, *Mavera*, Yıl.2, S.20, Temmuz 1978, s.16
- “İşaret Çocukları”(İnceleme), *Mavera*, Yıl.2, S.24, Kasım 1978, s.14
- “Devlet”, *Mavera*, Yıl.3, S.25, Aralık 1978, s.7
- “79 Siyasetinde Belirginleşen Bir Vaka”, *Mavera*, Yıl.4, S.38, Ocak 1980, s.14

- “Afganistan Dolayısıyla Belirginleşen Tavırlar”, *Mavera*, Yıl.4, S.39, Şubat 1980, s.33
- “İnsanın Yeri”, *Mavera*, Yıl.6, Cilt.6, S.61, Aralık 1981,s. 13
- “İsrail Türkiye Savaşı Çıkabilir mi?” (Yorumlu Haber), *Mavera*, Yıl.6, Cilt.6, S.69, Ağustos 1982, s.1
- “İnsan’a Bakış”, *Mavera*, Yıl.10, Cilt.10, S.115, Temmuz 1986, s.10
- “Düzenlerin Kaynağı Problemi”, *Mavera*, Yıl.10, Cilt.10, S.118, Ekim 1986, s.14
- “Sırların Bilgini”, *Kayıtlar*, Yıl.3, S.31, Mayıs 1993, s.7
- “Unutulmuşlar Bir”, *Kayıtlar*, Yıl.5, S.43, Nisan 1995, s.6
- “Unutulmuşlar Üç”, *Kayıtlar*, Yıl.5, S.45, Haziran 1995, s.6
- “Yalnızlığın Sürgünü”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:6, Temmuz 1997
- “Unutulmuşluklar”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:7, Ağustos 1997
- “Açıklama”, *Yedi İklim*, On birinci Cilt, S.91, Ekim 1997, s.45
- “Unutulmuşluklar”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:9, Ekim 1997
- “Unutulmuşluklar”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:10, Kasım 1997
- “Unutulmuşluklar”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:11, Aralık 1997
- “Unutulmuşluklar”, *Edebiyat Ortamı*, Yıl:1, Sayı:12, Ocak 1998
- “Senem Rüzgarları”, *Yedi İklim*, On birinci cilt, S.98, Mayıs 1998, s.34
- “Vahşet”, *Yedi İklim*, On birinci cilt, S.99, Haziran 1998, s.30
- “Peltek Vaiz ve Ben”, *Yedi İklim*, On birinci cilt, S.112, Temmuz 1999, s.56
- “Başıma Öyküler Yağıyor”, *Ay Vakti*, Yıl.1, S.5, Şubat 2001, s.yok
- “Uzun Yürekli Nehir”, *Ay Vakti*, S.8, Mayıs 2001
- “Kum Yazıları”, *Ay Vakti*, S.9, Haziran 2001
- “Kimin Yürüyüşünü Taklit Ediyoruz?”, (Anı)*Ay Vakti*, S.11, Ağustos 2001
- “Şiirin Resmi Yahut Bir Leyla Düşü”, *Ay Vakti*, S.14, Kasım 2001

- “Şiirin Resmi Yahut Bir Leyla Düşü-II”, *Ay Vakti*, S.15 Aralık 2001
- “Yalnızlığım Yalnız Değil”, *Hece*, Yıl.5, Aralık 2001, S.600, s.28-29
- “Kapı”, *Hece*, Yıl.6, Şubat 2002, S.64, s.27-29
- “İnsanın Zıhdanı”, *Hece*, Yıl.6, Nisan 2002, S.64, s.27-29
- “İnsan Şiirin Çobanıdır”, *Hece*, Yıl.6, Nisan 2002, S.64, s.27,29
- “Kayan Yıldız; Akif İnan”, *Ay Vakti*, Yıl.2, S.20, Mayıs 2002, s.yok
- “Şiir Şairin Servetidir”, *Hece*, Yıl.6, Eylül 2002, S.69, s.17-30
- “Aşklar da Boy Verir”, *Hece*, Yıl.6, Ekim 2002, S.70, s.10-19
- “Kuşatma”, *Hece*, Yıl. 6, Kasım 2002, S.71, s.11-23
- “Nehre Bakan Dağlardan”, *Hece*, Yıl.6, Aralık 2002, S.72, s.48-58
- “Ozanın Göstergeleri”, *Hece*, Yıl. 7, Ocak 2003, S.73, (Diriliş Özel Sayısı), s.108-116
- “Görülmemiş İnsanlar Panayırı”, *Hece*, Yıl. 7, Şubat 2003, S.74, s.13-28
- “Çocuğan Ve/Veya Sessiz Haykırışlar I”, *Hece*, Yıl.7, Mart 2003, S.75, s.14-24
- “Kılıç ve Kadeh”, *Yedi İklim*, On altıncı cilt, S.158, Mayıs 2003, s.3
- “Şiir Duası”, *Ay Vakti*, S.33, Haziran 2003
- “Sevgili Hakkı”, *Hece*, Yıl, 7, Eylül 2003, S.81, s.65
- “Remzi Matur’a”, *Hece*, Yıl. 7, Eylül 2003, S.81, s.66-68
- “Osman Can’a”, *Hece*, Yıl.7, Eylül 2003, S.81, s.71-72
- “Merve Özdenören’e”, *Hece*, Yıl.7, Eylül 2003, S.81, s.73-76
- “İrasim Gardaşım”, *Hece*, Yıl.7, Eylül 2003, S.81, s.63-64
- “Hüseyin Su’ya”, *Hece*, Yıl.7, Eylül 2003, S.81, s.69-70
- “Uzakta Bir Kör Düğüm”, *Hece*, Yıl.7, Ekim 2003, S.82, s.7-15
- “Bir Cinayetin Tahlili I”, *Hece*, Yıl.7, Kasım 2003, S.83, s.20-33

“Bir Cinayetin Tahlili II”, *Hece*, Yıl.7, Aralık 2003, S.84, s.14-22

“Ölümün Gülümseyen Yüzü”, *Hece*, Yıl.11, Haziran Ağustos 2007, S.126-128
(Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı), s.315-316

V.2. ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN GAZETE YAZILARININ KRONOLOJİSİ

V.2.1.MARAŞ’IN MAHALLİ GAZETELERİNDE YAZDIĞI YAZILAR

“Güreş Kulübü”, *Hizmet*, 3 Temmuz 1957

“Çocuk Kütüphanesi”, *Hizmet*, 17 Temmuz 1957 (Gültekin Yazıcıoğlu ile beraber)

“Çocuk Kütüphanesi”, *Hizmet*, 18 Temmuz 1957 (Dünden devam)

“Yeni Türk Şiiri”, *Hizmet*, 24 Temmuz 1957

“Sanatçının Yaratıcılığı”, *Hizmet*, 2 Nisan 1958 (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Cahit Zarifoğlu)

“Dergilerde”, *Hizmet*, 29 Nisan 1958, (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Cahit Zarifoğlu)

“Üvercinka veya Değişik Güzel”, *Maraşın Sesi*, 6 Mayıs 1958

“Şair ve Yalnızlık”, *Hizmet*, 21 Mayıs 1958, (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Cahit Zarifoğlu)

“Konu”, *Hizmet*, 11 Haziran 1958, (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Cahit Zarifoğlu)

“Şiir”, *Gençlik*, 19 Mayıs 1958, (Fikir-Sanat sayfası: Ali Kutluay-Rasim Özdenören)

“Basın Hür Olmalıdır”, *Gençlik*, 30 Eylül 1958

“Anlatamadığım”, *Gençlik*, 11 Ekim 1958

“Türkçülük ve Türkçecilik-I”, *Gençlik*, 18 Ekim 1958

“Türkçülük ve Türkçecilik -II”, *Gençlik*, 19 Ekim 1958

“Türkçülük ve Türkçecilik-III”, *Gençlik*, 21 Ekim 1958

“Yır Nedir”, *Gençlik*, 24 Ekim 1958

“Küstahlık”, *Gençlik*, 7 Kasım 1958

“Bir Tartışma”, *Gençlik*, 25 Kasım 1958, (Fikir-Sanat sayfası:Alaeddin Özdenören-Adil Erdem Beyazıt)

“Bir Temsil Ve Düşündürdükleri”, *Gençlik*, 4 Şubat 1959

“Filimciliğimiz”, *Gençlik*, 5 Nisan 1959, (Fikir-Sanat Sayfası:Alaeddin Özdenören-Adil Erdem Beyazıt)

V.2.2. YENİ DEVİR GAZETESİNDE YAZDIĞI YAZILAR

“Deccal Fitnessi”, *Yeni Devir*, 5 Kasım 1977

“Gülme”, *Yeni Devir*, 6 Kasım 1977

“Din ve Özgürlük-I”, *Yeni Devir*, 12 Kasım 1977

“Din ve Özgürlük-II”, *Yeni Devir*, 13 Kasım 1977

“Ekonomist Okul ve Bir Sav-I”, *Yeni Devir*, 19 Kasım 1977

“Ekonomist Okul ve Bir Sav-II”, *Yeni Devir*, 20 Kasım 1977

“Dönüm Noktası”, *Yeni Devir*, 29 Kasım 1977

“Temelsiz Genellemeler”, *Yeni Devir*, 2 Aralık 1977

“Geçersiz Çıkarımlar”, *Yeni Devir*, 4 Kasım 1977

“Planın Nitel Yönü-I”, *Yeni Devir*, 10 Kasım 1977

“Planın Nitel Yönü-II”, *Yeni Devir*, 11 Kasım 1977

“Ekonomik Büyüme ve Ekonomik Gelişme”, *Yeni Devir*, 17 Kasım 1977

“Kurumlar”, *Yeni Devir*, 18 Kasım 1977

“İstifaların Nedeni-I”, *Yeni Devir*, 24 Kasım 1977

“İstifaların Nedeni-II”, *Yeni Devir*, 25 Kasım 1977

“Riyakarlık”, *Yeni Devir*, 31 Kasım 1977

“Cemiyet Düşmanları”, *Yeni Devir*, 1 Ocak 1978

“Azınlık Tahakkümü”, *Yeni Devir*, 7 Ocak 1978

“Sermaye Paradoksu ve Türkiye”, *Yeni Devir*, 8 Ocak 1978

“Devlet ve Toplum”, *Yeni Devir*, 14 Ocak 1978

“Oyun İçinde Oyun”, *Yeni Devir*, 15 Ocak 1978

“Devlet ve Adam”, *Yeni Devir*, 21 Ocak 1978

“Umut”, *Yeni Devir*, 22 Ocak 1978

“İnsan Düşünecektir”, *Yeni Devir*, 28 Ocak 1978

“Kişilik”, *Yeni Devir*, 29 Ocak 1978

“Farklar”, *Yeni Devir*, 4 Şubat 1978

“İlk Yöntem”, *Yeni Devir*, 5 Şubat 1978

“Eğitim ve Toplum”, *Yeni Devir*, 11 Şubat 1978

“Çare”, *Yeni Devir*, 12 Şubat 1978

“Kıyam”, *Yeni Devir*, 18 Şubat 1978

“Bütünlük”, *Yeni Devir*, 25 Şubat 1978

“Özgürlük”, *Yeni Devir*, 26 Şubat 1978

“Amaç”, *Yeni Devir*, 4 Mart 1978

“Dua”, *Yeni Devir*, 6 Mart 1978

“Özgürlük”, *Yeni Devir*, 12 Mart 1978

“Samimiyet”, *Yeni Devir*, 18 Mart 1978

“Devlet ve Devlet Adamı”, *Yeni Devir*, 19 Mart 1978

“Devlet Adamı-I”, *Yeni Devir*, 25 Mart 1978

“Devlet Adamı-II”, *Yeni Devir*, 26 Mart 1978

“Savurganlık”, *Yeni Devir*, 1 Nisan 1978

“İki Yorum”, *Yeni Devir*, 2 Nisan 1978

“Bir İnanç Eri”, *Yeni Devir*, 8 Nisan 1978

“Uygarlık Farkı”, *Yeni Devir*, 15 Nisan 1978

“Çıkar Yol”, *Yeni Devir*, 22 Nisan 1978

“On Bir Yıl Önce Söylenen Gerçek”, *Yeni Devir*, 23 Nisan 1978

“Manzara”, *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1978

“Köle Ambargoyu Kaldıramaz”, *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1978

“Anarşi”, *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1978

“Yerimiz”, *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1978

“Hıra”, *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1978

“Bürokrasi”, *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1978

“Pencere”, *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1978

“Gerçekleri Çarpıtmak”, *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1978

“Bir Gazetenin Anatomisi”, *Yeni Devir*, 3 Haziran 1978

“Saygınlık ve Ötesi”, *Yeni Devir*, 4 Haziran 1978

“Katı Gelenekçilik-I”, *Yeni Devir*, 10 Haziran 1978

“Katı Gelenekçilik-II”, *Yeni Devir*, 11 Haziran 1978

“Ekonomik Çıkmaz”, *Yeni Devir*, 17 Haziran 1978

“Donmuş Fikirler”, *Yeni Devir*, 18 Haziran 1978

“CHP ve Yenilik”, *Yeni Devir*, 24 Haziran 1978

“Gizlenmek İstenen Gerçekler”, *Yeni Devir*, 25 Haziran 1978

“Alınacak Dersler”, *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1978

“Aydın Gezisinin Duyurdukları”, *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1978

- “Nasıl Bir Şartlanma”, *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1978
- “Özür” (Bu yazı gazetenin eline geçmediği için yayınlanmamıştır), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1978
- “Sosyoloji Ders Kitapları ve Din”, *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1978
- “Sosyoloji ve Ders Kitapları-II”, *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1978
- “Soljenitsin’in İkilemi”, *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1978
- “Soljenitsin’in İkilemi-II”, *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1978
- “Bir Açık Oturum Üzerine”, *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1978
- “Görev”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1978
- “Hayâ İmanın Parçasıdır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1978
- “MSP tarihi Bir Zarurettir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1978
- “Bir Politikacının Portresi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1978
- “Milletin Saati Gelecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1978
- “Terazinin Dengesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1978
- “Hazin Sonuçlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1978
- “Kimin Hükümeti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1978
- “Halka Saygı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1978
- “Maliye Bakanı ve Yalan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1978
- “Dayanaksız Hükümet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1978
- “Çağdaş Kararlar ve Sömürü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Eylül 1978
- “Erbakan’ın Barış Teşebbüsü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1978
- “Emperyalist Tuzak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1978
- “Beklenen Somut Adımlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1978
- “Seçim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1978

- “MSP’den Beklenen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1978
- “Bunalım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1978
- “Liseler Açılırken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1978
- “Ölçü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Eylül 1978
- “Eğitimin Amacı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ekim 1978
- “Muhtaç Olduğumuz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1978
- “Cezasız Kalmaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1978
- “Yeni Deneyler ve MSP Büyük Kongresi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ekim 1978
- “Yeni ve Edebi Tez”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1978
- “Budala ve Barbar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1978
- “Ebedi Kurtuluş Yolu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1978
- “Büyük Kongre’ye Selam”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1978
- “Oyunu Bozmanın Yolu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ekim 1978
- “Öfkeye Kapılmamak Şartın Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1978
- “Terörden Yarar Ummak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1978
- “Ciddiyet ve Tutarlılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1978
- “Bozgun Şubeleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ekim 1978
- “Baskı Değil Muhafaza”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ekim 1978
- “MSP Serabı Gösterdi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ekim 1978
- “Bir İddiaya Cevap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1978
- “Kendi Aksiyonumuz Doğrultusunda Kenetlenelim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1978
- “Demirel Politikası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1978
- “Düzenin Mazlumları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ekim 1978

“Orduyu Yıpratmak İsteyenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1978

“Bir Hatırlatma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1978

“Hayali Hedefler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Kasım 1978

“Komünizmin Düşmanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1978

“Yoğunlaşan Saldırıları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Kasım 1978

“CHP-AP Koalisyonu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1978

“Aslanla Yatağa Girmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1978

“Bayrama Girerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1978

“Gerçek ve Propaganda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1978

“Niçin İstenmiyoruz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1978

“Aşağılık Duygusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Kasım 1978

“Kalite Züğürtleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Kasım 1978

“Televizyonda Açık Oturum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Kasım 1978

“Üniversite”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1978

“Üniversite ve Özerklik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1978

“Siyonizm, Komünizm ve CHP”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1978

“Kıbrıs’ın Önemi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1978

“Nato İktisadi Yardımı ve CHP”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Kasım 1978

“Şehir Celladı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Kasım 1978

“Sınav Geçiren Kurumlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1978

“Hem Kapitalist Hem Sosyalist”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1978

“Şahsiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Aralık 1978

“Tümosan Olayı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Aralık 1978

“Bunalım ve Çöküntünün Sebebi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1978

“Cevap Bekleyen Sorular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Aralık 1978

“Ortadoğu ve Türkiye-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1978

“Ortadoğu ve Türkiye-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Aralık 1978

“Hangi Halk İstedi Bu Hükümeti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Aralık 1978

“Hazin Bir Fiyasko”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Aralık 1978

“İktidarın Sefaleti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1978

“Mao ve Maocular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1978

“Sorumlusu Muhalefet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1978

“Hakikat’in Işığında”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Aralık 1978

“Zavallı Oyuncaklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1978

“Milletimizin Gücü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1978

“Kokuşmuş Bir Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1978

“Gezi Dolayısıyla”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1978

“Gezi Sonu Demeci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Aralık 1978

“Fesat İttifakı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Aralık 1978

“Tezgâhlanan Oyun”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1978

“Başbakan mı Militan mı?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1978

“Hükümetin Aczi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1978

“Maraş’ta Olup Bitenler-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1978

“Maraş’ta Olup Bitenler-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Aralık 1978

“Maraş’ta Olup Bitenler-III”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1979

“Maraş’ta Olup Bitenler-IV”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1979

“Maraş’ta Olup Bitenler-V”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ocak 1979

“Eşgüdüm ve Sıkıyönetim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ocak 1979

“Değerlendirme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ocak 1979

“Gerçekler Saklanamaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1979

“Hürriyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ocak 1979

“Bir Zihniyetin Analizi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1979

“Kavşak Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1979

“Son Durum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1979

“Meselenin Özü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1979

“Yalının Bini Bir Para”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1979

“Yardım ve Siyasi Taviz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ocak 1979

“Afganistan’ın Komünizme Kayışı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ocak 1979

“İran’a Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ocak 1979

“Azınlık Tahakkümü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1979

“Şah ve Siyonizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ocak 1979

“İran ve Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1979

“Soyguncu Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1979

“Bilimsel Yaklaşım ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1979

“İran Olayları ve Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Şubat 1979

“İran Hareketinin Niteliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1979

“Kırılan Zincirler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Şubat 1979

“Hareketin Kültürel Temeli”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1979

“Gün Doğacaktır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1979

“Bilimsellik ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1979

“Güneş Balçıkla Sıvanmaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1979

“Fitne Mimarları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1979

“Türkiye Soyutlanamaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Şubat 1979

“Yapıcılık ve Yıkıcılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1979

“İsrail ve Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mart 1979

“Yeni Bir Senaryo”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mart 1979

“Halkımız Bekliyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mart 1979

“İran ve Demokrasi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mart 1979

“Özveri ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mart 1979

“Özverili Sahtekârlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mart 1979

“Tuzaklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1979

“CHP’nin Kompleksi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mart 1979

“Açık ve Gizli Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1979

“Hakikati Kavrama Zamanıdır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1979

“Şer Hareketi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1979

“Hep Aynı Taktik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1979

“Aynı Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1979

“Bitmeyen Heves”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1979

“Hükümet Korkuya Düştü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1979

“Gün Gelecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1979

“Hükümet Korkuya Kapıldı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1979

“Erken Seçime Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1979

“Özgürlük Yolunda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1979

“Temel Farklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1979

“Yabancılaşma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Nisan 1979

“Yıkım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1979

“İslami Şuur”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Nisan 1979

“Kudüs Acısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1979

“Miting Dolayısıyla”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Nisan 1979

“Basın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1979

“Özdeğişime Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Nisan 1979

“Muhtıra Dolayısıyla”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1979

“Çağrı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Nisan 1979

“Batının Amacı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1979

“Savak Şefleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Nisan 1979

“MSP’nin Kararı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Nisan 1979

“Hayattan Kopuş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1979

“Bölücülük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1979

“Gücünüz Yetmez”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1979

“Büstün Kanı Akmaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1979

“Çarpık Mantık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Nisan 1979

“Yaygara Sürüyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1979

“Bölücülük ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1979

“Demokrasi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1979

“Hilekârlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1979

“Metod Kavgası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1979

“Özgürlük Kahramanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1979

“İki Olay”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1979

“İstismar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1979

“Aldıran Yok”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1979

“Halktan Kopuk Yönetimler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1979

“Sürünüş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1979

“Sorumlu Kim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1979

“Halkın Bekleyişi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1979

“MSP TÜSİAD ve Ecevit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1979

“Kıbrıs Uçurumda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1979

“Tatil”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1979

“Değişmeyen Zihniyet”, *Yeni Devir*, 26 Mayıs 1979

“Kurultay”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1979

“Bağımsızlık Üzerine”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1979

“Yeni Bir Yasa”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1979

“Böylesine Rastladınız mı?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1979

“Batı Kültürü Cehennemdir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Haziran 1979

“Yardım ve Sonucu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Haziran 1979

“Amerikan Payandası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1979

“İç Kabine Toplantısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1979

“İyi Etmiş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1979

“Bilinmeyen Şartlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1979

“Yenilgi Muhakkaktır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Haziran 1979

“Adalet Duygusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1979

“İnsan ve Sistem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1979

“Bu Basın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1979

“Bunlara Kim Vekâlet Verdi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Haziran 1979

“Bu Oyun Hep Sürececek mi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1979

“Hayret ki Hayret”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Haziran 1979

“Neden Borçlanıyoruz?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Haziran 1979

“Çıkar İhtilafı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1979

“İslam Dünyası ve Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1979

“Kervan Yürüyecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1979

“Saflar Berraklaştı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1979

“Marksizm ve Şiddet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1979

“Gidiş Nereye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1979

“Afgan Acısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1979

“Diyalog Kopukluğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1979

“Aydınlık’ın Afyonlaşmış Beyni”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1979

“Bir Facia”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1979

“Birliğe Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1979

“CHP’nin Devlet Kapitalizmi ve AP Liberalizmi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1979

“Karanlığa Yer Yok”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1979

“Direnen Halktır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1979

“Petrol Bunalımı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1979

“Afganistan Mücadelesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1979

“Sesleri Çıkmayanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1979

“Türkçülük ve Siyonizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1979

“Saygı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1979

“Milletin Karşısında Olanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1979

“Değişen Bir Şey Yok”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1979

“Solun Cüreti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1979

“Güven Buhranı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1979

“İğrenç Saldırıları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1979

“Turizm ve Ecevit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1979

“Savaşın Özü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1979

“İzin Lazım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1979

“Baticıların Çıkmazı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1979

“Sabırla Direnelim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1979

“Geç Kalmış Bir Teşebbüs”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1979

“Sahte Tepkiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1979

“Dilden Düşmeyen Kelime: Barış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1979

“Maskeler Düştü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1979

“Zamanın Onayladığı Siyaset”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1979

“Yükselen Ses”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1979

“Kazanan Biz Olacağız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1979

“Laik Düşünme Alışkanlığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1979

“İslam’ın Karşısına Dikilen Engeller”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1979

“Batı Girdabı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1979

“Batı Girdabı-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1979

“İnançsız Yorumlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1979

“Hangi İç Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1979

“Gerçek Ortaya Çıktıkça”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1979

“Nerden Nereye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Eylül 1979

“Taraftarlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Eylül 1979

- “Sevgi Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1979
- “Parti Kayırcılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1979
- “Batıcı Akımlar ve İslam-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Eylül 1979
- “Batıcı Akımlar ve İslam-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1979
- “Halkı Hor Görenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1979
- “İnsanı Çağırın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Eylül 1979
- “Forum Köşesindeki Tartışma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1979
- “İnsanın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1979
- “İnanç ve Düşünce”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Eylül 1979
- “İnançtan Soyutlanmış Akıl”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Eylül 1979
- “Eskiye Silah”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1979
- “Bir Saplantıdan Başka Bir Saplantıya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Eylül 1979
- “Dipsiz Kiler Boş Anbar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1979
- “Tarih Uurları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1979
- “Politika ve Kültür”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Eylül 1979
- “Propaganda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Eylül 1979
- “Çarpıtılan Kavramlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Eylül 1979
- “Çağ İçi Olanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1979
- “Haksız Değiller”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1979
- “Politikayı Belirleyen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1979
- “İradeye Kavuşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Eylül 1979
- “Siyasi Şuur”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1979
- “Bakış Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ekim 1979
- “Sükan’ın İstifası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ekim 1979

- “İnanç Yoksulları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1979
- “Siyasi Görüş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1979
- “İnsanı Hayvanlaştıranlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ekim 1979
- “Zor Oyunu Bozar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1979
- “Demokrasi ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ekim 1979
- “Devrimin Sonu-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ekim 1979
- “Devrimin Sonu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1979
- “Sömürüyü Sömürenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1979
- “Bu Bir İstifa Nedeni Miydi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1979
- “İnsanı Ortadan Kaldıran”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1979
- “İnsana Yönelmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ekim 1979
- “Seçime Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1979
- “Bunalım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1979
- “Yeni Bir Bilinçlenmeye Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1979
- “Neden Korkuyorlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ekim 1979
- “Geleceği Biz Kucaklayacağız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1979
- “Toplum Gücü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1979
- “Mesele Çözmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1979
- “Sistem ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ekim 1979
- “Retorik Maksatla Kullanılan Deyimler-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Kasım 1979
- “Retorik Maksatla Kullanılan Deyimler-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1979
- “Kurultay ve CHP’nin Açmazı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1979
- “Şahsiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1979
- “Utanması Gerekenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Kasım 1979

“Değişim Yanılgısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Kasım 1979

“Büyüyen Gençlik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Kasım 1979

“Masonik ve Eyyamcı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1979

“Yönlendirme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1979

“Soysuzlaşmış Akıl”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1979

“Bir Zihniyetin Tespiti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Kasım 1979

“Bilmek mi Benimsemek mi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Kasım 1979

“Rejim İşliyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1979

“Demokrasiyi Algılamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1979

“Dayanışma Olmayınca”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1979

“Statik Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1979

“Bakıştaki Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Kasım 1979

“Dirençsiz Teslimiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Kasım 1979

“Tecrit Edilen Ülke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1979

“Saplantı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1979

“Kilisenin Amacı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1979

“Kilise ve Emperyalizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1979

“Eylem Birliğine Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Aralık 1979

“Şah Konuştu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1979

“Gereğini Duyuracak Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1979

“Sarsıntı Geçiren Amerika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Aralık 1979

“Bunalım ve Devlet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1979

“İbret Örneği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Aralık 1979

“Susturucu Cevap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1979

“Demokrasi İhracı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1979

“İnsanımızın Özelliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1979

“Bitmeyen Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1979

“Günübirlik Çalkantı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1979

“Gününü Gün Etme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1979

“Yapı Değişmedikçe”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Aralık 1979

“Bunalımın Kökenleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1979

“Hükümet Tavrını Değiştirmelidir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Aralık 1979

“Ayrılan Yollar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1979

“Yeni Bir Atılım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1979

“Güncel Değil Tarihsel”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1979

“Ortaya Çıktı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Aralık 1979

“Savaşımız İnançsızlıklardır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1980

“Olaylar Gelişirken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ocak 1980

“Kararmış Ruhlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1980

“Kirli Oyun”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ocak 1980

“Kirli Örtü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1980

“Olayların Işığında”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ocak 1980

“AP- CHP İşbirliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1980

“Savaş Sürerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1980

“Savaş Sürecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1980

“Amaç Nedir?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ocak 1980

“Teslimiyetçilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ocak 1980

“Gerçek Alternatif”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1980

“Moskof Güç Durumda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ocak 1980

“Bir Mektup Üstüne”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ocak 1980

“Düşünce Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ocak 1980

“İntihar Politikası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1980

“Politika Köleleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ocak 1980

“Aynı Tablo”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ocak 1980

“Bir Fıkra”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1980

“Emperyalist Talan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1980

“Emperyalist Sistem Yıkılacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Şubat 1980

“Kutsal Hınç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1980

“Kendini İnkâr”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1980

“İnanç Düşmanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Şubat 1980

“Uçurum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1980

“İt Kapıda Zebun Gerek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Şubat 1980

“Maddeci Tavrı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Şubat 1980

“Bir Zihniyetin Tespiti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1980

“Ölçü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Şubat 1980

“Kölelikten Kurtuluşa”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1980

“İnsan ve Düzen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1980

“AP’nin Başarısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1980

“Batı Kültürü ve Emperyalizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1980

“Kulislerde El Ele”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1980

“Halkı Sevmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1980

“Varoluş Savaşı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1980

“Seçme Hakkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Şubat 1980

“İslam ve Müsamaha”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mart 1980

“Temel Sorun”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mart 1980

“Yapay Zorlamalar”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mart 1980

“Yapay Zorlamalar”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mart 1980

“Batı Gözüyle”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mart 1980

“Batı Yardımı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mart 1980

“Bilinç Yetersizliği”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mart 1980

“Kim Ümitsiz”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mart 1980

“Takma Veya Emanet”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mart 1980

“Hakikatin Emrinde”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mart 1980

“Hesaplaşacağız”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mart 1980

“Sorunlar Çoğaldıkça”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1980

“Batının İsteği”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mart 1980

“Başkanlık Seçimi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mart 1980

“Kamuflaj”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1980

“Sömürülen Toplum”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1980

“Fark”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mart 1980

“Cinayet Fırtınası”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1980

“Emperyalist Sömürü”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1980

“Değişmeyen Saplantı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1980

“Anlama Nedir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1980

“Hakikatin Ölçüsü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1980

“Sistemin İçeriği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1980

“Ya Ütopyacılık Ya Da Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1980

“Edilginleşen İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Nisan 1980

“Bunalımın Kökleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1980

“Eşyanın Emrinde İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Nisan 1980

“İran’a Kurulan Tuzaklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Nisan 1980

“Çağdaş Bunalımın Kökeni”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1980

“İki Buçuk Güç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1980

“Yıkılacaksınız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1980

“Çırpındıkça Batacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1980

“Hangisi Yetersiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Nisan 1980

“Savaşımızın Özünü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1980

“Bencilliğin Cezası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1980

“Kaynaşmanın Derin Sebebi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1980

“Kaynaşmanın Derin Sebebi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1980

“Simsiyah Leke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1980

“Amaç Ne?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1980

“Maske Yırtıldı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1980

“Hesapların En Büyüğü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1980

“Anonimleşen Sorumluluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1980

“Birleşme Arzusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1980

“Fark edilen Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mayıs 1980

“Zulmün Sonu Gelir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1980

“Avrupa Birliği ve Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1980

“Boş Bir Çaba”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1980

“Zulmün Kökleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1980

“Nasıl Bir Özgürlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1980

“Yumuşama Politikası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1980

“Uzlaşan Bloklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1980

“Bir Tespit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1980

“Korku ve Güvensizlik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1980

“Husumet Cephesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1980

“Kokuşmuş Bir Doku”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1980

“Aferine Sıçramak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1980

“Rusya’nın Girişimleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1980

“Boş Bir Avuntu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1980

“Biri Öbürüne Bağlı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1980

“Demagoji Devrinin Başlangıcı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Haziran 1980

“Bilim Diye Diye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1980

“Başarısız Çağrı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Haziran 1980

“Ruhu Öldüren Sistem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1980

“Çağrıya Hak Kazanmak İçin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1980

“Cebir ve Şiddet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1980

“Ödücü Yolun Tükenişi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Haziran 1980

“Zulmün Temeli”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1980

“Çetin Görev”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Haziran 1980

“Değişmenin Ögeleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1980

“AP’nin Ahlaki Yapısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1980

“Maske Yırtıldı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1980

“Uyarı Mektubu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Haziran 1980

“Yumuşama Politikası ve Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Haziran 1980

“Toplumsal Arayış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Haziran 1980

“Telkin ve Sonuçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Haziran 1980

“Terörden Medet Umanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1980

“Tehlikeli Gidiş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1980

“MSP’nin Tuttuğu Yol”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1980

“Başarı Dedikleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1980

“Akımların Durumu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Haziran 1980

“İpliği Pazara Çıkanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1980

“Yabancılaşmış Yerliler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1980

“Gerçek Birliğe Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1980

“Hayal ve Hakikat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1980

“Tutumları Değişmiyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1980

“Dalları Bastı Kiraz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1980

“İdeal”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1980

“Ya Ütopya Ya Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1980

“Güdümlü Demokrasi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1980

“Yollar Ayrılırken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1980

“Politika ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1980

“Tutsaklıktan Arınma Günleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1980

“Gerçek Alternatif”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1980

“Bizim Neslimiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1980

“Samimiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1980

“Umutsuzluk Sonucu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1980

“Devlet Adamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1980

“Değişmeme ve Değiştirmeme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1980

“Sivas Mitingine Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1980

“Yeni Dönem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1980

“İstismar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1980

“Devlet ve Kudüs”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1980

“Somutluk ve İslam”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1980

“Yalancının Mumu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1980

“Hastalıklı Felsefe”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1980

“İlgisizliğimiz Çaresizliğimizden Değil”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1980

“Ahlak Yoksulları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1980

“Uyuz Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1980

“İtaatin Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1980

“Bir Örnek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1980

“Ölçüler Değişmedikçe”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1980

“Eşya Uğruna”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1980

“Gönüllü Köleler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1980

“İktisadi Hayat ve Ahlak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1980

“Yahudi Saldırısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1980

“Yol Kesiciler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Eylül 1980

“Dış Politika Çizgisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Eylül 1980

“Baticıların Çabası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Eylül 1980

“Yeni Bir Taktik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1980

“İleriyi Görme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Eylül 1980

“Ortaya Çıkan Gerçekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1980

“Dokunulmazların Dokungaçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1980

“İnanç Koruyuculuğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Eylül 1980

“Çağın Kuruyan Damarları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1980

“Eylem ve Umut”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1980

“Ruhlarda Saklı Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1980

“Hareket ve Aksiyon”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1980

“Savaşın Nedeni”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1980

“Devlet Arayışı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1980

“Savaşların Sonucu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ekim 1980

“Tarih Uru Rejimlerin Sonu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1980

“Yeni Bir Düzenleme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1980

“Demokrasinin Muhtevası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1980

“Sahtecilikler Yıkılacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ekim 1980

“Topluma Dayalı Devlet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ekim 1980

“Olaylar ve Türkiye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1980

“Yeni Bir Konum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1980

“Maymun Fıkraları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ekim 1980

“Saplantı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1980

“Akıl ve Mutlaklık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ekim 1980

“Evrensel Devlet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ekim 1980

“Demokrasiye Bağlı Olanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1980

“Formalizmden Kurtulmanın Yolu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ekim 1980

“Çağın Gerçeği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1980

“Tarihi Bir Çekişme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1980

“Fildişi Kule”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1980

“Yeni Bir Coşkunkluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ekim 1980

“Ekonomik Kalkınma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ekim 1980

“Edilgin Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ekim 1980

“Yaygın Bir İstek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1980

“Gerçek Barışa Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1980

“Devlet Adamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Kasım 1980

“Çürüyüşü Önleyecek Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1981

“Şuur Ordusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Mart 1981

“Bilimsel Taassup”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mart 1981

“Şiir ve Siyaset”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1981

“Sanatın İşlevi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1981

“Saplantılar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1981

“Görüntü ve Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1981

“Ülkede Evrensellik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1981

“Hangisi İlkel”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1981

“Küçük İşler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1981

“Oyun”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1981

“Adalet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1981

“Arayışın Hedefi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1981

“Öze Dönüş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1981

“Bağlanma”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1981

“İki Yüzlülük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Nisan 1981

“Özde Derinleşmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1981

“Devlete Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Nisan 1981

“İnsana Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1981

“Kaba Kuvvet ve Hile”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Nisan 1981

“Ruh Köleliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Nisan 1981

“Evrensel Öz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1981

“İnsanın Kurtuluşu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Nisan 1981

“Toplum Dokusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1981

“Ruh Disiplini”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1981

“Ülkü ve Realite”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Nisan 1981

“Siyaset”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Nisan 1981

“Adalet Özlemi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Nisan 1981

“Susmak ve Konuşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1981

“Düşünce Kısırlığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1981

“Refah Yarışı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1981

“Kimliksiz Yüz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Nisan 1981

“İç Kale”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1981

“Derin Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1981

“Soğuk Oluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1981

“Batı Maskesini Attı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1981

“Asıl Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1981

“Amerika’nın Güdümünde”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1981

“Yeni Bir Eser”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mayıs 1981

“Ezilen İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1981

“İnançsız İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1981

“Nasıl İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1981

“Yeni Bir Oluş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1981

“Kitaplar Çoğaldıkça”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1981

“Şehrayin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1981

“Bizim Yolumuz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1981

“Yerin Ve Göğün Sahibi Kim?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1981

“İyimser Değiliz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1981

“Çöken Yapı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1981

“İnsanlar Uyanıyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1981

“Kiralık Kalem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1981

“Demokrasi Ve Biz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1981

“Demokrasi Ve Biz-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1981

“Demokrasi Ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1981

“Demokrasinin Özü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1981

“İnsan Sorunu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1981

“İtalya’daki Fırtına”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Haziran 1981

“Kalkın(ma)”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1981

“Kötü Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Haziran 1981

“Bir Mantık Ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1981

“Zulüm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1981

“Yeni Dönem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Haziran 1981

“Soyutlanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1981

“Birlik Şuuru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Haziran 1981

“Asıl Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Haziran 1981

“Savaşın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1981

“İnsana Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1981

“Çöküşün Sebebi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1981

“Yeni Bir Açılım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1981

“Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1981

“Batı’nın Bunalımı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1981

“Kördöğüşü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1981

“Fitne Kafirten Beterdir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1981

“Devrim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Haziran 1981

“Kendini Hesaba Çekme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1981

“Dokunulmazlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1981

“Devrimin Geleceği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1981

“Amerika’nın Tepkisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1981

“Çağdaş Bilim Ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1981

“İnanç Şuuru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1981

“Batı’yı Korkutan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1981

“Oruçla Başlayan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1981

“Aslan Ruhu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1981

“Çoğalan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1981

“Batı İçin Önemli Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1981

“Evrensellik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1981

“Kanlı Bir Dünya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1981

“Bir İlkellik Örneği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1981

“Kurumlarımız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1981

“Şartlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1981

“Kanlı Bir Dünya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1981

“İmha Uygarlığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1981

“Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1981

“Dışıyla Savaşamayan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1981

“İngiltere Deyince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1981

“Emperyalizmin Kudreti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1981

“Saygı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1981

“Yeni Bir Yorum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1981

“İstirabın Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1981

“Filistin Faciası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1981

“İran’daki Seçim Dolayısıyla”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1981

“Çağın Ve Ülkemizin Çıkmazı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1981

“Vicdan Özgürlüğü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1981

“Bilimin Sınırı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1981

“Görüntü Ve Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1981

“Şuur Ordusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1981

“Yanlış Kavramlarla Düşünmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1981

“İnsanın Handikapı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1981

“Teknik Din”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1981

“Kaba Kuvvet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1981

“Devlete Özdeş Düşünce”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1981

“Yabancılaşma Süreci Ve Kölelik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1981

“Bir Bünye Harikası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1981

“Gurur Ve Aşağılık Duygusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1981

“İnsanın Yüceliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1981

“Kanalizasyon Akıntısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1981

“Vaktin Hakimi Olmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1981

“Vaktin Hakimi Olmak-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1981

“Acıma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1981

“Susuz Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1981

“İnsanın Önemi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1981

“Orta Kaya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1981

“Badem Ağaçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1981

“Devrim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1981

“Boşuna Çabalar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1981

“Tarihi Sorumluluk Şuuru İle”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1981

“Gerçek Ve Sahte”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1981

“Kullandıkları Yöntem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1981

“Seçerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1981

“Yahudinin Kurbanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1981

“Bir Tesbit Ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1981

“Batı’yı İrdeleyişimiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Eylül 1981

“Ben De Şaştım Bu İşe”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Eylül 1981

“Oyun İçinde Oyun”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Eylül 1981

“Değerlendirirken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1981

- “Zavallı Bir Çırpınış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1981
- “Daha Derin Ama Daha Güzel Değil”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Eylül 1981
- “Özgür Kalabilmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1981
- “Yıkılan Bilim Gururu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1981
- “Yapılması Gereken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Eylül 1981
- “İşaret Çocukları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1981
- “Bir Uyuşmazlığın Şiirleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1981
- “İnsanın Kurtuluşu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Eylül 1981
- “Zihni Bir Kalabalık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1981
- “İnsana Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1981
- “Formalizm Bataklığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1981
- “Özdür Önemli Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Eylül 1981
- “Kıta Sahanlığı, Hava Sahası, Fır Hattı Ve Karasuları Sorunu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1981
- “Kirilov’un Seçimi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Eylül 1981
- “Kararın Sebepleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Eylül 1981
- “Müstemlekeci Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1981
- “Tarih Ve Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1981
- “Yapı Taşları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1981
- “Kalkınma Deyince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Eylül 1981
- “Yürü Basra Yürü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1981
- “Zulmü Önlemek İçin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ekim 1981
- “Küstahlığın Bu Kadarı Olamaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1981
- “Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1981

- “Ruhun Yükselme Dönemi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ekim 1981
- “Zamanı Gelmiştir, Geçmektedir Bile”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1981
- “Bizde Değişecekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ekim 1981
- “Kaçmakla Kurtulamayız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ekim 1981
- “Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1981
- “Davranış Ve Ahlak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1981
- “Umutsuzluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ekim 1981
- “Müsamaha”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1981
- “Bütünlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ekim 1981
- “İçi Boşalan İdeoloji”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1981
- “Ortadoğu'nun Yılları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1981
- “Halkın Ateşi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1981
- “Peşin Yenilgi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ekim 1981
- “Zulüm Örgütü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ekim 1981
- “ABD, Çin Ve Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ekim 1981
- “Yenilik Arayışı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1981
- “Kimliksiz Yüz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1981
- “Hazıra Konma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1981
- “Politika ve Poetika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1981
- “Kişilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ekim 1981
- “Evrensel Site”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ekim 1981
- “Değişen Ne Var”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Kasım 1981
- “Çelişki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1981
- “Anadolu'ya Bakmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Kasım 1981

- “Gelecek Dönemler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1981
- “Kurt Kuzu İlişkisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Kasım 1981
- “Umutsuzlukla Başlayan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Kasım 1981
- “Kavramlar Ve Kurumlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1981
- “Kalp Açıklığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1981
- “Türkiye İsrail ve Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1981
- “Bakışdaki Yanlış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1981
- “Seçenek Meselesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Kasım 1981
- “Bezginlik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Kasım 1981
- “Bilinç Diriliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Kasım 1981
- “Nükleer Savaş Patirtısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1981
- “Sol Düşünce Ve Batı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1981
- “Yerimiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1981
- “Olgulara Bakmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Kasım 1981
- “Bakış Meselesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Kasım 1981
- “İnsanın Eksikliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Kasım 1981
- “Asıl Mesele”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1981
- “Danışma Meclisi Üzerine”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1981
- “Yanlış Dikkat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1981
- “Ziyaretin Hatırlattıkları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1981
- “Havada Kılıç Sallama”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Kasım 1981
- “Bilimin Sınırı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Kasım 1981
- “Görüntü Ve Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Kasım 1981
- “Çeliği Eritecek Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1981

“Ege’de Sular Isınıyor Mu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1981

“Mutlaka Duyulan İhtiyaç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1981

“Körfez’deki Boşluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Aralık 1981

“Yerimizin Tayini”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1981

“Elektrikler Kesilince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Aralık 1981

“Ruh Köleliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Aralık 1981

“Anlamsızlaşan NATO”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1981

“İki Yüzlü Pazarlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1981

“Savaş Ve Sonrası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1981

“Geldi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Aralık 1981

“Avrupa Baskısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Aralık 1981

“Bir Kelimenin Hakkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Aralık 1981

“Vahyin Hakikati”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1981

“Yeni İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1981

“İsrail Kimin Dostu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1981

“Yanlış Tavırlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1981

“İki Yüzlülük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Aralık 1981

“Biz Ne Beklerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Aralık 1981

“Yeni Gelişmeler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1981

“Kaynayan Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1981

“Öyle Bir Kıvrım Atar Ki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1981

“Süperler Ve Savaş Ekonomisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Aralık 1981

“Başörtüsünün Boyutları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1981

“Yine Polonya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1981

- “Değişmeyen Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Aralık 1981
- “Önüne Geçilemez”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1981
- “Uçtu...Uçtu...”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1981
- “Lafla Yürütülen Peynir Gemisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1981
- “Denenmek İstenen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1981
- “Gelecek İçin Tek Umut”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Aralık 1981
- “Derhal Uyulması Gereken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1982
- “İran ve Salvador”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ocak 1982
- “MC. Namara Diye Biri Daha”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1982
- “İyimser Kötümser Gerçekçi...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ocak 1982
- “Bütünleşme Olgusu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1982
- “Bütünleşme Süreci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ocak 1982
- “Kuzu Kurda Teslim Edildi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1982
- “Batı Bencilliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1982
- “Afganistan Rusya’ya Mezaristan Olacaktır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ocak 1982
- “Büyük Sözlük Üzerine D. Mehmet Doğan’la Bir Konuşma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ocak 1982
- “Paraya Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1982
- “İçeride Boş Kasnak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1982
- “Zehirlenen Hava”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ocak 1982
- “Şaşırtıcı Uyuşmazlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ocak 1982
- “Kuram Eylem Ayrılığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1982
- “Tencere Dibin Kara”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ocak 1982

- “Batıdan Gelen Esintiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ocak 1982
- “Bağımsızlığın Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ocak 1982
- “Zihniyet Faktörü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ocak 1982
- “İnsanı Tanımamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ocak 1982
- “Müslüman Olmak Ya Da Camus Gibi Düşünmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1982
- “Terör Dengesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ocak 1982
- “Zihni Kaçıştan Korunmalıyız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ocak 1982
- “Reklam ve Şöhret Hayatı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ocak 1982
- “Türkiye ABD, İsrail ve Gerçekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ocak 1982
- “Dram Ortaklaşadır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1982
- “Telkinler ve Sonuçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1982
- “Kültürsüzleşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1982
- “Aklın Doğmacılığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1982
- “Evren’in Çıkışına Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Şubat 1982
- “Batı’ya Ne Borçluyuz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Şubat 1982
- “Toplumun Karşısındaki Soru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1982
- “Hazin Bir Tablo”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Şubat 1982
- “Kısr Anayasa Döngüsü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1982
- “Niçin Fedakârlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Şubat 1982
- “Müslümanların Acısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1982
- “Kültür İçinde Suç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1982
- “Tarihe Bakmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1982
- “İlim, Tasavvuf ve İnkılap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Şubat 1982

“Anlayış Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1982

“Evrensel Panik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1982

“Bir Dilemmanın Halli”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Şubat 1982

“Cazibe Vasıta”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1982

“Zulmün Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1982

“Batı Dinsiz Değil mi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mart 1982

“Şirk Uygarlığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mart 1982

“Sömürüye Dayalı Güvenlik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mart 1982

“Zamanın İnkârı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mart 1982

“Bir Bilge Kişi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mart 1982

“İlerleme Dedikleri”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mart 1982

“Gözlerini Diktirenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mart 1982

“İnsan Değişiyor Mu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mart 1982

“İnsanın İki Cephesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mart 1982

“Ekonomik Özgürlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mart 1982

“Ümitsizliğin Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mart 1982

“Ameller Niyetlere Göredir Ama...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mart 1982

“İslam Bir Kültürdür”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mart 1982

“Savaşa Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14Mart 1982

“Savaşın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mart 1982

“İnsanlığa Açılmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1982

“Hayatın Yalanı Gidecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mart 1982

“Sömürgecilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mart 1982

“İnsanlar... Ah İnsanlar!...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mart 1982

“Kültür Boşluğunda Yaşamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mart 1982

“Bir Tespit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1982

“Suriye’nin Tuttuğu Işık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1982

“6. Yıla Girerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1982

“ABD, Çin ve Ortadoğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Mart 1982

“Afgan Destanı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mart 1982

“Gelişen İlişkiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1982

“Aynı Uygarlığın Tezahürleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1982

“Hareket Noktamız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1982

“Batılı Deyince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1982

“Kararın Düşündürdükleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1982

“Köprü Politikası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1982

“Evet, Ama Nasıl”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1982

“Tek Mesele”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1982

“Savaş Sonuçlanırken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1982

“Zihniyet Unsuru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1982

“Pamuk İpliğine Bağlı İlişkiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Nisan 1982

“AET ve Biz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Nisan 1982

“Aradaki Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1982

“Medeni Ahlak”, Vatani Ahlak, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Nisan 1982

“Örnek Sunma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1982

“Gerçeklerin Işığında”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Nisan 1982

“Kalpler Bütünleşince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1982

“Savaş ve Sonrası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Nisan 1982

- “Sebepler Neymiş?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Nisan 1982
- “Bilgi ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1982
- “Mavera”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Nisan 1982
- “Ruh Köleliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1982
- “Bu Nasıl Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1982
- “Emperyalizmin Kudreti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Nisan 1982
- “Yanlış Hedefler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Nisan 1982
- “Edebiyatın Gereği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Nisan 1982
- “Çevik Kuvvet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1982
- “Yeni Bir Deneye Girerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1982
- “İnkâr Çarkları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1982
- “Yabancı İşçi Sorunu Mu, Salt Nisan 1982 Türk Sorunu Mu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1982
- “Türklerle Kaynaşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1982
- “İki Çizgi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Nisan 1982
- “Ruh Köleliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1982
- “Şeytanın Aslı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1982
- “Vakti Kuşanmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1982
- “Afganistan Özel Sayısının İkinci Baskısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, Nisan 1982
- “Çözümdeki Kompleks”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1982
- “Tavır Değişmiyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1982
- “Kanser Uru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1982
- “Milli Şahsiyet ve Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1982
- “İran’a Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Nisan 1982

- “Batının Çıkmazı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Nisan 1982
- “Bir Yazı Üstüne”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1982
- “Anlamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Nisan 1982
- “Mutlak’ın İnkârcıları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1982
- “Umutsuzlukla Başlayan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Nisan 1982
- “Amerikan Etkisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1982
- “İslam’a Dönmek İçin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Nisan 1982
- “Linç-82 Ya Da Bir Mektubun Düşündürdükleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Nisan 1982
- “Az Suç Mu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1982
- “Kendini Bil”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1982
- “Dış Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Nisan 1982
- “Parçalanıştan Sonra”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Nisan 1982
- “Doldur Ver İçeyim Zehri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Nisan 1982
- “Çevik Kuvvet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1982
- “Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1982
- “Sürü İnsanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1982
- “İdeoloji ve Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1982
- “Donkişotlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1982
- “Şaşırılmayalım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1982
- “Törenler Dolayısıyla”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Haziran 1982
- “Vakit Doldu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Haziran 1982
- “Suudi Arabistan ve Cihat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1982
- “İslam’ın Sesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1982

“Müslümanların Hali”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1982

“Anlayan Beri Gelsin!”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1982

“Kültür Faktörü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1982

“Havanda Dövülen Su”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1982

“Anlamsız Bölünme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1982

“Türkiye’nin Ne İşi Var”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Haziran 1982

“Ahlaki Bir Değerlendirme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1982

“Mümkün Mü?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1982

“İnanıyoruz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1982

“Emperyalizmi Ürküten Gelişme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1982

“Taktik Değişmiyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1982

“Savaştan Sonra”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Haziran 1982

“Sanat Eserine Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1982

“Kastelli Olayı (1)”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Haziran 1982

“Kastelli Olayı (2)”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1982

“Sistemi Kim Kurtaracak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1982

“Faiz ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1982

“Bir Eğilimin Tahlili”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1982

“Akıl ve Hakikat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1982

“Eşyaya Bakış Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1982

“Türkiye’ye Yaklaşan İsrail”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1982

“Kültüre Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1982

“Tarih Bilgisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1982

“İdeoloji Oltası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1982

“Felaket Çıkmazı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1982

“Zulüm Doruğu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1982

“İnsanlık İçi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1982

“Güvenli Sınırlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1982

“Cadı Kazanı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1982

“Kolay Olmayacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1982

“İman Kalp İledir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1982

“İki Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1982

“ABD’nin Niyeti”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1982

“Mümkün Mü?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1982

“Karanlıkta Yol Bulma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1982

“Zulüm Çizgisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1982

“Yalanın Büyük Üstatları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1982

“Asıl Çelişki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1982

“Değişen Ne Var?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1982

“Hoş Geldiniz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1982

“Azgın Yahudi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1982

“Bu Olup Bitenler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1982

“Kürtaj”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1982

“Gündemde Tutulan Mesele”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1982

“Siyonist Yalan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1982

“Eşsiz Direnişten Sonra”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1982

“Nankörlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1982

“Kinin Doğurduğu Kin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1982

“Yaşadığımız Yıllar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1982

“Despotizmin Silahı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1982

“Eceli Gelen Köpek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1982

“Lübnan’daki Seçim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1982

“Tehlikeli Liman ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1982

“Hainlerin Tuzağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1982

“Lübnan İsrail’e Teslim Edildi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1982

“Zulümle Olan Savaş Bitmez”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Eylül 1982

“Çağdaşlaşmanın Faturası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Eylül 1982

“Dışımızda Değil İçimizde”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Eylül 1982

“Kanlı Eller”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1982

“Güçlü Olmanın Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1982

“İnsan Meselesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1982

“Bir Soruşturmaya Cevap-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Eylül 1982

“Bir Soruşturmaya Cevap-XI”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1982

“Toplum Ruhu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1982

“Haberleşme Vasıtaları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Eylül 1982

“Okullar Açıldı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Eylül 1982

“Yerli Zangoçlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1982

“Bir Kuklanın Sonu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Eylül 1982

“Böyle Giderse”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1982

“Kuyruklu Yalanlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1982

“Reklam ve Şöhret Hayatı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Eylül 1982

“İnsanı Tanımamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1982

“Bir Katliamın Ardından”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Eylül 1982

“Paraya Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Eylül 1982

“Batı Bencilliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1982

“İsrail’in Düşmanı Kim?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1982

“Bayrama Girerken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1982

“Azap Kırbaçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ekim 1982

“Asıl Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ekim 1982

“Uydurma Tepkiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1982

“TRT ve Bayram”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1982

“Politik Bilinç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ekim 1982

“Ekonomik Hayvan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ekim 1982

“İnsansızlaştırma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ekim 1982

“Önce Gerekli Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ekim 1982

“Gözboyamacılık ve Dalkavukluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1982

“Ortadoğu’nun Ekmek Sepeti, Batının Kasabı ve Bahçivani”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1982

“Hokkabaz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1982

“Ufukta Görünmüyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ekim 1982

“Hoş Geldiniz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1982

“Özgürlüğe Yaslanma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1982

“İnsan ve Savaş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1982

“İnsan ve Savaş-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1982

“İnsan ve Savaş-III”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ekim 1982

“Dalgın ve Sessiz Robot Gibi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ekim 1982

“At İle İspanyol, Makine İle Avrupalı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1982

“Amerika ve Biz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1982

“Bir Sevdanın Sonu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1982

“Kanlı Oyunlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1982

“Umut Değil, İnat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ekim 1982

“Kurtarıcı Öz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1982

“Her Düşüşten Sonra”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Kasım 1982

“Çağrıya Karşı Duyarlılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1982

“Ne Köy Olur, Ne Kasaba”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Kasım 1982

“Öyle Olmasını İsteriz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1982

“Yandı Bu Gönül”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1982

“Adalet Arayışı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1982

“Batı ve Reklam”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1982

“Bir Tıp”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1982

“Soyut Bir Dünyanın İnsanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Kasım 1982

“Televizyon Kültürü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Kasım 1982

“İki İddia”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1982

“Bir Materyalistin Ölümü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1982

“Havl ve Kuvvet Yalnız Allah’ındır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1982

“Zulüm Çizgisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Kasım 1982

“Put”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1982

“Jest ve Rol”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1982

“Yürüyen Kur’an”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1982

“Çağdaş Sömürgecilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1982

“İdeolojilerin Çarpıttığı İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Kasım 1982

“Bir Sabah”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1982

“Başkaldırma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1982

“Sorular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1982

“Ankara Ankara Güzel Ankara”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Aralık 1982

“Hayal ve Gerçek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1982

“Kültürden Soyutlanmış Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1982

“Dünyaya Bakış Açısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1982

“Politikanın Dayanakları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Aralık 1982

“Somut Bir Örnek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1982

“Sonuç Olarak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Aralık 1982

“Yıkıntı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1982

“Yanlış Bir Başkaldırı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1982

“Değişmeyen İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1982

“Eşyanın Çarptığı İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1982

“Filistin’de Bir Çocuk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Aralık 1982

“Bu Böyle Sürer Mi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1982

“Bir Mektubun Düşündürdükleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1982

“Nasıl Bir Çağ”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Aralık 1982

“Yücel Çakmaklı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1982

“Kendimize Yönelelim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1982

“Bunlar Neyi Gösteriyor?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1982

“Azalan Rağbet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1982

“Şiir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1982

- “İyi Yan, Kötü Yan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1982
- “İyi Yan Kötü Yan-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Aralık 1982
- “Düşünceye Evet, Yaşayışa Hayır Olur Mu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1983
- “Bilimsel Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ocak 1983
- “Bilimsellik Kalıbı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1983
- “Ters Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ocak 1983
- “Bütünlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1983
- “Sürüleşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ocak 1983
- “Bu Çağ Kimin Çağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1983
- “Neden”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ocak 1983
- “Çağdaşlaşmanın Muhtevası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1983
- “Çıkar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ocak 1983
- “Çıkarını Korumak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ocak 1983
- “İki Yüzlülük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ocak 1983
- “Anlamsız Bir Varış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ocak 1983
- “Devlet Soyut Bir Gerçeklik Değil”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1983
- “Soyulurken Soymak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ocak 1983
- “Söz ve İş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ocak 1983
- “Makine Hesap Soruyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ocak 1983
- “Gurur”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1983
- “Hipi’ler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ocak 1983
- “Gece Kondu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1983
- “Bilim Dini”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1983

“Zaman”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Şubat 1983

“Zamanın Dışında Bir Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1983

“Meşrutiyet Paşa”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1983

“Millet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1983

“Oryantalistlere Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Şubat 1983

“İpekçi Curcunası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Şubat 1983

“Bir Göz Gezdirme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Şubat 1983

“Amaç Ne”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1983

“Tarih Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1983

“Aşırılıklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Şubat 1983

“İstismar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1983

“Arayan Yaratık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Şubat 1983

“Ayrım Yanlılığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1983

“Özgürlüğün Kullanılması”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1983

“İki Yüzlüler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1983

“Yürek Derinliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Şubat 1983

“Kelimeler Kavramlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1983

“Bir Değil Bin...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1983

“Ölü Nazariyeler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1983

“Zafere Ulaşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mart 1983

“Karşılıklı Konuşma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mart 1983

“Bir Dizinin Düşündürdükleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mart 1983

“İyi Ülke Kötü Ülke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mart 1983

“Sevgi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mart 1983

- “Bozguncu Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mart 1983
- “Gıpta Edilecek Zirveler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mart 1983
- “Bu Ne Issızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mart 1983
- “Toplum Ruhı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mart 1983
- “Mavera”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mart 1983
- “Güldürmeyen Palyaçoluklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mart 1983
- “Benzeştirilen İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mart 1983
- “Başucu Kitabım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1983
- “Hücre”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mart 1983
- “Sonuç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mart 1983
- “Tabiata Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mart 1983
- “Maskesi Düştü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1983
- “Hani Ne Oldu?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1983
- “Kırılan Direnç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1983
- “Özgürlük Ya Da İhtiyaçları Çoğaltmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1983
- “Yenilenme ve Yenilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1983
- “Yeni Bir İnsan Tipi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1983
- “Tipler...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1983
- “Şekil ve Cevher”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1983
- “Acı Hakikat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1983
- “İnsan Sırtlanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1983
- “İstanbul”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1983
- “İnsan Sırtlan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1983
- “Zulüm Kalesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1983

- “Seçilende İlerlemek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Nisan 1983
- “Örnek Gösterilen Ülke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Nisan 1983
- “Aldanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1983
- “İki Yüzlülük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Nisan 1983
- “Allah Hesabına Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1983
- “Yakıtı İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1983
- “İnanmamaya İnanma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Nisan 1983
- “Büyük Çıkış Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1983
- “Liselerde Flört”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Nisan 1983
- “Keyfilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Nisan 1983
- “Karşılaştırma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1983
- “Yol Ayrımı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1983
- “Bakış Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1983
- “Ağ”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1983
- “Görebilenler İçin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1983
- “Kim Kimi Terörize Ediyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1983
- “İki Doğu İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1983
- “Dikkat Yetersizliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1983
- “Siyasetin Gerçeği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1983
- “Yozlaşmanın Karşısındaki Dinginlik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1983
- “Hakikatin Sesini Bulmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1983
- “Lider”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1983
- “Canavarlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1983
- “İnsana Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1983

“Kirli Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1983

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1983

“İhtiras”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1983

“Balo”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1983

“Demokrasi Balosu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1983

“Dayanak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1983

“Kişilik Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1983

“Başlangıç Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1983

“Trajik Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1983

“Birbirinin Aynısı Olmayacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Mayıs 1983

“Türk Oğlu Türk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1983

“Üstad”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1983

“Bir Türlü Anlatamıyoruz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1983

“Üstad”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1983

“Zaman Seni Daha Da Büyütecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1983

“Formalizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Haziran 1983

“Bitmez Tükenmez Yeni”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1983

“Tükürdük Atalar Kiblegâhına”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Haziran 1983

“Reklam ve Propaganda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1983

“Haberleşme Yılı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Haziran 1983

“İnsan Maymun ve Soya Fasulyesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Haziran 1983

“Yalan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1983

“İki Tür Gelenekçilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1983

“Farklılaşma İhtiyacı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1983

“Sanat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Haziran 1983

“Şecaat Arz Ederken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1983

“Direnen Ölüm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Haziran 1983

“Aklın Tapınakları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Haziran 1983

“Ödev”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1983

“Hikmet Vadisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1983

“Dayanak Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1983

“Kişilik Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Haziran 1983

“Yeni Şartlarda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1983

“Zalimlerin Sultası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Haziran 1983

“Yalan Tohumları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1983

“Mutlakçı” Devlet “Mutlakiyetçi” Devlet, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1983

“Bir Moralsizliğin Sonuçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1983

“Duyulan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1983

“Bir Film Yıldızı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1983

“Şirk Mantiğı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1983

“Mutlak’ı Arayış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1983

“Mutlak’ı Arayış-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1983

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1983

“Zaman ve İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1983

“Yaradılış ve Aydın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1983

“Ocak ve Devlet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1983

“Ocak ve Devlet-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1983

“Ocak ve Devlet-III”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1983

“Değiştirilen Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1983

“Özgürlük Yolu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1983

“Devletin Keyfiyeti-I”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1983

“Devletin Keyfiyeti-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1983

“Gerçek Neydi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1983

“Karar Verici Unsur”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1983

“Bağımsız İki Güç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1983

“Hürriyet ve Bağlanma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1983

“Krizin Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1983

“Zaman Şuuru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1983

“Saplantı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1983

“Kalkınma Deyince”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1983

“Başkaları Cehennem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1983

“Seyrani”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1983

“İstanbul’da Hayat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1983

“İslam’a Doğru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1983

“Arslanımı Kim Zapteder?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1983

“Uyarı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1983

“Bireysel Kurtuluş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1983

“Anlamı Savaşımızın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1983

“Amaç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1983

“Denge”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1983

“Şiddet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1983

“Tanzimat Fermanıyla Gelen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1983

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1983

“Bir Paşa”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1983

“Kişilik Yozlaşması”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1983

“Habersizler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1983

“İnsanın Düşüşü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1983

“Uygarlığın Temelleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1983

“Birlik İçindeler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1983

“Kamçılanan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1983

“Zehir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1983

“Önemli Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1983

“Ortadoğu Toprakları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1983

“Oldu Bittiler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Eylül 1983

“Perişanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Eylül 1983

“Tarihin Yarılması”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1983

“Değişmeyen Kafa”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1983

“Demagoji Furyası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Eylül 1983

“Buyrukçular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1983

“Teslimiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1983

“Zulüm Mü, Hürriyet Mi?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Eylül 1983

“İnsan Yok”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Eylül 1983

“Sancı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Eylül 1983

“Ortaya Çıkan Tablo”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1983

“Zıtlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Eylül 1983

“Anlamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1983

“Hayat Hakkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Eylül 1983

“Kamçılanan Hasret”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1983

“Korku ve Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1983

“Cinnet Sınırı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Eylül 1983

“Yeni Bir Dergi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1983

“Bitmeyen Göz Kamaşması”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Eylül 1983

“Olup Bitenlerin Sorumlusu Kim?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1983

“Aney”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1983

“ABD’nin Tutumu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ekim 1983

“Trajik Unsur ve Hüzün”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1983

“Yenilik ve Durağanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ekim 1983

“Çark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ekim 1983

“Tekerrür”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1983

“Ruhun Yansıması”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1983

“Hayat ve Bilgi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1983

“Açık Kapı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ekim 1983

“Gelecekte Gelen Haber”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ekim 1983

“Tabiatın Görevi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1983

“Batıyı Değiştirmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1983

“Yaşama Taklidi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1983

“Yaklaşan Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ekim 1983

“Makas Arızası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ekim 1983

“Ma...ma...”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ekim 1983

“Ne Yapıyoruz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1983

“Aldanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1983

“Evrensel Boyut”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1983

“Gösteriş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1983

“Serçekuş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ekim 1983

“İdeolojik Boyut”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1983

“Bizlik Şuuru”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Kasım 1983

“Açık Cemiyet Ya Da Evrensel Site”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1983

“Bir Tespit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Kasım 1983

“Güven”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Kasım 1983

“Müsamaha”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1983

“Formalizm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1983

“Gerçeklik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1983

“Müsamahanın Sınırı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1983

“Siyasi Hürriyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Kasım 1983

“Özsüz Taktik Taktiksiz Öz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1983

“Güvensizlik Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1983

“Bağlanma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1983

“Şahsiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Kasım 1983

“Arayış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1983

“İnsanı Arındırmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1983

“Zulmün Kaynakları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1983

“Bağımsızlık Zincirleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1983

“Çatışma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Kasım 1983

“İnsan ve Zaman”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1983

- “Özgürlük Yolu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1983
- “Politikanın Yönü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1983
- “Varolmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Aralık 1983
- “Olma ve Geleneksel Çerçeve”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Aralık 1983
- “Öze Dönmek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1983
- “Halk’a Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1983
- “Soyut Olarak Kuvvet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Aralık 1983
- “Darmadağıniktır Niçin Gençliğimiz Kitaplar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1983
- “Kara Zihniyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1983
- “Fetret Zamanları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1983
- “Algılayış Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1983
- “İdeoloji Oltası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1983
- “Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1983
- “Donmuşluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1983
- “Politikanın Dinamikleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Aralık 1983
- “Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1983
- “Yapay Zorlamalar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Aralık 1983
- “İnsan Bir Gereç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1983
- “Dönemeç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1983
- “Tabiatın Ötesine Ağma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1983
- “Yıkılış Kaçınılmazdır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1983
- “Bütünleşme Olmayınca”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1984
- “Özlemler Belirler İnsanı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ocak 1984

“Farkında Olmadıkları Nedir?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ocak 1984

“Toplumlar da Seçer”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1984

“Akılcı Yaklaşım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ocak 1984

“Yalan Çarkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ocak 1984

“Ortadoğu Yangını”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1984

“Yapay Kavramlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ocak 1984

“Nükleer Tehdit”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1984

“Bilme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ocak 1984

“Ortak Nokta”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1984

“Hayat Hakkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ocak 1984

“Ortak Davranış Kalıpları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1984

“Hayatın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ocak 1984

“Boşluklar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ocak 1984

“Efendi Seçme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ocak 1984

“İslam Dergisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1984

“İnsana Başkaldıran Teknoloji”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ocak 1984

“Üretim Devleri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ocak 1984

“Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1984

“Evrensel İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1984

“Öldürülen Ruh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Şubat 1984

“Erdem Sitesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1984

“Karar Verme Yetkisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Şubat 1984

“Erdem İçin Üretim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1984

“Aydınlarımızın Sesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Şubat 1984

“Bu Ezanlar Ki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Şubat 1984

“Bağımlılıktan Kurtulma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1984

“Birlik Oluşturma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Şubat 1984

“Tarih Sarsıntısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1984

“Saçılan Zehirler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Şubat 1984

“Çıkış Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1984

“Necati Polat’ın Şiir Kitabı Üzerine”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Şubat 1984

“Pozitivist Şaklabanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1984

“Sancılı Çağ”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1984

“İnançsızlık Sancısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1984

“Odak Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Şubat 1984

“Kirlilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1984

“Özlemi Çekilen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1984

“Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1984

“Baskı Altında Öfke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Şubat 1984

“Yokluğu Çekilen Ne?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mart 1984

“Ölüm Saçıcı Buluşlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mart 1984

“Çözülme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mart 1984

“Teslimiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mart 1984

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Mart 1984

“Rusya”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mart 1984

“Birlik Çabaları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mart 1984

“Durum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mart 1984

“Yerimiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mart 1984

- “Kıstas”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mart 1984
- “Yaban Otları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mart 1984
- “Çağdaş İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mart 1984
- “Bilginin Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mart 1984
- “Kişilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mart 1984
- “Yol”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1984
- “Olayların Doğruladığı Siyaset”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Mart 1984
- “Politik İhtiras”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mart 1984
- “İslam Aydını”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1984
- “İçimizdeki Yılan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mart 1984
- “Sanat Eseri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1984
- “Vurgulanması Gereken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1984
- “Katılıkları Asan Hayat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1984
- “Çocuk Yayınları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1984
- “İnsan Yücelmeye Aday”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1984
- “Yalnız Karanlığı Görürler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1984
- “Acaba Sizde Ölüme Karşı Bir Teminat Mı Var”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1984
- “Gün Gelecek”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1984
- “Niyet Arılığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1984
- “Şaşkın Ördekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1984
- “Soyut Yönelişler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1984
- “Paravanalar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1984
- “Kalbin Sesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1984

“Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1984

“Yapı Değişmedikçe”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1984

“Büyüyen Çatlak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1984

“Tarih Sarsıntısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1984

“Savaşın Özü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1984

“Tarih Aynası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1984

“Manevi Tasarruf”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1984

“Sarsıntı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1984

“Cümleler Ya Da Vücudumuzun Hükümdarı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1984

“Hayat Tarzı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Haziran 1984

“İntihar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1984

“Savaşı Da Barışı Da Anlamlandıran”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1984

“Bir Tesbitin Tahlili”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1984

“Divanelik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Haziran 1984

“Özgürlük Ama Nasıl”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Haziran 1984

“Hayatın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1984

“Kalbin Sesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1984

“Sonuç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1984

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Haziran 1984

“Kirlenilen Kelime”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Haziran 1984

“Bağlanma ve Özgürlük”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Haziran 1984

“Ölçü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Haziran 1984

“Hayatı Anlamına Kavuşturmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1984

“Yozlaştırılan İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1984

“Yıkılış Sergisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1984

“İnsan Maddenin Kulu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1984

“Gündeme Gelecek Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1984

“Örnek Sunma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1984

“Hayalimiz Doğduğunda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1984

“Yeryüzünün Barbarları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1984

“Kafa Benzerliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1984

“Daha Da İleriye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1984

“Bir Dolmuşu Dolduracak Kadarız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1984

“Bilmeyen Var Mı?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1984

“Hani Kararlılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1984

“Halleşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1984

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1984

“Bir Çağrının Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1984

“Sistem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1984

“Dayanak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1984

“Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1984

“Dikkate Değer Olgular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1984

“Duyulan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1984

“Hürriyet Hazır Olarak Verilmemiştir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1984

“Olayları Değerlendirirken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1984

“Olayları Değerlendirirken-II”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1984

“Kendimiz Bile Bilemeyiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1984

“Anlayamadıkları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1984

“Bilinçsizce Cesede Dönüşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1984

“Bilginin Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1984

“Fitne”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1984

“Çürük Bir İşbirliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1984

“Kullanma Meselesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1984

“Nasıl Bir Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1984

“Ölümü Unutturma Çabaları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1984

“Anılmaya Değer Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1984

“Bilincine Varma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1984

“Kavram”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1984

“Kelimelerin Anlam Yüğü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1984

“Sistemin Getirdiği Çelişki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1984

“Maddeleştirmeye Tepki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1984

“Yeni Bir Tür”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1984

“Özgürlük Kazanılması Gereken Bir Savaştır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1984

“Farklılaşma Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1984

“Saptırma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1984

“Zulmün İstikbali Yoktur”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1984

“Rövanş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1984

“Saygı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1984

“Haber Üretimi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1984

“Ayırdedici Vasıf”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1984

“Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1984

“Yapay Zorlamalar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Eylül 1984

“Tabiatın Ötesine Ağma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Eylül 1984

“Uyanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Eylül 1984

“Vakur ve Sade”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Eylül 1984

“Sinema ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Eylül 1984

“Spor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1984

“İnsanın Hali”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Eylül 1984

“Bilincinde Olmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Eylül 1984

“Kutsal Çağrı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Eylül 1984

“Kırıntılarla Oyalanmak Niye”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Eylül 1984

“Tabii Olan Nedir?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Eylül 1984

“Eleştiri İçin”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Eylül 1984

“Bilginler Vardır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1984

“Farkında Olmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1984

“Kelimelerin Anlam Yüğü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Eylül 1984

“Örnek Sunma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Eylül 1984

“Dayanak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1984

“Bilmeyen Var Mı?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ekim 1984

“Marazilikler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ekim 1984

“Hüküm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ekim 1984

“İnsanın Hali”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1984

“İslam’da Buluşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ekim 1984

“Hayalimiz Doğduğunda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1984

“Çağrı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ekim 1984

“Hicreti Yaşamak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ekim 1984

“Zamanın İnkarı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ekim 1984

“Bir Tek Hesapları Var”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1984

“Olayın Arkasındaki Güç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1984

“Kişiliği Öldüren Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1984

“Tarihe Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ekim 1984

“Bir Yanlışın Uzantısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ekim 1984

“Kendimizle Konuşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1984

“Yeni Bir Zamana Kavuşmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1984

“Alaeddin Özdenören’in Düşünce Dünyası, Edip Gönenç”, 20 Ekim 1984

“Yüceliş Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ekim 1984

“Seçme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ekim 1984

“Şubh”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ekim 1984

“Enkaz Yığını”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1984

“Hüsrân Uçurumları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1984

“Keyfiyet Ve Keyfilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ekim 1984

“Sorumluluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ekim 1984

“Sömürü Odağında Kadın”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1984

“Çelişki Hercümercî”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Kasım 1984

“İlkel Olan İlahi Olan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1984

“Edebiyatın Gerekliliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1984

“Arapçanın Gerekliliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Kasım 1984

“Kültür Faktörü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Kasım 1984

“Bakış Tarzı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1984

“Bir Yıllığın Kopardığı Fırtına”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1984

“Yapılması Gereken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1984

“Büyük Yanlış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Kasım 1984

“Tekeffül Eden Allah’tır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Kasım 1984

“Somut Örnekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Kasım 1984

“Somut Örnekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Kasım 1984

“Dikkate Değer Olgular”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1984

“Zihniyet Farkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1984

“Ters Süreç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Kasım 1984

“Bir Saplantının Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Kasım 1984

“Başarıya Ulaşacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Kasım 1984

“Kudret İradesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1984

“Ruhca Köleleşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1984

“Zincirler Kırılacak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1984

“Hedef”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Kasım 1984

“Düşümler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1984

“Biliyorlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1984

“Şeytan Barınağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1984

“Mızrak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1984

“Duyulan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Aralık 1984

“Varlık Şartı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Aralık 1984

“Diktatör”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1984

“Habersizler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1984

“Soysuzlaşma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Aralık 1984

“Alışkanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Aralık 1984

“Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Aralık 1984

“Uyumlu, Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1984

“Değişim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1984

“Yaşanan Zaman”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Aralık 1984

“Biçimcilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Aralık 1984

“Hürriyet Kavramı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1984

“Seçim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1984

“Kalp Savaşı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1984

“Biri Öbürüne Bağlı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1984

“Yıkılanın Yerine”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Aralık 1984

“Kim Galip”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Aralık 1984

“Önce Aldırışsız Sonra Karamsar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1984

“Devlet Ve Değer”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1984

“Sonuç?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1984

“Örnek Sunma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1984

“Tek Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1985

“Gençlik Yılı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1985

“Yarış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Ocak 1985

“Savaş Sürüyor”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1985

“Soyut Kavramlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1985

“Gençlik Yılı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1985

“Bir Politikanın Sonuçları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ocak 1985

“Boşlukta Devlet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1985

“Ödev Varlığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ocak 1985

“Yıkılış Sergisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1985

“İnsanın Hali”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1985

“Dönme Dolap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ocak 1985

“Akılcılık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Ocak 1985

“Olayın Arkasındaki Güç”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ocak 1985

“Kutuplarda Mı Yaşıyoruz?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ocak 1985

“Tutsaklık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ocak 1985

“Suçlu Kim?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Ocak 1985

“Savaşın Özü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ocak 1985

“Devletin Gücü”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Şubat 1985

“Tarihi Varoluş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Şubat 1985

“Varoluş Aşkı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1985

“Değerler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1985

“Savaşın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Şubat 1985

“Bir Yahudinin İtirafı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Şubat 1985

“Verimlilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1985

“Aldatmaca”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1985

“Kaynaklar Tükenirken”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1985

“Beklenen Tehlike”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1985

“Tarihe Bakış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1985

“Hüküm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Şubat 1985

“Zamanın İnkarı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1985

“Eylemin Gereği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Şubat 1985

“Sorumluluk”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1985

“Çözülüş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1985

“Şeytan Barınağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mart 1985

“Uyumlu Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mart 1985

“Biliyorlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1985

“Somut Örnekler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Mart 1985

“Uyanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1985

“Uyanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1985

“Tabiatın Ötesine Ağma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1985

“İnsan Maddenin Kulu”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1985

“Kirlenilen Kelime”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Aralık 1985

“Yıkılış Sergisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1985

“Bilincine Varma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1985

“Kavram”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1985

“Sinema Ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Aralık 1985

“İnsanlıktan Kaçış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1985

“Ayırdedici Vasıf”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1985

“Kalp Savaşı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1986

“Gençlik Yılı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ocak 1986

“Hürriyet Kavramı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1986

“Uyumlu Toplum”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ocak 1986

“Dönme Dolap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ocak 1986

“Değişim”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1986

“Soysuzlaşma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Ocak 1986

“Biri Öbürüne Bağlı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ocak 1986

“Hürriyet Kavramı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ocak 1986

“Yaşanan Zaman”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1986

“Alışkanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1986

“Biçimcilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ocak 1986

“Habersizler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ocak 1986

“Dönme Dolap”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1986

“Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1986

“Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1986

“Çürük Bir İşbirliği”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Şubat 1986

“Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1986

“İnsanın Hali”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Şubat 1986

“Ölümü Unutturma Çabaları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Şubat 1986

“Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1986

“Yapay Zorlamalar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1986

“Paraya Dair”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1986

“Derhal Uyulması Gereken”, *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1986

“Kültürün Ayleme Dönüşmesi”, *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1986

“Durum”, *Yeni Devir*, 6 Haziran 1986

“Bir Yapının Analizi”, *Yeni Devir*, 7 Haziran 1986

“Aşılan Zulüm”, *Yeni Devir*, 9 Haziran 1986

“Saygı”, *Yeni Devir*, 14 Haziran 1986

“Tipler”, *Yeni Devir*, 17 Haziran 1986

“Parçalanışın Kaynağı”, *Yeni Devir*, 19 Haziran 1986

“Çağın Hastalığı”, *Yeni Devir*, 20 Haziran 1986

“Gizli Yasak”, *Yeni Devir*, 23 Haziran 1986

“Fitne Ateşi”, *Yeni Devir*, 24 Haziran 1986

“Ekonominin Boyunduruğu”, *Yeni Devir*, 28 Haziran 1986

“Yahudi Zehiri”, *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1986

“Çıkış Noktası”, *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1986

“Şeytanı Güldürmek”, *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1986

“Tutkularımız”, *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1986

“Arayış”, *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1986

“Çağın Kangreni”, *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1986

“Öz ve Şekil”, *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1986

“Gaye”, *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1986

“Evrensellik”, *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1986

“Kurtuluş”, *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1986

“Ne Ezmek Ne de Ezilmek”, *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1986

“Fitne ve Husumet Tohumları”, *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1986

“Abes Bataklığı”, *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1986

“Dengesizlik”, *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1986

“Afrika Gerçeği”, *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1986

“Suni Kavga”, *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1986

“Bütünleşme”, *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1986

“Çağdaş Mandacılar”, *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1986

“Yeni Bir İsim”, *Yeni Devir*, 2 Eylül 1986

“İnsandaki İnsan”, *Yeni Devir*, 8 Eylül 1986

“Edebiyatın Fonksiyonu”, *Yeni Devir*, 9 Eylül 1986

“Edebiyatın İşlevi”, *Yeni Devir*, 12 Eylül 1986

“Sapmalar”, *Yeni Devir*, 13 Eylül 1986

“Beslenme”, *Yeni Devir*, 15 Eylül 1986

“Uyanmak Zorundayız”, *Yeni Devir*, 19 Eylül 1986

“Tarihte Objektiflik”, *Yeni Devir*, 20 Eylül 1986

“Hama Acısı”, *Yeni Devir*, 22 Eylül 1986

“Bir Tahribat Unsuru”, *Yeni Devir*, 23 Eylül 1986

“Gerçeklik”, *Yeni Devir*, 25 Eylül 1986

“Sürüleşme”, *Yeni Devir*, 26 Eylül 1986

“Şair ve Şiir”, *Yeni Devir*, 27 Eylül 1986

“İnançsız Aklın Çıbanları”, *Yeni Devir*, 2 Ekim 1986

“Sorumlu Kim”, *Yeni Devir*, 4 Ekim 1986

“Zulüm Egemendir”, *Yeni Devir*, 6 Ekim 1986

“Roman ve Hayat”, *Yeni Devir*, 7 Ekim 1986

“Kısır Döngü”, *Yeni Devir*, 9 Ekim 1986

“Okumak”, *Yeni Devir*, 10 Ekim 1986

“Uyanış”, *Yeni Devir*, 11 Ekim 1986

“Kişilik”, *Yeni Devir*, 13 Ekim 1986

“Yeni Kutsallar”, *Yeni Devir*, 15 Ekim 1986

“Paravanalar”, *Yeni Devir*, 20 Ekim 1986

“Sevgi Farkı”, *Yeni Devir*, 24 Ekim 1986

“Evrensel İnsan”, *Yeni Devir*, 27 Ekim 1986

- “Şairin Kendini Yazması”, *Yeni Devir*, 29 Ekim 1986
- “Güvercinin Hayali”, *Yeni Devir*, 12 Kasım 1986
- “Bakış Farkı”, *Yeni Devir*, 17 Kasım 1986
- “Düşünmek Zorundayız”, *Yeni Devir*, 18 Kasım 1986
- “Ne Ezmek, Ne De Ezilmek”, *Yeni Devir*, 20 Kasım 1986
- “Kara Yılan”, *Yeni Devir*, 21 Kasım 1986
- “Edebiyatta Düşünce”, *Yeni Devir*, 26 Kasım 1986
- “Yalta”, *Yeni Devir*, 10 Aralık 1986
- “İyimser Değiliz”, *Yeni Devir*, 16 Aralık 1986
- “İnsanlar Uyanıyor”, *Yeni Devir*, 17 Aralık 1986
- “İnsan Sorunu”, *Yeni Devir*, 20 Aralık 1986
- “Demokrasi ve Biz”, *Yeni Devir*, 22 Aralık 1986
- “Demokrasi ve İnsan”, *Yeni Devir*, 23 Aralık 1986
- “Yüceliş Farkı”, *Yeni Devir*, 29 Aralık 1986
- “Seçme”, *Yeni Devir*, 30 Aralık 1986
- “Şubh”, *Yeni Devir*, 31 Aralık 1986
- “Enkaz Yığıcı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1987
- “Hayalimiz Doğduğunda”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Ocak 1987
- “Bir Dolmuşu Dolduracak Kadarız”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Ocak 1987
- “Bilmeyen Var Mı?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Ocak 1987
- “Halleşme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Ocak 1987
- “Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Ocak 1987
- “Bir Çağrının Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Ocak 1987
- “Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ocak 1987

- “Duyulan Özlem”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ocak 1987
- “Hürriyet Hazır Olarak Verilmemiştir”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Ocak 1987
- “Evrensel İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Ocak 1987
- “Karar Verme Yetkisi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1987
- “Birlik Oluşturma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ocak 1987
- “Saçılan Zehirler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ocak 1987
- “Çıkış Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ocak 1987
- “Uyanış”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Ocak 1987
- “Pozitivist Şaklabanlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ocak 1987
- “Sancılı Çağ”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1987
- “İnançsızlık Sancısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Ocak 1987
- “Odak Noktası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Ocak 1987
- “Kirlilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ocak 1987
- “Özlemi Çekilen”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ocak 1987
- “Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Şubat 1987
- “Baskı Altında Öfke”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Şubat 1987
- “Yokluğu Çekilen Ne?”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Şubat 1987
- “Ölüm Saçıcı Buluşlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Şubat 1987
- “Çözülme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Şubat 1987
- “Teslimiyet”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Şubat 1987
- “Fark”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1987
- “Yerimiz”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Şubat 1987
- “Kıstas”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Şubat 1987
- “Yaban Otları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1987

- “Çağdaş İnsan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Şubat 1987
- “Bilginin Kaynağı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1987
- “Kişilik”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Şubat 1987
- “Nasıl Bir Yalnızlık”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Şubat 1987
- “Yol”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1987
- “Olayların Doğruladığı Siyaset”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1987
- “İslam Aydını”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1987
- “İçimizdeki Yılan”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Şubat 1987
- “Sanat Eseri”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1987
- “Yeni Bir Tür”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mart 1987
- “Kültürden Soyutlanmış Politika”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mart 1987
- “Akılcı Yaklaşım”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Mart 1987
- “Çözülüş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Mart 1987
- “Niyet Arılığı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Mart 1987
- “Mücadele Bilinci”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mart 1987
- “Tarih Sarsıntısı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1987
- “Mezar ve Hayat”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mart 1987
- “Özgürlük Kazanılması Gereken Bir Savaştır”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Mart 1987
- “Rövanş”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mart 1987
- “Bilincine Varma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mart 1987
- “Yapay Kavramlar”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1987
- “Bilme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1987
- “Hayatın Anlamı”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Mart 1987

“İnsana Baş Kaldıran Teknoloji”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Mart 1987

“Efendi Seçme”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1987

“Çare”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mart 1987

“Bu Ezanlar Ki”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1987

“Sinema ve Ötesi”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1987

“Bilincinde Olmak”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1987

“Örnek Sunma”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1987

“Hüküm”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1987

“Acaba Sizde Ölüme Karşı Bir Teminat Mı Var”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 8 Nisan 1987

“Tarih Aynası”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Nisan 1987

“Çocuk Yayınları”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Nisan 1987

“Soyut Yönelişler”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1987

“Hakim Güçlerin İstedığı Tıp”, *Yeni Devir*, 15 Nisan 1987

“Şair ve İlham”, *Yeni Devir*, 16 Nisan 1987

“Yeni Bir Anlayış Gerekir”, *Yeni Devir*, 18 Nisan 1987

“Bilgi ve Hürriyet”, *Yeni Devir*, 20 Nisan 1987

“Çürüme ve Yabancılaşma”, *Yeni Devir*, 24 Nisan 1987

“İslami Edebiyat”, *Yeni Devir*, 29 Nisan 1987

“Özledikleri Dünya”, *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1987

“Çürüme ve Yabancılaşma”, *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1987

“Evrensellik”, *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1987

“Zulüm Ortamı”, *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1987

“Düşünme”, *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1987

“Şiirin Hedefi”, *Yeni Devir*, 8 Mayıs 1987

“Ezilen İnsan”, *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1987

“Özledikleri Dünya”, *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1987

“Bir Tesbitin Tahlili”, *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1987

“İnsanın Kurtuluşu”, *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1987

“Din ve Uygarlık”, *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1987

“Bir Özdeğişim Örneği”, *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1987

“Sorumlu Kim?”, *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1987

“Bir Zihniyetin Arka Planı”, *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1987

“Gerçekçi Tavrı”, *Yeni Devir*, 9 Haziran 1987

“Gerçekçi Tavrı”, *Yeni Devir*, 10 Haziran 1987

“İğfal Tohumları”, *Yeni Devir*, 11 Haziran 1987

“Bir Mücadelenin Sonucu”, *Yeni Devir*, 13 Haziran 1987

“Fark”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Haziran 1987

“Dağılma”, *Yeni Devir*, 19 Haziran 1987

“Yüce Bir Dil”, *Yeni Devir*, 22 Haziran 1987

“Yüce Bir Dil”, *Yeni Devir*, 23 Haziran 1987

“İki Yüzlülük”, *Yeni Devir*, 25 Haziran 1987

“Sınırlamalar”, *Yeni Devir*, 26 Haziran 1987

“Gerçekçi Tavrı”, *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1987

“Kolaylaştırıcı Olmak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1987

“Bağlanmanın Özü”, *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1987

“İslami Eserler”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1987

“Müslüman Kötülüğü Örtür”,(Bilal Davut), 16 Temmuz 1987

“Hoşgörü”, *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1987

“Rahmet Olarak Gönderildim”, *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1987

“Propaganda”, *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1987

“Tepkiler”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1987

“Nöbet Değişimi”, *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1987

“Duvar”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1987

“Sanatın Gücü”, *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1987

“Sancı”, *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1987

“Tebliğ”, *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1987

“Dünyanın Bunalımı”, *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1987

“Programlanmış İnsan”, *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1987

“Şeytanın Lügati”, *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1987

“Hatırlıyorum”, *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1987

“İnsan Zıt Unsurlardan Yaratıldı”, *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1987

“Değişik Tavırlar”, *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1987

“Peygamberlik Mirası”, *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1987

“Şeytanın Lügati”, *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1987

“Tebliğ”, *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1987

“Temel Taşı Eserler”, *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1987

“Programlanmış İnsan”, *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1987

“Edebiyatta Düşünce”, *Yeni Devir*, 2 Eylül 1987

“Programlanmış İnsan”, *Yeni Devir*, 3 Eylül 1987

“Dayanıklı Olma Şartı”, *Yeni Devir*, 5 Eylül 1987

“Mahalli Olmayalım”, *Yeni Devir*, 7 Eylül 1987

“Tebliğ”, *Yeni Devir*, 9 Eylül 1987

“İnsana Zulmetmek”, *Yeni Devir*, 14 Eylül 1987

“Kültürün Gelişmesi”, *Yeni Devir*, 16 Eylül 1987

“Makine Ve Sonuçları”, *Yeni Devir*, 17 Eylül 1987

“Tutum Farkı”, *Yeni Devir*, 18 Eylül 1987

“Düşmanın Niteliği”, *Yeni Devir*, 21 Eylül 1987

“Bir Tek Hesapları Var”, *Yeni Devir*, 23 Eylül 1987

“Her Şey Allah’a Muhtaç”, *Yeni Devir*, 24 Eylül 1987

“Hayatın Hakkını Verme”, *Yeni Devir*, 25 Eylül 1987

“Kötülüğün Mahiyeti”, *Yeni Devir*, 26 Eylül 1987

“Dünyanın Bunalımı”, *Yeni Devir*, 28 Eylül 1987

“Yaşadığımız Günler”, *Yeni Devir*, 29 Eylül 1987

“Şeytani Bir Şartlanma”, *Yeni Devir*, 30 Eylül 1987

“Toplumsal Mekanizma”, *Yeni Devir*, 1 Ekim 1987

“Bir Tıpin Tahlili”, *Yeni Devir*, 7 Ekim 1987

“Bir Zihniyetin Arka Planı”, *Yeni Devir*, 8 Ekim 1987

“İslami Edebiyat”, *Yeni Devir*, 10 Ekim 1987

“Bir Özdeğişim Örneği”, *Yeni Devir*, 13 Ekim 1987

“Çıktım Erik Dalına Anda Yedim Üzümü”, *Yeni Devir*, 21 Ekim 1987

“Evrensellik”, *Yeni Devir*, 22 Ekim 1987

“Ödev Bilinci”, *Yeni Devir*, 23 Ekim 1987

“Dağılma”, *Yeni Devir*, 24 Ekim 1987

“İnsanın Kurtuluşu”, *Yeni Devir*, 26 Ekim 1987

“Çare”, *Yeni Devir*, 27 Ekim 1987

“Başkalaşma”, *Yeni Devir*, 28 Ekim 1987

“Etki”, *Yeni Devir*, 3 Kasım 1987

“Göç”, *Yeni Devir*, 4 Kasım 1987

“Çöküntü”, *Yeni Devir*, 5 Kasım 1987

“Sermayenin Sanatı”, *Yeni Devir*, 7 Kasım 1987

“Tevhid Yolu”, *Yeni Devir*, 12 Kasım 1987

“Din Ve İlim”, *Yeni Devir*, 14 Kasım 1987

“Aile Planlaması”, *Yeni Devir*, 17 Kasım 1987

“Bir Tevhid Kahramanı-I”, *Yeni Devir*, 24 Kasım 1987

“Bir Tevhid Kahramanı-II”, *Yeni Devir*, 25 Kasım 1987

“Şirkin Kısımları”, *Yeni Devir*, 27 Kasım 1987

“Öz Ve Biçim”, *Yeni Devir*, 7 Aralık 1987

“Seyyiddüşşüheda”, *Yeni Devir*, 10 Aralık 1987

“Seyyidüşşüheda”, *Yeni Devir*, 14 Aralık 1987

“Bağlanma”, *Yeni Devir*, 19 Aralık 1987

“Geçmiş Bakış”, *Yeni Devir*, 21 Aralık 1987

“Maddenin Yorumu”, *Yeni Devir*, 30 Aralık 1987

“Artık Şaşırıyorlar”, *Yeni Devir*, 31 Aralık 1987

“Evrensel Kardeşlik”, *Yeni Devir*, 1 Ocak 1988

“Sürçmelerin Sebebi”, *Yeni Devir*, 8 Ocak 1988

“Sanat Ve Fikir”, *Yeni Devir*, 9 Ocak 1988

“Seyyidüşşüheda”, *Yeni Devir*, 19 Ocak 1988

“Seyyidüşşüheda”, *Yeni Devir*, 20 Ocak 1988

“Tepki Farkı”, *Yeni Devir*, 23 Ocak 1988

“Öz Ve Biçim”, *Yeni Devir*, 26 Ocak 1988

“Savaş Ve Ötesi”, *Yeni Devir*, 27 Ocak 1988

“Geçmişe Bakış”, *Yeni Devir*, 28 Ocak 1988

“Çağdaşlığın Öbür Yüzü”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ocak 1988

“Rahmet Olarak Gönderildim”, *Yeni Devir*, 5 Şubat 1988

“Sancı”, *Yeni Devir*, 17 Şubat 1988

“Şeytanın Lügati”, *Yeni Devir*, 22 Şubat 1988

“Hayattan Soyutlanmış Din”,(Bilal Davut), 25 Şubat 1988

“Bakış Açısı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Şubat 1988

“Çelişkili Durum”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Şubat 1988

“Bütünleşme”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*,1 Mart 1988

“İnsanı Kazanmak”,(Bilal Davut), 4 Mart 1988

“İslamı Tanımak”, *Yeni Devir*, 15 Mart 1988

“Saldırımın Kaynağı”, *Yeni Devir*, 19 Mart 1988

“Oğulcuğum”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Mart 1988

“Ahlak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mart 1988

“Sınırlamalar”, *Yeni Devir*, 26 Mart 1988

“Duvar”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Mart 1988

“Engeller Kırılmalı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Nisan 1988

“Eğitimin Boyutları”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1988

“Propaganda”, *Yeni Devir*, 5 Nisan 1988

“Ölüm Düşüncesi”, *Yeni Devir*, 12 Nisan 1988

“Dağılma”, *Yeni Devir*, 25 Nisan 1988

“Katlanarak Artıyor”, *Yeni Devir*, 26 Nisan 1988

“Müslümanın Şuuru”, *Yeni Devir*, 27 Nisan 1988

“Bakış Açısı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1988

“Çelişkili Durum”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1988

“İki Cephe Ve Sosyal Güvenlik”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1988

“Baskı Metodları”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1988

“Şirk Ve Tevhid”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1988

“Bütünleşme”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1988

“Çocuksuzluk”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1988

“Ruh Öldüren Anlayış”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1988

“Aşk Reddedilince”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1988

“İki Eğilim”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1988

“Değişmezlik”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1988

“Zehirlenen Zihinler”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Haziran 1988

“Seçimin Anlamı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1988

“Siyasetin Gücü”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1988

“Hayata Anlam Kazandıran”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1988

“Yaratılışın İnkârı Ve Sonucu”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1988

“İnsanı Kazanmak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1988

“Seçim Mücadelesi Ve Ötesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1988

“Kolaylaştırıcı Olmak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1988

“İğfal Tohumları”, *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1988

“Denge”, *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1988

“Baskı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1988

“Hakimiyet Hakkı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1988

“Yeni Bileşimler”, *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1988

“Hoşgörü”, *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1988

“Bir Mücadelenin Sonucu”, *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1988

“Soygun”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1988

“Yenilgi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1988

“Gençler İslama Geliyor”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1988

“Yüce Bir Dil”, *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1988

“Zalimliğin Kökleri”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1988

“Tayin Edici Etken”, *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1988

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1988

“Kişilik Yozlaşması”, *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1988

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1988

“Tecrübe Gösteriyor”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1988

“Tecrübe Gösteriyor”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1988

“Ahlak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Eylül 1988

“Cennet Dili”, *Yeni Devir*, 24 Eylül 1988

“Cihad”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1988

“Çarpık Öğretim”, *Yeni Devir*, 28 Eylül 1988

“Cihad”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Eylül 1988

“Filistin Sorunu”, *Yeni Devir*, 1 Ekim 1988

“Yeni Bileşimler”, *Yeni Devir*, 3 Ekim 1988

“Tarihin Anlamı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Ekim 1988

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 6 Ekim 1988

“Hürriyet”, *Yeni Devir*, 8 Ekim 1988

“Saldırımın Kaynağı”, *Yeni Devir*, 17 Ekim 1988

“Cennet Dili”, *Yeni Devir*, 18 Ekim 1988

“Yanlış Bir Uygulama”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1988

“Uygarlığın Kurumları”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1988

“Çocuksuzluk”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 21 Ekim 1988

“Ruh Öldüren Anlayış”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 31 Ekim 1988

“Gıybet”, *Yeni Devir*, 1 Kasım 1988

“Aşk Reddedilince”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1988

“İhtiras”, (Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1988

“Kaynağı Yine Din”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1988

“İğfal Tohumları”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1988

“Anlamsızlığın Parçası”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1988

“Kaynağı Yine Din”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1988

“İhtiras”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1988

“Fark”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Aralık 1988

“Yanlış Bir Uygulama”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1988

“Niyet”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Aralık 1988

“Gıybet”, *Yeni Devir*, 5 Ocak 1989

“Azınlık Baskısı”, *Yeni Devir*, 6 Ocak 1989

“İngilizler”, *Yeni Devir*, 7 Ocak 1989

“İki Yüzlülük”, *Yeni Devir*, 12 Ocak 1989

“Soygun”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ocak 1989

“Azınlık Baskısı”, *Yeni Devir*, 21 Ocak 1989

“Müslümanın Şuuru”, *Yeni Devir*, 23 Ocak 1989

“Bütün Yollar”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Ocak 1989

“Tarihin Anlamı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Ocak 1989

“Hürriyet”, *Yeni Devir*, 28 Ocak 1989

“Kolaylaştırıcı Olmak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 30 Ocak 1989

“Gücünü Kendinden Alır”, *Yeni Devir*, 31 Ocak 1989

“Biz De Olan Nedir?”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 1 Şubat 1989

“Ölüm Düşüncesi”, *Yeni Devir*, 3 Şubat 1989

“Nöbet Değişimi”, *Yeni Devir*, 6 Şubat 1989

“Çağdaşlığın Öbür Yüzü”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 9 Şubat 1989

“Yeni Bileşimler”, *Yeni Devir*, 18 Şubat 1989

“Yahudi Devleti Nasıl Kuruldu”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1989

“Hoşgörü”, *Yeni Devir*, 3 Mart 1989

“Tepkiler”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 4 Mart 1989

“Parçalanmışlık”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 7 Mart 1989

“Yeni Bileşimler”, *Yeni Devir*, 10 Mart 1989

“İslamda Alt Yapı Kurumu”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mart 1989

“Sanat Eserinin Biricikliği”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Mart 1989

“Dil Engeli”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Mart 1989

“Tecrübe Gösteriyor”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mart 1989

“Tefekkür”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mart 1989

“Tayin Edici Etken”, *Yeni Devir*, 25 Mart 1989

“Bağlanmanın Özü”, *Yeni Devir*, 12 Nisan 1989

“Allah’ın Boyasıyla Boyanmak”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Nisan 1989

“Uygarlık Çarkı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Nisan 1989

“Hayattan Soyutlanmış Din”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Nisan 1989

“İslam Terbiyesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Nisan 1989

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 24 Nisan 1989

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Nisan 1989

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1989

“Zulüm Şebekesi-III”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1989

“Uygurluk Çarkı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 28 Nisan 1989

“Yanılmazlık İddiası”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1989

“Bakış Açısı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1989

“Değişmezlik”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1989

“Seçim Mücadelesi Ve Ötesi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1989

“Seçimin Anlamı”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1989

“Yanlış Bir Uygulama”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1989

“Niyet”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1989

“Müslüman Kötülüğü Örtür”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1989

“Gerçekçi Tavrı”, *Yeni Devir*, 16 Haziran 1989

“Yenilgi”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1989

“Tayin Edici Etken”, *Yeni Devir*, 19 Haziran 1989

“İnsan Yanılgısı”, *Yeni Devir*, 20 Haziran 1989

“İslamı Tanımak”, *Yeni Devir*, 24 Haziran 1989

“İki Temel Esas”, *Yeni Devir*, 26 Haziran 1989

“Savaşın Anlamı”, *Yeni Devir*, 27 Haziran 1989

“Sanatın Gücü”, *Yeni Devir*, 28 Haziran 1989

“İki Temel Esas”, *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1989

“Savaşın Anlamı”, *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1989

“Mutlak’ı Allah Bilir”, *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1989

“Bir Tevhid Kahramanı”, *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1989

“Dünyanın Bunalımı”, *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1989

“Müslümanın Şuuru”, *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1989

“Müslümanın Şuuru”, *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1989

“İleriyi Görüş”, *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1989

“Bilimin Amacı”, *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1989

“Zulüm”, *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1989

“Hakikati Özleyenler”, *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1989

“Bir Pozitivistin Hüsranı”, *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1989

“Bir Pozitivistin Hüsranı”, *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1989

“Ahenk-I”, *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1989

“Ahenk-II”, *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1989

“Yangın Sonrası Toplumu”, *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1989

“Çağdaş Realite”, *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1989

“Münafıklara Dair”, *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1989

“Sihirli Atmosfer”, *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1989

“Apartman Yığını”, *Yeni Devir*, 1 Eylül 1989

“Kompleks”, *Yeni Devir*, 4 Eylül 1989

“Sanat Ve Dünya Görüşü”, *Yeni Devir*, 6 Eylül 1989

“Sanat Eserinin Gayesi”, *Yeni Devir*, 7 Eylül 1989

“Ev”, *Yeni Devir*, 9 Eylül 1989

“Sanat Ve Siyaset”, *Yeni Devir*, 13 Eylül 1989

- “Bağlanmanın Özü”, *Yeni Devir*, 21 Eylül 1989
- “İslama Dönmek İçin”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1989
- “Umutsuzlukla Başlayan”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 16 Ekim 1989
- “Dış Politika”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 19 Ekim 1989
- “Az Suç Mu?”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 20 Ekim 1989
- “Din Ve Uygarlık”, *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1990
- “İslami Eserler”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1990
- “Sarsılan Değerler”, *Yeni Devir*, 6 Haziran 1990
- “Kapalı Sistem Umutsuzluğun Kaynağı”, *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1990
- “Dış Politika”,(Bilal Davut), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1990
- “Başkaldırı Zulüm Örtüsü”, *Yeni Devir*, 19 Aralık 1990
- “Artık Karanlıkta Gizlenmek Kolay Değil”, *Yeni Devir*, 24 Aralık 1990

V.2.3. MİLLİ GAZETE’DE YAZDIĞI YAZILAR

- “İdeoloji ve Zulüm”, *Milli Gazete*, 14 Nisan 1982
- “İnsanın Değişmeyen Yanı”, *Milli Gazete*, 8 Mayıs 1982
- “Evrensel Site”, *Milli Gazete*, 10 Ağustos 1982
- “Fark”, *Milli Gazete*, 18 Ağustos 1982
- “Tekne Kazıntısı”, *Milli Gazete*, 1 Eylül 1982
- “Batı Kafası, İç ve Dış Basın”, *Milli Gazete*, 27 Eylül 1982
- “Yahudinin Bitmeyen Kini”, *Milli Gazete*, 17 Ekim 1982
- “Yol Ayrımında İnsan”, *Milli Gazete*, 24 Ekim 1982
- “Propaganda” *Milli Gazete*, 8 Kasım 1982

“Türkiye’yi Ortadoğu’dan Soyutlama Çabası” *Milli Gazete*, 24 Kasım 1982

“Kendini Bilmek” *Milli Gazete*, 15 Aralık 1982

“Kapalı Sistem Umutsuzluğun Kaynağı”, *Milli Gazete*, 2 Ocak 1983

“Sentezcilerin Yanılgısı” *Milli Gazete*, 19 Ocak 1983

“Başkaldırı Zulüm Örtüsü”, *Milli Gazete*, 5 Mart 1983

“Sağırlaştırılan Toplum” *Milli Gazete*, 11 Mart 1983

“Zafere Ulaşmak”, *Milli Gazete*, 16 Mart 1983

“Kime Başvursun Bu İnsanlar” *Milli Gazete*, 30 Mart 1983

“Asıl ve Şekil”, *Milli Gazete*, 20 Nisan 1983

“Pozitivist Tıp Ya Da İnsan Sırtlan”, *Milli Gazete*, 4 Mayıs 1983

“Çocukları Seviyor Muyuz?”, *Milli Gazete*, 11 Mayıs 1983

“Sevgi Yolları”, *Milli Gazete*, 18 Mayıs 1983

“Artık Karanlıkta Gizlenmek Kolay Değil”, *Milli Gazete*, 25 Mayıs 1983

“Makina Çağı ve Batı”, *Milli Gazete*, 14 Haziran 1983

“Savaşın İçindeki Savaş”, *Milli Gazete*, 19 Haziran 1983

“Akıl ve Ölüm”, *Milli Gazete*, 25 Haziran 1983

“Sevgi”, *Milli Gazete*, 1 Temmuz 1983

“Bunalımın Kaynağı”, *Milli Gazete*, 10 Temmuz 1983

“Yalanın Ömrü”, *Milli Gazete*, 30 Temmuz 1983

“İnsan Tabiatı”, *Milli Gazete*, 12 Ağustos 1983

“Hayatın Anlamı”, *Milli Gazete*, 20 Ağustos 1983

“Büyük Karar Günü”, *Milli Gazete*, 30 Ağustos 1983

“Tahmini Güç Olan Bir Seçim” *Milli Gazete*, 7 Eylül 1983

“Şirk Mantığı, Mutlak ve Mutlakiyet”, *Milli Gazete*, 7 Eylül 1983

“Mutlak’a Duyulan İhtiyaç”, *Milli Gazete*, 23 Eylül 1983

“ABD Siyasetinin Konumu” *Milli Gazete*, 28 Eylül 1983

“Kötülük Ruhu”, *Milli Gazete*, 11 Ekim 1983

“Gayesinden Saptırılmış İnsan” *Milli Gazete*, 9 Kasım 1983

“Tabiata Bakış Farkı”, *Milli Gazete*, 23 Kasım 1983

“Aşk Atılımı ve Evrensel Boyut”, *Milli Gazete*, 29 Kasım 1983

“Özden Mahrum Taktik”, *Milli Gazete*, 6 Aralık 1983

“İnsanı Yabancılaştıran Şartlar”, *Milli Gazete*, 13 Aralık 1983

“Olma İradesi”, *Milli Gazete*, 20 Aralık 1983

“Yeniçeri Ocağı’nın İşlevi” *Milli Gazete*, 24 Aralık 1983

“Temel Fark”, *Milli Gazete*, 27 Aralık 1983

“Hunharlık”, *Milli Gazete*, 3 Ocak 1984

“Politikanın Temeli”, *Milli Gazete*, 12 Ocak 1984

“Mücadele Bilinci”, *Milli Gazete*, 24 Ocak 1984

“Varoluş Aşkı”, *Milli Gazete*, 29 Ocak 1984

“Kültür Boşluğu ve Turizm”, *Milli Gazete*, 11 Şubat 1984

“İnanç Sömürücüler”, *Milli Gazete*, 12 Şubat 1984

“Bütünleşme Olmayınca”, *Milli Gazete*, 25 Şubat 1984

“Algılayış Farkı” *Milli Gazete*, 3 Mart 1984

“Tabiat ve İnsan”, *Milli Gazete*, 17 Mart 1984

“Bilgi edinmede Ölçü”, *Milli Gazete*, 24 Mart 1984

“Sapıtılmış Bilim” *Milli Gazete*, 3 Nisan 1984

“İnanç ve İnançsızlık” *Milli Gazete*, 14 Nisan 1984

“Manevi Varlık Sahası”, *Milli Gazete*, 20 Nisan 1984

“Olayların Doğruladığı Siyaset” *Milli Gazete*, 3 Mayıs 1984

“Kamçılanan Özlem” *Milli Gazete*, 5 Mayıs 1984

“Yağmacı Politika” *Milli Gazete*, 10 Mayıs 1984

“Bilginin Kaynağı” *Milli Gazete*, 13 Mayıs 1984

“Söz Silaha Geçince”, *Milli Gazete*, 20 Mayıs 1984

“Varlık Sarsıntısı” *Milli Gazete*, 3 Haziran 1984

“Birlik Çabaları” *Milli Gazete*, 5 Haziran 1984

“Birliğin Temeli” *Milli Gazete*, 21 Haziran 1984

“İnsana Başkaldıran Teknoloji” *Milli Gazete*, 26 Haziran 1984

“Yozlaştırılan İnsan” *Milli Gazete*, 6 Temmuz 1984

“Nükleer Tehdit ve Ötesi” *Milli Gazete*, 10 Temmuz 1984

“Yapı Değişmedikçe” *Milli Gazete*, 14 Temmuz 1984

“Fark” *Milli Gazete*, 5 Ekim 1984

“İnsanlığın Durumu” *Milli Gazete*, 9 Ekim 1984

“Vaktin Hakimi Olmak” *Milli Gazete*, 14 Ekim 1984

“Tabiiden Ne Anlıyoruz?” *Milli Gazete*, 19 Ekim 1984

“Toplum Kalbi” *Milli Gazete*, 19 Eylül 1984

“Erdem Uygarlığı” *Milli Gazete*, 24 Eylül 1984

“Hedef Olarak Gösterilen Nedir?” *Milli Gazete*, 26 Ekim 1984

“Ölümü Unutturma Çabaları” *Milli Gazete*, 24 Eylül 1984

“Hedef Olarak Gösterilen Nedir?” *Milli Gazete*, 31 Ekim 1984

“Kişiliği Öldüren Politika” 6 Kasım 1984

“Neden Batı?” *Milli Gazete*, 9 Kasım 1984

“Enkaz Yığını” *Milli Gazete*, 15 Kasım 1984

“Kültürün Eyleme Dönüşmesi”*Milli Gazete*, 22 Kasım 1984

“Şematik Toplum”*Milli Gazete*, 30 Kasım 1984

“Çokcu Mutlakçılık”*Milli Gazete*, 6 Aralık 1984

“Müstebitler”*Milli Gazete*, 13 Aralık 1984

“Gün Gelip Vakt Erişince”*Milli Gazete*, 20 Aralık 1984

“Bir Tavrın Tahlili”*Milli Gazete*, 21 Aralık 1984

“Fişlenmesi Gereken Zihniyet”*Milli Gazete*, 27 Aralık 1984

“Bunalımın Kaynağı”, *Milli Gazete*, 3 Ağustos 1985

“Görmek”, *Milli Gazete*, 21 Ağustos 1985

“Ölçü”, *Milli Gazete*, 10 Kasım 1985

“Çocuklarda Oynar” , *Milli Gazete*, 14 Kasım 1985

“İnsandaki İnsan” , *Milli Gazete*, 15 Kasım 1985

“Önemli Bir Kitap”, *Milli Gazete*, 17 Kasım 1985

“Şirk” , *Milli Gazete*, 20 Kasım 1985

“Sürüleşme”, *Milli Gazete*, 21 Kasım 1985

“İnsan” , *Milli Gazete*, 25 Kasım 1985

“Uyanmak Zorundayız”, *Milli Gazete*, 26 Kasım 1985

“Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu” , *Milli Gazete*, 30 Kasım 1985

“Formalite Ağı”, *Milli Gazete*, 2 Aralık 1985

“Enerji Sorunu”, *Milli Gazete*, 4 Ocak 1986

“İnancın Yansıması”, *Milli Gazete*, 5 Ocak 1986

“Çözülen İnsan”, *Milli Gazete*, 9 Ocak 1986

“Siyaset Hesapları”, *Milli Gazete*, 10 Ocak 1986

“Yanlış Tanımlar”, *Milli Gazete*, 13 Ocak 1986

“İniş Trafığı”, *Milli Gazete*, 17 Ocak 1986

“Zalimlerin Sultası”, *Milli Gazete*, 23 Ocak 1986

“Fark”, *Milli Gazete*, 24 Ocak 1986

“İman Çağlayanı”, *Milli Gazete*, 27 Ocak 1986

“Tüketici Toplulukları”, *Milli Gazete*, 31 Ocak 1986

“İnsanın Kurtuluşu”, *Milli Gazete*, 1 Şubat 1986

“Çare”, *Milli Gazete*, 2 Şubat 1986

“Değerler”, *Milli Gazete*, 4 Şubat 1986

“Ödev Bilinci”, *Milli Gazete*, 6 Şubat 1986

“Dağılma”, *Milli Gazete*, 7 Şubat 1986

“Evrensellik”, *Milli Gazete*, 8 Şubat 1986

“Çıktım Erik Dalına Anda Yedim Üzümü”, *Milli Gazete*, 9 Şubat 1986

“Sermayenin Sanatı” ”, *Milli Gazete*, 10 Şubat 1986

“Bir Özdeğişim Örneği”, *Milli Gazete*, 17 Şubat 1986

“İslami Edebiyat”, *Milli Gazete*, 18 Şubat 1986

“Bir Zihniyetin Arka Planı”, *Milli Gazete*, 20 Şubat 1986

“Bir Tipin Tahlili”, *Milli Gazete*, 23 Şubat 1986

“Toplumsal Mekanizma”, *Milli Gazete*, 25 Şubat 1986

“Şeytani Bir Şartlanma”, *Milli Gazete*, 26 Şubat 1986

“Bir Tesbitin Yanlışığı”, *Milli Gazete*, 1 Mart 1986

“İlerleme”, *Milli Gazete*, 6 Mart 1986

“Büyük Şehit”, *Milli Gazete*, 7 Mart 1986

“Sanat ve Politika”, *Milli Gazete*, 8 Mart 1986

“Hakikat”, *Milli Gazete*, 11 Mart 1986

“Türkiye Neden Böyle? ”, *Milli Gazete*, 13 Mart 1986

“Ruhun Kalkınması”, *Milli Gazete*, 14 Mart 1986

“Münafıklara Dair”, *Milli Gazete*, 16 Mart 1986

“İslami Edebiyat”, *Milli Gazete*, 18 Mart 1986

“Eğitim”, *Milli Gazete*, 20 Mart 1986

“Kriz”, *Milli Gazete*, 22 Mart 1986

“Öç Dalgası”, *Milli Gazete*, 23 Mart 1986

“Eserimi Versemde Artık Ölse De Ne Gam”, *Milli Gazete*, 25 Mart 1986

“Zamanın Kullanılması”, *Milli Gazete*, 27 Mart 1986

“Sermaye”, *Milli Gazete*, 30 Mart 1986

“Tevhidin Önderleri”, *Milli Gazete*, 31 Mart 1986

“Bir Tevhid Kahramanı-I”, *Milli Gazete*, 1 Nisan 1986

“Bir Tevhid Kahramanı-II”, *Milli Gazete*, 2 Nisan 1986

“Şirkin Kısımları”, *Milli Gazete*, 5 Nisan 1986

“Aile Planlaması”, *Milli Gazete*, 9 Nisan 1986

“Din ve İlim”, *Milli Gazete*, 10 Nisan 1986

“Edebiyatta Düşünce”, *Milli Gazete*, 15 Nisan 1986

“Kıstas”, *Milli Gazete*, 16 Nisan 1986

“Değişik Tavırlar”, *Milli Gazete*, 18 Nisan 1986

“Çöküntü”, *Milli Gazete*, 23 Nisan 1986

“Göç”, *Milli Gazete*, 24 Nisan 1986

“Etki”, *Milli Gazete*, 25 Nisan 1986

“Başkalaşma”, *Milli Gazete*, 30 Nisan 1986

“Artık Şaşırıyorlar”, *Milli Gazete*, 2 Mayıs 1986

“Sürçmelerin Sebebi”, *Milli Gazete*, 5 Mayıs 1986

“Sanat ve Fikir”, *Milli Gazete*, 6 Mayıs 1986

“Evrensel Kardeşlik”, *Milli Gazete*, 23 Mayıs 1986

“Bağlanma”, *Milli Gazete*, 24 Mayıs 1986

“Hakikattan Uzaklaşınca”, *Milli Gazete*, 1 Haziran 1986

“Din-Bilim Çekişmesi”, *Milli Gazete*, 3 Haziran 1986

“Plan”, *Milli Gazete*, 9 Haziran 1986

“Tebliğ”, *Milli Gazete*, 12 Haziran 1986

“Tepki Farkı”, *Milli Gazete*, 13 Haziran 1986

“Ezilen İnsan”, *Milli Gazete*, 14 Haziran 1986

“Edebi Bir Örnek”, *Milli Gazete*, 15 Haziran 1986

“İnsana Uygunluk”, *Milli Gazete*, 17 Haziran 1986

“Şiirimize Genel Bir Bakış”, *Milli Gazete*, 18 Haziran 1986

“Açıklanmış Bir Lütuf”, *Milli Gazete*, 20 Haziran 1986

“Şiirin Hedefi”, *Milli Gazete*, 21 Haziran 1986

“Asıl Hedef”, *Milli Gazete*, 22 Haziran 1986

“Zulüm Ortamı”, *Milli Gazete*, 25 Haziran 1986

“Din ve Uygarlık”, *Milli Gazete*, 29 Haziran 1986

“Hakikate Koşan Dünya”, *Milli Gazete*, 31 Haziran 1986

“Katlanarak Artıyor”, *Milli Gazete*, 30 Haziran 1986

“Bir Pozitivistin Hüsranı”, *Milli Gazete*, 1 Temmuz 1986

“Ahenk-I”, *Milli Gazete*, 3 Temmuz 1986

“Ahenk-II”, *Milli Gazete*, 4 Temmuz 1986

“Hakikatı Özleyenler”, *Milli Gazete*, 6 Temmuz 1986

“Sanat ve Siyaset”, *Milli Gazete*, 10 Temmuz 1986

“Yangın Sonrası Toplumu”, *Milli Gazete*, 13 Temmuz 1986

“Sanat ve Dünya Görüşü”, *Milli Gazete*, 14 Temmuz 1986

“Sanat Eserinin Gayesi”, *Milli Gazete*, 15 Temmuz 1986

“Apartman Yığıını”, *Milli Gazete*, 23 Temmuz 1986

“Ev”, *Milli Gazete*, 25 Temmuz 1986

“Sihirli Atmosfer”, *Milli Gazete*, 26 Temmuz 1986

“Münafıklara Dair”, *Milli Gazete*, 28 Temmuz 1986

“Kompleks”, *Milli Gazete*, 31 Temmuz 1986

“İçeriksiz Mantık”, *Milli Gazete*, 2 Ağustos 1986

“Ölüm Düşüncesi”, *Milli Gazete*, 1 Ocak 1987

“Hürriyet”, *Milli Gazete*, 4 Ocak 1987

“Çarpık Öğretim”, *Milli Gazete*, 5 Ocak 1987

“Filistin Sorunu”, *Milli Gazete*, 6 Ocak 1987

“Cihad”, *Milli Gazete*, 7 Ocak 1987

“Saldırımın Kaynağı”, *Milli Gazete*, 3 Ocak 1987

“Bizde Olan Nedir?”, *Milli Gazete*, 21 Ocak 1987

“Tarihin Anlamı”, *Milli Gazete*, 23 Ocak 1987

“Bütün Yollar”, *Milli Gazete*, 24 Ocak 1987

“Kişilik Yozlaşması”, *Milli Gazete*, 28 Ocak 1987

“İngilizler”, *Milli Gazete*, 1 Şubat 1987

“Azınlık Baskısı”, *Milli Gazete*, 2 Şubat 1987

“Gıybet”, *Milli Gazete*, 3 Şubat 1987

“Nöbet Değişimi”, *Milli Gazete*, 6 Şubat 1987

“Çağdaşlığın Öbür Yüzü”, *Milli Gazete*, 8 Şubat 1987

“Denge”, *Milli Gazete*, 9 Şubat 1987

“İğfal Tohumlar”, *Milli Gazete*, 16 Şubat 1987

“İki Yüzlülük”, *Milli Gazete*, 17 Şubat 1987

“Yüce Bir Dil”, *Milli Gazete*, 20 Şubat 1987

“Yüce Bir Dil II”, *Milli Gazete*, 21 Şubat 1987

“Propaganda”, *Milli Gazete*, 23 Şubat 1987

“Bir Mücadelenin Sonucu”, *Milli Gazete*, 24 Şubat 1987

“Dağılma”, *Milli Gazete*, 26 Şubat 1987

“Sınırlamalar”, *Milli Gazete*, 27 Şubat 1987

“Cennet Dili-I”, *Milli Gazete*, 15 Mart 1987

“Cennet Dili-II”, *Milli Gazete*, 16 Mart 1987

“Cennet Dili-III”, *Milli Gazete*, 17 Mart 1987

“Müslüman Kötülüğü Örtür”, *Milli Gazete*, 23 Mart 1987

“İslami Eserler”, *Milli Gazete*, 24 Mart 1987

“Rahmet Olarak Gönderildim”, *Milli Gazete*, 25 Mart 1987

“Müslümanın Şuuru”, *Milli Gazete*, 3 Nisan 1987

“Kolaylaştırıcı Olmak”, *Milli Gazete*, 5 Nisan 1987

“Allah’ın Boyasıyla Boyanmak”, 6 Nisan 1987

“Gerçekçi Tavrı”, *Milli Gazete*, 14 Nisan 1987

“Bağlanmanın Özü”, *Milli Gazete*, 15 Nisan 1987

“Tayin Edici Etken”, *Milli Gazete*, 16 Nisan 1987

“Önyargı”, *Milli Gazete*, 24 Nisan 1987

“Güven”, *Milli Gazete*, 25 Nisan 1987

“Gücünü Kendinden Alır”, *Milli Gazete*, 27 Nisan 1987

“Hoşgörü”, *Milli Gazete*, 1 Mayıs 1987

“İki Etken”, *Milli Gazete*, 2 Mayıs 1987

“Yeni Bileşimler”, *Milli Gazete*, 4 Mayıs 1987

“Saygı”, *Milli Gazete*, 8 Mayıs 1987

“Yahudi”, *Milli Gazete*, 9 Mayıs 1987

“Eğitimin Amacı”, *Milli Gazete*, 18 Mayıs 1987

“Yahudi Devleti Nasıl Kuruldu”, *Milli Gazete*, 21 Mayıs 1987

“Yahudi Devleti Nasıl Kuruldu II”, *Milli Gazete*, 22 Mayıs 1987

“Yahudi Devleti Nasıl Kuruldu III”, *Milli Gazete*, 23 Mayıs 1987

“Zulüm Şebekesi”, *Milli Gazete*, 1 Haziran 1987

“Zulüm Şebekesi”,(Bilal Davut), *Milli Gazete*, 2 Haziran 1987

“Zulüm Şebesi III”,(Bilal Davut), *Milli Gazete*, 3 Haziran 1987

“Uygurluk Çarkı”, *Milli Gazete*, 6 Haziran 1987

“Tefekkür”, *Milli Gazete*, 9 Haziran 1987

“Tecrübe Gösteriyor”, *Milli Gazete*, 10 Haziran 1987

“Dil Engeli”, *Milli Gazete*, 17 Haziran 1987

“Dil ve Sanat”, *Milli Gazete*, 18 Haziran 1987

“Sanat Eserinin Biricikliği”, *Milli Gazete*, 18 Haziran 1987

“Parçalanmışlık”, *Milli Gazete*, 27 Haziran 1987

“Tepkiler”, *Milli Gazete*, 27 Haziran 1987

“İleriyi Görme”, *Milli Gazete*, 28 Haziran 1987

“Gençler İslama Geliyor”, *Milli Gazete*, 2 Temmuz 1987

“Zalimliğin Kökleri”, *Milli Gazete*, 3 Temmuz 1987

“Yenilgi”, *Milli Gazete*, 4 Temmuz 1987

“Uygurluğun Kurumları”, *Milli Gazete*, 14 Temmuz 1987

“Yanlış Bir Uygulama”, *Milli Gazete*, 15 Temmuz 1987

“Niyet”, *Milli Gazete*, 16 Temmuz 1987

“Ahlak”, *Milli Gazete*, 26 Temmuz 1987

“Duvar”, *Milli Gazete*, 27 Temmuz 1987

“Oğulcuğum”, *Milli Gazete*, 28 Temmuz 1987

“Kaynağı Yine Din”, *Milli Gazete*, 3 Ağustos 1987

“İğfal Tohumları”, *Milli Gazete*, 4 Ağustos 1987

“Anlamsızlığın Parçası”, *Milli Gazete*, 5 Ağustos 1987

“Çocuksuzluk”, *Milli Gazete*, 16 Ağustos 1987

“Ruh Öldüren Anlayış”, *Milli Gazete*, 18 Ağustos 1987

“Aşk Reddedilince”, *Milli Gazete*, 20 Ağustos 1987

“İhtiras”, *Milli Gazete*, 31 Ağustos 1987

“Hayata Anlam Kazandıran”, *Milli Gazete*, 1 Eylül 1987

“Değişen Şartlar”, *Milli Gazete*, 17 Eylül 1987

“Siyasetin Gücü”, *Milli Gazete*, 18 Eylül 1987

“Değişme Var”, *Milli Gazete*, 30 Eylül 1987

“Yer Altından İdare Edilenler”, *Milli Gazete*, 6 Ekim 1987

“İki Eğilim”, *Milli Gazete*, 13 Ekim 1987

“Zehirlenen Zihinler”, *Milli Gazete*, 14 Ekim 1987

“Yaratılışın İnkarı ve Sonucu”, *Milli Gazete*, 15 Ekim 1987

“Baskı Metodları”, *Milli Gazete*, 17 Ekim 1987

“İki Cephe ve Sosyal Güvenlik”, *Milli Gazete*, 18 Ekim 1987

“Hakimiyet Hakkı”, *Milli Gazete*, 20 Ekim 1987

“Tehlikeli Artış”, *Milli Gazete*, 24 Ekim 1987

“Propaganda”, *Milli Gazete*, 25 Ekim 1987

“Hürriyetin Değeri”, *Milli Gazete*, 28 Ekim 1987

“Baskı”, *Milli Gazete*, 29 Ekim 1987

“Diktatörlük”, *Milli Gazete*, 30 Ekim 1987

“Hayattan Soyutlanmış Din”, *Milli Gazete*, 1 Kasım 1987

“Bakış Açısı”, *Milli Gazete*, 6 Kasım 1987

“Şirk ve Tevhid”, *Milli Gazete*, 7 Kasım 1987

“Bütünleşme”, *Milli Gazete*, 8 Kasım 1987

“İnsanı Kazanmak”, *Milli Gazete*, 12 Kasım 1987

“Yanılmazlık İddiası”, *Milli Gazete*, 15 Kasım 1987

“Seçim Mücadelesi ve Ötesi”, *Milli Gazete*, 17 Kasım 1987

“Değişmezlik”, *Milli Gazete*, 19 Kasım 1987

“Seçimin Anlamı”, *Milli Gazete*, 20 Kasım 1987

“Durum”, *Milli Gazete*, 3 Aralık 1987

“Şeytani Boyut”, *Milli Gazete*, 8 Aralık 1987

“Yeni Teknoloji”, *Milli Gazete*, 9 Aralık 1987

“Taktik Hep Aynı”, *Milli Gazete*, 15 Aralık 1987

“Hükme Bağlanmıştır”, *Milli Gazete*, 16 Aralık 1987

“Sorumluyuz”, *Milli Gazete*, 19 Aralık 1987

“Yobaz”, *Milli Gazete*, 20 Aralık 1987

“Bütünleşmenin Nedeni”, *Milli Gazete*, 22 Aralık 1987

“Eğitimin Boyutları”, *Milli Gazete*, 28 Aralık 1987

“Temel Sebep”, *Milli Gazete*, 29 Aralık 1987

“Çelişkili Durum”, *Milli Gazete*, 31 Aralık 1987

“Engeller Kırılmalı”, *Milli Gazete*, 2 Ocak 1988

“İnanç Sapması”, *Milli Gazete*, 5 Ocak 1988

“İlahi Adalet”, *Milli Gazete*, 6 Ocak 1988

“Çağdaşlık”, *Milli Gazete*, 7 Ocak 1988

“Anlamsız Varsayımlar”, *Milli Gazete*, 12 Ocak 1988

“Mutlak Tekamül”, *Milli Gazete*, 15 Ocak 1988

“Ana Mihver”, *Milli Gazete*, 16 Ocak 1988

“Bir İzdırSüreçeğin”, *Milli Gazete*, 20 Ocak 1988

“Münafık”, *Milli Gazete*, 24 Ocak 1988

“Muhitin Değeri”, *Milli Gazete*, 27 Ocak 1988

“Gizli İstibdat”, *Milli Gazete*, 12 Şubat 1988

“Derin Bir Gayz”, *Milli Gazete*, 14 Şubat 1988

“Din”, *Milli Gazete*, 16 Şubat 1988

“Değişmez Esaslar”, *Milli Gazete*, 24 Şubat 1988

“Uyanış”, *Milli Gazete*, 28 Şubat 1988

“İslam Terbiyesi”, *Milli Gazete*, 29 Şubat 1988

“Bakış”, *Milli Gazete*, 1 Mart 1988

“İnanç”, *Milli Gazete*, 7 Mart 1988

“Hurafeler Dini”, *Milli Gazete*, 8 Mart 1988

“Din İnancının Üstünlüğü”, *Milli Gazete*, 9 Mart 1988

“Adalet”, *Milli Gazete*, 10 Mart 1988

“Birlik”, *Milli Gazete*, 12 Mart 1988

“Türkiye Yahudileri”, *Milli Gazete*, 16 Mart 1988

“Savaşın Anlamı”, *Milli Gazete*, 17 Mart 1988

“Yüce Gayeler”, *Milli Gazete*, 18 Mart 1988

“Sulh”, *Milli Gazete*, 23 Mart 1988

“Tek Nizam”, *Milli Gazete*, 24 Mart 1988

“İki Durum”, *Milli Gazete*, 25 Mart 1988

“Akidenin Özellikleri”, *Milli Gazete*, 27 Mart 1988

“Zulüm”, *Milli Gazete*, 29 Mart 1988

“Müsamaha”, *Milli Gazete*, 3 Nisan 1988

“Yaşatıcı Kuvvet”, *Milli Gazete*, 5 Nisan 1988

“Kulluk Makamı”, *Milli Gazete*, 6 Nisan 1988

“Her Zaman Diri”, *Milli Gazete*, 7 Nisan 1988

“Bize Düşen Görev”, *Milli Gazete*, 8 Nisan 1988

“Kulluğun Değeri”, *Milli Gazete*, 10 Nisan 1988

“Değişmez Değerler”, *Milli Gazete*, 11 Nisan 1988

“Kur’an’ın Gösterdiği Yol”, *Milli Gazete*, 12 Nisan 1988

“İnsanın Değeri”, *Milli Gazete*, 13 Nisan 1988

“İstikamet”, *Milli Gazete*, 18 Nisan 1988

“İslamın Kudreti”, *Milli Gazete*, 20 Nisan 1988

“Anlayış Farkı”, *Milli Gazete*, 21 Nisan 1988

“Yeni Nesil”, *Milli Gazete*, 22 Nisan 1988

“Yerli Engeller”, *Milli Gazete*, 24 Nisan 1988

“İslamda Alt Yapı Kurumu”, *Milli Gazete*, 8 Mayıs 1988

“Ders”, *Milli Gazete*, 11 Mayıs 1988

“Dayanışma Şuuru”, *Milli Gazete*, 12 Mayıs 1988

“Düşmanlığın Sebebi”, *Milli Gazete*, 20 Mayıs 1988

“Model”, *Milli Gazete*, 23 Mayıs 1988

“Zorbalık Kurumu”, *Milli Gazete*, 25 Mayıs 1988

“Dost Olmak”, *Milli Gazete*, 26 Mayıs 1988

“Hürriyet”, *Milli Gazete*, 27 Mayıs 1988

“Birlik ve Ahenk”, *Milli Gazete*, 31 Mayıs 1988

“Tevhidin Hakikati”, *Milli Gazete*, 1 Haziran 1988

“İtici Ses”, *Milli Gazete*, 2 Haziran 1988

“İslam Kuvvet ve Kudreti”, *Milli Gazete*, 3 Haziran 1988

“Kuvvet”, *Milli Gazete*, 5 Haziran 1988

“Siyonizm Emperyalizm İşbirliği”, *Milli Gazete*, 9 Haziran 1988

“Değişmez Hakikatler”, *Milli Gazete*, 14 Haziran 1988

“Boş ve Yanlış Fikir”, *Milli Gazete*, 15 Haziran 1988

“İlahi Bağış”, *Milli Gazete*, 17 Haziran 1988

“İslamın Üstünlüğü”, *Milli Gazete*, 19 Haziran 1988

“İnsanın Yeri”, *Milli Gazete*, 20 Haziran 1988

“Yeni Bir Olgu”, *Milli Gazete*, 22 Haziran 1988

“Büyük Yenileyici”, *Milli Gazete*, 25 Haziran 1988

“İnsanlık Düşmanları”, *Milli Gazete*, 26 Haziran 1988

“Vahy”, *Milli Gazete*, 27 Haziran 1988

“Lider”, *Milli Gazete*, 28 Haziran 1988

“Ölçü”, *Milli Gazete*, 2 Temmuz 1988

“Gerilemenin Sebebi”, *Milli Gazete*, 9 Temmuz 1988

“Ortak Hedef”, *Milli Gazete*, 11 Temmuz 1988

“Kaynaklar”, *Milli Gazete*, 15 Temmuz 1988

“Bid’at”, *Milli Gazete*, 16 Temmuz 1988

“Gaye”, *Milli Gazete*, 17 Temmuz 1988

“Risaletin Kesilmesinin Sebepleri”, *Milli Gazete*, 18 Temmuz 1988

“Bereket ve Hayır Kaynağı”, *Milli Gazete*, 19 Temmuz 1988

“Yanılgının Sebebi”, *Milli Gazete*, 20 Temmuz 1988

“Yüce Nesil”, *Milli Gazete*, 21 Temmuz 1988

“Farklar”, *Milli Gazete*, 22 Temmuz 1988

“İlahi Rahmet”, *Milli Gazete*, 29 Temmuz 1988

“Üstün ve Tek Örnek”, *Milli Gazete*, 30 Temmuz 1988

“Münafık”, *Milli Gazete*, 2 Ağustos 1988

“Hürriyet”, *Milli Gazete*, 3 Ağustos 1988

“Kölelik”, *Milli Gazete*, 4 Ağustos 1988

“Kölelik-II”, *Milli Gazete*, 5 Ağustos 1988

“Yıkıcı Değil, Yapıcı”, *Milli Gazete*, 6 Ağustos 1988

“En Büyük Tehlike”, *Milli Gazete*, 7 Ağustos 1988

“Açıklama Gücü”, *Milli Gazete*, 11 Ağustos 1988

“Bütünlük ve Ahenk Dini”, *Milli Gazete*, 12 Ağustos 1988

“Hayatın Anlamı”, *Milli Gazete*, 13 Ağustos 1988

“Bilmemiz Gerekenler”, *Milli Gazete*, 17 Ağustos 1988

“Dışardan Sızma”, *Milli Gazete*, 19 Ağustos 1988

“Yolumuzu Aydınlatan”, *Milli Gazete*, 20 Ağustos 1988

“İnsanlığın Kemal Noktası”, *Milli Gazete*, 23 Ağustos 1988

“Ahlak Kahramanı-II”, *Milli Gazete*, 27 Ağustos 1988

“Niyet”, *Milli Gazete*, 4 Eylül 1988

“Alışkanlık ve İbadet”, *Milli Gazete*, 6 Eylül 1988

“Davet Yolu”, *Milli Gazete*, 8 Eylül 1988

“Kul Hakkı”, *Milli Gazete*, 9 Eylül 1988

“Şirkin Tezahürleri”, *Milli Gazete*, 10 Eylül 1988

“Ahlakı Güzelleştirmek İçin”, *Milli Gazete*, 12 Eylül 1988

“Davet Metodu-I”, *Milli Gazete*, 14 Eylül 1988

“Davet Metodu-II”, *Milli Gazete*, 15 Eylül 1988

“Davet Metodu-III”, *Milli Gazete*, 16 Eylül 1988

“İnsan Fıtratı-I”, *Milli Gazete*, 19 Eylül 1988

“İnsan Fıtratı-II”, *Milli Gazete*, 20 Eylül 1988

“Çözülmenin Sebebi”, *Milli Gazete*, 23 Eylül 1988

“Sebepler Göz Önüne Alınmalı”, *Milli Gazete*, 24 Eylül 1988

“İnsan Bir Bütündür”, *Milli Gazete*, 27 Eylül 1988

“Hayatın Gerçek Değeri”, *Milli Gazete*, 28 Eylül 1988

“Din Bağı”, *Milli Gazete*, 4 Ekim 1988

“Ne Sömürü Ne Zillet”, *Milli Gazete*, 5 Ekim 1988

“İtaat ve İsyân”, *Milli Gazete*, 7 Ekim 1988

“Kainat ve İnsan”, *Milli Gazete*, 11 Ekim 1988

“İlahi Nefha”, *Milli Gazete*, 12 Ekim 1988

“Fıtrat Telleri”, *Milli Gazete*, 16 Ekim 1988

“Din Fıtrattan Doğar”, *Milli Gazete*, 18 Ekim 1988

“Batı Neden Dinden Uzaklaştı?”, *Milli Gazete*, 19 Ekim 1988

“Nefretin Sebebi”, *Milli Gazete*, 21 Ekim 1988

“Ruhu Işıtan Güç”, *Milli Gazete*, 25 Ekim 1988

“Şer”, *Milli Gazete*, 26 Ekim 1988

“Şanlı, Kutlu, Yüce Kitap”, *Milli Gazete*, 27 Ekim 1988

“Yöneliş”, *Milli Gazete*, 29 Ekim 1988

“Mucizeler Düzeni”, *Milli Gazete*, 5 Kasım 1988

“Ümit ve Korku”, *Milli Gazete*, 9 Kasım 1988

“Birlik ve Bütünlük”, *Milli Gazete*, 16 Kasım 1988

“Birbirinden Ayırmak Gerekir”, *Milli Gazete*, 17 Kasım 1988

“Zerre Bile Oynayamaz”, *Milli Gazete*, 20 Kasım 1988

“Tam Bir Kenetleniş”, *Milli Gazete*, 25 Kasım 1988

“İbadetin Anlamı”, *Milli Gazete*, 30 Kasım 1988

“Biri Zaruret Öbürü Prensip”, *Milli Gazete*, 2 Aralık 1988

“Takip Edilecek Yol”, *Milli Gazete*, 6 Aralık 1988

“Karşılıklı İki Tablo”, *Milli Gazete*, 8 Aralık 1988

“Düşün Ey İnsan!”, *Milli Gazete*, 12 Aralık 1988

“İnsanı İnsan Olarak Tanıma”, *Milli Gazete*, 13 Aralık 1988

“Değişmeyen Gerçekler”, *Milli Gazete*, 14 Aralık 1988

“En Büyük Mucize”, *Milli Gazete*, 15 Aralık 1988

“Kaza ve Kader”, *Milli Gazete*, 16 Aralık 1988

“Kıssaların Amacı-I”, *Milli Gazete*, 19 Aralık 1988

“Kıssaların Amacı-II”, *Milli Gazete*, 20 Aralık 1988

“İki Kavram”, *Milli Gazete*, 21 Aralık 1988

“Bütünlük”, *Milli Gazete*, 22 Aralık 1988

“İbadet De Yardım Da”, *Milli Gazete*, 24 Aralık 1988

“Seçim İnsanın”, *Milli Gazete*, 26 Aralık 1988

“Öğüt”, *Milli Gazete*, 29 Aralık 1988

“İhtar”, *Milli Gazete*, 30 Aralık 1988

“Çatışma”, *Milli Gazete*, 31 Aralık 1988

“Gerekli Pazarların Lüzumlu Mahlukatı”, *Milli Gazete*, 2 Ocak 1989

“Temel Esaslar”, *Milli Gazete*, 5 Ocak 1989

“Bütünlük İçindeki Birlik”, *Milli Gazete*, 6 Ocak 1989

“Çöküşün Tahlili-I”, *Milli Gazete*, 9 Ocak 1989

“Çöküşün Tahlili-II”, *Milli Gazete*, 10 Ocak 1989

“Münafıklara Karşı”, *Milli Gazete*, 12 Ocak 1989

“Bir Gün Gelecek”, *Milli Gazete*, 23 Ocak 1989

“Ağır ve Acil İhtiyaç”, *Milli Gazete*, 25 Ocak 1989

“Rastgele Verilen Hüküm”, *Milli Gazete*, 29 Ocak 1989

“Şahsiyetimiz”, *Milli Gazete*, 31 Ocak 1989

“Sistemin Bilinmesi”, *Milli Gazete*, 1 Şubat 1989

“Tek Bir İrade”, *Milli Gazete*, 2 Şubat 1989

“İnsan Nedir?”, *Milli Gazete*, 7 Şubat 1989

“Zikreden Tabiat”, *Milli Gazete*, 9 Şubat 1989

“Millet Hayatının Kalbi”, *Milli Gazete*, 14 Şubat 1989

“İhlas”, *Milli Gazete*, 15 Şubat 1989

“Evrenin Manevi Yorumu”, *Milli Gazete*, 19 Şubat 1989

“Edebi Örnekler”, *Milli Gazete*, 22 Şubat 1989

“Kur’an ve Sünnet”, *Milli Gazete*, 23 Şubat 1989

“Şahsiyet”, *Milli Gazete*, 24 Şubat 1989

“Sebeblere Bağlanmak”, *Milli Gazete*, 26 Şubat 1989

“Yahudi Seyicesi”, *Milli Gazete*, 28 Şubat 1989

“Mesel”, *Milli Gazete*, 1 Mart 1989

“Tek Kurtuluş Yolu”, *Milli Gazete*, 8 Mart 1989

“İlahi İrade”, *Milli Gazete*, 10 Mart 1989

“Düşünelim”, *Milli Gazete*, 11 Mart 1989

“Yahudi Planı”, *Milli Gazete*, 16 Mart 1989

“İbadet Farkı”, *Milli Gazete*, 19 Mart 1989

“Şahsiyet”, *Milli Gazete*, 20 Mart 1989

“Seçkin Örnekler”, *Milli Gazete*, 21 Mart 1989

“İlahi Nimet ve Rahmet”, *Milli Gazete*, 23 Mart 1989

“Ebedi Yeni”, *Milli Gazete*, 27 Mart 1989

“Sebat”, *Milli Gazete*, 28 Mart 1989

“Bilimin İslam’daki Konumu”, *Milli Gazete*, 31 Mart 1989

“Kıyamete Kadar”, *Milli Gazete*, 5 Nisan 1989

“Anormal Gelişmeler”,(Bilal Davut), *Milli Gazete*,6 Nisan 1989

“Kainata Bakış”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 9 Nisan 1989

“Eşyanın Tabiatında Var”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 13 Nisan 1989

“Yüce Savaşçı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 14 Nisan 1989

“Hem İlk Hem Son”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 15 Nisan 1989

“Ayrım Yok”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 16 Nisan 1989

“Dıştan İncelemek Yeterli Değil”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 22 Nisan 1989

“Hatımu’l Enbiya”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 23 Nisan 1989

“İlahi Hakikat İçinde Beşeri Denge”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 24 Nisan 1989

“Batı Niçin Yadırgıyor”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 26 Nisan 1989

“İnsan”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 28 Nisan 1989

“Emanet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 2 Mayıs 1989

“Soylu ve Cömertti”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 4 Mayıs 1989

“İnsanın Farkı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 5 Mayıs 1989

“Birlik ve Bütünlük Vasıtası”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 14 Mayıs 1989

“Birlik ve Bütünlük Vasıtası”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 16 Mayıs 1989

“Aşırılık”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 18 Mayıs 1989

“Hem Hayatı Hem Ruhu Düzenleyen Kudret”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 23 Mayıs 1989

“İnsanın Yeri”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 12 Haziran 1989

“İrade Akıl ve Kelam”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 13 Haziran 1989

“Kubbetüs Sahra”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 15 Haziran 1989

“En Yüce İlim”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 23 Haziran 1989

“Kaza ve Kader İnancı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 26 Haziran 1989

“Misak”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 27 Haziran 1989

“Şahsiyet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 28 Haziran 1989

“Başkaldırının Nedeni”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 2 Temmuz 1989

“Yalnız Hainlere Karşı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 3 Temmuz 1989

“Cihadın Fazilet ve Faydaları”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 7 Temmuz 1989

“Cihadın Mektepleri”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 8 Temmuz 1989

“Cihad”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 9 Temmuz 1989

“İslam Düşüncesinin Özelliği”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 10 Temmuz 1989

“Bütünleştirici Faktör”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 17 Temmuz 1989

“Namaz-I”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 25 Temmuz 1989

“Namaz-II”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 26 Temmuz 1989

“İslami Bütünlük”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 31 Temmuz 1989

“Açık Sözlülük”, *Milli Gazete*, 1 Ağustos 1989

“İlk Dönem”, *Milli Gazete*, 11 Ağustos 1989

“Tevhidin Muhtevası”, *Milli Gazete*, 12 Ağustos 1989

“Cahiliye Etkileri”, *Milli Gazete*, 24 Ağustos 1989

“Önce İnanç-I”, *Milli Gazete*, 28 Ağustos 1989

“Önce İnanç”, *Milli Gazete*, 29 Ağustos 1989

“Sadece Vicdanda Duygu Değildir”, *Milli Gazete*, 30 Ağustos 1989

“İlk Nesil”, *Milli Gazete*, 1 Eylül 1989

“İlahi Kaynak”, *Milli Gazete*, 30 Eylül 1989

“Hareketlilik”, *Milli Gazete*, 2 Ekim 1989

“Açık, Kesin ve Belli”, *Milli Gazete*, 5 Ekim 1989

“Kaynak”, *Milli Gazete*, 6 Ekim 1989

“Bütünleştirici Din”, *Milli Gazete*, 7 Ekim 1989

“Şirk”, *Milli Gazete*, 10 Ekim 1989

“İnancın Üç Temeli”, *Milli Gazete*, 11 Ekim 1989

“İlk ve Son Din”, *Milli Gazete*, 12 Ekim 1989

“Sorun Uygarlık Sorunudur”, *Milli Gazete*, 16 Ekim 1989

“Birlik Dini”, *Milli Gazete*, 17 Ekim 1989

“Yahudilik ve Hristiyanlık”, *Milli Gazete*, 19 Ekim 1989

“İlk Nesil”, *Milli Gazete*, 20 Ekim 1989

“Önce İnanç”, *Milli Gazete*, 21 Ekim 1989

“İslam ve Batı”, *Milli Gazete*, 27 Ekim 1989

“Hikmet ve Ruh Berraklığı”, *Milli Gazete*, 12 Kasım 1989

“Halis Din”, *Milli Gazete*, 13 Kasım 1989

“Müflis Kimdir?”, *Milli Gazete*, 14 Kasım 1989

“Allah Erleri”, *Milli Gazete*, 16 Kasım 1989

“İnanç ve İslam”, *Milli Gazete*, 20 Kasım 1989

“Başarının Sırrı”, *Milli Gazete*, 21 Kasım 1989

“Alışkanlık”, *Milli Gazete*, 23 Kasım 1989

“Yüce Buyruk”, *Milli Gazete*, 26 Kasım 1989

“Ana Gaye”, *Milli Gazete*, 28 Kasım 1989

“Dinimize Has Karakter”, *Milli Gazete*, 1 Aralık 1989

“Ebedi Örnek”, *Milli Gazete*, 7 Aralık 1989

“Teslimiyet”, *Milli Gazete*, 8 Aralık 1989

“Kuldan Beklenen”, *Milli Gazete*, 9 Aralık 1989

“Davetin Ruhu”, *Milli Gazete*, 12 Aralık 1989

“Taviz Yok”, *Milli Gazete*, 15 Aralık 1989

“Metod”, *Milli Gazete*, 16 Aralık 1989

“En Büyük Hedef”, *Milli Gazete*, 23 Aralık 1989

“Yenilik ve Bidat”, *Milli Gazete*, 26 Aralık 1989

“Örnek Edinme”, *Milli Gazete*, 28 Aralık 1989

“Tek Hakim Güç”, *Milli Gazete*, 29 Aralık 1989

“Ahlakı Güzelleştirme”, *Milli Gazete*, 30 Aralık 1989

“En Büyük Zaaf”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 3 Ocak 1990

“Adalet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 6 Ocak 1990

“Manevi Bağlar”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 7 Ocak 1990

“Şefkat ve Merhamet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 8 Ocak 1990

“Kur’an Okuma”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 13 Ocak 1990

“Muhabbet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 15 Ocak 1990

“Kardeşleştirme”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 14 Şubat 1990

“Yapmamız Gerekenler”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 15 Şubat 1990

“Yüceltilen Ümmet”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 17 Şubat 1990

“Temel İlke”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 1 Mart 1990

“Seçkin Öncüler”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 3 Mart 1990

“Yersiz İddialar”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 4 Mart 1990

“Yol”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 6 Mart 1990

“İlk İnsan”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 9 Mart 1990

“Hürriyetin Anlamı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 10 Mart 1990

“Yol Gösterici Yüce Kitap”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 26 Mart 1990

“Çağrı”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 28 Mart 1990

“Mekke Daveti Ve Sonucu”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 8 Nisan 1990

“Tekrar”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 11 Nisan 1990

Kuranın Tesbiti, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 15 Nisan 1990

“Elimizdeki Kur’an”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 26 Nisan 1990

“Elimizdeki Kur’an-II”, (Bilal Davut), *Milli Gazete*, 29 Nisan 1990

V.2.4. ZAMAN GAZETESİ'NDE YAZDIĞI YAZILAR

- “Kardeşlik Tablosu”, *Zaman*, 5 Mart 1989
- “Bunalım ve Korku”, *Zaman*, 19 Mart 1989
- “Önce İnsan”, *Zaman*, 26 Mart 1989
- “Üstün Dil”, *Zaman*, 2 Nisan 1989
- “Yanlıı Yorumlar”, *Zaman*, 9 Nisan 1989
- “Asılsız Bir İddia”, *Zaman*, 16 Nisan 1989
- “Fedakar ve Mert Bekçi”, *Zaman*, 23 Nisan 1989
- “Habercisiydiler Bir Çözülüőün”, *Zaman*, 30 Nisan 1989
- “Buhran Uçurumları”, *Zaman*, 14 Mayıs 1989
- “Bir Çuvaldız Boyu Yol”, *Zaman*, 21 Mayıs 1989
- “Zeybek'ten Beklediklerimiz”, *Zaman*, 28 Mayıs 1989
- “Seçkin İnsanlar”, *Zaman*, 11 Haziran 1989
- “Yıkılış ve Çöküş”, *Zaman*, 18 Haziran 1989
- “Televizyon ve Ötesi”, *Zaman*, 28 Haziran 1989
- “İdeolojik Muhteva”, *Zaman*, 2 Temmuz 1989
- “Edebiyatın Evrenselliği”, *Zaman*, 9 Temmuz 1989
- “Soysuzlaşma”, *Zaman*, 23 Temmuz 1989
- “Önce Teşhis”, *Zaman*, 30 Temmuz 1989
- “Derin Anlaşmazlık”, *Zaman*, 6 Ağustos 1989
- “Alâkasız Yorumlar”, *Zaman*, 20 Ağustos 1989
- “Sorun Uygarlık Sorunudur”, *Zaman*, 27 Ağustos 1989
- “Devam Eden Hastalıklı Zihniyet”, *Zaman*, 3 Eylül 1989
- “Şiirin Adımları Uzundur”, *Zaman*, 10 Eylül 1989

“Siret-i Nebi”, *Zaman*, 17 Eylül 1989
“Çağdaşlık”, *Zaman*, 24 Eylül 1989
“Programlanmış İnsan”, *Zaman*, 1 Ekim 1989
“Yazar ve Sorumluluk”, *Zaman*, 8 Ekim 1989
“Ebuzer (R.A)”, *Zaman*, 15 Ekim 1989
“Yenilik”, *Zaman*, 29 Ekim 1989
“Hicret ve Ötesi”, *Zaman*, 5 Kasım 1989
“Maymun Raksı”, *Zaman*, 12 Kasım 1989
“Savaş”, *Zaman*, 26 Kasım 1989
“Anlama”, *Zaman*, 3 Aralık 1989
“Birlik”, *Zaman*, 10 Aralık 1989
“Devlet Adamı”, *Zaman*, 17 Aralık 1989
“Kilisenin Hedefi”, *Zaman*, 24 Aralık 1989
“Çark Dönüyor”, *Zaman*, 31 Aralık 1989
“Bir Karşılaştırma”, *Zaman*, 7 Ocak 1990
“Zulmün Doruğu”, *Zaman*, 14 Ocak 1990
“Cemal Süreya”, *Zaman*, 21 Ocak 1990
“Alıcı Hüzün”, *Zaman*, 28 Ocak 1990
“Ebedî Sulh”, *Zaman*, 4 Şubat 1990
“Gecikmiş Yazı”, *Zaman*, 11 Şubat 1990
“Zarifoglu’nun Şiiri”, *Zaman*, 18 Şubat 1990
“Kuvvet”, *Zaman*, 4 Mart 1990
“Millet”, *Zaman*, 11 Mart 1990
“İnsaf”, *Zaman*, 18 Mart 1990
“Körletilen İnsan”, *Zaman*, 25 Mart 1990

“Panorama”, *Zaman*, 1 Nisan 1990

“Çöküş ve Kurtuluş”, *Zaman*, 8 Nisan 1990

“Çağdaş Olma”, *Zaman*, 15 Nisan 1990

“Evrensellik ve Çağdaşlık”, *Zaman*, 22 Nisan 1990

“Değişmeler”, *Zaman*, 29 Nisan 1990

“Örnek İnsan”, *Zaman*, 6 Mayıs 1990

“Cemal Süreya Yaşıyor Mu?”, *Zaman*, 13 Mayıs 1990

“Yorgun Atlısı Akşamın”, *Zaman*, 20 Mayıs 1990

“Barış”, *Zaman*, 27 Mayıs 1990

“Bir El Arıyorum”, *Zaman*, 3 Haziran 1990

“Zorunlu Birkaç Cevap”, *Zaman*, 10 Haziran 1990

“Şu Bizim TRT”, *Zaman*, 17 Haziran 1990

“Şu Bizim TRT- II”, *Zaman*, 24 Haziran 1990

“Umutsuzluk”, *Zaman*, 8 Temmuz 1990

“Yeni Sıla”, *Zaman*, 22 Temmuz 1990

“If I Were Rich Man”, *Zaman*, 5 Ağustos 1990

“Quo-Vadise?”, *Zaman*, 12 Ağustos 1990

“Ölçü”, *Zaman*, 26 Ağustos 1990

“Makine”, *Zaman*, 2 Eylül 1990

“Hafız Esad Hedefini Şaşırıyor”, *Zaman*, 3 Eylül 1990

“Devlet-Toplum Bütünleşmesi”, *Zaman*, 9 Eylül 1990

“Zulüm Bitecek”, *Zaman*, 16 Eylül 1990

“İnsan Nedir?”, *Zaman*, 23 Eylül 1990

“İnsanın İnsanlaşması”, *Zaman*, 30 Eylül 1990

“Ders Almalıyız”, *Zaman*, 7 Ekim 1990

“İktidar”, *Zaman*, 14 Ekim 1990

“Sevgi”, *Zaman*, 28 Ekim 1990

“Ehliyet ve Liyakat”, *Zaman*, 4 Kasım 1990

“Geri Kalmış Bir Mantık”, *Zaman*, 11 Kasım 1990

“Sözcükler ve Tanımlar”, *Zaman*, 18 Kasım 1990

“İşleyen Mekanizma”, *Zaman*, 25 Kasım 1990

“Taklit ve Sonucu”, *Zaman*, 9 Aralık 1990

“İnsan İnsanın Kurdu”, *Zaman*, 16 Aralık 1990

“Hangisi Doğru”, *Zaman*, 23 Aralık 1990

“İnsan”, *Zaman*, 30 Aralık 1990

“Şekilcilik”, *Zaman*, 6 Ocak 1991

“Fark”, *Zaman*, 13 Ocak 1991

“Çağdaş Hastalık”, *Zaman*, 20 Ocak 1991

“Yanlış Tutum”, *Zaman*, 27 Ocak 1991

“Acıma”, *Zaman*, 3 Şubat 1991

“Acılar Umudu Buldurur Bize”, *Zaman*, 10 Şubat 1991

“Korkum O Ki!”, *Zaman*, 17 Şubat 1991

“Ödev”, *Zaman*, 24 Şubat 1991

“Demagoji”, *Zaman*, 3 Mart 1991

“Lâyük Olursak”, *Zaman*, 10 Mart 1991

“Subjektiflik”, *Zaman*, 17 Mart 1991

“İnanç İradesi”, *Zaman*, 24 Mart 1991

“Acı Olay”, *Zaman*, 7 Nisan 1991

“Unutulmaz Örnek”, *Zaman*, 14 Nisan 1991

“Saplantı”, *Zaman*, 21 Nisan 1991

“Önerme”, *Zaman*, 28 Nisan 1991

“Tarih”, *Zaman*, 5 Mayıs 1991

“Geçmişe Bakan Kadın”, *Zaman*, 12 Mayıs 1991

“Daha Önceleri Nerelerdeydiniz?”, *Zaman*, 19 Mayıs 1991

“Kendi Adına Yarın”, *Zaman*, 26 Mayıs 1991

“Hayatımın En Büyük Sevinci”, *Zaman*, 2 Haziran 1991

“Günler Geçiyor”, *Zaman*, 9 Haziran 1991

“Bir Su Gibi”, *Zaman*, 16 Haziran 1991

“Ezilen Kişilik”, *Zaman*, 30 Haziran 1991

“Kendini Bilmemek”, *Zaman*, 7 Temmuz 1991

“İçtimai Durumun Anlamı”, *Zaman*, 14 Temmuz 1991

“İnsan ve Eylem”, *Zaman*, 21 Temmuz

“Yalnızlık”, *Zaman*, 28 Temmuz

“Önce İnanç”, *Zaman*, 4 Ağustos 1991

“Şiirimiz”, *Zaman*, 11 Ağustos 1991

“İnsan Maymundan Gelir, Öyleyse Birbirimizi Sevelim”, *Zaman*, 25 Ağustos 1991

“Tek Çözüm”, *Zaman*, 1 Eylül 1991

“Çöküntünün Sebebi”, *Zaman*, 8 Eylül 1991

“Güdümlü Demokrasi”, *Zaman*, 15 Eylül 1991

“Demokrasi ve Biz”, *Zaman*, 22 Eylül 1991

“Bütünlük”, *Zaman*, 29 Eylül 1991

“İnatçılık”, *Zaman*, 6 Ekim 1991

“İnanç ve Düşünce Kahramanları”, *Zaman*, 13 Ekim 1991

“Eskimesi Gereken Zihniyet”, *Zaman*, 20 Ekim 1991

“Determinizm”, *Zaman*, 27 Ekim 1991

“İnsanlık Nereye Gidiyor”, *Zaman*, 3 Kasım 1991

“İnanç”, *Zaman*, 10 Kasım 1991

“Demokratikleşme Süreci”, *Zaman*, 17 Kasım 1991

“Sosyal Olayların İzahı”, *Zaman*, 24 Kasım 1991

“İnsan ve Değeri”, *Zaman*, 1 Aralık 1991

“İnsana Bakış-II”, *Zaman*, 8 Aralık 1991

“Uyarı”, *Zaman*, 15 Aralık 1991

“İbret”, *Zaman*, 22 Aralık 1991

“Özlemimiz”, *Zaman*, 6 Ocak 1992

“Televizyon ve Ülkemiz”, *Zaman*, 12 Ocak 1992

“Demokrasi Paravanası”, *Zaman*, 19 Ocak 1992

“Sait Zarifoğlu”, *Zaman*, 26 Ocak 1992

“Fikri Sağlar Ne Sağlar?”, *Zaman*, 2 Şubat 1992

“Yel Üfürdü Su Götürdü”, *Zaman*, 9 Şubat 1992

“Kör Döğüşü”, *Zaman*, 16 Şubat 1992

“Değişmeyen Zihniyet”, *Zaman*, 23 Şubat 1992

“İki Nitelik”, *Zaman*, 1 Mart 1992

“Muhitin Değeri”, *Zaman*, 8 Mart 1992

“Gıpta Edilmesi Gerreken Özellikler”, *Zaman*, 15 Mart 1992

“Manevi Kuvvet”, *Zaman*, 22 Mart 1992

“Bir Yanlıştan Bir Başka Yanlışa”, *Zaman*, 29 Mart 1992

“Yararlanmanın Anlamı”, *Zaman*, 12 Nisan 1992

“Doğru Yol”, *Zaman*, 19 Nisan 1992

“Değişen Bir Şey Yok”, *Zaman*, 26 Nisan 1992

“Hürriyet”, *Zaman*, 3 Mayıs 1992

“Savaşın Anlamı”, *Zaman*, 10 Mayıs 1992

“Ölüm Şuuru”, *Zaman*, 17 Mayıs 1992

“Kurtuluş”, *Zaman*, 24 Mayıs 1992

“Doğa ve Ötesi”, *Zaman*, 31 Mayıs 1992

“Güvenlik Duygusu”, *Zaman*, 7 Haziran 1992

“Aşkın Aldı Benden Beni”, *Zaman*, 21 Haziran 1992

“Kültür Boşluğu”, *Zaman*, 28 Haziran 1992

“Güvenlik Duygusu”, *Zaman*, 7 Haziran 1992

“Aşkın Aldı Benden Beni”, *Zaman*, 21 Haziran 1992

“Kültür Boşluğu”, *Zaman*, 28 Haziran 1992

“Zorbalık”, *Zaman*, 5 Temmuz 1992

“İnsan Nereye”, *Zaman*, 12 Temmuz 1992

“Özgürlük ve Bağlanma”, *Zaman*, 26 Temmuz 1992

“Materyalist Gölge”, *Zaman*, 2 Ağustos 1992

“Dünyaya Bağlılık”, *Zaman*, 9 Ağustos 1992

“İslam’ı Yaşamak”, *Zaman*, 16 Ağustos 1992

“Güvenmek”, *Zaman*, 23 Ağustos 1992

“Tek Güç”, *Zaman*, 30 Ağustos 1992

“Rahmet Çağrısı”, *Zaman*, 6 Eylül 1992

“Manzara”, *Zaman*, 13 Eylül 1992

“Aşk Atılımı”, *Zaman*, 20 Eylül 1992

“Çağın Görüntüsü”, *Zaman*, 27 Eylül 1992

“Tamiri Kolay Olurdu”, *Zaman*, 4 Ekim 1992

“Körlüğümüz”, *Zaman*, 11 Ekim 1992

“Makinanın Boyunduruğu”, *Zaman*, 18 Ekim 1992

“Gaflet”, *Zaman*, 25 Ekim 1992

“Bütünlük”, *Zaman*, 1 Kasım 1992

“Önemli Olan”, *Zaman*, 8 Kasım 1992

“Bin Kaygı”, *Zaman*, 15 Kasım 1992

“İki Tür Toplum”, *Zaman*, 22 Kasım 1992

“Karanlıkta Gizlenmek”, *Zaman*, 29 Kasım 1992

“Bütünlük”, *Zaman*, 6 Aralık 1992

“Ahlaki Varlık”, *Zaman*, 20 Aralık 1992

“Çürüyen ve Kokuşan Sistemler”, *Zaman*, 27 Aralık 1992

“Devlet”, *Zaman*, 3 Ocak 1993

“Suç”, *Zaman*, 10 Ocak 1993

“İnançsızlık”, *Zaman*, 17 Ocak 1993

“Suç”, *Zaman*, 24 Ocak 1993

“Dövizlerle Türkiye”, *Zaman*, 14 Şubat 1993

“Toplum ve Değerler”, *Zaman*, 21 Şubat 1993

“Tabiat ve Ötesi”, *Zaman*, 28 Şubat 1993

“Anlayana”, *Zaman*, 7 Mart 1993

“Demokrasi Kisvesi”, *Zaman*, 14 Mart 1993

“Yargılar ve Kültür”, *Zaman*, 21 Mart 1993

“Tahrip ve İnsan Ruhu”, *Zaman*, 28 Mart 1993

“Yıkıntı”, *Zaman*, 4 Nisan 1993

“Dün Olduğu Gibi Bugün De”, *Zaman*, 11 Nisan 1993

“Ölüm ve Ötesi”, *Zaman*, 25 Nisan 1993

“Sonun Başlangıcı”, *Zaman*, 2 Mayıs 1993

“Yeşeren Dünya”, *Zaman*, 9 Mayıs 1993

“Artık Yeter”, *Zaman*, 16 Mayıs 1993

“Akli Putlaştırma”, *Zaman*, 23 Mayıs 1993

“İzm’ler”, *Zaman*, 30 Mayıs 1993

“Çark”, *Zaman*, 6 Haziran 1993

“Umutsuzluk”, *Zaman*, 13 Haziran 1993

“Neye Borçlu”, *Zaman*, 20 Haziran 1993

“Kopukluk”, *Zaman*, 27 Haziran 1993

“Son Yıldızımız”, *Zaman*, 4 Temmuz 1993

“Aşırılıklar”, *Zaman*, 11 Temmuz 1993

“Dinsizlik”, *Zaman*, 18 Temmuz 1993

“Politika”, *Zaman*, 25 Temmuz 1993

“Büyük Dönüşüm Gerçekleşince”, *Zaman*, 1 Ağustos 1993

“Köleşme”, *Zaman*, 8 Ağustos 1993

“Despotun Silahı”, *Zaman*, 15 Ağustos 1993

“Toplum Kalbi”, *Zaman*, 22 Ağustos 1993

“Hangi Dünya”, *Zaman*, 29 Ağustos 1993

“Neresi Yanlış”, *Zaman*, 5 Eylül 1993

“Bir Darbecinin Kimliği”, *Zaman*, 19 Eylül 1993

“Sürüşme”, *Zaman*, 26 Eylül 1993

“Para ve Ötesi”, *Zaman*, 3 Ekim 1993

“Evrensellik”, *Zaman*, 17 Ekim 1993

“Çözüm”, *Zaman*, 24 Ekim 1993

“Sorumluluk”, *Zaman*, 31 Ekim 1993

“Temyiz”, *Zaman*, 7 Kasım 1993

“İnsan ve Toplum”, *Zaman*, 14 Kasım 1993

“Kutsallık”, *Zaman*, 21 Kasım 1993

“Politik Bilinç”, *Zaman*, 28 Kasım 1993

“Bir Kervan Yürüyecek”, *Zaman*, 5 Aralık 1993

“Ters Tutku”, *Zaman*, 2 Ocak 1994

“İnsanlığa Davet”, *Zaman*, 9 Ocak 1994

“Akıl ve Ötesi”, *Zaman*, 16 Ocak 1994

“Çağın Hastalığı”, *Zaman*, 23 Ocak 1994

“İnsan”, *Zaman*, 30 Ocak 1994

“Çözüm”, *Zaman*, 6 Şubat 1994

“Fark”, *Zaman*, 13 Şubat 1994

“Havanda Su Dövmek”, *Zaman*, 20 Şubat 1994

“Demokrasi ve Biz”, *Zaman*, 27 Şubat 1994

“Değişmeyen İnsan”, *Zaman*, 6 Mart 1994

“Söyletmen, Urun!”, *Zaman*, 13 Mart 1994

“Örneklerden Biri”, *Zaman*, 20 Mart 1994

“Toplumdan Yalıtılmış Aydınlar”, *Zaman*, 27 Mart 1994

“Hürriyet ve Keyfilik”, *Zaman*, 3 Nisan 1994

“Hayran Robotlar”, *Zaman*, 10 Nisan 1994

“Var Olana Bakalım”, *Zaman*, 17 Nisan 1994

“İnsan İstiyoruz”, *Zaman*, 24 Nisan 1994

“Fark”, *Zaman*, 1 Mayıs 1994

“Gölgeler ve Gerçekler”, *Zaman*, 8 Mayıs 1994

“Formalizm”, *Zaman*, 15 Mayıs 1994

“Bu Yağmur”, *Zaman*, 22 Mayıs 1994

“İstismar”, *Zaman*, 29 Mayıs 1994

“Kayıtlar”, *Zaman*, 5 Haziran 1994

“Hakikate Ulaşmak”, *Zaman*, 12 Haziran 1994

“Örnek Bir Kurum”, *Zaman*, 19 Haziran 1994

“Din ve Uygarlık”, *Zaman*, 26 Haziran 1994

“Şafak Birden Doğrulacak”, *Zaman*, 3 Temmuz 1994

“Bir Başkaldırıcı”, *Zaman*, 10 Temmuz 1994

“Değer Hükümü”, *Zaman*, 17 Temmuz 1994

“Ne İçin Varız”, *Zaman*, 24 Temmuz 1994

“Deneme Yazarının Görevleri”, *Zaman*, 31 Temmuz 1994

“Mağrur Gafiller”, *Zaman*, 7 Ağustos 1994

“İsabetli Tahmin”, *Zaman*, 14 Ağustos 1994

“Alışkanlıklar”, *Zaman*, 21 Ağustos 1994

“Formalizm”, *Zaman*, 28 Ağustos 1994

“Kanayan Yara”, *Zaman*, 4 Eylül 1994

“Sınır”, *Zaman*, 11 Eylül 1994

“Doğu’nun Büyük Serdarı”, *Zaman*, 18 Eylül 1994

“Sincan”, *Zaman*, 25 Eylül 1994

“Şuur”, *Zaman*, 2 Ekim 1994

“Özgürlük”, *Zaman*, 9 Ekim 1994

“Değerler Çatışması”, *Zaman*, 16 Ekim 1994

“Şuur”, *Zaman*, 23 Ekim 1994

“Alışkanlıklar”, *Zaman*, 30 Ekim 1994

“Levent Baran”, *Zaman*, 6 Kasım 1994

“Kriz”, *Zaman*, 20 Kasım 1994

“Bölünme”, *Zaman*, 27 Kasım 1994

- “Fark”, *Zaman*, 4 Aralık 1994
- “Zaman”, *Zaman*, 11 Aralık 1994
- “Çekilen Özlem”, *Zaman*, 18 Aralık 1994
- “Yeni Bir Zaman Gelecek”, *Zaman*, 25 Aralık 1994
- “Bıkkın İnsan”, *Zaman*, 1 Ocak 1995
- “Geçmişe Düşmanlık”, *Zaman*, 8 Ocak 1995
- “Pragmacılık”, *Zaman*, 15 Ocak 1995

V.2.5. DİĞER GAZETELERDE YAZDIĞI YAZILAR

- “Unutulmuşluklar”, *Simya*, Sayı:2, Aralık-Ocak 1997
- “Savcı Porfir”, *Sağduyu*, 14 Ocak 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Şüpheli Davet Eden Yazı”, *Sağduyu*, 28 Ocak 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Porfir Sorguluyor”, *Sağduyu*, 4 Şubat 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Porfir Sorguya Devam Ediyor”, *Sağduyu*, 11 Şubat 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “İtiraz-II”, *Sağduyu*, 25 Şubat 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Sonuç”, *Sağduyu*, 11 Mart 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Ölümler Evi”, *Sağduyu*, 18 Mart 1999, (Kültür-Sanat Sayfası)
- “Dönüm Noktası”, *Tutanak*, 22 Ocak 2001

V.3. ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN RÖPORTAJLARININ KRONOLOJİSİ

- “Ali Kutlay’la Bir Konuşma”, *Hizmet*, 2 Nisan 1958 (Konuşmayı yapan: Alaeddin Özdenören)

“Ramazan Dikmen’in Ardından/ Ali K. Metin”, Konuşan: Alaeddin Özdenören, Yedi İklim, On birinci cilt, S.97, Nisan 1998, s.27

“Alaeddin Özdenören’le”, Konuşan: Ramazan Dikmen, Kayıtlar, Yıl.3, S.27, Ocak 1993, s.25

“Alaeddin Özdenören’le Güneş Donanması Üzerine”, Konuşan: Recep Garip Ay Vakti, Yıl.1, S.1, Ekim 2000, s.yok

“Hikaye Üzerine Oturum”, Yöneten: Mehmet Maraşlıoğlu, Katılanlar: (Alim Kahraman, Rasim Özdenören, Necmettin Türinay, Alaeddin Özdenören), Mavera Dergisi, S.46

“Alaeddin Özdenören ile Sanat ve Edebiyat Üzerine Söyleşi”, Konuşan:Yasin Doğru, Yedi İklim, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

KAYNAKÇA

I.KİTAPLAR

- Arifi, Paşa: **Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükûmeti**, TTEM, İstanbul, 1330
- Başgil, Ali Fuat: **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Çevirenler: M. Ali Sebük-İ. Hakkı Akın, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1966
- Bezirci, Asım: **Yeni Olayı**, Tel Yay., İstanbul, 1974
- Cansever, Edip: **Toplu Şiirler I**, Adam Yay., İstanbul, 1992
- Cenabî: **Hafîlî'l- Vasıt ve'l-Eylemü'z-Zâhir**, Ragıp Paşa Küt. nr.983
- Devellioğlu, Ferit: **Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Doğu Matbaa, Ankara, 1970
- Doğan, Muhammet N.: **Fuzulinin Poetikası**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul, 1997
- Enginün, İnci: **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., İstanbul, 2001
- Eroğlu, Ebubekir: **Modern Türk Şiirinin Doğası**, YKY.
- Eryarsoy, Mehmet Nezir: **Rasim Özdenören, Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Yıldız Teknik Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., İstanbul, 2008
- Feridun Bey: **Münşeâtü's Selâtin**, C. I, İstanbul, 1274/1857
- Gülensoy, Tuncer: **Köken Bilgisi Sözlüğü II**, TDK Yay, Ankara, 2007
- İbn İyâs: **Bedâi' ez-Zuhûr fi Vekâi' ed-Duhûr**, C. IV, Nşr. Muhammed Mustafa, Kahire, 1982-84
- Kabaklı, Ahmet: **Türk Edebiyatı III**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 13.Bsk., İstanbul, 2006
- Kahraman, Alim: Alaeddin Özdenören'in Şiiri: "Dağa Tırmanan Ak Bir At", **Edebiyatın İç Yapısı**, Kaknüs Yay., İstanbul, 2008
- Karaca, Alâattin: **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yay., Ankara, 2005
- Karakoç, Sezai: **Şiirler VII**, 2.Bsk., Diriliş Yay., İstanbul, 1995
- _____ : **Edebiyat Yazıları I**, Diriliş Yay., İstanbul, 1997

- Karpat, Kemal: **Osmanlıdan Günümüze Asker ve Siyaset**, Timaş Yay., İstanbul, 2010
- _____ : **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967
- Kısakürek, Necip Fazıl: **O ve Ben**, Büyük Doğu Yay., 8.bsk., İstanbul, 1992
- Korkmaz, Ferhat: **Pazar postası (İkinci Yeni Limanı)**, Salkımsöğüt Yay., Erzurum, 2012
- Korkmaz, Ramazan
Özcan, Tarık: “1950 Sonrası”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mas Matbaacılık, İstanbul, 2007
- Müneccimbaşı: **Câmiü’-d-Düvel**, Esad Efendi Küt. nr. 2103
- Okay, Orhan: **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergah Yay., Ekim, 2005
- _____ : **Poetika Dersleri**, Dergah Yay., Ekim, 2011.
- Özdenören, Alaeddin: **Unutulmuşluklar**, İz Yay., İstanbul, 1999
- _____ : **Şiirin Geçitleri**, Sarmaşık Yay., İstanbul, 2001
- _____ : **Şiirler**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999
- _____ : **Bütün Şiirler**, Hece Yayınları, Ankara, 2002
- _____ : **Yakınçağ Batı Dünyası ve Türkiye’deki Yansımaları**, Akabe Yay., İstanbul, 1986
- _____ : **Batılılaşma Üzerine**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1983
- _____ : **İnsan ve İslam**, Beyan Yay., İstanbul, 1984
- _____ : **Devlet ve İnsan**, Nehir Yay., İstanbul, 1986
- Özön, Mustafa Nihat: **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941
- Pospelov Gennadiy N.: **Edebiyat Bilimi**, (çev: Yılmaz Onay) Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul, 1995
- Sadeddin: **Tacü’t Tevârih**, C.II
- Sazyek, Hakan: “1920-1950”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.4, Mas Matbaacılık, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2007
- Solakzâde: **Mehmed Hemdemî**, Tarih, İstanbul, 1297/1879

- Süreyya, Cemal: **Bütün Şiirleri**, YKY, İstanbul, 1996
- Şükrî: **Selimmâne**, Mükrimin Halil Küt. Nüshası
- Tanpınar, Ahmet Hamdi: **On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergah Yay., 21. Bsk., Eylül, 2013
- _____ : **Edebiyat Dersleri**, Hazırlayan: Abdullah Uçman, Dergah Yay.
- Tansel, Selahattin: **Yavuz Sultan Selim**, TTK Yay., Ankara, 1969
- Uyar, Turgut: **Toplu Şiirler**, Can Yay., İstanbul, 1984
- Uzunçarşılı, İ.H.: **Osmanlı Tarihi**, C.II, TTK Yay., Ankara, 1962
- Ünlü, Mahir: **20. yy Türk edebiyatı 4 (1960 Sonrası Edebiyatımızdan On İki Yazar)**, İnkılap Yay., Anka Basım, İstanbul, 2003
- Ünlü Mahir
Özcan Ömer: **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (Cumhuriyet Yeniler Dönemi 1940-1960, II)**, İnkılap Kitabevi, Anka Bsk., İstanbul, 1991
- Yıldız, Abdullah: **Geçmişten Geleceğe Konuşanlar: davaya adanmış ömürler**, Araştırma ve Kültür Vakfı Yay., İstanbul, 2010
- Yinanç, Refet: **Dulkadir Beyliği**, TTK Basımevi, Ankara, 1989
- Zarifioğlu, Cahit: **Konuşmalar**, Beyan Yay., (t.y.)
- Maraş'ın Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I**, Editörler: Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar, Ukde Kitaplığı:40, Kahramanmaraş

II. DERGİ VE GAZETE YAZILARI

- Akkanat, Cevat: "Aşkî Gözleriyle'den Öteye Alaeddin Özdenören Şiirinde Çocuk", **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos 2003
- Albayrak, Ahmet: "Güneş Donanmasında Bir Tayfa: Alaeddin Özdenören", **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos, 2003
- Aydoğan, Mustafa: "Alaeddin Özdenören'in Şiiri", **Hece Dergisi**, S.76
- Barskanmay, Ali: "Akılda Ezber Bırakan Şair", **Yedi İklim Dergisi**, C.16
- Berki, Kemel Eşfak: "Alaeddin Özdenören Şiirinin Bütünlüğü", **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos 2003

- Bilge, Muhittin: “Kelimelerin Kalbini Dinleyen Adam”, **Hece**, S.76
- Doğan, Mehmet H.: Türk Şiirinde İkinci Yeni Dönemeci”,**Hece Dergisi**, S.53-54-55, (Şiir Özel Sayısı)
- Doğru, Yasin: “Alaeddin Özdenören İle Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi”, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003, **Yedi İklim**, C.16
- Haksakal, Ali Haydar: “Alaeddin Özdenören Şiiri: Çocuk Saflığındaki Duru Bakışı”, **Yedi İklim**, Haziran- Temmuz- Ağustos, 2003
- Haksakal, Ali Haydar; Kahraman Âlim: “M. Akif İnan Üzerine Bir Oturum” **Yedi İklim Dergisi**, Mart, 2000.
- Karaca, Hüseyin: Hüznüne Sahip Çıkan Şair”, **Yedi İklim**, Haziran –Temmuz-Ağustos, 2003, C.16
- Özdenören, Rasim: “Kuşbakışı”, **Hece Dergisi**, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2007, S. 126/127/128
- _____ : “Alaeddin Özdenören Üzerine Edebiyat ve Sanat Üzerine Söyleşi”,**Yedi İklim Dergisi**, C.16, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2003
- _____ : “ Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü”, **Hece Dergisi**, Ocak 2004
- _____ : Rasim Özdenören, “Alaeddin’in Şiiri”, **Hece Dergisi**, S.76
- _____ : Rasim Özdenören, “Kuşbakışı”, **Hece Dergisi**, S.126-127-128
- _____ : Ozanın Göstergeleri”, **Hece Dergisi**, S.73, (Diriliş Özel Sayısı), Ocak, 2003
- Özdenören, Alâeddin: **Yedi İklim**, S.120, (Akif İnan Özel Sayısı), Mart, 2010
- _____ : Alaeddin Özdenören, “Ozanın Göstergeleri”, **Hece Dergisi**, S.73, Ocak 2003, (Diriliş Özel Sayısı)
- Kıllıoğlu, İsmail: Kanlı Suları’nda Ölümün”, **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos, 2003, C.16
- Korkmaz, Ferhat: **Pazar postası (İkinci Yeni Limanı)**, Salkımsöğüt Yay., 2012, Erzurum
- Kurtoğlu, Mehmet: “Günler Geçer Üstüne Sesler Kalır: Alaeddin Özdenören Şiiri”, **Yedi İklim Dergisi**

- Salay, Yalçın: “Alaeddin Özdenören: Saflığın peşinden koşuyorum”, **Aksiyon Dergisi**, ‘ Kasım 1996
- Şakar, Cemal: “ Alaeddin Özdenören’le Rasim Özdenören Üzerine Bir Konuşma”, **Yedi İklim Dergisi**, Şubat Mart, 1999, S.107
- Uçar, Mehmet: “Alaeddin Özdenören; Yalnızlığın Hüznü, Yalnızlığın Huzuru”, **Yedi İklim**, Haziran Temmuz Ağustos 2003, C.16
- Uysal, Faruk: “Lirik Şiirin Geldiği Yer”,**Hece Dergisi**, S.76
- Yakın, Ali: “Alaeddin Özdenören ile Şiirle Yaşanan Kırk Beş Yıl Üzerine”, **Hece Dergisi**, Nisan, 2003, Yıl 7, S.76
- Yılmaz, Bünyamin: “Rahat Karşıladi Ölümü”, **Milli Gazete**, 28 Haziran 2003

III. RASİM ÖZDENÖREN’İN İKİZ KARDEŞİ İÇİN YAZDIĞI YAZILAR

“Alaeddin’in Şiiri”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

“Alaeddin’i Ziyaret”, *Yeni Şafak*, 3 Nisan 2003

“Alaeddin’in Şiirinde Doğanın Kaynağı”, *Yeni Şafak*, 10 Nisan 2003

“Alaeddin’in Şiirinde Doğa”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

“Bir Bursa Dönüşü”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

“Bir Bursa Dönüşü”, *Yeni Şafak*, 10 Temmuz 2003

“İkiz Kardeşimdi O...”, *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2003

“Alaeddin Özdenören Özel Bölümü ile Yedi İklim:159-161”, *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 2003

“Alaeddin Bir Yalnızlık ve İstirap Adası”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

“Alaeddin’i Anmak”, *Yeni Şafak*, 30 Haziran 2005

“Açılı/Yorum’da Öyküleme”, *Yeni Şafak*, 30 Haziran 2005

“Onsuz 8. Yıl: Alaeddin Özdenören”, *Yeni Şafak*, 26 Haziran 2011

“Alaeddin Özdenören’in Şiir Tüten Nesri”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

“Alaeddin Özdenören ve Cahit Zarifoğlu’nu Anma Programı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Şabak Abak, Necmettin Türinay, Yusuf Turan Günaydın, TYB Ankara, 8 Haziran 2007

IV. ALAEDDİN ÖZDENÖREN İÇİN YAZILAN YAZILAR

Akkanat, Cevat: “Aşkî Gözleriyle’den Öteye Alaeddin Özdenören Şiirinde Çocuk”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Albayrak, Ahmet: “Güneş Donanması’nda Bir Tayfa Alaeddin Özdenören”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Ay, Arif: “Alaeddin Özdenören Şiirinin Kıyıları”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Aydoğan, Mustafa: “Alaeddin Özdenören’in Şiiri”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Aydoğan, Mustafa: “Büyük Şairlerin Soyundan Olmak”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Barskanmay, Ali: “Akılda Ezber Şiir Bırakan Şair”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Berki, Kamil Eşfak: “Yeni Gözbağcılara Direnen Bir Şair”, *Milli Gazete*, 03.07.2003

Berki, Kâmil Eşfak: “Alaeddin Özdenörne Şiirinin Bütünlüğü”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Berki,Kamil Eşfak: “Alaeddin Özdenören: Göğsüyle Gören Bir Şair”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Bilge, Muhiddin: “Kelimelerin Kalbini Dinleyen Adam”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Çolak, Ali: “Gülün Bir Dalı Düştü”, *Zaman*, 28.06.2003

Dağlı,Nihat: “Bir İkiz Olarak Alaeddin Özdenören”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Deniz, İhsan: “Adını Bıraktım Bir Saat Öteye”, *Yeni Şafak*, 28.04.2003

Deniz, İhsan: “Birkaç Not Gözlem, İzlenim”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

Deniz, İhsan: “Alaeddin Ağabeyi Sakladık”, *Yeni Şafak*, 01.07.2003

Deniz, İhsan: “Alaeddin Özdenören’i Tekrar Hatırlamak”, *Yeni Şafak*, 21.06.2004

Doğan, D. Mehmet: “Alaeddin Özdenören’in Vedası”, *Vakit*, 29.06.2003

Doğru, Ali: “Bir Adtır Yalnızlık Dilinden Sökün Eder Dilini Bulur”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Doğru, Yasin: “Şiir Dervîşi Bir Güzel Adam”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Durman,Nurettin: “Alışmıştık Manzaraya Nihayetinde/ Ejderhanın Gölgesi Kan Renginde/ Sıra Şair Alâeddin Özdenören’de”, *Yedi İklim*, Haziran-Temmuz- Ağustos 2003

Erdoğan,Ethem: “Aşkî Gözleriyle Ağartan Şair”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Eren, Burhan - Özdemir,Şemsinur B. :“ Avuç Avuç Dağıtırım İnsanlara Bir Türlü Tükenmez Ölümüm”, *Zaman*, 28.06.2003

Eroğlu, Ebubekir: “Alaeddin Özderön’in Şirini Düşünmek”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Gürdoğan, Nazif: “Önden Gidenlere Alaeddin Özdenören de Katıldı”, *Yeni Şafak*, 02.07.2003

Güney, Halil: “Melankolik Bir Aşk Öyküsü”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Haksal, Ali Haydar: “Alaeddin Ağabey, ‘Kaderinin İnce Çizgisi’ Kırıldı”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Haksal, Ali Haydar: “Alaeddin Özdenören Şiiri: Çocuk Saflığındaki Duru Bakışı”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Karaca,Hüseyin: “Hüznüne Sahip Çıkan Şair”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Karal, Cevdet: “Bu Dünyaya Uygun Olmamak”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Kardeş, İbrahim: “Alaeddin Özdenören”, *Yeni Şafak*, 01.07.2003

Kıllıoğlu, İsmail: “Serazat Hayatlar”, *Milli Gazete*, 03.07.2003

Koca,Mücahit: “Alaeddin Özdenören”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Koç,Turan: “Varlığın Sırlı Kapıları: Alaeddin Özdenören’in Şiiri Üstüne Bir Deneme”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Kurtoğlu, Mehmet: “Günler Geçer Üstüne Sesler Kalır: Alaeddin Özdenören’in Şiiri”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Lekesiz,Ömer: “Sarının Çıldırın Çocuğu Ey”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Lekesiz,Ömer: “Unutulmamış”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

Matur, Remzi: “Sürgünde Bir Sürgün Şair: Alaeddin Ödenören”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Muharrem, Mustafa: “Özdenören Şiirine Yaklaşımlar”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Seydaoğlu, Ramazan: “Hayat Bir Tutkudan İbarettir”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Seydaoğlu, Ramazan: “Konuşmayı Özledim”, *Yeni Şafak*, 29.06.2003

Solak, Mehmet: “Aşk Gözleriyle Ağartan Çocuk”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Solak, Mehmet: “Adın Yalnızlıktı Senin”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

Su, Hüseyin: “Güneş Donanması Sonsuzluğa Açıldı”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

Şakar, Cemal: “Ötean Gördüğüm Sen Miydin”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Şakar, Cemal: “Yalnızlığın Sürgünü”, *Hece*, S.81, Eylül 2003

Tanır, Kadir: “İşte O Sevgili Maraş Erkeği”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Tenekeci, İbrahim: “Kaçak”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Turan, Adem: “Trajik Bir Kurgu”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Uçar, Mehmet: “Alaeddin Özdenören: Yalnızlığın Hüznü Yalnızlığın Huzuru”, *Yedi İklim*, S.159-160-161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003

Uysal, Faruk: “Lirik Şiirin Geldiği Yer”, *Hece*, S.76, Nisan 2003

Ünal, Mustafa: “Haziran Ayında Bir Yaprak Daha Düştü”, *Zaman*, 29.06.2003

Yakar, Serdar: “Yalnızlık ve İstirap Kulesi”, 26.06.2014

Yavuz,Said: “Alaeddin Özdenören Sözlüğü”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Yeşil, Kamil: “Alaeddin Özdenören’in Sanat Anlayışı”, *İtibar Dergisi*, S.10, Temmuz 2012

Yılmaz, Bünyamin: “Rahat Karşıladi Ölümü”, *Milli Gazete*, 28.06.2003

EKLER

I.ALAEDDİN ÖZDENÖREN’İN YAZDIĞI MEKTUPLAR⁵⁹⁰

I.1.RASİM ÖZDENÖREN’E MEKTUP

02.01.2001

İrasim Gardaşım,

Hani biz Yörük Selim mahallesinde otururken; annem bizi mahalle mektebine yollamıştı. Hoca anne bize bir şey öğretmezdi. Boyuna pirinç ayıklatıp dururdu.

Ama bir şey öğretmişti; Sabahın seher vaktinde/ Çıktı bir derviş geldi/ Derviş geldi hoş geldi/ Sefa geldi hoş geldi/

Ve bir kadın yazarımız eskiden hiç sevmezdim. Şimdi çok seviyorum. “Vurun Kahpeye” O da diyor ki: Derviş gönlü hoş gerek/ Koyundan yavaş gerek/ Gözü dolu yaş gerek/ Sen derviş olamazsın.

Yalnızlık başa belâ. Balıkesirlilerin bir sözü var: “O saylanmaz.”

Güzel babam, yiğit babam, ilk görevine Balıkesir’de başlamış.

Dedem, biliyorsun Gönenli. Beni de toprak mı çekiyor, nedir.

Maraş’a öğretmen olarak atanmamı istediğimde, hemen elime kararnameyi tutuşturdular. Böyle keriz mi olur, İstanbul’u terk edip Maraş’a gidiyor düşüncesiyle. Burada Cemal Şakar var. Lastik kaplamacılık yapıyor. İşi yoğun. Para kazanmak sevdiğinde. Kendisine vakit ayıramıyor. Vakit ayırdığı zaman da (eğer ayırabilirse) öykü yazıyor. Keratanın öyküleri de dört dörtlük. Tabi seni Allah’ın kulu geçemez. Türkçe yaygın olsaydı, dünya çapında bir isim olurdu. Aklıma esti Sezai Abi’yi aradım. Ve söze şöyle başladım: Çocuk düşerse ölür / Çünkü ölüm / Evlerde cesur körfezidir balkonların / Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların / Anneler anneler/ Elleri balkonun demirinde... Dinledi. Ve şunu söyledi: ‘Geçmiş yıkıntılarda

⁵⁹⁰ Alaeddin Özdenören’in çalışmamızda yer alan mektupları **Hece Dergisi**, S.81, Eylül 2003 tarihinde yayımlanmıştır.

kaldı.’ Sonra Pervin telefonu elimden kaptı. ‘Abi sen ne diyorsun, biz senin şiirlerinle yatıp kalkıyoruz.’ Cevap: ‘Onların yüzünden, yani senin ve benim, yirmi beş yıl yazı yazamadım. Söyle ona bir daha beni aramasın.’ Ne kötülük yaptıysak.

Ve bir de şuna bak: geçenlerde Hasan Aycın gelmişti. Dedi ki; ‘Abi sizden söz açılınca gözleri doluyor.’ Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu. Boş ver. Öyle de olur. Rahmetli Şekip dayım: açık açık Türk açığı, derdi.

İstanbul’a gittim. Gençlik Vakfı’nın davetlisi olarak. Kızın biri iş arıyor: Hem ortaokul mezunu olarak, hem daktilo bilerekten, bir türlü iş bulamıyorum.

Bizimki de o hesap.

Gittik gitmesine de. Cıvılam. Cebimdeki para beni Göztepe’ye ya atar ya atmaz. Neyse gelip beni Esenler’den alacaklar. Dikildim kaldım. Ne arayan var ne soran. Beklemedeyim. Neyse çocuklar geldiler. Meğer onlar da, otobüsün gelmesine nasıl olsa vakit var, gezintiye çıkmışlar. Neyse dedim ki, beni Göztepe’ye atın. Ara ara evi bulamıyoruz. Baktım olacak gibi değil. Cep telefonuyla Bilimsel’i bulduk. Bilimsel beni ağırladı. Sonra arabasıyla beni ablama bıraktı. Ablamla bir muhabbete koyulduk. Malatya’nın piçlerinin bize neler çektirdiklerini anlattı. Ve dedi ki, biz ne kadar enayiymişiz, babama haber salsak, iki hademe yollar, bunların hakkından gelirdi. Her neyse; eniştem telefon açtı. Cep telefonu. Kadıköy vapurundan arıyor. Ablam, cep telefonuyla hava basıyor, dedi. Eniştem geldi. Başladı ablamı şikayet etmeye. Neymiş efendim, bundan kırk yıl önce İstanbul’a gitmişmiş de, ablam, sen İstanbul’a ne halt etmeye gitmişsin demiş. İflas etmesine ablam sebep olmuş. Falan filan. Neyse ki erken yatmak alışkanlığı var. Biz ablamla hasret gideriyoruz. Eniştem rahat durur mu? Kapıları çarpıp duruyor. Ablamı yanına çağırıyor. Ablam baktı olacak gibi değil, gitmek zorunda kaldı.

Bizim Recep Garip, hem şair, hem ressam, hem de Eminönü Belediyesi’nin kültür dairesi başkanı. Vay be. Bu kadar işi bir araya nasıl sığdırıyor. Olacak iş değil.

Talip Özkan paris’teymiş. Senin tanıman lazım. Terzi İbrahim abinin dükkânına takılırlardı. Gülbakanlar’ın otelinde kalıyordu. Kalan müzikevi kasetini

çıkardı. Arşivden. Talip, önce Ankara Radyosu'ndaydı. Huysuzluğu yüzünden barınamadı. İstanbul Radyosu'na geldi. Talip, Anadolu'nun her yerini dolaşp derlemeler yaptı. Talip'i keşfeden Sarısözen. Sarısözen ile lise yıllarında Acıpayam'da tanışır. Benim Talip'le tanışmam, 1960 askerî mühadalesi sonrası. Beklemeli öğrenciydim. Talip'in bu kasetini edin. Türkiye radyolarında, sanatçılığın yanısıra korist, koro şefi, öğretmen, derlemeci olarak görev yapmıştır. Ama asıl derlemeciliği. Türkiye'nin birkaç kenti hariç hemen hemen her kentin ilçe ve köylerinde halk ezgileri derlemiştir. En son İzmir Radyosu'ndaydı. Oradan da kapağı Paris'e attı. Dedim ya aradım buldum. Ağustos ayının ilk haftasında İzmir'e gelecekmiş. Bize de uğrayacak.

Alaeddin

I.2.OĞLU HAKKI'YA MEKTUP

Sevgili Hakkı, artık karnımdan besleniyorum. Nefes almakta güçlük çekiyordum. Boğazımı açtılar. Yani deldiler. Rahat nefes alabiliyorum.

Yakında ışın tedavisini başlatacaklar. Şimdilik burdayız.

Başa gelen çekiliyor. Rasim amcanın anıları ile birkaç kitap ayırmanı söylemiştin. Unutmamışsındır, inşallah. G gerektiğinde sana telefonla bildiririm, ciğerim balgam üretiyor. Makine ile çekiyorlar, annen öğrendi, artık annen çekiyor.

Arkadaşlar gelip gidiyor. Derginin (Hece) önümüzdeki sayısına yazı vermek gerekiyor. Yetiştiremezsem "Raskolnikof" yazısını yollarsın. Yetiştirirsem daha iyi olur. Neyse, sana bilgi veririm.

Kendine iyi bak. Üşütme. Evde kal. Sobalı ev sana iyi gelmez.

Çanlar Kimin İçin Çalışıyor'u okudum sayılır. Silahlara Veda'yı getirdiler. Ona başlayacağım. Gazeteden benim yazıları kes. Marketten hazır şeyler alıp, ısıtıp yiyebilirsin. Paranı çar çur etme. Parasız da kalma. Annen gerekeni yapar.

Dayınlar burdalar. Henüz görüşemedim. Yakında görüşmek ve hep birlikte olmak ümidiyle. Bakalım!

I.3.HÜSEYİN SU'YA MEKTUP

Sevgili Hüseyin Su;

Gardaşlık,

Öykülerini dehşet ve korku içinde okuyorum. Bu bir. Bazen de tatlı bir meltemin estiği yıldızlı bir gece oluyor gibi oluyorum.

Derginiz tatmin edici. Ve güzel. Yüce çalabım elbette karşılığını verecek. Daha bir yoğunlaşalım, daha bir koyulaşalım.

Aman tashih hatalarına dikkat. Çok dikkat. Mümkün olduğunca gözden kaçmasın. Yoksa ciddiyetsiz addederler.

Ay vakti'nde benim "Büyük Doğu" şiirim çıktı. Aralık 2001 sayısında. Okumuşsundur.

Tüm arkadaşların sevgiyle gözlerinden öpüyorum.

Alaeddin Özdenören

I.4.REMZİ MATUR'A MEKTUP

Remzi Matur'a

24.04.2001

Yüksek Bir Türk Gencine Hitabımdır!

Gardaşım, canım gardaşım. Matur. Sen şiirin ünlü bir devisin. Ateşli içtenliğiyle yıldızları bile yere indirebilirsin.

Eski yazı, ne güzel yazı. Gözümüzü dinlendiriyor, berrak sular içince. Eski yazı, eskimeyen yazı. Kıvrım kıvrım akıyor gözlerimin önünde.

Anneçik göçmüş. Ben eşimden ayrıldığım zaman, daha doğrusu eşim benden ayrıldığı zaman, o güzel annem beni yalnız bırakmadı. Ayağına üşenmez ta Kızılay'dan kalkar, o ağrıyan ayaklarıyla Sincan'a gelirdi. Trenle. Bir torba sucuk, bir torba pirinç. Ve daha neler doldurur getirirdi. O benim güzel, güzeller güzeli anneçğim. İşin tuhafı evi dolduran arkadaşlarım da iştahsızdı. Yani yiyecekler hep öyle kalakalırdı. Baktım olacak gibi değil torba dolu pirinci tekrar Rasim'e götürdüm. Anne hasreti ne büyük hasretmiş. O iri kara gözleri, ömrüm boyunca gözlerimin önünde olacak. Babam öldüğünde arkamda boşluk duymuştum. Şimdiyse boşluğun ortasındayım. Elimden çekip beni dışarı çıkarın.

Bizim orda derler ki; "belâ nereden gelir, öllüyün köründen." İki arkadaşım sağolsunlar Ankara'da kalkıp beni ziyarete gelmişler. Rasim de kurban parası yollamıştı. Kapıcı Hüseyin'e kestirdik. Bizim kapıcı aynı zamanda "imam"dır. Hakkı'ya Kur'an öğretiyor. Her neyse kurbandan sonra ben de "arkadaşlara mahcup olmayayım" endişesiyle bir şeyler almak üzere sokağa çıktım. Cebimde makas var. Belki bir iki kır çiçeği koparırım düşüncesiyle. Masaya süs olsun. Bayramlık elbiselerimi de giymiştim. İlk kez ve yeni takım. Yolda yürürken merdivenleri yere doğru akan bir yerde boğazıma bir herif saldırdı. Paldır küldür merdivenlerden yuvarlandığımı hatırlıyorum. Çünkü ansızın ve birden bire. Herif beni "kelli felli"

görünce, üstümde para olduğunu mu sandı. Kimbilir. Haydi aşağıya yuvarlanmasına yuvarlandık da başıma yediğim kısa odun kütüğü ne oluyor. Kan çanağına dönmüşüm. Üstüm başım kan içinde. Yeni elbiseyi böylece kutlamış olduk.

Eve gelmesine geldik de hanımdan bir feryad u figan. Haydi karakola. İfade verdim. Adamı tanımıyorum ki. Bir semt-i meçhule gitti. Zaten davacı olacak değilim. Hastaneye sevk. Bu böyle. Dikiş attılar. Tam dikişler kurumak üzereyken cildimi göstermek için Yalçın Bey'e gittim. Yerinde yokmuş. "Kemal Bey" var dediler. Yalçın Bey içime yer ettiği için Kemal Bey'e görünmek istemedim. Neyse, yola koyuldum. Karşıda bir dere var. Merak ettim: "Şuna bir bakayım." Derenin parmaklıklarından sarktım. Kupkuru bir dere. Gelgelelim, benim göğüs cebimdeki gözlük dereye düştü. Alabilir miyim diye biraz daha eğilince tepe taklak. Bereket versin derenin içine düşmüyorum. Derenin içine düşecek olsam iflah olmazdım. Karşıya alnım üzre çarpmışım. Vatandaşlar yardıma koşup hastaneye götürüyorlar. Gerisin geri hastane. Dikiş. Çok iyiyim. Alnımdaki ipliklerin sökülmesini bekliyorum. Hakkı, ellerinden öpüyor. Seni tanıyor. Çünkü bütün gün sözün ediliyor. Bana bir tane "Unutulmuşluklar" mümkünse. Yoğ idiye canın sağ olsun. Fatih'i buraya bekliyorum. Çoluğu çocuğu toparlasın gelsin. Başım üzre yeri var.

*Mektubu sakla.

Alaeddin Özdenören

I.5.İBRAHİM'E MEKTUP

Sevgili İbrahim,

Bir yazımı daha yolluyorum. Dediğim gibi dizgi yanlışlarına azami dikkat! Bu yazılar devam edecek. Dergiyi vakitli çıkarmak da önemli. Çünkü okuyucuyu bekletmemeli. Beklemek heyecanı söndürür. Biz dergiyi ne kadar önemsersek,

okuyucu da o kadar önemser. Dergi “ahbab çavuş” işi olmaktan çıkmalı. Gerçi Hece bakaloryasını vermiş bulunuyor. Ama biz “Dergide yaşamının” zevkini hissetmeliyiz, biz hissetmeliyiz ki okuyucu da hissetsin ve dergi hayatı emsin ve gelecek kuşaklara sarksın. Ülkenin fikir ve edebiyat sahasında kuvvetli bir mümessili olsun, hudutlarımızın dışına taşsın. Kulübe avlusunda geçirecek zamanımız yok. Kollarımızı hep sıvalı tutmalıyız.

Şiirleri henüz gözden geçirmedim. Şakar’la görüşmüşsünüz. Şakar hafta sonunda bize gelecek, kitabı hazır hâle getireceğiz; şiirleri.

Gözlerinden öpüyorum.

Alaeddin Özdenören

Sevgili İbrahim,

Bu yazılar biriksin, ilerde kitap olur inşallah. Dergi güzel çıkıyor. Layık olduğu ilgiyi de görüyordur. Çok az olmakta birlikte yine de dizgi hataları var. Yazılar iyice gözden geçirilmeli. Edebiyat dergisi hata kabul etmez.

Geçenlerde Faruk Uysal, Necip Tosun buradaydılar. Çok çok konuştuk, senin de kulağımı çınlattık.

Şiirlere yenileri eklendi, bir kez daha gözden geçirip yolluyorum.

Derginin düşünce hayatında, sanat hayatında eşi benzeri olmayan bir işlevi vardır. Silinmez, solmaz, pörsümez izleri, genç hafızalarda yerini alır. Rabbim heyecanınızı sürekli kılsın! Nasıl ki hayata bir ucundan girdik, öbür ucundan alın akıyla çıkmak nasip etsin. Dergi çıkarmak, bir yolculuğa çıkmak gibidir. Okuyucu elbette ki bu seyahati yapmak için iyi, esaslı sebepler bulunduğunu önceden kabul etmelidir ki, bu sebepler olmasaydı, zaten böyle, bir yolculuğa çıkılmazdı. Özü, varlığı, cevheri sayesinde kavrayabildiğimiz Allah yardımcınız olsun.

Not: Resim, ressam Songül tarafından birkaç dakikada çizildi.

Bozgun şiiri yeni. Hiçbir yerde yayımlanmadı.

Şiirleri son bir kez gözden geçirmek için yollarsan iyi olur. Cemal’le birlikte okuyoruz, onun zamanı olunca.

Şiirlere Cemal de baktı. Çok selam ediyor. Şiiri de çıkacak olan sayıda yayımlasan. Artık sen bilirsin. Ramazan bir çıksın hele. Görüşmeyi çok istiyorum.

Kardeşim Su, “BÜYÜK DOĞU” şiiri hece ile azmış olduğum tek şiir. Kitabın başında veya sonunda yer alabilir.

Alaeddin Özdenören

I.6.OSMAN CAN’A MEKTUP

Gardaşlık, Osman Can,

Haydi yiğitlik bende kalsın. Gene mektup yazan ben olayım. Şu gurbet elde bayramda beni arayan bir iki arkadaştan biri sen oldun. Bana göz kulak oldun. Sağ ol.

Belki dergide okumuşsundur. Bizim evi su basmakta. Eve girdik gireli belki bu dokuzuncu basması. Üstelik lağım suyu. Çocukları tecrit ettim. Cemal Şakar, abi amma da gözünde büyütüyorsun diyordu. Sonra bizzat tanık olunca işin vahametini kavradı. Neyse sana müjdelerin müjdesini vereyim: Kurtulduk. Artık adamlar halimize mi acıdı, yoksa benim artık sarsılmaz hâle gelen kararlılığımdan mı çekindiler, bilmiyorum (Maraşlılar sabırlıdır ama, bir kez ayranları kabarmasın) işe el attilar. Ana logarın ağzını vana ile kapattılar, bir de motor aldılar, iş bitti. Bu kadar basitmiş. İşin tuhafı yıllardır bu evde oturanlar bu çileyi çekermiş de kimselere söz

dinletemezlermiş. Bana değmeyen yılan bin yaşasın. Senin derdin beni mi gerdi hesabı. Sanki bizim ev Sarı Fakihın tay...dağ. Heriflerin bokları bizim evden geçiyor aldırış bile etmiyorlar. Neyse sorun çözüldü. Şükür başımız belaya girmeden çözüldü.

Burada iyiyiz. İyi diyelim de iyi olsun. Çok tatlı, hâlden bilir, beni seven arkadaşlar var. Cemal'le sık sık olmazsa da buluşuyoruz. İşi başından aşkın. Çok narin yapılı, çok duygulu, bu duygululuk yüzeysel değil, derinlikli. Hiç çekinmeden şunu ileri sürebilirim ki dünyayı Cemal kadar hiç kimse iyi bilemez, iyi bilemediği hâlde. Bilmediklerini biliyor mu desem.”

Cahit'in ölüm yıldönümü münasebetiyle geçenlerde, geçenlerde dediysem on beş gün önce İstanbul Büyükşehir'in davetlisi olarak gittim. Cemal de geldi. Ben, Rasim, Akif, Nazif birlikte sahneye çıktık. Rasim yönetti. Güzel oldu. Belki Kanal 7'de izlemiştir.

İstanbul'da Mustafa Armağan'la görüştük. İlk kitap Şiirin Geçitleri. Cahit'le, Akif'in şiirleri ele alınıyor. Bunu şiirler ve diğerleri izleyecek. Gözlerinden öpüyorum. Elam ile.

Alaeddin Özdenören

Gardaşlık “Osman Can” can.

Hece'nin 4. Sayısında Yalnızlık Gide Gide'yi vesile ederek, şiirlerim hakkında dile getirmiş olduğunuz görüşlerinizi okudum. Bu yazınızın bence en can alıcı noktası yapmacıksız, içten, erdemli ve engin yürekli oluşu. Sizin Maraşlı olduğunuzu biliyorum. Onun için “Gardaşlık” diye hitap ettim. Acaba bir yerlerde karşılaştık mı. Görüşüp konuştuk mu. Ben hatırlamıyorum. Tanıdığım Osmanların arasında sizin yüzünüz yok.

Benim şiirim bir annenin çocuğuna yük olması gibi bir şey. Onun için hep tek tek oluyor, ama oluyor. Mamafı son zamanlarda ikizler doğmaya başladı. Güvenilir ebelerin elinde.

Ben şiirlerinin peşinde koşan bir insan değilim. Onları yazarım, işte o kadar. Kaderin yardımcı eli olmasaydı, belki hepsi de itmiş olacaktı. Bereket bu şiirler dergimizde yerlerini aldılar, kayda değer olmasalar da. Yani demek istiyorum ki yayımlayacak dergi bulamasaydım ki bu çok sık olurdu geçmişte, bu şiirler de güme gitmiş olacaktı.

Ortalıkta o kadar çok şarlatan var ki bizim sesimizi ancak cins kulaklar duyabiliyor. Şiirlerimin peşinden koşmuyorum derken onların çığırtkanlığını yapmıyorum demek istiyorum. Bu da onlara olan bitimsiz güvenimin bir göstergesi sayılmaz mı? Kalpten kalbe yol gider, derler. Öyle de oluyor.

Ben, senden öteden beri sık sık selam almaktayım. Ramo da hastalanmadan önce, bana sizden söz eder, abi, birlikte Kütahya'ya gitsek, çok iyi olur, derdi. Kısmet değilmiş. Ama şu oldu; hem Ramo'nun doğduğu topraklara bitiştim, hem de Kütahya'ya yaklaştım. Seni beliyorum. Konuğum olursun. Şöyle birlikte burcu burcu bir Maraş tarhana çorbası kaşıklamaya ne dersin? Adresini Cemal'den aldım(Şakar). Her öyküsü beni bir yerlerimden yaralayan. Maraşlılarla Karesililer atbaşı gidiyor edebiyat dünyamızda. Ama biz öncüyüz.

Bu perişan yazı için özür diler, gözlerinden öperim.

Alaeddin Özdenören

I.7.MERVE ÖZDENÖREN'E MEKTUP

Sevgili Merve,

Çizgisiz kağıt valizle birlikte yıkanmaya gitmiş. İster istemez bu kağıda yazmak zorunda kaldım. Hani derler ya; ‘at olur meydan olmaz, meydan olur at olmaz.’

Bugün altıncı gün oluyor, ışın tedavisine başladılar. Birçok yan etkileri olurmuş. Bende biraz sarsıntı yapıyor, o kadar. Daha sonra kemoterapi ilaç tedavisine geçeceklermiş. Senin anlayacağın daha bir ay, belki de daha fazla burdayız. 24 Mayıs’ta yatmışım. Bir ay olmuş.

Bu hastane yeni olduğu için cihazlar da son gelişme ve bulgulara cevap verecek nitelikteymiş. Eskiden ışıktan hasta olmayan hücreler de zarar görüyormuş. Şimdi bunun önüne geçilmiş. Bu bakımdan şanslı sayılırım.

Rasim’le yengem geldiler. Rasim İstanbul’da Zarifoğlu Şiir Ödülü üyesiymiş. Birkaç saat kalıp gittiler. Yani İstanbul dönüşü uğradılar.

Osman’ın üç arkadaşı geldi. Çok ilgilendiler. Telefon bıraktılar. Çok ihtiyacımız olduğu takdirde çekinmeksizin aramamızı ısrarla vurguladılar. Sağ olsunlar. Osman’a da ilgisi için ayrıca teşekkür ediyorum.

Tanımadığım genç genç insanlar geliyor. Çoğu Rasim’in okuyucusu. Rasim sayesinde bizim şiir kitabının satış alanı genişledi. Gelen giden eksik olmuyor, kısacası.

Çocuk bölümü başkanı Doç. Dr. Hasan Doğruyol her gün uğruyor. Oturuyor. Halleşiyoruz. Konuşamadığım için yazmak zorunda kalıyorum. Bu da vakit alıyor. Bir de ilginçtir, insan kendi sesini özleyiyor. Çorak toprağın suyu özlemesi gibi bir şey.

İkinci kattan altıncı kata çıktık. Onkoloji bölümüne. Özel bir odada kalıyorum. Televizyon, buzdolabı, sıcak su, hepsi var. Yakında telefon da bağlayacaklarmış. Bir de hasta olmasam keyif keka.

Buna da şükür. Ağrım, sızım yok. Uyuyabiliyorum. Ama şu serum yıldırıldı. Birini alıp birini veriyorlar. Ramazan'ın çektiği ıstırabı gördükten sonra, benimkisi hiç mesabesinde. Görmedim ama söylediklerine göre Cahit de çok acı çekmiş.

Bir varoşçu düşünür Unesco. Bu adam “sonu olan bir şey baştan itibaren yoktur” diyor. Yani, madem ki hayatın bir sonu var; demek ki biz baştan beri yokuz. Ölümü bir bitiş, bir kapanış, bir son olarak düşünürsek Unesco'ya hak veririz. O zaman hayatın da bir anlamı kalmaz, “saçma” olur. Zaten Unesco da aynı sonuca varıyor: “Hayat saçmadır” diyor: “Bu saçmayı asla yenemeyiz, bunu bildiğimiz halde savaşmaya devam etmeliyiz” İmdi yenilgiyi daha baştan biliyoruz, yani yenilgi kaçınılmaz son, ama yine de savaşmalıyız. Bu ne korkuruz bir kötümserlik. Kötümserlik, inançsızlığın son dönemeci.

Oysa inanmak umuttur, ışıktır, iyimserliktir. Başta şiir olmak üzere, tüm sanat ürünleri iyimserlikten doğar.

Yıl 1962 olabilir. Cahit, Erenköy'de yaşlı bir kadının kulübeye benzer bir evinde kiracıydı. Evle deniz kıyısındaki kahvenin arasında iki yüz metre var yok. Cahit, bu kahvede çalışıyor. Yani adı kahve; gelen giden pek yok. İskelede kayıklar bağlı. Akşam oldu mu balığa çıkıyorlar. Kahvecinin bir de büyükçe bir teknesi var. Üstü kapalı. Asıl mesleği kaçakçılık. Deniz yoluyla gelen nesnelere alıyor. Kahve kamuflej. Bana Cahit'in kalacak yeri yok, kayıkta yatıp kalkıyor demişlerdi. “Yok canım” dedi, “Şu teknede sık sık yatarım. Sırf denizi dinlemek için” dedi.

O akşam balığa çıktık. Kayığın sahibi Cahit'in arkadaşı. Sarışın, ince yapılı bir çocuk. Benim elime de bir olta tutuşturdular. Misinayı sallayıp mümkün olduğunca ileri fırlatıyorsun. Sonra yavaş yavaş çekiyorsun. “Oltaya balık vurursa hissedersin. İlk vuruşta çekme. Bekle. O bir daha vuracaktır. O zaman başla.” Cahit'le arkadaşı boyuna balık çıkartıyor, kayığın içine atıyorlar. Benim oltaya gelen giden yok. Balıklar da acemiye tenezzül etmiyor. Nihayet bir vuran oldu. Oltayı çekip bıraktım. Yakalandığımı anlayınca çekmeye başladım. Bir acayip balık, kirpi gibi dikenleri var. Tam elimi uzatıyordum ki, Cahit'in arkadaşı üzerime atladı. Balığı sirkeleyip denize attı. Meğer zehirliymiş. Balıklar kayığın içinde sızlanıp duruyor. O

akşam Cahit'in arkadaşının evinde doyasıya balık yedik. Cahit o evde epeyi bir vakit kaldı. Uzun şiirler deniyordu. Sonra otostopla Avrupa'yı dolaştı. Biz eve gitmek için dolmuş beklerken, o öyle yaptı. O zamanlar yani 1960-1961li, 62li yıllar. Bir gecekondur furyasıdır gidiyordu. Cahit "Bir gecekondur da biz yapalım" önerisinde bulundu ama biz gülüp geçtik. Yaptığı öneri aklımızdan, hayalimizden geçmeyen, tuhafıktı. Cahit'in sözüne uysaydık, bir değil, birkaç gecekondur yapabilirdik. Cahit sadece teori adamı değildi, imrenilecek bir pratiği de vardı. Düşündüğünü uygulardı, engel tanımazdı. Hayatının bütün zenginliğini şiirlerine taşıdı ve bu yüzden de çok şiir yazdı. O hep bir şimdiydi, hepsiydi ve her zaman olandı, bu olmuş olan ve olacak olandı. Bu, sahip olmadıkları ama şimdi sahip olmakta olduklarıydı. Şimdi sahip oluyordu ve önce ve her zaman, şimdi.

Rasim bir yazısında "Hiçbir şey tekrar etmiyor, döngü bile." Diyor. Döngü; yani girdap: "Her dönüşünde yeni bir hey'et" olarak ortaya çıkıyor. Rahmetli Fethi ağabey "Zaman da bir mahluktur, kıymetini bilelim." Derdi. Zaman, kendini yeniliyor, ama biz kendimizi yenileyebiliyor muyuz?

Sevgili Mervecik; bu mektuba 28 Nisan'da başlamıştık. Bugün 5 Mayıs 2003. Araya inkıtarlar girdiğinden yeni tamamlandı. Zarfın üstüne bak. Hangi tarihte postaya verilmiş.

Hepinizi boy sırasına dizer, teker teker öperim. Dün Hakkı'yı aramış benim için dua ettiğini söylemişsin. Osman'ın ve çocukların da dualarını bekliyorum. Ben de sizin için ederim. Hasta duası kabul olurmuş. Hele çocukların duasını çok istiyorum. Allah onların safiyetine değer verir.

Amcan

Alaeddin Özdenören

Sevgili tek kızım Mervecik,

Biz Balıkesir'e yerleştik ya! Ben burda çok daha verimli oldum diyebilirim; şöyle: Şiirde olsun, şiirsel yazılarda "aldım başımı" gidiyorum. Benim dedem de, yani babamın babası da buralıymış. Aile Eyüp Sultan'a yerleşmiş. Dedem, bilmiyorum belki de çocuktü. Yanılmıyorsam iki kez hazza gitmiş. Biz eyüp'ün eski ailelerinden sayılıyoruz. Rasim dedem(Babam, babana Rasim'in adını koymuş!...) "Çiçek" düşkünüyümüş! Taşlı Tarla'da (eskiden bağ-bahçelikmiş, sonraları geceköndü yığıını oldu; şimdiyse İstanbul'un önemli merkezlerinden biri haline dönuştü) kulağının arasında hep çiçek taşırmış. Bu sözünü ettiğim tarlada bir çiçek bahçesi varmış. Bunlar hep kayıplara karıştı. Rasim de dedesinin yolunu çizip "hacı" oldu! Belki de avuçlarımı bir mengeneyle sıkmıştır!

Biz doğduğumuzda; annem Rasim'i ölü doğurmuş. Ben de bir bacağı kırık doğmuşum. Benim bacağıım kaynamış; annemin söylediğine göre kırık yerden bir ben çıkmış. Bu ben hala yerli yerinde durmakta. Rasim'e gelince ondan ümidi kesmişler... ağlamıyor, nefes almıyor... ne yaptılarsa ağlatamamışlar. Artık hayatından umutların kesildiği bir anda, doğumda hazır bulunan dayısının hanımı, ölü doğan çocuğuna uygulamak isteyip de uygulayamadığı (bu yüzden bebeğini kurtaramamıştır!..) yöntemi, orada bulunanların karşı çıkmasına rağmen Rasim'in üzerinde uyguluyor: Bebeğin ayağının tabanını jiletle kesiyorlar ve oradan kan aktığında ağlamaya başlıyor. Rasim'in deyişiyile; "Kader işte böyle ince bir çizgidir." Rasim ve Alaeddin ikiz değildi salt. İkiz olmak Hakkı beyin ve Nezahat hanımın çocukları olmanın kaderi. Bizden bir buçuk iki yaş büyük kardeşler de ikiz. Nedime ve Necibe ablam. Ancak Necibe ablam iki yaşındayken ölüyor. Annemin söylediğine göre eşsiz güzellikte bir kızmış. Yanağı güllü Nedime ablamın güzelliğini düşün! Necibe ablamı özler dururum. Hiç bilmediğim, yepyeni bir duygudur o bende. En küçük ayrıntılarına kadar ve somut olarak gözümün önünde. Kerem'le el ele tutuşup irem bahçelerinin kapısında. Çok ama çok seciyeli bir insan olan babamın da cennette olduğuna inancım tam!

Babam öldüğünde sanki arkamdan bir duvar çekilmiş, boşluğa yuvarlanır gibi olmuşum. Meğer baba insana ne büyük bir "arka" imiş. Erzurum'da yedek

astsubaydım. Arkadaşlarım, yani bizim tertip terhis oldu. Bir tek ben olamadım. Arkadaşlardan birisine beş yüz lira borcum vardı. Düşün ki benim maaşım bin liradan biraz fazla... çocuk gözümün içine bakıyor borcumu ödeyeyim diye. O gece yatakta kıvranıp durdum. Sabahleyin bir telgraf havalesi! Babam sanki içine doğmuş gibi beş yüz lira yollamış... dünyalar benim oldu. Hemen borcumu ödedim. Terhis olamadım demiştim; nedeni, üzerimde zimmet var. Bölük komutanı ile aramız açık olduğu için bin türlü bahane uydurup zimmeti üzerimden almıyor. Herkes çekip gitti, bir ben kaldım. Ben ne yaptım: bir kuş lastiği yaptırdım, başladım tabyanın etrafında kuş avlamaya. Tabur komutanı “Bu serseri elinde kuş lastiği, ne dolaşıp duruyor” demiş. Durumu açıklamışlar. Komutanın emriyle zimmeti devrettim de kurtuldum. “Kafkasya” adlı şiirimi de o sıralar yazmıştım.

Neyse o günün gecesini Aysel, ben ve Emre(Emre yeni yürüyordu) üç valizle Erzurum garındayız. Tren bekliyor. Yanımızda üç dört çocuk peyda oldu. “Abi taşıyalım!” çocuklara acıdım. Pazarlıkta anlaştık. Kompartıman numarasını verdim. Valizleri götürdüler. Hareket saati yaklaşınca biz de trene bindik. Tren kalabalık. Zar zor yerimize yerleştik. Sabahleyin Ankara’da bir de baktık ki bizim valizlerin yerinde yeller esiyor. Valizlere üzülmedim de kafamdaki “Erzurumlu çocuklar dürüst olur” imgesi silindi. Meğer ne piçler varmış...

Babam ölünce boşluğa yuvarlanır gibi olmuşum, demiştim. Babamın ölümü kuşkusuz bir hüznün uçurumuydu ama üzülmemiştim. Anneme gelince; o benim düşlerimde bir açlık. O kalbimin anahtarı. Düşlerimi hep o açıyor. O beni hiç unutmadı ama benim onu unuttuğum çok oldu. Annem bir alaca karanlık, bir gölge oyunu.

Alaeddin Özdenören

II.RASİM ÖZDENÖREN İLE ALAEDDİN ÖZDENÖREN ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Şerife Özdemir: Merhaba Rasim Bey, sizin gibi değerli bir yazar ile söyleşi yapma şansını verdiğiniz için öncelikle teşekkür ederek sorularıma başlıyorum.

Rasim Özdenören: Ben teşekkür ederim.

Şerife Özdemir: Lise yıllarından başlayalım mı? Çünkü çocukluk yıllarını kendisi “Unutulmuşluklar” kitabında epeyce anlatıyor.

Rasim Özdenören: Olur tabi, başlayalım.

Şerife Özdemir: Lisede aynı sınıfta değilsiniz. Alaeddin Bey, Akif İnan’la aynı sınıfta okumuş. Okul dışında genellikle beraber olduğunuzu birçok yerde dile getiriyorsunuz. Ortak yapılan şeylerde mutlaka Alaeddin Özdenören adı geçiyor. Fakat bunun dışında Alaeddin Özdenören nasıl bir lise öğrencisidir, kendi sınıfında en iyi anlaştığı veya arkadaş olduğu kimdir, en çok ilgi gösterdiği ders hangisidir, ya da lisedeyken yaşadığı bir aşk var mıdır?

Rasim Özdenören: En iyi arkadaşı bildiğim kadarıyla Ahmet Kutlay idi. Ali’yle, Ahmet’in bir yaş büyüğüyle ben arkadaşım. Ahmet’le de Alaeddin’in arkadaşlığı vardı. Fakat Alaeddin, benden farklı olarak herkesle arkadaştı. Ben genelde seçmeci davranmasam da ilgi kurduğum arkadaşlıklarım sürekli. Alaeddin ise herkesle arkadaş olur, saman alevi gibi herkesi de aynı anda bırakabilir. Aynı anda elli kişiyle can ciğer kuzu sarması olabilir ama aynı anda da bırakabilir. Aşkı var mıydı, mutlaka vardır. Fakat şu an kim olduğunu bilmem mümkün değil. Orda da gene benim gibi değil. Ben de garip bir vefa duygusu vardır. Mesela ilkokuldan beri ben kime meylettiysem onlar benim aklımda kalır. Fakat Alaeddin’in bugün kendisi bile hayatta olsa, kolay kolay o sorunun cevabını veremez. Ama hatırlattığın zaman “Şununla arkadaş mıydın?” “Evet” der, “Filancayla arkadaş mıydın?” “Evet” der. Birden çok isimle karşılaşmamız ve hepsini birden terk etmesi ve hepsiyle can ciğer kuzu sarması olması mümkün. Yani o soruya ancak böyle cevap verebilirim.

Şerife Özdemir: Şimdi hatırladığım kadarıyla bir yer de şöyle diyordu. Lisede aynı sınıfta oldukları sarı saçlı bir kızdaki bahsediyor. Hatta, şiir gibi anlatıyor. Lisede öğretmenin can sıkıcı dersinden ziyade bir bahçeye bakardım bir de önümde oturan kızın sarı saçlarına, şeklinde bir anlatımı var.

Rasim Özdenören: Mutlu olabilir mi?

Şerife Özdemir: Ben de “m” ile başladığımı hatırlıyorum. Kızın o sarı saçları beni alır götürürdü, gibi bir ifadesi var.

Rasim Özdenören: Mutlu olabilir. Mutlu’ya Erdem de meylederdi. Cahit de meylederdi. Demek ki Alaeddin’in sınıfındaymış. Çünkü bizim sınıftan bir sınıf önce olduğu için o yüksek ihtimal “Mutlu” olabilir. Mutlu, bir memur kızıydı. Bu dizide (Yedi Güzel Adam) “Zehra” adıyla anılıyor. Maraş’a yabancı olduğu için rağbet çoktu ona. (gülüşmeler)

Şerife Özdemir: Genelde hep öyledir.

Rasim Özdenören: Genelde öyle, yabancıya rağbet daha çoktur. Her yerde öyle Anadolu usulü.

Şerife Özdemir: Peki en çok sevdiği ders hangisiydi?

Rasim Özdenören: Tarih dersiydi. En çok sevdiği ders tarihi. Bizim hepimizde, üç kardeş üçümüzde, tarih dersini çok severdik ve ezberlerdik. Tarih dersini ilkokuldan başlayarak lise yılları da dahil hep ezberlemiştizdir. Tarih dersini Kur’an-ı Kerim ezberler gibi sürdürürdük. Ezberimizi doğru almış mıyız diye birbirimize okurduk.

Şerife Özdemir: Bunda acaba ninenizin etkisi olabilir mi?

Rasim Özdenören: Yok. Bu ders çalışma yöntemini, “Tarih dersine böyle çalışılır” diye düşünürdük. Bizden bir yaş bir buçuk yaş büyük ablamız okurken, ilk defa o tarihte dördüncü sınıfta tarih-coğrafya dersleri başlıyordu. Ablamız ezberlerdi, bize de sürdürürdü. Bir yıl sonra biz dördüncü sınıfa geçince tarih dersine böyle çalışılıyor, yöntemi budur mülahazasıyla biz de ezberlerdik. Ve bu durum tahsil hayatımız boyunca böyle devam edip gitti. Bu da bir bakıma iyi oldu. Benim hâlâ bile ezberimde parçalar vardır. Velhasıl en çok sevdiği ders, hepimizde olduğu gibi Alaeddin’de de tarih dersiydi. Sonra ben başka alanlara meylettim ama Alaeddin, hayatı boyunca gerek tarih romanları gerek savaş romanlarına büyük bir iştihakla devam etti.

Şerife Özdemir: Evet, Hemingway’in romanlarına mesela.

Rasim Özdenören: Evet, Hemingway’in romanları olsun gerek başka romanlar olsun okurdu.

Şerife Özdemir: Aslında Alaeddin Bey’in adı bile tarihle bağlantılı. Rahmetli anneniz, Dulkadir Beyliği hükümdarını rüyasında görüp adını vermiş. Aslında Alaeddin Bey’in adı tarihten geliyor. Bu noktada en çok sevdiği dersin tarih dersi olmasına belki de şaşırılmamak lazım. Evet, izninizle diğer soruya geçelim mi?

Rasim Özdenören: Evet, geçelim.

Şerife Özdemir: Lise yıllarında Alaeddin Özdenören'in edebiyatla, yazı dünyasıyla arası nasıldır? Bu yıllara dair "Habersiz" adlı şiiri ve Maraş'ın mahalli gazetelerinde yazdığı bazı yazılar dışında pek bir yazı yok. Yazdıkları bunlarla mı sınırlı, yoksa yayınlanmayan yazıları da var mı?

Rasim Özdenören: Sondan başlayayım. Alaeddin'in yayınlanmayan yazıları olabilir, çok büyük bir ihtimalle. Çünkü Alaeddin, kendisi ilkokul yıllarından beri yazı yazdığını söylüyordu. Ama nereye yazıyordu bunları, defterine mi yazardı veya aklında mıydı? Ama kağıda geçirildiğine, dediğine göre bunlar kağıda aktarılmış yazılardır. Aklında tutulan değil de kağıda yazılmış şiirler olsa gerek. Ama Alaeddin, disiplinsiz ve dağınık biri olduğu için mutlaka yazmış olsa bile bir yerlerde kaybetmiştir. Mesela benim ilkokul defterimi ben lise de bile muhafaza ettim, hâlâ da o defterler arasında sakladıklarım ve muhafaza ettiklerim vardır. Şimdi artık evimiz bu işlere daraldığı için Ayşe Hanım, onları yavaş yavaş tasfiye ediyor. Ama benim etimden bir parça koparılır gibi oluyor onlar gittikçe. Mesela biraz önce şunları atalım, dedi. İyi tamam at da, bir daha yerine konulamayacak şeyler onlar. Ben ortaokulu Alaeddin'le beraber okurken, ben ortaokul üçteydim. Alaeddin ikideydi. Tatile çok yakın ortaokul sınavları başlamak üzereyken babamın emekliliği çıktı ve Maraş'a geldiler. Ben ortaokul imtihanlarına girmek üzereydim. Bir gün iki gün kala ayrıldılar. Ben Tunceli'de yalnız kaldım. Tek başıma on dört, on beş yaşlarındayım.

Şerife Özdemir: 1956 yılı hatta 1955 yılı değil mi?

Rasim Özdenören: Evet, 1955 yılıydı. 1954-55 ders yılı. 1955 yılında ortaokul bitirme sınavlarına giriyoruz. Ben orda yalnız kaldım. Sınavları bitirdikten sonra diplomayı pek iyiyle almaya hak kazandım. Maraş'a geldiğimde Alaeddin'le bir arkadaşı -o arkadaş halen hayatta doktor çocuk doktoru- Aytaç Ergönenç. Ben Maraş'a geldiğimde bana dediler ki; biz bir roman yazmaya başladık. Oğuz Özdeş, "Aşk İstiraptır" romanını on yedi yaşında yazmış rekor ondaymış. Bizim yaşımız daha küçük, eğer biz bu romanı yazarsak rekoru biz almış oluruz. Sen de bize katıl, dediler. Ben de onlara cevaben şunu söyledim: "Sanat şahsi ve muhteremdir." (gülüşmeler) Siz başlamışsınız, siz bitirin dedim. Bu Fecr-i Aticilerin sloganıymış, demek ki bir yerlerde okumuşum aklımda kalmış hoşuma da gitmiş. Ama ciddiyetle de söylemişimdir onu, ben size katılmam diye. Şunu söyleyeceğim, demek ki Alaeddin o dönemlerde de roman olsun şiir olsun yazıyormuş. Benim öyle bir hevesim yoktu, temayülümde yoktu. Yalnız Tunceli'deyken Maraş'ı çok göresim geldi özledim. Türkçe defterine Maraş üzerine bir kompozisyon yazdım, kendi kendime. İki sene, üç seneden sonra lise ikideyken de bize yeni tayin edilen bir edebiyat öğretmeni Maraş'ı anlatan bir kompozisyon yazın, diye ödev verdi. Benim elimde hazırды, ben bu kompozisyonu temize çektim verdim. Onu da çok beğenmişti

hoca. Bu kağıt kimin, deyince ürktüm birden acaba yanlış bir şey mi yaptık diye. İşte on beş olursa on beş verirdim, filan gibi övmüştü yazıyı. Şuna getirmek istiyorum, ben böyle bir kompozisyon yazdım ama bir sanat ürünü falan olsun diye değil, sadece Maraş'ı özlemişim. Ama Alaeddin, bir arkadaşıyla roman yazıyor. Sonra o roman ne oldu, bitirdiler mi bitirmediler mi bilemiyorum. Şu anki akıbeti nedir, bilemiyorum. Aytaç Ergönenç, şu an hayatta ona sorulabilir. Onun verdiği bilgi daha sağlam olabilir. Ben sana istersen onun numarasını verebilirim, sorabilirsin benim de selamımı söylersin.⁵⁹¹ Alaeddin, yazmaya başladığında da profesyonel olarak şiir yazıyordu, zaten belli bir mesafe de kat etmişti. İşin ilginç yanı şu; hemen hepimiz sanki baştan beri usta bir yazar gibi yazmaya başladık. Ali de öyleydi, Erdem de öyleydi, Cahit de öyleydi, ben de öyleydim. Mesela Erdem olsun, rahmetli Ali Kutlay olsun ortaokuldan itibaren şiirlerini yazıp, bazı gazetelerin -bunların arasında tercüman gazetesinin adını veriyorlardı- tercüman gazetesinin çocuk ekine gönderirlermiş. Yayınlandı veya yayınlanmadı bilemiyorum. Erdem, hatta bir defasında, -lise birdeydik sanırım- “Benim bir bavul dolusu şiirim vardı” cümlesini kurmuştu. Bugün ki gibi aklımda.

Şerife Özdemir: Çok ciddiye alınarak yapılıyor değil mi?

Rasim Özdenören: Evet. Gençlik frapanlığıyla övünmek için mübalağa olarak mı bir bavul dolusu dedi, yoksa gerçekten var mıydı bilemiyorum. Biz tabi bunun ilerde bir merak konusu olacağını düşünmediğimiz için, “Erdem nerede o şiir?” diye sormadık, sormamız da icap etmiyordu. Ama Erdem’in ağzından ben bu cümleyi işittiğimi daha dün gibi hatırlıyorum. Dolayısıyla diğer arkadaşlar, zaten öteden beri yazıyormuş. Akif İnan, Maraş'a geldiğinde aruz vezniyle şiirler yazıyormuş. Alaeddin'in bana Akif'i gıyabında tanıtması şöyle oldu: “Bizim sınıfa Urfa'dan bir arkadaş geldi, aruzla şiir yazıyor.” Vay be dedik. Aruzla nasıl yazılabilir? Çünkü aruz sınıfta edebiyat dersinde öğrenilir, hoca sorarsa sınavda: “Bu şiirin vezni nedir?” bilirse geçeriz bilmezsek öğrenmemiz gerekir derdik. Yani aruz, bizim hayatımızda karşılığı olan bir vezin değildi. Ama hayatında bunun karşılığı olan bir adamdı Akif. Dolayısıyla dikkatimizi çekiyordu. Böyle bir adam aruz vezniyle şiir yazıyor. Bir mülakatında şunu söylüyor Akif: “Ben Maraş'a geldiğimde zaten edebiyatta ve siyasette bazı kararlara varmış birisiydim.” Ben, mesela kendimi yokluyordum, bazı kararlara varmış değildim. Hala daha, -edebiyat alanında konuşuyorum- hala arıyorum. Bir şeyler bulabilmiş değilim, o zaman da öyleydi. Bizim diğer arkadaş grubu da Erdem olsun, Cahit olsun, Alaeddin olsun hep aradık. Soruların arasında var, demin okudum. Alaeddin'in şiirinde bir değişiklik oldu mu, diyorsun. 1984'ten sonra çok radikal bir değişiklik var şiirinde. “Keremin Çantası” şiiri, o radikal değişikliğin başlangıcı. Yani bir şeye oturmuş karar vermiş değil, o

⁵⁹¹ Aytaç Ergönenç, romanın akıbeti hakkında bir bilgisinin olmadığını ve rekoru elde edemediklerini belirtti.

arayış hâlâ devam ediyor. Bunu şuna bağlamak yanlış olur; çocuğunun ölümünden etkilendi, o yüzden böyle şiirler yazıyor. Bu faktörde vardır, ama aynı zamanda bu bir arayışın eseri olarak da görülebilir. Evet, bunun hakkında da bunları söyleyebilirim.

Şerife Özdemir: İstanbul'a gelişi ve üniversite yıllarından biraz bahsederseniz, niçin felsefe bölümünü seçmiş olabilir kardeşiniz? Felsefeye olan ilgisi daha doğrusu ilginiz (Çünkü bildiğim kadarıyla sizin de felsefeye dair bir ilginiz var) ne zaman başladı?

Rasim Özdenören: Bizim hepimizin, bu arkadaş grubunun felsefeye ilgisi vardı. Benim de felsefeye ilgim vardı.

Şerife Özdemir: Evet, yanlış hatırlamıyorsam hukuk okumasaydım felsefe okurdum, diyorsunuz değil mi?

Rasim Özdenören: Evet, daha doğrusu felsefe, sosyoloji veya filoloji okumak istiyordum. Fakat bu okumanın sonucu beni öğretmenliğe sevk edeceği için, öğretmen de olmak istemediğim için felsefe okumadım. Ama Alaeddin, zaten öğretmen de olmak istiyordu. Lise sondayken Cahit gibi, Cahit'in de vekil öğretmenlik statüsü vardı o zaman. Lise sonda olan öğrencilerin, -öğretmen kıtlığı da vardı anlaşılabilir- vekil öğretmen olarak ilkokula tayinleri olurdu. Alaeddin'in de ilkokulda vekil öğretmenliği vardı.

Şerife Özdemir: Boğazköy'de yaptığı öğretmenlik.

Rasim Özdenören: Evet, İstanbul'da Eyüp'e bağlı bir köy olsa gerek orası. Orada öğretmenlik yaptı. Fakültede okurken de o öğretmenliğini sürdürdü. Lisedeysen bizim sınıf çok haylazdı, o haylazlardan biri de bendim. Şu an pek inanılır gibi görünmüyor.

Şerife Özdemir: Evet, gerçekten de inanılır gibi görünmüyor. (gülüşmeler) Aslında Alaeddin Bey, haylazlıklarıyla daha çok biliniyor değil mi?

Rasim Özdenören: Evet, ama benim haylazlıklarım daha farklıydı. Onun ki daha farklıydı. Ama ben, bizimki gibi bir sınıfa rastlarsam diye düşünürdüm. Hababam sınıfı gibiydi. Bu Rıfat Ilgaz'ın eserindeki sınıf, bizim sınıfın yanında solda sıfır kalabilir diyebilirim. Bir başka mülahazayla neler yapardın diye sorduğunda, bunu anlatabilirim. Ama şimdi Alaeddin'i anlatıyoruz. Öğretmen olurum mülahazasıyla ben felsefe, sosyoloji, filoloji okumayı bir kenara bıraktım. Hukuka yöneldim. Onun da başka bir sebebi var. Ben çocukluğumda ilkokula başlamadan önce, ne hikmetse beni hep ağırbaşlı görürlerdi. Rasim'den iyi hâkim olur, derlerdi. O da demek ki bizim şuur altımızda kalmış. Ben hâkimlik için değil; hâkimlik

yapmayı da istemiyordum, avukatlık yapmayı da istemiyordum. Ama benim, hukuk dışında yönelebileceğim başka bir meslekte hemen hemen yok gibiydi. İyi ki gitmişim diyorum. Hukuku da hayatım boyunca hep sevdim. Başladığımdan itibaren hep sevdim, hâlâ da gözde alanlarımdan birisidir hukuk. Ben, hukuka onun için yöneldim. Alaeddin'in hep felsefeye bir merakı vardı. Biz lisedeyken, felsefe okumadan önce felsefeye olan merakımız, o dönemlerde yayımladığımız yazılardan da çıkarılabilir. O dönemde, Alaeddin ve Cahit "Hizmet" gazetesinde; Erdem, Sait'le beraber "Engizek" gazetesinde; benimle Ali de "Gençlik" gazetesinde yazılar yazıyorduk. Başlatan da Ali'yle biz olduk. Sanat sayfası falan çıkarmayı biz başlattık mesela. O dönemde, 1956-57-58 olabilir. Bizim her birimizin o dönemde ki yazılarında felsefe altyapısı görülebilir.

Şerife Özdemir: Alaeddin Bey, felsefeyle tanışmasını Maraş lisesine bağlıyor. Lisenin kütüphanesinde Descartes'in "Metod Üzerine Konuşmalar" adlı kitabına rastladığımı ve orada okuduğu "Düşünüyorum o halde varım." cümlesinin felsefeye başlamasında çok önemli olduğunu dile getiriyor.

Rasim Özdenören: Doğrudur, ben bu ayrıntıyı bilmiyorum.

Şerife Özdemir: Hatta şöyle bir ifadesi var: "Bu cümleyi ilk okuduğumda 'o halde' ifadesinin gereksiz olduğunu düşünmüştüm. Aslında Descartes'in da ilk yazdığı şekli 'Düşünüyorum varım'". Bunu duyduğumda çok şaşırdım ve felsefe artık benim için başka bir tat olmaya başladı.". Kendisi felsefeye olan ilişkisini işte bu cümleye bağlıyor.

Rasim Özdenören: Doğrudur, daha sonra da Necip Fazıl ile tanıştığımızda, onun da tahsili felsefe üzerine ve Bergson da Necip Fazıl'ın doğrudan hocası Paris'teyken. Milli Eğitim Bakanı'nın verdiği bir bursla üç sene orada felsefe okumaya gidiyor. Ama tabii felsefe dışında pek çok şeyle de ilgileniyor. Bergson'a sormuşlar bu bir efsane olarak anlatılır, üstada sormaya hicap ettiğimiz için soramadık. Bergson'a sormuşlar: "Senin yerine geçecek kimse var mı?" O da: "Evet, Necip Fazıl diye bir Türk var ama çok havai birisi." diyesiymiş. Oradan bize bir Bergson merakı da geldi. Alaeddin'in, Bergson okuduğunu biliyorum. Nitekim bitirme tezini de Bergson üzerine hazırladı. Ben de Bergson'a merak saldım. Benim alanım felsefe olmamasına rağmen Bergson'un Türkçeye çevrilmiş tüm kitaplarını devirdik. Hâlâ fırsatım olsa bir daha deviririm. Hepsini olmasa da "Yaratıcı Tekamül"ü baştan sona bir daha okumak isterim.

Şerife Özdemir: O zaman şöyle diyebilir miyiz; Alaeddin Bey'in, Necip Fazıl'la sadece şairlik noktasında değil, onun dışında felsefe noktasında da önemli bir bağı olmuştur.

Rasim Özdenören: Evet evet tabi, benim kanaatim Alaeddin'in bitirme tezini Bergson üzerine hazırlamasında Necip Fazıl'ın, Bergson'a olan ilgisi önemli bir etki olabilir.

Şerife Özdemir: Peki Necip Fazıl'a gelmişken üniversite yıllarından devam edelim mi? Üniversite yıllarında nasıl bir öğrencidir, Alaeddin Bey kendi hatıralarında da üniversite yıllarını pek anlatmıyor. Sınıfında beraber olduğu arkadaşları veya ortamı nasıldır? Hareketli mizacını bu yıllarda da görür müyüz? Üniversite okuduğunuz yıllar ihtilal yılları, her hangi bir olaya karıştığı olmuş mudur?

Rasim Özdenören: Benim bilebildiğim kadarıyla biz olayların hep dışında kalmaya çalıştık ama olaylar bize rağmen, geldi bize bulaştı. Mesela bahsettiğim Ahmet Kutlay, o da felsefe okudu. Aynı sınıfta mı okudular bilemiyorum. Lisede aynı sınıftalardı. Ama o evden kaçmıştı geri dönerken, evli olarak döndü. (gülüşmeler) Lise öğrencisi bir kız arkadaşıyla beraber Maraş'a gelmişler, Maraş'ta evlendiler. O da maceracı. Olayların olduğu 1960'lı yılların ilk yarısında, Ahmet'i fakülte koridorunda solcular yakalayıp dövmeğe kalkışıyorlar. Belki de dövüyorlar. Dövenlerin birisi de sonradan öğreniyoruz şair, Süreyya Kanıpak. O dönemde adı, Süreyya Kanıpak. Sonradan "Berfe"ye dönüştürüldü. Ahmet'e tecavüz edenlerin birisi de Süreyya Berfe.

Şerife Özdemir: Alaeddin Bey, o dönemde Boğazköy'de öğretmenlik yapıyor sanırım.

Rasim Özdenören: Evet, bir ara öğretmenlik yaptı ama öyle sanıyorum bir ara da ayrıldı. Bazen eve gelirdi, bazen gelmezdi. Hafta sonları gelirdi. Benim de evle çok ilişkim olmazdı. Sabahın erken saatlerinde evden çıkardım gece on iki bir iki gibi eve gelirdim. Gündüzlerim Beyazıt'ta geçerdi Sezai Karakoç'la. Gece eve geldiğimde Alaeddin varsa aynı odada yatardık. Onun yatağı bir duvardaydı, benimki diğer duvardaydı. Dolayısıyla birbirimizi de çok fazla görmezdik.

Şerife Özdemir: En yakın arkadaşı kimdi hatırlıyor musunuz?

Rasim Özdenören: Özellikle bir isim yoktu. Alaeddin'in devam ettiği bazı derslere ben de devam ettim. Takiyeddin Mengüşoğlu'nun bazı derslerine devam ettim. Bir İngilizce felsefe dersi vardı dil üzerine. "Dil ve Hakikat" diye İngilizce bir metin okunuyordu. Sonra Hüseyin Batuhan'ın verdiği bir ders vardı. Ben bir yıl bu dersleri takip ettim. Ama onun belirli bir arkadaşının olduğunu çıkartamıyorum. Ama dediğim gibi varsa bile bu arkadaş, onu sonradan unutmuştur. Eyüp'ten arkadaşları vardı. Erkan, diye bir arkadaş vardı. Liseden de beraber okudukları sonradan o çocuk fakülteye devam etti mi emin değilim. Bunlar fakülte döneminde ama fakülte arkadaşı değil. Şerafettin, diye kekeme bir arkadaşımız vardı. Efendim Metin İçhisar,

diye erken yaşta ölen bir arkadaşımız vardı. Nadir Şen, diye bir arkadaşımız vardı. Bunlar Eyüp'ten. Bunların hepsi rahmetli oldu. Nadir de iki yıl önce rahmetli oldu. Ölmeden birkaç ay önce bizim buluşmamız olduğunda, -benim de yakın arkadaşım- o mesela şunu söyledi bana: "Alaeddin felsefe okuyordu. Bana da felsefe anlatırdı. Alaeddin'in o anlatmalarından ben felsefeye merak saldım, felsefe bölümüne yazıldım. Fakat girdiğime pişman oldum. Girdikten sonra felsefeden hiçbir şey anlamadığımı fark ettim. Meğer Alaeddin'in anlatmalarından anlıyordum (gülüşmeler) yoksa kitaplardan anlamıyordum." dedi.

Şerife Özdemir: Bu olay aslında Alaeddin Bey'in öğretmen tarafını da bizlere göstermiş oluyor değil mi?

Rasim Özdenören: Evet, tabi bunu da göstermiş oluyor. Bunu anlatan Nadir Şen, ud çalar. Musikiye de büyük bir yeteneği vardır. Soyadı "Şen" bir radyo sanatçısı vardı.

Şerife Özdemir: Hiç hatırlamıyorum.

Rasim Özdenören: Şöyle derli toplu bir kadıncağızdı: "Mediha Şen". Mediha Şen, Nadir Şen'ini abisinin hanımıydı. Nadir Şen, felsefeyi bırakmış sonradan işletme gibi bir bölüm okudu.

Şerife Özdemir: Alaeddin Bey'in bu dönemde her hangi bir olaya karışmışlığı da yoktur diyorsunuz.

Rasim Özdenören: Yok.

Şerife Özdemir: Ortaokul ve Lise hayatı oldukça olaylı geçtiği için üniversitede de bu mizacını devam ettirdi mi, onu merak etmiştim.

Rasim Özdenören: O tür olaylar olmuş olabilir. Alaeddin'in mutlaka sağa sola çatması olmuştur. Alaeddin'deki olay şu şekildeydi. Yan yana konuşurken yanındaki her kim olursa olsun kendi konuşmasına dikkat çekmek için dirseğiyle yanındakini ikide bir de dürtüklerdi.

Şerife Özdemir: İlginç bir yöntem.(gülüşmeler)

Rasim Özdenören: Evet. Bu tabi karşısındakine zarar vermek için değildir. Sadece dikkati çekmek için ikide birde dürtükler. Tabi yanındaki adam da onunla aynı mizaçtaydı, o da onu dirseklemeye başlar sonra da boğuşmaya başlarlar. Mesela Hasan Seyithanoğlu'yla öyle defalarca, o ona dirsek vurmuştur o ona dirsek vurmuştur. Sonra işte koca koca adamlar odada, evde, sokakta birbirlerine girer. Buna benzer olaylar yaşamıştır. Ama siyasi olarak bir olaya katılmaz. Fikri olarak bir yanı var, tamam ama bunu sokak nümayişleriyle göstermez. Nitekim yıllar sonra

“Mavera” dergisinde Alaeddin’in bu yanlarını bilmeyenler dergiye geldiklerinde Hasan’la veya Erdem’le boğuşurken görenler yadırgayıp, sonra da bunun dedikodusunu yapmışlardır. Bu adamlar boğuşuyorlar falan diye. Tabi onlar durumun mahiyetini anlayamadıkları için onu bir hafiflik telakki etmişlerdir.

Şerife Özdemir: Alaeddin Özdenören’in yazdığım tez için bilinmeyen yönleri biraz da üniversite yıllarından sonra başlıyor. Üniversite bitince bir süre Sağmalcılar Devrim İlkokulu’nda öğretmenlik yapmış. Daha sonra ise tayinini Maraş’a istiyor. 1966-69 yıllarında Maraş Lisesinde Felsefe öğretmenliği yapıyor. Mezun olduğu okulda öğretmenliğe başlayan bir de Erdem Bayazıt var bildiğim kadarıyla. Lise yıllarındaki arkadaş grubundan Maraş Lisesinde öğretmenlik yapan bu iki isim var. Mezun olduğu okulda tekrar öğretmenliğe başlamak kardeşinizde nasıl bir duygu uyandırmış olabilir? İsmail Kılıoğlu, Alaeddin Özdenören’in Maraş Lisesinden öğrencisi. Alaeddin Bey’in vefatının ardından kaleme aldığı yazıda Alaeddin Özdenören’in öğrencileriyle sınıfın dışında hep bir arkadaş ve dost ilişkisi sürdürdüğünden bahsediyor. Birçok haşarı öğrencinin bu dost tavırlar sayesinde birer dava eri kimliği kazandıklarını dile getiriyor. Kardeşinizin öğretmenliğine dair neler söylersiniz?

Rasim Özdenören: Alaeddin’in öğretmenlikle ilgili onun hâlâ bile karşılaştığım öğrencileri: “Biz Alaeddin hocanın öğrencisiydik, Alaeddin hoca harika bir öğretmendi.” diyorlar. Derse öğrencilerini katarmış, anlattığı şeyleri öğrenciler anlayınca kadar misallerle ele almış. Ama fazla üstünde de durmazmış. Dersin içinde dışında öğrencilerle arkadaşlık yapıyor. Okul paydos olunca yanından geçmekte olan herhangi bir öğrencisine -bekarlık zamanında olsun evliliğinde olsun- mesela lokantaya gidiyorsa ben lokantaya gidiyorum, gel beraber gidelim dermiş. Maraş Lisesi yatılıydı. Burada gözcü öğretmenlik yaparmış. Diğer öğretmenler bu belletmenliği pek benimsemedikleri için Alaeddin, onların yerine de belletmenlik yaparmış. Çünkü öğrencileriyle ahbaplık yapmasını yemesini içmesini çok severmiş. Yani tam anlamıyla öğretmenlik yaparmış. Bu bir, ikincisi ise kimseyi sınıfta bırakmazmış. Bazen zayıf verdiği oluyor tabi, boş kağıt veren falan olursa. Ama sınıfta bırakma diye bir huyu yok. Hanımıyla da anlaşamazlarmış. Aysel Hanım, İngilizce hocası onunla da uyuşamazlarmış. O, sıfırcı hoca. (gülüşmeler) Bilen geçer, bilmeyen kalır mülahasasındaymış. Alaeddin de, sen bu öğrencileri sınıfta bırakma nasıl olsa onlar senin öğrettiğin iki kitabı okurlar öğrenirler, dermiş. Ama Aysel Hanım’ın olaya yaklaşımı biraz daha formel olmuş. Zaman zaman bizim de bu duruma şahitliğimiz oldu. Eve gelenlere Aysel Hanım, çok haşın davranırdı. Alaeddin, hep önlerdi onu. Öğrencileri eve misafir eder, yemek üstüye beraber yemek yerler. Hanımıyla da o açıdan anlaşamazlardı.

Şerife Özdemir: Öğrencilere karşı biraz daha “babacan” bir edası var sanırım.

Rasim Özdenören: Evet, tam olarak baba da değil bir abi, arkadaş gibi. Yıllar sonra mesela Mustafa Atanır, -edebiyat hocamız- sonra Alaeddin’le aynı lisede meslektaşlıkta yaptılar. Ben Atanır’a Alaeddin’in öğretmenliğini sorduğumda, ona göre laubali diyor. Demek ki Alaeddin’in öğrencilerine olan yakınlığını laubalilik olarak düşünüyordu. Tüm öğrencilerle senli benliydi, diyor. Öğrencileri ise, tüm hayatımız boyunca böyle bir öğretmen görmedik derler. Alaeddin’in öğretmenliği de böyleydi.

Şerife Özdemir: Maraş’tan sonra Çorum, Mersin, Ankara gibi pek çok yerde öğretmenlik yapmış. Bu yıllarda Ankara’dan uzakta olan isimlerden biri. Bildiğim kadarıyla Cahit Zarifoğlu Kıbrıs’ta, Erdem Bayazıt da yine Ankara dışında. Sizden ve diğer arkadaş çevresinden uzakta olduğu bu yıllarda “Edebiyat” ve “Mavera” dergileri ile irtibatını nasıl sağlamış ve bu dergiler için ne gibi bir çabası olmuştur?

Rasim Özdenören: Alaeddin, o yıllarda hep dışarıdaydı edebiyattan da önce “Diriliş” dergisi 1966-67 yıllarında bir dönem çıktı. Sonraki dönemler ayrı. Alaeddin o dönemlerin bir kısmında İstanbul’daydı daha sonra Maraş’a gitti. Ama yazılarıyla şiirleriyle katılırdı. Daha sonra 1969’da “Edebiyat” dergisini çıkarmaya başladık. “Edebiyat” dergisinde de kurucu olarak yer almadı ama Ankara dışında olduğu için yazılarıyla, şiiriyle “Edebiyat” dergisine katıldı. “Mavera” dergisi 1976 Aralık ayında çıkmaya başladı. O tarihlerde yanılmıyorsam ya Ankara’daydı ya da Ankara’ya gidip geliyordu. Gene yazılarıyla gerek “Mavera” dergisinin kuruluşunda yer aldı hem de yazılarıyla şiiriyle katkı sağladı. Erdem Bey de Maraş’taydı, 1976’da memuriyetten de ayrılmıştı. Biz, Erdem’i yazı işleri müdürü yaptık. Biz, memur olduğumuz için yazı işleri müdürü olamıyorduk. Erdem, memuriyetten ayrıldığı için yazı işleri müdürü olarak onu gösterdik. Erdem, bir yıl sonra katıldı “Mavera” dergisine. Ama Alaeddin, Ankara’daydı. Alaeddin, Akif Ankara’daydı. Onlar da kuruluşunda hazır bulundular, evet ama sadece yazı ve şiirleriyle katkı sağlıyorlardı. Alaeddin’in katkısı daha fazladır Akif’inkinden. Akif’e ben ev ödevi verirdim. Bazılarını yerine getirir bazılarını yerine getirmezdi. Titizlik gösterirdi yazı yazmaya, burada öyle söylemiş olayım tembellik yerine. (gülüşmeler) Yani, Alaeddin’in katılışı yazısıyla ve şiiriyle olmuştur.

Şerife Özdemir: Evet, “Mavera” dergisinin ilk yerini kiralarken dükkanın sahibi Alaeddin Bey’in tanıdığı birisiydi değil mi, adını hatırlayamadım.

Rasim Özdenören: Saim Altunbaş’ın halı dükkânı varmış ve bir yıllık kira bedelini ödemiş. Kendisi ayrılırken o mekânı biz kullandık. Daha sonra da mekân sahibiyle de biz muhatap olduk.

Şerife Özdemir: Maraş Lisesinde üç yıl görev yaptıktan sonra 1969 yılında Erzurum'a askere gidiyor. Askerliğine dair bildiğim tek bilgi bundan ibaret. Biraz bu konuya da değinebilir miyiz?

Rasim Özdenören: Askerliğini Erzurum Oltu'da yaptı. Kış ayları orada geçti. Orası karlı olduğu için kızakları anlatmıştı. Kar ayakkabıları varmış kar üzerinde batmadan yürüyebilmek için. Özel kızak gibi ayakkabılar.

Şerife Özdemir: Askerliğini yaparken öğretmenliğe de devam ediyor muydu?

Rasim Özdenören: Yok hayır, topçu sınıfındaydı. Askerliği, Polatlı topçu yedek subay okulunda yaptı. Altı ay topçu okulunda okudu. Kurayı da Erzurum Oltu'ya çekti. Kışla hizmetini de Erzurum'da yaptı.

Şerife Özdemir: Erzurum'da kaldığı yıl bir yıl mı?

Rasim Özdenören: Yaklaşık bir, bir buçuk yıl Erzurum'da askerlik yaptı. Ben de bir buçuk yıl yaptım.

Şerife Özdemir: Askerliği süresince hiç öğretmenlik yapmadı diyorsunuz.

Rasim Özdenören: Yok hayır, yapmadı. Erdem, asker öğretmen olarak yedek öğretmenlik yaptı. Akif, kısa dönemde askerliğini bitirdi. Ama Alaeddin de ben de çakı gibi askerdik, uzun dönem. (gülüşmeler) Alaeddin, Oltu da tamamladı ben Şırnak'ta tamamladım. Yedek subay okulunu Bursa'da okudum.

Şerife Özdemir: Askerliğine dair bir fotoğrafı var mı, ben böyle bir fotoğrafına hiç rastlamadım. Elimde gençlik dönemine dair fotoğrafları var maşallah yeşil çam aktörlerini andırıyor. (gülüşmeler)

Rasim Özdenören: Evet, Alaeddin güzel bir insandı, yüzü de güzeldi.

Şerife Özdemir: Yine sesinin de güzel olduğunu okumuştum.

Rasim Özdenören: Evet, aynı şekilde sesi de güzeldi. Her halükarda sempatik bir adamdı.

Şerife Özdemir: Erzurum'a askere gittiğinde oğlu Emre altı aylık sanıyorum. Buradan itibaren aslında Alaeddin Bey'in en çok merak ettiğim bir noktasına gelmek istiyorum. Kardeşiniz ilk evliliğini ne zaman yapar, bu evlilik nasıl bir evliliktir? Kaynaklarda bu noktaya ait hiçbir bilgiye rastlayamadım. Eşinin adı Aysel değil mi? Aysel Hanım'la tanışmaları nasıl gerçekleşmiş anlatır mısınız?

Rasim Özdenören: Aysel Hanım, Maraş Lisesi'nden meslektaşdır. 1967 yılında ilk tayini Maraş'a çıkıyor. Belki kendisi talep ediyor. Aysel Oğuz.

Şerife Özdemir: Hayatta mıdır?

Rasim Özdenören: Evet yaşadığını biliyorum ama bizimle ilgisi yok. Ayrıldıktan sonra da ben çok teşebbüs ettim ama o bizim taleplerimize cevap vermeyince, biz de ipin ucunu bıraktık. Ben ona halbuki sen ayrıldın ama gene bizim evimizin kızısın bir ihtiyacın olduğu zaman gel git, dedim. Alaeddin'den ayrılmış olman bizim sana olan sevgimizi, dostluğumuzu etkilemez. Hatta Alaeddin'i bile etkilemez. Ayrılmış olabilirsin ama onunla da gene arkadaşlığını, ahbablığını devam ettir. Bizimle de ihtiyaç halinde olabilir veya arkadaşça, dostça, komşuluk ilişkileri halinde devam edelim dedik. Israrla söylemiş olmama rağmen hiç orali olmadı. Onun da sonradan bir profesörle evlendiğini işittik, ama galiba mutlu da olmamışlar. Ama şu an ne durumdadır bilmiyorum. Oğlu Emre'yle de çok fazla bir irtibatımız olmuyor. Emre de Amerika'da bir Çinli kızla evlenmiş. Alaeddin'in hastalığında kızının fotoğrafını gönderiyor.

Şerife Özdemir: Evet, Çin seddini aştık, diye de bir esprisi var. (gülüşmeler) Aysel Hanım'la nasıl tanışıyorlar, ikisi de Maraş lisesinde mi çalışıyor?

Rasim Özdenören: Aysel Hanım İngilizce öğretmeni, Alaeddin de felsefe öğretmeni. Maraş Lisesi'nde tanışıyorlar. Ama teferruatını ben de bilmiyorum.

Şerife Özdemir: Aysel Hanım, nereli?

Rasim Özdenören: Ailesi Mersin'li. Bizim annesiyle babasıyla epey ahbablığımız oldu. Mersin'e gittiğimizde onların evlerine gittik, evimizde defalarca misafir ettik. Yani ahbablığımız iyiydi. Alaeddin'in evlendiğini biz evlendikten sonra duyduk. Biz 1967 yılında İstanbul'dayız, 1966-67 olabilir. İstanbul'dan Maraş'a Alaeddin'e ev yapmaya geldik. Onlar bir ev bulmuşlar ama annemin gene de içine sinmedi. O, bizden habersiz evlendi ama biz gene de analık babalık görevimizi yapalım diye Maraş'a geldik. Maraş'ta onlara bir ev bulundu. Evin içi dayandı döşendi.

Şerife Özdemir: Niye ailesinden habersiz evlenmiş olabilir?

Rasim Özdenören: Yok, arkasında her hangi bir mülhaza yok bunun. Hani anadan babadan gizli yapayım diye bir düşünce de yok. Aklına geliyor ve evleniyor.

Şerife Özdemir: Evlendiklerini nasıl öğrendiniz?

Rasim Özdenören: Maraş'tan bize haber geldi. Ben eve geldiğimde Alaeddin evlenmiş, madem öyle biz de Maraş'a gidip Alaeddin'in evliliğini kutlayalım denildi.

Zaten Maraş'taki akrabaların haberi varmış belki de onlar haber göndermiş olabilir. Benim evliliğimle, Alaeddin'in evliliği arasında bir ilgi var, o da şu; Alaeddin evlenirken haber vermeden evlendiği için annemin içinde hep o ukde kaldı. Onu dışarıya vurmamak istemese bile ben, onun ukdesini anlardım. Alaeddin'in habersiz evliliğini telafi etmek üzere ben annemin seçtiği bir gelinle evleneyim dedim. Ayşe Hanım'ı da annemiz seçti, biz de tamam dedik. Biz görücü usulüyle evlenmiş olduk. Alaeddin ise severek evlendi. Bu evlilikten de iki tane çocukları oldu Emre ve Kerem. Kerem dokuz yaşındayken 4 Ekim 1984'de bir trafik kazasında öldü.

Şerife Özdemir: Peki eşler niye ayrıldı?

Rasim Özdenören: Kerem, öldükten sonra birbirlerini suçlamaya başladılar. Bir Pazar sabahı Kerem evden çıkmak istiyor. Evden dış kapıya çıkarken, -Ankara Bahçelievler'de oturuyorlar- kapıcının hanımı üç dört yaşındaki oğlunu da Kerem'le oynaması için gönderiyor. Anıtkabiri soluna aldığımızda bir cadde vardır, Gençlik caddesi o caddede de yol çalışması varmış. Ama bir yandan da trafik akıyormuş. Kerem, çocukla beraber karşıya geçiyor. Eve dönerken az önce bahsettiğim cadde üzerinde çocuk, Kerem'in elinden kurtuluyor ve koşmaya başlıyor. Çocuk, Kerem'e emanet edilmiş. Kerem'de de anlaşıldığı kadarıyla sorumluluk duygusu yüksek. Ona gitme koşma falan diyor, tam o arada da bir aracın geldiğini görüyor sağ taraftan. O, çocuk arabanın altında kalmasın diye arkasından koşup kaldırıma çekmek istiyor, daha sonra görgü şahitlerinin anlattıkları bu. Çocuk, koşup geçiyor ama taksinin altında kendisi kalıyor. Taksinin çarpmasıyla Kerem, sekiz-on metre yukarıya fırlamış. Sonra kaportanın üzerine düşüyor, oradan da kaldırıma taşların üstüne düşüyor. Öylece hayatını kaybetti çocuk. Bir sekiz-on saat yoğun bakımda kaldı ve öylece öldü. Ölümünden dolayı Aysel, Alaeddin'e sen izin verdin; Alaeddin, Aysel'e hayır ben sebep olmadım falan derken uzaklaştılar, yani benim dışarıdan bilebildiğim bu. Birkaç yıl sonra da boşandılar. Daha sonra ise 1988 veya 1989'da Pervin Hanım'la tekrar evlendi.

Şerife Özdemir: Yeğeniniz Kerem'in öldüğü günü biraz daha anlatır mısınız? Alaeddin Özdenören oğlunun ölümüyle nasıl bir hayata girer, neler yaşar? Niyetim sizleri üzmemek değil ama kardeşinizin bu günleri yanılmıyorsam edebiyat dünyası içersinde de pek anlatılmamış. Ortada bir realite var fakat kimse Alaeddin Özdenören'in ne hissettiğini yazmamış. Bu olayın ardından kaleme aldığı eserlerde ne gibi farklılıklar olur?

Rasim Özdenören: O gün, Pazar günüydü. Ben de Planlama Teşkilatı'nda genel sekreter yardımcısı olarak görevdeydim. Bana bir telefonla haber verdiler. Kerem, bir trafik kazası geçirmiş, Hacettepe hastanesinde dediler. Biz de bir sınav hazırlığımı vardı bir gün sonraya dairede yetiştirmemiz gereken bir iş var ki, Pazar günü çalışıyoruz. Yanımda bir arkadaşım var. Siz dedim devam edin, böyle bir olay

olmuş. Oradan Hacettepe hastanesine geldim. Hastanede acile geldik sora araştıra Alaeddin’le ve Aysel’le görüştük. Çocuğu yoğun bakıma almışlar, oradan bizim eve geldik. Bu evdeyiz. Gelirken de ben doktorlara telefonumu verdim, her hangi bir acil durum olursa bizi ararsınız dedim. Arada birde yakın olduğu için gidip geliyordum. Yoğun bakımda ilkin beyni ödem yapıyor, beyni şişiyor dediler. Ama bir ümit de vermiyorlar. Birkaç defa gittim geldim, burayı da yalnız bırakmak istemiyorum. Aysel de gidip görmek istiyor ama onu da bırakmıyoruz. Çocuğu da o haliyle görsün istemedik. Velhasıl, saat gece on iki-bir gibi bir telefon geldi ben haberi beklediğim için her telefona ben kendim çıkıyordum. Kerem’in vefat haberini aldım. Ben aldım ama kendilerine söylemedim. Beni dedim çağırıyorlar. Herhalde çocuk taburcu olacak, gibi bir şey söyledim. Ben tek başıma oraya gittim Kerem, ölmüş. Yapacak bir şey yok. Tekrar eve geldiğimde söylemedim sanırım.

Şerife Özdemir: Peki Alaeddin Bey’in nasıl haberi oldu?

Rasim Özdenören: İşte, bir gün sonra haber verdim. Morgda teşhisini ben yaptım. Daha sonra cenaze işlemleri yapıldı. Alaeddin, Kerem’in ölümüyle yıkıldı ve muazzam bir acı çekti. O acı, çok yırtıcı bir acıydı. Alaeddin, (taksi şoförü için) bunlar katil falan diyordu. Ben de diyordum ki yok katil olması için kasıtlı yapması lazım. Sen o adamı tanımazsın, o adam seni tanımaz Kerem’i bilmez bu kaza neticede. Adamın hızı 80 km imiş, şehir içinde normal bir hız. Sonra ben adamları buldum Alaeddin’e dedim ki; bir görüşün, adamları tanırsan hırsın biraz diner. Fakat sonra anlaşıldı ki meğer ölünün yakınları zarar vermesin diye şoförü birkaç ay hapisnede misafir ederlermiş. Şoförü tutukladılar birkaç ay sonra da mahkeme görüldü ve beraat etti. Ben bu adamlarla daha sonradan kendim irtibat kurdum, siz dedim gelin. Kazayı yapan şahıs tutukluydu, onun anne ve babasına gelin dedim sizi insan olarak görsün. İlk Alaeddin’i etkiledi fakat gittiklerinden bir süre sonra içinden bir türlü söküp atamadı onun katil olduğu düşüncesini. Acısı da ömür boyu dinmedi.

Şiirine gelirse Kerem’in ölümü sanatını etkiledi. O etki daha çok ölüm ağırlıklı tema açısından, radikal bir değişiklik ortaya çıkardı. Bir de o şiirler (Kerem’in ölümünden sonra yazdıkları) ilk şiirlerine göre lirik yanı daha yoğunluğa ulaşmış şiirlerdir. Müzikal yanı daha yoğun ve dokunaklı şiirler. Öbürleri de dokunaklı şiirler. Ama bunda bir de belki okuyucu üzerinde şöyle bir etki de söz konusu olabilir diye aklımdan geçiriyorum. Biz bu şiirlerin reel karşılığını bildiğimiz için, okuyucuya da daha içerden bir etkisi var. Diğer şiirlerinin okuyucu üzerinde bir reel karşılığı yok. “Kerem’in Çantası”yla beraber başlayan şiirlerde geçen olayı biz haricen de biliyoruz. Yoktan yere ölen bir çocuğun arkasından yazılan şiirler olduğu için bu şiirlerle empati kurmamız daha kolay oluyor.

Şerife Özdemir: “Kerem’in Çantası”yla beraber yazdığı şiirlerde ölüm sanki bir diriliş olarak ele alınmıyor mu?

Rasim Özdenören: İlk şiirlerinde ölüm evet insanlığın dünyanın bir reel gerçekliği fakat bu gerçeklik bizim reel dünyamızda mistik veya metafizik bir karşılık buluyor. Halbuki Kerem’in ölümü üzerine yazılmış şiirlerde biz olayın mistik yanını düşünmüyoruz. Doğrudan doğruya olayın reel yanıyla empati kuruyoruz. Onun için de etkisinin hızı üzerimizde daha baskın bir rol oynuyor.

Şerife Özdemir: İlk evliliğinin ardından ikinci evliliğini gerçekleştiriyor Pervin Hanım’la. Bu evlilik hangi yılda olur? Balıkesir’e taşınma olayı nasıl gerçekleşir, biraz da Balıkesir hayatından bahseder misiniz?

Rasim Özdenören: İkinci evliliğine de karar verdikten sonra öğrendik. Bir arkadaşı Pervin Hanım’ı tanyormuş. Pervin Hanım’da önceden evliymiş sonra boşanmış veya kocası ölmüş. Arkadaşı böyle birisi var, gel seni baş göz edelim demiş. İkinci evliliğinden sonra Alaeddin bizden uzaklaştı, gidip gelmeyi git gide seyrekletirdi. Ama yine de gelip gidiyordu. Böyle birisini buldular, biz görüştük konuştuk karar verdik Bolulu bir kız, dedi. Ailesi Çerkez ailesiymiş. Biz de babasını filan tanıdık. Gidip isteyelim, dedi. Biz de olur dedik. Annem, ben ve Ayşe Hanım bir arkadaşımız daha var mıydı yanımızda hatırlamıyorum. Gittik, onlarda ne maksatla geldiğimizi biliyorlar. Gelmeler gitmeler oldu, sonra nikah yapıldı. Ankara’da oturmaya devam ettiler.

Şerife Özdemir: Bu arada Alaeddin Bey’in oğlu Emre Bey’le irtibatı nasıldı, annesinin yanında mıydı?

Rasim Özdenören: Evet, Emre annesinin yanındaydı. Emre’nin tercihi annesinin yanındaydı. Annesinin babasıyla ilgili güzel telkinlerde de bulunmuş olduğunu zannetmiyorum. Bana Alaeddin’i şikayete geldiler. Aysel Hanım, ablasıyla beraber gelmişti. Ben onları teskin etmeye çalıştım ama başaramadım.

Şerife Özdemir: O zaman Alaeddin Bey için Kerem’in ölümüyle birlikte aslında iki evladını da kaybetmiştir diyebilir miyiz?

Rasim Özdenören: Evet, diyebiliriz. Yeni evlilikten sonra iyi kötü bir toparlanma oldu. O arada da 1990-91 yılında Kültür Bakanlığı’na müşavir olarak tayini olmuştu oradan da emekli oldu. Fakat emekli olmasına da ben bilmeden sebep oluyorum. O da şöyle, planlamada ben o tarihte genel sekreterim. Kırşehir veya Nevşehir milletvekili Gökhan Maraş diye biri, planlamadan bir uzman arkadaşı da yanına almış bu uzmanın İngilizce bildiğini tasdik et, diyor bana. Şimdi yabancı dil bilenleri o tarihte bir yasa çıkmıştı, bir derece verilecekti. İngilizce bilenler ODTÜ mezunu gibi, tedrisatı İngilizce veren yerden mezun olanlar veya İngilizce, Fransızca

tedrisatı veren kolejlerden mezun olanlar dil biliyor kabul ediliyorlar. Onun dışındakiler sınava tabi tutuluyor. Sınavı da Gazi Üniversitesi'nde yaptırıldı. Oranın yabancı dil okulunda olmuştu. Sonuçlar geldi işte geçen geçmiş, kalan kalmış. Geçenlerin derecesi veriliyor. Bu arada o imtihanda başaramamış o uzman, milletvekiliyle beraber yanımıza geldi. Bunu da dediler imtihandan geçireceksin. Dedim imtihanı yapan ben değilim. Kaldı ki ben bile olsam nasıl geçirteceğiz. İmtihanı yapan üniversite. O zaman üniversite olmuş muydu hatırımda değil. Gazi Eğitim Enstitüsü olabilir. Neyse önemli de değil. Orası yapıyor imtihanı. Ama milletvekilinin dediğine göre sınavda bilmeyenler de başarmışlar. Böyle bir bilginiz varsa, biz o imtihanı icabında iptal de ettirebiliriz dedik. Kim bilmiyormuş? Bir isim verdiler filanca dediler, bilmeden geçti. Kâğıtlar bizim elimizde, arkadaşlara talimat verdik filanın kâğıdını getirin. Tasdikli bir kâğıt neticede. Sorular belli cevaplar belli hocaların, heyetin imzaları konulmuş. Heyet mührü basılmış. Dedik kâğıt bu. Dediler, o kopya çekti. Eğer bir bilgin varsa ispat edebiliyorsan biz bu sınavı da tekrarlatırız. Ama bunun tekrarlanması, bu arkadaşın geçeceği kalacağı anlamına gelmez. Eğer senin böyle bir şüphen varsa delilleriyle beraber bize müracaat et, biz işleme koyarız. Yok, işte bu arkadaşta illa geçsin. Ya arkadaş, sen milletvekili adamsın. Sen bana şu an da fiilen sahtekarlık teklif ediyorsun. Benim yapabileceğim başka bir şey varsa fiilen, sen bana onu söyle ben onu yapayım. Yani legal olarak yapabileceğimiz bir şey varsa. Kopya çekti diyorsan ispat et, biz de bu adamın kâğıdını iptal edelim. Eğer sınıfta herkes kopya çekti diyorsan, ispat et sınavı tekrar yapalım. Eğer bu adam bilmesine rağmen kasıtlı olarak geçmez demişlerse, onun düzeltilmesi cihetine gidelim. Sen bana legal olarak yapabileceğim şeyleri söyle. Yok, işte bu arkadaşta illa geçecek. O arada zili çaldım, sekreteri çağırdım. Dedim beyefendi gitmek istiyor, yol göster. Kovduk yani adamı resmen. Üç gün sonra mı, beş gün sonra mı bu adam bakan oldu. Kültür Bakanı oldu. Alaeddin de orada müşavir. Alaeddin, Namık Kemal Zeybek isminde -hala televizyonlarda da görebilirsin- Alaeddin'in topçu okulundan askerlikten arkadaşımıymış. Alaeddin onu tebrike gittiğinde, bakan olunca Alaeddin gel seni buraya müşavir yapalım ben senden istifade ederim demiş. Alaeddin'i öğretmenlikten alıp müşavir olarak tayinini çıkartıyor.

Şerife Özdemir: Sonradan öğreniyorlar mı sizin kardeşiniz olduğunu?

Rasim Özdenören: Evet, öğreniyorlar. Müşavirler kim? Özdenören soyadını görünce bu adam Rasim'in kardeşi deyip Alaeddin'in emekliliğini istiyorlar. O da tereddüt etmiyor. Keşke dedim, bana danışsaydın. Niye emekliliğini istedin. Biz bu adamla bir hafta önce böyle bir olay yaşadık. İmtihan olayından dolayı emekliliğini istemiştir. Alaeddin'in emekliliği de böyle oldu. Şimdi o arada Hakkı da dünyaya gelmiş büyüyor. Fakat Hakkı okula gitmeden önce Sincan da oturdukları yerin bir kenar mahalle olduğunun falan çok da farkında değiller. Fakat çocuk okula başlayınca giderken üstü başı tertemiz gidiyor, akşam veya öğleyin üstü başı

çamurlara belenmiş olarak geliyor. Yahu bu çocuk niye kendini çamurlara atıyor falan diye düşünüyorlar. Alaeddin de çok fazla dışarı çıkan biri değil o da fark etmemiş. Sonradan farkına varınca diyor ki bu çocuğun okulu tarlaların içinde, çamurlu yollardan gidip geliyor biz bu evi değişelim. Batıkent'te bir yer buluyorlar. Orada bir adamla anlaşıyorlar. Alaeddin, bu Sincan'daki evi satacak Batıkent'teki eve taşınacak. Adam diyor ki yalnız bizim çocuk burada okuyor. Okulu haziran sonunda bitiyor. Haziran sonunda ancak evden çıkabilirim. Alaeddin de diyor ki; bizim çocuk da okuyor, tamam bu bize de uyar. O tarihe kadar yağmur çamur da kesilmiş olur. Bahar ayları gelince çamur da kurur. O arada Alaeddin Sincan'daki evi satıyor. 60 bin liraya satıyor o günün parasıyla. Adama gidiyorlar söyledikleri tarihte. Haziran sonunda adam diyor ki; ben satmaktan vazgeçtim evi. Alaeddin, ama ne olacak biz evi sattık diyor. Adam valla bilmiyorum, ama ben evi satmıyorum diyor.

Şerife Özdemir: Alaeddin Bey, insanların sözüne çok güveniyor değil mi?

Rasim Özdenören: Evet, yani sonuçta git bir daha konuş, arkadaş ben evi satıyorum de. O, öyle dedi diye evi satıyor. Nasıl olsa insanların sözlerinde dururlar diye düşünüyor. Ama adam ben vazgeçtim diyor. Bunun üzerine tekrar yeni sattığı adama diyor ki ya biz bu evi bu mülahazayla satmıştık, sen tekrar bana devreder misin diyor. Adam da tamam devrederim ama 120 bin isterim diyor. İki misli aradan bir gün geçmiş. Ya o kadar olur mu, bizim o kadar paramız yok diyor. Adam da sen bilirsin, diyor. Ben, Ayşe, Alaeddin'in kendisi Ankara kazan biz kepçe Alaeddin'e yeni bir ev aramaya koyulduk. Haftalarca ev aradık. Yok yok yok.

Şerife Özdemir: Niye yok acaba?

Rasim Özdenören: O para yetmiyor. Yeni bir ev almaya yetmiyor. Bizim de paramız yok hani o paranın üzerine beş lira, on lira olsa biz katabiliriz. Ben de memur bir adamım. O emekli parasıyla aldı o evi. Bizim öyle bir birikintimiz yok.

Şerife Özdemir: Tezi yazarken durumu ben de bu şekilde anlatmıştım. Fakat sonradan Hakkı Bey, tezi okuduğunda Ankara'da o parayla niye ev bulunmasın elbette bulunurdu, şeklinde bir cevap vermişti.

Rasim Özdenören: Biz işin içindeyiz canım, bulunsa alınacak zaten ev arıyoruz. Bir gün iki gün değil ki haftalarca. O zaten o tarihte yedi yaşında, onun olandan bitenden haberi bile yoktur. Annesi belki öyle bir şeyler söylemiş olabilir ama onu da niye söylemiş olabilir bilmiyorum. Ben yanılıyor olsam Ayşe Hanım işin içinde o da şahit. Daha sonradan Balıkesir olayı başlıyor. Pervin Hanım'ın abisi Balıkesir'deymiş. Alaeddin'in bana verdiği bilgiye göre, Pervin'in astsubaylıktan emekli bir abisi vardı o, Balıkesir'e yerleşmiş. Alaeddin ona sormuş, elimizde bu kadar para var bu paraya ev bulabilir miyiz, demiş. O da buluruz demiş. Birkaç gün sonra da bilgi vermiş kendisine böyle bir ev bulduk gelebilirsiniz, demiş. Onun

üzerine de buradan Balıkesir'e gittiler. Balıkesir'e gidişleri öyle oldu. O buldukları evi de su falan basıyormuş, daha sonradan ortaya çıkıyor.

Şerife Özdemir: Bildiğim kadarıyla belediye sonradan sıkıntıyı düzeltiyor.

Rasim Özdenören: Evet, belediye sonradan kanalizasyonu düzeltiyor. Ama o tarihlerde Alaeddin, paçaları sıvamış evden dışarı kovayla su dökerken televizyoncular resmini almışlar. Ben görmedim ama bana haber verdiler. Alaeddin diye değil, ama işte Balıkesir belediyesinin hizmetinde böyle aksaklıklar oluyor diye haberlerde vermişler. Haberde Alaeddin Özdenören olarak değil de bir vatandaş olarak vermişler. O da Alaeddin'e denk gelmiş, tanıyanlar da bana söyledi. Alaeddin bu durumu bir şikayet konusu olarak bana hiç aktarmadı, ama her yağmur yağmaya o kepezeliği yaşarlarmış orada.

Şerife Özdemir: Siz bir röportajınızda "Alaeddin beni, benim onu sevdiğimden daha çok sevmiştir" diyorsunuz. Sizi böyle düşündüren Alaeddin Bey'in hangi özelliğidir? Buradan hareketle kardeşinizin insanlara ve tabiata olan sevgisinden biraz bahseder misiniz?

Rasim Özdenören: Benim durumum hep mesafelidir. Yani benim kaynaşabilmem için biraz zaman geçmesi lazım. İlk önce gözlemlerim. Ben mesela şakalaşmayı nükteyi severim. Şakalarımın anlıyor mu anlamıyor mu, ona bir cevap alabiliyor muyum alamıyor muyum önemlidir. Bu karşımdakini yoklama biçiminde değil de, doğal bir şekilde o noktelerimizi yaparız. O serbest konuşmalara geçeriz. Benimle ahenkleşiyorsa gide gide o kendiliğinden benim arkadaşım dostum olmaya başlar. Alaeddin, öyle değil. O, aniden tanıştığı adamla yani durduk yerde el ense çekebilir mesela. Ensende kalın görünüyor, der faraza uyduruyorum. Ensesini kendine doğru bir çeker. Çelme atar bir şey yapar.

Şerife Özdemir: El şakalarını seven biri galiba.

Rasim Özdenören: Evet, ben ise hiç yapmam. Sözlü şakayı severim ama el şakasına hiç gelmem. Spor, beden hareketleri yaparım ama güreş veya yağlı sporlar yapmam. Mesela boks, futbol, güreş...

Şerife Özdemir: Kardeşinizin güreşe dair bir ilgisi var.

Rasim Özdenören: Evet. Güreş yaptı, boks yaptı, futbol oynadı. Fırsat buldukça yapardı. Bizim çocukluğumuzda yollar asfalt değildi, toprak yollar vardı. Dolayısıyla taş da vardı. Alaeddin, yolda yürürken gördüğü her taşı top zanneder. Nereye gidecekse taşı tekmeleyerek gider. Onda da önüne biri denk gelecek mi, birinin ayağına kafasına çarpacak mı onları hiç düşünmeksizin taşın orada beni vur dediğini düşünür ve bir tekme savurur. Nereye gelirse gelsin. Bunlar benim hayatta

hiç yapmadığım, yapamayacağım şeyler. Beni mesela bazen dövüşe davet eder. Odalardan birine çekiliriz. Benimki savunmaya dönüktür, canım acıyana kadar el kaldırmam. Ne zaman ki canım acımaya başlar o zaman karşılık veririm ama gene de kıyamazdım vurmaya. Ama o, öyle değil. Ama Alaeddin'e sorarsan o da benim gibi yaparmış. Canı acıyınca karşılık verirmiş. Büyük bir ihtimalle benden iştirmiştir onu söylüyordur. (gülüşmeler) Alaeddin, herkese açık kalplilikle davranır içini tümüyle açar, içi dışı bir. Ben yoklamaksızın, kolay kolay arkadaş olmam. Ama bir kere arkadaş olduktan sonra da karşı taraf o arkadaşlığı bozmadıkça da ömür boyu gider. Mesela ilkokuldan olan arkadaşlarım Maraş'a da gitsem Malatya'ya da gitsem giderim onları ararım, sorarım. Evlerinde olsun işyerlerinde olsun ziyaretlerine giderim. Ama Alaeddin'in böyle bir şey aklına gelmez. Alaeddin, sokakta rastlarsa yani görürse aklına gelir. Ben ise unutmam. Mesela geçen sene Malatya'ya gittik her gitmemde çocukluk arkadaşlarımdan birisi vardı, her defasında arardım bir türlü adresini bulamazdım. Son gidişimizde valinin davetlisi olarak, Malatya kitap fuarına gittik. Valiye söyledim böyle bir arkadaşım vardı. Adı buydu, filan yerde fabrikada çalışırdı. Onu dedim bana buldur. Evine kadar ulaştılar ama maalesef ölüm haberini getirdiler.

Şerife Özdemir: Allah rahmet etsin.

Rasim Özdenören: Amin. Alaeddin'in aklına gelmez böyle bir şey. Benimki belki geç olur ama ömür boyu devam eder.

Şerife Özdemir: Peki güreş müsabakalarında her hangi bir ödülü var mıdır?

Rasim Özdenören: Yok, benim bildiğim kadarıyla. Yok, olsaydı herhalde haberimiz olurdu.

Şerife Özdemir: Kardeşinizin Cahit Zarifoğlu'yla olan arkadaşlığına da değinmek istiyorum. İki şair de aynı dönemde şiir yazmaya başlamış. Cahit Zarifoğlu şiiri ve şairliğiyle daha ön plandayken, Alaeddin Özdenören'in şiirlerinin biraz daha geri planda kalmasını neye bağlarsınız?

Rasim Özdenören: Başlangıçta Alaeddin'in şiirleri daha ön planda. Hatta şairanelik açısından Cahit'le Alaeddin arasında mukayese yaparsam, Alaeddin'in şiirleri daha şairane ve daha kalitelidir. Cahit'in şiiri daha savruktur. Mesela lirizm, Alaeddin'in şiirleri baştan itibaren hep lirik şiirlerdir. Müzikalitesi daha yüksektir. Cahit'te müzikalite hemen hemen yok gibidir, lirizm yok gibidir. Takur tukur bir şiirdir. Zor anlaşılır. Cahit'in şiiri kendisi rahmetli oluncaya kadar da pek kale alınmadı. Erken öldüğü için erken ölümünden kaynaklanan bir ilgi doğdu. Sebeplerinden birisi bu. Tümüyle buna dayandırarak izah etmek yanlış olur. Yani o şiirin bir cevheri olmasa, nice erken yaşta ölen müteşairler şairler var öyle olmuyor bir cevher de var mutlaka. Ama Alaeddin kendisi hayattayken de insan içine çok

çıkmadı. Hele de Kerem'in ölümünden, 1984'ten sonra. On dokuz sene sonrada kendisi rahmetli oluyor. Burada taşrada yaşıyor olması da etkili. Hep gözden uzakta bulundu. Şimdi bir konferansta bile, şayet konferansçının gözünün önünde oturanlar arasında tanıdıkları varsa, onlara referansta bulunur salonun dışındakiler çok aklına gelmez. Alaeddin, hiç göz önünde olmadı. Liseden sonra hepimizden erken hayata atıldı. Cahit'den de Erdem'den de benden de 1966-67 yılında memuriyete başladı. Maraş'ta edebiyat çevrelerinden uzaktı. Kendisiyle irtibat kurduğumuzda veya kendisi bizimle irtibat kurduğunda, şiir gönder dediğimizde elindeki şiirleri gönderir. Yoksa kendisi kendiliğinden elindeki şiirleri göndereyim falan, böyle bir gayreti olmadı onun. Maraş ardından Çorum, Mersin. Hep Ankara dışında gözden uzakta bulundu, sebeplerden bir diğeri de bu. Bir de şiiri de kendisi gibi zamanla anlaşılabilir, zamanla sempati duyulabilecek bir şiir.

Şerife Özdemir: Bu dediğiniz gerçekten çok doğru. Ben de şiirlerini ilk okuduğumda pek bir şey anlamamıştım. Fakat tezin ilerleyen zamanlarında ne kadar kuvvetli imajlar kurduğunu daha iyi fark ettim. Zamanla anlaşılıyor.

Rasim Özdenören: Mesela bir arkadaşımız Cevdet Karal. O da, ben diyor ilkin farkında değildim sonra birdenbire uyandım Alaeddin'in şiirine. Mesela şöyle bir imge vardı bir şiirinde. Aklımda kaldığı kadarıyla aktarayım. "Seni öte dünyada da seveceğim öte dünyada ölünceye kadar" bu mealde bir mısrası varmış. Bunu diyor ben daha önce defalarca okumuştum, öylesine geçmişim. Sonra diyor bir defasında, "öte dünyada ölmek" bu müthiş bir şey dedim. Daha sonra bütün şiirlerini bu gözle okumaya başlayınca diyor, hakikaten görünen anlamın altında başka anlam katmanlarının da olduğunu farkına vardım.

Şerife Özdemir: Bu tarz bir şey sevgili Alim Kahraman'la beraber şiirleri tahlil etmeye başlarken bizim başımıza da geldi. "Güneş Donanması" şiirindeki imajları ben pek anlayamamıştım. Alim Kahraman'a sorduğumda kendisi: "Bu şiiri daha önce defalarca okumuştum ama ben de şiirde ki anlamı şimdi seninle konuşurken fark ettim." demişti.

Rasim Özdenören: Evet, mesela "Açılı/Yorum" kitabındaki metinler. Ben o metinlerden bir kısmını Ay Vakti dergisinde gördüm, okudum çok da oralı olmadım. Fakat sonra kitap halinde çıkınca Hece yayınlarından, bir bakayım dedim. Baktım, okudukça müthiş betimlemeler gördüm. Ben onları daha önce farklı bir gözle okuyordum. Şimdi kitapta, bir şiirden bir pasaj almış o aldığı pasajla ilgili yorumlar yapıyor zannediyordum. Öyle olduğu için de hızlı okuma yöntemiyle okuyup geçiyordum. Fakat kitap halinde çıkınca durumun hiç de öyle olmadığını ve Türkçenin en nadide metin parçaları olduğunu gördüm.

Şerife Özdemir: “Açılı/Yorum”da kendi iç dünyasına dair çok şey anlatıyor değil mi?

Rasim Özdenören: Tabi. Oraya alıntıladığı şiir parçaları üzerinden metni yazmıyor. Oraya alıntıladığı şiir parçalarından hareketle kendini anlatıyor.

Şerife Özdemir: Kitabın adı da aslında Alaeddin Bey’in anlattıklarını destekler nitelikte. Sanki Alaeddin Bey, iç alemini okuyucuya açtığını başlıktan itibaren vurguluyor gibi.

Rasim Özdenören: Evet, benim de hayret ettiğim pek çok yer oldu. Bazen öyle ayrıntılar anlatıyor ki hayret ediyorum. Bir otomobil bozulmuş anlattığı metinlerden birinde. Alaeddin’in sürücülüğü yoktur. Ehliyeti yoktu. Ama motordan falan bahsediyor. O parçaları ben bilmem, anlatamam. O parçaları bu kadar detaylı anlatmasını bir tek şununla izah etmeye çalışıyorum. Alaeddin, topçuydu askerlikte. Oradan acaba diyorum biliyor olabilir mi? O ihtimal aklıma geliyor. Topçu olunca top, motor efendim bunlar aynı mantığa dayalı. Motor mühendisliğiyle ilgili konular. Orada öyle parça isimleri söylüyor ki, o isimleri de bilmiyorum fonksiyonlarını da bilmiyorum. Sanki doğuştan biliyor gibi anlatıyor. Çok da güzel anlatıyor. Teknik bir şey anlatmasına rağmen, şiirsel bir parçayla karşılaştığını sanıyorsun. Bence hayranlık verici metinler. Teknik metinler bile hayranlık verici metinler olarak zuhur etmiş.

Şerife Özdemir: “Açılı/Yorum”u ne zaman yazmaya başlamış olabilir?

Rasim Özdenören: Ölümünden beş, on yıl önceki döneme ait sanıyorum.

Şerife Özdemir: Hastalık dönemine gelirse, ilk belirtiler ne zaman başlar, kardeşinizin bu döneminden de bahseder misiniz? Hastalığı döneminde konuşamadığı için hep yazarak anlaşmış. Yazılarını yazdığı bir defterden bahsediliyor. Bu defter sanırım yayınlanmadı. Ben ulaştığım kaynaklarda böyle bir şeye rastlamadım. Hastalığı dönemindeki hissiyatı nasıldı?

Rasim Özdenören: Başlangıç dönemini biz de bilmiyoruz. Bir akşam evde yemekten Pervin’den telefon geldi. Alaeddin hasta, acele gelin. Alaeddin, Haziranın 20’sinde rahmetli oldu. Bu olayda Mart ayında olabilir.

Şerife Özdemir: Üç aylık bir hastalık dönemi geçirdi diyorsunuz.

Rasim Özdenören: Evet, o gün güneşli bir hava vardı. Bir arkadaşta bize gelmişti yeni araba almış. Balıkesir’e, Bursa’ya falan giderseniz beraber gideriz gibi bir şey demişti. Adnan Tekşen, ben de ona söyledim. Adnan, böyle bir durum var gider miyiz, dedim. Gideriz dedi. Onun arabasıyla gittik. Hastanede henüz

gırtlığındaki hortum falan yoktu. Çok kısık sesle de olsa konuşabiliyordu. İlk gördüğümüz o oldu. İşte bir gün iki gün kaldık döndük. Sonra da nerdeyse her hafta veya on beş günde bir ziyaretine gittik. İşte her gidişimizde hastalık bir adım daha ilerliyordu.

Şerife Özdemir: Doktorlar hastalığını neye bağlamışlardı?

Rasim Özdenören: Büyük bir ihtimalle sigara içmesine bağlıyorlardı. Nerdeyse beş yaşından beri sigara içerdi. Benim anne tarafımda -annem hariç- kadın erkek herkes fosur fosur sigara tiryakisiydi. Ninem de sigara içerdi. Ama ben nefret ederdim. Alaeddin, yakardı külde ninemin sigarasını. Alaeddin, bir nefes çek de öyle getir sönmesin, derdi. Alaeddin de çekerdi, beş yaşında çocuk yani. Tabii o zamanlar onlarda da böyle bir bilinç yok. Sigaranın sağlığa zararlı olduğuna dair bir bilinç yok. Daha çok işte efsane dağıtıcı bir fonksiyonu var. Ninemde çocuklarını kaybetmiş ondan dolayı sigaraya başlatmışlar. Hele bir sigara iç efgarın dağılır falan demişler. Bu 1990'lı yılların başlarında. Yani 20. yy ortalarından itibaren de kadınlar için sigara içmek özgürlük göstergesi olarak kabul ediliyordu. O dönemin filmlerine bakarsan bütün kadınlar sigara içiyor. Mesela 1958 yılında ben fakülteye başladığımda tüm sınıf arkadaşı kızlar, -erkeklerle alışmış da- fakültede ilk defa genç kızların sigara içtiğini görmüştük ve yadırgamıştık. Sonradan da alıştık. Alaeddin'in hastalığında da doktorlar sigarayla ilgi kurdu. Daha sonra konuşamaz hale geldi. O zaman da A4 büyüklüğündeki bir defterler, onlara meramını yazıyordu. Bir defasında "Alaeddin, en çok neyi özledin?" dediğimde, -yemek de yiyemediği için serumla besleniyordu- ben yemeklerden bir şey özlüyor mu özlemiyor mu diye merak ederken o, "Konuşmayı özlüyorum." dedi. Şimdi kendisi konuşamayınca etraftan da bağırarak konuşurlardı. Oraya yazdı bir defasında, "Konuşamıyorum ama duyuyorum". (gülüşmeler) İnsanlar gayri ihtiyari bağırarak konuşuyor. Hastanedeyken bol bol okuyordu. Yanında Hemingway'in kitapları vardı. Öldükten sonra veya hastalığı esnasında da olabilir. Ben de Alaeddin bu Hemingway'de ne buldu diye merak edip tekrar okudum. Daha önce de okumuştum.

Şerife Özdemir: Son olarak deneme yazarlığına gelmek istiyorum. Denemeciliği maalesef çok arka planda kalmış. Gazete ve dergi sayfalarında binlerce deneme yazısı var. Aynı dönemde yazdığı birçok isim şu an çok daha ön planda iken Alaeddin Bey'in bu yönü sizce neden arkaya itilmiştir?

Rasim Özdenören: Yine şiiriyle aynı sebeplere bağlayabiliriz. Bir kere nüfuz etmesi zor, ama nüfuz ettikten sonra da ayrılması zor.

Şerife Özdemir: Denemeciliği kuvvetli mi sizce?

Rasim Özdemir: Kuvvetli bence. Benim gözümde Türkiye'nin en önde gelen yazarlarından biri.

Şerife Özdemir: Sizce şairliği mi daha ön plandadır denemeciliği mi?

Rasim Özdenören: Şimdi denemelerini tanıdıktan sonra denemesine öncelik veriyorum ben. Denemelerinde ki şiirsellik, şiirindeki şiirsellikten daha yukarda duruyor. Ama lirizm dersin, gerçi lirizm denemelerinde de var ama o son şiirleri yani Kerem'in ölümüyle beraber yazdığı şiirleri dokunaklı, fakat o farklı bir olay. Denemeleri hayran bırakıyor. Şiiri hayran bırakmıyor belki ama hayran olmak da gerekmiyor. Etkilenmek yeterli oluyor. Şimdi Alaeddin'in denemeleriyle ilgili Necdet Subaşı'nın batılılaşma ile ilgili bir yazısı vardı. Rastladın mı bilmiyorum. Şunu söylüyor. Batılılaşma üzerine yorumlar yapılıyor. Hangi kitabı o da hatırımda değil. Alaeddin Özdenören'in bu kitabı ilk defa batılılaşmayı felsefi bir platformda açıklıyor, diyor. Bunun daha öncesi yok, diyor. Mesela ben de bunun farkında değildim.

Şerife Özdemir: “Batı Dünyası ve Türkiye’deki Yansımaları” adı bu muydu?

Rasim Özdenören: Evet, aslında o kitabın adı daha da güzeldi de onun vebali de bana ait. “Batı dünyası ve Türkiye’deki Yansımaları” diye koy dedim, kitabı okuyunca. O da doğru söylüyorsun daha güzel oldu dedi. “Batılılaşma ve Türkiye” gibi bir şeydi. Buna benzer bir isimdi. O dedim çok alışılmış bir şey, sıradan bir kitap zannedilir. Böyle koyarsak belki daha iyi olur. Necdet Subaşı'nın yazısı bu kitap üzerineydi.

Şerife Özdemir: Felsefi yönü çok kuvvetli gerçekten denemelerinde.

Rasim Özdenören: Evet, ilk defa Türk batılılaşmasını felsefi bazda açıklayan kitap diyor Necdet Bey. Fakat Necdet Bey'in o yazısı üzerinde de durulmadı. O bir kitabına da aldı da şu an hatırımda değil.

Şerife Özdemir: Rasim Bey, benim sorularım bu kadar. Sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Rasim Özdenören: Yok.

Şerife Özdemir: Rasim Bey, kıymetli vaktinizi bana ayırdınız, evinizin kapılarını açtınız. Güzel sohbetiniz, akşam yemeği, güler yüzünüz, verdiğiniz kıymetli bilgiler için, kısacası her şey için çok teşekkür ederim.

Rasim Özdenören: Ben teşekkür ederim.

III. KİTAPLARINDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ

III.1.AKİF İNAN

Buradan yara izi görülmüyor

Dişleri dudakları arasında

Kapanan göz kapaklarında gölgesi

Ölgün ışığa bürünmüş pürüzsüz sıcacık

Kara saçları üstünde dökülüyor beyaz ağların

Darmadağın

Eriyip gidiyor içinde yaprakları

Eski gömleği çıkarıp yırtıyor

Şiirin emişiyle bağlanmış

Bu gün yaptığı yarın önemsiz

İçi görünüyor ırmağın

Darmadağın

Güneşin ateş çemberinde

Yassılan göğsün

Uğrunda neleri göze almadın

Bunu daha iyi bilen bir mahkum gösterilemez

Benim gibi,

Kanat çırpınışları ağaçların

Darmadağın

Dedim ya ışık sıcaklık

Ve başka binlercesi

O yüce ağırlığı

Üzerine atılan toprağın

Darmadağın

Karıncaanın yükünü taşıyor

Direniyor ölümü saklamakta

Gözlerinden öperim o dağın

Darmadađın⁵⁹²

III.2.YAZ BOZ TAHTASI ÜÇ

Yaz boz tahtası

Bir gölge oyunum

Alevlenmiş sude

Alınları büyük acıyla kararmış

Savaşın karşı yakasında arpışanların

Bu bilgiyi kullanmasam iyi olur

Her seferinde neden kendimi tekrarlıyorum ki

Yalnızlığın neresindeyim

---

⁵⁹²Yedi İklim Dergisi, S.120, s.3

Orta mesafeyi kazanmıştım

Bin dokuz yüz elli dokuzda

O zamandan bu zamana

Rulo yaptım yalnızlığımı

Ki sayfaları denizinden aşılıyor

Yaz boz tahtasında gece yarısı

Yokluk kapısında yularım

Boynumdan çıkarıldı

Işık defterine yazıldı

Gözlerim secde meçhulünde

Dalgalar bulutlara çarpıyor

Dübbi ekber üzerine fırlatır gibi

Sarsılan kale mazgalları

Gark ve nabut oluyor

Dağdan kopan kaya.

Vücudumun sahrasından geçtikten sonra

Bir kez daha sınanıyorum

Dudak cihetinden cömert değil

Tek başıma çektiğim gemi için

Sahilde bir gamgamadır gidiyor

Dudak cihetinde galeyana

Sevincinden sayıklıyor

Bunca toprak

Kalkındırılması gereken bunca yıkıntı

Öncülüklerini imrendirici görkemle

Dudak cihetinde karşılığı yok

Sevgilim yüzünden süpürülen aşk

O artık kaçtı

Cephe gerisinde olduğumdan yola çıkamadım

Gölge oyunum tahtada

Yazdım bozdum.⁵⁹³

III.3.YAZ BOZ TAHTASI DÖRT

O yıldız bana görünmek istediği vakit ortaya çıkar

Ve çıkıyor denizin gölgesi ışıktan kâseye dönüşünce

Karanlık topraklara tersyüzü kapatılmış gök rüzgârları

Suna ip atlıyor yazboz tahtasında

Yerçekimine uygun olarak

Şimdiden ihtiyar kılığına bürünmene gerek yok Suna

Nasıl olsa ilerde ayaklarınla piyano çalacaksın.

Çocuklar nereden çıkar

Annelerinin diz kapaklarından

Öyle öğretmişti gürbüz Ağabey

Yeter ki harici şartlar fevkalâde büyük

---

⁵⁹³ **Ay Vakti Dergisi**, S.30, s.2

Yahut da dayanılmaz aşırı bir elbirliği arz etmiş olsun

Ateşte nöbet tutuyorum

Yazboz tahtasında

Ağaç emreden bir insan gibi karşıma çıkınca

Kumlar uğuldayınca

Çileden çıkmış bulut başımın üstüne konunca

Bir duruş bakış kımldanış

Yapayalnız tenhalık

Biliyorum ne kadar çağırsam

O Bana doğru yürümeyecek

Hayatım boyunca kaç kez yineledim

Uçarcasına yuttum mesafeleri

Ama sonunda tüfek tepti ve

Kayarak dişlerimin üstünden suya düştü

Altın arayıcılığına koyuldum yazboz tahtasında

Ceren etiyle geçinerek

Kah bir ağaç gövdesini kah bir heykeli siper edinerek

Gözlediğim oydu

Bir pusula iğnesi gibi dünyanın mıknatısına bağlı

Olarak suna ip atlıyordu başı güneye ayakları kuzeye gelecek şekilde

Yaşlanmasını kolaylaştırmak için bütün sargılarını koparıp atması

GEREKECEK ve bir DİL Balığı seherle birlikte kalkıp yatağından doğruldu.⁵⁹⁴

III.4.AFGANİSTAN SAVAŞIMIZ

Afgan dağlarında savaş var

Bu savaş benzemez başka savaflara

Allahım bu savaşta inanç var

Bu savaşta senin yolunda

Dağınık saçlar tozlu ayaklar

Afgan dağlarına yağın kar

Duamız ol

Sıcak tut kardeşlerimizi

Bilirsin onlar

Fakir sabahlara uyanırlar

Afgan dağlarında esen rüzgar

Gün olur her şey durulur

Kaplere yalnız

Allah'ın zinciri vurulur

Sen de erit dualarımızı içinde

---

⁵⁹⁴ a.g.d., S.31, s.1

Sıcak tut savaşan kardeşlerimizi

Afgan dağlarında akan ırmak

Dualarımızı içine almaktasın

Çok garip bir diyarda akmaktasın

Düşüp kalkarak

Başını taştan taşa çarparak

Allah'ı anmaktasın

Afgan dağlarında çarpışan ocuk

şüphesiz Allah'adır bu yolculuk

Yüzüne gözüne batıyor dikenler

ıkarsın onları melekler

Afgan diyarında evler ekinler ağıllar

Gitti gider

Bir ben kalırım öyle darmadağın

Başım karanlıklara deđer⁵⁹⁵

---

⁵⁹⁵ **Yeni Devir**, 19 Aralık 1979/Bilal Davut adıyla yayınlanır.

IV. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN LİSANS BİTİRME TEZİ

Kabul edilmiştir

H. V. Eray Çelebi

Y. Akar

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
FELSEFE BÖLÜMÜ

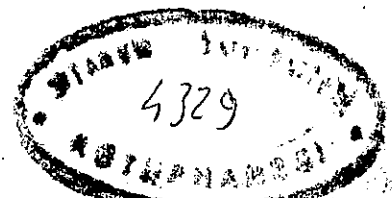
• ERGÖN'ÜN ÖZGÜRLÜK PROBLEMİ •

MEZUNİYET TEZİ
1966

İSTANBUL

7780

Aladdin ÜZDENÖREN

SUNARKEN

Özgürlük, felsefeyi başlangıçlarından beri ilgilendiren, geçitli ağızdan temellendirilmeye çalışılan bir problem olagelmıştır. Çünkü özgür olmak ya da olmamak, insanın pratik yaşama alanının ve öze varlığının koşulları bakımından büyük bir değer taşımaktadır.

Fikir tarihinde çığır açıcı olarak bilinen H.Bergson, bu probleme kendisinden önce yapılmalardan çok farklı bir çözüm yolu getirmiştir. Özgürlük probleminin Bergson'da doğuş nedenini ve bulunduğu geçitli kılıkları saptayabilmek için, onu felsefesinin bütünü içinde almak gerekmektedir.

Biz burada amacımızı yitirmeye çalışarak onu bir bütün halinde sunma denemesine girişeceğiz.

Tezimin hazırlanmasında her türlü yardımlarına esirgemeyen Sayın Hocam Prof.Dr.Halil Vehbi ERALP'e ve Doç.Dr.Bedia AKARSU'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Alâeddin ÖZDENÜREN

İÇİNDEKİLER

- SÜREÇ HALİNDE SEZİLEN BEN
- ZAMAN ANLAYIŞI ve ÖZGÜRLÜK
- RUH ve BEDEN İLİŞKİSİNİN ÖZGÜRLÜĞE YOL AÇIŞI
- HAYAT ATILIMI MEKANİST ve FINALİST GÖRÜŞLERİN ÖZGÜRLÜĞÜ
YADİSİMLERİNİN NEDENİ
- İÇ GÜDÜ, ZEKA ve SEZGİNİN ÖZGÜRLÜĞE İLİŞKİSİ
- KAPALI TOPLUM AÇIK TOPLUM ve ÖZGÜRLÜK

SÜREÇ HALİNDE SEZİLEN BEN

Bergson'a göre varlığından en çok emin olduğumuz şey kendi BEN'imizdir. Çünkü bütün öteki şeyler üzerindeki bilgimiz dıştan olduğu halde, kendi benimizin üzerindeki bilgimiz içtendir. Bu bilgi nasıl bir bilgidir ?

Ben'in sezilmesi bir değişme yaşantısıdır, değişen durumların yaşantısı değil... Biz durmaksızın değişmekteyiz. Değişmenin her zaman farkında olmayışımızın nedeni, değişimin her zaman dikkati çekecek kadar yoğun olmadığındandır. Yoksa bundan onun sürekli olduğu sonucu çıkar.

Biz durmaksızın değişmekte olan bilinç hallerini, kesik kesik ve birbirlerinin üzerine katılmış olarak tasarlamaktayız. "Psikolojik hayatın görüldüğüteki süreksizliği bu hayat üzerindeki dikkatlerimizin süreksiz olmasından ileri geliyor"⁽¹⁾.

Varlığımız değişmez katı bir ben üzerine sıralanmış birbirinden ayrı bilinç hallerinden ibaret olsaydı süre yahut içimizde geçen zaman da olmazdı. Çünkü bizim içimizde geçen zaman birbirinden ayrı anların yer değiştirmesi değildir. Öyle olsaydı devamlı olarak aynı halin içinde bulunurduk.

---

1) Yaratıcı Tekâmül, sayfa 14

Süre devamlı bir akış, geçmişin kendini geleceğe sokması ve kabarmasıdır. Geçmiş bizi her an takip etmektedir. "Kişilik dediğimiz şey de yaşadığımız tarihin toplamından başka bir şey değildir"⁽¹⁾.

Psikolojik her an orjinaldir; çünkü her içinde bulunduğu anın her de geçmişin bir toplamıdır; bilincimiz aynı halden iki defa geçemez, burada geriye dönüş, tekrarlama yoktur. Bu yüzden hiç bir ruh hali önceden bilinemez ve keşfedilemez. Ortada durmaksızın değişen ya da özgür olarak kendi kendini yaratan bir bilinç akışından başka bir şey yoktur. Başka bir deyişle buradaki değişim bir nicelik değişimi olmayıp, bir nitelik değişimidir.

Şu halde bir çok filozofların, bilinç hallerinin arasında da bir nicelik farkı kurmaları, üzerinde durulması gereken bir yanılmadır. Çünkü yer kaplamayan ruhsal olgulara alanında, nicelik farkı kurmak mümkün değildir. Nicelik farkı kurmak, ölçüye vurmak nekadanda ölçü konusu olabilir, zamanda olamaz. Bu yanılgı, mekân olayları ile zaman olaylarına birbirine karıştırmaktan doğmaktadır. Mekân olayları için gerekli olan (Büyüklik) "küçüklük" kavramlarının, bilincimiz için de geçerli olduğu sanılmaktadır. Örneğin daha şiddetli bir duyguya erişebilmek için, aynı duygunun daha az şiddetli olanlarından geçilmek gerektiği sanılmaktadır. Sanki bu duygular yer kaplayan şeylermiş gibi, büyük olan küçük olanı içine alıyor....

---

1) Yaratıcı Tekâmül, sayfa 17

Oysaki gerçekte hiçde böyle değildir; Örneğin zayıf bir arzunun şiddetli bir ihtiras haline gelmesi, birbirinin ayna olan bir çok arzunun ruhsal hayatımızın içine girerek ona kendi rengi-^{ne} boyanması, baskın bir motif haline gelmesindedir. Zayıf bir istekle tutku arasında, bir derece ayrılığa değil, bir ∞ farkı vardır. Aynı durum meydana gelişeri dış etkenlere bağlı olmayan bütün içsel durumlarımızın (ahlak ve estetik duygularımız) için de geçerlidir. /Acımada şiddetin çoğalmasız, tiksinden korkmaya, korkmadan sempatiye, sempatiden küçülme ihtiyacına bir geçişten, bir nitelik ilerlemesinden ibarettir.*⁽¹⁾ Güzellik duygusu da öteki duygularımızdan farklı değildir; herhangi bir duygunun estetik bir karakter taşınması için telkin edilmiş olması yeterlidir. "....telkin edilen duygu geçici toplayan ruh olgularının sıkı örgütünü bazan seyrekleştirir gibi olur; bazan da dikkatimizi geçmişimizden ayırır, ama ~~hüsbütüne~~ günden yitirdiğimizin olması, nihayet telkin edilen duygu onların yerine bütünü kaplamak suretile bizi kendine bağladığı da olur. O halde "h ypac" halinde olduğu gibi estetik duygunun ilerlemesinde de ayrı evreler vardır; ve bu evreler derece farklarına karşılık olmakta çok hal yahut mahiyet farklarına karşılıktır".⁽²⁾ Trajedi yazarları duygularımızın bu bulaşıcı

1) Şuurun doğrudan doğruya verileri, sayfa 21.
2) Şuurun doğrudan doğruya verileri, sayfa 18.

Özelliklerinden yararlanarak bize etkin olmaktadırlar. Trajedide şiddetli bir duygu yavaş yavaş bütün ruh hallerini sarmakta, bir de yavaş yavaş bu duygulanmaya tutularak aynı heyecan haline yaşamaktayız. Komedide ise durum tam tersinedir; bir tek duygunun sertleştirilerek ruhumuzdan tasvir edilmesi söz konusudur. Komedi yazarı ancak böylelikle bizim heyecan duygumuzu engel olarak, gülmemizi sağlayabilir. (1)

Fizik halleşle birlikte meydana gelen, başka bir değişle meydana gelişleri dışsal nedenlerle ilgili olan ruhsal olgularımızdaki artışta da, bir nicelik ilerlemesinden başka bir şey değildir. Örneğin elimizi "gittikçe daha çok" sakmaya çalışırsak, ilkin gittikçe şiddetlenen tek bir duyum halini yaşadığımızı sanırız. Oysa gerçekten elimiz hep aynı şeyi duymakta, fakat başlangıçta yalnız elimizde toplanmış olan duyum gitgide bütün vücudumuzu sarmış, işe karıştırmıştır. Dudaklarımızı birbirine bastırırken de böyledir; oysaki burada da duyum aynı kalıyor, fakat gitgide yüz ve kafa kaslarına, sonra da vücudun geri kalan kısımlarına sarıyor, fakat biz yalnızca dudaklarımızı düğündüğümüz için nicelik artışına dudaklarımızda buluyor ve ruhsal olguya bir yer kaplama" dığı halde, yer kaplıyor gibi düşünüyoruz. "Elhasıl bu ve buna benzer daha bir çok olgulardan böyle bir sonucu varılacağını sanıyoruz: Kas çabının arttığı hakkındaki bilincimiz, beden çevre-

---

1) Şuarun doğrudan doğruya verileri sayfa 35.
34.

bise hazırlanan reaksiyon hakkında bir ip ucu vermektedir; olacak reaksiyonun bir işaretidir. Süz konusu olan molekül sarımsımlara zerunlu olarak bilince girmezler, çünkü bilinciniz onlara molekül hareketi olarak duymuyor. Fakat alınan uyarıdan tabii bir devam olan otomatik hareketler bilince giriyor; çünkü duyunun reid bu otomatik tepkilerle yapabilececek başka hareketler arasında bir seçim yapmaktır; yoksa duyunun varlığı anlaşılmas bir şey olarak kalacaktır. Başka bir deyişle her birinin birer otomat olacaktık. Bütün bunlardan çıkan sonuç: Duygusal tendaki bür duyunun şiddetinin artması tek bir duyunun gittikçe şiddet kazanmasından değil, duyunun kendi tenunu diğer duyumlarla vermesindedir. Başka bir deyişle algılanan duyumlara gittikçe artan yeni duyumların katılmasıdır.

Zihinsel yahut tasavvur duygularımızdaki şiddet artışına da nicelik artışı değil, bir nitelik değişimidir. Örneğin sağ elimize aldığımız bir iğneyi sol elimize batıralım ve batırma işlemine bir süre devam edelim, ilkin bir gıcıklaşma, sonra bir dokunma duygusu, daha sonra da acı ve bu acıyı etrafa yayıldığına duyduğumuz. Ortada açık bir nitelik değişimi olmasına rağmen, iğneyi batıran sağ elin gittikçe artan şiddetini iğneyi yiyen sol elin duyumuna katıyor, başka bir deyiş sebebi ^o sonunun içine koyuyor, böylece farkında olmaksızın bu farkını derece farkı olarak yorumluyor. Bütün zihinsel duyumlarımız da aynı şekilde anlaşılmalıdır.

Psikefizikçilerin duyguların ölçülebilir olduğunu sanmaları hep aynı bir yanlışın bir sonucudur; yani duyguyu meydana getiren uyarma duygus arasında bir fark görmekten, nedeni sonucu içine sokmaktan, başka bir deyişle niceliği nitelikle yorumlamaktan ileri geliyor. Oysaki yer kaplanıyorsa yer kaplayan, nicelikle nitelik arasında hiç bir ilgi yoktur. Birbirinden ayrı bu iki olgular dışı-
si arasında kurulacak her ilgi, bulunacak her formül, uydurma olma-
ğa mahkumdur.

ZAMAN ANLAYIŞI ve ÖZGÜRLÜK

Yukarıda bilineş hallerinin miktarlar ve nicelikler olmayıp şiddetler ve nitelikler olduğunu ve bunların ölçüye gelmediğini, ancak duyma ve algılama ile anlaşılacağını göstermeye çalışmıştık. Şimdi buna bağlı olarak Bergson'un söylediği anlamda gerçek zaman, mekanistlerin mekana indirgedikleri boş ve soyut bir zaman olmayıp, her ana farklı ve yeni olan sürekli bir değişim ve oluştur. gerçek zaman bilineş hallerininin ta kendisidir. Yalnız bilineş hallerininin birbirinden ayrı unsurlar değil, tam tersine birbirinin içine girmiş, birbirleriyle kaynaşmış bir sürüp gitmedir. Bir bilineş halinden diğerine geçiş aralıksız değildir. Geçiş duyulmayacak kadar hafif ve sürekli bir oluş şeklindedir. Bu bilineş hallerininin her birinde bilineşin bütün geçmişi gizlidir. Kısaca denirdi ki bilineş niteliklerin bileşiminden , iç içe girip kaynamasından meydana gelmiş bir çoklukta birliktir; ölçülemeyen, parçalanamayan, hesaba gelmeyen iç içe girmiş bilineş hallerininin yeni yaratılmaları sürüp giden bir akışadır, ve gerçek özgürlük de budur.

Özgürlüğü inkâr edenler bu gerçek süre ya da ruhun sürekli tanımayanlar, bilineş hallerini birbirinden ayrı, donmuş, sabit unsurlar olarak düşünenlerdir."... Birbirleriyle kaynaşma ve renkten renge giren bir akıcılık olan yerde, bir gerdanlıktan benekleri gibi yan yana dizilmiş kati ve sabit renkler görülüyor, ve sonunda

Bütün bu bencuklara bir arada tutacak daha az katı olmayan bir ip var sayılmak surenda kalınıyor. Fakat bu renksiz ip eğer kendisini örten hallerle daima boyanıyorsa bu ip belirsiz olduğu için birşey yoktur denilebilir. O halde biz yalnız boyanmış, yani yalnız psikolojik halleri algılayırız. Doğrusu aranması ben denilen bu tip bir realite değildir; bunun nedeni bilinç hallerine kesik kesik dikkat etmemiz ve bunun sonunda durmaksızın akan ve değişen bilinç hallerini kesik kesik ve birbirinin üzerine ekleniyormuş gibi tasavvur etmemizdir.*⁽¹⁾ Böyle bir ben anlayışıyla, iç hayatımızın kendisini hiç bir zaman anlayamayız, olsa olsa mantık ve dilin gereklerine elverişli durgun bir eşini yapmış oluruz; çünkü burada gerçek zaman ortadan kaldırılmaktadır.

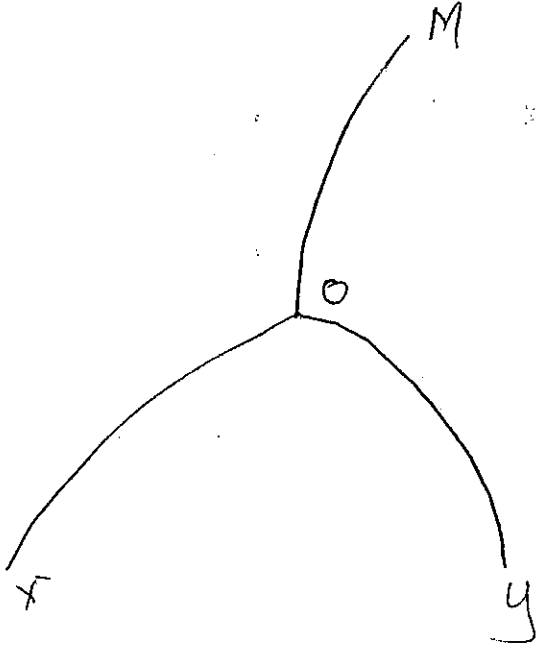
Daha önceden dediğümüz gibi bütün bu yanlışlar, matematikçilerin anladığı anlamda zaman, gerçek zamanı birbirine karıştırmaktan doğmaktadır. Matematikçiler için zaman devamlı bir akış değil, duran bir andır; yani matematik, zamanın etkisini hesaba katmayan bir bilimdir. Çünkü matematiğin konusu mekânda geçmektedir. Böyle matematiksel bir anlayışın bilinç alanına uygulanması tabii olarak özgürlüğün inkârı sonucunu doğurur. Oysaki ruh alanında böyle determinist bir anlayışa yer yoktur. Çünkü matematik ilkenin uygulanabilmesi için aynı unsurların yeniden tekrarı gerekir; oysa bilinç alanında böyle bir tekrarlama, geriye dönüş yoktur. Gele-

---

1) Yaratıcı tekâmülden hayatın tekâmülü, sahife 12.

ekte ne yapacağını ve düşüneceğini bilmenise inkâr olmadığı gibi, bunu geçmişine bakarak da saptayamaz. Ruh alana bir inkâr ve özgürlük alanıdır. Madde alanında geçerli olan nesnin hem hâli hazırlanması, hem de onun sebebinin belirlenmesi ilkesi, ruh alanında geçerli değildir.

Sevme olarak bilinç olayları ne deterministlerin söylediği gibi fizik sebeplerle açıklanabilir ne de soyut özgürlükler gibi iki hareket dürtüsünden birini seçme olarak açıklanabilir. Deterministlerin belirli öncül nedenlere ancak ve ancak tek bir eylemin karşılık gelebileceğini iddia ettikleri halde, soyut özgürlükler aynı nedenlerin aynı derecede olası çeşitli eylemleri deşurabileceği savındadırlar.

Önce 'ben'in' iki karşıt istekten birini seçmekte özgür olduğu savı üzerinde durulmuş şekilde görüldüğü gibi X ve Y iki hareket dürtüsü (saik) olsun; şimdi, burada M e bilinç egi- ları daxisini geçtikten sonra O noktasına gelen ve burada O X ve OY yollarını gören bir ben tasarlanıyor. Burada hareket dürtüleri ile (ben) birbirlerinden bağımsız, hiç değişmeyen hay kendi kendisini aynı kalan unsurlar olarak düşünüyor. Durum böyle olunca (ben) in bu iki hareket dürtüsünden birini geçmesi açıklanması kalıyor; çünkü ben'i kararsızlık, düşünüp ve sonunda iki yünden birini seçmesi için bir gereğe ileri sürülmesi. Gerçekte ise (ben) ile hareket dürtüleri-ki bunlar fikir ve imajlardan başka bir şey değildir¹⁾ arasında bir kaynaşma var; bilinç ya da ben bu iki karşıt halden geçince değişikliğe uğruyor, büyüyor geniş- leyor; böyle olmasaydı karar vermesi imkansız iki hal diye de bir şey yoktur; bu bir soyutlama işleminden başka bir şey değildir. "Gerçekte ne iki eylem ne de iki yön var. Yalnızca özgür eylemin olmuş bir meyva gibi kopmasına kadar kendi tereddütleri ile yaşayıp gelişen bir ben vardır."⁽¹⁾

Burada üzerinde durulması gereken ikinci bir nokta, özgür- lüğün sünde kararlılıkları gibi olanın karşıtlarının da X ve Y noktaları arasındaki kararsızlığı eylemden önce görmekte birleş- meleridir. Birinciler değilseki bir kararsızlık geçiril idi, öyley-

1) Şuurun doğrudan doğruya verileri, sayfa 177.

Ben Y' nin seçilmesi de elası idi, ikinciler ise değil mi? seçildi. Böylece Y' in seçilmesini gerektiren Ben koşulları var diyor. Bu iki görüş de aslında ortak bir postüladan hareket etmektedir; her iki yan da eylemden sonraya yerleşiyor, MO, OX, OY şekli, almakta elası değil de olmuş bitmiş bir eylemi gösteriyor. Bunlar bilineş akışının mekânda dandurulmuş sembelleridir.* Gerçekte want-
nemalı ki ruhsal faaliyetin mekândaki bir ifadesini gösteren bu şekil sadece sembeliktir ve bu sembel tamamlanmış bir danışma ve alınmış bir karar varsayımına yerleşmeden yapılamazdı... Kısacası, bu şekil bana yapılmakta olan bir eylemi gösteriyor. Bunun için MO gelinmiş ve Y için karar vermiş olan "benin" Y' yi seçip seçmeyeceğini artık bana sermayın vereceğin cevabın bir anlamı olmayacaktır. Çünkü ne çizgiler, ne noktalar, ne de yönler vardır. (1)
Böylece her iki yanda bir illüzyon içinde bulunuyorlar, ruhsal olgunun yapılmış olan uydurma şekle uygun olarak geçilmesini istiyorlar. Yani ruhsal olgunun mekanik bir açıklaması yapılıyor, sonra da bu açıklama şeması ruhsal olgunun yerine konuyor, böylece tam bir çıkma giriliyor; eğer iki şık aynı derecede mümkün olsaydı bunlardan birini seçmenin kabil olamazdı. Yok bu şıklardan yalnız bir tanesi mümkünse, o zaman kendimizi neden Özgür olarak duyuyoruz. Bilineşin doğrudan doğruya verilerinde, kendi kendini doğrudan doğruya olan yaklaşımlarında yanılmayan (ben) kendini Özgür olarak

(1) Şuurun doğrudan doğruya verileri, sayfa 181.

duyuyor ve özgür olduğunu söylüyor. Özgürlük sorunu bütün bu tartışmalardan dokunulmamış olarak çıkıyor. Çünkü özgürlük eylemin kendisindeki nitelikte (keyfiyet) aranmalıdır, olmayan ya da elabileceği olan bir şeyle ilgisinde değil.

Sonuç olarak, Bergson'a göre özgürlük, somut ben'in meydana getirdiği eylem ile olan ilgisine denir. Özgürlük bir elgüdür, hem de elguların en açığı... Bu elgu tanımlanamaz. Tanımlanamamasının nedeni özgür olduğumuzdandır. Devamlı elgu halinde olan bir şeyin tanımlanması, ancak olmuş bitmiş olan şeylerin tanımlanması yapılabilir. "Ben'in faaliyetini durdurarak başlayan tahlilde hareketin durgunluğa, özgürlüğün zorunluluğa kendiliğinden çevrildikleri görülür. Bütün özgürlük tanımlarının determinizme hak kazandırması da bu yüzden, "(1)

---

1) Bilincin doğrudan doğruya verileri, sayfa 221.

RUH ve BEDEN İLİŞKİSİNİN ÖZGÜRLÜĞE YOL AÇIŞI

Bergson'a göre bilincin özüne ne olduğunu belirledikten sonra, bu bilincin çevresi ile olan ilgisini göz önüne alacağız.

Bergson için ruh hayatı beden hayatı ile bir bağlantı içindedir; böyle olmakla birlikte ruh bedeni zamanda ve mekânda aşmaktadır. Bedenimizin uzamda kapsadığı yer sınırlıdır, fakat Örneğin kavrama ve görme yetilerinin ötesinden bir bedenimizi aşmaktayız. Zaman planında da aynı şey söz konusudur: Geçmişimiz bedenimizde bir takım izler bırakmaktadır, fakat bu izler bütün geçmişi beraberinde tutan bilinç için bir anlam taşıyabilir. Yoksa bedenin kendisi bu izlerin farkında değildir; çünkü bedenimiz madde olmak dolayısıyla hep şimdidedir, şimdiki an ile sınırlıdır." Zaman içre şimdiki an ile sınırlı ve uzamda kapsadığı yerle sınırlı ve dış etkilere mekanik bir şekilde tepkide bulunan bedenin yanısıra bizler, uzam içre bedenden çok daha uzaklara yayılan ve zaman içre sürüp giden bir şeyi, artık otomatik ve sessiz değil, fakat kestirilmelik ve özgür hareketleri bedenden isteyem bir şeyi sezme-
teyiz. Her yandan bedeni aşan ve yeni baştan kendi kendini yarata-
rak bir takım edimler yaratan bu şey "ben"dir, "ruh"tur, "zihin"⁽¹⁾dir.

---

1) Zihin Kudreti, sayfa 40.

Bergson'a gelineyedek ruh beyin bir fonksiyonu olarak ele alınmıştır. Ruh ile beden arasındaki ilişki konusunda kabul edilen tek hipotez "paralellik" hipotesidir. Bu hipotese göre ruh olayları ile beden yada fizyolojik olaylar arasında bir eşdeğerlik, özdeşlik vardır. Bu hipotez doğru olsaydı, bizlerden hiçbirimiz, önceden belirlenmemiş ve matematik yolla hesaplanmamış hiç bir şey yapamayacak, özgür eylemlerde bulunamayacaktık. Fakat bu hipotez bilimsel nitelikten yoksundur; çünkü bu hipotesin geçerliliğini belgeleyecek hiç bir deney yoktur. Beynimizdeki atomların durumu, yön ve hızları sürenin her anında belirlenmiş olsa bile, bu belirlenimden psikolojik hayatımızın da aynı şekilde belirleneceği sonucu çıkar. Bunu ileri sürülebilmek için belli bir beyin halinin belli bir psikolojik hale karşılık geldiğini kanıtlamak gerekir, fakat asıl inkâsın olan da budur. Çünkü bir hareketin olsa olsa başka bir hareketin sebebi bulunabilir, fakat bir bilinç halinin sebebi bulunamaz. "eney bize bilinç hayatı ile beden hayatı arasında bir dayanışma olduğunu, bunların birbirine bağlanık olduğunu gösterir; bilinç hayatının beyin bir fonksiyonu olduğunu, onun beyinde okunabileceğini göstermez, tapki bir elbisenin asılı bulunduğu çivi ile dayanışık olması gibi; bu dayanışıklıktan ne çivi ile elbisenin eşdeğer ne de aynı şey oldukları sonucu çıkar.

Bergson'a göre beyin faaliyeti ile zihin faaliyeti arasındaki bağlantı, orkestra şefinin elindeki çubuğun hareketleri ile senfoni arasındaki bağlantıya benzer. Senfoni kendisini ifade

eden hareketleri her yandan aşmaktadır. Beynin görevi zihnin realite ile temas halinde bulundurmaktır. Beyin geçmişi barındırmağa değil, onu gizlemeğe ve sonrada pratik bakımdan yararlı olan şeyi çekip saydamlaştırmağa, zihinde olup bitenlerin küçük bir kısmını hareketlere indirgemeğe yarar; beyin sadece bir hareket merkezidir. Sinir sistemi organik bir madde olmak dolayısıyla, dışardaki maddi şeylerin hareketleriyle titreşir ve bu titreşimleri beyne iletir, beyin de bunları ilgili hareket organına iletir. Fakat hayal ve anı gibi maddi olmayan sübjektif bilinç hâllerini yaratma yetisine sahip değildir. Bunun doğruluğuna inanmak için bel- lek olaylarına bir göz atmak yeterlidir.; beynimizin ürselenme ya da sedelenmesinden anılarımız hiç bir zarar görmezler. Beyin hastalıklarında rahatsızlığa uğrayan, bezulan zihnin kendisi olma- yıp, eşyaya katışma düzenidir. Delilik bir çok hallerde baş dönme- siyle başlar hayata dikkat etmek organı olan beynin bezulması se- nucu dikkatimiz gevşemeye uğrar, bu dikkat gevşekliğinin sonucun- da deli için nesnelere katış değildir, dümdüz ve gerçektir. Çünkü beyin eşyanın hareketine zihnin cevap vermesini sağlayan bir organ- dır. "Ben" dış dünyanın aynası olmadığı gibi görüntüsü de değildir. "Ben" kendi kendisini yaratmaktadır. Çocukların "ben" bilineisi kazanmaları; kendilerini dış dünyadan ayırmalarıyla başlar; bundan "ben" in doğuşunun sonradan olduğu sonucu çıkar.

Öyleyse "ben" hakkındaki bilincimiz nerden gelmektedir? Anılara beyin depo etmemişsek bunlar nerede barınmaktadır? Bergson'a göre bu sorular anlamsızdır, çünkü görünen ve dokunulan bir şey olmayan anıların bir barınağa ihtiyaçları yoktur. Mutlaka bir barınak gerekiyorsa bu zihnin ya da onunla aynı şey demek olan belleğin kendisinden başka bir şey değildir."... ben tamamıyla anıların yerleşmiş bulunacağı bir barınak fikrini kabul edeceğim ve bu takdirde bunların zihninde bulunduğunu saf saf söyleyeceğim. Hipotek korkuyorum, gösleme dayanmıyorum; zira bilinçten daha çok doğrudan doğruya verili ve apaçık olarak gerçek hiç bir şey yoktur; bundan dolayı insan zihni bilincin ta kendisidir. İndi bilinç her şeyden önce bellek anlamına gelir."⁽¹⁾

Geçmişimizin arkamızda geriye dönülmez bir şekilde toparlandığını daha önce söylemiştik. Öyleyse biz geçmişimizi nasıl hatırlamaktayız? Bellek içerikleri beyinde kazılmış bir takım izler değildir. Bellek bizim bütün geçmişimizi saklayan bir realitedir. Bilincimizde geriye dönüş olmadığına göre, geçmişimiz haldeki "ben"e kendiliğinden gelmektedir. Değâ bize amaç olarak yaşamayı ve bir şeyler yapmaya vermiştir; hayat ve eylem ileriye doğrudur. Beynimizin de dâseni ve görevi geçmişimize bir perde çekmek, onu belirsizleştirmek ve böylece bizi pratik şartlara uydurmaktır. Şu halde beyin ancak pratik şart ve eylemlerimize yararlı olan bir

---

1) Zihin kudreti, sayfa 44.

anının geri gelmesine izin verir; bu işi de diğer bütün anılarını-
na belirsizleştirerek yapar. Beğulma gibi herhangi ölüm tehlikesi
geçiren insanların, tehlikeyi atlattıktan sonra bütün geçmişlerinin
panorama halinde gözlerinin önünden geçtiğini söylemişlerdir. Bunun
nedeni bütün geçmişlerinin baştanbaşa bu son olayda olmasındandır.
Bakış sorunlu olarak ileriye doğru çevrilmiş olan, zihin gevşeme-
si ve bundan dolayı da geriye dönüp kendi geçmişini yeniden yaşama-
sıdır. Bu gevşeklik ise bir an için hemen ölecekmiş duygusundan
gelen hayata karşı ilgisizlikten doğmuştur. Düş te geçmişin yeni
baştan hayata kavuşmasından başka bir şey değildir. Düş sırasında
beynin fonksiyonu durduğu için, anılar bilince serbestçe girebil-
mek imkânına bulurlar. Düşlerimiz pratik gereksinimlerle ilgisi ol-
mayan salt düşüncelerimizdir.

Böylece Bergson duyu algısı ve saf algı olmak üzere iki
türü algı kabul etmektedir. Saf algılar dünyasında özgür belleği-
mize katıldığımız sürece yaşarız. Maddî ilgi ve pratik gereksinim-
lerden nedenli uzaklaşırsak, özgür belleğimizin denli yararlan-
ırız. Fakat hayat bizden her şeyden önce yaşamamızı istemektedir.
Yaşamaksa eşyadan yararlı duyumlara göre eylemlerde bulunmağı gerek-
tirmektedir. Bunların dışında bütün duyumlar belirsiz ve gölgede
kalmışlardır. Kendi bilincimiz arasına insanların ço-
ğunda kalın, sanatçılarda ise şeffaf bir perde çekilmiştir. Bu
yüzden özgür olduğumuz onlar pek enderdir.

Çünkü maddi çıkarlar çevre şartlarına uymakla geçiyor
Şartımız; bu yüzden sekansız determinizm ve sorumlulukları bize
hakim oluyor. Eşya bile çıkarlarımıza göre tasnif edilmiştir;
renk ve şekillerden çok tasnifleri görmekteyiz. Örneğin bir koyuna
başka bir koyundan ayıramıyoruz. Çünkü eşya ve varlıkların birey-
selligi maddi bir çıkarımız olmadıkça gözümüzden kaçmaktadır. Fark
ettiğimiz zamanlar bile orijinal nitelikleri değil, pratik tanıma-
yı kolaylaştıracak çizgileri görüyoruz. Duygularımızdan da kişisel
olmayan, aynı şartlar altında aşağı yukarı bütün insanlarda aynı
olan bu yüzden de dilde kişileşen yanları yakalıyoruz; böylece
kendi kişiliğimiz bile kendimizden kaçmaktadır. Bu yüzden kişiliği-
mizin içten bir dile getirilişi olmayan eylemlerimizde özgürlük
yoktur. Kişilik sahibi dediğimiz kişiler, kendi kişiliklerini ger-
çekten dile getirebilenlerdir. Sanat ve fikir adamları bütün geç-
mişleri ve kişilikleri ile yaşayanlardır. Doğa kimbilir nasıl bir
dalgınlıkla hayattan kopmuş ruhlar fıskırtmaktadır; bu kopuş tam
olsaydı, -yani hiç bir algısıyla eyleme bağlanmamış olsaydı- bütün
sanatları yapurabilen eşsiz bir sanatçı ruhu meydana gelebilirdi.
Fakat kopuş tam olmayıp algıların basılarında meydana gelmiş;
doğa ile insanın arasına giren perde bazı taraflarından kaldırıl-
mıştır. Sanatların çeşitli olması ve bu çeşitli sanatlara karşı
olan özel yetilerin ayrılığı buradan gelmektedir. Sanat ve fikir
adamlarının pratik şartlara uyamamaları ve sürekli bir dalgınlık
içinde bulunmaları onların bütün geçmişleriyle yaşamalarındandır.

HAYAT ATILIMI, MEKANİST ve FINALİST GÖRÜŞLERİN ÖZGÜRLÜĞÜ YADSIMALARININ NEDENİ

Buraya dek bilinç ve onun madde ile olan ilgisi üzerinde durduk. Bu bölümde ise evrenin kendisinin ne olduğu üzerinde duracağız.

Bergson'a göre bütün olarak alınan evren bilinçli her varlık ve tek tek organizmalar zaman içinde gelişir. Zaman bütün evrene etkin olan evrensel bir kanundur. Bilinçte olduğu gibi hayat olgularında da geriye dönüş, tekrarlanış yoktur.

Bizim ağıya olan inancımız zamanın maddeyi değiştirmedeği düşüncesinden çıkıyor. Matematik, zamanın etkisini hesaba katmayan bir bilim olduğu için, bilimlerin maddeden soyutlayarak elde ettikleri sistemlerin süresi yoktur. Biz maddenin değişmez ve süresiz olduğunu maddenin kendisinden değil, bu sistemlerden çıkarıyoruz. Oysa arda arda geliş madde dünyasında söz götürmez bir olgudur... Maddenin tarihi de bizim ruhsal süremize benzer bir süre gibi geçmektedir. Maddeyi ayrı ayrı cisimlere bölen algımızdır, yoksa o bir bütündür. Cisimlerin bireysilliği realitenin asıl kendisi olan karşılıklı etkiler dünyasında, yiter. Bilimin evrenden soyutladığı sistemler büsbütün yapaydır. Çünkü maddenin kendisi ayrılabilir, ve geometrik olarak ele alınabilir sistemler kurmağa yatkındır. Fakat madde bu yatkınlığını sonuna kadar götür-

nen. Bilimin bu yatkınlığı sonuna dek götürmesinin nedeni, incelemeye elverişli olduğu içindir.

Objektif dış dünyada bilimin soyutlama yoluyla ayırdığı sistemlerin dışında doğal olarak bireysel olan yani doğan büyüyen ve ölen bilincimizin geçirdiği evrime benzer bir evrim içinde olan sistemler vardır. Bergson'un genel anlamda hayattan anladığı bu sistemlerdir. Canlı birer cisim olan organizmalar sürekli bir gelişme içindedirler. Canlı cismin ayıracı özelliği değişmek ve durmaksızın büyümektir. "Canlı varlığın evrimi sürenin devamlı bir kaydını, geçmiş halde devam etmesini ve sonuç olarak da organik bir hafızanın meydana gelmesini gerektirir."⁽¹⁾

Anorganik bir cismin bir andaki hali bir önceki haline bağlıdır. Çünkü "inorganik cisimler, halde geçmişten fazla bir şey bulunmaz, sonuçta bulunan bir şeyde sebepte saten vardır" formülünde dile getirilen bir kanunla idare olunur. Oysaki canlı cismin bir andaki durumu bir an önceki durumu ile açıklanamaz. Burada söz konusu olan, akan, yaratıcı bir zaman değil, duran belirli bir andır. Böyle bir zaman anlayışıyla hayatın gerçek nedeni olan evrimi tasarlamak mümkün değildir. Madde alanında geçerli olan metod ve kanunlar biyoloji alanına uygulandığından evrim dar bir determinizm içinde sınırlandırılmıştır. Bu yüzden somut zaman olan sürenin

---

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 35.

şekilleri göz önünde bulundurulmamıştır. Oysaki zaman ya bir yaratıcıdır ya hiç bir şey değildir."

"Anlaşılan günün birinde mekânın bir noktasında bir akış başlamış, sonra da meydana getirdiği cisimlerden sırasıyla geçerek önce türlere, daha sonra da gücünden hiç bir şey yitirmiyerek hattâ ilerledikçe güçlenerek bireylere ayrılmış olacaktır. Böylece hayat organizmalar aracılığıyla bir tohumdan diğerine geçen bir akışı andırmaktadır."⁽¹⁾ Bergson içten gelen ve yaratan bu akışa hayat hamlesi (Élan Vital) diyor. Bergson'a göre hayat atalima soyut bir kavram olmayıp bir realitedir. İmdi hayat zamanın dışlarındaki üzerinde duyan bir realite olduğu için evriminde önceden keşfedilmeyecek şekiller yaratmak zorundadır. Hayatın bu sürecine ne kadar dikkat edersek, organik evrim ile bilincin evrimi arasındaki benzerlik o kadar aşaklık kazanır. Bu iki evrimin her ikisinde de geçmiş hali kovalıyor ve bu kevalayıştan geçmiştekilere hiç benzemeyen yeni şekiller doğuyor.

Ancak, canlı şekillerin önceden keşfedilemezliğine ve sürekli yaratıcılığına şeklimiz karşı koyar. Çünkü şekil bütün olgulara -tıpkı tıpkıyı meydana getirir- ilkesini uygulamak ister. Bunun içinde birbirine benzeyen şeyler arar. Bilinde aynı ilkeyi benimsediği için eşyanın yalnız tekrarlanan yanlarına göz önünde bulunduyor. Mekanik açıklamalar zihnimizin bütünden yapma olarak ayırdığı sistemler için geçerlidir. Fakat doğal olarak kapalı sistemler

1)Yaratıcı tekâmül, sayfa 43.

teşkil eden canlı varlıkların mekanik olarak açıklanmalarına mümkün değildir. Mekanik açıklanmaların özü geçmişi ve geleceği ona bağlı olarak hesaplamaktadır. Bunlar bütünüün ezelden var olduğu savınıdadırlar. Böyle olunca, zaman hiç bir etkiye bulunmayan, faydasız, gereksiz, boş ve realitesiz bir şey olarak kalıyor. Oysaki bilincimiz için süre en az tartışma götürmeyen bir tecrübemizdir. "Süreyi geriye döndürülemiycek bir akış gibi duyuyoruz; varlığımızın temeli ve ilgili bulunduğumuz şeylerin özü olduğuna kuvvetle duyuyoruz." (1)

Finalizm doktrini de esya ve varlıkların ezelden var olan bir plâna gerçekleştirdiği bir savındadır. Bu tersine çevrilmiş bir mekanizmadır. Eğer evrende bütün yaratmalar ve buluşlar önceden biliniyorsa bu görüşte de zamanın hiç bir rolü olmuyor demektir. Bütün canlıların birbiriyle dayanışma ve tam bir uyum içinde önceden belirlenmiş bir plâna gerçekleştirdiğini söyleyen finalist görüş, empirik olgularla da çelişiktir; Doğaya bir göz atılacak olursa, canlı varlıkların birbiriyle çatışma içinde buldukları ve düzenin yanında düzensizliğin, ilerlemenin yanında gerilemenin olduğu görülür. Tek tek organizmalarda da organizmayı teşkil eden her unsurun özgürlüğüne sahip olduğu ve gerektiğinde bütünüün zararına iş gördükleri bilinen bir gerçektir.

Gerek kökten finalizmin, gerek kökten mekanizmin yanlışlarının kaynağı zekâmın için doğal olan bazı kavramları, zekâmın

---

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 59.

tebahi altında bulunmayan alanlara uygulamalarından doğmaktadır. Tekâmül ödevi organizmaya çevresine uydurmak, maddi şeyler arasında daki ilgileri anlamaktır. Evrim hareketinin yolu üzerinde, ve belli şeylere etkin olmak üzer yaratılmış olan zekâ, küçük bir parçasını teşkil ettiği hayatın kendisini anlayamaz. "Zekâma iş kalıplarına göre yögrulmüştür. İş yapmak kendimize bir amaç göstermekle başlar, bunun için bir plân yapar, plânı gerçekleştirecek mekanizmanın öteberisine sonra geçeriz. Bu da nelere önem verip neleri hesaplayacağımıza bilmekle olur. Bunun temini içinde ileriye görmemize yarayacak benzerlikleri tabiattan bulup çıkarmak gerekir. O halde bilerek, bilmeyerek kosalite kamunu uygulamak gerekir.... insan zekâsı işlerin gereksinmelerine göre yögrulmuş olduğu için hem maksatla hem de hesapla ve araçları bir amaca uydurmakta ve gittikçe geometrikleşmiş bir mekanizmin tasarımlarıyla kalır. Tabiat ister matematik kanunlarla idare olunan büyük bir makina gibi düşünülün, ister bir plânın gerçekleşmesi gibi görülsün her iki halde de zekânın birbirlerini tamamlayan iki eğilimi yani geometriklikle sanatçılık somuna kadar takip edilmiştir."⁽¹⁾ Bu yüzden -her iki doktrin de aynı gereksinmeye cevap verdiği için- birbirlerine benzerler; her ikisi de hayatın evriminde şeklin önceden keşfedilemez bir yaratmasına görmek istemezler. Onlar için zaman boş ve yaksız bir levhadır. Oysaki gerçek süre varlıkları dışleyen ve üzerinde

---

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 66.

İkinci barakan bir zamandır. Zamanın içinde olan şeyler mutlak olarak için içe bir değişikliğe uğrayacak ve somut bir realite hiç bir zaman tekrar etmeyecektir. Tekrarlanan şey duygularımızın, özellikle mekânımızın realiteden soyutladığına veya bu yandır, tekrarlanma yalnız soyutta mümkündür.

Bergson'a göre hayat başlangıcından beri, bir çok gelişme yollarına ayrılmış tek bir atılımın süregelmesidir. Bu çok çatal ve karışık evrim yolları üzerinde meydana gelen organizmalar ilk ana atılıma pay almamaş olsalardı, aralarındaki benzerliği açıklayamazdık. Nitekim mekanist ve finalist görüşleri kendilerine dayandığı evrim ile ilgili iki hipotez, evrimin birbirlerinden farklı yollarında meydana gelen organizmalara, yapı ödeşliğini açıklayamamaktadır. Bunlardan Kimer'in görüşüne göre dış şartların etkisi doğrudan doğruya olmayıp, bir bütün bireylerini doğuştan çevrelerine uyabilecek yetideelmeleridir. Birinci hipotezde dış şartlar değişmelerâ sebep olmakta, ikinci hipotezde uyum yapamayanları ortadan kaldırmaktadır. Çevreye uyum yapamayanları, çevrenin otomatik olarak ortadan kaldırdığını söyleyen Darwinci görüş, evrimin farklı yollarında ortaya çıkan son derece karmaşık organların yapılarındaki benzerliği açıklayamaz. Çünkü tek bir organizmanın gittikçe karmaşıklaşması için sayısız sebeplerin olması gerekir. Hepsi de rastlantısal olan bu sebeplerin evrimin türlü yollarında (zaman ve mekânın türlü noktalarında) aynı tertiple yeniden

şeylere gelmemesi gerekir. Bu ise imkânsızdır. İkinci görüşte ise maddemeye önceden var olan belirli kalıplara kendini sokmaktadır. Bu halde uyum mekanik bir yerleşme olur. Oysaki gerçek bunun tersidir; içinde bulunduğu şartlara göre kendine bir şekil veren hayattır. Maddenin uyumu mekanik bir uyum olabilir. Fakat canlıların uyumu bir karşı koyma şeklinde oluşmaktadır.

Hayat atılımının türlü evrim yollarına ayrılmasının nedeni, maddenin hayatatılımına karşı koymasındandır. Bergson bunu tepun ağzından çıkan bir güllenin parçalanarak çeşitli yönlere dağılmasına benzetiyor. Hayat için açılması gereken ilk engel hem maddenin direncini yenmek olmuştur. Bunun için de ilk zamanlar maddeye uyum, onunla aynı yönde gelişmiştir. Bu yüzden hayatın ilk şekilleri çok basittir; bunların vitalını, yoksa maddi mi? olduklarını kestirmek çok güçtür. Fakat bu ilkel şekiller, daha yüksek şekillere erişmek için içlerinden bir hayat atılımı taşıyorlardı. Böyle bir atılım hipotezi kabul edilmediği takdirde, hayatın gittikçe daha yüksek şekillere erişmesinin nedeni anlaşılmasın. Çünkü basit bir organizma kendi varlık şartlarına, komple bir organizma kadar iyi uyabilir. Çünkü o organizma kendi varlık şartlarına altında yaşayabilmektedir. Bu gün gördüğümüz bazı canlı şekilleri paleozoi çağlarının en eski dönemlerinde biri değişmemişlerdir. Şu halde hayatın bir ilerleme göstermediğini, kesin bir şekilde kalmaması mümkündür. Bundan evrimin "uyum"la açıklanamayacağı sonucu

qıllar. Hayat atılımının bir gerçeklik olduğu duygusunu duymadan hayatın evrimini anlayamayız.

Hayat atılımı serbestce tek bir doğrultuda ilerleyememiş, maddenin direnciyle karşılaşmıştır. Bu yüzden gebe olduğu evrimlemleri, türlü evrim çizgilerin arasında paylaşmış, çıkmaslarla karşılaşmış, yoldan sapmış veya duraklamıştır.

Hayat yalnız iki evrim yolunda başarıya ulaşmıştır: Birinci evrim yolunun sonunda böceklerin içgüdüseli, ikinci yolun sonundaysa insan seksünü göstermektedir.

İÇ GÜDÜ, ZEKA ve SEZGİNİN ÖZGÜRLÜKLE İLİŞKİSİ

Bitkisel uyusukluk (torpeur) iç güdü ve zeka başlangıçta hayat atılımında bir arada bulunuyorlardı. Fakat büyümeleri yüzünden ayrılmışlardır. Bu üç yeti arasında bir derece farkı olmayıp bir farkı vardır. Bunlar başlangıçta bir arada bulunmadıkları için saf bir zekânın ve içgüdüünün varlığından söz açamayız. Zeka iç güdüün, iç güdüyse zekânın işlerini taşımaktadır. Hayat ham maddeden bir şey koparma, ona özgürlük sekma çabasıdır. Zeka ve iç güdü faaliyeti de hayatın ham maddesi üzerine etkin olmasını sağlayacak iki ayrı yöntemdir, bu aynı zamanda zekâyı iç güdüden ayırmaya yarayan objektif ölçüdür. İnsanın tarihini ilk araçları yapmaya başladıkları dönemlerden berişbilmekteyiz. İnsan zekasının araç yapma şeklinde kendini gösterdiği ve mekanik buluşlarla oluşturduğu şüphesiz Hayvanlarda ise zeka belirtisi olarak kaba araçları yapma ve yapılmış araçları tanıma olgularıyla karşılaşıyoruz. Sosyal hayatta araçlar bulma ve kullanma yoluyla gelişip oluştuğunu görmekteyiz. Makine'nin sosyal hayatta derin etkiler yarattığı, yani fikirler ve duygulanmalara yol açtığı şüphesiz. Zeka cansız maddeyi araç olarak kullandığı halde, iç güdü organlaşmış maddeyi araç olarak kullanmakta ve yapmaktadır. İç güdü doğuştan bir mekanizmayı kullanma özelliği taşıyan bir yetidir.

İç güdü ve zekâ faaliyetlerinin birbirine göre eksik ve iyi yanları vardır. İç güdü üdevini eksiksiz ve kusursuz yapar. Buna karşılık yapısında hiç bir değişme göstermez. Çünkü yapının değişmesi türü de değiştirir. Zekâ ve araçlarına büyük bir çabanın sonunda yaratmıştır. Üstelik bu araçlar kusurlu olup kullanılması da emek ister. Ne varki araçlar cansız şeylerden yapıldığı için, canlı varlığın yeni gereksinmelerini gidererek onu sensus güçlü kılar. Böylece zekâ giderdiği her gereksinmeden yeni bir gereksinme yaratmakta, uğraşlarını sensus genişletmekte öngürlüğe götürmektedir. İç güdü ise doğrudan olan gereksinmelere daha kolay cevap vermekte fakat sınırlı ve otomatik olarak işlemektedir.

Bergson'a göre hayatın gücü, sınırlı olduğu için bir çok evrim yolları kapanmış, başlangıçta iç içe çalışan zekâ ve güdü aynı organizmanın üzerinde ilerleyemiyerek ayrılmışlardır. Hayat ilkö halde iban maddenin egemenliği altında olan iç güdü ve zekâyı maddeye etkin olmak için geliştirip kullanmıştır. Bu yüzden her ikisi de birbirlerine gereksinme duyar. Fakat zekânın içgüdüye gereksinmesi daha çoktur. Çünkü ham maddeye şekil vermek hayvanda yüksek bir organikleştirmeyi gerektirir, buysa iç güdü ile olmaktadır.

Zekâ daha çok bilinçe iç güdü ise bilingsizliğe dönüşür. Yalnız bu fark bir öz farkı olmaktan çok bir derece farkıdır. Bunlar arasındaki asıl farkı bulmak için bugulama alanlarına göz üstünde bulundurmak gerekir: At sinekleri, yumurtalarının ancak

zeka nidesinde yetiştiklerini biliyorlarmış gibi yumurtalarına
gözet bakacak ya da omuzlarına bırakıyorlar. Eşek arılara üzerlerine
kaldıkları hayvanların sinir merkezlerini daha önce bilmiyorlar-
mış gibi, iğnelerini bu merkezlere sokuyorlar. Bu örnekler bize iç
dünyanın bilgisinin içrek (implicit) bir bilgi olduğunu gösterir.
Bu bilgi bilinçte derinleşmeyip tam ve ikabetli hareketler şeklin-
de belirtilmiştir. Zekânın da bazı şeyleri öğrenmeden bildiğini
görülüyor. Yalnız bu bilgi önce farklıdır. Zekânın bildiği "ilgi"-
lerin bilgisidir. Yani zekânın belirli bir bilgisi yoktur, o yalnız
bir şeyi diğer bir şeye oranlar, öncüller bilindiği takdirde sonuç-
lar çıkarır ve bilinen şeylerden bilinmeyen şeylere gider. Başka
bir deyişle zekânın bilgisi formeldir, iç güdünün bilgisi maddidir.
Değanın zekâya kullanacağı aletleri vermemesinin nedeni, içinde
bulunduğu şartlara göre duruma en elverişli aracı yapabilme imkânı
birakmasındandır. Bundan zekânın fonksiyonu içinde kullanılan durum-
dan yararlanmanın çaresini aramak, pratik şartlara uymaktır. Eğer
iç güdünün bilgisi, dar bir alan içinde kalmayıp, sınırsız olsaydı,
zekâya bütün olacaktı. Oysaki zekânın bilgisi konusunu sınırlanmış-
tır, çünkü o içeriksiz bir formdur.

Zekânın bu formu bağımsız ve hiç bir şeye indirgenemez,
açıklanamaz bir form değildir. Zekâ eylem ve hareket sorumlulukla-
rına bağlıdır. "Bana fikir ve hareket veriniz, size zekânın formunu
söyleyeyim."(1)

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 185.

İç güdü daima içinde bulunduğu duruma ilişkin olup, kenu-
sa da sınırlıdır, bu yüzden spkülasyon yapamaz. zekâ ise spkülasyon
yapar. Fakat formel karakteri yüzünden bunda güçlük çeker. Zekânın
doğal şekliyle, başlıca uğraşı alanı organik olmayan katı şeylerdir,
maddedir. Zekânın daima hareketsizlikte kalmıştır. Çünkü teorik bir
yeti değildir. Hareket realitenin kendisi, hareketsizlik ise rölâ-
tifdir. Zekâ realiteyi tasarlamak istediği zaman bile, onu hare-
ketsizliğe dönüştürür.

Bir şey yaratmak, o şeyin şeklini maddeden soyutlamak
dır. Yapay şeyler yaratmak eğiliminde olan zekâ maddenin gerçek
şeklini hesaba katmaz. Zekânın için madde sensus parçalanabilir ve
homojen bir usandır. Böyle bir usam ancak düşünülebilir. Zekânın
görünür usamın dışında, böyle bir usam tasarlamasının nedeni yapay
şeyler yaratmak isteğindedir

Eğer dil elmasaydı zekâ konusunu dışına çıkamayacaktı.
Her dışa dönük olacak, kendi üstüne katlanmayacaktı başka bir deyiş-
le zekâ, kendi üzerine katlandığı günden beri pratikle ilgisi olma-
yan şeyler hakkında da fikir edinmeğe kalkışmıştır. Hayat ve düşün-
ce alanına girmek istemiştir. Zekâyı kendi doğal sınırlarının dışı-
na çıkarsın dil, eşyayı göstermek için yapılmıştır; bu yüzden keli-
meler yer değiştirebilir ve özgürdür. Dil bir şeyden başka bir şeye
geçen hareketli kelimelerden yapılmıştır. Bunun için algılanan
şeylerin birbirinden diğerine geçmekle kalmaz, bunların anlamlarına

İmajlarına ve fikirlerine de geçer: zekâya bütün bixiş bir iç dünya gösterir. Fakat zekâ kelimeyi karşılığı olduğu eşyaya döndürür. Zekânın kavzamları birbirinden ayrı, donmuş, eşya örneğine uygundur. Kavramlar eşyaların algı ve imajları değil, sembolleştirmedir. Bundan zekâ hayat ve düşüncenin kendisini değil ancak yapma bir taklidini elde edebilir.

Zekânın mekanik olarak hareket etmesine karşılık, iç güdü organik olarak hareket eder. Çünkü iç güdüler, hayatın maddeyi organikleştirme çabasının bir devamıdır. Zekâ maddeye, iç güdü hayatı döndürür. İç güdü sınırlanmış olanın dışına çıkarsa, kendi üzerine katlanarak düşünebilseydi, zekânın maddeye işlemesi gibi o da hayata işlerdi. Bunun içindir ki biz iç güdüyle zekânın deneyleriyle ve zekânın aralığından bakarak ne açıklayabiliriz, ne de anlayabiliriz. Gerçekten de zekâ yöntemiyle içgüdüyle açıklama denemeleri gelişmelerden kurtulamamış, eksik kalmıştır.

Bergson'a göre iç güdünün metafizik ve somut bir açıklamasını zekâ yönünde değil, empati yönünde aramalıdır. Çünkü zekâ gücü gereği hayatın içine girmek, onu anlamak yeteneğinden yoksundur. İç güdü empatidir. Avının sinir merkezine iğnesini sokarak, onu kötürüm haline getiren böcek bu bilgiye içten ve yaşanmış bir sesizlikle erişmektedir. Fakat bu empati (iç güdü)konusunu darlıktan kurtaramamış, kendi üzerine kaplanıp düşünememiştir. Fakat sezgidir ki bizi hayatın içine sokabilecek ve sınırsızca genişletebilecek bir iç güdü olabilecektir.

Senzisel bir çabanın varlığı, estetik algılama alanında kendisini duyurmaktadır. Çünkü sanat erleri hayatın olgularını birbirine bağlayan ve bunların arasından geçen hayat atılımına bir sevgi sempatiyle doğrudan doğruya girmektedirler. Onlar zekânın araya soktuğu kalan perdeyi kaldırarak, hayat atılımına yakalamak istiyor. Böyle olmakla birlikte Bergsonestetik algının yalnız kişisel olgulara eriştiğini söylüyor. Nasıki fizik bütün madde dünyasına kendisine konu yaparak, kişisel olguları aşip genel kanunlara erişiyorsa, sezgide bütün hayata kusaklayıp, kişisel olguların üstüne yükselmelidir. Ancak sezgisel yolla elde edilecek bilgi, bilimin elde ettiği bilginlerin yetkinliğe erişmeyecek Bergson'a göre "tasarladığımız iç güdü genişleyip saf bir sevgi haline gelirse de, zekânın aydınlık nüve (noyau)si onun etrafında yine kalacak iç güdü bunun etrafında ancak belirsiz bir bulutçuk (nebulosite) teşkil edecektir. Fakat hayat hakkında asil bilgi denebilecek bir bilginin zekâda bulunması dolayısıyla sevgi, zekânın bu husustaki eksikliklerini ve bunları tamamlayacak vasıtaları olsun yakalatabilecektir."(1)

Bundan bilgi teorisi ile hayatın teorisinin birlikte çalışması gerçeği ortaya çıkar. Sevgi ilkin zekânın mekanizmasını kullanarak hayatın zekâ açısından görülmeyeceğini, herhangi bir zihin kadrosuna indirgenemeyeceğini belgeler, sonra da sempati yolunda bizi

---

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 132.

hayatın içine sokar, bizi hayatın sürekli ve sonsuz yaratmasına
götürür. Böylelikle sezgi zekâyı aşar, fakat bu başarısına zekâyı
bağlıdır. "Zekâ olmasa sezgi, iç güdü şeklinde ve kendisini pratik
olarak ilgilendiren şeye bağlı ve hareketler halinde haricilemiş
bir hale sokacaktır." (1)

Böylece zekâ ve sezgi birbirinden yararlanarak ve birbi-
rini tamamlayarak bize gerçek evrimin ne olduğu üstüne sağlam bil-
giler verecektir. "Zekâ hakikaten maddeye, sezgi de hayata tahsis
edilmişse konularının özü alınmak için bir yandan birbirlerinden
faydalanmaları gerekecek ve bunun sonucu metafizik bilgi teorisine
bağlı kalacaktır. Fakat bir yandan da bilinç hakikaten zekâ ve
sezgiye bölünmüşse bu hal onun hem maddeye uygulanması hem de haya-
tın akışına takip etmek zorunluluğundan ileri gelmiş olacaktır.
Bilincin böylece çifteleşmesi realitenin iki şekilde olmasından
gelecek, bilgi teorisi de yine metafiziğe asılı kalmak zorunda
olacaktır." (2)

Somuç olarak Bergson'a göre sezgi felsefenin bir metodu-
dur. Sezgiyi kendisine ilke edinen bir felsefe, örtük sistemle
kurmayacaktır. Çünkü sistemler zekâ işidirler, bunun içindir ki
tatmin edici, doyurucu diye kabul edilen açıklama, sistemin kendi
konusu ile bağdaşan açıklamadır. Bunlar arasında hiç bir boşluk

1) Yaratıcı tekâmül, sayfa 233.

2) Yaratıcı tekâmül, sayfa 105.

olmayıp başka bir açıklamaya imkân bırakmazlar. Bilimin açıklaması da böyledir. Mutlak bir apaçıklığı gerekli kalar. Bundan dolayı felsefe sistemleri ya toptan kabul veya toptan yatasınacak gibidir. Sezgiye dayanan felsefe tek bir adamın işi olmayacak, bu yolda çaba harcayan bir çok insanla ortak bir başarısı olacaktır. Böylece felsefe her yeni mesele için yeni bir çabayı gerekli kılacaktır. Hiç bir çözüm başka bir çözümden geometrik yoluyla çıkarılmayacaktır. Bu ikiyönlütem arasındaki farkı daha açık olarak belirleyebilmek için Bergson'un vermiş olduğu bir örneği buraya alarak konumuza bağlayalım: Ruh bedende sonra yaşar mı? Eski felsefenin yapacağı şey hemen ruhun bir tanımını yapmak olacaktır. Örneğin ruhun tek ve basit olduğu söylenecek, bundan onun bezulup dağılamayacağını sonucu çıkarılacaktır; öyleyse ruh ölümsüzdür. Burada tanım kabul edilince sonuç zorunlu olarak çıkmaktadır. Fakat böyle bir üçgen tanımını gibi bir tanıma baş vurmadan, olgulara göz atalım; derece bize beynin bilincin bir aleti olduğunu, yahut beynin bilinç hayatının küçük bir kısmına karşılık olduğunu gösterirse, bundan beyin öldükten sonra da bilincin yaşamaya devam edeceği sonucu çıkar. Birinci tez kasındır, fakat boşluktadır. İkinci tez tamamlanmış değildir ama gerçeğe sağlam kökler salmaktadır.

KAPALI TOPLUM AÇIK TOPLUM ve ÖZGÜRLÜK

Bu bölümde Bergson'un özgürlüğü toplumsal hayata nasıl uyguladığına belirtmeğe çalışacağız.

Bergson toplumu, açık toplum ve kapalı toplum olmak üzere ikiye ayırıyor. Bergson'a göre toplum hayatı doğasaldır. "Tabiat güttüğü olgunlaşma yolu boyunca insan cinsini yarattığı zaman karınca ve arı toplularına istediği gibi, onun da (içtimel) olmasını istemiştir. (1) Kapalı toplumun kurucu unsurları, baskıdan doğan bir yükümlük ile statik dindir. Kapalı toplumda yükümlülük alışkanlıklar toplama olarak görünmekte, bu alışkanlığın varlığına duyurmasına da görev denmektedir. Bu toplumda alışkanlıklar doğa kanunlarına benzemektedir. Kişi onlara sorumlu olarak uyar ve bağlanır. Doğa kanunu fikri toplumsal kanundan geldiği gibi, toplumsal kanun fikri de doğa kanundan gelmektedir. Kanun buyruktan sorlayana buyruk da kanundan sorumluluğu almıştır. Bunun içindir ki toplum düzeninden çıkmak doğaya aykırıdır. Bizim toplum kurallarına uymamız ise doğaldır.

Yüküm(mükellefiyet) lülük bizi yalnız dıştan bağlamaz, içten de bağlar. Toplum bizim içimizdendir. Kişisel benliğimizin yanında bir de toplumsal benliğimiz vardır. Biz topluma bağlı olduğumuz gibi, kendi kendimize karşı da bağlıyız. Bunun içindir ki

---

1) Ahlak ile dinin iki kaynağı, sayfa 65.

her türlü toplumsal hayattan ayrılmış bir insan olamaz. Kişisel benlikle, toplumsal benlik, sanıldığı gibi çatışma halinde değildir. "Teorik olarak başka insanlara karşı yükümlü olsak bile, gerçekte kendi kendimize karşı yükümlülük duymaktayız, çünkü toplumsal dayanışma, toplumsal bir benlik, her birimizde, kişisel benliğe eklendiği anda mevcuttur.... Bu toplumsal benliğin bizde mevcut oluşu, insanlara göre as çok fark edilir. Fakat hiç birimiz ondan mutlak olarak ayrılamaz, ayrılmak da istemez, çünkü kuvvetinin büyük kısmının ondan geldiğini pek iyi hisseder, enerjisini devamlı gerginliği, ona hep toplumsal hayatın durmadan yenilenen zaruretlerinden geliyor. Fakat ayrılmak istese elinden gelmez, çünkü belleğiyle hayal gücü toplumu, kendilerine koyduğu ile yüzerler, çünkü toplumun ruhu konuştuğu dilin içinde mevcuttur, hattâ düşünmekten başka bir şey yapmazsa bile yine kendi kendisiyle konuşur". (1)

Viedan azabı ya da ahlak kaygısının nedeni de Bergson'a göre toplumsal benlik ile kişisel benlik arasındaki ilgilerin bozulmasıdır. Kişinin topluma bağlılığının açık olarak görülmesi için onun toplumdan kopması yeterlidir. Ancak o zaman içindeki toplumsal benin varlığını ve önemini yakından duyabilir.

Kapalı toplumda din masal uydurma fonksiyonundan çıkar. Din kişisel olmayıp toplumsaldır. Doğustan var olan masal uydurma fonksiyonunun ilk görevi toplumu sağlamlaştırmaktır. Hayvan gelişt-

---

1) Ahlak ile dinin iki kaynağı, sayfa 13.

mesinin iki ana çizgisinin birinin ucunda böcek toplumlari öbüründe ucunda insan toplumlari vardir. Olgunlaşan hareketinin iki ucunda toplumlara rast gelmemizin nedeni Bergson'a göre hayatın aralarında iş bölümü yapan unsurların koordinasyon ve hiyerarşisinden ibaret olmasındandır, toplumsal olan hayati olanın temelidir. "Eğer birer toplum olan biregüç organizmalarında bölüm bütün için kendini fedaya hazır olmak zorunda ise, eğer olgunlaşmanın iki büyük çizgisinin birinin ucunda arılarla karancaların kurduğu cemiyetlerde de bu böyle ise, bu sonuç da tabiatın organizatör çalışmasının devamından başka birşey olmayan iş güdü ile elde ediliyorsa bunun sebebi tabiatın bireyden çek cemiyette uğraşmasındandır. İnsanda artık bu böyle değildir, çünkü hayat alanında yeni nevelerin yaratılmasıyla ortaya çıkan icat emeği, yalnız insanlıkta bireyler elinde devam etmek imkânını bulmuştur, çünkü bireylere sekâ ile birlikte teşebbüs gücü, bağımsızlık, özgürlük vermiştir. Eğer şimdi sekâ bazı noktalarda toplum birliğiyle bağlarını koparmak tehdidini savunuyorsa, toplum da yaşamak ve devam etmek zorunda ise o halde bu noktalarda, sekânın önüne bir karşı kuvvet koymak zorundadır. Bu karşı kuvvet iş gücünün kendisi olmayınca (çünkü onun yerini sekâ almıştır) bir iş güdü virtualitesi olabilir, yahutta isterseniz sekânın çevresinde kalan iş güdü artığı ayna sonucu doğurabilir; doğrudan doğruya tesir edemediğine göre tasavvurlar üzerine çalışan sekâ ile hayali bir takım tasavvurlar yaratacak,

bunlar da gerçekte olduğu tasavvurlarına kafa tutacak, böylece de zekâ kendi araçlarıyla kendi çalışmasına karşı koyacaktır. (1)

İşte bu karşı kuvvet masal uydurma fonksiyonu ve ondan çıkan statik dindir. Böylece statik din, kişiyi doğanın koyduğu toplum düzenine karşı çıkaran kişiyi egoizme sürükleyen akla karşı doğanın yarattığı savunucu bir tepkidir.

Sonuç olarak toplum hayatın bir görüntüsüdür, ve doğanın elinden ilk çıktığı şekliyle kapalıdır. Hayvan gelişmesinin birinin ucunda böcek toplulukları öbürünün ucunda insan toplulukları vardır. Bunlar birbirlerine benzer böcek toplulukları iç güdüleri ile yaşarlar, bundan dolayı değişmez sabit bir şekilleri vardır.

İnsan topluluklarına ise sekâya bağlıdır. Birincilerdeki iç güdünün yerini ikinciler de âdet ve alışkanlık alır. Birincilerde kurallar doğa tarafından verilmiştir, zorunlu olarak uyulur. İkinci de kurallar toplulardan topluma değişebilir, fakat kural edinmek zorunludur. Yani iç güdüsel toplularda özgürlük olmayıp hem kural hem de kuralın özü zorunludur. İnsan toplulunda kuralın kendisi zorunlu olmakla birlikte toplum istediği kurala seçmekte özgürdür.

Bergson'a göre kapalı toplum her zaman savaş durumu olmaya hazır kendi dışındaki insanlara karşı ilgisiz bir toplumdur. Kendi içine dönük ve kapalıdır.

Böyle kapalı bir toplulardan ilkece bütün insanlığa açık bir toplula geçmek nasıl mümkündür? Toplumsal yükümlülüğün temelinde

---

1) Ahlak ile dinin iki kaynağı, sayfa 149-150.

gözülen toplumsal iç güdü değişmez olduğuna göre her zaman kapalı bir toplumu amaç edinecektir, "ne kadar büyük olursa olsun milletle insanlık arasında sonlu ile sonsuz kapalı ile açık arasında bulunan bütün aralık vardır". (1)

Bundan dolayı insanlık sevgisine aile ve yurt sevgisinden geçerek erişemeyiz. Bunların arasında bir derece farkı olmayıp bir öze farkı vardır. Kapalı toplumda iki şaktan birini seçmek serun da olan zekâ faaliyetinin altında tabiat tarafından verilmiş bir iç güdü faaliyeti vardır, burada kişisel olanla toplumsal olan birbirine karışmış birbirini tamamlamıştır. Burada kişisel ruhla toplumsal ruh bir daire içinde dönmekte olup kapalıdır. Şu halde kapalıdan açığa sürekli bir ilerleyişle geçmek imkânsız olduğuna göre geçme ancak bir sıçrama, atlama ile mümkün olacaktır. Bu bir yaratıcı aşk veya heyecanla olur.

Bergson'a göre yaratıcı heyecan, sıradan heyecan diyebileceklerimizden farklıdır. Bergson heyecanları ikiye ayırıyor: Birincisine zihin altı, ikincisine zihin üstü diyor. Bu iki türü heyecan arasında ortak olan nokta bunların duygudan ayrı teessür halleri olmaları, dış bir uyarıcıya indirgenememeleridir. Ayrıldıkları noktada ise şudur: birinci heyecan bir fikirden veya bir hayalin tasavvurundan sonra gelir. Yaratıcı heyecan ise bir fikir veya tasavvurun arkasından gelmeyen saf bir heyecan hali olup birincisinin tam tersine fikir tasavvur ve zihin hallerine gebedir, onların eseri değil

1) Ahlak ile dinin iki kaynağı, sayfa 35.

nedenidir. Bergson'a göre yalnız ikinci cins heyecan fikirler doğurabilir. İlim, sanat, edebiyat ve ahlak alanlarında yaratma her şeyden önce heyecan demektir. "Kısacası tasavvurların olan ve ona eklenen heyecanın yanında tasavvurdan önce gelen onu bilkiuvve içeren bir noktaya kadar sebebi bile olan heyecan da vardır. Şöyle böyle edebi bir esere olan bir dram sınırlarımızı sarsabilir. Birinci çeşit heyecan şiddetli amam bayağı her zaman hayatta hissedilen heyecanlardan toplanmış ve her halde tasavvursuz bir heyecanı tahrik edebilir.

Fakat büyük bir dramatik eserin bizde yaratacağı heyecan tamamıyla başka özdedir, kendi nevinde bir tanedir. Bizim ruhumuza sarsmadan önce şairin ruhundan yalnız ondan fıskırmıştır, çünkü yazar eseri yazarken ona baş vuruyordu. (1)

Böylece Bergson ahlak yaratılışını heyecana indirgemekte, kaynağını heyecandan almaktadır. Ancak Bergson'un amacı bir duygu ahlakı sunmaktır değildir. Çünkü bu heyecan, fikirler ve doktrinler halinde dondurulup ifade edilebilir. Ancak herhangi bir doktrin ya da teoriden bir ahlak çıkarmak imkânsızdır. "Hiç bir teori yükümlülük veya yükümlülüğe benzer bir şey yaratamaz. Teori güzel olabilir amam önemi yoktur. Çünkü daima onu kabul etmiyorum diyebilirim, hatta kabul etsem bile kendimi istediğim gibi idarede sebestim diyebilirim. Fakat orada heyecan havası varsa, o havaya teneffüs ediyorsam

---

1) Ahlak ile dinin iki kaynağı, sayfa 54.

eğerlerime giriyorsa, beni yerimden oynatır ayağa kaldırır. Ben de ona göre hareket ederim. (1) Zekâmın ileri sürülen her kanıtı başka bir kanıtla karşı çakabilir. Hatta zeka ileri sürülen bir görüşü paylaşıya bile bu ancak ileri sürülen görüşü paylaşsa bile bu ancak ileri sürülen görüşü diğerinden üstün tuttuğunu gösterir, başka bir şeyi değil. Bir ahlâkı yaşama onu uygulamak için, irademizi harekete geçirecek heyecana ihtiyaç vardır. Bütün insanlığı kucaklayan bu ahlâkı yaratıcılara daha önce başka bir mesele dolayısıyla belirttiğim gibi hayat atılımında pay alan kişilerdir. Birinci ahlâk insan soyunun varlık şartlarından doğduğu halde ikincisi kişilik sahibi insanların ruhlarından doğuyor. Birinci ahlâk toplumun kendisinden çıktığı genel olduğu halde ikincisi kişiseldir. Birincisi kendisini baskıyla kabul ettirdiği halde ikincisi gönüllü rızasıyla bir çekme bir çığırma ile kabul ettirmektedir. Büyük ahlâkçılar (Peygamberler, mistikler) kendileri örnek olmak suretiyle kişilerde heyecan yaratmakta, ruhları tutuşturmakta onlara derinden değiştirmekte, kendilerine bağlamaktadır. Bu aşk yaratmaları ile toplumun içinde bulunduğu çember kırılmakta fakat bu yaratmaların her birinden sonra yeniden kapanmaktadır. Fakat çember bir defa kırılmıştır, ve o toplum ilkece bütün insanlığa açıktır. Bergson'a göre yeni ahlâk ruhu kapalı toplumdaki yükümlülüğü olarak belirli

---

1) Ahlâk ile dinin iki kaynağı, sayfa 55.

kalıplarda döner. Dinamik dinde aynı şekilde masal uydurma fonksiyonunun verdiği hayal ve fonksiyonlarla yayılır. Böylece açık ve kapalı hem birbirlerine karşıt hem de birbirlerini tamamlayan iki unsurdur. Fakat ikisinin arasında bir derece farkı değil bir tür fark vardır. Çünkü ikinci tip topluma yaratan ahlak yaratmalarıdır. Ahlak yaratma ve yenilikleri önceden ne bilinebilir ne de belirtilebilir. Özgür yaratıcılık yalnız ikinci tip ahlakta söz konusudur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1 - MACİT GÖKBERK, Felsefe Tarihi : Edebiyat Fakültesi Yayınları 1961.
- 2 - H.BERGSON, Yaratıcı Tekâmül:(Çeviren : M.Şekip TUNÇ) Millî Eğitim Yayınları 1947.
- 3 - H.BERGSON, Şuurun doğrudan doğruya verileri : (Çeviren : M.Şekip TUNÇ) Millî Eğitim Yayınları, 1945.
- 4 - H.BERGSON, Gülmeye : (Çeviren : M.Şekip TUNÇ) Millî Eğitim Yayınları, 1945.
- 5 - H.BERGSON ve "Manevi Kudret"e dair, birkaç konferans M.Şekip TUNÇ, 1934.
- 6 - H.BERGSON, Zihin Kudreti : (Çeviren : Miraç KATIRCIOĞLU) Millî Eğitim Yayınları, 1959.
- 7 - H.BERGSON, Düşünce ve Devingen: (Çeviren : Miraç KATIRCIOĞLU) Millî Eğitim Yayınları,1959.
- 8 - H.BERGSON, Ahlak ile Dinin iki kaynağı : (Çeviren : Mehmet KARASAN) 1962. Millî Eğitim Yayınları.

**V. ALAEDDİN ÖZDENÖREN'İN GAZETE YAZILARINDAN
BİRKAÇ ÖRNEK**

Taziye

Sair, Yazar, Düşünce adamı,

Alâeddin

ÖZDENÖRENⁱⁿ

vefatını teessürle öğrenmiş bulunuyoruz.
Merhuma Cenab-ı Hakk'tan rahmet,
ailesi ve yakınlarına sabr-ı cemil
niyaz ederiz.

Vakit

Vakit, 29.06.2003

Azalan
rağbet

ÖSYM Başkanı Prof. Altan Günalp, daha önceki yıllarda üniversite girişi için "korkunç bir hücum"un söz konusu olduğunu, bunun bir güvensizlik belirtisi olduğunu söylüyor ve şöyle devam ediyor: "Gençler üniversite mezunu olmazsak hiçbir şey yapamayız, para kazanamayız diye düşünüyorlardı. Bu durum adeta bir paniği yansıtıyordu. Kamuoyunu aydınlatıcı açıklamalarla üniversite öğreniminin niçin ve ne kadar gerekli olduğu konusunda daha sakin kararlara varmak mümkün oldu. Son yıllarda öğrenciler hergangi bir tahsilden sonra başka iş tutanların varlığını görünce üniversite eğitiminin gerekliliği konusunda bir daha düşündüler. Aslında bütün dünyada eğilim budur. Aşırı hücum devri özellikle gelişmiş ülkelerde kapanmıştır. Bizdeki de bu eğilimin yansımasıdır."

Yüksek öğrenim yapmak isteyen gençlerin sayısında son dört yıldır gözlenen düşüşü böyle açıklıyor Günalp. Bu açıklamanın bazı doğruları içerdiği muhakkak. Üniversite öğreniminin iş ve geçim kapısı açmada yetersiz ve geciktirici olduğunu görmüştür gençler. Hayatta daha emin ve daha kestirme yolların bulunduğunun farkına varmışlardır. Toplum içinde sayısız hazırlop kazanç yollarının bulunduğunu görmüşlerdir. Bencilliğin, hak yiyiciliğin, dolandırıcılığın, kazanç ve keyif sarhoşluğunun sel başkanı gibi insan ve millet köklerini yıkmak için ku durduğu bir zamanda, üniversite öğrenimi yapmak ve üstelik bunca zahmetin boşuna olduğunu görmek elbette gençleri soğutacaktı. Nitekim soğutmuştur üniversite öğreniminden. Gençliğe bir tek hedef gösteriliyordu: Diploma. Bunu ele geçirenceye kadar o, istildâinden mahrum, sosyal bir rol sahibi olmaktan mahrum bir tufeyli idi. Eline son diplomayı geçirdiği gün sekiz on yıllık otomat hayat onda bütün hamle ve teşebbüs kabiliyetini kırıyor, bir memur iradesi içinde düz ve yeknasak bir hayatın içine giriyordu. Bu anlaşıldı.

İşin bir de başka cephesi var: Üniversite ile toplumun arası açık. Yani üniversite, toplum içindeki prestijini yitirmiştir. Sürekli bir prestij kaybına uğramıştır. Her toplumda eğitim imkânları, o toplumun önemli saydığı davranış, eylem ve alışkanlıklar ile sınırlıdır. Oysa ülkenin hiçbir mesefesinde ona ait kültür şartlarından, tarih, siyâset, hukuk, iktisat bilgilerinin cep kitabı sayesinde kanavâlarından bir paycık bulamazsınız. Böyle olunca genç adamın hafızasına istif edilmiş bilgiler, unutulmaktan başka şansları olmayan ölü bilgiler olmaktan öteye gitmiyor. Firavun'un emrindeki kölelerden onbini bataklıkların kurutulmasında beş yıl çalışmışlarsa eğer, bu Firavun'un, buyruklarını yerine getirmeye yetecek sayıda kimsenin kişisel bağlılığını yönetebilmiş olduğunu gösterir. Ama Firavun, çürümekte ve etkinliğini yitirmektedir. Üniversite, batının ülkedeki Firavun'u enkaz haline getiriyor. Aşlamaya çalıştığı bozukluğun altında kalmış bulunuyor. Gençler bir zavallılar ordusuna katılmakta olduklarının farkına varıyor.

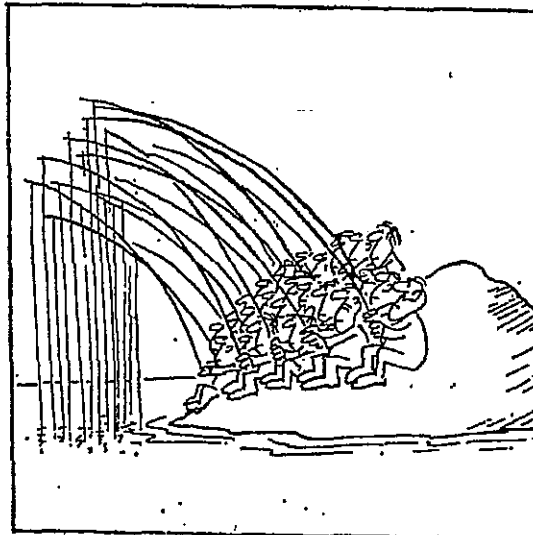
B ATININ iyi yanını alalım, kötü yanını onlara bırakalım, onun iyi yanlarını kendi iyi yanlarımızla birleştirerek yeni bir bileşime, yeni bir senteze ulaşalım. Bu düşünce ülkemizde gerçekten yaygındır. Çünkü böyle bir düşüncenin yayılmasında, batı propoganda odaklarının da önemli bir rolü olmuştur. Tarihin örgüsüne bir yapıcı, bir inşacı olarak katılan müslümanları bir malzeme olarak kullanmak isteyen batının içimize saldırdığı bir akımdır bu. Müslümanları başka ellerin yağurduğu bir ham madde yapmak, onu salt bir konu yapmak, amaç buydu. Düşünürler kendi çağlarının haykırımlarını aksettiren "sesli yankılar"dır. Bunlar toplumsal güçlerin bir çeşit aletleri, organlarıdır. Kürdükleri doktrinler, inşa ettikleri sistemler kafalarının içinden kendiliklerinden doğup da fıskırmaz; bu sistemlerin unsurları toplumdan gelir, onlar da onun ihtiyaçlarına tercüman olur.

Şimdi biraz daha açık konuşmaya çalışalım: Batıcılığa evet dedikten sonra, komünizme hayır diyemezsiniz. Çünkü komünizm, durup dururken, kendiliğinden ortaya çıkmış değil. Batıda sağcılık ve solculuk, en uç soldan başlayarak en uç sağa kadar nüanslarla giden politik ve ekonomik görüşler topluluğudur. Bu görüşler ruhi, içimsel ve tarihi durumların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Siz batıcılığa evet demelde, bu görüşlere kapınızı açmak zorunda olduğunuzu da peşinen kabul etmek zorundasınız. Batının değerlerini, bu değerlerin oluşturduğu kurumları kabul ettikten sonra, Türkiye'de sınıf meselesi yoktur diyemezsiniz. İstedığınız kadar sınıf meselesini halletmek için hayalinizde sınıfları ortadan kaldırın, "sınıfsız millet olduğumuz" garibesini tekrarlayıp durun, bununla meseleyi halletmiş olamazsınız, sadece meseleden kaçmış olursunuz. Meseleyi toptan inkâr kolaycılığın seçmekde, mesele halledilmiş olmaz.

Siz dünya görüşünde, sosyal yapıda, eğitimde batıcılığı benimseyeceksiniz, bunun insan tabakalarının derinliklerine sokmak için çaba harcayacaksınız, sonra da bunun sonuçlarına razı olmayacaksınız. Bu mümkün olur mu?..

Ekonomiyi toplum varlığının temel sebebi olarak kabul ettikten ve bu ön kabulü gerektirdiği kurumları benimsedikten sonra Adam Smith'e evet, Marx'a hayır diyemezsiniz. Batı uygarlığı dünyanın materyalist izah ve anlayışının bir ürünüdür. Batının fikir ve değerlerini almak demek, batı insanının hayat tarzını ve davranış kalıplarını da almak demektir. Şahsiyetini batıya teslim ettikten sonra, onun tohumlarını inkâr mümkün değildir. Anarşi, nihilizm ve buhran onun tohumlarıdır. Boykot, grev, başkaldırı, direniş onun ürünleri. Bu buhranlar batı uygarlığının varlık yapısından kaynaklanıyor. Ama batıda ne de olsa, daha doğrusu onun çokku yapısının bir sonucu olarak direnişleri dengeleyecek bir müsbet akış, bir düzen tasarrufu düşüncesi de gelişmiş. Bizde o da yok.

Marksistlerle, batıların kavgası aynı medeniyetin bir iç kavgasıdır. Medeniyetin temel ideasında öbür batılarınla marksistler birbirlerinden ayrılmazlar; batı uygarlığını benimsemek demek, bu iç kavgayı da benimsemek demektir.

Yücel

Çakmaklı

GÜNDEN
GÜNE

BİLAL DAVUT

Yücel Çakmaklı, yirmi yıldır sinema dünyasının çilesini omuzlarında taşıyan bir kişi. Tek başına, yılmadan usanmadan belli bir çizgide diretti. Sinemada bir ekol kurmayı başardı. Sağcı bir ekol. Bu kolay değil. Köklü ve sağlıklı bir geleneğe dayanmayan ülkelerde, yaşı ve mesleği ne olursa olsun, toplumun bütünü değişik ölçülerde ve boyutlarda giderek artan bir kişilik yozlaşması ile karşı karşıya kalıyor. Böyle bir ortamda Çakmaklı kendi çabası ile kendisine yol açabilmiş bir kişi. Onun asıl önemli yönü bu. Onu eleştirebiliriz, kendi bencilliklerimizi besleyebiliriz böylece. Ama bu kolay bir yol olur: bununla onu eleştirmeyelim demiyorum elbette. Ama her şeyden önce bir hakkı teslim etmemiz gerekir diyorum. O hep üstün şeyleri, adalet ve merhamet ölçülerini, sevgi ve inancı savundu. İnandırıcı olmaya çabaladı. Üstelik çürütücü, etkenliğini yokedici bir ortamda ve tek başına. Bu az birşey değildir. Evrensel sevgi ve kardeşliğe dayanan bütüncü bir dünya görüşünün ışığında baktı olaylara. Bunu ne dereceye kadar başarabildi. Bu ayrı bir konu. Kendi istediği hayat tarzı ile, batı hayat tarzının ve düşüncenin birbiriyle alakalılığına karıştırılmış olduğu bir toplumda, sanatçının işi çok güçleşiyor. Çünkü sanatta en önemli öğe inandırıcı olabilmektir. sinemanın kitleleri etkisi altına almanın vazgeçilmez bir aracı haline getirildiği bir zamanda, Çakmaklı, bir kültür değişmesinin ve çatışmasının yaralamış olduğu insanı vermenin ve üstelik inandırıcı olmanın savaşını sürdürdü.

Geçenlerde O'nun "Memleketim" filmi vardı televizyon. Film için çeşitli eleştiriler yapılabilir. Bizim konumuz bu değildir. Bizi, Yücel Çakmaklı'nın sinema olayına bakış perspektifi ilgilendiriyor. Türkiye'de yeni olan, Yücel Çakmaklı ile birlikte doğan, mücadelesi yalnız onun önderliğinde verilen veya verilmek istenen, kendi tarihi ve kültür perspektifimizden sinema olayına ve onun konularına bakabilmektir. Bir de şu var; Çakmaklı'nın ustası yok. Yani o bir geleneğin içinde yer almış değil. Eğer o bir geleneğin içinden gelmiş olsaydı, bu geleneği sürekli değer, kurcalar, ayrıştırır, irdeler; yeni bileşimlere varabilirdi. Ama bu imkandan mahrumdur Çakmaklı ve kendisini yine kendisi kurmak zorunda kalmıştır. Bu kırma işinde zamanın ve yoğunlaşımın gerekli olduğunu söylemeye gerek yok.

Acı geçen filmde Çakmaklı ister istemez Türkiye'deki kapitalist düzenin piyasasıyla bütünleşmek zorunda kalmış. Yani yerli burjuva romantizmini körüklemiş. Ne var ki, yine de dikkatleri belli noktalarda tutmayı bir tutarsızlığı ve yanlışlığı anlamlandırmayı başarabiliyor. Batıcı değerlere dayalı davranış kalıpları edinmiş bir genç kızın, yabancı bir ülkede birden ezanın çağrısına kulak yererek, onu algılayarak ve yorumlayarak kendi benliğine dönmesi, yıllardır içinde beslendiği zihinsel eğitimin boşunluğunun böylece ortaya çıkarılmış olması güzeldi ve inandırıcıydı.

Çakmaklı, Bir Adam Yaratmak, Denizin Kanı, Dördüncü Murat Ve Hacı Arif Bey gibi yapımlarla sanatında yeni bir aşama yaptığını gösterdi. Ve dikkatleri yeniden tizerinde topladı. Çakmaklı'nın TRT'de yeni dizi çalışmalarını içerisinde bulunduğunu işitiyoruz. Yeni çalışmalarında daha özgün ve doğurgan olacağını sanıyor ve ümitle bekliyoruz.

Politikamızın Dayanakları

Kı gündür kültürle politika arasındaki ilişki üzerinde duruyoruz. Bir ülkenin politikasına yön veren dinamikler, aynı kaliteden kaynaklanması gerektiği- ni gösteriyor. Türkiye'de yor kaplar; nebat bulunduğu yerde kök azalar; hayvan kendisi için tesbit edilmiş olan mahit içinde mevcudiyetini devam ettirir. Eğer bir kurbağadan haykış değil de yine kurbağa doğduğu tesbit edilirse, burada yapılacak ve şikâyet edilecek ne var? Bir ağaç bina edilmez, o eldir, bakılır ve meyvelerini verecek ağaç yetiştirmeye kadar beklenir. İnsanı da yetiştiren kültürdür. İnsanın içinde bulunduğu durumun kendine has olan yapısı, zaman ve sîze arasındaki münasebet bakımından özel bir karakter kazanır. İnsan kendi kendisiyle münasebet kurarken de, zaman içindeki devamlılığını hisseder. İnsanın şifahi göyle bir karaktere sahiptir; insan kendisinin bir geçmiş olduğunu bilir ve bir geleceği olduğuna inanır. Şimdi, hatırlama ve belleme ile maziye ve istikbali kucaklar; ve böylece diyalektik bir sistem meydana gelir.

İşte bu sebepten ötürü insan bir kültür varlığıdır. Onun politikasını da bu kültür belirler. Çünkü politika olup bitenle olmakta olan tarih arasındaki bağı teşkil eder. Şimdi Türkiye'de İslâm'ın ötedenberi bir Arap kültürü olduğu propogandası yapılmaktadır. Amaç gençliğe İslâm'ı yabancı saydırmaktır. Oysa herşeyden önce tarihi bakımdan İslâm'ı Arap kültürü olarak kabul etmeye imkân yoktur. Bir defa İslâm ilahi kaynaklı bir kültür olarak insanlığın kültürüdür. O Arabistan'da doğmuştur ama, bütün bir Türklük, Acem, Hint, Afrika dünyasının malı olmuştur. İslâm ruhunu benimseyen milletler kendi ırk kaabiliyetleriyle ortak kültür mirasını meydana getirmişlerdir. İslâm'ı paylaşmış olan milletlerin kültüründe ortak bir hazine, manevi ve artistik değerlerin karşılıklı alışverişinden gelmiş, düşüncede, duyguda ve davranışta çok eskiden doğup var olan bir bağlılık bulunmaktadır. İslâm bin yılı aşkın bir süreden beri Anadolu'nun ruhuna sinmiş, onun bütün kurumlarına egemen olmuştur. Onun yerine ikame edilmek istenen Batı kültürü ise yakın bir maziye sahiptir. Ve üstelik bu süre içinde de başarısızlığın her türlü işaretini vermiş bulunmaktadır. Dünyanın en iyi idare edilen milleti, eğer bir iç dağılma haline düşmüşse ölümden kurtulamaz. Batı, önce İslâm'ın etkinliğini ortadan kaldırmak için çaba göstermiş, İslâm'dan koparmak istemiş, bunu da başarmıştır. İslâm yüzelli yıldır bazı alanlarda etkinliğini yitirmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla politikamızın toplum içindeki dayanakları ortadan kaldırılmıştır. Bununla da yetinilmemiş, toplum bir kültür değişimine zorlanmıştır. Nasıl bir ağaç bina edilemezse, kültür de bina edilemez. Kültür bir yağur ruhudur. İslâm Anadolu'da doğumdan ölüme kadar hayatın bütün cephelerinde gerek fertte, gerek toplumda, ruhuyla, kurallarıyla, hikmetiyle egemen olmuş ve onu yağurmuştur.

Tanzimatla bugün arası, dış tesirlere ajanlık eden bir kısım basım, yahudî, mason, İövanten, kozmopolit, alaf-rangalık hiziplerinin eseriçir. Batı önce içimize ırkçılık ve milliyetçilik akımını salmış, bizi bütün öteki ırkların ve milletlerin varlıklarını, hatta onlara has kaliteleri inkâra yöneltmiştir. Öyle ki Adem Peygamber'in bile Türkçe konuştuğu iddia edilmiştir. Bu zihniyet ise bize kazanc sağlamamış, fakat çok şey kaybettirmiştir.

Kültürün çeşitli tanımları yapılmıştır. Bir tanım da biz yapalım: Belirli bir toplumu niteliyen tekniklerin, kurumların, davranışların, yaşama tarzlarının, kolektif tasarımların, inançların, değerlerin tümüne kültür denir. Bu tanıma biraz daha kısaltırsak şöyle diyebiliriz: Kültür kişinin veya toplumun davranışlarında veya belli amaçların tesbitinde kendini ortaya koyan, toplumca özümsemiş değerler sistemidir.

Bu tanımlara dayanarak bir toplumun genel eğilimi, davranışları, olayları algılama ve yorumlaması, dünyaya bakışı ile kültür arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir. Öyledir de.

Aynı kültürel bütüne bağlı olan milletler ise bir uygarlık oluşturmaktadırlar. Nitekim bugün bir batı uygarlığından, bir Latin Amerika uygarlığından, bir Asya uygarlığından, bir İslam uygarlığından v.b. söz edilmektedir.

Şimdi günün birinde ne oluyor?

Şu veya bu sebepten ötürü bir İslam yurdu olan Türkiye'den bazı kişiler batı dünyasıyla ilişki kuruyor ve "dışardan" baktıkları ve dünyadaki yaşama düzeyi-kendi ülkelerindeki yaşama düzeyinden daha yüksek olan bir yaşama düzeyi- karşısında eziklik duyuyor. Bu eziklik duygusu onları başkaldırma ya götürüyor. Böylece kendi ülkelerinin çağı temsil ettiğini düşündükleri batı gibi olmasını sağlamak için, yani çağa yetişmesini sağlamak için, onun moral yargılarını, kurumlarını ülkelere ithal etmeye çalışıyorlar. Böylece ülkelerinin çağdaşlaşacağını ümit ediyorlar.

Ve işte ondan sonra bir çatışmadır sürüp gidiyor. Kavramlar altüst oluyor. Bir uygarlık, bir başka uygarlığın kavramlarıyla yorumlanmaya başlıyor.

Dünyanın sonu, kâinatın mahvolması, ölümden sonraki hayat, ebedi hayata geçiş inancı, hesap günü, cennet, cehennem görüşleriyle insan kaderinin ufkunu sonsuza kadar açmış olan ve buna uygun, yani öbür dünyaya ayarlı bir toplum düzeni getirmiş olan İslam uygarlığının değerlerine bağlı insanların zihinlerinde bir anarşidir başlıyor. İnanç, düşünce, duygu ve davranış bakımından öbür dünyaya ayarlı insanların yaşama tarzları, hayatı bu dünyadan ibaret gören, öz itibarıyla dünyacı bir uygarlığın yaşama tarzına dönüştürülmek isteniyor. Kâinatın, varlığın, insanın geleceğine kapalı, bunları kendisine kaygı bile edinmemiş bir kültürün değerleri ve budağerele uygun davranış kalıpları benimsetilmek isteniyor müstümanlara.

Ve "çağa yetişmek" adı altında bir yarış başlatılıyor. Hatta buna yarış değil, "panik" demek daha doğru olur. Neden çağa yetişmek? Bu çağ kimin çağıdır? Bu çağı temsil edenler kimlerdir? Bunlar düşünülüyor. Bu sorular meskut geçiliyor. Bu soruların meskut geçilmesi bile ortada sağlıklı bir düşünmeden, soğukkanlı bir tavırdan eser olmadığını, bir "panik" ruhunun egemen olduğunu göstermeye yeterli. İşte bu yüzden bu yarış, yalnız peşinen çıkmazda değil, aynı zamanda anlamsızdır da. Yaşadığımız tarihsel anda egemen olan insan anlayışını benimseyenler ve ona uygun davranışlarda

Somut bir örnek

GÜNDEM GÜNE

BİLAL DAVUT

BİR AZ da somut örnekler üzerinde duralım. Bir toplum yaşamak için tutarlı olmak zorundadır. Toplum bireyleri birleştirici, kurumları birleştirici genel tutum ve kurallar bütünüyle ayakta durabilir. Toplumun bir örgütlenişi olmalıdır. Yoksa soyut güzellik, doğruluk, iyilik ideaları tek başına toplumu ayakta tutmaya yeterli değildir. Ne var ki söz konusu kurallar da ruhunu yitirmemiş olmalıdır. Yoksa şekilcilik başlar. Bir toplumun politikası da kaynağını bu özden almalıdır.

İşte bu anlamda politika doğrudan doğruya hayatın kendisidir ve hiçbir şey politikanın dışında değildir. Politika kapsamına giren unsurlar değişik dönemlerde farklı ağırlıklar kazanmışlardır. Son yıllarda özellikle sosyal unsurların politikanın içeriğine ağırlık koyduğu hissedilmektedir. Özellikle kötü ve yıkıcı bir zevke başlangıç demek olan gösterişler ölçsüzce kıymetlendirilmektedir. Bunun için de televizyondan yararlanılmaktadır. Yapılmak istenen şudur: İnsanımızın ruhunda düşmana teslim edilmedik bir köşe bırakmamak. Milletteki varolma iradesinin çözülmesini önlemek. Görülünce herşey içe yöneltilmiş, batı realitesinin unsurları birer imhacı ajan faaliyetiyle evleri içinden çıkartmaya koyulmuştur. Televizyonla yapılmak istenen budur. Ruh ve ahlak mefhumları ortadan kaldırılıyor, arada nisbet ve kıyas rabitaları barıkılmıyor, herşey tahvilleştirilmek, asileştirilmek isteniyor. Şantaj, uçkağıtçılık, rüşvet, deyyusluk, sahtekarlık, pezevenklik..

İşte bu da bir politikadır. Çoğu insan televizyonda gösterilen dizilere bir eğlence gözüyle bakıyor, ya da öyle sanıyor. Oysa kendilerini asla düşündürmeyecek, beyinlerini çalışmaya sevketmeyecek bu eğlenceli (!) şeyleri seyretirken, o eğlenceleri yaşamak yoluna da sapmaktalar ve böylece farkında olmaksızın belli bir politikanın boyunduruğuna altına girmekteler.

İnsanların mahcubiyet duygusu öldürülüyor. Hiçbir diri varlığın olduğu gibi kalmasına, mevcudunu muhafaza etmesi ne fırsat ve imkan verilmiyor. Televizyon ekranları önünde büyüyen çocuklara ilerde ahlaktan dem vurmamak, azgınlık mevsimlerinde kedilere alenen çiftleşmelerinin ayıbını ihtar etmek gibi bir abes olacaktır. Yapılmak istenen nedir? İçe yönelik bu girişimin, dışa yönelik sonuçları olmuştur mu? İnsanların binlerce yılda birikimler sonucu eriştikleri inanç ve duygu billurlaşmaları aslında çok yavaş bir süreçle değişime uğrar. İşte televizyon bu süreci hızlandırıyor, kökten bir değişimi gerçekleştiriyor. Tedbir alınmadığı takdirde, televizyonun sürekli etkileri kemiyet değişimlerini keyfiyet değişimine çevirecek, asıl yıkılış bu uzun süreli tedbirsizlik sonunda vukubulacaktır. Ama bu tedbiri kim alacak?

Allah'ın bir kufu olarak tarihin içinde gizli kudretler en umulmadık zamanlarda yenidoğuşlar getirmese, tarih bunun örnekleriyle dolu olmasa, televizyonla zehirlenmekte olan toplumun sonunun geldiğine inanmak gerekecek.

Sonuç
olarak

GÜNDEN
GÜNE

BİLAL DAVUT

INATLA söyledikleri, bir papagan gibi tekrarlamakta yılmadıkları iddiaları şudur marksistlerin ya da sosyalistlerin: Batı uygarlığı dünya üzerindeki her yerde benzer biçimde gelişmemiştir. Batıda despotluklarını sürdürmek için gerekçe bulan rejimler ve siyasal anlayışlar da vardır. Ama biz batı deyince, orada kilise ile savaştan doğmuş bilimi, despotlukta çarpışan özgürlüğü, sömürücü düzen ve düşüncelere karşı ilerici anlayışları benimsiyoruz. Bizim için emperyalist kültür diye birşey olamaz. Çünkü o zaman tümümüzün İslâmcı görüş altında birleşmemiz ve batıdan gelecek her şeyi kapılarımızı kapamamız gerekirdi.

Yani sosyalistlere göre sorun, "hangi batı?" sorunu-
dur. Çünkü onlara göre iki batı var. Birisi despotluğa, sömürücü düzen ve düşüncelere kapı aralayan, gerekçe bulan batı, öbürü de despotlukta çarpışan, özgürlüğü ve eşitliği savunan batı. Önemli olan batıcı olmak değil, hangi batıyı aradığını bilmektir.

Öte yandan, bir de sağcılar var. Onlara göre de komünistlerin ve yarıkomünistlerin bütün gayretleri, millete tarihini unutturmak, dilini bozmak, dininden sağutmak ve dolayısıyla manevi değerlerini, ahlakını soysuzlaştırmak içindir. Bu yüzden milli varlığımızın köklerini kemiren düşman ideolojilere karşı tek müdafaamız milliyetçiliktir. Milliyetçilik bayrağı altında toplanmaktan başka çare yoktur.

Bizse bu basit saf anlayışlara gülmekle şaşmak arasında bir idrak sılıntısı geçiriyoruz. Bu batının Türkiye'yi içine sokmak isteğidiği bir açmazdır. Emperyalizm başka ülkelere doğru bir saldırı biçiminde oldukça ondan gurur duyan ve onu bir çeşit medeniyet taşıyıcılığı gibi gören batı insanı, Birinci ve İkinci Cihan savaşlarıyla aynı emperyalizm geriye dönüp bizzat Avrupa içinde fonksiyonunu icra etmeye başlayınca, onu bir felaket gibi görmeye başlamıştır. Komünizm burdan doğmuştur. Yani bu kavga aynı medeniyetin bir iç kavgasıdır. Ve temel idealleri ortak olduğu için bugün kucakdaşmış bulunuyorlar. Ve bu yüzden de marksist hareket Türkiye'de batının işine gelmektedir. Çünkü böylece batıyı temelden reddeden duygunun öldürülmesi, en azından dejenerasyon edilmesi mümkün olmaktadır.

Batının kendi içinde başgösteren ihtilal, ideoloji ve politika çarpışmaları, İslam ülkelerine de taşınıyor ve bu ülkelerin insanları aslında kendileriyle ilgisi olmayan bir didişmenin içine itiliyor. Şahsiyet, yani milli cevherin ferde kattığı akıl ve irade kaabiliyeti yokediliyor. Böylece bu iki zihniyet farkında olarak veya olmayarak kendi ülkesinin ve insanının medeniyetine, dinine, sanatına, bütünüyle kültürüne ve sonuç olarak varlığına dış bileme noktasında birleşiyor ve bütünleşiyor. Batı bizi gerçek diye hayale ve yankıya koşturuyor. Bütün ideolojilere karşı isyan değil, belli ideolojilere karşı isyan, bataklığı kurutmanın değil, yeni yeni bataklıklar üretmenin yöntemidir.

"Hangi batı?" sorusu zihinlerde "Neden batı?" sorusuna dönüştüğü takdirde, gerçek uyanış ve kurtuluş başlamış olacaktır. Batının bütün amacı da zihinlerde bu sorunun oluşmasını önlemektir.

DÜNKÜ yazımda bir türlü hayalden hakikate geçemediğimizin kanıtlarını teşkil eden bazı örnekler sergilemiştim. Gerçekten en büyük meselelerimiz bile politika lafazanlığından kurtulamıyoruz. Çünkü meselelerle uğraşmıyoruz, sürekli mesele icat ediyoruz. Bu bir. Ülkeyi kin ve ihtiras cephelerine bölmek isteyen, bu gayesinden sapmayan batının tayin etmiş olduğu rotanın dışına çıkmıyoruz. Bu da iki. Meseleleri fildir ve realite plânından çıkarıp ihtiras, benlik ve inidi tercih plânına nakdettiğimiz için, kara haberci bir fırtına ufukta bulutları kime kime yağarak üstümüze yaldıyor. Ankara'yı örnek vermiştim. Tabiat sanki bu kentten intikamını alıyor, bu kentin üzerinde beliren büyük tehlike, yapılan ve yapılmakta ısrar edilen bir yanlış cezalandırıyor. Ve bir de sanki İstanbul, kendisine gösterilen nankörlüğün cezasını çektiriyor. Çünkü İstanbul bizim için bir nimettir. Nimete yapılan nankörlük kısa zamanda çarpar insanı. Ankara'yı düşündükçe aklıma şu dizeler geliyor; Bu kentlerden yalnızca/Üzerlerinden esen yeller kalacak.

Ankara'yı başkent yapanlar, bilerek ya da bilmeyerek çağına özgü hangi etkilere boyun eğmiş? Ve bu kentin başkent olarak kalmasında ısrar edenler, beton duvarlara ve görünürdeki herşeye ölümsü bir soğukluk veren, güneş ışığını zavallı bir hale getiren, hayatı çekilmez kılan kente rağmen hareket ettiklerine göre, meselelere hangi fildir kulelerin içinden bakmaktadırlar? Böylesi koşullarla malul bir yaklaşımdan sağlıklı bir değerlendirme beklemek mümkün müdür? Kimi zaman peşin hükümler, kimi zaman da sinsi bir politika ile gerçekler maskelenmek mi isteniyor? Ama gerçeğin maskelenmesi onu ortadan kaldırmaz. Birkaç kişinin aklına eseni yapabilmesi için kitlelerin kurban edilmesi sözkonusu olabilir mi?

Toplum hayatının her cephesi hep aynı gerçekleri dile getiriyor, ya da yansıtır. Bunu anlamak için gazetelere kısa bir göz atmak yeterli: İşte Adalet Bakanlığı'nun "Yargı İstatistikleri"nin ortaya koyduğu gerçek: İstatistik verilerine göre, son iki yılda sivil mahkemelere 9 milyon 113 bin 55 dâvâ intikal etmiş. Adalet Bakanlığı'nun yetkilileri, her yıl dâvâ sayılarının giderek arttığını ve ileriki yıllarda mahkemelerin önünde birikecek dâvâ dosyalarının önemli ölçüde kabaracağını belirtiyorlar. Ve çözüm olarak da yeni mahkemelerin kurulmasının kaçınılmaz olduğu vurgulanıyor. Acaba yeni mahkemeler kurulduğu takdirde mesele halledilmiş olacak mı?

Çare bu mu? Bu nasıl ülkedir ki milyonlarca kişi birbirleriyle dâvâlı. Tek başına bir olgu bile batılılaşma vetiresine ışık tutmuyor mu? Toplumu birleştirmenin biri müsbet, öbürü menfi olmak üzere iki yönü var. Bir toplumu birleştirmek demek, herşeyden önce onu bölen çatışmaları yok etmek, onu parçalayan kavgalara son vermek demektir. Ancak, çatışmasız bir toplumu meydana getiren fertler, tıpkı herbiri komşularından ayrı duran kalabalık gibiyse, bu toplum gerçekten birleşmiş olamaz. Birleştirme, yalnız anlaşmazlıkların yok edilmesini değil, dayanışmaların geliştirilmesini de gerektirir. Bu nokta üzerinde derin derin düşünüldüğü zaman, toplumda İslâm'ı bırakmaktan doğan bir anarşinin, huzursuzluğun ve tedirginliğin doğduğunu görmekteyiz. Önemli olan mahkemelerin sayısını çoğaltmak mı, yoksa azaltmak mı? Hangisi başarı? Kendi felâketimizi kendi ellerimizle hazırlamışız. Kime ne demeli?

Amerika Lübnan'a verilmek üzere Lübnan'ın tepeden inme Devlet Başkanı Emin Cemayel'in, Lübnan ordusunun güçlendirilmesi yolunda Amerika'nın öne sürdüğü plânı onayladığını gazeteler açıkladı. ABD plânı geniş çapta bir askeri yardım programını ve Lübnan ordusunun Amerikan Askeri Eğitim Birlikleri'nce eğitilmesini içeriyor. Bu arada, Beyrut'ta Batı Almanya'daki ABD Avrupa Yüksek Komutanlığı'na bağlı bir karargâhın kurulacağı ve bu karargâhın gerçek eğitim çalışmalarının, gerekse Lübnan'a verilecek Amerikan silâhlarının denetlenmesi görevini üstleneceği belirtildi. Bütün bunların anlamı şudur: ABD, Lübnan'a yerleşiyor. ABD'nin Lübnan'a yerleşmesi için İsrail'in bu ülkeye saldırması gerekiyordu. Bu yapıldı. Plân başarıyla uygulandı. Şimdi bir yandan İsrail, Lübnan'da kendisine yeni yerleşim bölgeleri açarken, bir yandan da ABD'nin Lübnan'a yerleşmesi sağlanıyor.

Yirminci yüzyılın müstemleke politikası, özellikle bu yüzyılın ikinci yarısından sonra önemli bir kılık ve nitelik değişimine uğramıştır. Klâsik müstemlekecilikte, hâkim ülke, müstemlekesini gönderdiği valilerle yönetirdi. Bu durum bir ülkenin bağımsız bir ülke mi, yoksa müstemleke mi olduğu hususunda kuşkuyla yer bırakmazdı. Çağdaş müstemlekecilik ise çok daha ince bir siyaset işlemektedir. Artık eskiden olduğu gibi, müstemleke hükümündeki ülkeler, hâkim devletin genel valileri marifetiyle yönetilmiyor. Bu genel valilerin yapacaklarını, müstemleke hükümündeki ülkelerde yönetimin başındaki kadrolar yapıyor. Bir başka deyimle bu kadrolar, egemen ülkenin valisi işbaşında bulunsaydı, ne yapacak idiyse, onu yapmaktadırlar. Bu da yaygın bir yanlışlığa yol açmaktadır; kâğıt üzerinde, ya da görünürde bağımsız sanılan birçok ülke, gerçekte bağımsız değildir. Bu ülkeler gizli bir müstemleke yönetimi yaşamaktadırlar.

Öte yandan, mecbur kalmadıkça emperyalist ülkeler, nüfuz alanları içine giren, ya da müstemleke hükümünde olan ülkelere askeri bir müdahalede bulunmaktan kaçınmaktadırlar. Nitekim Afganistan, yıllardan beri Sovyet nüfuzuna terkedilmiş bir bölgeydi. Sovyetler Birliği bu ülkedeki hükümünü krallar aracılığı ile sürdürmekteydi. Ne var ki, kurulu düzene karşı, Afganistan'da müslüman halk kitleleri başkaldırmaya başlayınca iş değişti. Sovyetler Birliği bu başkaldırma hareketi karşısında çâresiz kaldığını gördüğü kralın yerine, askeri güçle desteklediği kendi memurunu, ya da memurlarını getirmek zorunda kaldı. Gizli memur, açık memurla yer değiştirdi.

İran'ın ABD'nin petrol sömürgeci olmaktan çıkması da, ABD'yi Ortadoğu'da yeni önlemler almaya zorluyor. Ortadoğu'da "Çevik Kuvvet" adı altında 230 bin kişilik bir askeri güç oluşturuyor. Gerekçe olarak da Sovyetler Birliği'nin İran ve Basra Körfezi'ne müdahale edebileceği ihtimalini gösteriyor. Bu ihtimal, Şah döneminde varit değildi de, yeni mi ortaya çıktı? Buna karşılık Sovyetler'in gerek nitelik, gerek nicelik bakımından, yâni vasıf ve harp araç-gereçleri bakımından olduğu kadar, sayı bakımından da küçümsenmeyecek bir güç olan "Çevik Kuvvet" karşısında hiç sesleri çıkmıyor. Çünkü bu kuvvetin hedefinin ne olduğunu gayet iyi bilmektedirler. İran İslâm Cumhuriyeti yöneticileri de bu emperyalist niyeti çok iyi bilmektedirler.

İran'ın Çevik Kuvvet için "sıçrama tahtası" görevini üstlenmeye razı olacak ülke ya da ülkelere asla dost gözüyle bakmayacağını bilelim. Sadece İran'ın değil, Ortadoğu halkının da...

**Devlet
soyut bir
gerçeklik
değil**

HER devlet uzun ömürlü, dayanıklı olmak ister. Kendisini içten ve dıştan gelecek olan tehlikelere karşı koruyabilmek için önlemler alır. Devletin herşeyden önce bir temele ihtiyacı vardır; bu temel doğrudan doğru ya toplumdur. Çünkü devlet toplumun bir varlık şartıdır, toplumun teşkilatlanmasıdır.

Bir devleti toplumdaki soyutlayarak tek başına izah etme imkânı yoktur. Çünkü devletin yapısı ile toplumun insan anlayışı arasında bir ilişki vardır. Bir örnek verelim: Faşist devlete lidere bağlılık ve çılgınca hayranlık bir tesadüf sonucu değildir. Yani bu devletin baskısıyla gerçekleştirilmiş değildir. Halkların geçmişteki milli destanlarını şimdiki zamanave gelecek zamana taşımak istemesinin bir sonucudur lidere bağlılık. Bu yüzden de liderin otoritesi denge ve kontrollerle, özerk kuruluşlarla, kişi hakları ile sınırlanamaz; özgür ve bağımsızdır, herşeyi kapsar ve sınırsızdır.

Oysa bu gerçeği görmeyen ve olaylara "dıştan" bakan bir göz, devletin lider ve kahramanların keyfi yönetiminde bulunduğunu bireyin devlet önünde anlamsızlaştığını söyleyecektir. Oysa liderler milleti özetleyen sembollerdir, bu anlamda bir keyfilik de söz konusu değildir. Burada faşizmi övmeye çalıştığım gibi yanlış bir anlayışa kapılmamamı isterim. Amacım sosyal bir olguyu tespit etmektir. Lider zorla kitlelere boyun eğdiriyor değil, tersine kutsal devleti kurmak, yaşatmak ve yüceltmek uğruna bireyler her zaman rahatlıkla, kolaylıkla ve gönül huzuruyla lidere boyun eğiyor. Yoksa mesela Alman milleti gibi "kültürlü" olduğu iddia edilen bir milletin, bir liderin ve onun anlamsız fikirlerinin ardından koşmasını izah etmek mümkün olmaz. Gerçek şu ki Hitler Almanya'da geniş halk kitleleri tarafından desteklenmiştir. Bu tarihi bir realitedir. Faşizm ve onun getirdiği insanlık dışı uygulamalar ayrı bir keyfiyet.

Faşizmin insan, lider kültürüne karşılık, kapitalizm ve komünizmde eşyaya tapınmak esastır. Daha doğrusu komünizmde eşya ve lider kültürü birarada bulunmaktadır.

Kapitalizmde eşyaya egemen olan, insana da egemen olmaktadır. Ama bu kendiliğinden yani toplumun insan anlayışından ayrı olarak meydana çıkmış değil. Bir zihniyetin somutluk kazanmasıdır. Bu zihniyette mülkiyet hakkı tek katlıdır, yani bu mülkiyette kişiyi bağlayan yine kendisidir, kendisinin üstünde bu mülkiyete dokunacak başka bir güç yoktur. Kişi mal ile özdeşleşmiştir. Bir başka deyimle insan eşya için yaşayan, mantığını eşya hesabına işleten, kalbi ve kafası sürekli olarak eşyaya dönük olan bir varlık, bir yaratıktır. Eşya ulaşılacak son nokta, bir idealdir. Bu ideale ulaşabilmek için "Herşey yapılabilir".

Komünizmde ise yöneticilik yetkisiyle eşyaya egemen olan kitleye de egemendir. Ne var ki, komünizm henüz son biçimini almış değil. Mesela bir ara Çin'de komünist liderlere tapınma eşyaya tapınma ile eşdeğeri.

ÇIKARINI KORUMAK

GÜNDEN GÜNE

BİLAL DAVUT

FMPERYALİST ülkeler dünya toprakla-
rını aralarında bölüşmek ve kendilerine
pazarlar oluşturmak için iki büyük sa-
vas çıkarttılar. Bu iki savaşın da amacı birdi.
Sömürmek. Milyonlarca insan öldü bu sa-
vaşlarda. Ve bu savaşların getirip yaydığı
korku, yaşama bilincini yenilgiye uğratarak,
insanları yeryüzünü anlamlandırarak her şeye
yabancılaştırmış, köksüzleştirmiştir.

Ve bugün batıyı ve ondan sığırayarak
dünyayı saran bir bunalım söz konusu. Bu
bunalımın bir batı dünyasının içindeki görü-
nümü var, bir de bu dünyanın dışında bir
görünümü. Batı kendi dışındaki dünyayı
yormuş, bunaltmış ve bulandırmış. Bugün
insanlık batıyı yağmalıyor, ama bu yağmala-
yış aynı zamanda onu zehirlemektedir de.

Artık bu ülkelerde de politika denince,
batı ülkelerinde olduğu gibi 'iktidar hırsı'
anlaşıyor. Politika demek "bir toplumun
kendini çıkarlarını korumak için uygulamaya
koyduğu önlemler ve girişimler" demektir, bu
ülke aydınlarının gözünde. "Çıkar" kavra-
mından anlaşılması gereken de sadece
ekonomik çıkar.

Batıya batıca bir tavırla, ezberletilmiş bir
karşı koyuş söz konusu. Böyle bir karşı koyuş
anlayışını bizzat batının icat ve empoze etti-
ğini söyleyebiliriz. Kısaca belirtirsek: bu ül-
keleri ekonomik ve siyasal açıdan bağımlı
hale getiren ideolojik çatışmalar değildir. Bu
ülkelerin aydınları, yöneticileri, bu bağımlı-
lığı ulusal düzeyde sürdürdükleri, yürüttük-
leri sosyal ve ekonomik politikayla kendileri
meydana getirmiştir. İdeolojik çatışma belki
bir durumun sonucu olarak ortaya çıkmıştır.
Batı Ortadoğu'daki çıkarlarını yine Ortado-
ğululara korundurmak için çok kurnazca bir
plan yürürlüğe koymuş, bu toprakları küçük
devletçiklerle parçaladıktan sonra, herbirine
kendini çıkarını koruması gerektiğini telkin
etmiş. Ve böylece sürekli bir gerginlik ve sü-
rekli bir çatışmanın ortamını kurmuş. İşte
batı dışındaki ülkelerde görülen bunalımın
kaynağı. Şimdi bu ülkelerde aydınlar "burju-
va diktatörlüğü", "faşist diktatörlük", "ko-
münizm", "ilerici", "gerici" gibi batı kavram-
larını bir uyurgezer gibi tekrarlayıp durmada,
şömrürlü ise devam etmektedir.

"Çağa yetişmek", yani milli geliri, gelişmiş
denen ülkelerin düzeyine çıkarmak gibi ka-
zananamayacak bir yarışın içine sokulmuş bu
ülkeler. Neden kazanamayacak? Bu ülkele-
rin meselesi bu değil ki. Bunu isteyen batı.
Böylece yedek parçasız makineler, yani ithal
edilen teknik, yabancı sermayenin ulusal
kaynakları sömürmesi, "ızdırtı kalkınmak" için
alınan borçlar, zenginlerle yoksullar arasın-
daki uçurum, borçlu doğan çocuklar, doğru-
dan doğruya kendi yönetimleri vasıtasıyla
sömürülen insanlar ve bunalım, gelecek.

Bu ülkelerde yaşayan insanların bunalı-
mı, düşünce ve yaşayışta batının dar kalıpları
içine zoraki olarak sıkıştırılmış olmalarından
doğmaktadır.

Ortadoğu ülkeleri için, ya da daha
doğrusu üçüncü dünya ülkeleri için "çıkarını
koruma" politikası söz konusu olamaz. Çünkü
çıkarını korumak ne demektir? Hakedilenin
ötesinde, sahip olunanı elden çıkarmamağa
çalışmak demektir. Batı hakedmeden sahip
olduklarını korumak istiyor. Bizlerin durumu
ise öyle değil, Biz kendi çıkarlarımızı değil, hak-
larımızı korumaya çalışma durumunda insan-
larız. Hakederek sahip olduğumuz "fazlalar"
zaten elimizden alınmış.

P**OLİTİKADA** önemli olan söz değil ıstır; devlet adamı verdiği sözü tutmak zorundadır. Aksi takdirde halkın kendisine olan güveni giderek sarsılır ve nihayet yokolur.

Bunu şunun için söylüyoruz: Bugün Afganistan'da savaş var. Bu savaş İslam idealine bağlı bir gençlikle, bir milletle emperyalist bir güç arasında cereyan etmektedir. Bağımsızlığına kavuşmak isteyen bir milletle, onu esir etmek isteyen emperyalist bir güç arasında cereyan etmekte bu savaş. Ancak bu "bağımsızlık" nasyonalistce bir bağımsızlık değildir. Yani bu mücadeleyi nasyonalistce bir bağımsızlık kavramıyla açıklamak hem eksik, hem de yanlış olacaktır. Çünkü Afganistanlı mücahitlerin amacı sadece istilacı gücü yurtdışına çıkartmaktan ibaret değildir; onlar aynı zamanda ülkelerinde İslami bir düzen kurmayı da amaçlamaktadırlar. Bu nedenle mücadelelerine "bağımsızlık savaşı" demiyor, "cihad" diyorlar. Ve bu hususda öylesine hassas davranıyorlar ki, mücadeleyi amacından saptırır endişesiyle dışardan yardım kabul etmiyorlar. Hizb-i İslami Afganistan Lideri Gülbeddin Hikmetyar bu gerçeği şöyle dile getiriyor: "Biz şundan asla şüphe etmiyoruz; eğer Amerikalılar Afgan konusunu gündeme getiriyorlarsa, bu onların gerçekten Afgan milletinin özgürlüğüne ilgi duydukları için değil, belki dünyanın başka noktalarında başka imtiyazlar elde etmek istedikleri içindir. Evet, Amerikalılar için batı ve doğusuyla Avrupa, Afganlılar ve Afganistan'a nisbetle daha önemlidir. Onların Doğu Avrupa milletleriyle maddi ve manevi bağları vardır. Bu bağlar dikkate alındığında onlar her halükârda Doğu Avrupa'yı Afganistan'a tercih ederler. Amerikalıların Afganistan meselesini gündeme getirmekle Doğu Avrupa'da Ruslar'dan birtakım imtiyazlar elde etmeğe çalışmaktadırlar."

Ne var ki batılı ve batıcı yorumcular Afganistan'daki savaşın nasyonalistce bir bağımsızlık kavramı ile açıklamaya büyük bir özen göstermektedirler. Zaten bunların metodları hiç değişmez; ilkin görmezlikten gelirler, sanki İslam diye bir vakıa yokmuş gibi davranırlar. Ama mızrağın çuvalda saklanması mümkün olmadığını, İslam'ın yalçın kayalar gibi yükseldiğini görünce, bu kez hareketi batıya ait bazı kavramlarla kamufler etme yolunu seçerler. Bunların Afganistan olayı karşısında söyleye geldikleri hususlar, Türkiye'deki günlük gazeteleri az çok izleyenlerin yabancıları değildir.

Böylece Afganistan olayına diğer müslüman toplumların kendilerinin uzattığı gözlemlerle bakmasını istemektedirler.

Bir başka gerçek de şudur: Amerikalılar Afganistan olayına burunlarını sokarken bir tasla iki kuş vurmaya amaçlamaktadır. Bir yandan Hikmetyar'ın belirttiği gibi Doğu Avrupa'da Ruslar'dan birtakım imtiyazlar koparmayı amaçlıyorlar, bir yandan da İran'da iptal edilen nüfuslarına yeniden tesis edebilmek için Sovyet tehlikesini istismar ediyorlar. Bu iki emperyalist güç İslam adı altında Afganistan'da emperyalist emellere hizmet edecek bir rejim kurulacağını bilseler, onu desteklemekten çekinmezler. Ama kazanın ayağının öyle olmadığını biliyorlar. İran örneği ortada duruyor.

Türkiye'nin hem Afganistan kurtuluş hareketini sonuna kadar destekleyeceğini ilan etmesi, hem de Ortadoğu'da Amerika'nın Sovyet tehlikesini istismar ederek İran'a karşı "Cevik Kuvvet" adı altında askeri bir güç oluşturmasına rıza göstermesi, sözle iş arasındaki derin çelişkiyi göstermektedir.

ATI uygarlığının yıkıntıya doğru gittiğini söylüyoruz, söylüyorlar. Gerçekten bu uygarlık yıkıntının esiginde mi? İnsanlık için ördüğü ökseye kendisi de düşmüş bulunuyor mu? Herşeyden önce şuna inanıyoruz: Zaferi uzun ömürlü değildir. Şeytana izin verilmiştir ama, bu izin mutlak anlamda alınmamalıdır. Zaten bu anlayış izin kavranıyla da bağdaşmaz. Çirkinin yalanın kötünün hüküm süreleri elbette iyinin, doğrunun, güzelin hüküm süreleri ile bir olacak değildir. Allah insana çok büyük yetkiler bağışlamıştır. İnsan şuuruyla, şuraltıyla çalışıp şahsiyetine yepyeni bir anlam kazandırabilir. İyilik, güzellik, doğruluk ruhunun temellerini yenileyip onarabilir. Aynı şey toplumlar için de geçerlidir. Toplumlar da böyle, geriliyor, duraklıyor. Yanlışta, yalana, kötüye verilen mühletin bir gereği olarak. Bir de umutsuzlukla inancsızlık bir tutulmuştur. Unutmayalım kaldı ki tarihte kötülük örnekleri, ibret levhaları olarak anılır olmuşken, zamanın hakikatı Peygamberler hep hayırla anılmış ve sürekli olarak izlenmiştir. Vahiy Allah'tan gelmedir. Allah'ın ebedi geçerli kelamıdır. Kur'an Allah'ın ilk insandan itibaren insanlığı hiçbir zaman kendi haline terkmediğini, bas bas bırakmadığını söylüyor. Güneş nasıl esyayı aydınlatıyor, böylece onları bize görünüyor, kılıyorsa, vahiy, ilahi ışık da insan kalbini aydınlatıyor, böylece onu ilahi konulara karşı duyarlılık kılıyor.

Batı insanının elde ettiğini sandığı mutluluk ve özgürlük, yokluk, boyun eğme ve acının etkisi altında. İnsana "kendisi için" ve "kendisi olarak" varolmasını öğütleyen, onu Allah'dan uzaklaştırmak isteyen bu uygarlık nihayet insanı bir nesne durumuna getirmiş bulunuyor. Bu uygarlık baskıcı bir uygarlıktır. Baskıcı bir uygarlıkta vazedilen ve uygulanan düzmece mutluluk ve özgürlükle, gerçek mutluluk ve özgürlük arasında derin bir uçurum var. Bilimsel buluşlar ve teknik gelişmeler insanın köreltilmiş olan işgüdüsel yapısını kışkırtmak için kullanılıyor. Suç elbette televizyonda, otomobilde ve teknikte değil. Suç bunlarda değil, bunların kullanımı biçimindedir.

Batı insanı yaşamak için yoketmek gerektiğine inanıyor. Oysa gerçekte "yoketmek için" yaşamaktadır. Yaşamak için yoketmek gerektiğine inanması batılının bireysel ve ulusal saldırganlığını mazur göstermek için bir sığınak oluyor. Ne var ki bu uygarlığın tahakküm çerçevesi içindeki gelişimini belirleyen topyekün yokedicilik, aynı zamanda insanı da araç ve kurban durumuna getirmiş bulunmaktadır.

İşte batı insanı bunun farkına varmaktadır. İnsanlığı yoketmek isterken, kendisini de yokettiğini.

BATI uygarlığının yıkıntıya doğru gittiğini söylüyoruz, söylüyorlar. Gerçekten bu uygarlık yıkıntının eşiginde mi? İnsanlık için ördüğü ökseye kendisi de düşmüş bulunuyor mu? Herşeyden önce şuna inanıyoruz: Zaferi uzun ömürlü değildir. Şeytana izin verilmiştir ama, bu izin mutlak anlamda alınmamalıdır. Zaten bu anlayış izin kavramıyla da bağdaşmaz. Çirkinin yalanın kötünün hüküm süreleri elbette iyinin, doğrunun, güzelin hüküm süreleri ile bir olacak değildir. Allah insana çok büyük yetkiler bağışlamıştır. İnsan şuuruyla, şuuraltıyla çalışıp şahsiyetine yepyeni bir anlam kazandırabilir. İyilik, güzellik, doğruluk ruhunun temellerini yenileyip onarabilir. Aynı şey toplumlar için de geçerlidir. Toplumlar da öyle, geriliyor, duraklıyor. Yanlışta, yalana, kötüye verilen mühletin bir gereği olarak. Bir de umutsuzlukla inançsızlık bir tutulmuştur. Unutmayalım kaldı ki tarihte kötülük örnekleri, ibret levhaları olarak anılır olmuşken, zamanın hakikat taşı Peygamberler hephayırla anılmış ve sürekli olarak izlenmiştir. Vahiy Allah'tan gelmez. Allah'ın ebedi geçerli kelimeleridir. Kur'an Allah'ın ilk insandan itibaren insanlığı hiçbir zaman kendi haline terkmediğini, başboş bırakmadığını söylüyor. Güneş nasıl eşyayı aydınlatıyor, böylece onları bize görüntür kalıyorsa, vahiy, ilahi ışık da insan kalbini aydınlatıyor, böylece onu ilahi konulara karşı duyarluk kalıyor.

Batı insanının elde ettiğini sandığı mutluluk ve özgürlük, yokluk, boyuneğme ve acının etkisi altında. İnsana "kendisi için" ve "kendisi olarak" varolmasını öğütleyen, onu Allah'dan uzaklaştırmak isteyen bu uygarlık nihayet insanı bir nesne durumuna getirmiş bulunuyor. Bu uygarlık baskıcı bir uygarlıktır. Baskıcı bir uygarlıkta vazedilen ve uygulanan düzmece mutluluk ve özgürlükle, gerçek mutluluk ve özgürlük arasında derin bir uçurum var. Bilişsel buluşlar ve teknik gelişmeler insanın köreltilmiş olan işgüdüsel yapısını kışkırtmak için kullanılıyor. Suç elbette televizyonda, otomobilde ve teknikte değil. Suç tasarlarda değil, bunların kullanım biçimindedir.

Batı insanı "yaşamak için yoketmek gerektiğine inanıyor. Oysa gerçekte "yoketmek için" yaşamaktadır. Yaşamak için yoketmek gerektiğine inanması batılının bireysel ve ulusal saldırganlığını mazur göstermek için bir sığınak oluyor. Ne var ki bu uygarlığın tahakküm çerçevesi içindeki gelişimini belirleyen topyekün yokedicilik, aynı zamanda insanı da araç ve kurban durumuna getirmiş bulunmaktadır.

İşte batı insanı bunun farkına varmaktadır. İnsaniği yoketmek isterken, kendisini de yokettiğinin.

Edinden düzenlenir ve tarımları modernize edilirse, fakir ülkeler kendilerini besleyebilirler. Bu da zengin ülkelerden teknoloji ve sermaye akımını gerektirir.

Eğer, fakir ülkelerin beslenmesi gerekiyorsa, bu iş için gerekli gıda maddelerinin bu ülkelerin toprak ve diğе kaynaklarıyla, çiftlik ekonomilerinden sağlanması bir zarurettir. Gıda maddesi ihraç eden bir kaç ülkenin üretim fazlalığı, kuraklık veya diğеr tabii ya da insanların sebep olduğu suni, afetlere karşı bir tampon görevi ifa edebilirse de, dünya gıda güvenliğinin sadece Kansas (ABD) Saskatchewan (Kanada), Arjantin ve New South Wales (Avustralya)daki tarlalardan kaldırılacak bol mahsulle sağlanabileceğine inanmak son derece yanlış olacaktır. Gelişmekte olan ülkelere sadece bir kâcının gıda maddeleri yönünden bağımsızlığın, ülke içinde cözümlenecek bir iç mesele olduğunu ve eğer tarım kalkınmasına öncelik verilirse bunun bütünüyle ekonomik kalkınma için de bir temel teşkil edeceğini anladığı görülmektedir. Zengin sanayi ülkeleri de, gıda üretimini artırılmasına baskı olarak zengin ve fakir ülkeler arasında mevcut tansiyonun azaltılması gereğinin esas itibarıyla, zengin ülkelere fakir ülkelere büyük çapta sermaye ve teknoloji transferini gerektiren, böyle bir kalkınmaya bağlı olduğunu bütünüyle idrak etmiş değillerdir.

Tabiiyatıyla, bu konuda birbirinden farklı birtakım alternatif yaklaşımlar da teklif edilmiştir. Bunlardan "can kurtaran simidi" adıyla anılan yaklaşım, dünyanın sadece belirli sayıda nüfusu barındırabileceğini ve güvenle gemiye binmiş olanların, gemiyi batırarak ola milyarlarca yardım elini uzatarak kendi yaşama imkanlarını tehlikeye atmamaları gerektiğini savunmaktadır. Bu ahlaki anlayışın bir diğеr çeşidi, muharebe alanındaki bir ilk yardım istasyonunda uygulanan ve yaralıları: (1) Derhal bakım ve ihtimama gerek göstermeden yaşayabilecek olanlar (2) Her halukarda ölecek olanlar (3) derhal bakım ve ihtimam gösterilirse kurtarılacak olanlar diye gurublandırma işlemine benzetilerek üçlü ayırım diye adlandırılmaktadır. Bu anlayışa göre bazı ülkelere yardım

edilecek. Bengal edilecek derleriyl gılmak herhalde çıkarm bu yakla ahlaki o veti-ola zükme

yaklaşım rimsiz b retiyle, tahıl tük dayanır zey Am melerinin olurlars için 78 Amerik ayrıca k olan ülk standar de kalac dağıtım mik yak leti yayg yapamaz lerinin ta tıpalma maz. Nih mini az ekonomik program zamanda ni de orta yada sad mik yarı laşmalar de uygula re dâha

"dağılım de ihtiyac

Başla kalkınma pek çoğur ma ilk ola dir. Onlar hacası fit

Alâeddin ÖZDENÖREN

Müstebitler

1584 yılına ait bir fermanı laşağıya alıyorum: "Galata kadısına hüküm ki: Fetihden beri Kasımpaşa'da yahudilere bir mezarlık ayrılmıştır. Müslümanlar bu sahaya tecavüz edip, birer ikişer evler bina etmeye başlamış... Guya yahudiler mezarların üstüne büyük taşlar koyuyorlarmış... Bu taşların arasına geceleri hırsızlar saklanıyor ve yahudi mezarlığı önünden geçilemiyormuş... Ya o büyük kabir taşları kaldırılınsın imiş, yahut toprak ile örtülüp aralarına hırsız saklanmayacak bir hale konsun imiş... Böyle şey olmaz. Bir kavmin âdet ve ananesine tecavüz edilemez. Mezarlık sahasına girenler de oradan çıkarılacaktır. Dinlemeyip inat edenler kimler ise Divan-ı Hümayüne verilsin".

Milletimizin gayri müslim unsurlara müsamahasız olduğu öteden beri bir propoganda halinde sürdürülür. Osmanlı Devleti'nin tarihi bu iddiaları tekzip edecek sayısız olaylarla doludur. Yukarıdaki

ferman bunlardan sadece bir tanesi. Bu ferman Osmanlı Devleti'nin azınlıkların ve gayri müslimlerin haklarına gösterdiği saygının ölçüsünü göstermesi bakımından ilginç. Müslümanların kendi egemenlikleri ve sorumlulukları altında bulunan unsurların, âdet ve ananesine tecavüzü menetmek hususunda ne büyük bir hassasiyet gösterdiğini görüyoruz. Çünkü âdet ve ananeye, yerleşmiş değer ölçülerine, inançlara baskı yapılmasına dinimiz müsaade etmez. Böyle bir davranış o kavmin manevi şahsiyetini tahkir anlamına gelir.

İşin asıl hazin ve acıklı yanı, ilkokuldan başlayarak insanlara " padişahların" diledikleri gibi davranan "insanlar olduklarını, bunların elinden çekmediğimizin kalmadığını öğreten biziz. Evet padişahlar diledikleri gibi davranmış halka, istediklerini asmışlar, istediklerini kesmişler. Ne var ki dilediğini yapmanın ölçüsü nedir? İşte bu nokta meskuğ geçilmektedir. Bu

nokta meskuğ geçildiği içindir ki insanlar padişahları keyiflerine göre hareket eden zorbalara olarak algılamaktadır. Evet, bu insanların hangi ilkeye göre, hangi ilkeye bakarak yapıp ettikleri anlatılmamaktadır.

Bir başka örnek verelim: Museviler, gazetelerden öğrendiğimize göre Osmanlı padişahlarından birinin bir eylemini kutlamak için daha şimdiden hazırlık yapıyorlarmış. Dilediği gibi davranan bu padişah ne yapmış ki daha sekiz yıl varken kutlama hazırlıkları yapıyor museviler. Herhalde ortada Hitler'in katliamı gibi bir katliam söz konusu olsaydı, yahudiler kutlamaya değil, lanetlemeye hazırlanırlardı.

Olay şu: 1492'de İberik Yarımadası'nda yaşayan Museviler İspanya Kralı'nın şu emriyle karşılaşılıyorlar: "Ya hristiyan olacaksınız, yahut bu ülkeden gideceksiniz". İspanya Kralı'nın bu direktifi üzerine yahudiler paniğe kapılıyorlar. Dinlerini bırakmak

istemiyorlar, gidecekleri yerleri de yok. Geriye dağacını boylamak kalıyor. Ve işte durum bu merkezdeyken müstebit (1) Osmanlı Padişahı II. Beyazıt devreye giriyor, musevileri topraklarına buyur ediyor, dininizde sebat edin, insanca yaşayın diyor. Gelmek isteyen musevileri Osmanlı topraklarına taşımak için gemiler yolluyor. Bununla da yetinmiyor, Osmanlı topraklarına yerleşen musevilere evler veriyor, iş buluyor ve beş yıl vergiden muaf tutuyor. Evet işte böyle.

17. asrın ortalarına kadar Avrupa hristiyanlık âleminin dinimiz ve Peygamberimiz hakkındaki bilgisizliği ve düşmanlığı korkunçtur. Rönesans'tan sonra bu düşmanlık gevşer gibi olmuştur. Ne var ki olaylar dini ve siyasi taassubun elele vererek bu eski düşmanlığı şu veya bu şekilde, fakat, sistemli ve maskeli bir surette devam ettirdiğini göstermiştir.

Şark tetkiklerine girilen gayri müslimlerin için-

de, açık vesikalara rağmen, olayları aslı şekillerinden uzaklaştıran, onları olduklarından başka türlü gösteren, hakikatleri tahrif etmekten çekinmeyen çoktur.

Aslında Rus, Avrupalı, Amerikalı, topyekun batılı araştırmacıların, kendi halklarını İslâmiyet aleyhinde ne şekilde şartladıklarını ve o topluluklar içinden çıkacak devlet adamlarının İslâm ülkelerine karşı müstakbel davranışlarını, daha onların yetişme devirlerinde peşinen nasıl belirlediklerini ve menfi bir temele oturttuklarını, böylece İslâm'ın yayılmasına büyük ölçüde engel olduklarını biliyoruz.

Bu adamların hakikatleri tahrif etmelerine içerlese bile, nihayet adamlar "yapmaları gerekeni yapıyor" der geçeriz. Peki ya bize ne oluyor? Bizimkilerin Osmanlı tarihi üzerinde yaptıkları kasıtlı yanlışlık ve yolsuzluklar insanı çileden çıkaracak derecede-dir.

VI.ALAEDDİN ÖZDENÖREN ALBÜMÜ⁵⁹⁶

Soldan sağa: Rasim Özdenören, Akif İnan, Alaeddin Özdenören, Ali Haydar Haksal, Erdem Bayazıt, (oturan) Mehmet Aslan (şair)

Zübeyir Yetik, gözlüklü siyah ceketli kravatlı Alaeddin Özdenören (diğerleri seçilmiyor)

⁵⁹⁶ Alaeddin Özdenören albümünde yer alan açıklamalar, Rasim Özdenören ve Alaeddin Özdenören'in oğlu Hakkı Özdenören'den edinilen bilgilerle yazılmıştır.

Soldan Sağa: İsmail Killoğlu, Alaeddin Özdenören, Mehmet Aslan, Akif İnan, Alim Kahraman, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Ersin Gürdoğan, Zübeyir Yetik.

Soldan Sağa: Eyüp'te Fikret adında arkadaşı, Alaeddin Özdenören (muhtemelen 1961 yılı olmalı)

Alaeddin Özdenören (Mayıs 2003, Bursa, Uludağ Hastanesinde)

Soldan Sağa: Pervin Özdenören, Alaeddin Özdenören ve oğulları Hakkı Özdenören

Alaeddin Özdenören

Alaeddin Özdenören ve oğlu Hakkı Özdenören

Soldan Sağa: Alaeddin Özdenören, ablaları Nedime Karademir, Rasim Özdenören

Alaeddin Özdenören

Alaeddin Özdenören

Alaeddin Özdenören

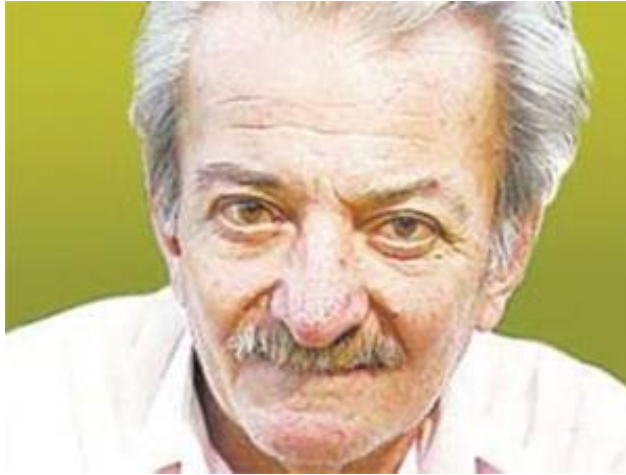
Alaeddin Özdenören

Alaeddin Özdenören

Alaeddin Özdenören, Uludağ Hastanesinde bir şeyler yazarken.

Alaeddin Özdenören

Balıkesir'in Dursunbey ilçesinde düzenlenen “Suçıktı Şiir Akşamları”ndan bir fotoğraf. Alaeddin Özdenören, ortada sağdan ikinci sırada ayakta.

“Suçıktı Şiir Akşamları”ndan bir fotoğraf. Alaeddin Özdenören, ortada sandalyede sohbet ederken.